

**ΑΦΕΝΤΑΚΕΙΟΝ ΚΛΗΡΟΔΟΤΗΜΑ
ΚΙΜΩΛΟΥ**

ΚΙΜΩΛΙΑΚΑ

ΤΟΜΟΣ Β΄

**Β΄ ΕΚΔΟΣΗ
ΑΘΗΝΑ 2008**

ΚΙΜΩΛΙΑΚΑ

ΑΦΕΝΤΑΚΕΙΟΝ ΚΛΗΡΟΔΟΤΗΜΑ
ΚΙΜΩΛΟΥ

ΚΙΜΩΛΙΑΚΑ

ΤΟΜΟΣ Β΄

Β΄ ΕΚΔΟΣΗ
ΑΘΗΝΑ 2008

**ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ
ΑΦΕΝΤΑΚΕΙΟΥ ΚΛΗΡΟΔΟΤΗΜΑΤΟΣ ΚΙΜΩΛΟΥ**

Πρόεδρος: Αντώνιος Δανασσή-Αφεντάκης

Αντιπρόεδρος: Νικόλαος Αφεντάκης

Γραμματέας: Ιωάννης Ζέρβας

Ταμίας: Χαράλαμπος Σαλιβαράς

Μέλη: Νικήτας Κακλαμάνης, Δήμαρχος Αθηναίων
Αρχιμανδρής Προκόπης Μπούμπας, Πρόεδρος Ελεήμονος
Εταιρείας Αθηνών

Θεόδωρος Μαγκανιώτης, Πρόεδρος Κοινότητας Κιμώλου

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΑΦΕΝΤΑΚΕΙΟΥ ΚΛΗΡΟΔΟΤΗΜΑΤΟΣ

ΚΙΜΩΛΙΑΚΑ

ΤΟΜΟΣ Β΄

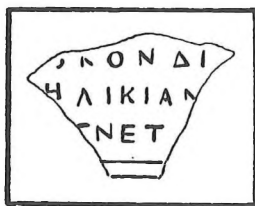
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
1972

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ
ΙΩΑΝΝΟΥ ΣΠ. ΡΑΜΦΟΥ
ΠΡΩΤΟΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥ

ΑΙ ΕΠΙΓΡΑΦΑΙ ΤΗΣ ΚΙΜΩΛΟΥ

Ὅσον καὶ ἐὰν εἶναι ἰδιαιτέρως μικρὸς ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐκ Κιμῶλου προερχομένων ἢ εἰς τὴν Κίμωλον ἀναφερομένων ἐπιγραφῶν, δὲν εἶναι ἄσκοπον νὰ γίνῃ ἐνταῦθα καὶ περὶ αὐτῶν σύντομος λόγος.

1. Μέχρι πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἐκ Κιμῶλου ἤτο μία μόνον ἐπιγραφή γνωστή: ἐν μικρὸν θραῦσμα ἐπιτυμβίου ἐπιγράμματος (εἰκ. 1)

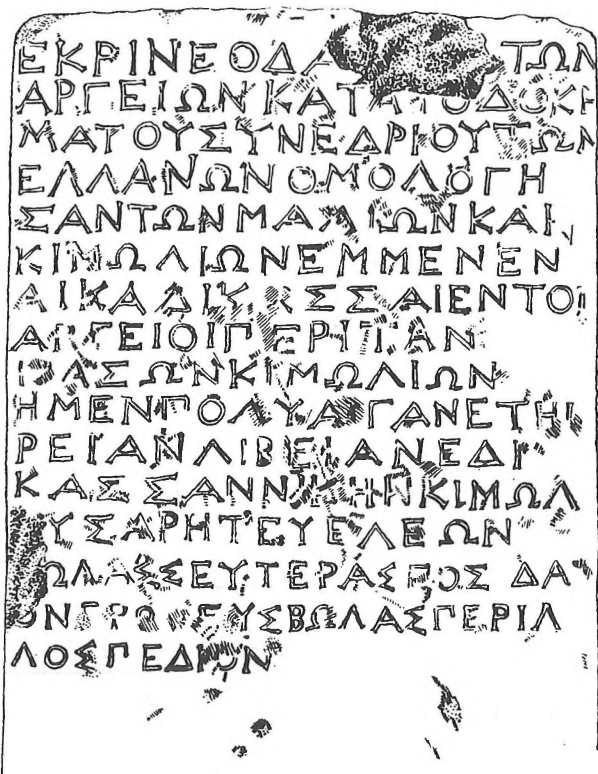
Εἰκ. 1

διασῶζον ὀλίγα μόνον γράμματα εἶχεν εὑρεθῆ ἐπὶ τῆς νησίδος τοῦ Ἴλγ. Ἀνδρέου. Δημοσίευσις: I. G. XII 3, ἀρ. 1260.

2. Ὁ ἀριθμὸς ηὐξήθη εἰς δύο διὰ τοῦ χαράγματος Φιλοῦ - μένα (ἦτοι Φιλουμένη) τοῦ ἀναγινωσκομένου ἐπὶ Ἑλληνιστικοῦ ἀγγείου (πλν. 7, 2) ἀνευρεθέντος κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν τοῦ ἐν τῇ θέσει Λίμνη ἀρχαίου νεκροταφείου κατὰ τὸ 1953 (βλ. κατ.).

Σημαντικαὶ εἶναι, ἀντιθέτως, δύο ἐπιγραφαὶ εὑρεθεῖσαι ἀμφοτέραι ἐκτὸς τῆς Κιμῶλου.

3. Ἡ μία ἐκ τούτων ἀνευρέθη εἰς τὴν Σμύρνην κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ἀποσταλεῖσα ἴσως ἐκεῖ ἐκ Κιμῶλου (βλ. σχετικῶς, «Κιμωλιακά» Α', σελ. 55). Ἡ ἐπιγραφή περιέχει «κρίσιν» τοῦ δήμου τῶν Ἀργείων περὶ τῆς μεταξύ Μηλίων καὶ Κιμωλίων ἀμφισβητουμένης κυριότητος τῶν νησίδων Π ο λ υ α ί γ α ς , Ἐ τ η ι ρ ε ί α ς καὶ Λ ι β ε ί α ς (τῶν σημερινῶν Πολίβου, Ἴλγ. Εὐσταθίου καὶ Ἴλγ. Γεωργίου). Ἡ κρίσις τῶν Ἀργείων — γενομένη πιθανώτατα ὑπὸ Ἀργείων δικαστῶν σταλέντων ἐπὶ τόπου — ἐδικαίωσε τοὺς Κιμωλίους: ν ι κ ῆ ν Κ ι μ ω λ ί ο υ ς , ὡ ς

0 10 20 cm.

Εικ. 2

γράφεται ἐν τῇ ἐπιγραφῇ. Τὴν κρίσιν ταύτην τῶν Ἀργείων ἀνέγραψαν, καθ' ὃ εἶχον συμφέρον, οἱ Κιμῶλιοι ἐπὶ τῆς διασωθείσης πλακὸς καὶ ἐξέθεσαν εἰς ἐπίσημον τόπον τῆς νήσου, πιθανῶς τὸ Ἱερὸν τῆς Ἀθηνᾶς (βλ. κατ.). Τὰ εἰς τὸ τέλος ὀνόματα τῶν ἀρχόντων, δι' ὧν καὶ χρονολογεῖται ἡ ἐπιγραφή, εἶναι φυσικὰ τὰ ὀνόματα τῶν ἀρχόντων τοῦ Ἄργους καὶ ὄχι τῆς Κιμῶλου. Ἐνδιαφέρον εἶναι νὰ σημειωθῇ ὅτι ὁ δῆμος τῶν Ἀργείων ἐπελήφθη τῆς ὑποθέσεως ταύτης «κατὰ τὸ δόκημα τοῦ συνεδρίου τῶν Ἑλλήνων», ἥτοι συμφώνως πρὸς ἀπόφασιν τῆς ὑπὸ τοῦ Φιλίππου, τοῦ πατρὸς τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, ἰδρυθείσης τὸ 338 ὁμοσπονδίας τῶν Ἑλλήνων με ἔδραν τὴν Κόρινθον. Εἰς ταύτην συμμετεῖχον καὶ οἱ Νησιῶται, ἦτο ἐπομένως

εὐνόητον ὅτι δύο πόλεις μετέχουσαι τοῦ «Συνεδρίου» ὤφειλον νὰ προσφύγουν εἰς αὐτὸ διὰ τὸν κανονισμόν τῆς μεταξύ των διαφορᾶς. Τὸ γεγονός τοῦτο ὡς καὶ τὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων ὀρίζουν ὡς χρόνον τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης τὰ ὀλίγον μετὰ τὸ 338 π. Χ. ἔτη. Δημοσίευσις: IG XII 3 ἀρ. 1259, καὶ M. N. Tod, A selection of Greek Historical Inscriptions, II ἀρ. 179, σελ. 234 κ.έ.

Τὸ κείμενον τῆς ἐπιγραφῆς (ἐν τῇ δωρικῇ διαλέκτῳ τοῦ Ἄργου) ἔχει οὕτω:

Θεὸς

- Ἐκρινε ὁ δᾶμος ὁ τῶν
Ἄργείων κατὰ τὸ δόκη-
μα τοῦ συνεδρίου τῶν
5 Ἑλλάνων, ὁμολογη-
σάντων Μαλίων καὶ
Κιμωλίων ἐμμενεν
ᾄ κα δικάσσαιεν τοὶ
Ἄργεῖοι περὶ τᾶν
10 νάσων. Κιμωλίων
ἤμεν Πολύαιγαν, Ἐτή-
ρειαν, Λίβειαν. Ἐδί-
κασσαν νικῆν Κιμωλί-
[ο]υς. Ἀρήτευε Λέων
15 [β]ωλᾶς σευτέρας Ποσίδα-
ον(;) γροφεὺς βωλᾶς Περίλ-
λος Πεδίον(;)

4. Πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἐν ψήφισμα τῆς βουλῆς καὶ τοῦ δήμου τῶν Κιμωλίων, σχεδὸν ὀλόκληρον εὐρέθη πλησίον τῆς ἀρχαίας Γεραιστοῦ (εἰς τὰ ΝΔ τῆς Εὐβοίας, τὸ σημερινὸν Καστρί), ἣτις ἀνῆκεν εἰς τὴν περιοχὴν τῶν Καρυστιῶν. Διὰ τοῦ ψηφίσματος τούτου παρέχονται τιμαὶ — αἱ συνήθεις εἰς τὰς περιστάσεις ταύτας — εἰς τὸν Χαρίανθον Ἀρισταγόρου ὅστις «κατὰ τὴν ἐπιστολὴν τοῦ βασιλέως Ἀντιγόνου» ἐλθὼν εἰς Κίμωλον διὰ νὰ δικάσῃ «ἐκ παλαιῶν χρόνων» ἐκκρεμούσας διαφορὰς μεταξύ τῶν πολιτῶν τῆς Κιμώλου ἔλυσεν εἴτε διὰ συμβιβασμοῦ εἴτε διὰ δικαίας δικαστικῆς ἀποφάσεως τὰς ὑπαρχούσας ταύτας διαφορὰς καὶ ἀποκατέστασε τὸς πολίτας ἐς δμόνοιαν». Τὸν Χαρίανθον ἀπερχόμενον εἰς τὴν πατρίδα του συνοδεύει

Κιμώλιος πρεσβευτής ὅστις θὰ φροντίσῃ διὰ τὴν ἀναγραφὴν τοῦ ψηφίσματος εἰς τὸ ἐν Γεραιστῶ ἱερὸν τοῦ Ποσειδῶνος. Ἀκριβῶς δὲ ἢ ἐν Γεραιστῶ ἀναγραφὴ αὕτη, δι' ἧς οἱ Καρύστιοι «ἐδημοσίεον» τὰς εἰς τὸν Χαρίανθον ἀπονεμηθείσας τιμὰς ἀνευρέθη πρὸ ὀλίγων ἐτῶν, ἀπεδείχθη δὲ ὅτι καὶ ἐν τεμάχιον ψηφίσματος εὑρεθὲν πρὸ πολλῶν ἐτῶν εἰς τὴν αὐτὴν περιοχὴν, τοῦ ὁποίου ὅμως ἦτο ἀσαφὲς τὸ περιεχόμενον, ἀνῆκεν εἰς τὴν αὐτὴν ἐπιγραφὴν καὶ περιεῖχε πιθανώτατα τὰς εἰς τὸν γραμματέα τοῦ Χαριάνθου ἀπονεμηθείσας τιμὰς.

Οἱ ἐκδότης τοῦ ψηφίσματος ἀμφιβάλλουν ἐὰν ὁ ἀναφερόμενος βασιλεὺς Ἀντίγονος εἶναι ὁ Ἀντίγονος Γονατᾶς (283 - 239) ἢ ὁ Ἀντίγονος Δώσων (223 - 221). Νομίζω ὅτι πρόκειται περὶ τοῦ Δώσωνος, ὅστις κατὰ τὸ 224 ἐπανίδρυσεν ἐν Κορίνθῳ τὸ συνέδριον τῶν Ἑλλήνων καὶ ὅτι οὗτος ἀκριβῶς λόγῳ τῆς ιδιότητός του ὡς ἡγεμόνος τοῦ συνεδρίου διατάσσει τὴν ἀποστολὴν τοῦ Χαριάνθου, καθ' ὃν τρόπον καὶ εἰς τὴν προηγουμένην ἐπιγραφὴν τὸ «Συνέδριον τῶν Ἑλλήνων» εἶχεν ἀναθέσει τὴν κρίσιν περὶ τῶν νησίδων εἰς τὸν δῆμον τῶν Ἀργείων. Ἐπομένως ἡ ἐπιγραφὴ ἀνήκει εἰς τοὺς ὀλίγον μετὰ τὸ 224 χρόνους.

Ποῖαι ἦσαν αἱ διαφοραὶ δὲν ἀναφέρεται βεβαίως εἰς τὸ ψήφισμα, προφανῶς ὅμως ἦσαν ἀστικοῦ χαρακτῆρος ὀφειλόμενα πιθανῶς εἰς ἐσωτερικὰς ταραχὰς προερχομένας ἐκ πολιτικῶν λόγων.

Τὰ ψηφίσματα τοῦ τύπου τούτου τῶν «ξενικῶν δικαστηρίων» εἶναι συνήθη. Ἀλλὰ διὰ τὴν ἐν γένει ἱστορίαν τῆς Κιμώλου, περὶ τῆς ὁποίας τόσον ὀλίγα μόνον εἶναι γνωστά, εἶναι πολυτιμότερα αἱ παρεχόμενα ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ταύτῃ πληροφορίαι.

Οὕτω μανθάνομεν τώρα διὰ πρώτην φοράν ὅτι ἡ πολιτοῦχος θεότης τῆς νήσου ἦτο ἡ Ἀθηνᾶ, εἰς τὸ ἱερὸν τῆς ὁποίας θὰ ἐξετίθετο ἐπίσης ἀναγεγραμμένον ἐπὶ στήλης τὸ ψήφισμα. Εἰς τὸ ἱερὸν τοῦτο εἶχεν ἐγκατασταθῆ διὰ τὴν δικάσῃ τὰς δίκας ὁ Χαρίανθος, διότι προφανῶς ἀπετέλει τὸν ἐπισημότερον τόπον, τὸ κέντρον τῆς θρησκευτικῆς καὶ πολιτικῆς ζωῆς τῶν Κιμωλίων. Ποῦ ἔκειτο ἀγνοοῦμεν βεβαίως. Ἴσως εἰς τὸν Ἅγιον Ἀνδρέαν, ἀλλὰ μόνον μελλοντικὴ ἀνασκαφὴ θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ τὸ ἀποδείξῃ. Τώρα ἐννοοῦμεν διατί εἰς τὰ νομίσματα τῆς Κιμώλου — ἐλάχιστα δυστυχῶς, πρβ. Κιμωλιακὰ Α' σ. 42 κ. ἐ. — εἰκονίζετο ἡ κεφαλὴ τῆς Ἀθηνᾶς.

Σημαντικαὶ εἶναι ἐπίσης αἱ πληροφορίαι καὶ διὰ τὴν πολιτικὴν

ὀργάνωσιν τῆς πόλεως. Τὰ κυρίαρχα σώματα ἦσαν ἡ Βουλὴ καὶ ὁ Δῆμος. Τὴν ἐξουσίαν ἤσκουν τρεῖς ἄρχοντες. Ὑπῆρχον ἐπίσης τρεῖς ταμίαι, προφανῶς δὲ τὸ κυριώτερον ἔσοδον τῆς πόλεως ἦτο ἡ πεντηκοστή, ἥτοι φόρος 2 % ἐπὶ τῶν εἰσαγομένων καὶ ἐξαγομένων ἐμπορευμάτων.

Δημοσίευσις: Thomas W. Jacobsen and Peter M. Smith, Two Kimolian Dikast Decrees from Geraistos in Euboia, ἐν *Hesperia* 37, 1968, σ. 184 - 199, πίν. 57. Τὸ παλαιότερον γνωστὸν τεμάχιον ἐν I.G. XII 9, ἀρ. 44. Ἀμφότερα παρέχουν οἱ Jacobsen καὶ Smith ὡς ἐξῆς:

- [-----]σα[-----]
 [-----]εαντο[-----]
 [-----]των[-]νδ[-----]
 [-----]εν ὁ δᾶμος [-----]
 5 [-----]Χα]ρίανθος οὐτω[-----]
 [-----]τὰ μὲν διέλυσ[ε, τὰ δὲ ἔκρινε δικαί]
 [ως καὶ ἀποκατέστασ]ε τὸς πολίτας ἐς [ὁμόνοιαν· δέδοκ]
 [ται τῆι βουλῆι καὶ τῶι] δάμωι ἐπαινεῖσαι τὸν [-----]
 [----- καὶ στεφανῶσ]αι αὐτὸν θαλ[λ]ο[ύ] στεφ[άνωι -----]
 10 [-----] ἐ]πιμελείας ἄς ἔχων δια[τελεῖ ποτὶ]
 [τὸν δᾶμον τὸν Κιμωλίω]ν· ἀναγράψαι δὲ τὸ ψάφ[ισμα ἐς στά]
 [λαι λιθίνοι τὸς ἄρχοντας Ἄ]ρχίδαμον Δαμοφάνη[ν Ξεναρχίδαν]
 [-----] ἐμ μὲν Κιμῶλωι ἐν] τῶι ἱερῶι τᾶς Ἀθαναίας· τ[ὸν δὲ ἐπὶ]
 [Γεραιστῶι ἐν τῶι ἱερῶι τοῦ Π]οσειδᾶνος τοῦ Γεραισ[τίου ἐν]
 15 [τῶι ἀσύλωι -----] τοῦ δάμου δαμόσι[ον -----]
 [-----]τα[-----] τὸ δὲ ἀνάλωμα ἦ[μεν ἐς τὰν]
 [ἀνάθεσιν καὶ τὰ]ν ἀναγραφὰν [π]αρὰ τῶν ταμῶν Κ[τασικλεί]
 [δον Τιμοφίλ]ου Ἀριστίωνος. *vacat*
 [δέδοκται τ]ῆι βουλῆι καὶ τῶι δάμωι Τελέσ[φω ----- εἶπεν·]
 20 [-----] Χαρίανθος Ἀρισταγόρου Καρύστιος πα[ρα -----]
 [-----]ου κατὰ τὰν ἐπιστολὰν τοῦ βασιλέως Ἀντιχ[όνου -----]
 [-----] τοῦ δάμου κρίνων τὰς δίκας ἐκ παλαιῶν χρόνων κ[ατὰ τὸν]
 [νόμο]ν καὶ ὅσας μὲν ἐπέτρεψαν αὐτοὶ διέλυσε, τὰς δὲ ἔκρ[ινε δι]
 [καίω]ς καὶ ἀποκατέστασε τὸς πολίτας ἐς ὁμόνοιαν· δέδο[κται]
 25 [τῆι β]ουλῆι καὶ τῶι δάμωι, ὅπως ἴσαντι πάντες ὅτι ὁ δᾶμος ὁ τῶν
 [Κι]μωλίων ἐπίσταται χάριτας ἀποδίδομεν τοῖς εὐεργετοῦσιν
 [αὐ]τὸν ἐπαινεῖσαι αὐτὸν καὶ ἡμεν πρόξενον Χαρίανθον καὶ εὐ
 εργέταν τᾶς πόλεως τᾶς Κιμωλίων καὶ αὐτὸν καὶ τὸς ἐγγό
 νος αὐτοῦ· καὶ ἡμεν αὐτοῖς πρόσδοδον ποτὶ τὰν βουλὰν καὶ τὸν δᾶ·
 30 μον μετὰ τὰ ἱερὰ πρᾶτοις· καὶ ἡμεν αὐτοῖς ἀτέλειαν πάντων
 ὧν ἂν εἰσάγωσι ἠξάγωσι ἐκ Κιμῶλου τᾶς πεντηκοστᾶς
 τᾶς ἐνλιμενίου· καὶ ἔγκτασιν αὐτοῖς ἡμεν πάντων τῶν

- ἐν Κιμῳλίῳ καθὰ καὶ τοῖς πολίταις καὶ προεδρίαν ἐμ πᾶσι
 τοῖς ἀγῶσι οἷς ἡ πόλις ποιεῖ· καὶ στεφανῶσαι αὐτὸν ἐπὶ τοῦ
 35 παρόντος ὧι δυνατὰ ἐστὶν ἡ πόλις χρυσῶι στεφάνωι ἀπὸ
 δραχμῶν τριακοσίαν· ἡμεν δὲ αὐτοῖς καὶ ἄλλο ἀγαθὸν εὐρέσ-
 θαι ὅτι ἂν ἔχη παρὰ τὰς πόλεις· ἀγγράψαι δὲ τόδε τὸ ψάφισμα
 ἐς στάλαι λιθίνοι ἐμ μὲν Κιμῳλίῳ ἐν τῷ ἱερῶι τῆς Ἀθανά-
 40 ας ὅπει ἔκρινε τὰς κρίσεις, τὰς δὲ διέλυσεν· τὰν δὲ ἐπὶ Γεραισ-
 τῶι ἐν τῷ ἱερῶι τοῦ Ποσειδῶνος τοῦ Γεραιστίου ἐν τῷ ἀσύ-
 λωι ἐπιμεληθῆμεν δὲ τὰς μὲν ἐν Κιμῳλίῳ ἀναθέσεως
 καὶ ἀναγραφῆς τὸς ἄρχοντας Ἀρχίδαμον Δαμοφάνην Ξε-
 ναρχίδα· τὰς δὲ ἐπὶ Γεραιστῶι ἀναθέσεως καὶ ἀναγραφῆς
 τὸν αἰρεθέντα πρεσβευτὰν ὑπὸ τοῦ δάμον καὶ συμπαρεσ-
 45 σούμενον μετὰ Χαριάνθου· τὸ δὲ ἀνάλωμα τὸ ἐς ταῦτα δο[ῦ]-
 μεν τὸς ταμίας Κτασικλείδαν Τιμόφιλον Ἀριστίωνα· αἴτη
 σάσθω δὲ ὁ πρεσβευτὰς τὰν βουλὰν καὶ τὸν δάμον τὸν Κα-
 ρυστίων τόπον ἐν τῷ ἱερῶι τοῦ Ποσειδῶνος τοῦ Γεραιστίου
 ἐν τῷ ἀσύλῳ ὅπει ἀνατεθήσεται· καλέσαι δὲ ἐπὶ ξένια τὸν
 50 δικαστὰν Χαριάνθον τὸς ἄρχοντας ἐς τὸ πρυτανεῖον τὸς περὶ Ἀρχί-
 δαμον· τὸ δὲ ἀνάλωμα ἡμεν παρὰ τῶν ταμιῶν τῶν περὶ Κτασι-
 κλείδαν.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ Μ. ΚΟΝΤΟΛΕΩΝ

ΕΠΙΤΥΜΒΙΟΣ ΣΤΗΛΗ ΤΗΣ ΚΙΜΩΛΟΥ

Περὶ τὰ μέσα Ἰουλίου τοῦ 1953 διενήργησα ὀλιγοήμερον ἀνασκαφὴν εἰς τὸν ἐν τῇ θέσει Λίμνη ἢ Ἑλληνικὰ ἀγρὸν τῆς Κυρίας Εἰρήνης Κατσανοῦ, τὴν ὁποίαν καὶ ἐντεῦθεν εὐχαριστῶ διὰ τὴν παρασχεθεῖσαν φιλοξενίαν.

Ἐκ τῶν εὐρημάτων τῆς ἀνασκαφῆς ἐκείνης — τῆς πρώτης γενομένης ἐν Κιμῶλι — ἐδημοσίευσα γερμανιστὶ εἰς τὸν πρὸς τιμὴν τοῦ καθηγητοῦ κ. W. H. Schuchhardt ὑπὸ τὸν τίτλον «Θεωρία», 1960, ἐκδοθέντα τόμον, ἐπιτύμβιον στήλην — τὴν παλαιοτάτην ἣτις μᾶς ἔχει διασωθῆ ἐκ τῶν ἱστορικῶν χρόνων —. Τοῦ ἄρθρου μου ἐκείνου ἑλληνικὴ μετάφρασις, γενομένη ὑπὸ τοῦ κ. Ἀντωνίου Κ. Παπαντωνίου τῇ φροντίδι τοῦ ἐπιμελητοῦ τῆς ἐκδόσεως τῶν Κιμωλικῶν αἰδεσιμωτάτου πατρὸς Κυρίου Ἰωάννου Ράμφου, δημοσιεύεται ἐν τοῖς ἐξῆς.

Ἐπειδὴ τῶν ἄλλων εὐρημάτων τῆς ἀνασκαφῆς ἐκείνης δὲν κατέστη ἀκόμη δυνατὸν νὰ γίνῃ ἡ ὀριστικὴ δημοσίευσις, ἐπιλαμβάνομαι τῆς εὐκαιρίας ἵνα προτάξω τῆς περὶ τῆς στήλης μελέτης μου σύντομον ἔκθεσιν περὶ τῆς ἀνασκαφῆς τοῦ 1953¹.

1. Οἱ τάφοι.

Ἡ Λίμνη ἢ τὰ Ἑλληνικὰ εἶναι εὐρύς, ὠραῖος ὄρμος

1) Ἐκτὸς τῶν παλαιότερων περιηγητῶν, τὰς ἐκ τῶν ὁποίων εἰδήσεις χρησιμοποιοῦν ὁ τε Ἀ. Μηλιαράκης, Κιμωλιακὰ Α' σ. 1 κ.έ. καὶ ὁ Ἰ. Βογιατζίδης, αὐτ. σ. 49 κ.έ. βλ. τὴν σύντομον περιγραφὴν τοῦ Al. Della Setta, ἐν *Annuario d. Scuola Archeologica di Atene*, VI - VII, 1923 - 24, σλ. 564 (πρβ. καὶ τὸ δημοσίευμα τοῦ φοιτητοῦ τότε κ. Ἰ. Ράμφου εἰς τὴν ἐφημερίδα «Κυκλαδικὸν Βῆμα» τοῦ 1925, ἔνθα δημοσιεύεται καὶ φωτογραφία τοῦ ἐν Ἀγ. Ἀνδρέα ἀποκειμένου γυναικειοῦ ἐπιτυμβίου ἀγάλματος (νῦν ἐν Κιμῶλι), ἀνήκοντος εἰς τὰ τέλη τοῦ 2ου π.Χ. αἰ., (ἐνταῦθα πίν. 1-2) καθὼς καὶ τὸ ἄρθρον τοῦ μακαρίτου Χ. Μουστάκα, *Kimolos ἐν Athenische Mitteilungen*, 69/70, 1954/55 σλ. 157 κ.έ. (Ἑλληνικὴν μετάφρασιν ἐξέδωκεν εἰς ἰδιαιτέρον τεύχος ἐν Καίρω 1957), ἔνθα γίνεται λόγος περὶ τῶν ἐν Κιμῶλι σφωζομένων ἀρχαιοτήτων, τῶν ὁποίων παρέρχονται ἐνταῦθα ὀλίγα ἀπεικονίσεις. Σημαντικὸν εἶναι τὸ «Παλιόκαστρον» τῆς Κιμῶλου (πίν. 4,2) βλ. *Ath. chitt.* αὐτ., σελ. 157, τὸ ὅποιον δυστυχῶς δὲν εἶχον τὸν χρόνον νὰ ἐρευνήσω.

(πίν. 3, 1-2. 5, 1) κατὰ τὴν δυτικὴν παραλίαν τῆς νήσου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου εὐρίσκεται τὸ νεκροταφεῖον τῆς ἀρχαίας πόλεως τῆς Κιμῶλου, τῆς ὁποίας ὑπόλειμμα εἶναι ἢ ὀλίγον μόνον ἀπέχουσα ἀπὸ τῆς παραλίας νησίδες τοῦ Ἁγ. Ἀνδρέου, (πίν. 3, 1-2) μὲ ἀρκετὰ ἐρείπια ἐπ' αὐτῆς². Διότι ἀναμφιβόλως ἡ νησὶς αὕτη ἤτο ποτε ἠνωμένη μὲ τὴν ἔναντι ἀκτὴν, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἀπεχωρίσθη διὰ τῆς ἀποδεδειγμένης ἀνυψώσεως τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης. Ἡ σημερινὴ νησὶς ἀπετέλει προφανῶς τὴν ἀκρόπολιν τῆς ἀρχαίας Κιμῶλου ὅτι καὶ ἐνταῦθα ἔχει συμβῆ ἀνύψωσις τῆς θαλάσσης δεικνύει τὸ γεγονός ὅτι οἱ κατέχοντες τὴν παραλίαν τῆς «Λίμνης» τάφοι, παλαιόθεν δὲ σεσυλημένοι (πίν. 4, 1) συνεχίζονται καὶ ὑπὸ τὴν σημερινὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης.

Οἱ τάφοι οὗτοι τῆς παραλίας ἦσαν πάντοτε ὄρατοι ἀλλ' ἡ ἐξερεύνησις αὐτῶν εἶχεν ἀποτελέσει μέχρι τοῦδε ἀποκλειστικῶς ἔργον τῶν θησαυροθηρῶν, συστηματικῶς ἢ τυχαίως ἀνευρισκόντων τοὺς τάφους. Ὅπως δὲ ποτε τὰ ὀλίγιστα γνωστὰ εὐρήματα ἐκ τῆς περιοχῆς ἀνήκουν εἰς ὀλόκληρον τὴν ἀρχαιότητα, ἀπὸ τῶν Μυκηναϊκῶν τοῦλάχιστον (πίν. 6, 1-3) χρόνων μέχρι καὶ τῆς Χριστιανικῆς ἐποχῆς.

Ἐπιτηρειακὴ ἀνάγκη διέκοψε προώρως τὴν ἔρευνάν μου κατὰ τὸν Ἰούλιον τοῦ 1953, ἥτις οὕτω περιορίσθη εἰς τὸν ἀγρὸν τῆς κ. Εἰρ. Κατσανοῦ, εἰς τὴν πρωτοβουλίαν τῆς ὁποίας καὶ ὠφείλετο αὕτη.

Ὁ ὑπὲρ τὸν ἐπίπεδον, κατὰ μῆκος τῆς παραλίας ἐκτεινόμενον ἀγρὸν ὑψούμενος ἡμίσηλος λευκὸς βράχος σχηματίζει τρία μικρὰ σπήλαια (πίν. 5, 2) μὲ δύο ἢ τρία χωρίσματα ἕκαστον, ἐντὸς δὲ τούτων ὑπῆρχον τάφοι ἐσκαμμένοι εἰς τὰ τοιχώματα καὶ εἰς τὸ δάπεδον. Πάντες εἶχον πρὸ μακροῦ ἀνοιχθῆ καὶ καταστραφῆ, ὥστε δὲν ἦτο δυνατὴ ἡ διάκρισις ἂν ἦσαν οὗτοι ἐθνικοὶ ἢ χριστιανικοὶ.

Οἱ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἀγροῦ ἀνασκαφέντες τάφοι διακρίνονται εἰς δύο ομάδας: οἱ κατέχοντες τὸ δυτικὸν τμήμα αὐτοῦ ἐσφύζοντο μὲν εἰς καλὴν κατάστασιν, ἀλλ' ἦσαν πάντες σεσυλημένοι. Ἦσαν κανονικοὶ κιβωτιόσχημοι τάφοι καλυπτόμενοι ὑπὸ πέντε συνήθως ἐγκαρσίως ἐφ' ἑκάστου τούτων τοποθετημένων πλακῶν, κατὰ κανόνα ὅμως ἢ μεσαία ἐξ αὐτῶν ἦτο ἀπομεμακρυσμένη ἐκ τῆς

2) Πρβ. Κιμωλιακά Α' σλ. 7 καὶ 15. Ἐπίσης σλ. 79 κ. ε.

ἀρχικῆς τῆς θέσεως. Οἱ τάφοι ἦσαν κενοί, ἀλλὰ πολλὰ ἀγγεῖα, μικρὰ συνήθως, πήλινα, ἔκειντο ἔξωθι τούτων. Ἡ εἰκὼν αὕτη ἐδείκνυε σαφῶς τὸν τρόπον τῆς τυμβωρυχίας: Ὁ τυμβωρύχος κατήρχετο ἐντὸς τοῦ τάφου ἀφαιρῶν τὴν ἐν τῷ μέσῳ πλάκα, διὰ πτύου δὲ προφανῶς ἔρριπτεν ἔξω, δεξιᾷ καὶ ἀριστερᾷ αὐτοῦ, τὸ περιεχόμενον τοῦ τάφου, ἐξ οὗ ἐπιμελῶς συνελέγοντο τὰ πολύτιμα κτερίσματα, μετὰλλινα ἀγγεῖα καὶ κοσμήματα, ἐνῶ ἀφήνοντο ἐπὶ τόπου τὰ ἄνευ σημασίας πήλινα ἀγγεῖα. Προφανῆς ἀπόδειξις ὅτι ἡ σύλησις εἶναι ἀρκετὰ παλαιά.

Τὰ οὕτω διασωθέντα ἀγγεῖα δὲν εἶναι ἄνευ ἐνδιαφέροντος ἀνήκουν εἰς τοὺς ἀπὸ τοῦ 4ου αἰ. καὶ ἐξῆς χρόνους, εἰς τὴν Ἑλληνιστικὴν κυρίως ἐποχὴν (πίν. 10, 2). Οἱ μικροὶ κάρθαιοι συχνὰ διάκοσμοι εἶναι τὸ κυριαρχοῦν σχῆμα. Ἀπεικονίζω σκλαμβαφῆ «μαστόν», ἦτοι ὀξυπύθμενον σκύφον, μνημονευθέντα ἤδη, ἐφ' οὗ ἡ ἐγχάρακτος ἐπιγραφή «Φιλομένεα» (πίν. 7, 2). Πρόκειται ἀναμφιβόλως περὶ τοῦ ὀνόματος τῆς νεκρᾶς.

Ἡ ἀνασκαφὴ ἤρχισε μὲ τὴν ἀνεύρεσιν τῶν τάφων τούτων, οἵτινες δὲν παρουσιάζον ἰδιαιτέρον ἐνδιαφέρον. Ἄλλ' ἡ εἰκὼν ἠλλαξεν ὅταν ἡ ἀνασκαφὴ ἐπροχώρησεν εἰς τὸ ΒΔ τμήμα τοῦ ἀγροῦ, ἐνθα ἀνεφάνη ἕτερον εἶδος τάφων, τὸ ὁποῖον δὲν εἶχεν ἀναγνωρισθῆ ὑπὸ τῶν παλαιῶν «ἀνασκαφῶν», διότι ὄντως ἡ ἀναγνώρισις των δὲν ἦτο εὐχερής. Ἐλειπον αἱ καλύπτουσαι τοὺς τάφους τῆς πρώτης ὀμάδος πλάκες τὴν ἐπιφάνειάν των ἀπετέλουν ἀπλῶς ἀκατέργαστοὶ τινες λίθοι καὶ χῶμα. Ἀντὶ τοῦ κανονικοῦ ὀρθογωνίου σχήματος τῶν μεταγενεστέρων τάφων εἶχομεν ἐνταῦθα ἀπλῶς τετραπλευροὺς λάκκους ἀλλὰ μεγαλυτέρων γενικῶς διαστάσεων. Γενικῶς ἦσαν περισσότερον εὐρεῖς καὶ περισσότερον βαθεῖς ἀπὸ ὅσον οἱ συνήθεις κιβωτιόσχημοι, στενούμενοι δὲ πρὸς τὰ κάτω κατὰ τὰς μακρὰς αὐτῶν πλευράς. Εἰς ἐκάστην γωνίαν τοῦ πυθμένου των ὑπῆρχε μία βάθυνσις ἐντὸς τῆς ὁποίας ἦτο τοποθετημένον ἓν ἀγγεῖον. Σημειῶνω τὰς διαστάσεις τοῦ ὑπ' ἀρ. 10 τάφου: μῆκος ἄνω μὲν 1,70, κάτω δὲ 0,86. πλάτος: 1,03. Βάθος 0,95 εἰς τὸ ὅλον δάπεδον, 1,08 εἰς τὰς γωνίας.

Τὰ ἀγγεῖα ἀνεφαίνοντο εὐθὺς ὡς ἀφηρεῖτο τὸ ἐπ' αὐτῶν στρῶμα χῶματος καὶ λίθων (πίν. 7, 3), ἦσαν δὲ πολυπληθέστατα ἐν ἐκάστῳ. Ἀμέσως ἀνεφάνη ὅτι ἐπρόκειτο περὶ τάφων τῆς γεωμετρικῆς ἐποχῆς.

Πάντες ἦσαν τάφοι κεκαυμένων νεκρῶν, πλειόνων δὲ ἐντὸς ἐκάστου· διότι ἀνευρίσκοντο ἐντὸς ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ τάφου περισσότερα τεφροδόχα ἀγγεῖα. Εἰς μέγας πίθος π. χ. ἐν τῷ τάφῳ 19 περιεῖχεν ὑπὲρ τὰ ἐξήκοντα ἀγγεῖα (μικρὰ βεβαίως ἐπὶ τὸ πλεῖστον) ἀλλὰ τρία ἦσαν ἀμφορεῖς περιέχοντες τέφραν. Ὀλίγοι ἦσαν οἱ μικροὶ τάφοι μὲ ἐν μόνον ἀγγεῖον καὶ ἐσκαμμένοι εἰς μικρὸν βάθος. Ἐν συνόλῳ οἱ ἀνασκαφέντες τάφοι ἦσαν 22.

Ὁ τύπος οὗτος τῶν τάφων εἶναι ἀσυνήθης. Ἐκεῖ ὅπου ἔχομεν τάφους καύσεως μὲ περισσότερους νεκρούς, ὅπως π. χ. εἰς τὴν Θήραν, οἱ τάφοι εἶναι μικροὶ κτιστοί, ὑπόγειοι «οἴκοι». Διακριτικὰ τῶν τάφων, σήματα, ἀναμφιβόλως δὲν ἔλειπον. Ἐπὶ ἐνὸς τούτων θὰ ὑποῦτο ἡ ἀνευρεθεῖσα στήλη, ἐπὶ ἡ πλησίον ἐνὸς τύμβου. Διότι μικρὸς τύμβος ὑποῦτο ὅπωςδῆποτε ὑπὲρ ἕκαστον τάφον. Εἶναι ἀπίθανον ἐνταῦθα ὅτι εἰς μέγας τύμβος ἐκάλυπτε τὸ σύνολον τῶν ἀνευρεθέντων τάφων.

Τὰ εὐρήματα συνίστανται κυρίως ἐκ πηλίνων ἀγγείων (πίν. 8-10 1.) Κοσμήματα εἰς τεμάχια εὐρέθησαν ἐλάχιστα—χαλκαῖ πύρραι, ψῆφοι λίθιναι ἀπλαῖ κ. τ. τ., ἐνῶ ἐκ χαλκῶν ἀγγείων εὐρέθησαν ἀσήμαντα θραύσματα.

Τὰ πηλίνα ἀγγεῖα ἀποτελοῦντα οὕτω τὸ κύριον καὶ πλουσιώτατον εὐρημα τῆς ἀνασκαφῆς εἶναι ὄντως πολῦτιμα διὰ τὴν ἐν γένει γνῶσιν τῆς Κυκλαδικῆς Κεραμεικῆς τῶν γεωμετρικῶν χρόνων. Σημαντικὰ σύνολα ἀγγείων τῆς ἐποχῆς ταύτης ἐγνωρίζομεν μέχρι τοῦδε πλούσια μὲν ἐκ τῆς Θήρας καὶ τῆς Δήλου-Ρηνείας, εὐαριθμότερα δὲ (αὐξανόμενα ὁμῶς ἀδιαλείπτως) ἀλλ' ἐπίσης σημαντικὰ ἐκ τῆς Νάξου, τῆς Πάρου καὶ τῆς Σίφνου. Εἰς ταῦτα προστίθεται τώρα καὶ τὸ εὐρημα τῆς Κιμῶλου, σημαντικὸν ὅχι μόνον διὰ τὸ πολυάριθμον αὐτοῦ ἀλλὰ καὶ κυρίως διὰ τὴν ὁμοιογένειαν τῶν ἀνευρεθέντων ἀγγείων. Διότι πάντα σχεδὸν φαίνονται ἀνήκοντα εἰς ἐν κεραμεικὸν ἐργαστήριον. Καὶ ἐὰν ἀκόμη διακριθῶσι περισσότερα ἐργαστήρια, ταῦτα εἶναι συγγενικώτατα μετὰξὺ των. Εἰς ἐργαστήρια ξένα ἐλάχιστα μόνον ἀγγεῖα δύνανται νὰ ἀποδοθοῦν· πρωτοκορινθιακὰ π. χ. φαίνεται νὰ εἶναι ἐν μόνον ἡ δύο.

Ἐὰν τὸ ἐργαστήριον τῶν ἀγγείων τῆς Κιμῶλου εὐρίσκετο εἰς τὴν Κίμωλον ἢ εἰς μίαν γειτονικὴν νῆσον, εἶναι θέμα, τὸ ὅποιον ἀς μείνη ἀνοικτὸν ἐπὶ τοῦ παρόντος. Ὁμοίαν ὁμάδα μέχρι σήμερον δὲν

γνωρίζομεν εἰς καμμίαν ἄλλην νῆσον, παρὰ τὰς συσχετίσεις αἱ ὁποῖαι δύνανται ἤδη νὰ γίνουσι πρὸς τὴν κεραμεικὴν ἄλλων τόπων. Παρὰ τὴν σημερινὴν Κιμωλιακὴν παροιμίαν: «Κιμουλιάτικο χῶμα δὲν κάνει τσουκάλια», ἡ ἐπιτόπιος κατασκευὴ οὐδαμῶς ἀποκλείεται³.

Ὁ διὰ τοῦ εὐρήματος τῆς Λίμνης διαπιστούμενος γεωμετρικὸς ρυθμὸς τῆς «Κιμῶλου» δὲν εἶναι βεβαίως ἐκ τῶν πρωτοποριακῶν τῆς Ἑλλάδος: ἡ διακόσμησις εἶναι περιορισμένη, τὰ θέματα χωρὶς μεγάλην φαντασίαν. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν χαρακτηρίζει μόνον τὰ γεωμετρικὰ ἀγγεῖα τῆς Κιμῶλου· εἶναι συχνὸν γνῶρισμα μιᾶς ὠρισμένης κατηγορίας γεωμετρικοῦ ρυθμοῦ, ἀνευρισκομένης καὶ εἰς ἄλλα σημαντικώτερα ἐργαστήρια. Αἱ παραστάσεις ἐκ τοῦ ἐμφύχου κόσμου περιορίζονται κυρίως εἰς πτηνὰ (πίν. 8, 3) ἐμφανιζόμενα εἰς πολλὰς ποικιλίας. Ὁ ρυθμὸς εἶναι σαφῶς γραμμικοῦ χαρακτῆρος· καὶ ἡ ἀπλῆ γραμμὴ μεταμορφώνεται εἰς αὐθυπόστατον κόσμημα (πίν. 7, 3). Πλουσιωτέρα θὰ μᾶς ἐνεφανίζετο ἡ διακόσμησις ἐὰν εἴχομεν περισσότερα ἀγγεῖα μεγάλου μεγέθους. Οἱ ἀνευρεθέντες κρατῆρες (πίν. 7, 3) ἀνήκουν εἰς ἓν παλαιότερον ἀκόμη στάδιον τῆς ὠρίμου γεωμετρικῆς ἀγγειογραφίας. Ἡ χρονολόγησις τῶν εὐρεθέντων ἀγγείων γενικῶς δύναται νὰ ταχθῇ εἰς τὸν 8ον π. Χ. αἰῶνα.

Τὰ ἐν τῷ μνημονευθέντι ἄρθρῳ τοῦ Χαρ. Μουστάκα δημοσιευθέντα ἀγγεῖα, προερχόμενα ἐκ τῆς τοποθεσίας «Δέκας», ἧτις δὲν ἀπέχει πολὺ ἀπὸ τῆς Λίμνης, ἀνήκουν εἰς ἐποχὴν μεταβατικὴν ἀπὸ τοῦ γεωμετρικοῦ εἰς τὸν ἀνατολιζόντα ρυθμὸν, εἶναι μεταγενέστερα ἐπομένως τῶν ἀγγείων τῆς Λίμνης καὶ ἀποτελοῦν κατηγορίαν ἀποδοθεῖσαν παλαιότερον εἰς τὴν Σίφνον, σήμερον ὅμως ἐπικρατεῖ ἡ γνώμη ὅτι ἀνήκουν εἰς τὴν Πάρον ὁμοῦ μὲ τὰ «Μηλιακὰ» ἀγγεῖα τῶν ὁποίων εἶναι ἡ προβαθμὴ. Διὰ τὸ ὅλον πρόβλημα τοῦ πολιτισμοῦ τῶν Κυκλάδων καὶ τῶν μεταξὺ τῶν διαφόρων νήσων σχέσεων καὶ ἐξαρτήσεων, τὸ κεραμεικὸν εὐρημα τῆς Κιμῶλου εἶναι τῷ ὄντι πολύτιμον.

3) Ὁ μακαρίτης Χ. Μουστάκας μὲ εἶχε πληροφορήσει δι' ἐπιστολῆς του ἐκ Καΐρου τῆς 29.2.1959 ὅτι Σίφνιοι κεραμεῖς ἐργαζόμενοι ἐν Κιμῶλῳ ἀνεμίγνυσαν Σιφνιακὸν καὶ Κιμωλιακὸν χῶμα καὶ ὅτι «κοκκινόχωμα» ἐξαγόμενον ἐκ τῆς τοποθεσίας «Ξεροπηάδα» παρὰ τὸν «Κακόβολον» ποταμὸν μετεχειρίζετο ὁ Κιμῶλιος ἀγγειοπλάστης Γ. Χρ. Λογοθέτης, ὅστις εἶχεν ἐγκαταστήσει πηλοπλαστικὸν ἐργαστήριον εἰς τὴν τοποθεσίαν Γεωργιλᾶ.

Ἡ ἀρχαιολογικὴ ἔρευνα τῆς Κιμώλου εὐρίσκεται εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς, ἀλλ' ἀσφαλῶς δὲν θὰ εἶναι ἄνευ ἐνδιαφέροντος ἢ συνέχισις αὐτῆς, λαμβανομένης κυρίως ὑπ' ὄψει τῆς σημασίας τῆς γεωγραφικῆς αὐτῆς θέσεως ἐν τῷ Αἰγαίῳ ἀλλὰ καὶ τῆς ὡς λιμένος φυσικῆς τῆς διαμορφώσεως. Εἰς τὸ μνημονευθὲν ἄρθρον τοῦ Χ. Μουστάκα παρέχονται πληροφορίες περὶ τῶν μέχρι τοῦδε γνωστῶν ἀρχαιολογικῶν τόπων καὶ εὐρημάτων τῆς νήσου.

2. Ἡ ἐπιτύμβιος στήλη.

Ἡ ἐνταῦθα ὑπὸ διαπραγματεύσειν ἐπιτύμβιος στήλη (πίν. 11. 12, 1) ἀνευρέθη κατὰ τὸ ἔτος 1953 ἐν τῇ τοποθεσίᾳ Λίμνη ἢ Ἑλληνικὰ τῆς δυτικῆς παραλίας τῆς Κιμώλου, τῆς μικρᾶς γειτονικῆς νήσου τῆς Μήλου. Μολονότι ἤλθεν εἰς φῶς ἐν μέσῳ τῶν λίθων καταδαφισθέντος τοίχου, ὁ ὁποῖος περιέκλειε τὴν περιωρισμένην περιοχὴν μερικῶν ὑστερογεωμετρικῶν κιβωτισσχημῶν τάφων, ἐν τούτοις δὲν ἀποτελεῖ εὐρημα τῶν τότε πραγματοποιηθεισῶν ἐν τῷ τόπῳ αὐτῷ ἀρχαιολογικῶν ἀνασκαφῶν⁴. Ἡ ὑπόθεσις ὅτι ἡ στήλη ἴστατο τὸ πάλαι ἐπὶ ἐνὸς τῶν τάφων τούτων δὲν εἶναι ἀβάσιμος.

Τὸ ἐπιτύμβιον τοῦτο ἀνάγλυφον⁵ εἶναι ἐλλιπὲς κατὰ τὸ ἄνω μέρος μετὰ τῆς κεφαλῆς καὶ τοῦ λαιμοῦ τῆς γυναικείας μορφῆς, τὴν ὁποίαν παριστᾷ. Εἶναι ἀποκεκομμένον ὀριζοντίως, ἢ γραμμῇ τῶν ὤμων τῆς παριστανομένης μορφῆς συμπίπτει μὲ τὴν νῦν ἄνω πλευρὰν τῆς στήλης. Τὸ ἄνω ἥμισυ τῆς διασφριζομένης ἐμπροσθίας πλευρᾶς παριστᾷ ἀναγλύφως τὸν ἄνω κορμὸν γυναικός, ἐνῶ κάτω τῆς μέσης ἡ στήλη παρουσιάζει ἐπίπεδον ἐπεξεργασίαν. Ἀσφαλῶς τὸ κάτω τμήμα τοῦ σώματος θὰ παρίστατο παλαιότερον ζωγραφικῶς.

Τὸ ὕψος τῆς πλακὸς (μὴ συμπεριλαμβανομένου τοῦ ἀποκεχωρισμένου τμήματος τοῦ ἐμβόλου) εἶναι δεξιὰ 0,625 μ., ἀριστερὰ 0,695 μ. Τὸ πλάτος 0,46 μ. ἄνω καὶ 0,42 μ. κάτω. Τὸ πάχος 0,17 μ. ἄνω καὶ 0,20 μ. κάτω. Αἱ διαστάσεις αὗται φυσικὰ δὲν εἶναι ἀπολύτως ἀκριβεῖς, ἔνεκα τῆς κακῆς διατηρήσεως τῆς ἐπιφανείας

4) Πρβλ. BCH. 78, 1954, σελ. 146. JHS. 74, 1954, σελ. 165. Περὶ Κιμώλου ἐσχάτως: AM 69/70, 1954/55 σελ. 153 ἐξ.

5) Ἡ στήλη ἀποτελεῖται ἀπὸ λευκόφαιον πορώδη ἀββεστόλιθον. Ἡ ἐπιφάνεια εἶναι ἰσχυρῶς κατεστραμμένη. Τὸ ἄνω μέρος τῆς ἐμπροσθίας ἐπιφανείας (ἰδίᾳ δὲ κατὰ τὸν ἀριστερὸν ὄμων) εἶναι λοξῶς πρὸς τὰ ἄνω ἀποκεκομμένον.

τῆς στήλης. Ἐν τούτοις ὅμως καταδεικνύουν ἐμφανῶς — καὶ τοῦτο δύναται νὰ παρατηρήσῃ τις καὶ ἐν πίν. 11 — ὅτι ἡ στήλη ἀποκλίνει ἀπὸ τῆς ἀκριβοῦς στερεομετρικῆς μορφῆς τοῦ ἐπιμήκους ὀρθογωνίου.

Οὕτω πως ἡ πλάξ πρὸς τὰ κάτω γίνεται στενοτέρα, ἐνῶ πρὸς τὰ ἄνω ἔχει μικρότερον πάχος. Ἀξιοσημείωτος εἶναι καὶ ἡ διαφορὰ τοῦ ὕψους τῶν δύο πλευρικῶν ἀκμῶν⁶, ἡ ὁποία δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εἶναι τυχαία, δεδομένου ὅτι ὡς κατωτέρω θὰ ἴδωμεν συνδέεται ἀρρήκτως μὲ τὴν καθόλου στάσιν τοῦ ἄνω κορμοῦ τοῦ σώματος.

Δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εἴπῃ τις ποία ἦτο ἡ κατασκευὴ τῆς κεφαλῆς. Ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου οὐδόλως μᾶς διαφωτίζει ἡ προφανῶς κατὰ νεωτέρους χρόνους διαμορφωθείσα ἄνω πλευρά. Τὸ πολὺ-πολὺ θὰ ἠδύνατό τις νὰ ὑποθέσῃ, ὅτι ἡ κανονικὴ τομὴ θὰ ἠδύνατο πιθανῶς νὰ ἀποτελέσῃ μίαν ἔνδειξιν περὶ μιᾶς ἰδιομόρφου κατεργασίας τοῦ ἀρχικοῦ ἄνω τμήματος τῆς στήλης. Ἐν τούτοις δυνάμεθα ἀσφαλῶς νὰ δεχθῶμεν ὅτι πρὸς ἀπόδοσιν ἰσχυροτέρας στρογγυλότητος καὶ ἰσχυρότερον προεξεχουσῶν πλαστικῶν μορφῶν τοῦ προσώπου καθὼς ἐπίσης καὶ τῆς περιβαλλούσης κομμώσεως, θὰ ἔπρεπε τὸ ἀναγλυφικὸν ἔξαρμα νὰ ἦτό ποτε κατὰ πολὺ μεγαλύτερον ἢ ὅσον τὸ τοῦ κορμοῦ. Ἡ διαφοροποίησις αὕτη, ἡ ὁποία θὰ προέκυπτε μεταξὺ κεφαλῆς καὶ κορμοῦ δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ μᾶς ξενίσῃ.

Ἀντιθέτως μάλιστα, θὰ ἀπετέλει μίαν συνέχειαν καὶ περαιτέρω βαθμῖδα τῆς ἐφαρμοζομένης κλιμακώσεως τῶν ἐξοχῶν τοῦ σώματος, ἡ ὁποία ἄρχεται μὲ τὴν ζωγραφικὴν καὶ ἰχνογράφῃσιν τοῦ κάτω μέρους τοῦ σώματος, διέρχεται διὰ τοῦ ἰσχυρῶς ἐξέχοντος ἀναγλύφου κορμοῦ καὶ θὰ ἐπερατοῦτο εἰς ἕν πλεον ἔκτυπον ἀνάγλυφον τοῦ προσώπου. Ἐν τῇ κλιμακωτῇ ταύτῃ μορφικῇ ἐκφράσει ἡ πλαστικὴ αὕτη δημιουργία, ἥτις ἐν τῷ ἐξωγραφισμένῳ κάτω μέρει τοῦ σώματος ἀπλῶς ὑποδηλοῦται, ἐν τῷ κορμῷ ἐκφράζεται ἤδη ἔντονώτερον ἐμφανίζεται πλέον πλήρως ἐν τῷ ἀναγλύφῳ τῆς κεφαλῆς, ὡς τοῦ κυρίου φορέως τῆς ζωῆς.

Μία τοιαύτη ἀντίληψις πλαστικῆς διαπλάσεως εἶναι εὐκολονό-

6) Ἡ διαφορὰ ἐξισοῦται διὰ τοῦ σχηματισμοῦ τοῦ ἐμβόλου, τοῦ ὁποίου τὸ ὕψος δεξιὰ εἶναι περίπου 0,12 μ. καὶ ἀριστερὰ 0,09 μ. Τὸ ἀρχικὸν ὕψος τῆς πλακὸς ἦτο περίπου 0,71 μ. Τὸ ἀναγλυφικὸν ἔξαρμα ἀνέρχεται εἰς 0,02 - 0,03 μ.

ητος διὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ μνημείου μας, καθ' ὅσον δὲν εἶναι ἄγνωστα ἀνάλογα παραδείγματα κλιμακωτῆς πλαστικῆς τεχνοτροπίας. Ἐντὸς τῆς ἐπιπέδου τέχνης ἀναφέρομεν ἐνταῦθα μόνον τὸν κάδον ἐξ Ἀρκάδων⁷ καὶ τὴν πηλίνην πλάκα τῆς Ἀγορᾶς τῶν Ἀθηνῶν μετὰ τὴν παράστασιν θεᾶς⁸: Καὶ τὰ δύο ἔργα μᾶς παρουσιάζουν ἐξωγραφισμένον σῶμα, τοῦ ὁποίου ὅμως τὸ πρόσωπον παρουσιάζεται ἐντόνως ἀνάγλυφον. Εἰς τὰ «πλαστικά» ἀγγεῖα ἢ διαφοροποιήσεις εἶναι ἔτι μεγαλύτερα, ἰδιαίτερα δὲ εἰς τὴν κρητικὴν πυξίδα μετὰ τοὺς Γρύπας εἰς τὴν ὁποίαν ἐπὶ ἐνὸς σώματος ἐξωγραφισμένου στηρίζονται λαίμαρος καὶ κεφαλή, κατεσκευασμένα περιόπτως⁹. Καὶ ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ὑπόκειται ἢ αὐτὴ ἰδέα, παρὰ τὴν ἰδιαιτέραν διακοσμητικὴν ἀντίληψιν ἢ ὁποία συνέβαλε τὰ μέγιστα εἰς τὴν διαμόρφωσιν ταύτην.

Θὰ ἡδύνατό τις μάλιστα νὰ ἀναλογισθῇ μήπως τυχὸν ἔστεφε ἄλλοτε τὴν στήλην μας περίοπτος κεφαλή. Πάντως δὲν φαίνεται καὶ πολὺ πιθανὸν τοῦτο. Οὔτε προϊστορικὰ Μενχίρ¹⁰, οὔτε αἱ στῆλαι τῆς Νεανδρίας¹¹, τὰς ὁποίας θὰ ἡδύνατό τις νὰ ἐπικαλεσθῇ, ἔχουν ἐνταῦθα ἀποφασιστικὴν σημασίαν. Ἀπέχουν πολὺ ἀπὸ τὴν δομὴν μιᾶς ἐλληνικῆς στήλης, ὡς μᾶς τὴν παρουσιάζει χαρακτηριστικῶς ἡδη ἢ Κιμωλιακῆ. Οὐδὲ παρίσταται ἀνάγκη νὰ μνημονευθοῦν ἐνταῦθα αἱ πολὺ μεταγενέστεραι ἀνθρωπόμορφοι ἐπιτύμβιοι στῆλαι¹².

Ὁφείλομεν κατὰ ταῦτα μᾶλλον νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ἡ ἡμετέρα στήλη συνεχίζετο ἄλλοτε πρὸς τὰ ἄνω καὶ ἐν ὄλῳ αὐτῆς τῷ πλάτει. Περὶ τῆς ὑπάρξεως ἐπιστέψεως δὲν δυνάμεθα νὰ ἀποφανθῶμεν, τὸ δὲ σήμερον ἐλλεῖπον πρόσωπον ἦτο μᾶλλον λελαξευμένον

7) ASA 10/12, 1927/29 σ. 330 ἐξ. εἰκὼν 431. F. Matz, Geschichte der griech. Kunst, τόμ. Α', σελ. 260 πίναξ 166B.

8) Hesperia 2, 1933 σελ. 604 ἐξ. εἰκ. 72/73. F. Matz ἔ. ἀ. σελ. 482 πίναξ 283α.

9) ASA ἔ. ἀ. σ. 323 ἐξ. εἰκ. 420. F. Matz ἔ. ἀ. σ. 259 πίν. 165 β.

10) Ἐκ τῶν προϊστορικῶν τούτων ἐπιτύμβιων λίθων μνημονευτέοι ἐνταῦθα: ἡ στήλη τῆς Τροίας καὶ ἡ νεωστὶ ἐν Θεσσαλίᾳ ἀνευρεθεῖσα (Α. Α. 1957, στ. 53 ἐξ. εἰκ. 7) ὡς καὶ ἡ τῆς Μιδέας, Person, Royal Tombs, εἰκ. 29β. Μίαν ἐντυπωσιακὴν ἀλλὰ ὀλιγὸς διόλου ἐξωτερικὴν ὁμοιότητα παρουσιάζει ἡ στήλη τῆς Hureidha τῆς Ἀραβίας, Borsert, Altsyrien, εἰκ. 1323.

11) Koldewey, Neandria, ἐν 51. BWP 1891, σελ. 16 ἐξ. Ἐσχάτως Johansen, The Attic Grave-Reliefs σελ. 67 ἐξ. εἰκ. 8.

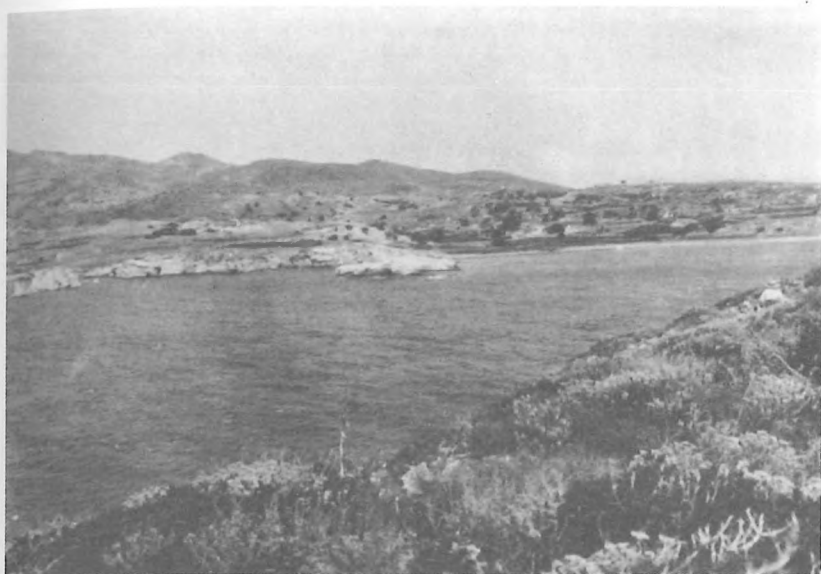
12) Π. χ. Kieseritsky -Watzinger, Die Grabreliefs aus Sudrussland, ἀρ. 757, 759 ἢ ὅμοια ἀπὸ τὴν περιφέρειαν τοῦ Ἑλληνορωμαϊκοῦ κόσμου.

1. Ἐπιτύμβιον γυναικείον ἄγαλμα, τέλος 2ου π. Χ. αἰ., ἐκ τῆς νησίδος τοῦ Ἁγ. Ἀνδρέου.

1-2. Αι πλάγιαι ὄψεις τοῦ αὐτοῦ ἀγάλματος.

1. Ὁ ὄρμος τῶν «Ἑλληνικῶν». Ὁψις ἀπὸ τῆς νησίδος τοῦ Ἁγ. Ἀνδρέου.

2. Ὁ αἰγιαλὸς τῆς «Λίμνης» καὶ πρὸ αὐτῆς ἡ νησίς τοῦ Ἁγ. Ἀνδρέου.

1. Λαζευτοί τάφοι ἐπὶ τῆς παραλίας τῆς «Λιμνης».

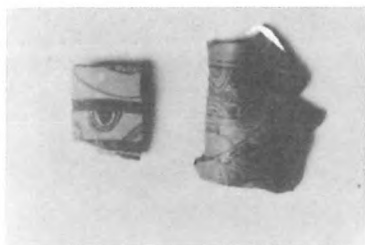
2. Τὸ Παλαιόκαστρον τῆς Κιμώλου.

1. Ἡ «Λίμνη» τῆς Κιμώλου ἔνθα τὸ γεωμετρικῆς ἐπο-
χῆς νεκροταφεῖον.

1. Σπήλαιον - Νεκροταφεῖον ἐν «Λίμνη».

1. Τεμάχιον ὑστερομυκηναϊκοῦ ἀγγείου.

2. Ἀμφορεύς γεωμετρικῆς ἐποχῆς.

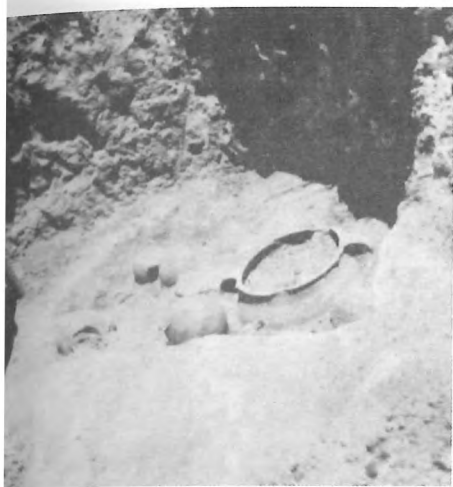

3α. Μελανόμορφος οἰνοχόη. Προσθία ὄψις.

3β. Πλαγία ὄψις τῆς αὐτῆς οἰνοχόης.

ΠΙΝ. 6

1. Γεωμετρικός τάφος εϋθύς
μετά τήν ανακάλυψίν του.

2. Ἀγγεῖον φέρον τήν ἐγχάρακτον
ἐπιγραφήν ΦΙΛΟΥΜΕΝΑ.

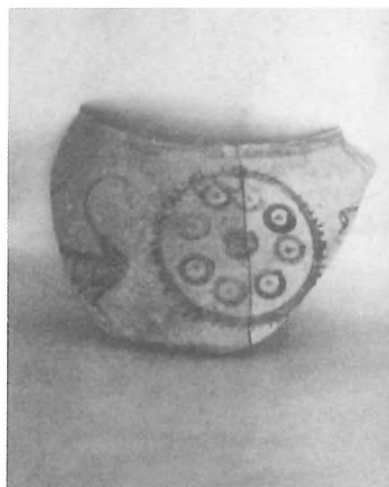
3. Γεωμετρικός κρατήρ σχεδόν
ἄρτιος.

1. Γεωμετρικά οίνοχόαι.

2. Γεωμετρική πρόχους.

3. Τεμάχιον γεωμετρικού άγγείου.

1. Γεωμετρικός άμφορεύς.

1. Γεωμετρικός άμφορεύς.

1. Μικρά γεωμετρικά αγγεία.

2. Έλληνιστικά αγγεία.

1. Ἡ ἐπιτυμβία στήλη τῆς Κιμώλου.

1. Ἡ στήλη ἐκ τῶν ἄνω. Διακρίνεται ἡ πλαισίωσις καὶ τοῦ κατωτέρου αὐτῆς τμήματος.

2. Πήλινον εἰδώλιον Αἰγίνης.

εις βαθύ ανάγλυφον, παρόμοιον εκείνου, τὸ ὁποῖον ἀπαντῶμεν ἐν τῇ ἐπιτυμβίῳ στήλῃ τῆς Μαλεσσίνας ἐν Λούβρῳ¹³.

Ἀπὸ τῆς πρώτης δημοσιεύσεως τοῦ μνημείου αὐτοῦ οὐδεὶς διετύπωσεν ἀμφιβολίας, ὅτι πάντοτε ἐκόσμει τὴν στήλην μία γυναικεία προτομὴ μόνον, ἄνευ τοῦ σώματος. Βεβαίως ἠρμήνευσεν ὁ M. Collignon τὴν κάτωθι τῆς προτομῆς διασφζομένην ἐπιφάνειαν ὡς εἶδος κανόνος καὶ διὰ τοῦ τρόπου τούτου ἐδέχθη τὴν ὑπαρξιν ἐνὸς κατωτέρου πλαισίου τῆς προτομῆς. Ἐὰν ὅμως παρατηρήσῃ τις καλλίτερον, θὰ διαπιστώσῃ ὅτι ὁ κανὼν οὗτος σχηματίζει μίαν ἐπιφάνειαν, ἣ ὁποία κεῖται βαθύτερον τοῦ ἀνωτέρου καὶ πλαγίως γειτνιάζοντος πλαισίου τῆς στήλης. Ὁμοίως αἱ ἐπιφάνειαι τῶν βοστρύχων τοῦ στήθους ὡς καὶ αἱ τοῦ προσώπου ὑπερεξέχουν σαφῶς τοῦ «κανόνος» τούτου. Ἐπομένως εἶναι ἀδύνατον νὰ εὕρισκώμεθα πρὸ οἰουδήποτε εἶδους κανόνος κάτωθι τοῦ λαιμοῦ: εἰς τὴν πραγματικότητα ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας ταύτης καὶ τῆς νῦν ἀποκεκομμένης συνεχείας τῆς πρὸς τὰ κάτω εἰκονίζετο ἄλλοτε ζωγραφικῶς τὸ σῶμα. Ἡ στήλη τῆς Κιμώλου καὶ ἐκείνη τῆς Μαλεσσίνας εὕρισκονται οὕτω εἰς πλήρη ἀντιστοιχίαν μεταξὺ τῶν.

Ἡ προτεινομένη αὕτη συμπλήρωσις ἐπιβεβαιοῦται καὶ διὰ τῆς ἰδιοτυπίας τῆς ἀναγλυφικῆς ἐπεξεργασίας, ἣ ὁποία ἐφηρμόσθη καὶ ἐπὶ τῶν δύο στηλῶν. Καὶ εἰς τὰς δύο περιπτώσεις δηλονότι ἀπουσιάζει μία ἐσωτερικὴ ἐπιφάνεια ὡς «βάθος» τῆς παραστάσεως τοῦ ἀναγλύφου. Μᾶλλον δὲ προκειμένου περὶ τῆς στήλης τῆς Κιμώλου ἠκολουθήθη ἡ ἐξῆς πορεία κατὰ τὴν ἐπεξεργασίαν τοῦ ἀναγλύφου. Ὁ ἐν ἐντόνῳ ἀναγλύφῳ παριστάμενος ἄνω κορμὸς ὑψοῦται ὑπὲρ τὸ ἐπίπεδον κάτω μέρος τοῦ σώματος διὰ μιᾶς ὀρατῆς, ἐπικλινοῦς καὶ ἐλαφρῶς κοίλης λωρίδος πλάτους περίπου 5 ἑκατοστῶν, ἣ ὁποία συνδέεται μᾶλλον μὲ τὸ ἀδιακόσμητον τμήμα τῆς στήλης¹⁴. Μία παρομοία λοξὴ βᾶθυσις ἀρχίζει εἰς τὰ πλάγια ἄκρα, χωρὶς νὰ σχηματίζῃ

13) M. Collignon, Mon. Piot. 20, 1912, σελ. 29 ἐξ. εἰκ. 3. πρβλ. Jenkins, Dedicata, σελ. 71. F. Grace, Arch. Sculpture in Boeotia σελ. 52 σημ. 17. Τὸ μνημεῖον εἶναι προφανῶς μεταγενέστερον. Ἡ ἐπαρχιακὴ του καταγωγὴ ἐρμηνεύει τὴν ἀρχαιοπινῆ ἀντίληψιν τῆς παραστάσεως.

14) Εἶναι ἀξιοσημείωτον, ὅτι μία παρομοία λοξῶς καὶ κοίλως τετημημένη λωρὴ παρατηρεῖται ὁμοίως εἰς τὰς δύο πλευρὰς τῆς κατωτέρας, ἀδιακοσμήτου ἐπιφανείας τῆς στήλης, ὥστε νὰ ὑφίσταται μία ἔστω καὶ δυσχερῶς ὀρατὴ πλαισιώσις τῆς στήλης.

ιδιαιτερον πλαίσιον, καθιστᾶ ὅμως δυνατὴν τὴν κατὰ τὰ πλάγια ἀνάγλυφον ἀνύψωσιν τοῦ βραχίονος: τὸ ἄνω μέρος τοῦ δεξιοῦ βραχίονος διατηρεῖ τὴν στρογγυλότητά του εἰς τὴν πλαγίαν καὶ οὐχὶ τὴν προσθίαν ἐπιφάνειαν. Διὰ τῆς τεχνικῆς αὐτῆς διαμορφώσεως ἡ πλάξ ἀποτελεῖ μᾶλλον τὸ πλαίσιον καὶ ὄχι τὸ βάθος τῆς ἀναγλύφου μορφῆς. Μία «ἔκφυσις» τῆς μορφῆς ἀπὸ τοῦ ἐπιπέδου τῆς πλακῶς δὲν παρατηρεῖται ἐνταῦθα. Παρομοίως εἰς τὴν στήλην τῆς Μαλεσσίνας ἡ προτομὴ εἶναι ἀνεξάρτητος πάσης σχέσεως πρὸς τὸ βάθος τοῦ ἀναγλύφου. Ἡ λειτουργία του περιορίζεται διὰ τῆς λοξῶς σχηματιζομένης κοίλης ἐσοχῆς¹⁵, ἐν τῇ ὁποίᾳ εἶναι τοποθετημένη ἡ προτομὴ.

Ἡ τοιαύτη ἐπεξεργασία ὁμοιάζει πολὺ πρὸς ἐκείνην τῆς κατασκευῆς τῶν περιόπτων γλυπτῶν ἔργων. Καὶ εἰς τὰς δύο στήλας ἔχει τις τὸ αἶσθημα, ὅτι αἱ λίθιναι πλάκες σχηματίζουν μᾶλλον τὸ περίβλημα τῆς ἐν μέρει μόνον ἐπ' αὐτῶν ἐν ἰσοπέδῳ ἀναγλύφῳ ἐπεξεργασμένης μορφῆς, τὸ ὁποῖον θὰ ἠδύνατο καὶ ἀζημιώτως νὰ μὴ ὑπάρχη. Δὲν ὑφίσταται ἐντάσις μεταξὺ τῆς μορφῆς καὶ τοῦ βάθους τοῦ ἀναγλύφου, ἀλλὰ ἀπλῶς μία συμφυῆς ἀνάπτυξις ἀμφοτέρων. Ἡ διαφορὰ ἐν σχέσει πρὸς τὸ ἄγαλμα ἔγκειται ἐν τούτῳ, ὅτι ἡ ἐπιφάνεια τῆς στήλης δὲν ἀρνεῖται τὴν ὑπαρξίν της ὡς πλακῶς ἐν τῇ ὁλότητί της κατατείνει πρὸς σωματοποίησιν ἐμφύχου ὄντος, ἐνῶ θέλει νὰ παραμείνῃ μία στήλη.

Ἡ πλαστικότητα τῆς μορφῆς εἶναι δυνατὴ μόνον διότι καὶ εἰς τὰς δύο στήλας ἔχομεν μίαν αὐστηρῶς μετωπικὴν παράστασιν, ἡ ὁποία ἀποσκοπεῖ εἰς τὴν διακόσμησιν μιᾶς καὶ μόνης πλακῶς, οὐχὶ δὲ μιᾶς ἀρχιτεκτονικῶς ἐξηρητημένης ἐπιφανείας. Αἱ αὐταὶ συνθήκαι διέπουν καὶ τὴν στήλην τῆς Τανάγρας μὲ τὰς ἀναγλύφους

15) Ἡ λοξὴ λάξευσις τῆς ἐσωτερικῆς πλευρᾶς τοῦ πλαισίου τοῦ ἀναγλύφου δὲν εἶναι ἄγνωστος εἰς τὴν ἀρχαϊκὴν ἐποχὴν, συνήθως ὅμως καταλήγουσα ἡρέμα εἰς τὸ ἐπίπεδον βάθος τοῦ ἀναγλύφου. Τὸ ἀνάγλυφον τῆς Μιλήτου, V. Poulsen, Acta Archaeologica 5, 1934, σελ. 52 εἰκ. 5 ἀνήκει εἰς ἄλλην ὁμάδα, παριστᾶ ὅμως μορφήν ἀγάλματος. Ἡ διαφορὰ του ἀπὸ τῆς ἡμετέρας ὁμάδος ἔγκειται εἰς τὰ ἐντόνως προεξέχοντα πλαίσια. Μεταξὺ τούτου καὶ τῆς κεφαλῆς ὑφίσταται ἐνταῦθα — ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν στήλην τῆς Μαλεσσίνας — ἐν ἐπίπεδον βάθος ἀναγλύφου. Πάντως δὲν φαίνεται νὰ εἶναι ἐπιτύμβιον ἀνάγλυφον. Πρβλ. Μπακαλάκη: Προανασκαφικὲς ἐρευνες ἐπὶ τῆς Θράκης (1958) σελ. 4. ὑποσημείωσιν.

ἐπεξεργασμένας μορφάς τοῦ Κιτύλου καὶ Δέρμυος¹⁶, μολονότι ἐνταῦθα ἔχομεν μεγαλύτερας διαστάσεις καὶ πλέον ἰσόρροπον σχῆμα.

Δι' ὄλων τούτων τῶν ἀναφερθέντων παραδειγμάτων ἐπιτυμβίων στηλῶν ἢ ἐπιτυμβίων πεσσῶν μὲ μετωπικὰς παραστάσεις ἀντιλαμβάνεται τις νῦν ποία εἶναι ἡ διαφορὰ μεταξύ τούτων καὶ τῶν συνήθων ἀναγλύφων μὲ παραστάσεις «προφίλ». Ἐνῶ εἰς τὰς πρώτας παραστάσεις τὸ μὴ ὄρατὸν ὀπίσθιον μέρος τοῦ σώματος εἶναι οἶονεὶ ἐμβυθισμένον εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ πεσσοῦ ἢ τῆς ἀναγλύφου πλακῶς, ἦτοι ἡ παριστανομένη μορφή νοεῖται ἰσταμένη ἐλευθέρως ἐν ὅλῃ τῇ σωματικότητι αὐτῆς, αἱ κατὰ τομὴν παριστανόμεναι μορφαὶ δίδουν τὴν ἐντύπωσιν ὅτι στεροῦνται τῆς σαφοῦς σωματικῆς ταύτης ὑπάρξεως. Εἰς μεταγενεστέραν ἐποχὴν ὅμως ἐπικρατεῖ καὶ εἰς τὰς ἐπιτυμβίους στήλας μὲ μετωπικὰς παραστάσεις ὁ ἰδιαιτέρος χαρακτήρ τοῦ ἀναγλύφου, ὡς μᾶς ἀποδεικνύει ἰκανῶς τὸ παράδειγμα τῆς ὑστεροαρχαϊκῆς στήλης τῆς Καβάλλας¹⁷.

Αὐτὸ τὸ ἰδιάζον παιγνίδισμα καὶ ἡ ἐναλλαγὴ μεταξύ ζωγραφικῆς, προστύπου καὶ ἐκτύπου ἀναγλύφου¹⁸, τὸ ὁποῖον παρουσιάζει ἡ στήλη μας ἀποτελεῖ ἰκανοποιητικὴν μαρτυρίαν περὶ τῆς ὑψηλῆς χρονολογίας της. Ἐὰν δὲν μᾶς ἀπατοῦν αἱ συνθήκαι τῆς ἀνασκαφῆς, θὰ πρέπει νὰ ἀνήκη ἀκόμη εἰς τὸν 8ον αἰῶνα.

Ὅπως δὲν θὰ πρέπει νὰ ξενίσῃ ἡ χρονολογικὴ αὐτὴ τοποθέτησις. Ἡ φειδῶ τῶν σωματικῶν μορφῶν, ὁ σχηματισμὸς τῶν παριστανομένων μελῶν καὶ ἡ πρὸς ἄλληλα σχέσις δὲν εἶναι ἀκατανόητα διὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην. Ἡ μοναδικότης τῆς περιπτώσεως, τὴν ὁποίαν παρουσιάζει ἡ στήλη μας, ἢ ἀπομόνωσις της ἐντὸς τῆς μνημειακῆς παραδόσεως, δυσκολεύει φυσικὰ μίαν ἀκριβῆ χρονολόγησιν: Ἐν πάσῃ περιπτώσει ἢ κατασκευῇ τοῦ μνημείου τούτου δὲν ἀπέχει πολὺ ἀπὸ τὰ τέλη τοῦ 8ου αἰῶνος.

Ἰδιαιτέρως χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ τοποθέτησις τῶν χειρῶν.

16) Ἐσχάτως Johansen ἔ. ἀ. σ. 105.

17) Μπακαλάκη ἔ. ἀ. σελ. 1. πίν. 1.

18. Τὸ ἀνάγλυφον ἐκ Μάλλων τῆς Κρήτης, ASA ἔ.ἀ. σελ. 701, εἰκ. 662, δεικνύει χαρακτηριστικῶς ὅτι ὁ καλλιτέχνης τῆς πρωτοῦ Ἑλληνικῆς τέχνης δὲν διακρίνει σαφῶς τὸ ἀνάγλυφον ἀπὸ τὸ ἄγαλμα, γεγονὸς εἰς τὸ ὁποῖον συντελεῖ καὶ ἡ μετωπικὴ παράστασις.

Πλησιάζει τὸν ὑπὸ τοῦ V. Müller ἐν τῷ ἔργῳ του «Frühgriechische Plastik» (σελ. 200) περιγραφέντα τύπον. Ἄλλ' ἐκ τῶν ἐκεῖ ἀναφερομένων παραδειγμάτων μόνον τὸ χαλκοῦν εἰδῶλιον Fouilles de Delphes, V, εἰκ. 103, πλησιάζει, τὸ ὁποῖον ὅμως ἀκριβῶς ὁ Müller θεωρεῖ ὡς μίαν ἀπόκλισιν ἐκ τῆς ομάδος τῆν ὁποῖαν οὗτος συνέστησε¹⁹. Περισσότερον ὁμοιάζει πρὸς τὴν στήλην τῆς Κιμῶλου ἐν τεθραυσμένον πῆλινον εἰδῶλιον ἀπὸ τὴν Αἴγιναν (πίν. 12, 2)²⁰, τὸ ὁποῖον ὅμως εἶναι πιθανῶς ἀρχαιότερον. Εἰς αὐτὸ οἱ πήχεις εἶναι τοποθετημένοι κατὰ τρόπον ἀντίστροφον ἔμπροσθεν τοῦ κορμοῦ. Δὲν εἶναι δυνατὴ ἐνταῦθα ἡ διεξοδικὴ διαπραγματεύσεις τῆς τοιαύτης θέσεως τῶν χειρῶν, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ ἰδιαιτέρον τύπον, ὡς καὶ τῶν διαφωτιστικῶν σχέσεων τῆς πρὸς ἀποκλινοῦσας διαμορφώσεις. Φαίνεται ὅμως πολὺ πιθανὸν ὅτι ἡ τοιαύτη τοποθέτησις τῶν πήχεων, ὡς ἐμφανίζεται εἰς τὴν στήλην τῆς Κιμῶλου καὶ εἰς τὸ εἰδῶλιον τῆς Αἰγίνης, ἀποτελεῖ μίαν περαιτέρω συνέχειαν τῆς στάσεως τῶν χειρῶν, ἡ ὁποία μᾶς εἶναι γνωστὴ ἀπὸ τὰ κυκλαδικὰ μαρμάρια εἰδῶλια²¹. Εἰς τὸ εἰδῶλιον τῆς Αἰγίνης ἡ σχέσις αὕτη εἶναι περισσότερο ἐμφανής.

Ἡ διεΐσδυσις ἐδῶ νέου καὶ ἰσχυροτέρου ζωικοῦ στοιχείου ἔχει γεμίσει μὲ ζωὴν τὸ παμπάλαιον κυκλαδικὸν σχῆμα. Ὁ δεξιὸς πῆχυς κινεῖται ἐλευθέρως πρὸς τὰ ἄνω. Ἡ ὑψηλότερα τοποθέτησις τοῦ ἀριστεροῦ πήχεως τῆς γυναικὸς ἐν τῇ στήλῃ τῆς Κιμῶλου εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα νὰ τεθῆ εἰς κίνησιν ὀλόκληρον τὸ ἀριστερὸν ἡμισυ τῆς παραστάσεως. Ὁ ἀριστερὸς ὤμος καὶ ὁ ἀριστερὸς βραχίον ἐχουν θέσιν σημαντικῶς ὑψηλότεραν παρὰ εἰς τὴν δεξιὰν πλευράν. Τὸ ἀριστερὸν στήθος εἶναι περισσότερο συμπιεσμένον καὶ πλατύτερον, τὸ δεξιὸν περισσότερο τεταμένον καὶ πλαστικόν. Ἡ σαφεστάτη αὕτη κίνησις, ἡ ὁποία ἐξάπλοῦται πρὸς τὰ ἄνω καὶ δεξιὰ ὡς πρὸς τὸν θεατὴν διαχέεται εἰς ὀλόκληρον τὴν στήλην. Ἡ γραμμὴ τῆς ἄνω ἀκμῆς τῆς στήλης καθὼς καὶ τῶν δύο πλευρῶν τῆς ἀκολουθοῦν

19) Ἐ. ἀ. σελ. 202 εἰκ. 298 ἐκ πίν. 24.

20) Φωτογραφία τοῦ Γερμανικοῦ ἀρχαιολογικοῦ Ἰνστιτούτου Ἀθηνῶν, ἀριθμ. 1216· δημοσιεύεται ἐνταῦθα χάρις εἰς τὴν καλωσύνην τοῦ κ. E. Kunze.

21) Τὴν σχέσιν αὕτην ἐνισχύει τὸ ἐν ὑστερογεωμετρικῷ τάφῳ τοῦ Ἄργους ἀνευρεθὲν μαρμάρινον εἰδῶλιον, BCH. 79, 1955, σελ. 312 εἰκ. 9, τὸ ὁποῖον σαφῶς εὐρίσκεται ἐντὸς τῆς κυκλαδικῆς παραδόσεως τῶν μαρμαρίνων εἰδῶλων.

ἀκριβῶς τὴν ἔντασιν ταύτην τοῦ κορμοῦ.

Εἶναι καταπληκτικόν, πόσον ὀλίγον λανθάνουσα εἶναι ἡ κίνησις αὐτή. Πιθανῶς θὰ ἠδύνατό τις νὰ ἀνεύρη τὸν λόγον εἰς τὸ γεγονὸς ὅτι τὸ μνημεῖόν μας ἐκφράζει παραστατικῶς τὸν μυθικὸν-ἐπικὸν κόσμον, καθ' ὃν τὰ ἔμψυχα ὄντα ὑπάρχουν μόνον ἐν τῇ λειτουργικῇ δράσει των. Πρὸς τὴν ἐπικὴν αὐτὴν καταξίωσιν καὶ ἀντίληψιν τῆς παραστάσεως τοῦ ἀνθρώπου ἀντιστοιχεῖ ἐπίσης καὶ ἡ κλιμάκωσις τῶν μορφῶν ὑπὸ τὰς ὁποίας παρίσταται ἡ σωματικὴ του ὑπόστασις.

Δὲν ἔχει πολὺ νόημα νὰ ἀναζητήσῃ κανεὶς τὸ τοπικὸν ἐργαστήριον, ἐκ τοῦ ὁποίου θὰ ἠδύνατο νὰ προέρχεται ἡ στήλη, καθ' ὅσον κατὰ τὴν ἐν λόγῳ ἐποχὴν τοιαῦτα ἐργαστήρια δὲν εἶναι κἄν νοητά. Πολὺ ὀλιγώτερον θὰ ἠδύνατο νὰ στηριχθῇ ὁ ἰσχυρισμὸς, ὅτι εὐρισκόμεθα ἐνώπιον ἐνὸς δωρικῦ ἔργου, ἐπειδὴ ἡ Κίμωλος εἶναι δωρικὴ νῆσος. Περισσότερον σημαντικὸν εἶναι τὸ γεγονὸς, ὅτι μία ἐπιτύμβιος στήλη διακεκοσμημένη δι' ἀναγλύφου καὶ τοποθετούμενη ἀκριβῶς εἰς τοὺς χρόνους τῆς δημιουργίας τῆς μνημειώδους ἑλληνικῆς πλαστικῆς ἀνευρέθη εἰς μίαν νῆσον τοῦ Αἰγαίου.

Ἄναπντητος πρέπει ὁμοίως νὰ παραμείνῃ καὶ ἡ τελευταία ἐρώτησις: Ποῖον παριστᾷ ἡ στήλη; Κατὰ τὴν κρατοῦσαν ἄποψιν θὰ ἔπρεπε ἡ ἀπάντησις νὰ ᾔτο: Μίαν πλησίον τοῦ χώρου ὅπου ἀνευρέθη ἔνταφιασμένην γυναῖκα, ἡ ὁποία πιθανῶς εἶχε ἀριστοκρατικὴν προέλευσιν. Παρὰ ταῦτα ὅμως δὲν δύνανται νὰ διαλυθοῦν ὠρισμέναι ἀμφιβολίαι αἱ ὁποῖαι ἐν τούτοις δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀναπτυχθοῦν ἐνταῦθα.

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ ΤΗΣ ΚΙΜΩΛΟΥ*

Εἰς τὴν νῆσον Κίμωλον, ἡ ὁποία περιλαμβάνεται εἰς τὸ σύμπλεγμα τῶν Κυκλάδων, κειμένην δὲ μεταξὺ τῆς Σίφνου καὶ τῆς Μήλου, ἐγγύτερον πρὸς τὴν δευτέραν, εἰργάσθην πρὸς μελέτην τοῦ κατὰ παράδοσιν λαϊκοῦ πολιτισμοῦ τῆς ἐπὶ 15 ἡμέρας, ἤτοι ἀπὸ 14 μέχρι 29 Αὐγούστου 1963, κατόπιν σχετικῆς ἐντολῆς τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν.

Ἐρευνήθησαν μορφαὶ τοῦ ὕλικου, τοῦ κοινωνικοῦ καὶ τοῦ πνευματικοῦ βίου, συλλεχθείσης ἔτι καὶ ἀξιολόγου σχετικῆς ὕλης διὰ καταγραφῆς, ἠχογραφήσεως, κινηματογραφήσεως καὶ φωτογραφήσεως.

Ἡ καταγραφεῖσα ὕλη κατετέθη εἰς τὸ Λαογραφικὸν Ἀρχεῖον (ἀπὸ τοῦ ἔτους 1966: Κέντρον Ἐρεύνης τῆς Ἑλληνικῆς Λαογραφίας) εἰς χειρόγραφον ἐκ σελ. 452, σχ. 8ου μεγ. (ἀρ. εἰσαγ. 2758), ὡς ἐπίσης καὶ ἡ ἐπὶ τῶν ταινιῶν μαγνητοφώνου ἐξ 75 ἠχογραφήσεων δημωδῶν ᾄσμάτων καὶ λαϊκῶν χορῶν (ἀρ. εἰσαγ. 7299-7333)¹.

* Σύντομος ἔκθεσις περὶ τῆς λαογραφικῆς ἐρεύνης εἰς Κίμωλον ἀπὸ τῆς 14-29 Αὐγούστου 1963. (Ἀναδημοσίευσις ἐκ τῆς Ἐπετηρ. τοῦ Λαογρ. Ἀρχείου (Ἀκαδ. Ἀθηνῶν), τόμ. ΙΕ' /ΙΣΤ' (1962-63), ἐν Ἀθήναις 1964, σ. 304-318) μετὰ τινων προσθηκῶν).

ΚΥΡΙΩΤΕΡΑ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

Ἰ. Κ. Βογιατζίδης, Κίμωλος, Ἱστορικαὶ ἔρευναι περὶ τῆς νήσου. Ἀθηνᾶ, τόμ. ΛΕ' (1923/24), σ. 67 - 124. — Περὶ τῆς γλώσσης τῶν Κιμωλίων, Ἀθηνᾶ, τόμ. ΛΖ' (1925/26), σ. 108 - 160.

Ἀντών. Μηλιαράκης, Ὑπομνήματα, περιγραφικὰ τῶν Κυκλάδων νήσων κατὰ μέρος. Κίμωλος. Ἀθῆναι 1901, 8ον, σελ. 48, 2 εἰκ. καὶ 1 χάρτ.

Ἰωάν. Σπ. Ράμφορ, Κιμωλιακά. Ἀθῆναι, ἀπλγ', 8ον, σελ. 55. (Ἐν σ. 53-55 βιβλιογραφία περὶ τῆς Κιμῶλου).

Ἰωάν. Σπ. Ράμφορ - Κ. Ι. Παπαδοπούλου, Λαογραφικὰ τῆς Κιμῶλου, ἐν Πειραιεῖ 1953, 8ον σελ. 52 - κζ'.

C. S. Sonni ni, Voyage en Grèce et en Turquie, tom. second. A. Paris, 1801 (λαογραφικαὶ εἰδήσεις εἰς σ. 4 — 74).

1. Ἀπὸ τῆς θέσεως ταύτης εὐχαριστῶ θερμῶς τὸν πρωτοπρεσβύτερον κ. Ἰωάν. Σπ. Ράμφορ, εἰς τοῦ ὁποίου τὴν λαμπρὰν συμπάραστασιν ὀφείλεται ἡ ἐπιτυχὴς ἐκτέλε-

Ἡ μουσικὴ ὕλη αὕτη ἀποτελεῖται α) ἐκ μελωδιῶν ἁσμάτων β) ἐκ μουσικῆς λαϊκῶν χορῶν (συρτός, ποταμός, μανόλαρος καὶ μπάλος, σούστα) καὶ γ) ἐξ ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς, ἐγκώμια ἐπιταφίου εἰς τὴν κοίμησιν τῆς Θεοτόκου κατὰ τὸ ἑσπέρας τῆς παραμονῆς τῆς ἑορτῆς (15 Αὐγ.), τὰ ὁποῖα ἐψάλησαν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς Εὐαγγελιστρίας.

Εἰς τὰς κινηματογραφηθείσας ἐκδηλώσεις τοῦ λαϊκοῦ βίου περιλαμβάνονται: α) γαμήλια ἔθιμα: (παρασκευὴ γλυκῶν, στρώσιμο τοῦ νυφικοῦ κρεββατιοῦ, ὁ στολισμὸς τοῦ γαμβροῦ καὶ ἀποχαιρετισμὸς ἐκ τῆς πατρικῆς οἰκίας. Ἡ ἐκκίνησις εἶτα τῆς γαμηλίου πομπῆς ἐκ τῆς οἰκίας τοῦ γαμβροῦ πρὸς μετάβασιν εἰς τὴν οἰκίαν τῆς νύφης διὰ τὴν παραλαβὴν τῆς πρὸς στέψιν. Ἡ στέψις εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ ὁ γαμήλιος χορὸς, β) ταλασιουργία καὶ ὕφαντικὴ, γ) λαϊκὴ πανηγυρις τὴν 15 Αὐγ. (Ἐποψις τῆς Κιμῶλου. Μεταφορὰ τῆς εἰκόνης τῆς Παναγίας ἐν πομπῇ εἰς τὸν ναὸν τῆς Παναγίας τῆς Ὁδηγητρίας).

*

Α' Ἡ νῆσος Κίμωλος, ὄρεινὴ καὶ ἄνυδρος, ἐκτάσεως 38 τετρ. χιλ., ἔχει ἐκ παλαιότερων χρόνων ἓνα μόνον κύριον συνοικισμὸν, ὁ ὁποῖος καλεῖται ὁμοίως Κίμωλος, κεῖται δὲ πρὸς τὸ νότιον μέρος καὶ εἰς ἀπόστασιν 15' ἀπὸ τοῦ ἐπινείου Ψάθῃ.

Ἡ οἰκονομία τοῦ τόπου στηρίζεται εἰς τὴν γεωργίαν καὶ τὴν κτηνοτροφίαν, ἐν μέρει δὲ μόνον εἰς τὴν ἀλιείαν. Μέρος σημαντικὸν ἐργατικοῦ δυναμικοῦ τῆς ἀσχολεῖται ἐκ παραδόσεως καὶ εἰς τὴν ναυτιλίαν. Ἐνεκα τοῦ μικροῦ θαλασσίου διαύλου, πλάτους 960 μ., διὰ τοῦ ὁποῖου χωρίζεται ἡ νῆσος ἀπὸ τὴν Μῆλον, εὕρισκετο πρὸς αὐτὴν κατὰ τὸ παρελθὸν καὶ σήμερον ἔτι εἰς στενάς οἰκονομικάς καὶ πολιτιστικάς σχέσεις, ἐκ τούτου δὲ ὁ μελετητὴς τοῦ λαϊκοῦ πολιτισμοῦ τῶν Κιμωλίων δέον νὰ ἔχη ὑπ' ὄψει του καὶ τὴν λαϊκὴν παράδοσιν τῆς Μήλου, ἐπίσης δὲ καὶ τὴν τῆς Σίφνου. Ἐκ τῶν νήσων τούτων, κατὰ τοπικάς δημῶδεις παραδόσεις, ἦλθον ἔτι καὶ ἄποικοι εἰς τὴν νῆσον. Σχετικὴ εἶναι ἡ ἀκόλουθος παράδοσις:

«Στὰ χρόνια τοῦ προσπάππου μου, ὅπως μοῦ ἔλεγε ὁ παπποῦς μου, ἦπενε χολέρα στὸ νησί κ' ἤξεκλήρισε τὸ νησί. Ἐμείνανε

σις τῆς ὄλης ἐργασίας ταύτης. Εὐχαριστίαι ἔτι ὀφείλονται καὶ εἰς τὸν ἐφημ. τῆς Κιμῶλου κ. Δημ. Σπ. Ράμφον, ὡς ἐπίσης καὶ εἰς τοὺς προθύμους πληροφορητάς μου.

μόνο τριάντα χωρικοί και ἕξε ναυτικοί. Στὸ Ἅγιο Πνέμα (τοποθεσία) κοντὰ ἦτονε ἓνα ἐκκλησιδάκι ὁ Ταξιάρχης. Ἐκεῖ ἓνα βράδυ ἐμπήκανε νὰ κοιμηθοῦνε 13 ἄθρωποι κ' ἐξυπνήσανε ἕξε. Ἦσαν σημαδεμένοι ἀπὸ τὴν ἀρρώστια.

Ἔτσι ἐκαταστράφηκε ὁ κόσμος ἐδῶ. Ἦρθαμε μετὰ ἐδῶ διάφοροι κ' ἐκατοικήσανε, Κρητικοί, Σιφνοί καὶ ἄλλοι (χφ., 1.87).

Ἡ παράδοσις αὐτὴ ἀναφέρει περὶ ἐρημώσεως τῆς Κιμώλου ἔνεκα χολέρας. Συνήθεις λοιμώδεις νόσοι ἐκ τῶν ὁποίων ἐπῆρχοντο τρομακτικαὶ καταστροφαὶ τοῦ πληθυσμοῦ ἦσαν ἔτι ἡ εὐλογιά¹, κυρίως δὲ ἡ πανώλης. Μεταξὺ τῶν ἐγκατασταθέντων νέων κατοίκων ἀναφέρει ἡ παράδοσις καὶ Κρητικούς. Οὗτοι θὰ ἦλθον ἐνταῦ-

Εἰκ. 1. Τμῆμα τῆς καιμοπόλεως σήμερον τῆς Κιμώλου.

θα, προερχόμενοι ἐκ Μήλου ἢ καὶ ἀπ' εὐθείας ἐκ Κρήτης, πιθανῶς ἀμέσως μετὰ τὴν τουρκικὴν κατάκτησιν τῆς νήσου ἀπὸ τοῦ 1645-1669 ἢ πολὺ ἀργότερον, ἦτοι κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα ἔνεκα

1. Τελευταία φθορὰ τοῦ πληθυσμοῦ ἐκ τῆς εὐλογιάς συνέβη τὸ 1915, ἐξ ἧς ἀπεβίωσαν τότε 26 πρόσωπα. Ἡ κατάπαυσις τοῦ κακοῦ ἀπεδόθη ὑπὸ τῶν κατοίκων εἰς τὴν Παναγίαν τὴν Ὁδηγήτριαν, πολιούχον τοῦ τόπου, διὰ πρσβειῶν τῆς Ἁγίας μεγαλομάρτυρος Βαρβάρας, τῆς ὁποίας ἔκτοτε πανηγυρίζεται μεγαλοπρεπῶς ἡ ἑορτὴ τὴν 4ην Δεκεμβρίου. Βλ. Ἰωάν. Σπ. Ράμφου, Τὰ «σωτήρια» τῆς Κιμώλου εἰς τὴν Ἁγίαν Βαρβάραν, ἐν Ἀθήναις 1954, σ. 5 - 6.

τῶν ἐπαναστάσεων τῆς Κρήτης, ὅτε ἐδημιουργεῖτο κῦμα προσφύγων ἐξ αὐτῆς πρὸς τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου. Ἡ ἐγκατάστασις αὕτη θὰ ὑπῆρξε σημαντική, ἐὰν κρίνωμεν ἐκ τῶν οἰκογενειακῶν ἐπιθέτων εἰς Κίμωλον τῷ 1901, ἐκ τῶν ὁποίων μεταξὺ 82 (βλ. εἰς Ἄντ. Μηλιαράκη, Κίμωλος, σ. 45-46) 13 φαίνονται Κρητικῆς προελεύσεως.

Πρὸς ἐποικισμὸν ἐναυῦθα καὶ Σιφνίων περὶ τοῦ ὁποίου λέγει ἡ παράδοσις, ὡς ἀνωτέρω, συμφωνεῖ καὶ ἄλλη, σχετιζομένη ὑπὸ τοῦ λαοῦ πρὸς τὸ εἰς τὸ ἀνατολικὸν τῆς κωμοπόλεως ἄκρον ὑψούμενον βουνὸν Ξαπλοβούνι, ὕψους 100 μ.¹, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα παρεφθάρη εἰς Κλαψοβούνι, διότι, ὡς παραδίδεται, ἀναβαίνοντες εἰς τοῦτο οἱ παραμείναντες καὶ οἰκοδομήσαντες τὸ Κάστρον τῆς Κιμῶλου πρὸς ἐγκατάστασιν εἰς αὐτὸ ἔποικοι Σίφνιοι, ἐκλαιον ἀτενίζοντες μακρὰν τὴν γενέτειραν νῆσόν των².

Ἡ παράδοσις αὕτη εἶναι παλαιά, δεδομένου ὅτι ὑπῆρχεν ἤδη κατὰ τὸν 18 αἰῶνα³. Ὁ ἔπισκεφθεὶς τῷ 1778 τὴν νῆσον περιηγητῆς C. S. S o n n i n i (Voyage en Grèce et en Turquie, II, Paris 1801, σ. 25) ἀναφέρει σχετικῶς ὅτι «Le burg de l' Argentière est fort moderne; sa construction ne date que de 1646. Une tradition conservée parmi les habitants actuels, apprend qu' il a été commencé par des Grecs fugitifs de l' île de Siphanto, qui se tinrent cachés, pendant quelque temps, dans un bois qui en couvroit alors l' emplacement». Ἡ παράδοσις αὕτη ἀποδίδει εἰς τοὺς Σιφνίους ἐποίκους καὶ τὴν ἀνέγερσιν τοῦ Κάστρου τῆς Κιμῶλου.

Ὁ Ἄντ. Μηλιαράκης⁴ ἔχων ὑπ' ὄψει τὰ ξενικὰ ἐπώνυμα καὶ βαπτιστικὰ ὀνόματα εἰς Κίμωλον, πιστεύει ὅτι ἐγένοντο ἐγκατα-

1. Βλ. παρὰ Ἄντ. Μηλιαράκη, Κίμωλος, σ. 4.

2. Βλ. Ἄντ. Μηλιαράκη, ἔνθ' ἀν., σ. 11, σημ. 2. Ἐτέρα παράδοσις ἀναφέρει ὅτι περὶ τὸ ἔτος 1600 ἐγκατεστάθησαν εἰς Κίμωλον 12 οἰκογένειαι ἐκ Σίφνου, αἱ ὁποῖαι ἔφεραν μαζί των τὴν εἰκόνα τῆς Παναγίας τῆς Ὁδηγητρίας καὶ ἐκτίσαν τὴν πρώτην φερώνυμον αὐτῆς ἐκκλησίαν. Βλ. εἰς Ἰω. Σ. Ράμφου - Κ. Ι. Παπαδοπούλου, Λαογραφικὰ τῆς Κιμῶλου, ἐν Πειραιεῖ 1953, σ. 38.

3. Βλ. Ἰω. Ράμφου - Κ. Ι. Παπαδοπούλου, ἔνθ' ἀν. καὶ Ἰω. Ράμφου, Κιμωλιακά, σ. 10.

4. Κίμωλος, σ. 25.

στάσεις καὶ ἐποίκων Ἐνετῶν εἰς περίοδον ἐρημώσεως τῆς νήσου, ἐκ τῶν ὁποίων καὶ ἐρμηνεύεται ἡ διαφορὰ εἰς τὰ ἔθιμα καὶ τὴν γλῶσσαν.

Ἡ παρατήρησις αὕτη τοῦ Μηλιαράκη περὶ ἐγκαταστάσεως ἐνταῦθα ξένων φαίνεται ὀρθή, ὡς ὅμως προκύπτει, τόσον ἐκ τῆς γλώσσης τοῦ τόπου, ὅσον καὶ τοῦ κατὰ παράδοσιν βίου, οὗτοι οὐδεμίαν ἐπίδρασιν ἀξίαν λόγου ἤσκησαν εἰς τὴν πνευματικὴν καὶ κοινωνικὴν ζωὴν τῆς νήσου, ὅπερ σημαίνει ὅτι ἀφωμοιώθησαν πρὸς τὸ γηγενὲς στοιχεῖον.

*

Β' Ἐκ τῶν κυκλουμένων εἰς τὸν λαὸν παραδόσεων σημειώνομεν τὴν περὶ τοῦ «Θεριοῦ τῆς Λίμνης», τοποθεσίας εἰς τὴν ἀκτὴν παρὰ τὰ Ἑλληνικά (βλ. εἰκ. 2), πρὸς δυσμὰς τοῦ συνοικισμοῦ τῆς Κιμῶλου.

Εἰκ. 2. Ἡ θέσις «Ἑλληνικά».

«Λίγο πῖθὸ πάνω ἀπὸ τὴν Λίμνη εἶναι ἓνα πηγάδι μέσ' στὸν ποταμό. Τὸ πηγάδι εἶναι σὲ σταυροδρόμι. Αὐτοῦ πού ἦτανε τὸ πηγάδι οἱ παλαιοὶ δὲν ἠπαίρνανε ποτὲ νερό, γιατί ἐφοβοῦνταν τὸ Θεριὸ τῆς λίμνης, πού βαστοῦσε ὅλο τὸ μέρος.

Μιά φορά ἤκαμε πολὺ κακὸ νερὸ (=μεγάλην βροχὴν) τὸ χειμῶνα. Τὸ νερὸ τῆ βροχῆς μὲ τὴ σαβούρα (=χῶματα) τὸ σαβούρωσε (=τὸ ἐσκέπασε) τὸ Θεριὸ κ' ἤμεινε ἡ ραχοκοκκαλιά

του σὰν ἓνα καῖκι μεγάλο. "Όσοι ἤρχοντανε στὸ μέρος αὐτὸ κ' ἤμπροβαίρνανε στὸν Αὐγερινὸ (=τοποθεσία) κ' ἤβλέπανε τὸ Θεριὸ ἀλλάζανε δρόμο.

Σήμερα γιὰ κεῖνο πού φωνάζει πολὺ ὠργισμένος λένε: «γιάντα κάνεις σὰν τὸ Θεριὸ τῆ λίμνης;».

Τὸ Θεριὸ αὐτὸ κανένα δὲν ἠπειράζε» (χφ. σ. 198-199).

Εἰς τὴν διήγησιν ταύτην διασφύζεται παλαιὰ δοξασία προφανῶς περὶ ἐναλίου δαίμονος. Σημειωτέον ὅτι εἰς τὴν ἐγγὺς θέσιν Ἑλληνικὰ ὑπῆρχεν ἀρχαῖος οἰκισμός.

Ἐνδιαφέρουσα ἐπίσης εἶναι ἡ κατωτέρω παράδοσις περὶ τοῦ Τ ρ α γ ο υ δ ι σ τ ο ῦ εἰς τὴν ἀπέναντι τῆς Κιμώλου νησιῶδα Ἡπόληβον, ἐπισήμως Πολύαιγον:

«Πέρα στὴν Ἡπόληβο ὑπάρχει ἡ τοποθεσία Τ ρ α β ο υ δ ι σ τ ῆ ς¹. Εἶναι στὸ δυτικὸ μέρος τοῦ νησιοῦ κοντὰ στὴ θάλασσα.

Στὸ μέρος ἐκεῖνο ἀκοῦνε τὴ νύχτα, τὰ μεσάνυχτα, σφύριγμα. "Όταν ἀρχίσῃ νὰ σφυράῃ, οἱ ψαράδες πρέπει νὰ φύουνε. "Όταν τραβουδῆ, δὲν ὑπάρχει φόβος νὰ μείνουν.

Ἡμένανε ἐκεῖ οἱ ψαράδες κ' ἠψαρεύανε.

"Όταν ἐσφυροῦσε ἠβγάνανε μισὸ ψωμί, τὸ πετούσανε στὸ μέρος πού τῶν ἐσφύριζε κ' ἠφεύγανε κ' ἤρχόντανε στὴν Ψάθη² κι ἀράζανε.

Στὸ νησι αὐτὸ ἠζοῦσε χρόνια πολλὰ ἓνας βοσκὸς, ὁ Δημήτρης Ἀφεντάκης. Τὸ μαντρί (=κοπάδι) του τό ᾠφνε μολητὸ ἀπάνω στὸ βουνό. Ἀλλὰ τό ᾠοσκε ὁ Τραβουδιστῆς. Λοιπὸ ὁ βοσκὸς ἠσηκώθηκε μιὰ νύχτα νὰ δῆ, νὰ μὴν ἔρθῃ τὸ μαντρί (=τὸ κοπάδι) καὶ πέσῃ μέσ' στ' ἀμπέλι καὶ τὸ βλέπει σωριασμένο (=συνηγμένον) κ' ἤστεκε κ' ἓνας κοντὰ στὸ μαντρί.

Ἐ βοσκὸς ἐνόμιζε πῶς ἦτανε κανένα καῖκι κ' ἠπήαινε γιὰ νὰ τοῦ πάρῃ τὸ μαντρί. "Ἐτσι γυρίζε καὶ μπαίνει στὸ σπίτι καὶ παίρνει τὸ περίστροφο κ' ἐχτύπησε τὸν Τραβουδιστῆ. Ἐ Τραβουδιστῆς τοῦ ᾠπε. «Θὰ σοῦ βγάζουνε κὸκκαλα ἀπὸ τὸ ποδᾶρι σου». Τὴν ἄλλη μέρα, ἀφοῦ ξημέρωσε, ὁ βοσκὸς ἠπῆε στὸ μέρος πού

1. Βλ. περὶ τοῦ τοπωνυμίου εἰς τὴν ἐφημ. «Φωνὴ τῆς Κιμώλου», ἐν Πειραιεῖ, ἔτ. 18 (1963), ἀρ. φύλλ. 172/73, σ. 3. Καταγραφὴν ἔτι τῶν τοπωνυμίων τῆς Κιμώλου βλ. ἐνθ' ἄν., ἀρ. φύλλ. 168/69, σ. 3.

2. Ψάθη, ὁ λιμὴν τῆς Κιμώλου.

χτύπησε τὸν ἄνθρωπο (δηλ. τὸν Τραβουδιστὴ) κ' εἶδε αἵματα. Τὰ αἵματα συνεχίζονταν στὴ Διαμαντοσπηλιά.

Αὐτὸς ἐφοβήθηκε καὶ δὲν μπῆκε στὴν Διαμαντοσπηλιά. Μετὰ τὸν ἔπιασε καὶ τὸν πονοῦσε τὸ ποδάρι. Ὑστερις ἤνοιξε πληγὴ κ' ἤβγαιναν κοκκαλάκια ἀπὸ τὴν πληγὴ. Ὁ κόσμος τότε τοῦ ἔλεγε: »Ἄν ἤχανούντανε ὁ Τραβουδιστής, θὰ ἔχανούντανε καὶ ὁ βοσκὸς» (χφ., σ. 196-197).

Ὁ Τραβουδιστὴς τῆς παραδόσεως ταύτης πρέπει νὰ θεωρηθῆ, ὅτι ἦτο ὁ προστάτης δαίμων τῆς νησιδός, δηλ. τὸ στοιχειό, τὸ ὁποῖον κατ'ἄκρη εἰς τὴν Διαμαντοσπηλιάν.

Εἰς τοὺς χρόνους τῆς πειρατείας ἡ ὁποία ἐμάστιζε τὴν Κίμων¹, ὡς καὶ τὰς λοιπὰς νήσους τοῦ συμπλέγματος τῶν Κυκλάδων, ἀναφέρεται παράδοσις περὶ ἀνεπιτυχοῦς ἀποβάσεως («κλεφτῶν ἀπὸ κατῆ») εἰς τὴν θέσιν Μοναστήρια, εἰς τὴν βορείαν ἀκτὴν τῆς νήσου (χφ., σ. 33).

Τὸν Ἅγιον Νικόλαον, προστάτην, ὡς γνωστόν, τῶν ναυτικῶν, παρὰ τὴν ιδιότητά του ταύτην, τὸν ἔχουν εἰς Κίμων καὶ ὡς προστάτην «καὶ οἱ κόρες οἱ ἀνύπαντρες ποῦ ἔχει περάσει ἡ ἡλικία των καὶ δὲν ἔχουν παντρευτῆ. Τὸν παρακαλοῦνε γιὰ νὰ παντρευτοῦν. Λένε παρακαλῶντας: «ἔλα, Ἅγιε μου Νικόλα μου, κυβερνήτη, κυβέρνα με, φανέρωσέ μου τὴν τύχη μου» (χφ., σ. 81-82).

Ἡ πίστις αὕτη περὶ τοῦ Ἁγίου Νικολάου προέρχεται ἀσφαλῶς ἀπὸ σχετικὴν θαυματικὴν διήγησιν εἰς τὸ συναξάριόν του, κατὰ τὴν ὁποίαν εἰς πτωχὸν οἰκογενειάρχην, τοῦ ὁποίου αἱ τρεῖς θυγατέρες παρέμενον ἄγαμοι, ὡς μὴ ἔχουσαι προῖκα, ὁ Ἅγιος Νικόλαος ἔπεμψε χρήματα, οὕτω δὲ ἐπέτυχεν ὁ πατήρ των νὰ τὰς ὑπανδρεύσῃ².

Εἰς τὴν γνωστὴν παράδοσιν περὶ τοῦ Ἁγίου Νικολάου καὶ τοῦ Ἁγίου Κασσιανοῦ, αἰτιολογικὴν τοῦ ἑορτασμοῦ τοῦ δευτέρου τῆν 29ην Φεβρ., ἦτοι κάθε δίσεκτον ἔτος, διαδεδομένην εἰς τὸν

1. Βλ. Ἄντ. Μηλιαράκη, ἐνθ' ἀν., σ. 23 καὶ Ἄπ. Βακαλοπούλου, Ἱστορία τοῦ νέου Ἑλληνισμοῦ. Β1 Τουρκοκρατία 1453 - 1669, Θεσσαλονίκη 1964, σ. 118.

2. Βλ. Gustav Anrich, Hagios Nikolaos, Band II, Leipzig - Berlin 1917, σ. 118 - 123, βλ. καὶ εἰς σελ. 157 - 158, 221 - 223, 239 - 242, 395 - 396.

νησιωτικὸν χώρον¹, ἔχει εἰσαχθῆ ἀντὶ τοῦ ὀνόματος "Ἅγιος Κασσιανὸς τὸ τοῦ Ἁγίου Ὀνουφρίου.

«Ὁ Ἄϊ Ὀνούφριος ἔκανε παράπονο στὸ Χριστό, γιατί τοῦ πᾶτερ Νικόλα τοῦ πηγαίνουν τόσα δῶρα κ' ἔχει μεγάλη τιμῆ. Τοῦ λέει ὁ Χριστός: «Πήγαινε νὰ μοῦ τότε φέρῃς ἐδῶ. Ἡπήγαινε καὶ δὲν τὸν εὔρηκε. Ξαναπήγαινε κσι τὸν εὔρηκε κ' ἐρχόντουνε βρεμένος, ἐλεεινός.

Ὅταν ἦλθε, τοῦ λέει ὁ Χριστός: «Ποῦ ἦσουνε, πᾶτερ Νικόλα»; «Ἐκιντύνευγε ἓνα καράβι κ' ἐπῆγα νὰ σώσω τσοὶ ἀνθρώπους». Βλέπεις; τοῦ λέει ὁ Χριστός, γι' αὐτὸ ἔχει τόσα δῶρα ὁ πᾶτερ Νικόλας. Τὸν κατεδίκασε τότες νὰ γιορτάζῃ κάθε τέσσερα χρόνια» (χφ., σ. 233).

Αἱ Μοῖραι εἰς τὰς δοξασίας καὶ τὰς παραδόσεις τοῦ λαοῦ ἀπαντοῦν ἐνταῦθα ὡς καὶ εἰς τοὺς ἄλλους ἑλληνικοὺς τόπους. Οὕτω λέγεται εἰς Κίμωλον ὅτι «ἅμα γεννήσῃ ἡ γυναῖκα βάζουνε στὸ τραπέζι ἓνα ποτήρι νερὸ καὶ γλυκὸ γιατί θὰ ἔρθουν οἱ Μοῖρες νὰ τὸ μοιράσουν τὸ παιδί, ἢ καλὰ θὰ πάῃ ἢ κακά. Οἱ Μοῖρες τὸ μοιροῦνε τὸ παιδί» (χφ., σ. 70). Ἀπαντοῦν ἔτι καὶ παραδόσεις, γνωσταὶ καὶ ἀλλαχοῦ, περὶ δυσμενῶν ἀποφάσεων τῶν Μοιρῶν εἰς βρέφος, αἱ ὁποῖαι ἐγένοντο γνωσταὶ ὑπὸ παραφυλαττόντων τὴν ἔλευσιν τῶν Μοιρῶν καὶ ὅτι παρὰ τὰς γενομένας προφυλάξεις δὲν κατέστη δυνατόν νὰ ἐκφύγῃ τὸ ἄτομον τὸ καθορισθὲν ὑπ' αὐτῶν πεπωμένον του (χφ., σ. 70-71, 120-125, 127-131).

Αἱ Νεραίδες καλοῦνται Ἀνεραίδες ἢ Καλὲς Κεράδες (χφ., σ. 69-79, 208). «Οἱ παλαιὲς (δηλ. γυναῖκες) ἐλέγανε πῶς ὑπῆρχαν Ἀνεραίδες» (χφ., σ. 69). Ἡ φράσις αὕτη εἶναι δηλωτικὴ ὅτι ὁ λαὸς ἀπὸ πολλοῦ ἔχει παύσει πλέον νὰ πιστεῦῃ εἰς τὴν ὑπαρξίν των².

Αἱ παραδόσεις περὶ θανατώσεως κάποτε τῶν γερόντων εἶναι καὶ ἐνταῦθα εὐρέως γνωσταὶ (χφ., σ. 33, 133-134). Οὕτω λέγεται ὅτι «μιά φορὰ τσοὶ γέροι τσοὶ πνίανε στοῦ γέρο Νικόλα τὰ ψηλά (= τοποθεσία) (χφ., σ. 133). «Τὰ παλαιὰ χρόνια τοὺς γέρους τοὺς πηγαίνανε καὶ τοὺς γκρεμνίζανε στὴ θάλασσα ἀπὸ τὴν Ἁγιά Καλή

1. Βλ. Γ. Κ. Σπυριδάκη, ἐν Λαογρ., τόμ. 16 (1956 - 57), σ. 317 - 323, 580 καὶ Ἐπετ. Λαογρ. Ἀρχείου, τόμ. ΙΓ' - ΙΔ' (1960 - 61), σ. 321.

2. Βλ. καὶ Ἰ. Βογιατζίδην εἰς περιοδ. Ἀθηνᾶ, τόμ. 35 (1923/24), σ. 111 - 12.

(=τοποθεσία παρά τὸν κολπίσκον τοῦ ἐπινείου Ψάθη (χφ., σ. 33. Βλ. εἰκ. 3, 4). "Ὅτε δὲ ὁ υἱὸς ὄστις μετέφερε τὸν πατέρα του, διὰ νὰ τὸν πνίξῃ, ἐπληροφορήθη ὑπὸ τοῦ πατρός του ὅτι καὶ αὐτός, ὅταν θὰ γηράσῃ, θὰ ριφθῇ εἰς τὴν θάλασσαν ἀπὸ τὴν ἰδίαν θέσιν, οὗτος μετενόησε καὶ ἔκρυψε τὸν πατέρα του ἐντὸς σπηλαίου, ὅπου τὸν ἔτρεφε κρυφίως, ἵνα μὴ πληροφορηθῇ ὁ βασιλεὺς τὴν παράβασιν. Μετ' ὀλίγον ὅμως ἔθεσεν ὁ βασιλεὺς στοίχημα, ποῖος θὰ ἴδῃ πρῶτος τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου. Ὁ νέος μὲ τὴν συμβουλήν τοῦ πατρός του ἐκέρδισε τὸ στοίχημα. Ὁ βασιλεὺς, ὅτε ἔμαθε περὶ τῆς

Εἰκ. 3. Ἡ τοποθεσία τῆς Ἁγίας Καλῆς κάτωθι τοῦ φαινομένου ναύσκου πρὸς τὴν θάλασσαν.

σοφίας τοῦ γέροντος, «εἶπε νὰ μὴν τοὺς σκοτώνουν τοὺς γέρους πλιά, καὶ ἔτσι ἔχομε καὶ τὴν παροιμία: «Σὰν δὲν ἔχῃς γέρο, δῶσε κι ἀγόρασε», (χφ., σ. 133-134). Τῆς διηγήσεως ταύτης περὶ τοῦ σοφοῦ γέροντος, γνωστῆς καὶ διὰ τῆς λογίας παραδόσεως, κατέγραψα παραλλαγὴν ἐκ Μήλου¹.

Εἰς τὴν ἐτέραν, ὡς ἄνω, παραλλαγὴν τῆς παραδόσεως ταύτης

1. Βλ. εἰς Ἐπετ. Λαογρ. Ἀρχ., τόμ. 11/12 (1958 - 59), Ἀθήναι 1960, σ. 292 (ἐνταῦθα καὶ βιβλιογραφία).

λέγεται περί τῆς κατακρημνίσεως εἰς τὴν θάλασσαν τῶν γερόντων ἐκ τῆς παρὰ τὴν Ψάθην τοποθεσίας τῆς Ἀγίας Καλῆς (χφ., σ. 33, βλ. εἰκ. 3,4).

Περὶ τοῦ τοπωνυμίου τούτου, ἀπαντῶντος καὶ εἰς μικρὰν νησιδα παρὰ τὴν Πάρον (Ἀθηνᾶ, τόμ. 35, σ. 113), διέλαβεν ἤδη ὁ Ἰω. Βογιατζίδης εἰς ἐκτενῆ πραγματείαν του περὶ τῆς ἱστορίας καὶ τῆς γλώσσης τῆς Κιμῶλου¹, συνδέσας τὸ ὄνομα πρὸς τὴν Ἀγίαν Καλὴν, τὴν ἀναφερομένην εἰς τὸ μοιρολόγι τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς. Εἰς τοῦτο, κατὰ παραλλαγὰς ἐκ τῶν νήσων Ἄνδρου,

Εἰκ. 4. Ἡ τοποθεσία «Ἀγία Καλὴ» πρὸς τὴν θάλασσαν.

Πάρου, Νάξου (Λαογρ., τόμ. 17, σ. 36-37), Κιμῶλου (χφ., σ. 12-17), Σερίφου (Λαογρ. Ἀρχ., χφ. 1148, σ. 93-96), ἀπὸ πρόσφυγας ἐκ Μ. Ἀσίας (Λαογρ. Ἀρχ., ἀρ. χφ. 1132, σ. 82-85. Λαογρ. Ἀρχ., ἀρ. χφ. 1665 Γ', σ. 76-81) καὶ Μικρασ. Χρονικά, τόμ. 4 (1948), σ. 217), ἀναφέρεται ἡ Ἀγία Καλὴ νὰ ὄνειδίζη, ὡς κατωτέρω, τὴν Παναγίαν, διότι αὕτη μετὰ τὴν σταύρωσιν τοῦ Χριστοῦ παρεκάθησεν εἰς πένθιμον γεῦμα (δηλ. εἰς τὴν μακαρίαν).

1. Βλ. Ἀθηνᾶ, τόμ. 35 (1923 - 24), σ. 112 - 114.

- Κ' ἡ Ἁγία Καλή ἐπέρασε μὲ κι ἄλλοι Ἰουδαῖοι.
 —«Ποιὸς εἶδε γιὸ στὸ σταύρωμα καὶ μάννα στὸ τραπέζι;»
 —Ἁγία Καλή, μ' ἐψύχρανες καὶ νὰ σὲ βρῆ τὸ κρῖμα.
 Ἄμε πού νὰ σὲ χτίσουνε ἀνάμεσα πελάγου
 καὶ νὰ σὲ δέρνη ἡ θάλασσα, νὰ σὲ βαρῆ τὸ κῦμα
 οὔτε λιβάνι οὔτε κερὶ νὰ σὲ δοξολογοῦνε,
 μόνο μὲ τὰ διαφόκερα νὰ σὲ καπνολογοῦνε (χφ., σ. 16).

Ὁ Ἰ. Βογιατζίδης (ἔνθ. ἀν., σ. 114), ὑποστηρίζει, ὅτι εἰς τὴν ἀνύπαρκτον εἰς τὸ ἐκκλησιαστικὸν ἑορτολόγιον Ἁγίαν Καλήν σφίζεται «ἀπήχησις τῆς ἀνὰ τὰ παράλια καὶ τὰς ἑλληνικὰς νήσους ἀρχαίας λατρείας τῆς Πελαγίας Ἀφροδίτης καὶ τῆς Ἰσιδος». Εἰς νεωτέραν μελέτην του κατόπιν: Γλῶσσα καὶ λαογραφία τῆς νήσου Ἄνδρου (ἐπὶ τῇ βάσει ἐπιτοπίου μελέτης), (Ἀνδριακὰ Χρονικά, τόμ. 4 (1949-1955), διατυπώνει τὴν γνώμην ὅτι εἰς τὴν παράδοσιν περὶ τῆς Ἁγίας Καλῆς ὑπάρχει ἐπιβίωσις τῆς ἀρχαίας λατρείας τῆς Ἰσιδος-Φουρτούνας, δηλ. τῆς ἀντικατα-στάσεως κατὰ τοὺς χριστιανικοὺς χρόνους τῆς Καλῆς Φουρτούνας διὰ τῆς Ἁγίας Καλῆς.

Ὁ Κ. Ρωμαῖος, ἀκολουθῶν τὸν καθ. Κ.Α. Ρωμαῖον, (Προσφορά εἰς Στίλπ. Κυριακίδη, 1953, σ. 573-74) ἔχει τὴν γνώμην, ὅτι εἰς τὴν Ἁγίαν Καλήν ὑπόκειται ἐπιβίωσις τοῦ ἀρχαίου μύθου τῆς Ἰνοῦς, ἥτις ριφθεῖσα εἰς τὴν θάλασσαν παρέμεινεν εἰς αὐτὴν ὡς δαίμων ὑπὸ τὸ ὄνομα Λευκοθέα, ἀναφερομένη καὶ ὡς Καλή¹.

*

Γ' Ἐκ τοῦ θησαυροῦ τῆς δημώδους ποιήσεως ἄδονται «τὰ τραβούδια», ἧτοι τὰ δίστιχα, τὰ ἐκ παραδόσεως, κυρίως ὅμως καὶ νέα, τὰ ὅποια συνθέτονται ὑπὸ τῶν τραβουδιστῶν (=τραγουδιστῶν), αὐτοσχεδιαζόντων, ἐκ τῶν πολυστίχων δὲ τὰ λυρικά, μὲ ἔρωτικὸν περιεχόμενον.

Ἰπὸ τὸν ὄρον «τραβούδια» νοοῦνται ὅσα «τραβουδοῦνται» (=ἄδονται). Μεταξὺ τούτων περιλαμβάνονται κυρίως τὰ δίστιχα (βλ. χφ., σελ. 259, 260). Τὸ μὴ ἄδόμενον τραγούδι ἢ δίστιχον, ἀπλῶς δὲ ἀπαγγελλόμενον, ὡς ἐπίσης καὶ τὸ αὐτοσχέδιον, λέγεται «περαστὸ» (χφ., σ. 77, 259).

1. Βλ. Κωνστ. Ρωμαίου, Τὸ Μοιρολόγι τῆς Παναγίας, Ἀρχεῖον Πόντου τόμ. 19 (1954), σ. 209 - 211.

Εἰς πλήρη ὑποχώρησιν εὐρίσκονται τὰ πολύστιχα τραγούδια, τὰ ὁποῖα καλοῦνται «ρίμες» (χφ., σελ. 259). Ἀκριτικὰ ἄσματα κατεγράφησαν μόνον 3, ἥτοι τῆς ἀνδρειωμένης κόρης ποῦ καταδιώκεται ὑπὸ Σαρακηνοῦ (χφ., σ. 312-313), τοῦ ὕπνου τοῦ ἀγούρου καὶ τῆς λυγερῆς (χφ., σ. 313-314) καὶ τοῦ τραγουδιοῦ τοῦ Προσφύρη (χφ., σ. 228-229). Τῶν δύο τελευταίων ἠχογραφήθη καὶ ἡ μελωδία (βλ. ἀρ. εἰσαγ. μουσικῆς 7313 καὶ 7342).

Κατεγράφησαν ἐν συνόλῳ 130 πολύστιχα τραγούδια (ρίμες), ἐκ τῶν ὁποίων τὰ πλεῖστα καθ' ὑπαγόρευσιν τῆς Δέσποινας Ἰ. Λογοθέτη, ἡλικίας 78 ἐτῶν, ἀγραμμ. καὶ τῆς Μαρίας Λεων. Κάτση, ἐτῶν 65, ἀγραμμ. Σχετικῶς μὲ τὴν μουσικὴν ἐκτέλεσιν παλαιότερον τῶν τραγουδιῶν ἀναφέρει ἡ πρώτη πληροφορήτρια τὰ ἐξῆς: «Στὸ χορὸ τὸν παλιὸ καιρὸ ἐπιάνανε καὶ τὰ κορίτσια. Ἐχορεύγαμε μὲ τὰ τραγούδια, γιατί τότε δὲν ὑπῆρχανε ὄργανα. Σὲ γάμους καὶ σὲ πανηγύρια ἐχορεύαμε μὲ τὰ τραγούδια. Ἡ μιὰ κοπέλλα ἔλεγε τὸ τραγούδι καὶ σὲ κάθε στίχο τὸ ἐπανελάμβαναν οἱ ἄλλες κοπέλλες» (χφ., σ. 51).

Σημειωτέον προσέτι ὅτι οἱ χοροὶ εἰς παλαιότερους χρόνους ἐγίνοντο συνήθως εἰς τὰ ἀλώνια (χφ., σ. 153).

Ἡ συνήθεια αὕτη τῆς μουσικῆς ἐκτελέσεως τραγουδιῶν πρὸς συνοδείαν τοῦ χοροῦ, ἐλλείψει ὀργανικῆς μουσικῆς, ἐνέχει ἰδιαιτέραν σημασίαν, διότι ἐκ τῆς χρήσεως ταύτης τῶν τραγουδιῶν δύναται νὰ ἐρμηνευθῇ ἡ πιστὴ συντήρησις των εἰς τὴν μνήμην τοῦ λαοῦ διὰ τοῦ χρόνου.

Ἐκ τῶν καταγραφέντων ἁσμάτων τὸ κατωτέρω ἔχει περιεχόμενον τὰς ἡλικίας τοῦ ἀνθρώπου (χφ., σ. 147).

Στσοὶ εἴκοσι εἶναι γλεντιστῆς
καὶ καλὸς τραγουδιστῆς.

Στσοὶ τριάντα εἶναι ἀντρειωμένος
καὶ στὸν κόσμον ζακουσμένος.

5 Στσοὶ σαράντα νοικοκύρης
καὶ καλὸς караβοκύρης.

Στσοὶ πενήντα γιὰ ὁδηγῆ (= ὁδηγῆ)
ἂν ἔχη κεφαλὴ καλή.

Τσ' ἐξήντα γέρνεται,

10 ἀρνιθοτυφλεύεται.

Τσ' ἔβδομήντα καμπουργένει
καὶ τσοὶ μάτσες (μαγκοῦρες, βακτηρίας) του μαζεύει.

Τσοὶ ὀγδόντα εἶν' ἡ κακή του.

Τσ' ἐνενήντα τῶνε βαργιοῦνται κ' οἱ δικοὶ του.

15 Νὰ μὴν τζοὶ φτάση τσ' ἑκατὸ
μόνο νὰ φύγη ἀπὸ 'δῶ.

Γοργὰ καὶ ξέβγαλέ τονε

καὶ ἀπὸ 'δῶ πᾶρέ τονε.

(Ἵπηγ.: Μαρία Λεωνίδου Κάτση, ἑτῶν 65, ἀγράμμ.).

Τὸ δημῶδες ποίημα τοῦτο ἔχει μακρὰν παράδοσιν, συνεχιζο-
μένην ἐκ τῆς ἀρχαιότητος¹.

Τὰ παραμῦθια λέγονται παραβολές (χφ., σ. 241, 242, 244).

*

Δ'. Ἐκ τῆς θρησκευτικῆς ζωῆς τοῦ λαοῦ παρα-
θέτομεν τὴν κάτωθι παράδοσιν. «Ὅταν ἐγεννήθηκεν ὁ Χριστός,
τὸ πρόβατο τὸν ἔγλειψε μέσα στὴ ματζιαούρα (=φάτνη), τὸ ἴδιο
καὶ τὸ βούδι, ὁ γάδαρος τὸν τσουνοῦσε καὶ τὸ κατσίκι τὸν κουτούλα-
νε. Ὁ Ἰωσήφ ἐπῆε νὰ πάρη λίγα κάρβουνα, γιὰ νὰ ζεστάνη τὸ μωρό.
Ἐπῆε νὰ τὰ πάρη ἀπὸ τὸν βοσκό, ἀλλὰ αὐτὸς δὲν εἶχε κάμει ἐλε-
μοσύνη ποτές του κι ἅμα τὸν εἶδανε τὸν Ἰωσήφ τὰ σκυλιά, ἐγαυ-
γίσανε καὶ δὲν τὸν ἐπειράξανε. Τὰ πρόβατα τὰ ποδοσκάλισε καὶ
δὲν ἐσαλέψανε καθόλου ἀπὸ τὴν θέσιν των.

Ὅταν ἐπῆε κοντὰ ὁ Ἰωσήφ, ὁ βοσκὸς τοῦ πέταξε τὴν μάτσα
του (=ἀγκλίτσα) καὶ δὲν τοῦ κτύπησε. Ἐτέντωσε τὸ ράσο του
κ' ἤβγαλε τὰ κάρβουνα ἀναμμένα καὶ δὲν ἐκαιότανε. Ἐνῶ εἶδε ὁ
βοσκὸς αὐτὰ τὰ θαύματα, λέει: —«τί νύκτα εἶναι τούτη ἀπόψε;
Τὰ σκυλιά μου δὲν ἐδαγκώσανε, τὰ πρόβατά μου δὲν ἐκουνηθήκανε
ἀπὸ τὴν θέσιν των. Τὸ ραβδί μου δὲν τὸν χτύπησε». Τότες σηκώ-
θηκε κ' ἐκεῖνος καὶ τὸν κλούθηξε. Ὁ βοσκὸς εἶχε στὴν πλάτη του
μιὰ προβιά ὀλόχρυση. Ὅταν ἔφταξε στὴν σπηλιά εἶδε τσοὶ ἀγγέ-
λοι πού ἔψαλλαν τὸ Χερουβικό. Εἶδε τὸ μωρὸ πού ἦτανε στὴν μαν-
τζιαούρα καὶ ἤβγαλε τὴ χρυσὴ προβιά ἀπὸ τὸ ταγάρι του καὶ τὴν

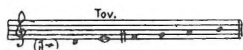
1. Βλ. Β. Λαοὺ ρ δ α, Αἱ ἡλικίαι τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου κατὰ Σόλωνα καὶ κατὰ
τὴν δημῶδη νεοελληνικὴν παράδοσιν, Πρακτ. Ἀκαδ. Ἀθηνῶν, τόμ. 21 (1946), σ. 257 -
263.

ἤδωκε νὰ τήνε στρώσουν στὸ βρέφος» (χφ., σ. 135-136).

Πιστεύεται ἔτι ὅτι τὰ βόδια ὀμιλοῦν κατὰ τὴν νύκτα τῆς παραμονῆς τῆς πρώτης τοῦ ἔτους. Οὕτω «τὸ βράδυ τῆς παραμονῆς τῆς Πρωτοχρονιάς¹, ὅταν βάλλωμε τὶς μπουκιῆς τὸ Χριστόψωμο μέσα στὶς ματζιαοῦρες (=πάχνες) τῶ βοδιῶ θὰ γκόψωμε (=θὰ φύγωμε), γιὰ νὰ μὴν ἀκούσωμε πὺθὶ θὰ κουβεντιάσουν τὰ ζῶα. Θὰ ποῦν τὰ παράπονά των. Ἐμένα ἔβαλε πολὺ, σ' ἔσένα ὀλίγον (χφ., σ. 89).

Τὸ μαντικὸν ἔθιμον κατὰ τὸ ἑσπέρας τῆς παραμονῆς πρὸς τὴν 24 Ἰουνίου καλεῖται ἐνταῦθα Ἀκλήδονας (χφ., σ. 253-55). Κατὰ τὴν ἐξαγωγήν ἐκ τῆς ὑδρίας τῶν μαντικῶν σημαδιῶν τὴν ἡμέραν τῆς ἑορτῆς ἐνώπιον συγκεντρώσεως, ἀδεται κατὰ τὴν ἐξαγωγήν ἐκαστοῦ σημαδιοῦ (τοῦ ἀκλήδονα) ἀνά ἓν δίστιχον μὲ τὴν παρατιθεμένην μελωδίαν².

Δῶ - σε μου τ' ἄρ - γυ - - - ρὰ κλειδιά με - - -
 τὸ - μαρ. γα - ρι - - - τὰ - ρι - - - ν' ἄ -
 νοί - - ζῶ τὸν - ἄ - κλή - δο - να σ' Ἄ - -
 - ἰ - - Γιαν. νιοῦ - τή - χὰ - ρη. Ὁ - ρι - στέ
 τ' ἄρ - γυ - - - ρὰ κλειδιά καὶ τὸ - μαρ. γα - ρι - -
 τὰ - ρι - κί ἄ - νοί - - - ξε τὸν - ἄ -
 κλή. δο - να σ' Ἄ - - ἰ - - Γιαν. νιοῦ τή - χὰ - ρη

1. Ἡ πληροφοριοδότης ἐσφαλμένως εἶπεν ἐνταῦθα περὶ τῆς παραμονῆς τῆς Πρωτοχρονιάς, διότι τὸ ἔθιμον γίνεται τὴν παραμονὴν τῶν Χριστουγέννων. Βλ., Ἰω. Σπ. Ράμφοῦ - Κ. Ι. Παπαδοπούλου, ἐνθ' ἄν., σ. 49.

2. Μουσικὴ καταγραφή ὑπὸ τοῦ συντ. μουσ. Σπυρ. Περιστερῆ.

Τὴν πρώτην Σεπτεμβρίου, ἡ ὁποία ἐθεωρεῖτο παλαιότερον ὡς Πρωτοχρονιά¹, ἐτελεῖτο ἀγιασμός εἰς κάθε σπίτι καὶ εἰς τὰ ποιμνιοστάσια (μάντρες) (χφ., σ. 8), τὴν δὲ παραμονὴν τοῦ Σταυροῦ (14 Σεπτεμβρ.) οἱ κάτοικοι μαζεύουν ξηρὰ κλαδιὰ εἰς τοὺς δρόμους καὶ τὰ καίουν. Ἡ φωτιά αὐτὴ εἰς τὴν ὁποίαν καίεται καὶ ὁ στέφανος τῆς Πρωτομαγιάς, λέγεται **κάψαλος**. Τὸν κάψαλον τὸν ὑπερπηδοῦν τρεῖς φορές τὰ παιδιὰ, παλαιότερον δὲ καὶ οἱ ἠλικιωμένοι (χφ., σ. 303-304, 311). Τὸ ἔθιμον τοῦτο ἀναφέρει καὶ ὁ C. S. Sonnini (ἐνθ' ἄν., σ. 20), προσθέτων, ὅτι οἱ ὑπερπηδῶντες τρίς τὴν πυρὰν ἀπήγγελλον εὐχὰς διὰ τῶν ὁποίων ἐπεκαλοῦντο («l' assistance divine, la conservation de leur santé pendant l' année suivante, aussi-bien que des vendanges abondantes»).

Ὡς προστάτις τῆς νήσου λατρεύεται ἡ Παναγία ἡ Ἐδηγήτρια (Ὁδηγήτρια), τελουμένης μεγάλης πανηγύρεως τὴν 21 Νοεμβ.²

Κατὰ τὴν παραμονὴν τῆς ἑορτῆς τῆς 15 Αὐγ., τὸ ἑσπέρας, ψάλλεται ἐκ παραδόσεως εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς Παναγίας τῆς Εὐαγγελιστρίας ἐπιτάφιος θρῆνος εἰς τὴν Κοίμησιν τῆς Θεοτόκου, περιφερομένου κατόπιν τοῦ ἐπιταφίου διὰ τῶν ὁδῶν τῆς κωμοπόλεως. Σημειωτέον ὅτι τὸ ἔθος τοῦτο τοῦ ἐπιταφίου εἰς τὴν Παναγίαν ἀπαντᾷ ἔτι καὶ εἰς τὴν Ἰκαρίαν (βλ. ἐν Λαογρ., τόμ. 12, σ. 288) καὶ ἄλλας νήσους (Τῆνον καὶ Σάμον).

Ἐνδιαφέρον εἶναι τὸ κάτωθι ἔθιμον ὄνειρομαντείας. «Τῆς Ἀγίας Αἰκατερίνης τὴν παραμονὴν τὸ βράδυ πᾶνε στὴν ἐκκλησία οἱ οἰκογένειες ἄρτους μὲ σφραγιῖδες. Μετὰ τὸν ἑσπερινὸν ὁ παπᾶς θὰ δώσῃ στὴν κάθε κοπέλλα ἢ καὶ σὲ νέο μιὰ σφραγιῖδα ἀπὸ τὸν ἄρτο. Αὐτὸ τὸ κομμάτι ἢ κοπέλλα θὰ τὸ βάλῃ κάτω ἀπὸ τὸ μαξιλάρι πρὶν κοιμηθῆναι καὶ θὰ πῆ:

Ἄγιά μου Κατερίνα μου,
δετόρου θυγατέρα,

1. Τὸ ἔθιμον ἀπαντᾷ καὶ εἰς ἄλλους ἑλληνικοὺς τόπους καὶ ἰδίᾳ εἰς τὰς νήσους. Βλ. εἰς Λαογρ., τόμ. 14 (1952), σ. 271 - 262, Ἑπετ. Λαογρ. Ἀρχ., τόμ. 5 (1945/49), σ. 85 - 86, τόμ. 11/12 (1958 - 59), σ. 256, 293, τόμ. 13/14 (1960 - 61), σ. 379. Τῆς συνηθείας ταύτης σώζεται μαρτυρία ἐκ τοῦ 12 αἰῶνος. Βλ. Φ. Κουκουλέ, Θεσσαλονίκης Εὐσταθίου, Τὰ λαογραφικά, Β', 1950, σελ. 8 σημ. 4.

2. Βλ. Ἰωάν. Σπ. Ράμφου - Κ. Ἰ. Παπαδοπούλου, ἐνθ' ἄν., ἐν σ. 40.

ποὺ πέρασες τὴν ἔρημο,
 τὴν Αἴγυπτο, τὴν κολουμπήθρα τοῦ γιालοῦ,
 5 τὴν μαρμαροχρυσοπηγή,
 νὰ μὴ φάς,
 νὰ μὴν πιῆς,
 ἄ δὲν ἔρθῃς νὰ μοῦ πῆς
 ἢ καλὸ ἢ κακὸ
 10 γιὰ τὸ νέο π' ἀγαπῶ.

Αὐτὸ θὰ τὸ πῆ τρεῖς βραδυές. Κ' ἐκείνη θὰ πάη νὰ τῆς πῆ στοῦ ὄνειρό της ποιὸν θὰ πάρῃ»¹.

Εἰς τὴν μορφὴν ταύτην τῆς ὄνειρομαντείας ἔχουν ἀντικατασταθῆ οἱ Μοῖρες, τῶν ὁποίων γίνεται συνήθως ἐπίκλησις², διὰ τῆς Ἀγίας Λίκατερίνης.

Πιστεύεται ὅτι «κάθε ἄνθρωπος ἔχει τὸν ἄγγελόν του ποὺ τὸν ἀκλουθᾷ κάθε μέρα ἀπὸ ἐφτά χρονῶ μέχρι νὰ ποθάνῃ³. Ὁ ἄγγελος εἶναι ξανθός, τὸν κλουθᾷ τὸν ἄθρωπο. Ὁ πονηρὸς εἶναι μαῦρος» (χφ., σ. 224).

*

Ε'. Κατὰ τὸν γάμον ἐδίδοντο κατ' ἔθος εἰς τοὺς νεονύμφους ὑπὸ τῶν γονέων των τὰ ἐξῆς: «Στὸ κορίτσι ἔδιδε ὁ πατέρας τὸ κρεββάτι, καναπέ, κασσέλα, τὰ ροῦχα· ἀπὸ τὴν ἀκίνητη περιουσία παίρνει τὸ ἀνάλογό της. Στὸν ἄντρα δίνουν τὸ τιλάρο (=στρῶμα), τὴν κασσέλα του, τὰ κιλίμια του (=κουβέρτες), καὶ ἀπαραιτήτως τὸ 'κόνισμα. Ἡ πρώτη δουλειὰ εἶναι ἡ εἰκόνα ποὺ θὰ πάρῃ ἀπὸ τὸ σπίτι τοῦ πατέρα του (χφ., σ. 309).

1. Τὸ ἔθιμον τοῦτο ἀναφέρεται ἤδη ὑπὸ τοῦ J. T. h. B e n t, *The Cyclades or Life among the Insular Greeks*, London 1885, σ. 49. Βλ. καὶ εἰς μετάφρασιν ὑπὸ Σ τ έ λ λ α ς Ἰ. Ρ ά μ φ ο υ, εἰς τὴν ἐφημ. «Μῆλος», ἐν Ἀθήναις, ἔτ. 10, 1933, σελ. 49, ἀρ. φύλλ. 207, σ. 2. Ἡ μαντικὴ συνήθεια αὕτη μὲ διαφορὰς τινὰς ἀπαντᾷ καὶ εἰς τὴν Μῆλον, βλ. Ἀ ρ. Μ. Τ α τ α ρ ά κ η. Οἱ Κληδονισμοί, Νεοελλ. Ἀνάλ., τόμ. Α' (1870 - 72), σ. 335. Πρβλ. καὶ Ν. Γ. Π ο λ ί τ ο υ, Λαογραφικὰ Σύμμεικτα, τόμ. Γ', 1931, σ. 112.

2. Βλ. εἰς Λαογρ., τόμ. 8 (1921/25), σ. 559 καὶ Κρητικά, τόμ. Α' (1930 - 33), σ. 47, (Κατσιδῶνι Κρήτης).

3. Περὶ τῆς πίστεως ταύτης, ἤδη ἐκ τῆς Ἀρχαιότητος, βλ. Γ. Κ. Σ π υ ρ ι δ ά κ η, Τὰ κατὰ τὴν τελευταίην ἔθιμα τῶν Βυζαντινῶν ἐκ τῶν Ἀγιολογικῶν πηγῶν. Ἐπετ. Ἐτ. Βυζαντ. Σπουδῶν, τόμ. 20 (1950), σ. 100.

Εἰς περίπτωσιν διαλύσεως τοῦ γάμου, ἕνεκα τοῦ θανάτου ἑνὸς τῶν συζύγων ἄνευ τέκνων, ἡ προῖξ ἐπέστρεφεν εἰς τὸν προικοδότην.

«Ὅταν τὸ ἀντρόγυνο δὲν ἔκανε παιδιὰ κ' ἐπέθαινε ἕνας, ὁ χῆρος ἢ ἡ χήρα δὲν ἐκληρονομοῦσε. Ἡ προῖκα ἐγύριζε στὸν πατέρα» (χφ., σ. 309).

Τὸ ἔθιμον τοῦτο, ὡς γνωστόν, ἦτο κατὰ τὸ παρελθὸν εἰς χρῆσιν καὶ εἰς ἄλλας νήσους.

Τὸ δικαίωμα τῆς διαβάσεως διὰ μέσου ξένου ἀκινήτου, ἦτοι «τὸ δικαίωμα νὰ περάσωμε ἀπὸ ἕνα ἄλλο ξένο χωράφι νὰ πᾶμε στὸ δικό μας τὸ λέμε ἀμπατῆ» (χφ., σ. 308).

*

ΣΤ'. Ἐκ τῶν πρώτων ἐνεργειῶν τοῦ γεωργοῦ πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς σπορᾶς εἶναι τὸ φκολόημα (εὐλόγημα) τοῦ σπόρου¹. «Ὅταν πρωτοβρέξῃ, θὰ διαλαλήσῃ ὁ παπάς (δηλ. θὰ στείλῃ ντελάλη νὰ εἰδοποιήσῃ τὸν κόσμον) ποιά μέρα θὰ φκολοήσῃ τὸ σπόρο.

Κάθε γεωργὸς θὰ βάλῃ σ' ἕνα ντρουβαδάκι λίγο γέννημα, δυὸ τρεῖς ὀκάδες στάρι καὶ κριθάρι μαζί· μέσα στὸ ντρουβαδάκι θὰ βάλῃ λίγα κουκιὰ, ἕνα κεφάλι σκόρδο, κρεμμύδι καὶ ρούδι.

Θὰ τὰ πάῃ στὴν ἐκκλησίαν νὰ τ' ἀγιάσῃ ὁ παπάς, δηλαδὴ θὰ τὰ ραντίσῃ μὲ ἀγιασμὸ πρῶτα καὶ μετὰ μὲ κρασί· λέμε πῶς τὰ μεθᾶ ὁ παπάς. Τὸ σπόρο θὰ τὸν φέρωμε μετὰ στὸ σπίτι. Τὴν ἡμέρα πού γίνεται τὸ φκολόημα οἱ γεωργοὶ πᾶνε στὸ σπίτι τοῦ παπᾶ καὶ τοὺς κάνει τραπέζι, ἐκεῖ τρῶγουν καὶ πίνουν μὲ ἕξοδα τοῦ παπᾶ» (χφ., σ. 25-26).

Ἐκ τῶν λοιπῶν ἐθίμων κατὰ τὴν σποράν, εἶτα δὲ τὸν θερισμὸν καὶ τὸν ἄλωνισμὸν (χφ., σ. 26-27, 28, 29, 31-32) σημειώνομεν τὸ κατωτέρω σχετικὸν πρὸς τὴν μετὰ τὸ ἄλώνισμα καὶ τὸ λιχνισμα παραλαβὴν τοῦ γεννήματος (σιτηρῶν) ἀπὸ τὸ ἄλώνι. «Τὸ καθαρισμένο γέννημα τὸ κάνομε σωρὸ μέσα στ' ἄλώνι. Τὸ σωρὸ αὐτὸ θὰ τὸν σταυρώσωμε. Θὰ κάνωμε ἕνα σταυρὸ μὲ ἀμπελόβεργα ἢ ἀκάρωνα (=σφεδηλιά). Θὰ τὸν προσκυνήσῃ ὁ λιχνιστῆς καὶ μετὰ

1. Βλ. περὶ τοῦ ἐθίμου καὶ Ἰ. Κ. Βογιατζίδην, εἰς περ. Ἀθηνᾶ, τόμ. 35, σ. 120 καὶ περιγραφὴν τοῦ φκολοήματος εἰς τὴν ἐφημ. «Φωνὴ τῆς Κιμῶλου», ἔτ. 14 (1959), ἐν Πειραιεῖ, ἀρ. φύλλ. 130/31, σ. 3.

θά τὸν καρφώση στὴν κορυφή τοῦ σωροῦ τοῦ γεννηματιοῦ, νὰ πάη μέσα βαθιά, στὸ σωρό. Μετὰ μὲ τὸ φτυάρι, θὰ κάμη τρεῖς βολές τρεῖς κύκλους γύρω στὸ σωρό, ἀρχίζοντας ἀπὸ κάτω, ἀνεβαίνοντας εἰς τὴν κορυφή τοῦ σωροῦ. Μετὰ θὰ κάμη σταυρὸ μὲ τὸ φτυάρι στὴν κορυφή. Στὴν κορυφή μετὰ τοῦ σωροῦ ποὺ εἶναι σταυρωμένος θὰ κάμη μὲ τὸ φτυάρι ἓνα μικρὸ σταυρὸ πάνω στὸ γέννημα. Μετὰ θὰ βάλῃ ὁ λιχνιστῆς πάνω στὸ φτυάρι λίγο καρπὸ, νὰ τὸν προσκυνήσῃ, ἀφοῦ πρῶτα βγάλῃ τὸ καπέλλο του καὶ κάμη τὸ σταυρὸ του.

“Ἄμα προσκυνήσῃ τὸν καρπὸ ποὺ ἔχει πάνω στὸ φτυάρι, θὰ καρφώση (πλαγίως) τὸ φτυάρι μὲ τὸν καρπὸ μέσα στὸ σωρό. Θὰ πάρῃ ἀκόμη καὶ τρία ἄλλα διχάλια καὶ θὰ τὰ καρφώση νὰ σχηματισθῇ μὲ τὸ φτυάρι μαζὶ σταυρός.

“Ὅσοι βρεθοῦν μέσα στὸ ἄλωνι τὴν ὥρα τοῦ σταυρώματος θὰ κάτσουνε ὅλοι γύρω στοὶ ἀντραλῖκοι τοῦ ἄλωνιοῦ «γιά νὰ κάτση ὁ σωρός». Μετὰ θ’ ἀρχίσῃ τὸ μέτρημα τοῦ σωροῦ σὲ κοιλιά. Τὴν ὥρα ποὺ μετρᾷ τὸ γέννημα, ὅταν γεμίσῃ τὸ πρῶτο κοιλὸ νὰ τὸ ριζῆ στὸ σάκκο θὰ πῆ: «Ἐνας ὁ Θεός», στὸ δεύτερο κοιλὸ: «Δυὸ ἢ Κερά ἢ Παναγιὰ», «τρία: ἢ Ἁγία Τριάδα», Τέσσερα: σταυρός, νὰ φοφήσῃ ὁ Ποπῶς (=ὁ Ποπῶφ ἦταν Τοῦρκος φορατζῆς), πέντε: Κύριέ μου, πέμπε.

Μετὰ ἀρχίζομε νὰ γεμίζομε ἄλλο σάκκο καὶ λέμε τὰ ἴδια. Τὴν ὥρα ποὺ γίνεται τὸ μέτρημα τοῦ σωροῦ δὲν ἐπιτρέπεται νὰ περάσῃ κανένας ἄλλος μπροστὰ ἀπὸ τὸ σωρό. “Ὅταν μετρηθῇ τὸ γέννημα θὰ ποῦμε «Καλὸ φάγωμα». (Τὸ κοιλὸ πάει 10-12 ὀκάδες) (χφ., σ. 31-32).

Ἡ σύντομος ἐξέτασις αὕτη τῆς συλλεχθείσης ὡς ἀνωτέρω, λαογραφικῆς ὕλης δεικνύει μετὰ τῆς γλώσσης, τῆς ὁποίας τὴν διαλεκτικὴν ὁμοιότητα πρὸς τὴν τῶν Σιφνίων διεπίστωσεν ὁ Ἰ. Κ. Βογιατζίδης (βλ. ἐν Ἀθηνᾶ, τόμ. 35, σ. 75-79), ὅτι ὁ λαϊκὸς ἐκ παραδόσεως πολιτισμὸς τῆς Κιμῶλου ἀνήκει εἰς τὸν νησιωτικόν, εἰδικώτερον εἰς τὸν Κυκλαδικόν, μὲ ἐπιδράσεις, ὡς ἐλέχθη ἤδη, ἐξ ἐποικισμῶν καὶ ἐπικοινωνίας πρὸς τὰς γειτονικὰς νήσους Σίφνον καὶ Μῆλον, ἰδίᾳ τὴν πρώτην, πρὸς δὲ καὶ τὴν Κρήτην.

ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΑΙ ΚΙΜΩΛΙΑΤΟΥ ΑΙΧΜΑΛΩΤΟΥ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΕΝΕΤΟ-ΤΟΥΡΚΙΚΟΝ ΠΟΛΕΜΟΝ ΤΟΥ 1715

Ὁ ἐφημέριος Κιμώλου Σπυρίδων Ι. Ράμφος (1876-1946) κοντὰ εἰς τὰ λοιπὰ αὐτοῦ καθήκοντα συνεκέντρωνεν ἀπὸ τὰ οἰκογενειακὰ ἀρχεῖα τῶν ἐνοριτῶν του πάσης φύσεως ἔγγραφα, διαφωτίζοντα τὴν ἱστορίαν τῆς νήσου, καὶ ἐπιμελῶς ἐφύλασεν αὐτὰ μέχρις ὅτου ὀλόκληρος ἡ συλλογὴ του περιῆλθεν εἰς τὸν υἱόν του, τὸν γνωστὸν λογιώτατον πρωτοπρεσβύτερον πτ. Θ. πατ. Ἰωάννην Ράμφον¹. Κατὰ φιλικὴν παραχώρησιν τοῦ τελευταίου ἐκδίδομεν ἐν συνεχείᾳ ἐκ τῆς συλλογῆς τοῦ πατρός του λίαν ἐνδιαφέρον ἔγγραφο μετὰ τοῦ σχετικοῦ ὑπομνήματος. Τὸ ἔγγραφο εἶναι δίφυλλον, διαστάσεων $0,335 \times 0,225$ μ., με ἀρίστην διατήρησιν. Μὲ τρεῖς διαδοχικὰς ἀναδιπλώσεις τὸ ἔγγραφο ἔλαβε μορφήν μικροσχήμου τεσκερὲ (διαστ. $0,06 \times 0,07$ μ.) καὶ φέρει ἐπὶ τοῦ νώτου τὴν ἀκόλουθον περιλήψιν, πιθανῶς ὑπὸ τῶν συντακτῶν τοῦ ἐγγράφου: *Κίμηλος /Μαρτυρία ὅπου ἐγένη /κεν ἀπὸ τῆ(ν) κοινότη τοῦ Νικολοῦ /τοῦ πα(α)πα-Μάρκου /Σαλιβαρά τοῦ σκλαβωμένου /1733*. Ὁ γραφεὺς καὶ πιθανῶς συντάκτης εἶναι φιλόκαλος. Γράμματα γνωρίζει στοιχειώδη. Τὰ σφάλματά του μαρτυροῦν ἐμπειρίαν εἰς τὸ γράφειν μᾶλλον ἢ κατάρτισιν. Πάντως δὲν ἀνήκει εἰς τοὺς ὑπογεγραμμένους ἄρχοντας τῆς Κιμώλου, τῶν ὁποίων αἱ ὑπογραφαὶ εἶναι ἰδιόχειροι. Ἄλλ' ἐνῶ ὁ γραφεὺς φιλοτεχνεῖ ἐν πρὸς ἐν τὰ ἀπαρτίζοντα τὰς λέξεις γράμματα ὡς ἡσκημένος καλλιγράφος, γνωρίζει δὲ καὶ χρησιμοποιεῖ ὠρισμένας ταχυγραφίας καὶ συντμήσεις (τὸν σύνδεσμον καί, ὠρισμένα ἄρθρα καὶ καταλήξεις κλπ.), ὕστερεῖ πολὺ εἰς τὴν σύνταξιν καὶ εἰς τὴν στίξιν.

1) Περὶ τοῦ ἀνδρός καὶ τοῦ ἀρχείου του βλ. Ἐ μ. Ι. Καρπαθίου, Ὁ οἰκονόμος τῆς Κιμώλου Σπυρίδων Ι. Ράμφος, Ἀθήναι 1947. Κ. Ι. Δυοβουνιώτου, Ἐκ τοῦ ἀρχείου τοῦ ἀρχιερατικοῦ ἐπιτρόπου Κιμώλου Ἐγκύκλιοι καὶ ἔγγραφα, Α' Ἀθήναι 1935, Β' Ἀθήναι 1936.

Ὀπτικὴν εἰκόνα τοῦ ἐγγράφου λαμβάνομεν ἐκ τῆς φωτοτυπίας αὐτοῦ (σ. 40). Κατὰ τὴν ἔκδοσιν ἀποκαθιστῶμεν σιωπηρῶς τὴν ὀρθογραφίαν καὶ τὴν στίξιν. Ὁ τὸ κείμενον συνοδεύων βραχὺς ὑπομνηματισμὸς περιωρίσθη ἐπὶ τῶν πλέον ἀναγκαίων σημείων αὐτοῦ, ἰδίᾳ ἐξ ἐπόψεως ἱστορικῆς. Ἐν τέλει κατακλείομεν μὲ σύνοψιν τῶν συναγομένων ἐξ ὅλου τοῦ περιεχομένου.

Τὴν κεφαλὴν τοῦ ἐγγράφου καὶ δὴ κατὰ τὴν ἄνω ἀριστερὰν γωνίαν αὐτοῦ περικοσμεῖ μία ὠσειδῆς σφραγὶς μικρῶν διαστάσεων, τὰ στοιχεῖα τῆς ὁποίας δὲν ἠδυνήθημεν νὰ ἀποκρυπτογραφήσωμεν, καίτοι καθαρὸν εἶναι τὸ ἀποτύπωμα. Τὸ σχῆμα τῆς ἐλλείψεως περιβάλλει ἐξωτερικῶς διπλῆ κυκλικὴ γραμμὴ, μεθ' ἧς ἐπαφῇ λεπτὴ ἄλυσος οἶονεὶ σχηματισθεῖσα διὰ συνεχῶν εὐμεγέθων τελειῶν σιγμῶν. Τὸ ἄνω τμήμα τῆς ἐλλείψεως ἐν συνεχείᾳ καταλαμβάνει εἰς σχῆμα ἡμικυκλίου γραπτὴ ἔνδειξις ἐκ δύο λέξεων ἐν συμπλέγματι, οἷον Καγκελλαρία ἢ Κίμηλος, ἐνῶ τὸ κάτω τμήμα τοῦ ἰδίου ἡμικυκλίου συμπληροῦται διὰ παχείας κυκλικῆς γραμμῆς. Αἱ δύο λέξεις οὐδὲν σαφὲς ἐμφανίζουν καὶ τιθέμεθα ὑπὸ ἀμφιβολίαν ἂν συντίθενται ἀπὸ ἑλληνικὰ ἢ τουρκικὰ γράμματα. Τὸ ὑπόλοιπον τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς σφραγιδος κλείεται διὰ νέου γραμμωτοῦ σχήματος ἐλλείψεως, ποὺ ἄνω καταλήγει εἰς κομψὸν κομβίον, ὥστε νὰ σχηματίζῃ ἐν τῷ συνόλῳ ἢ ἐσωτερικῇ ἑλλειψίς μετὰλλιον. Τὸ πεδίον εἰς τὸ κέντρον περιέχει κόσμημα, συνιστάμενον εἰς ἄφυλλον κορμὸν δένδρου, ἐκ τοῦ ὁποίου λοξῶς φύεται πρὸς ἀμφοτέρας τὰς πλευρὰς δευτερεύων κλάδος ἄνευ φύλλων. Ὁ κορμὸς ἐπιστέφεται ἄνω διὰ τριῶν ἀστέρων, ποὺ σχηματίζουν τρίγωνον, ἐνῶ κάτω περὶ τὴν ρίζαν φαίνεται ἀναρριχώμενον μικρὸν ζῶον.

Εἰς τὰ 1733 ἐν μηνὶ Αὐγούστου 27 ἐν τῇ ἡμετέρᾳ νήσῳ Κιμῆλῳ² † Διὰ τοῦ παρόντος νοδαρικοῦ γράμματος ὁμολογοῦμε ἡμεῖς οἱ κάτωθεν ὑπογε³γραμμένοι ἱερεῖς καὶ ἐπιτρόποι καὶ γέροντες καὶ ὅλος ὁ ραϊὰς μικροὶ καὶ μεγά⁴λοι ὅτι πῶς ἀνάμεσα εἰς τὴν αἰχμαλωσίᾳ καὶ σκλαβιά, ὅπου ἐσυνέβηκεν εἰς τὸ⁵ Ἀνάπλι, ἦτον καὶ ὁ πτωχὸς ἐτοῦτος ὁ κομιστὴς τοῦ παρόντος, ὀνομαζόμενος Νικο⁶λὸς τοῦ παπα-Μάρκου Σαλιβαρά, ἀπὸ τοὺς ὁποίους σκλάβους ἄλλους ἐπήγασιν εἰς ἕνα⁷ μέρος καὶ ἄλλους εἰς ἄλλο καὶ διεσκόρπισαν αὐτοὺς εἰς τοῦ κόσμου τὰ πέρατα, αὐτὸς⁸ δὲ ὁ Νικολὸς ἐπαράπεσεν εἰς τὰ καράβια τῆς Τρίπολης καὶ πηγαινά-

μενοι ἐκεῖ /⁹τὸν ἐπούλησαν μὲ καιρὸν μία ποσότητα ἄσπρα περισσή, ὁ διὰ γρόσια 735, ἦτοι γρόσια /¹⁰ἑφτακόσα τριάντα πέντε καὶ τοῦτο τοῦ ἐσυνέβηκεν, διότι τὸν ἐπουλούσασι ἕνας τὸν ἄ /¹¹λλον, διὰ τὸ ὁποῖο ἐπειδὴ καὶ νὰ τύχη ἐκεῖ εἰς τὴν Τρίπολη ὁ κυρ-Παναγιώτης, /¹²υἱὸς τοῦ ἁθανάση Κουτούφαρη, ἀπὸ τὸ Μυστρᾶ, καθὼς ἐζητοῦσεν ὁ ἀφέντης ὁποῦ τὸν /¹³εἶχεν κλαιόμενος ἔνμπροσθέν του φιλανθρωπία φερόμενος ἔδωκεν τὰ αὐτὰ /¹⁴γρόσια 735 καὶ τὸν ἐγόρασεν καὶ ἐπῆρεν τὸ λευτεροχάρτιν του. Τὸ λοιπὸν φέρνοντάς τον /¹⁵τὸν αὐτὸν Νικολάκη εἰς τὴν πατρίδαν του τὴν Κίμηλον καὶ μὴ ἔχοντας δύναμι /¹⁶νὰ πλερώσῃ τὴν ποσότητα χρέους, ἔβαλεν τὴν γυναῖκα του καὶ τὰ παιδιὰ του /¹⁷καὶ ὅ,τι πρᾶμα καὶ ἄν τοῦ εὐρίσκουντον ἀμανάτι, ἕως νὰ λάβῃ τὴν εὐχαρίστησιν. Διὰ /¹⁸τοῦτο στοχαζόμενοι τὴν τὴν τὴν ἔνδεια, ἐπαρακινήσαμε τὸν αὐτὸν κυρ-Παναγιώ /¹⁹τη νὰ τὸν ἐπάρῃ μαζί του καὶ νὰ τὸν ἐβγάλῃ νὰ πάγῃ ὅπου ἤθελεν ἠμπορέσει πηγαῖν /²⁰μενος εἰς τὴν πατρίδαν του τὸν Μυστρᾶ, διὰ νὰ προσδράμῃ εἰς τὰ σπλάγχνα τῶν ὁρ /²¹θόδωζων χριστιανῶν, ἴσως καὶ διὰ μέσου τῆς ἐλεημοσύνης αὐτῶν ἤθελεν λάβει πα /²²ραμικρὴν βοήθειαν, διὰ νὰ εὐχαριστήσῃ καὶ τὸν κυρ-Παναγιώτη τὸν εὐεργέτην του, ὁποῦ /²³ἔδωκεν τὸ ἐδικόν του καὶ τὸν ἐλευθέρωσεν ἀπὸ δεσμὰ ἄλυτα καὶ ἀνυπόφορα καὶ ὅση ἔλε /²⁴ημοσύνη λάβῃ εἰς τὰς χεῖρας του ἀπὸ τοὺς χριστιανοὺς θέλουσι πάρει μισθὸν μυριοπλά /²⁵σιον ἀπὸ τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν καὶ θεὸν εἰς τὴν ἡμέραν ἐκείνην τῆς κρίσεως.

/²⁶ ὁ σακελλαριος κιμειλου επιτροπος

/²⁷ω(αννης) γοζαδυν(ος) κ(αι) επιτροπος

/²⁸π(α)παδημητρις σαλοιβαρας

/²⁹π(α)πα αγγελωσκαιβοφιλαξ

/³⁰πρωτοπ(α)πας βενερισ

/³¹π(α)παγγελος ραφος

/³²π(α)παγαιρονιμος βαινερισ

/³³π(α)παιω(άννης) κοντεσις

/³⁴π(α)παγεωργις ραφος

— π(α)πανικολας λογοθετ(ης)

— π(α)παηρανις βαινερισ

— ανεγνωσ(ης) μοδιнос

— αντονιος γαβαλας

- νηκολακης λογοθετη
— περις γοζαδινος

οικονόμ(ος) νικόλα(ος) κ(αι)
καντζηλι /ερ(ης) τῆς κηνότης
κ(αι) ἐπίτροπος /του αρχιερέως.

1 Κιμήλω. Ἡ νῆσος εἶναι γνωστὴ ἀπ' ἀρχαιοτάτων χρόνων ὡς Κίμωλος καὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀπαντᾷ μέχρι σήμερον εἰς τὸ στόμα τοῦ λαοῦ. Κίμηλος ὀνομάζεται εἰς ἔγγραφα τῆς Τουρκοκρατίας κατ' ἀναλογίαν τῆς παρακειμένης Μήλου καὶ τὸ πλάσμα εἶναι λόγιον.

2 νοδαρικοῦ. Τὸ γράμμα χαρακτηρίζεται ὡς νοδαρικόν, ἦτοι νοταριακόν, ἀλλ' εἰς τὴν κυριολεξίαν δὲν εἶναι, ἀφοῦ δὲν συντάσσεται ὑπὸ νοταρίου, οὐδὲ τὸ περιεχόμενον αὐτοῦ ἀπαιτεῖ νοταριακὴν πρᾶξιν. Εἰς τὴν πραγματικότητά εἶναι γράμμα συστατικόν, συντεταγμένον παρὰ τῶν ἱερέων, γερόντων καὶ ἐπιτρόπων Κιμώλου, διὰ λογαριασμὸν «ἔλου τοῦ ραϊᾶ», μικρῶν καὶ μεγάλων» (στ. 3-4), ἐξιστοροῦν τὰς περιπετείας τοῦ Νικολοῦ Σαλιβαρᾶ καὶ συνιστῶν τὴν εὐσπλαγχνίαν τοῦ κοινοῦ. Προωρίσθη βεβαίως πρὸς ἐπίδειξιν πρὸς τοὺς χριστιανοὺς, ὡς ἀπανταχοῦσα, ἀλλὰ ἡ καλὴ διατήρησις τοῦ ἐγγράφου δὲν πείθει ὅτι ἐχρησιμοποιήθη εὐρέως.

4 ὅτι πῶς ἀνάμεσα εἰς τὴν αἰχμαλωσίᾳ ὅπου ἐσυνέβηκεν εἰς τὸ Ἀνάπλι... Νοεῖται ἡ πτώσις τοῦ Ναυπλίου τὴν 20 Ἰουλίου 1715 εἰς τοὺς Τούρκους, κατόπιν ραγδαίας ἐπιθέσεως τῶν στρατευμάτων τοῦ Μ. Βεζίρη Ἀλῆ Κιουμουρτζῆ καὶ προδοσίας τοῦ Γάλλου συνταγματάρχου καὶ μηχανικοῦ La Salle. Ἡ ἐνετοκρατομένη πρωτεύουσα τοῦ Μορέως εἶχε τὴν δυνατότητα ν' ἀντισταθῆ ἐπὶ μακρόν, διότι τὴν ὑπερήσπιζεν ἰκανὴ στρατιωτικὴ δύναμις Ἰταλῶν ἀποίκων καὶ Ἑλλήνων μισθοφόρων. Οἱ κατακτηταὶ ἐπεδόθησαν εἰς ἀγρίαν σφαγὴν καὶ δὴ οἱ συλληφθέντες αἰχμάλωτοι ἐδιώχθησαν ἀπηνῶς. Τὴν τουρκικὴν ὠμότητα ἀνέκοψεν ἡ φιλικὴ στάσις τῶν ἐγχωρίων. Αναφέρεται ὅτι σῶμα Τατάρων ἐκ 3000 ἦτο ἔτοιμον νὰ ἐξολοθρεύσῃ κατοίκους καὶ χώραν εἰς περίπτωσιν ἀντιστάσεως καὶ τὸ σῶμα τοῦτο μετὰ τὴν Ναυπλίου ἄλωσιν ὁ Μ. Βεζίρης ἀπέπεμψε διατάξας ἡπλίαν συμπεριφορὰν καὶ ἀπειλήσας θάνατον κατὰ παντὸς βιαιοπραγοῦντος ἐναντίον Ἑλλήνων.

Βλ. Μ. Β. Σακελλαρίου, 'Η ανάκτησις τῆς Πελοποννήσου ὑπὸ τῶν Τούρκων ἐν ἔτει 1715, «Ἑλληνικά», τ. Θ' (1936), σσ. 231-235. Τάσου Ἀθ. Γριτσοπούλου, Τὰ Ὀρλωφικά, ἐν Ἀθήναις 1967, σσ. 5-7. Γενικῶς εἰπεῖν, οἱ Ἕλληνες σφόδρα δυσηρεστημένοι κατὰ τῶν ὁμοθρήσκων Ἑνετῶν ἐπολέμησαν μετὰ τῶν Τούρκων ἐναντίον των, εἰς Μεσσηνίαν μάλιστα πολλοὶ ποικιλοτρόπως ἐξετράπησαν εἰς πράξεις ἐκδικήσεως τῶν χριστιανῶν κυριάρχων καὶ τιμωρίαν τῶν ἐντοπίων συνεργατῶν των.

5-6 ἦτον καὶ ὁ πτωχὸς ἐτοῦτος... Νικολὸς τοῦ παπα-Μάρκου Σαλιβαρά. Ἦδη πληροφορούμεθα ὅτι μετὰ τῶν Πελοποννησίων ὑπερασπιστῶν τοῦ Ναυπλίου κατελέγετο καὶ ἓνας Κιμωλιάτης, ὁ ὁποῖος αἰχμαλωτισθεὶς ἐπωλήθη. Δυναμέμεθα νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ὁ Κιμωλιάτης Νικολὸς Σαλιβαράς ἀνῆκεν εἰς τὸ σῶμα τῶν μισθοφόρων Ἑλλήνων εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν Ἑνετῶν, διὰ τοῦτο καὶ εἶχεν αὐτὴν τὴν τύχην. Τὸ ἔγγραφο ἐν συνεχείᾳ λέγει ὅτι καὶ ἄλλοι Ἕλληνες ὑπέπεσαν «εἰς αἰχμαλωσίαν καὶ σκλαβιάν» καὶ ὅτι διεσκορπίσθησαν τῆδε κάκεισε «εἰς τοῦ κόσμου τὰ πέρατα». Ἐπομένως συνάγεται ὅτι πολλοὶ Ἕλληνες αἰχμάλωτοι τῶν Τούρκων μετεφέρθησαν εἰς τὰ ἀνθρωποπάζαρα τῆς Ἀνατολῆς καὶ ἐπωλήθησαν ὡς δοῦλοι.

5 ἐτοῦτος ὁ κομιστής. Ἡ φράσις μαρτυρεῖ ὅτι τὸ ἔγγραφο ἦτο συστατικόν, προωρισμένον νὰ φέρῃ καὶ ἐπιδεικνύῃ ὁ κομιστής χάριν ἐλεημοσύνης τῶν χριστιανῶν.

6 τοῦ παπα-Μάρκου Σαλιβαρά. Βεβαιωτικὸν ἔγγραφο ὑπὸ ἡμερομηνίαν 25 Μαΐου 1707, ἀνῆκεν εἰς τὴν συλλογὴν τοῦ π. Ἰωάννου Ράμφου, ὑπογράφει μετὰ τῶν ἄλλων καὶ ὁ «παπα-Μάρκος Σαλιβαράς καὶ ἐπίτροπος». Τοῦτο μαρτυρεῖ ὅτι δὲν ἦτο ἄσημον πρόσωπον ὁ πατὴρ τοῦ Νικολοῦ καὶ ὅτι ἔζη τὸ 1707.

6-7 τὸ ἔγγραφο: αὐτὸν δὲ τὸ Νικολό.

8 ἐπαράπεσεν εἰς τὰ καράβια τῆς Τρίπολης. Τὸ ἀκριβὲς νόημα τῆς φράσεως δὲν εἶναι ἐκ πρώτης ὄψεως φανερόν. Ἴσως τὸ ρ. ἐπαράπεσε σημαίνει κατήντησε, ἦτοι μετ' ἄλλεπαλλήλους μετακινήσεις ὁ αἰχμαλωτισθεὶς Νικολὸς Σαλιβαράς εὐρέθη ναύτης (μοῦττος) εἰς τὴν Τριπολίτιδα, ἢ ἄλλως μὲ τὰ πλέοντα πρὸς Τριπολίτιδα πλοῖα ἔφθασεν ἐκεῖ αἰχμάλωτος πάντοτε ἢ καὶ χρησιμοποιούμενος εἰς τὴν ναυτικὴν ὑπηρεσίαν πλοιοκτῆτου τινός.

8-9 καὶ πηγαινάμενοι ἐκεῖ τὸν ἐπούλησαν. Πιθανῶς ἐννοεῖ: μόλις ἔφθασαν ἐκεῖ (εἰς Τριπολίτιδα) οἱ μεταφέροντες τὸν αἰχμάλωτον (ἢ καὶ τοὺς αἰχμαλώτους ἐκ Ναυπλίου) τὸν ἐπούλησαν. Ἐπομένως ὁ αἰχμάλωτος ἐπωλήθη ὡς δοῦλος εἰς Τριπολίτιδα, ἐνῶ οἱ ἄλλοι ἐκ Ναυπλίου διεσκορπίσθησαν τῆδε κάκεισε.

9 μὲ καιρόν. Δυσδιάκριτον νόημα. Δυνατὸν νὰ σημαίη μετὰ πάροδον χρόνου τινός, μικροῦ ἢ μεγάλου. Ἀλλὰ πιθανῶς σημαίνει εἰς δοθεῖσαν εὐκαιρίαν, ὡς τοῦτο δυνατὸν νὰ συναχθῇ ἐκ τῆς ἐπομένης φράσεως, ὅτι τὸ τίμημα τῆς πωλήσεως ἦτο ποσότης περισσῆ, ἢτοι σοβαρὰ καὶ μᾶλλον ἀσυνήθης, 735 γροσίων. Ἐντεῦθεν λαμβάνομεν ἰδέαν τῆς τιμῆς τῶν πωλουμένων αἰχμαλώτων, κατὰ προσέγγισιν, περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. Ὀπωσδήποτε, φαίνεται ὅτι ὁ αἰχμάλωτος Σαλιβαράς καταλήξας εἰς Τριπολίτιδα ἐπωλήθη μετὰ πάροδον χρόνου τινός ἀντὶ 735 γροσίων.

ὁ διὰ γρ. 735 διὰ (για) γρόσια 735, ἀντὶ γροσίων 735.

10-11 καὶ τοῦτο τοῦ ἐσυνέβηκεν, διότι τὸν ἐπουλήσασιν ἕνας τὸν ἄλλον. Αἱ φράσεις ἀποκαλύπτουν ὅτι τὸ ποσὸν τῶν 735 γροσίων ἀνῆλθεν εἰς τὸ ὕψος τοῦτο, διότι ὁ αἰχμάλωτος διαδοχικῶς ἐπωλεῖτο ἀπὸ τοῦ ἐνός εἰς τὸν ἄλλον, ἐδημιουργεῖτο δὲ τοιούτοτρόπως διαδοχικὸν δι' ὅλους κέρδος ἐκ τῶν μεταπωλήσεων, πού φυσικὰ ἐλάμβανον χώραν σὺν τῇ παρόδῳ τοῦ χρόνου. Χαρακτηριστικὸν πάντως εἶναι, ὅτι ὁ αἰχμάλωτος θὰ ἦτο περιζήτητος εἴτε διὰ τὴν ἐργατικότητα καὶ ἄλλας συναφεῖς ἀρετὰς αὐτοῦ εἴτε δι' ἔλλειψιν ἐργατικῶν (ναυτικῶν) χειρῶν.

11 ὁ κυρ-Παναγιώτης, ὁ υἱὸς τοῦ Ἀθανάση Κουτούφαρη. Ἡ οἰκογένεια Κουτήφαρη καὶ κατ' ἄλλον τύπον Κουτούφαρη, ὡς ἐνταῦθα, εἶναι ἐκ τῶν ἐπισημοτέρων τῆς Μάνης. Μέλη αὐτῆς ὑπῆρξαν καπετάνιοι καὶ ποικιλοτρόπως ἔδρασαν κατὰ τοὺς ἐθνικοὺς ἀγῶνας. Παραδόξως μάλιστα ὁμώνυμος τοῦ ἐνταῦθα ἀναφερομένου Παναγιώτης Κουτούφαρης συνεδέετο μετὰ τῶν Ἐνετῶν ἤδη ἀπὸ τῆς ἐγκαταστάσεώς των εἰς Πελοπόννησον καὶ ἦτο πρόθυμος νὰ συμπολεῖ ἡσῆ μετ' αὐτῶν ἐναντίον τῶν Τούρκων τὸ 1715, δι' ὃ ἐζήτηι μετ' ἄλλων Μανιατῶν καὶ δὴ μελῶν τῆς οἰκογενείας Κουτούφαρη τὴν ὀχύρωσιν τοῦ φρουρίου Ζαρνάτας. Βλ. σχετικῶς Κ. Δ. Μέρτζιου, Ἡ ἐκκλήσις τῶν Μανιατῶν πρὸς τοὺς Ἐνετοὺς κατὰ τὴν κήρυξιν τοῦ τουρκοενετικοῦ πολέμου (Ἰανουάριος τοῦ

1715), «Πελοποννησιακά», τ. Γ'-Δ' (1958-59), σσ. 402-404. Σ. Β. Κουγέα, 'Αναφορά τῶν Βοιτυλιωτῶν πρὸς τὴν ἐνετικὴν δημοκρατίαν (7 Ἀπριλίου 1690), αὐτόθι, τ. Β' (1957), σσ. 426 κέξ. Γιάννη Ἀναπλιώτη, Κουτουφαραῖοι, Καπετανάκηδες «Μεσσηνιακά Γράμματα», τ. Β' (1967), σ. 54. Βεβαίως δὲν πρόκειται ἐνταῦθα περὶ τοῦ αὐτοῦ προσώπου, ἀλλ' ὅπωςδήποτε τῆς αὐτῆς διακλαδισμένης οἰκογενείας γόνος καὶ ὁ κυρ-Παναγιώτης, υἱὸς Ἀθανασίου Κουτούφαρη, εὐρέθη εἰς Τριπολίτιδα καὶ ἐξηγόρασε τὸν αἰχμάλωτον Νικολὸν Σαλιβαράν. Πιθανῶς ἦτο πλοιοκτῆτης μετερχόμενος τὸν ἔμπορον καὶ μεταφορέα ἀνὰ τὰς θαλάσσας τῆς Ἀνατολῆς καὶ Μπαρμπαραῖας.

12 ἀπὸ τὸ Μυστρά. Δὲν πρέπει νὰ νοήσωμεν κατὰ κυριολεξίαν τὸν Μυστράν, ἀλλ' ὑπὸ εὐρυτέραν γεωγραφικὴν ἔννοιαν τῆς Λακωνίας. Γράφων Μυστράν ὁ συντάκτης τοῦ ἐγγράφου ἐχρησιμοποίησε γνωστὴν περιοχὴν εἰς ἀπομεμακρυσμένον αὐτῆς τόπον καὶ ἀνθρώπους, ποὺ ἀγνοοῦσαν τὰ ἐπὶ μέρους διαμερίσματα. Δὲν γνωρίζομεν ἄλλως τε οἰκογένειαν Κουτούφαρη ἀπὸ τὸν Μυστράν, οὐδ' ἦτο εὐκόλον κάτοικος τῆς ὄρεινῆς ἐκείνης περιοχῆς νὰ περιφέρεται ἀνὰ τὰς ἡπείρους δι' ἔμπορίαν, ἐνῶ φυσικώτερον θὰ ἦτο τοῦτο διὰ προερχόμενον ἀπὸ μέρη παραθαλάσσια. Μᾶλλον λοιπὸν πρόκειται διὰ τὴν γνωστὴν οἰκογένειαν Κουτούφαρη τῆς Ἀβίας.

14 καὶ ἐπῆρεν τὸ λευτεροχάρτιν του. Εἶναι ἀξιοθαύμαστος ὁ συντάκτης τοῦ ἐγγράφου διὰ τὴν χρησιμοποίησιν τῆς λέξεως λευτεροχάρτι, εἴτε συνετάχθη ὄντως τοιαύτη πρᾶξις ἀπελευθερώσεως δι' ἐξαγορᾶς τοῦ αἰχμάλωτου εἴτε νοεῖται ὡς πρᾶξις καθ' ἑαυτὴν κυριολεκτικῶς. Ἀξιοπαρατήρητος ἀκόμη εἶναι καὶ ὁ τύπος μὲ τὴν βυζαντινὴν κατάληξιν, λευτεροχάρτιν. Τόσον ἐκ τοῦ τύπου τούτου, ὅσον καὶ ἐκ τῆς ὅλης ἐκκλησιαστικῆς φρασεολογίας τεκμαίρεται ἡ προέλευσις τοῦ συντάκτου ἐκ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ κύκλου τῆς νήσου, ἡ ὑπαρξίς τοῦ ὁποίου ἐπὶ πλέον μαρτυρεῖ ἀνάλογον εἰς Κίμωλον κατὰ τὴν προκειμένην περίοδον ἀκμῆν.

14-15 τὸ λοιπὸν φέρνοντάς τον τὸν αὐτὸν Νικολάκη εἰς τὴν πατρίδα του... Δυναμέθα νὰ εἰκάσωμεν ἐκ τῆς φράσεως ὅτι ὁ λυτρώσας τὸν Κιμωλιάτην ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας Παναγιώτης Κουτούφαρης διέθετεν ἴδιον μέσον, ἦτο δηλ. πλοιοκτῆτης, καὶ ἐρχόμενος ἐκ τοῦ μακρινοῦ ταξιδίου μόλις εἰσῆλθεν εἰς τὸ Μυρτώον πέ-

λαγος δὲν ἔπλευσε κατ' εὐθεΐαν πρὸς τὸν Λακωνικὸν κόλπον, ἐπιστρέφων εἰς τὴν πατρίδα του, ἀλλὰ κατηυθύνθη ἀνατολικώτερα καὶ προσωρμίσθη εἰς Κίμωλον ἢ ἐν πάσῃ περιπτώσει ἀμέσως ἢ βραδύτερον ἐταξίδευσε μὲ τὸ πλοῖον του εἰς τὴν πατρίδα τοῦ Σαλιβαρᾶ.

16-17 ἔβαλεν τὴν γυναῖκα του καὶ τὰ παιδιά του καὶ ὄ,τι πρᾶμα καὶ ἄν τοῦ εὐρίσκουντον ἀμανάτι. Ἡ λέξις ἀμανάτι ἢ ἀμανέτι εἶναι τουρκικὴ καὶ σημαίνει ἐνέχυρον.

Ἡ προκειμένη περίπτωσις εἶναι ἰδιαζόντως ἐνδιαφέρουσα. Ἦδη ἐκ τῆς ἀρχαιότητος εἶναι γνωστὸς ὁ δανεισμὸς ἐπὶ ἐνεχυρώσων. Τὸν θεσμὸν κατήγγησεν ὁ Σόλων, ἀπαγορεύσας τὸ δανεῖζεσθαι ἐπὶ σώμασιν. Ἐν τούτοις καὶ κατὰ τοὺς Ἀλεξανδρινούς καὶ τοὺς Ρωμαίους χρόνους ὑφίστατο τὸ καθεστὼς τοῦτο. Ἡ νομικῶς ἰσχύουσα ἀπεριόριστος ἐξουσία τοῦ πατρὸς ἐπὶ τῶν τέκνων, δυναμένου νὰ πωλήσῃ αὐτὰ ὡς δούλους, ἐμετριάζετο βραδύτερον διὰ τῶν θρησκευτικῶν ἐπιταγῶν καὶ τῆς κοινωνικῆς ἠθικῆς διὰ νομικῶν κανόνων, πού περιώριζον τὰ δικαιώματα τοῦ πατρὸς. Παρὰ ταῦτα, κατ' ἔντονον ἀντίθεσιν πρὸς τὴν Ἰουστινιανειοὺν νομοθεσίαν ἐξηκολούθησεν ἡ πρακτικὴ τῆς ἐνεχυράσεως ὑπὸ τοῦ πατρὸς τῶν τέκνων ἢ τῆς παροχῆς αὐτῶν εἰς παραμόνην παρὰ τῷ δανειστῇ ἔναντι ὀφειλομένου χρέους. Περὶ τοῦ τί ἀκριβῶς συνέβαινε μετὰ τὸν Ζ' αἰῶνα, δὲν ἔχομεν σαφεῖς εἰδήσεις, ἀλλ' ἐνῶ γνωρίζομεν ὅτι ὑπάρχει Ἐκλογὴ πού ἀποδοκιμάζει τὰς τοιαύτας ἐνεργείας, ἀναφέρονται κρούσματα ἐπαναλήψεως των κατὰ τὸν ΙΒ' αἰῶνα. Ἐκ τῆς μακρᾶς βιβλιογραφίας βλ. Δ. Παππούλια, Ἡ ἐμπράγματος ἀσφάλεια κατὰ τὸ ἑλληνικὸν καὶ ρωμαϊκὸν δίκαιον, τ. Α', ἐν Λειψία 1909, σ. 71. Josef Partsch, Griechisches Bürgschaftsrecht, I. Teil, Das Recht des Altgriechischen Gemeindestaats, Λειψία-Βερολῖνον 1909, σσ. 39 κ. ἐξ. R. Taubenschlag, The law of Greco-roman Egypt in the Light of the papyri, Νέα Ὑόρκη 1944, σσ. 54, 104 κέξ. Ἀναστ. Π. Χριστοφιλοπούλου, Σχέσεις γονέων καὶ τέκνων κατὰ τὸ Βυζαντινὸν δίκαιον, Ἀθῆναι 1946, σσ. 18 κέξ., ὅπου καὶ ἄλλη βιβλιογραφία. Ν. Π. Μάτση, Οἰκογενειακὸν δίκαιον κατὰ τὴν νομολογίαν τοῦ Πατριαρχείου ΚΠόλεως τῶν ἐτῶν 1315-1401, Ἀθῆναι 1962, σ. 185.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω συνάγεται ὅτι ἡ χριστιανικὴ πολιτεία κατήγγησεν ὀλοσχερῶς τὴν ἐνεχύρασιν τῶν τέκνων ὑπὸ τῶν γονέων πρὸς ἐξυπηρέτησιν δανεισμοῦ. Τοῦ φαινομένου ἐν τούτοις ἔχομεν ἐπανεμφάνισιν κατὰ τὴν Τουρκοκρατίαν ἐκ τῆς προκειμένης εἰδήσεως τοῦ ἐγγράφου εἰς Κίμωλον τὸ 1733. Ἐὰν ἀντιλαμβανώμεθα καλῶς τὴν ἔννοιαν τῆς παραμονῆς, ἐνταῦθα ἔχομεν ἀκριβῶς ἀπόπειραν ἀναβίωσης τοῦ φαινομένου αὐτῆς ὑπὸ τοῦ ὀφειλέτου Νικολοῦ Σαλιβαρά, ὑπὸ τοῦ ὁποίου ὄχι μόνον τὰ τέκνα ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ σύζυγος προσεφέρθησαν εἰς παραμονὴν πρὸς κατοχύρωσιν τοῦ δανειστοῦ Παναγιώτη Κουτούφαρη. Εἶναι ἐντελῶς ἀδιάφορον, ὅτι ἡ προσφορὰ εἶναι γυμνὴ περιεχομένου, ἀφοῦ δὲν παρέλαβεν ὁ δανειστὴς μαζί του τὰ πρόσωπα πού τοῦ προσέφερον ὁ ὀφειλέτης του, παρέλαβεν ὅμως αὐτὸν τὸν ἴδιον καὶ τοῦτο εἶναι κάτι ὑπέρτερον τοῦ προηγουμένου. Ὅπως δὲποτε, εἰς ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις ἀθέτησις τῶν ὑποχρεώσεων τοῦ ὀφειλέτου θὰ ἐσήμαινε δουλείαν εἴτε διὰ τὴν οἰκογένειάν του εἴτε δι' αὐτὸν τὸν ἴδιον, ἦτο δὲ πιθανώτατα συγκεκαλυμμένη δουλεία δι' αὐτὸν καὶ ἄγνωστος ἦτο ὁ χρόνος τῆς διαρκείας της. Μὲ ἄλλας λέξεις τὴν δουλείαν εἰς τοὺς βαρβάρους ἀπέφυγεν ὁ Σαλιβαράς διὰ τῆς ἐξαγορᾶς του ὑπὸ τοῦ Κουτούφαρη, ὠλίσθησεν ὅμως εἰς δουλείαν εἰς ὁμοεθνῆ μέχρι τῆς τίς οἶδε διὰ τίνος τρόπου ἐξοφλήσεως τοῦ χρέους καὶ λυτρώσεώς του.

Ἄλλὰ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς Τουρκοκρατίας συνηθέστατος ἦτο ὁ δανεισμὸς μὲ γνωστὴν ρήτραν ἐγγυήσεως ὑπὸ τοῦ ὀφειλέτου «σωματικῶς καὶ μὲ τὰ καλά του», ἦτοι μὲ τὴν δυνατότητα φυλακίσεώς του καὶ δεσμεύσεως τῶν ἀγαθῶν του εἰς περίπτωσιν ἀθετήσεως τῶν ὑποχρεώσεών του, ὅποτε τὸν ἀνέμενε φυλάκισις καὶ τὰ ἐξ αὐτῆς δεινά. Τοιαῦται περιπτώσεις δὲν εἶναι ἄγνωστοι καὶ φυσικὰ ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς ἐξουσίας τοῦ κατακτητοῦ οἱ δανεισταὶ ἐξησφάλιζον τὰ χρήματά των καὶ ὑποδουλώνοντες τρόπον τινὰ προσωρινῶς τοὺς ὀφειλέτας των τοὺς ἐπροσωποκρατοῦσαν. Βλ. Μεν. Τουρτόγλου, Αἱ φυλακαὶ ἐπὶ Καποδίστρια, «Ἐπετηρὶς Ἀρχείου Ἱστορίας Ἑλληνικοῦ Δικαίου», τ. Ε' (1954) σσ. 151-152.

26 κέξ. Τὸ συστατικὸν ἐγγραφοῦν ὑπογράφουν 11 ἐν ὄλῳ κληρικοί: ὁ σακελλάριος Κιμῆλου ἐπίτροπος, μόνον διὰ τοῦ τίτλου

του, ὁ σκευοφύλαξ παπ-᾽Αγγελος, ὁ παπα-Δημήτρης Σαλιβαράς, ὁ πρωτοπαπᾶς Βενέρης ἄνευ τοῦ βαπτιστικοῦ του, ὁ παπα-Ἱερώνυμος Βενέρης, ἕως ἐξ ἱερομονάχων, ὁ παπα-Ἰωάννης Κοντέσης, ὁ παπα-Γεώργης Ράμφος, ὁ παπα-Νικόλας Λογοθέτης, ὁ παπα-Ἰωάννης Βενέρης καὶ ὁ οἰκονόμος Νικόλαος καὶ Καντζιλιέρης τῆς κοινότητος καὶ ἐπίτροπος τοῦ ἀρχιερέως μετ' ὅλην τὴν ἐπισημότητα τῶν τίτλων του καὶ τῆς μονοκονδυλιακῆς ὑπογραφῆς του, θέτων τελευταῖος αὐτὴν εἰς τὸ ἔγγραφον. Λαϊκοὶ ὑπογράφουν ὁ Ἰωάννης Γοζαδῖνος καὶ ἐπίτροπος, ὁ Ἀναγνώστης Μοδινός, ὁ Ἀντώνιος Γαβαλάς, ὁ Νικολάκης Λογοθέτης καὶ ὁ Πέρης Γοζαδῖνος. Πάντες οὗτοι ἀνήκουν εἰς τὴν δημογεροντίαν τῆς Κιμώλου. Οἱ ἐπιφερόμενοι ὡς ἐπίτροποι εἶναι τρεῖς, ἐξ ὧν ὁ λαϊκὸς Ἰωάννης Γοζαδῖνος πρέπει νὰ εἶχεν ἐκλεγῆ παρὰ τῶν κατοίκων μετ' διοικητικὴν κυρίως ἀποστολήν. Ἄν ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἔννοιαν νοηθῆ καὶ ὁ πρῶτος ὑπογράφων Σακελλάριος Κιμήλου, ὡς ὑποθέτομεν, ἔχομεν ἐν προκειμένῳ κληρικὸν τετιμημένον μετ' τὸ ἀξίωμα τοῦ ἐπιτροπῶν τοῦ κοινοῦ. Ὁ τρίτος ἐπίτροπος ἀνήκει εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἱεραρχίαν, διότι ὀνομάζεται σαφῶς ἐπίτροπος τοῦ ἀρχιερέως. Κατὰ ταῦτα, ἡ ὀλομέλεια, πολυπληθὴς μάλιστα, τῆς Κοινοτικῆς καὶ ἐκκλησιαστικῆς ἱεραρχίας ἐπροθυμοποιήθη νὰ κυρώσῃ τὸ συστατικὸν ἔγγραφον τοῦ ἀτυχῆσαντος Κιμωλιάτου Νικολάκη Σαλιβαρά.

Ἐκ τῆς μελέτης τοῦ διὰ τῆς παρούσης ἐκδιδομένου ἐγγράφου δυνατὸν νὰ συναχθοῦν τὰ ἀκόλουθα.

Ἐγγαμος καὶ πατὴρ τέκνων ὁ υἱὸς τοῦ ἱερέως Κιμώλου Μάρκου Σαλιβαρά Νικολὸς Σαλιβαράς εὐρίσκειτο κατὰ τὸ 1715 εἰς τὸ Ναύπλιον, τὴν πρωτεύουσάν τοῦ ἐνετοκρατουμένου (1687-1715) Μορέως. Ἐνας Κιμωλιάτης νὰ ἐγκατασταθῆ εἰς τὸ Ναύπλιον, καταλείπων τὴν οἰκογένειάν του εἰς τὴν τουρκοκρατουμένην νῆσον, εἶναι ἀπὸ τὰ δυσεξήγητα πράγματα. Ὑποθέτομεν ὅτι ὁ Νικολὸς Σαλιβαράς θὰ ἦτο ἄρκετὰ νέος, ἅς εἴπωμεν ἡλικίας 25-30 περίπου ἐτῶν, καὶ θὰ ἐτέθη εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν Ἐνετῶν ὡς μισθοφόρος στρατιώτης, ἀποβλέπων εἰς τὴν ἐξοικονόμησιν ποσότητος χρημάτων καὶ ἐπιστροφήν εἰς Κίμωλον. Ἡ ραγδαία προέλασις τῶν τουρκικῶν στρατευμάτων κατ' Ἰούλιον 1715 ἀνέτρεψε τὴν ἄμυναν τῶν Ἐνετῶν καὶ ἠχμαλώτισε μαζὶ μετὰ τὰ ἰταλικά

στρατεύματα καὶ τὸ μισθοφορικὸν σῶμα τῶν Ἑλλήνων. Παρὰ τὴν αὐστηρότητα τῶν διαταγῶν τοῦ Τούρκου βεζίρη Ἀλῆ Κιοπρουλοῦ, τὸ Ναύπλιον ἐπλήρωσεν ἀκριβὰ τὴν ἐπανεγκατάστασιν τῶν Τούρκων, ἰδίως μάλιστα κατὰ φυσικὸν λόγον ἐσύρθησαν εἰς τὴν αἰχμαλωσίαν ὅσοι εἶχον μετὰσχει τῆς ἀντιστάσεως καὶ οἱ ἐνετόφιλοι τῆς περιόδου, οἷος ὁ ἐξ Ἡπείρου Μάνθος Ἰωάννου, ποῦ καὶ περιέγραψε τὴν περιπέτειαν τῶν Πελοποννησίων ἐμμέτρως¹.

Αἰχμαλωτισθεὶς λοιπὸν ὁ Κιμωλιάτης Νικολὸς Σαλιβαράς μετεφέρθη εἰς Τριπολίτιδα καὶ ἐπωλήθη ὡς δοῦλος ἄπαξ, δὶς, τρίς καὶ τίς οἶδε ποσάκις. Κάθε φορὰν ποῦ ἐπωλεῖτο εἰσεπράττετο ποσὸν μεγαλύτερον τῆς προηγουμένης πωλήσεως καὶ ἔφθασε νὰ κοστίζη εἰς τὸν τελευταῖον κύριόν του 735 γρόσια. Εἶχε διαρρέυσει μακρὸς χρόνος καὶ ἀπὸ τοῦ 1715 μέχρι τοῦ 1733 ἐπὶ 18 συναπτὰ ἔτη ὁ ἀτυχὴς Σαλιβαράς ἐτέλει ὑπὸ αἰχμαλωσίαν, ὅταν συνηντήθη εἰς Τρίπολιν μ' ἓνα ὁμοεθνή του ἐμπορευόμενον, πλοιοκτῆτην Ἰσως, τὸν κυρ-Παναγιώτην Ἀθανασίου Κουτούφαρην, ἀπὸ τὰ μέρη τῆς Μάνης. Πῶς εὐρέθη οὗτος ἐκεῖ, δὲν εἶναι δύσκολον νὰ εἰκασωμεν, διότι γνωστὸν εἶναι ὅτι οἱ Ἕλληνες τῆς περιόδου τῆς δουλείας ἐταξίδευον, ἀνελάμβανον μεταφορὰς διὰ πλοίων ἰδικῶν των, ἐμπορεύοντο καὶ γενικῶς μετερχόμενοι πᾶν εἶδος συναφοῦς ἐπαγγέλματος ἀνὰ τὰς θαλάσσας καὶ τὰς χώρας τῆς Ἀσίας καὶ Ἀφρικῆς, ἐπλούτιζον, χωρὶς νὰ διακόπτουν τὴν ἐπαφήν των μετὰ τὴν ὑπόδουλον πατρίδα, ὅπου εὐρίσκοντο αἱ οἰκογένειαι των.

Ὁ Κουτούφαρης λοιπὸν φιλανθρώπως φερόμενος ἐξηγόρασε τὸν ὁμοεθνή του, καταβαλὼν εἰς τὸν τελευταῖον ἀφέντην τοῦ Σαλιβαρά τὰ 735 γρόσια. Ἀσφαλῶς ὁ αἰχμάλωτος τοῦ πολέμου καὶ δοῦλος τοῦ Ἀφρικανοῦ θὰ ὑπέσχετο εἰς τὸν Κουτούφαρην ὅτι ἔχει εἰς τὴν πατρίδα του περιουσίαν καὶ θὰ τοῦ ἐπλήρωνε τὸ

1) Τὸ στιχοῦργημα τοῦ Μάνθου μετὰ τὰς προσωπικὰς περιπετείας αὐτοῦ καὶ τὰ δεινοπαθήματα τῶν κατοίκων ἐξεδόθη πολλάκις καὶ ἀνεγινώσκετο ἀπλήστως. Βλ. τὴν ἔκδοσιν E. Legend, Bibliothèque Grecque vulgaire, τ. III, Παρίσιος 1881, σσ. 280 κ. ἐξ. Παραστατικώτερος καὶ ποιητικώτερος εἶναι ὁ Κατσαίτης διὰ τὸ θέμα μετὰ σύνθεσιν ποιητικὴν ἀξιόλογον. Περί ἀμφοτέρων τῶν ἔργων βλ. Τ. Ἀθ. Γριτσοπούλου, Εἰσαγωγή εἰς τὴν Νέαν Ἑλληνικὴν Λογοτεχνίαν, τ. Α', Ἀθήναι 1969, σσ. 208 κ. ἐ. Πρὸβλ. τοῦ αὐτοῦ, Σημειώσεις περὶ Μάνθου Ἰωάννου, «Πελοποννησιακά», τ. Ζ' (1970), σσ. 393 - 395.

τίμημα μόλις θὰ ἐπέστρεφον. Καὶ πράγματι ἐπέστρεψαν. Ἐἴτε ἀπὸ τὸ Κρητικὸν πέλαγος τὸ πλοῖον τοῦ Κουτούφαρη μετέβη πρῶτα εἰς τοὺς λακωνικοὺς λιμένας εἴτε κατ' εὐθειᾶν ἐπλευσε πρὸς τὴν σχετικῶς ἀκραίαν νῆσον τοῦ συμπλέγματος τῶν Κυκλάδων Κίμωνλον, τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι τὸν λυτρωθέντα Νικολὸν Σαλιβαρᾶν ὠδήγησεν ἀσφαλῆ εἰς τὸ νησί του. Τὰ πράγματα ὁμως ἀπέδειξαν ὅτι οὗτος εὗρισκετο εἰς ἀδυναμίαν νὰ ἐπιστρέψῃ τὰ χρήματα τῆς ἐξαγορᾶς του καὶ ἤδη τῶρα ἦτο ὑποχρεωμένος νὰ ἀλλάξῃ κύριον. Ὡς φαίνεται, ὁ Κουτούφαρης δὲν ἦτο ἀποφασισμένος νὰ παραιτηθῇ τῆς ἀξιώσεώς του.

Πρὸ τοῦ ἀδιεξόδου ὁ ἀτυχῆς Νικολὸς Σαλιβαρᾶς ὑπεχρεώθη νὰ βάλῃ ἀμανάτι εἰς τὸν πιστωτὴν του τὴν σύζυγόν του, τὰ τέκνα του καὶ ὅ,τι ἄλλο κινητὸν ἢ ἀκίνητον εἶχεν. Ἐνεχύρασις βεβαίως προσώπων δὲν ἔχει οὐσιαστικὸν χαρακτῆρα, ἀφοῦ ἐκ τῆς συνεχείας τοῦ ἐγγράφου πληροφοροῦμεθα ὅτι εὗρέθη ἄλλη λύσις ἐξοφλήσεως τοῦ χρέους. Ὅτι δηλ. ὁ κυρ-Παναγιώτης Κουτούφαρης ἀπεδέχθη πρότασιν τῶν γερόντων τῆς νήσου νὰ παραλάβῃ τὸν ὀφειλέτην μαζί του, ἀσφαλῶς διὰ νὰ τὸν ὑπηρετῇ μέχρις ὅτου κατορθώσῃ οὗτος νὰ ἐξοικονομήσῃ τὸ ἀπαιτούμενον ποσὸν πρὸς ἐξόφλησιν. Πρὸς τοῦτο ἐφωδίασαν τὸν ἀτυχῆσαντα συντοπίτην των οἱ ἱερεῖς, ἐπίτροποι καὶ γέροντες τῆς Κιμώλου, ὡς ἐκπρόσωποι ὅλων τῶν κατοίκων, μὲ λιτὸν ἀλλὰ λίαν ἐκφραστικὸν συστατικόν, διὰ νὰ προσφύγῃ εἰς τὴν εὐσπλαγχνίαν τῶν Πελοποννησίων πρὸς ἐνέργειαν ἐράνου. Βεβαίως δὲν ἀπηυθύνθησαν πρὸς τοὺς Νησιώτας, πρῶτον διότι ὁ Κουτούφαρης δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ περιμένῃ ἕως ὅτου συγκεντρωθῇ τὸ ποσόν, πράγμα ποῦ θ' ἀπαιτοῦσε καὶ ἀνάλογον χρόνον, ἀλλὰ καὶ δεύτερον διότι σπουδαίους πόρους ἐκ τῆς παραγωγῆς των οἱ Νησιῶται δὲν θὰ εἶχαν. Προεκρίθη λοιπὸν ν' ἀπειθυνθῇ ὁ Νικολὸς εἰς εὐπορωτέρους καὶ νὰ μὴ ἀπομακρυνθῇ ἀπὸ τὸν δανειστὴν του.

Οὕτως, ἀντὶ νὰ λάβῃ ὁ Κουτούφαρης τὰ ἐνέχυρα ποῦ ἀναφέρει τὸ ἐγγράφον ἔλαβεν αὐτὸν τὸν ἴδιον τὸν ὀφειλέτην ὡς τὸ προσφορώτερον ἐνέχυρον. Τί ἀπέγινεν, ἐκ τοῦ ἐγγράφου δὲν φαίνεται. Τὸ πιθανώτερον εἶναι, ὅτι κάποτε ὁ Σαλιβαρᾶς ἀπηλευθερώθη ὀριστικῶς καὶ ἐπέστρεψεν εἰς τὴν πατρίδα του πλησίον τῆς οἰκογενείας του. Ἄλλ' ὑποθέτομεν ὅτι πολὺ ὀλίγον, ἂν μὴ οὐδόλως, ἐχρησιμο-

ποίησε τὸ συστατικὸν τῶν γερόντων. Διότι τοῦτο ἂν μεταφερόμενον καὶ ἐπιδεικνυόμενον ἐχρησιμοποιοεῖτο διὰ τὸν σκοπὸν, δι' ὃν ἐκ πρώτης ὄψεως προωρίσθη, θὰ εἶχε φθαρῆ ἀναλόγως μέχρι βαθμοῦ νὰ καταστῆ πραγματικὸν ράκος, ἐνῶ διατηρεῖται ἄριστα καὶ ἢ εἰς τὰ τέσσαρα σημεῖα τῆς ἀναδιπλώσεως ἐμφανῆς καὶ εἰς τὴν εἰκόνα φθορὰ δὲν ὀφείλεται εἰς τὴν χρῆσιν ἀλλὰ ρύπανσιν ἐξ ἄλλης αἰτίας. Νομίζομεν λοιπὸν ὅτι τὸ συστατικὸν ἦτο εὐσχημον μέσον νὰ προσλάβῃ ὁ Κουτούφαρης τὸν Σαλιβαράν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν του ἄνευ συμπεφωνημένης ἀποζημιώσεως, σχεδὸν δέσμιον ἢ δεσμευμένον. Εἰς χρόνον ἄδηλον καὶ ὅταν πλέον δὲν θὰ ἦτο ἴσως ἀποδοτικὸς τὸν ἀπηλευθέρωσε. Καὶ ἐκεῖνος ἐπανελθὼν εἰς Κίμωλον εἶχε μαζί του καὶ τὸ ἱστορικὸν πλέον ἔγγραφον τῆς περιπετείας του, περισωθὲν μεταξύ τῶν οἰκογενειακῶν του ἐνθυμίων καὶ πάντως ἀξιοσπούδαστον διὰ τὸ περιεχόμενόν του.

ΤΑΣΟΣ ΑΘ. ΓΡΙΤΣΟΠΟΥΛΟΣ

ΠΩΣ ΕΙΔΟΝ ΤΗΝ ΚΙΜΩΛΟΝ ΟΙ ΠΕΡΙΗΓΗΤΑΙ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΙΖ' ΚΑΙ ΙΗ' ΑΙΩΝΑ*

Ἐξετάζων τις τὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος, γλαῦκα κατὰ τὸ δὴ λεγόμενον, θὰ ἐκόμιζεν εἰς τὰς Ἀθήνας, ἐὰν ἤθελεν ἐπιχειρήσει ν' ἀποδείξῃ τὸ μέγεθος τοῦ σκότους, τὸ ὁποῖον ἐβασίλευε κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ἐφ' ἀπάσης τῆς καταδυναστευομένης ὑπὸ τῶν Τούρκων χώρας. Ἡ Κίμωλος, ὡς καὶ αἱ ἄλλαι Κυκλάδες, ἀκολουθοῦσα τὴν τύχην τῆς μητρὸς Ἑλλάδος καὶ δουλωθεῖσα, ἐγνώρισε καὶ αὕτη τὰ δεινὰ τῆς κακοδιοικήσεως, τὴν δουλείαν, τὴν ταπείνωσιν καὶ τὴν ἀμάθειαν, πλήρης δ' εἶναι ἡ ἱστορία της ἀπὸ τὰς αἵματοβαμμένας σελίδας τῆς σφαγῆς καὶ τοῦ ὀλέθρου.

Αἱ ἱστορικαὶ πηγαί, αἵτινες διαφωτίζουν τὸν μελετητὴν, εἶναι, κατὰ μέγα μέρος, διὰ τὴν ἐποχὴν καὶ τὴν περίπτωσιν ταύτην, αἱ ἀφηγήσεις τῶν περιηγητῶν, οἵτινες ἔσχον τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἐπισκεφθῶσι τὴν νῆσον καὶ νὰ σχηματίσωσιν ἰδέαν τινὰ περὶ τῆς ἐν γένει ὑπαρχούσης τότε καταστάσεως. Τὰς πηγὰς ταύτας, ἦτοι τὰς ἀφηγήσεις διαφόρων ξένων περιηγητῶν, καὶ δὴ τοῦ Thevenot (1661)¹, Ricaut (1661)² Piacenta (1688)³ Tournefort (1700)⁴, Dapper (1703)⁵, Gouffier (1786)⁶ Pash van Krienen (1771)⁷, Sonnini (1778)⁸ Savary (1779)⁹ καὶ Olivier (1794)¹⁰ ἔχων ὑπ' ὄψιν δύνатаί τις νὰ μελετήσῃ τὴν ἱστορίαν τῆς Κιμώλου τοῦ ΙΖ'

* Ἀναδημοσίευσίς μετὰ τινων βελτιώσεων ἀπὸ τὰ Κιμωλιακά, Ἀθήναι 1933, σ. 5-22.

1. Thevenot (1664-65), Voyage au Levant σ. 207.

2. Ricaut (1661), Histoire de l'etat présent de l' Eglise Grecque.

3. Piacenta, (1688), L' Egeo redivivo, σ. 278.

4. Tournefort (1700) Relation d' un voyage du Levant, T. 1, σ. 57 ἐξ.

5. Dapper (1703), Description des iles de l' Archipel, σ. 360.

6. Gouffier (1786), Voyage pittoresque de la Grèce.

7. Pash van Krienen, (1771), Breve descriptione dell' Archipelago, (ἔκδ. Ross) Hall, 1860 σ. 24 ἐξ.

8. Ὁ περ. Sonnini ἀπεβιβάσθη εἰς Κ. κατὰ Νοέμβριον τοῦ 1778, ἐκτελῶν ἐντολὴν τοῦ Λουδοβίκου 16ου, ταξίδιον ἐν τῇ Ἀνατολῇ, ὅπως ἐξετάσῃ ἐκ τοῦ πλησίον κατὰ πόσον

καὶ ΙΗ' αἰῶνος καὶ νὰ σχηματίσῃ κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἤττον ἀκριβῆ εἰκόνα τῆς ὑπαρχούσης τότε ἐν αὐτῇ καταστάσεως.

Ἡ νῆσος αὕτη, Κίμωλος ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος καλουμένη ἢ Ἐχινούσα, ὡς συνηθέστερον παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ποιηταῖς, κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς Τουρκοκρατίας Κίμωλι μὲν ὠνομάζετο παρὰ τῶν κατοίκων αὐτῆς, Argentiera δὲ ἢ Argenteria παρὰ τῶν ξένων, ἐκ τοῦ ἀργυροχρόου χρώματος τῶν μεσημβρινῶν τῆς παραλίων ἢ ἐκ τῶν μεταλλείων ἀργύρου εἰς τῶν ὁποίων τὴν ὑπαρξίν ἐπίστευον οἱ ναυτικοί¹. Ἐπίσης, δέον νὰ σημειωθῇ ὅτι παρὰ τῷ Pash van Krienen ἡ νῆσος παρουσιάζεται ὑπὸ τὸ ὄνομα Κίμηλος, ὅπερ ἄλλως τε εὐρίσκομεν καὶ εἰς μέγαν ἀριθμὸν ἐγγράφων τοῦ ἀγῶνος, πιθανῶς κατὰ σύμφυρσιν πρὸς τὸ τῆς Μήλου. Καθ' ἃ δὲ ἀναφέρει ὁ Dapper ἢ σύγχυσις ὡς πρὸς τὴν ὀνομασίαν ἤτο τοιαύτη, ὥστε εἰς τοὺς ναυτικούς χάρτας ἡ νῆσος λαμβάνει καὶ τὸ ὄνομα Σανμπολοῦ ἢ Τιμολοῦ². Ἐν τέλει, δέον ν' ἀναγνωρίσωμεν, ὅτι παρὰ τοῖς ξένοις ναυτικοῖς συνηθέστερον ἤτο τὸ Argentiera, πιθανώτατα δοθὲν παρ' Ἱταλῶν θαλασσοπόρων.

θὰ ἦτο ὠφέλιμος διὰ τὴν Γαλλίαν ἡ ἀνάπτυξις, μετὰ τῶν χωρῶν τῆς Ἀνατολῆς, τοῦ ἐμπορίου. Παραμείνας λόγῳ τῆς κακοκαιρίας περισσότερον τῶν ἄλλων περιηγητῶν ἐν Κιμῶλι καὶ σχῶν ὡς ὁδηγὸν τὸν Κατολικὸν δόγματος ἱερέα Μαρκόπουλον, ἔγραψε λεπτομερεστάτην ἀφήγησιν τῶν ὄσων εἶδεν ἢ ἤκουσεν, ἐν τῷ Voyage en Grèce, (ἐκδ. Buisson, Paris 1801, II, σ. 1-71) θεωρεῖται δὲ ὡς ἐκ τῶν σπουδαιότερα περὶ Κ. γραψάντων.

9. Savary, Lettres sur la Grèce, σ. 347 ἐξ.

10. Olivier, Voyage dans l' Empire Ottoman, T. 2, σ. 201 κ. ἐξ.

1. Ὁ Sonnini τοποθετεῖ τὰ μεταλλεῖα, περὶ ὧν λόγος ποιεῖται, ἐφ' ἑνὸς ἀκρωτηρίου ἔναντι τῆς νησίδος τοῦ ἁγίου Γεωργίου, παραθέτων τὴν πληροφορίαν, ὅτι οἱ Ρῶσοι κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Ρωσσο-Τουρκικοῦ πολέμου (1770-1774) ἐπεχείρησαν τὴν ἐκμετάλλευσίν των καὶ ὅτι ἀκόμη ὁ Γάλλος πλοίαρχος de Laclue ἐπανειλημμένως ἐδοκίμασε χωρὶς ὅμως νὰ ὁδηγηθῇ εἰς οὐδὲν ἄλλο συμπέρασμα παρὰ εἰς τὸ ὅτι ἡ ποσότης τοῦ μετάλλου ἦτο ὀλίγη καὶ μὴ ἱκανὴ ὅπως καλύψῃ τὰ ἐξοδα τῆς ἐπιχειρήσεως. Ὁ δὲ Olivier (Τόμ. Β' 187) ἔνα βεβαιωθῇ περὶ τῆς ὑπάρξεως μεταλλείων ἠρώτησε τοὺς κατοίκους, οἵτινες τοῦ ἀπήντησαν, ὅτι κατὰ παράδοσιν «κεραυνὸς πεσὼν κατέστρεψε τὰ μεταλλεῖα», μὴ ἀρκεσθεὶς ὅμως εἰς τὴν παράδοσιν, ἐρευνήσας τὴν νῆσον καὶ οὐδαμοῦ εὐρῶν ἔχνη, συνεπέρανεν ὅτι πιθανὸν οἱ κάτοικοι νὰ τὰ ἀπέκρυπτον διὰ νὰ μὴ πέσωσιν, ἐκμεταλλεῦμενοι ταῦτα, θύματα τῆς φορολογικῆς ἀπληστίας τῶν Τούρκων, διότι ὅπως λέγει «ὑπὸ ἀπαισίαν τυραννίαν δὲν γίνεται τις ἀτιμωρητὴ πλούσιος».

2. Dapper, Description des îles de l' Archipel, σ. 360.

Ἡ νῆσος ἀκαλλιέργητος, κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, μὲ ἐν μικρὸν χωρίον ἢ μᾶλλον κωμόπολιν κατὰ τὸν Sonnini, ἀφοῦ ὁ κατωκημένος χῶρος περιεφράσσετο ὑπὸ τειχῶν πιθανῶς τῆς ἐνετικῆς κατοχῆς, κωμόπολιν ἣτις συνέκειτο κατὰ Choisel Gouffier ἀπὸ «μίαν μᾶζαν δυστυχῶν καλυβῶν», δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ θεωρηταί ὡς ἰδεώδης διαμονὴ διὰ τοὺς περιηγητάς καὶ ἰδίως δι' ἐκείνους, ὡς ὁ Tournefort, οἵτινες ἐπιπολαίως ἐξήτασαν τὰ τῆς νήσου, χωρὶς καὶ νὰ θελήσωσι νὰ δικαιολογήσωσι τὴν ἀθλιότητα, ἣς ἐτύγχανον μάρτυρες, χωρὶς ν' ἀναλογισθῶσιν οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν τὰς σφαγὰς, τὰς δηρώσεις, τὰς πυρκαϊάς, τὰς καταστροφάς, ἃς ὑπέστη ἡ τάλαινα νῆσος. Ἡδὴ τῷ 1638, ὀλίγα ἔτη πρὸ τῆς μεταβάσεως τοῦ Tournefort εἰς τὴν νῆσον, ἡ Κίμωλος, καθ' ἃ ἀναφέρει ὁ Thevenot (1662), ἐγένετο ὀλοκαύτωμα τῶν πειρατῶν τῶν λυμαινομένων ἅπασαν τὴν Μεσόγειον καὶ κατὰ συνέπειαν οὐδεὶς λογικευόμενος θὰ ἠδύνατο ν' ἀπαιτήσῃ ἀπὸ τοὺς δυσμοίρους κατοίκους, οἵτινες ἀκόμη δὲν εἶχον συνέλθει ἀπὸ τὴν ἐνσκήψασαν συμφορὰν, τὴν ἐπὶ τῇ βάσει σχεδίου ρυμοτομίας ἀνέγερσιν τῶν κατεστραμμένων οἰκίσκων των καὶ τὴν ἐκπλήρωσιν ἀπάντων τῶν ὄρων τῆς οἰκοδομικῆς.

Τὸ εὐλίμενον τῆς νήσου, ὁ μικρὸς κόλπος κάτω τοῦ χωρίου, ὃν τότε ἀπεκάλουν Ἁγιον Νικόλαον ἐκ τοῦ ὀνόματος μικρᾶς ἐκκλησίας ἀφιερωμένης εἰς τὸν ἅγιον καὶ ὁ ὁποῖος σήμερον ἔχει τὸ ὄνομα Λιμὴν τῆς Ψάθης, ἐκ τῆς θέσεως αὐτῆς, ἣτις τότε δὲν κατωκεῖτο, ὁ πρὸς Δ. τῆς νήσου ὄρμος ἢ Λίμνη ἢ τὰ Ἑλληνικά, ὁ πρὸς Α. Λιμὴν τοῦ Ἁγίου Μηνᾶ, κείμενος μεταξὺ Πράσων καὶ Ἁγίου Νικολάου, κατάλληλος μόνον διὰ μικρὰ σκάφη ἀλλ' ἐξαιρετικὰ βέβαιος καὶ ἀσφαλῆς, τὸ ἀσφαλέστατον κατὰ παντὸς ἀνέμου ἀγκυροβόλιον περικλειόμενον ἀπὸ Β. μὲν ὑπὸ τῆς Κιμῶλου ἀπὸ Δ. δὲ ὑπὸ τῆς Μήλου καὶ ἀπὸ Α. ὑπὸ τῶν νησίδων Ἁγίου Εὐσταθίου καὶ Ἁγίου Γεωργίου καὶ ἀνατολικώτερον ὑπὸ τῆς Πολυαίγου ὅπου σχηματίζεται τὸ φαινόμενον τῆς ἀντιθέτου φορᾶς τοῦ θαλασσίου ρεύματος πρὸς τὸ τοῦ ἀέρος καὶ τὸ ὁποῖον κατὰ τὸν Sonnini εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς δίνης ἢ τοῦ ἀναδιπλασιαζομένου ρεύματος καὶ τέλος, ἐὰν θελήσωμεν νὰ προσθέσωμεν εἰς τὸ εὐλίμενον καὶ τὴν θέσιν, ἣν τότε κατεῖχεν ἡ Κίμωλος ἐν τῷ Αἰγαίῳ ἀπὸ ναυτικῆς καὶ ἐμπορικῆς ἀπόψεως, ὅλαι αὐταὶ αἱ

ιδιότητες, συνέτεινον ὥστε ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων ἢ νῆσος νὰ θεωρῆται κατέχουσα ἐπίζηλον θέσιν, παρὰ τῶν λαῶν τῶν ἐπιζητούντων τὴν ἐξάπλωσίν των ἐν τῷ Αἰγαίῳ. Καὶ αὐτοὶ οἱ Φοίνικες τὴν εἶχον ἐπισκεφθῆ καὶ τοῦτο ἀποδεικνύεται ἐκ τῆς ὑπάρξεως ἐπὶ τῆς νήσου τάφων φοινικικοῦ τύπου, ὧν ἐσημείωσαν τὴν ὑπαρξιν ὁ Ross¹ καὶ ὁ Lenormant² εἰς τὸ μέρος τὸ ὀνομαζόμενον σήμερον «Ἑλληνικά» καὶ τῶν ὁποίων ὁμοίους δὲν συναντᾷ τις παρὰ εἰς τὰς νήσους τὰς κατωκηθείσας ὑπὸ Φοινίκων ἤτοι Θήραν, Μῆλον, Ἀνάφην.

Ἡ Κίμωλος, κατὰ τοὺς μετὰ τὴν ἄλωσιν αἰῶνας ὑπέστη μεταβολὰς ὅσον ἀφορᾷ τὸν ἀριθμὸν τῶν κατοίκων τῆς. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἣν ἐξετάζομεν, λόγῳ τῶν ἐπελθουσῶν ἀλλεπαλλήλων συμφορῶν ἤτοι ἐπιδρομῆς πειρατῶν, ἐπιδημίας χολέρας, — δῶρων καὶ αὐτῶν τῆς τουρκικῆς κακοδαιμονίας, — ὁ πληθυσμὸς σημαντικῶς ἐμειώθη. Δυστυχῶς ὅμως δὲν δυνάμεθα νὰ παραθέσωμεν ἀκριβεῖς ἀριθμοὺς ὅσον ἀφορᾷ τὸν πληθυσμὸν τῆς νήσου κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην λόγῳ τοῦ ὅτι οἱ ὑπὸ τῶν περιηγητῶν ἢ καὶ ἄλλων συγχρόνων παρατιθέμενοι ἀλληλοσυγκρούονται. Ὁ Boschini τῷ 1658³ γράφων διὰ τὰς περὶ τὴν Μῆλον νήσους ἀναφέρει ὅτι ἦσαν ἔρημοι, ὁ Thevenot τῷ 1662 σημειοῖ 200 ψυχάς, ὁ Ricaut σύγχρονος καὶ αὐτὸς δι᾽ ἄσχυρίζεται ὅτι ἡ νῆσος εἶχε τῷ 1662, 1500 κατοίκους⁴. Ὁ Tournefort παραμείνας ὀλίγας ὥρας ἐν Κιμῶλῳ ἐξογκώνει τοὺς ἀριθμοὺς, ὁ Gouffier ὑπολογίζει τοὺς κατοίκους ἕως 200, ὁ Sonnini (1778) καὶ ὁ Savary (1779) ἀριθμοῦν 200 οἰκογενείας ἢ 700 κατοίκους καὶ τέλος ὁ Olivier (1794) ἀριθμεῖ μόλις 200 ψυχάς. Ὁμολογοῦμεν ὅτι εἶναι δυσκολώτατον τὸ νὰ ἐπιχειρήσῃ τις νὰ εὔρη τὸν ἀκριβῆ πληθυσμὸν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, χωρὶς νὰ προστρέξῃ εἰς μαντείας καὶ διὰ τοῦτο ἀφιστάμεθα τῆς συζητήσεως ταύτης. Ἐν μόνον εἶναι βέβαιον ὅτι μία νῆσος ὡς ἡ Κίμωλος, ἱκανή, κατὰ τὸν Krienen, νὰ θρέψῃ καὶ 10.000 κατοίκους ἦτο ἀραιότατα κατωκημένη καὶ περὶ τούτου δὲν χωρεῖ ἀμφιβολία, ἀφοῦ εἶναι βέβαιον, ὅτι ἐντὸς τοῦ κάστρου ἠριθμοῦντο μόλις διακόσιοι οἰκίσκοι.

1. Ross, Reisen auf den Griech. Inseln, τ. 3. σ. 22.

2. Lenormant, ἐν Revue archéologique, τ. 14 σ. 56.

3. Marco Boschini, L' Archipelago, σ. 28.

4. Ricaut, σ. 360.

‘Ο ανατολικὸς διάδρομος τοῦ Κάστρου τῆς Κιμῶλου.
(Φωτογραφία Γ. Λαμπάκη ληφθεῖσα τῷ 1904).

Σχετικῶς μὲ τὴν καταγωγὴν τῶν κατοίκων ὁ Pash van Krienen καὶ ὁ Sonnini μᾶς μεταδίδουν παράδοσιν, χρονολογουμένην ὄχι βεβαίως ἀπὸ παλαιωτάτων χρόνων, καθ' ἣν ἡ Κίμωλος ἀπωκίσθη ὑπὸ δώδεκα ἐκ Σίφνου οἰκογενειῶν¹. Δυστυχῶς μὴ δυνάμενοι νὰ μάθωμεν ἀσφαλῶς κατὰ πόσον ἡ παράδοσις αὕτη ἔχεται ἀληθείας καὶ μὴ δυνάμενοι νὰ προβῶμεν εἰς ἀοριστολογία, ἐγκαταλείπομεν τὴν συζήτησιν εἰς τὸ σημεῖον εἰς ὃ ἐσταμάτησαν οἱ τόσα περὶ Κιμῶλου γράψαντες Ἀντώνιος Μηλιαράκης καὶ I. K. Βογιατζίδης, τοῦ μὲν πρώτου διατεινομένου ὅτι «ἡ παράδοσις φαίνεται πως μυθικὴ οὐδόλως δ' ἀπίθανον ἐκ Σίφνου οἰκογένειαι ν' ἀπεδήμησαν εἰς Κίμωλον ἀλλ' οὐχὶ ἐπὶ ἐρήμου τῆς Κ.»², τοῦ δὲ ἑτέρου παραδεχομένου ὅτι ἡ παράδοσις περιέχει στοιχεῖα ἱστορικά, ἀρυσμένου τοῦτο ἐκ τῆς διαλέκτου, τῶν ἠθῶν, τῶν ἐθίμων καὶ τοῦ βίου τῶν κατοίκων Σίφνου καὶ Κιμῶλου καὶ ὑπολογίζοντος ὅτι ἡ ἐποίκισις ἐγένετο κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα³.

Οἱ περιηγηταὶ ἠσχολήθησαν ὡσαύτως μὲ τὴν περιβολὴν τῶν κατοίκων τῆς Κιμῶλου καὶ ἰδίᾳ τῶν γυναικῶν. Καὶ οἱ μὲν ἄνδρες φέροντες ἐνδυμασίαν μὴ παρουσιάζουσαν μεγάλας διαφορὰς ἀπὸ τὰς τῶν ἄλλων νησιωτῶν δὲν ἐθεωρήθησαν καὶ πολὺ ἄξιοι περιεργείας, αἱ γυναῖκες ὅμως ἐνδεδυμέναι κατὰ διάφορον ὅλως τρόπον ἀπὸ ἐκεῖνον ὃν ἐγνώριζον οἱ περιηγηταί, ἔτυχον τῶν σχολίων των. Ὁ Savary⁴, ὁ Sonnini⁵, ὁ Choisel Gouffier καὶ ὁ Olivier εὗρισκουν ὅτι ἡ γυναικεῖα περιβολὴ παραμορφώουσα τὰς γυναικείας καὶ καθιστῶσα αὐτὰς μάζας ἐνδυμάτων δὲν ἦτο πολὺ ὡραία. Ἀληθῶς, δέον νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι πολλῶ ἀπεῖχεν ἡ περιβολὴ τῶν γυναικῶν τῆς Κιμῶλου ἀπὸ τῆς τῶν γυναικῶν, ἃς ἐγνώρισαν ἀλλαχοῦ οἱ περιηγηταὶ ἀφοῦ, φέρουσαι φόρεμα μέχρι τῶν γονάτων των, ἐκάλυπτον τοὺς πόδας των διὰ δεκάδων περικνημίδων, παρου-

1. Pash van Krienen, *Breve descriptione dell' Archipelago*, ἔκδ. Ross σ. 24. Sonnini, σελ. 25.

2. Α. Μηλιαράκη, Ὑπομνήματα περιγραφικὰ τῶν Κυκλάδων νήσων, Κίμωλος, σελ. 11 σημ. 2.

3. I. K. Βογιατζίδου, Κίμωλος, ἱστορικαὶ ἔρευναι περὶ τῆς νήσου, Κιμωλιακὰ τ. Α' (1970), σελ. 76-79.

4. Savary, *Lettres sur la Grèce*, σελ. 355.

5. Sonnini, σελ. 65.

σιάζουσαι οὕτω τὰς κνήμας των ὡς ἀφαντάστου πάχους τοιαύτας.

Οἱ ὄροι τῆς διαβιώσεως, ἂν καὶ ὄχι ἰδεώδεις, ὅμως καθίσταντο ὑποφερτοὶ διὰ τῆς ὑπομονῆς τῶν κατοίκων.

Τὰ ἐν Κιμῶλῳ ὕδατα, εἶναι βέβαιον ὅτι δὲν ἱκανοποιοῦν ἐπαρκῶς τὰς ἀνάγκας τοῦ πληθυσμοῦ τῆς νήσου, ἀφοῦ πηγαὶ ποσίμου ὕδατος δὲν ὑπάρχουν, καταναλισκομένου τοῦ ὀμβρίου ὕδατος, τὸ ὁποῖον συνεσωρεύετο διὰ ὀμβροδεκτῶν καὶ τοῦ φρεατίου, τὸ ὁποῖον δὲν ἐξετίμησε πολὺ ὁ πολὺς Tournefort. Ἐν ἔλος βορβορῶδες, παρὰ τὴν εἴσοδον τοῦ χωρίου, πλησίον τῆς θαλάσσης, τοῦ ὁποίου ἀεννάως αἱ βορβορῶδεις ὄχθαι ἐκινουῦντο ἀπὸ τὰς σεισοπυγίδας ἐξυπηρέτει τὴν ὑδρευσιν τοῦ μικροῦ ἀριθμοῦ τῶν ζώων.

Ἡ διατροφή τῶν ἐν τῇ νήσῳ ἂν καὶ οὐχὶ πλουσία, δὲν ἦτο ὅμως ἀνεπαρκῆς. Οἱ κάτοικοι ἔτρωγον συνήθως ἄρτον ἀραβοσίτου, κιμωλιακῆς παραγωγῆς καὶ ἐλάχιστοι ἦσαν ἐκεῖνοι οἵτινες ἐπρομηθεύοντο ἐξ ἄλλων νήσων σίτον διὰ τὴν ἀρτοποιίαν. Πολλὴ γάπων τὸν διπυρίτην, ὃν ἐπίσης ἐπρομηθεύοντο ἀλλαχόθεν, θεωροῦντες αὐτὸν ὡς καλὴν καὶ ὠραίαν τροφήν.

Ἡ ἀλιεῖα ἠσφάλιζεν ἱκανοὺς ἰχθυῶς πρὸς βρωσιν καὶ οὕτω ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης, τὸ ἐδεσματολόγιον ἦτο πλουσίως κατηρητισμένον. Τὸ κυνήγιον μὴ δυνάμενον ν' ἀμιλλᾶται τὴν ἀλιεῖαν, δὲν προσέφερε καὶ πολλὰς προσόδους, οὕτω δὲ συνέτεινεν ἔτι μᾶλλον εἰς τὴν ἀποχὴν ἀπὸ τοῦ κρέατος τὸ ὁποῖον δὲν εὐρίσκετο ἐν ἀφθονίᾳ ἕνεκα τοῦ μικροῦ ἀριθμοῦ τῶν ποιμνίων, τὰ ὁποῖα συνέκειντο ἐκ προβάτων καὶ αἰγῶν¹ καὶ τὰ ὁποῖα ἄλλως τε ἐφύλαττον καὶ πρὸς πώλησιν εἰς τοὺς ξένους ἐπισκέπτας τῆς νήσου καὶ διὰ ν' ἀπολαμβάνωσι τοῦ ἐρίου καὶ τοῦ γάλακτος.

Εἰς τὴν νῆσον παρεκτὸς μικροῦ ἀριθμοῦ χοίρων, τοὺς ὁποίους πρέπει νὰ προσθέσωμεν εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν ἄλλων τετραπόδων, ἅτινα ἀνεφέραμεν, ἦτο σχεδὸν ἀδύνατον νὰ ἴδῃ τις βόας ἢ ἀγελάδας².

Αἱ ὄρνιθες καὶ τὰ ψά των, εἰς μικρὸν πάντοτε ἀριθμὸν, ἐφυλάσσοντο, ὁσάκις τοῦτο ἦτο δυνατόν, διὰ νὰ πωληθῶσιν εἰς τοὺς ἀναζητῶντας καταφύγιον εἰς τοὺς λιμένας τῆς Κιμῶλου ναυτιλλομένους.

1. Sonnini, II. σ. 68.

2. Sonnini, II. σ. 68.

Τὰ χόρτα σπανίζοντα ἐπὶ τῆς νήσου ἦσαν περιζήτητα¹, οἱ δὲ κάτοικοι μεγάλην προσπάθειαν κατέβαλον διὰ τὴν ἀνεύρεσιν —ιδίως παρὰ τὸ σημεῖον Κέδρος — ἀγρίων ἀγκιναρῶν, ἃς εὔρισκον νοστιμωτάτας.

Ἐλαιον τῆς ἐλαίας ὡς καὶ ἐλαῖαι, ἦσαν ἐπίσης σπάνια ἕνεκα τῆς καταστροφῆς τῶν ἐλαιοδένδρων διὰ τῆς κοπῆς αὐτῶν ὑπὸ τῶν Ἐνετῶν κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν πολέμων των κατὰ τῶν Τούρκων. Οἱ κάτοικοι, οἱ πτωχότεροι ἰδίως, μετεχειρίζοντο εἰς τὰ φαγητά των «σχινόλαδο», ἔλαιον ἐξαγόμενον ἐκ τῆς σχίνου, τὸ ὁποῖον οἱ πλουσιώτεροι τῶν κατοίκων μετεχειρίζοντο μόνον διὰ καῦσιν· τὸ ἔλαιον τοῦτο, διαυγέστατον, χρυσοῦ χρώματος, πήγνυται εἰς ἐλαφρότατον ψῦχος ὡς καὶ τὸ καλλίτερον τοιοῦτον.

Τὰ σῦκα ἦσαν ὀλίγα, αἱ σταφυλαί, αἱ καλλίτεραι, κατὰ τὸ πλεῖστον κατηναλίσκοντο ἐν Κιμῶλῳ, δὲν ἀπέμενε δ' εἰμὴ ἐλαχίστη ποσότης κατωτέρας ποιότητος διὰ τὴν παρασκευὴν οἴνου, ὅστις κατὰ συνέπειαν δὲν ἦτο ἰδεώδης καὶ οὕτω ἠναγκάζοντο νὰ εἰσάγουν οἶνον ἐκ Μήλου.

Ὑπὸ τοιούτους ὄρους διετρέφοντο οἱ Κιμῶλιοι, ὄρους ἀληθῶς δυσμενεῖς καὶ μὴ ἀνταποκρινομένους τελείως πρὸς τὰς ἀνάγκας τῶν κατοίκων, οἵτινες, εὐτυχῶς, εἶχον βοηθὸν τὴν φύσιν ἐνδυναμώνουσαν αὐτοὺς καὶ θεραπεύουσαν καὶ τὰς χειροτέρας των ἀσθενείας· οἱ Κιμῶλιοι ἐκ τῆς πατρώας γῆς ἐλάμβανον τὴν ἀπαιτουμένην βοήθειαν ἐν περιπτώσει ἀσθενείας καὶ τὰ φάρμακα, τὰ ὁποῖα αὕτη τόσον ἀφθόνως προσφέρει, ἐπέφερον σχεδὸν πάντοτε τὴν προσδοκωμένην βοήθειαν. Διὰ νὰ ἐπικυρώσωμεν δὲ τὰ ὅσα λέγομεν ἀνωτέρω παραθέτομεν δύο φάρμακα, τὰ ὁποῖα ἀναφέρουν οἱ περιηγηταί, ὅτι μετεχειρίζοντο οἱ κάτοικοι: ἐγένετο τότε χρῆσις τοῦ ἐλαίου τῆς κέδρου, τὸ ὁποῖον ἐξῆγον μὲ ἐιδικόν τινα τρόπον ἀπὸ παλαιὰ μελανωπὰ ξύλα τῆς κέδρου, τὰ ὁποῖα πρὸς τοῦτο ἔκοπτον εἰς μικρὰ τεμάχια καὶ ἔθετον ἐντὸς δοχείου ἐξ ἀργιλώδους γῆς, διατρήτου εἰς τὸ βάθος, τὸ ὁποῖον τιθέμενον ἐπὶ τῆς πυρᾶς καὶ προκαλουμένης θερμοκρασίας ὑψηλῆς ἄφινε νὰ ρέῃ τὸ ἔλαιον. Τὸ ἔλαιον τοῦτο μετεχειρίζοντο διὰ τὴν θεραπείαν τῆς ψώρας, ὡς ἄλλως τε τοῦτο ἐγένετο καὶ ἐν Γαλλίᾳ, διὰ τὴν καταπολέμησιν τῆς ἀναφερθείσης ἀσθενείας.

1. Sonnini II. σ. 29.

Ἐπίσης ἐξακολουθοῦντες ἐπὶ τοῦ ἰδίου σημείου, προσθέτομεν ὅτι ἀπὸ τοὺς καρπούς τῆς σχίνου ἐξῆγον οἱ Κιμῶλιοι ἔλαιον, τὸ ὁποῖον μετὰ παρέλευσιν 2-3 ἐτῶν ἐθεώρουν ὡς θαυματουργὸν ἐξωτερικὸν φάρμακον κατὰ τῶν ρευματισμῶν.

Τὰ ἰαματικὰ ὕδατα, τὰ ὑπάρχοντα εἰς τὸ Β.Α. μέρος τῆς νήσου, τὰ Πράσα, παρεῖχον καὶ τότε τὴν θεραπευτικὴν αὐτῶν ἰδιότητα εἰς τοὺς πάσχοντας ἐκ ρευματισμῶν, ἰσχυαλγιῶν κ.τ.λ. Τότε ὅμως οἱ κάτοικοι ἐσυνήθιζον νὰ κάμνουν ἀπλᾶ ἐπιθέματα ἐπὶ τῶν πασχόντων μελῶν, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἐκίνησε τὴν περιέργειαν τοῦ περιηγητοῦ Sonnini, ὅστις διηρωτᾶτο κατὰ πόσον ἡ μέθοδος αὕτη δύναται νὰ ἔχη καλλίτερα ἀπὸ τὰ λουτρὰ ἀποτελέσματα καὶ συνίστα εἰς τοὺς συμπατριώτας του ἰατροὺς νὰ τὴν ἐξετάσωσι. Ἡ ἀπάντησις ὅμως δύναται προχείρως νὰ δοθῇ· οἱ Κιμῶλιοι πολὺ θὰ ἐπεθύμουν νὰ κάμουν λουτρὰ καὶ ὄχι ἐπιθέματα, δυστυχῶς ὅμως οὔτε λουτῆρες ὑπῆρχον οὔτε οἰκίσκοι ἢ καλύβαι εἰς τὰ πέριξ, καὶ ἐπὶ πλέον ἡ θερμοκρασία τῶν ὑδάτων ἦτο τόσον ὑψηλὴ ὥστε νὰ καθίσταται ἀδύνατος ἡ ἐν αὐτοῖς ἀπ' εὐθείας ἐμβάπτισις τοῦ πάσχοντος.

Τοιαῦτα ἦσαν τὰ φάρμακα ἅτινα ἡ πατρίς γῆ προσέφερεν εἰς τοὺς Κιμωλίους καὶ ἅτινα διὰ τὴν μεγάλην αὐτῶν ὠφέλειαν ἐσημειώθησαν ὑπὸ τῶν ἐπισκεφθέντων τὴν νῆσον περιηγητῶν.

Γνωστὸν ἐστὶ τοῖς πᾶσιν εἰς τί σκοτός ἀμαθείας ἦτο βεβυθισμένος κατὰ τοὺς δύο αἰῶνας τῆς Τουρκοκρατίας, οὗς ἐξετάζομεν, ὁ δουλεύων Ἑλληνισμὸς καὶ δὲν δύναται τις νὰ ἐκπλαγῇ μανθάνων ὅτι καὶ ἐν Κιμῶλῳ, νήσῳ μικρᾷ τῶν Κυκλάδων, δὲν συνέβαινε ἐξαίρεσις τις εἰς τὸν γενικὸν κανόνα. Οἱ δυστυχεῖς κάτοικοι ἐν τῷ σκληρῷ ἀγῶνι τῆς ζωῆς, ἐν τῇ ἀναμονῇ πάντοτε νέων δυστυχιῶν καὶ νέων καταστροφῶν, φυσικὸν ἦτο νὰ ἀγνοήσωσιν ἀκουσίως τὰ φῶτα τῶν γραμμάτων καὶ νὰ συμβαίη παρ' αὐτοῖς, ὅ,τι συνέβαινε καὶ εἰς τόσα ἄλλα μέρη τῆς δούλης Ἑλλάδος, τὸ νὰ δακτυλοδεικτῶνται οἱ γνωρίζοντες ἀπλῆν ἀνάγνωσιν καὶ ὀλίγην γραφήν. Τῶν αἰτίων τῆς ἀπαιδευσίας των ὄντων γνωστῶν — θεωροῦμεν ἐπουσιῶδες τὴν ἐπανάληψιν αὐτῶν — ἀναφαίνεται πόσον ἄδικος ἦτο ἡ προκατάληψις τοῦ Tournelort, ὅστις μετὰ τοῦ αὐτοῦ πάντοτε, χαρακτηριστικοῦ ἄλλως τε, πνεύματος ἀναφέρει τὴν τοιαύτην τῶνπραγμάτων κατάστασιν.

Καὶ ἐνῶ ταῦτα συνέβαινον εἰς τὰ τῆς παιδείας, οἱ κάτοικοι τῆς νήσου, ὅσον ἀφορᾷ τὴν θρησκείαν, κατὰ μὲν τὸν ΙΖ' αἰῶνα, ὡς ἀναφέρει ὁ Tournefort, ἦσαν κατὰ τὸ πλεῖστον Ὁρθόδοξοι καὶ ὀλίγοι Λατῖνοι, κατὰ δὲ τὸν ΙΗ', καθ' ἃ ἀναφέρει ὁ Gouffier «αἱ καθολικαὶ οἰκογένειαι αἱ ὁποῖαι εὕρισκοντο κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Tournefort ἠσπάσθησαν τὸ Ἑλληνικὸν δόγμα», ἐλάχιστοι δὲ καθολικοὶ ἔμενον ἐν τῇ νήσῳ, τοῦ Sonnini μόλις ἀριθμοῦντος δύο.

Οἱ ὀρθόδοξοι, ἐξαρτώμενοι ἐκκλησιαστικῶς ἀπὸ τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Μήλου καὶ Κιμώλου, διεστήρουν ἐκκλησίας ἐχούσας μάλιστα καὶ εἴκοσι κώδωνας, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἐξηγεῖται ὅχι δι' ἐπισήμου παροχῆς προνομίου, ἀλλὰ διὰ τῆς ἀνοχῆς τῶν Τούρκων οἱ ὁποῖοι —κατὰ τὸν Sonnini— δὲν κατεδέχθησαν ν' ἀφαιρέσωσι ἀπὸ μίαν δρᾶκα Ἑλλήνων αὐτὴν τὴν πολυτέλειαν εἰς ἓν μέρος ὅπου εἰς μόνον Μουσουλμᾶνος κατέφκει. Σημειωτέον, ὅτι ἕνεκα τῶν ἀλλεπαλλήλων πειρατικῶν ἐπιδρομῶν οἱ κώδωνες ἐχρησίμευον, πιθανῶς, καὶ διὰ τὸν συναγερμὸν τῶν κατοίκων ἐν καιρῷ τῷ δέοντι.

Οἱ Λατῖνοι, ἀπόγονοι ἴσως ἰταλικῶν οἰκογενειῶν τῆς ἐποχῆς τῆς Ἐνετοκρατίας, ἦσαν φαίνεται ἀρκετοί, κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα, ἀλλὰ κατόπιν, ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐν τῷ περιβάλλοντι τῶν Ὁρθόδοξων καὶ διὰ λόγους συνοικεσιῶν ἐγκατέλιπον βαθμηδὸν τὰς λατινικὰς τάξεις τόσοσιν ὥστε ἅμα τῇ ἀφίξει τοῦ Sonnini ἐν Κιμώλῳ τὸ λατινικὸν ποίμνιον δὲν ἀπετελεῖτο παρὰ ἀπὸ δύο μόνων καθολικῶν, τὸν Πρόξενον τῆς Γαλλίας Paul Brest¹ καὶ ἓνα Προβηγκιανόν, χρησιμεύοντα ὡς πλοηγὸν τῶν γαλλικῶν πολεμικῶν πλοίων. Τὸ Μοναστήριον τῶν Καπουτσίνων καὶ ἡ ἐκκλησία ἦσαν σχεδὸν ἐρημωμένα, τῶν μοναχῶν ἀναχωρησάντων, ἔμενε δὲ ὡσεὶ φύλαξ αὐτῶν, Χιὸς τις τὴν καταγωγήν, καθολικὸς τὸ δόγμα, καὶ ἱερεὺς, ὀνόματι Μαρκόπουλος, τίτλοφορούμενος μὲν μέγας Βικάριος καὶ μὴ παραδεχόμενος οἰανδῆποτε ἀπὸ τῆς Μήλου διοικητικὴν ἐξάρτησιν, τυγχάνων δὲ τῆς ὑψηλῆς Γαλλικῆς προστασίας, ἧς ἔχαιρον ἐν τῇ Ἀνατολῇ οἱ λατῖνοι ἱερεῖς. Ὁ περιηγητὴς Sonnini εὗρεν εἰς τοιαύτην ἐρήμωσιν τὸ Μοναστήριον, ὥστε καὶ παρέλαβε μεθ' ἑαυτοῦ εἰς Γαλλίαν, διὰ νὰ σώσῃ ἐκ τῆς καταστροφῆς, πίνακα μεγάλῃς ἀξίας, παριστῶντα θαῦμα ἐν Ἀλγερίῳ (Βερβερίᾳ) ὡς λέγει.

1. Sonnini II. 13. ε.

καὶ ὁ ὁποῖος ὅμως δυστυχῶς ἐχάθη ἅμα τῇ ἀφίξει τοῦ περιηγητοῦ ἐν τῇ πατρίδι του.

Αἱ ἀσχολίαι τῶν κατοίκων τῆς νήσου ἀπέβλεπον κυρίως εἰς ἓνα σκοπόν, τὴν συντήρησιν αὐτῶν καὶ τῶν οἰκογενειῶν των ἐν μέσῳ τόσων βιοτικῶν θυελλῶν.

Ἡ ναυτικὴ τάσις τῶν κατοίκων ἦτο παρ' ἅπασιν ἀνεγνωρισμένη καὶ ἀπὸ τῆς παιδικῆς αὐτῶν ἡλικίας ἐρχόμενοι εἰς συνάφειαν μετὰ τῆς θαλάσσης τοὺς κινδύνους, ἀπέβαινον ἡμέρα τῇ ἡμέρα τέλει οἱ ναυτικοὶ καὶ ἰδίως ἄριστοι «πιλότοι», καθ' ἃ μαρτυρεῖ Νησιογραφία, ἐκδοθεῖσα τῷ 1793 ἐν Πετροπόλει¹, ἣν ἀναφέρει ὁ σπουδαῖα περὶ Κιμῶλου γράψας Μηλιαράκης, ἀλλὰ καὶ πρὸ ταύτης, ὁ Tournefort ἐν τῇ *Relation d' un voyage du Levant* (1700) ἀναγράφει τὴν μεγίστην τῶν Κιμωλίων πρὸς τὴν θάλασσαν τάσιν καὶ τὴν φήμην αὐτῶν ὡς τελείων πλοηγῶν. Δὲν ἦτο ὅμως μόνον τὸ ἐπάγγελμα τοῦ πλοηγοῦ ἀπὸ τὰ τῆς θαλάσσης, τὸ ὁποῖον ἠσπάζοντο οἱ κάτοικοι, ἀλλὰ καὶ τοῦ πλοιοκτῆτου καὶ ἐμπορίου ὡς καὶ τὸ τοῦ ναύτου εἰς ἐμπορικὰ πλοῖα ἔστω καὶ ξένων κρατῶν, τὰ ὁποῖα ἕνεκα τῆς ἐξαιρέτου θέσεως τῆς νήσου διήρχοντο ἐκεῖθεν. Διότι δέον νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ὅτι τὸ ἐμπόριον εὑρισκεν ἀσφάλειαν ἀπὸ τῶν θαλασσιῶν κινδύνων εἰς τοὺς λιμένας καὶ τὸ πρὸς τὰ Β.Δ. ἀγκυροβόλιον τόσον, ὥστε ἡ κίνησις εἶχεν ἀύξηθῆ καὶ ἡ μεταξὺ τῶν πρώτων εἰς τὰς ἐμπορικὰς ἐπιχειρήσεις Γαλλία εἶχεν ὀρίσει πρόξενον ἢ πράκτορα, τὸν Paul Brest, κατὰ τὸν 18ον αἰῶνα, ὅστις μεγάλως ἐξυπηρέτησεν αὐτὴν διὰ τῆς παρουσίας του ἐν Κιμῶλω². Εἰς τὴν κίνησιν δὲ ταύτην ἀπέβλεπον πάντοτε παρηγόρως οἱ δυστυχεῖς κάτοικοι, οἵτινες ἐπεζήτουν νὰ κερδίσωσιν ὀλίγα χρήματα διὰ τῆς πωλήσεως κρέατος, ἐκ τοῦ σπανίου τῆς νήσου, ὀρνίθων, ψῶν καὶ τῶν τοιούτων, ὡς ἐπίσης καὶ προϊόντων τῆς ὑφαντικῆς, ἦτοι περικνημίδων καὶ σκούφων, οὓς ἔπλεκον αἱ γυναῖκες.

Τὸ ἐξαγωγικὸν ἐμπόριον, ὡς εἶναι εὐνόητον, δὲν ἦτο πολὺ ἀνεπτυγμένον. Ἡ Κιμωλία γῆ, ὁ πλοῦτος τῆς νήσου, δὲν ἐξήγετο

1. Reise durch Inseln des Archipelagus. Mit neuen Bemerkungen Besonders für Freunde der Erd —und Geschichts— Kunde, Politiker, Kaufleute und Seefahrer, St. Petersburg 1793, σ. 61.

2. Savary, Lettres sur la Grèce (1788) σ. 347, 250, 254. Sonnini II. σ. 16. Olivier, Voyages II. σ. 185.

εἰμὴ εἰς τὴν λοιπὴν Ἀνατολὴν καὶ τὰς γειτονικὰς νήσους, χρησιμεύουσα ὡς φυσικὸς σάπων, κόλλα κτλ. καὶ οὐδέποτε ἐδέσποσεν ἡ ἰδέα ὅπως τὸ ἐμπόριον τοῦτο ἐξαπλωθῆ ἡ πρὸς τὴν Δύσιν, ἀφοῦ, ὅπως μᾶς διαβεβαίωσεν ὁ Sonnini, τοιαύτην γῆν ἐζήτησεν ἐν Παρισίοις, ἀλλ' οὐδαμοῦ εὔρεν ὁμοίαν. Ὁ περιηγητὴς ἐπίστευεν, ὅτι ἐξαγομένης καὶ μεταφερομένης ταύτης ἐν Γαλλίᾳ, θὰ τῇ ἀνεκαλύπτοντο καὶ ἄλλαι ἀκόμη ἰδιότητες, ἀπὸ τὰς ἤδη γνωστάς. Ἴσως δὲν ἐπέτρεψαν τὴν ἐμπορικὴν ἐξάπλωσιν πρὸς τὴν Δύσιν οἱ φόβοι, οἵτινες ἐγενῶντο ἅμα τῇ σκέψει, ὅτι ἑκατοντάδες, διὰ νὰ μὴ εἴπωμεν, χιλιάδες, πειρατῶν ἐλυμαίνοντο τὴν Μεσόγειον, καὶ τῇ σκέψει, ὅτι τὸ ἐμπόριον ἦτο ἀνοργάνωτον καὶ ἔλειπον τὰ πρὸς τοῦτο μέσα. Ἴσως ἐπίσης νὰ ἐφοβήθησαν νὰ μὴ προσελκύσωσι πλουτοῦντες τὰ φθονερά τουρκικὰ ὄμματα, τὰ ὁποῖα, χάρις εἰς τὸ ξηρὸν καὶ ἄνυδρον τοῦ τόπου καὶ εἰς τὴν δυστυχίαν, ἡ ὁποία ἐβασίλευεν ἐν τῇ νήσῳ, ἀλλοῦ ἐστρέφοντο καὶ δὲν ἐτρομοκράτουν τὴν δεδουλωμένην Κίμωλον, εἰμὴ κατὰ τὰς ἐποχὰς τῆς καταβολῆς τοῦ φόρου ἢ τῆς τυχαίας διελεύσεως τοῦ ἐνδόξου Τούρκου Ναυάρχου. Ἴσως, τέλος, νὰ ἔλειπε καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς ἀναπτύξεως παρὰ τοῖς Κιμωλίοις, ὅπερ ὁμως μᾶς φαίνεται τελείως ἀπαράδεκτον, διότι καὶ αὐτοὶ ἀποτελοῦντες μέλη τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ στερηθῶσι τοῦ κυριωτέρου γνωρίσματός της, τὸ ὁποῖον, ἄλλως τε, ἀπέδειξαν, ὅτε μετὰ τὸ σκότος τῆς σκληρᾶς δουλείας ἐπλήσθησαν τοῦ φωτός τῆς ἐλευθερίας καὶ ἐχώρησαν γοργῶς εἰς τὸν δρόμον τῆς προόδου. Εἶναι λοιπὸν μᾶλλον αἱ προηγούμεναι ὑποθέσεις αἱ ὁποῖαι συγκεντρώνουν τὰς περισσοτέρας πιθανότητας καὶ αἱ ὁποῖαι ἐξηγοῦν διατὶ ἐνῶ ὁ Sonnini εὔρισκεν ὅτι ἡ Κιμωλία γῆ εἰσαγομένη ἐν Γαλλίᾳ θὰ ἐξετιμᾶτο δεόντως, οἱ Κιμωλίοι οὐδὲν ἐπραξάν διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἐμπορίου καὶ ἀπὸ ταύτης τῆς ἀπόψεως.

Ἡ ζαφορὰ (κρόκος) χρησιμεύουσα ὡς χρῶμα ῥοῦ διὰ τὰ διάφορα ἐδέσματα, τὰ κατασκευαζόμενα ἰδίως εἰς τὰς οἰκίας τῶν πτωχῶν ὅπου τὰ ῥὰ ἐθεωροῦντο πολυτέλεια ἐξήγετο καὶ τότε ἐκ τῆς νήσου πωλουμένη κατὰ βάρους ῥοῦ, δλδ. ἐπὶ τοῦ ἐτέρου δίσκου τιθεμένου ῥοῦ μὴ βεβρασμένου, ἀντὶ σταθμῶν.

Κάλτσαι καὶ σκοῦφοι πλεκόμενοι ὑπὸ τῶν γυναικῶν ἐπωλοῦντο καὶ εἰς τὰς γειτονικὰς νήσους καὶ ἀπετέλουν ἐν στοιχεῖον τοῦ ἐξαγωγικοῦ ἐμπορίου τῆς νήσου, ἐκ τοῦ ὁποίου οἱ κάτοικοι

προσεπορίζοντο τὰ χρήματα τὰ ἀναγκαιοῦντα διὰ τὴν εἰσαγωγὴν εἰς τὴν νῆσον τῶν εἰδῶν πρώτης ἀνάγκης, ὧν ἡ ἔλλειψις ἐσημειοῦτο ἐν Κιμῶλω.

Αἱ ἀλλεπάλληλοι θύελλαι τῆς λυσσώδους μανίας τοῦ πολέμου, τῶν Τούρκων καὶ τῶν πειρατῶν, ἐκσπάσασαι μὲ τόσην ὄρμην ἐπὶ τῆς ἀτυχοῦς νήσου δὲν ἦτο δυνατὸν παρὰ νὰ παρακωλύσωσι, κατ' ἐκείνας τὰς πλήρης ἐθνικῆς ταπεινώσεως ἐποχὰς τὴν προαγωγὴν τῆς γεωργίας. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Tournafort ἡ νῆσος παρέμενεν ἀκαλλιέργητος καὶ μόνον εἰς τὰ περίχωρα τοῦ χωρίου ἐκαλλιεργεῖτο ὑπὸ τῶν νησιωτῶν ὁ ἀραβόσιτος καὶ ὁ βάμβαξ· αἱ ἄμπελοι παρῆγον σταφυλὰς αἱ ὁποῖαι μόλις ἐπήρκουν διὰ τὰς ἀνάγκας τῶν κατοίκων. Μετὰ τὸν Ρωσσο-τουρκικὸν πόλεμον καὶ τὰς τρομεράς, τότε, καταστάσας ἐπιδρομὰς τῶν πειρατῶν, ὁ Sonnini δὲν εὕρισκει «οὔτε σῖτον, οὔτε κρέας, οὔτε λαχανικὰ» καὶ παρουσιάζει τούτου ἔνεκα θλιβεράν εἰκόνα τῆς καταστάσεως, ἧς ἔτυχε μάρτυς.

Ὁ δὲ Olivier δὲν εἶδε παρὰ «μερικὰ διεσπαρμένα κλήματα, ὀλίγα ἐλαιόδενδρα, καὶ μωρέας, πολλὰς ἀκαλλιεργήτους γαίας καὶ πολὺ ὀλίγους καταλλήλους πρὸς καλλιέργειαν τοῦ σίτου καὶ τοῦ ἀραβοσίτου».

Αἱ κέδροι ἃς συνήνητησεν ὁ Sonnini εἰς τὸ σημεῖον Κέδρος ἔναντι τῆς νήσου Σίφνου ἀπετέλουν ὅσιν ἐν μέσῳ τῆς ξηρασίας ἧτις ἐβασίλευεν εἰς τὰ ἄλλα μέρη τῆς νήσου, ὀλίγον μακρὰν τοῦ Παλαιοκάστρου, ἐκεῖ ὅπου ἡ ἀνθρωπίνη χεὶρ δὲν ἠδύνατο, εἴτε διὰ τὸ ἄγονον καὶ τὸ ἄνυδρον τοῦ ἐδάφους, εἴτε διὰ τὸ ἀνώμαλον τῆς τότε ὑπαρχούσης καταστάσεως, διὰ τῆς ἐργασίας νὰ προαγάγῃ τὴν γεωργίαν. Δέον ἐπίσης νὰ σημειωθῇ ὅτι ἡ ἔλλειψις τῶν δασῶν ἦτο τοιαύτη ὥστε πρὸς θέρμασιν μετεχειρίζοντο, ὡς μᾶς πληροφορεῖ ὁ Sonnini, τὰ δενδρύλια τὰ ὁποῖα ἐφύοντο ἐπὶ τῶν ὀρέων καὶ τὰ ὁποῖα ἔκαιον καὶ μέχρις αὐτῶν τῶν ριζῶν.

Τὴν ἐποχὴν καθ' ἣν ὁ τόσα περὶ Κιμῶλου γράψας Sonnini ἐπεσκέφθη τὴν νῆσον ἡ κτηνοτροφία δὲν ἦνθει πολὺ, ἐλάχιστοι δ' ἦσαν ἐκεῖνοι οὔτινες ἔνεκα τῆς πενίας των κατέφευγον εἰς τὸν ποιμενικὸν βίον καὶ ἀνελάμβανον τὴν τήρησιν ποιμνίων ἐκ προβάτων καὶ αἰγῶν¹. «Τὰ ποίμνια» λέγει ἐξ ἄλλου ὁ περιηγητῆς «ἀποτε-

1. Sonnini, κεφ. 26ον σ. 60.

λοῦνται ἐκ προβάτων ἀνηκόντων εἰς διάφορα πρόσωπα. Ποτὲ δὲν πλησιάζουν τὰς κατοικίας, δὲν γνωρίζουν τὰς μάνδρας, πάντοτε πλανῶνται ἀπὸ ὄρος εἰς ὄρος, γεννῶνται καὶ ζοῦν εἰς τὸν ἀνοικτὸν ἀέρα. Μερικὰ σπήλαια χρησιμεύουν ὡς καταφύγιον κατὰ τῶν θυελλῶν καὶ οἱ φύλακές των μοιράζονται τὸ καταφύγιον τοῦτο, ἐπειδὴ ἡ ζωὴ των εἶναι πλανοδία». Μετὰ ταῦτα, ἀναφέρει ὁ περιηγητῆς τίνι τρόπῳ ἡμείβοντο οἱ ποιμένες διὰ τὰς ἐκδουλεύσεις των καὶ λέγει: «Οἱ βοσκοὶ αὐτοὶ τῶν νήσων τοῦ ἀρχιπελάγους δὲν εἶναι καθόλου μισθωτοί, εἶναι χωρικοὶ οἱ ὅποιοι δέχονται πρόβατα καὶ αἴγας τῶν κατοίκων μὲ τὴν ἐπιφόρτισιν νὰ τοῖς παρέχουν μέρος τοῦ μαλλιῦ καὶ τυριὰ ἀνάλογα πρὸς τὰ ζῶα καὶ νὰ κρατοῦν λογαριασμὸν τῆς συνήθους παραγωγῆς τῶν προβάτων εἰς τρόπον ὥστε εἰς διάστημα ὀλίγων ἐτῶν εὐρίσκονται κάτοχοι μικροῦ ποιμνίου, τὸ ὅποιον διαρκῶς παρέχει κέρδος σχεδὸν καθημερινὸν χωρὶς νὰ στοιχίσῃ οὔτε περιποιήσεις οὔτε ἐξοδα». Τοιαύτας μεθόδους, κατὰ τὰς ἀφηγήσεις τοῦ Sonnini, μετεχειρίζοντο οἱ Κιμῶλιοι διὰ τὴν συντήρησιν τῶν ποιμνίων των, μεθόδους αἵτινες ὑφίστανται ἔτι μέχρι τῆς σήμερον εἰς πλείστας χώρας καὶ αἵτινες ἐπικροτοῦνται παρὰ πάντων διὰ τὰ γενικὰ ἀποτελέσματά των.

Ἡ κτηνιατρική, ἥτις ἀλλαχοῦ, δὲν ἦτο κτῆμα παντός, διότι πάντες ἠθέλησαν ν' ἀπομακρυνθοῦν τῶν κανόνων οὓς ἡ μήτηρ φύσις μᾶς ἐπέβαλεν, ἐν Κιμῶλῳ, ἂν καὶ εἰς πρωτόγονον ἀκόμη κατάστασιν, ὡς θὰ ἰσχυρίζοντό τινες, ἦτο κατὰ μέγα μέρος κτῆμα τῶν ποιμένων οἵτινες ἐκ τῆς πείρας ὀδηγούμενοι καὶ τὰ φάρμακα τῆς φύσεως μόνον μεταχειριζόμενοι διετήρουν, κατὰ τοὺς περιηγητάς, τὰ ποιμνιά των εἰς θαυμασίαν, ἀπὸ ἀπόψεως ὑγείας, κατάστασιν, ὃ δὲ Sonnini, ὃ τόσον ὑπὲρ τῆς ὁδοῦ τῆς φύσεως ἐν τῇ θεραπευτικῇ συνηγορῶν, ἐκράτησεν ἐν ἀπὸ τὰ μεταξὺ τῶν ποιμένων ὀνομαστά φάρμακα, τὸ ὅποιον ἦτο, ἡ κόπρος τῶν χελιδόνων, ἣν διαλελυμένην εἰς τὸ ὕδωρ ἔδιδον εἰς τὰ ἀσθενοῦντα πρόβατα διὰ νὰ τὰ θεραπεύσωσι¹.

Ἡ ἀλιεῖα ὡς ἐπάγγελμα δὲν ἦτο εὐκαταφρόνητον, ἐν μέσῳ τῆς δυστυχίας. Τῶν παραλίων τῆς νήσου ὄντων ἐλευθέρων, διὰ τοὺς Κιμῶλιους οἵτινες θὰ ἐπεχείρουν νὰ δοκιμάσωσι τὴν δεξιότητά

1. Sonnini, κεφ. 16ον σ. 61.

των εἰς τὸ ἀλιεύειν, ἢ ἀλιεῖα, ὡς μᾶς πληροφοροεῖ ὁ Sonnini, ἦνθι πλέον τοῦ κυνηγίου, τὸ ὁποῖον καὶ ἔξοδα ἀπῆται περισσότερα, καὶ καρπούς πολλοὺς δὲν ἀπέφερε¹.

Αὐτὰ περίπου ἦσαν τὰ ἐπαγγέλματα, τὰ ὁποῖα ἀπέσπων τὸ πλεῖστον τὴν προσοχὴν τῶν κατοίκων οὔτινες ὑπὸ τοὺς σκληροὺς αὐτοὺς ὄρους τῆς βιοπάλης εἶχον πάντοτε σχεδὸν τὸν φόβον ὅτι καὶ ἡ ζωὴ των καὶ ἡ περιουσία των δὲν εὐρίσκοντο ἐν ἀσφαλείᾳ.

Καὶ ἀληθῶς, οἱ δυστυχεῖς Κιμῶλιοι συχνὰ ἐδοκίμασαν ὄχι μόνον τὸν τουρκικὸν σίδηρον καὶ τὴν βίαν, ἀλλὰ καὶ τὰς πειρατικὰς ἐπιδρομάς. Πλείστας ὄσας φοράς ἡ νῆσός των κατεστράφη ὑπὸ τῶν πειρατῶν, ὡς τῷ 1638, ὡς ἀναφέρει ὁ Thevenot, ἢ πάλιν κατὰ τὸν Ρωσσο-Τουρκικὸν πόλεμον. Ἡ νῆσος ἐν θέσει στρατηγικῇ ἐν τῷ Αἰγαίῳ, παρέχουσα ἀσφάλειαν εἰς πλοῖα, μικρὰ καὶ μεγάλα, ἀμέσως προσεῖλκυσε τὰ βλέμματα τῶν πειρατῶν καὶ ἐκοῦσα ἄκουσα προσέφερε σχεδὸν καθ' ὅλην τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τῆς ἠθικῆς ταπεινώσεως, τῆς τυραννίας καὶ τῆς βίας, τὴν φιλοξενίαν τῆς εἰς ὅλα ἐκεῖνα τὰ αἰμοχαρῆ στίφη, ἅτινα μετὰ τὴν ἐπιτέλεσιν τῶν ἐγκλημάτων των εἰς τὰς θαλάσσας, ἐπανήρχοντο ἐν Κιμῶλῳ ἵνα παραχειμάσωσι.

Οἱ πειραταὶ αὐτοὶ διαφόρων φυλῶν καὶ ἐθνοτήτων ἄνθρωποι, ἀπορρίμματα κατὰ γενικὸν κανόνα τῆς κοινωνίας, δὲν ἐφείδοντο οὐδενός. Μεταξὺ τῶν ἀθλίων ἐκείνων στιφῶν ἦσαν δυστυχῶς πλεῖστοι Ἕλληνες², ἡ δὲ κατάστασις ἐκείνη ἦτο τόσοσ οἰκτρά, ὥστε νὰ δύναται ὁ Olivier νὰ λέγη: «Μὲ αὐτὴν τὴν ἐνεργητικότητα, τὴν ἀγάπην τῆς ἐλευθερίας, λυπεῖται τις νὰ βλέπη μεταξὺ αὐτῶν ληστὰς, οὔτινες μὴ ἀρκούμενοι εἰς τὸν κατὰ τῶν Τούρκων πόλεμον οὔτινες τοὺς ἔχουν ἀδίκως καταλάβει μέγα μέρος τῶν γαιῶν των,

1. Sonnini, κεφ. 26ον σ. 80.

2. Ὁ Olivier ἀναφέρει ὅτι πρὸ τῆς ἀφίξεώς του ἐν Κ. τὸν Ἰούλιον τοῦ 1794, εἶχον ἐπιδράμει κατὰ τῆς νήσου οἱ Μανιάται πειραταὶ —πιθανῶς, ὡς γνωρίζομεν ἐκ σημειώσεως ἐν βιβλίῳ τοῦ Ναοῦ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου ἐπιγραφομένῳ «Περιγραφὴ τοῦ Ὄρους Σινᾶ 1768», ἡ ἐπιδρομὴ ἐγένετο τὴν 17 Φεβρουαρίου τοῦ ἔτους 1794 (ὄρα Μηλιαράκη σ. 30. σημ. 2)— οἱ δὲ κάτοικοι, μετὰ τὸ πάθημα ἐννοήσαντες ὅτι κάλλιον ἦτο ἡ ἐνοπλος ἀντίστασις κατὰ τῶν ὀλιγαριθμῶν στιφῶν, ἅμα τῇ ἀφίξει τοῦ Olivier ἐκλαβόντες τοῦτον ὡς πειρατὴν τοῦ ἠτοίμασαν πρὸς στιγμὴν ἥμιστα εὐχάριστον ὑποδοχὴν.

πηγαίνουν ἀκόμη μερικὰς φορὰς νὰ λεηλατήσουν τοὺς δυστυχεῖς Ἑλληνας τοῦ Ἀρχιπελάγους, μὲ τοὺς ὁποίους τὸ αὐτὸ συμφέρον καὶ ἡ αὐτὴ θρησκεία θὰ ἔπρεπε νὰ ἐνώνη, ἐναντίον τῶν κοινῶν ἐχθρῶν των».

Τί ἐπηκολούθει μετὰ τὴν ἐγκατάστασιν τῶν πειρατῶν ἐν τῇ νήσῳ δὲν δύναται νὰ περιγραφῆ. Ἐν ὅμως δυνάμεθα νὰ βεβαιώσωμεν ὅτι καὶ αὐταὶ αἱ ἀρχαὶ καὶ ὁ δυστυχὴς Καδῆς ἐθεωροῦντο ὡς μὴ ὑπάρχοντες, ἦρκει δ' ὅπως ἡ παντοδύναμος ἐπιθυμία ἀρχηγοῦ ληστοπειρατοῦ ἐκδηλωθῆ διὰ νὰ ἐκτελεσθῆ ἄνευ οὐδεμιᾶς βραδύτητος ἢ δυσκολίας. Ὁ Tournefort εἰς τὴν Relation d' un voyage du Levant (1700) γράφει ἐπὶ λέξει ὅτι «ὁ Καδῆς δὲν θὰ ἐτόλμα νὰ ὑψώσῃ φωνὴν ἐκ φόβου μήπως οἱ κάτοικοι τὸν παραδώσουν εἰς τοὺς πειρατὰς τῆς Μάλτας», ὁ δὲ Sonnini περιγράφει τὴν κατάπτωσιν, ἣτις ἐβασίλευεν εἰς τὰ τῆς διοικήσεως ἅμα τῇ ἐμφανίσει εἰς τὸν ὀρίζοντα τῶν πειρατικῶν σκαφῶν.

Οἱ δυστυχεῖς κάτοικοι μὴ δυνάμενοι νὰ ἀντιτάξωσι κρατεράν ἀντίστασιν κατὰ τῶν ἐκβρασμάτων τούτων τῆς κοινωνίας, λόγῳ τοῦ ἀριθμοῦ των, ὅταν ταῦτα δὲν ἤρχοντο μὲ τὴν ἀπόφασιν ὅπως καύσωσι, καταστρέψωσι καὶ δηώσωσι τὰ πάντα ἄνευ ἐξαιρέσεως, δὲν ἔπραττον ἄλλο τι εἰμὴ νὰ μεταχειρίζονται τὴν πολιτικὴν τῆς φιλίας. Ἀφ' ἐτέρου οἱ πειραταί, φορεῖς πλουσίας λείας, ἐπλήρωνον ἄλλοτε μὲν διὰ ξυλοκοπημάτων, ἄλλοτε δὲ διὰ χρημάτων τὰς ἐκδουλεύσεις τῶν κατοίκων. Ἐν εἶναι βέβαιον ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ἅμα τῇ ἀφίξει τῶν κακούργων καὶ πολυχρῶμων ἐκείνων στιφῶν ἐν Κιμῶλῳ, ἐπεφέρετο μεγάλη μεταβολή, εὐτυχῶς προσκαίρως, εἰς τὰ ἦθη τῶν κατοίκων, οἵτινες, οἱ πτωχότεροι, καὶ μετὰ τὴν αὐτῶν ὄχι πάντες συνέπραττον πολλάκις εἰς τὰς λεηλασίας ἢ καὶ ἠκολούθουν μετὰ τὴν παρέλευσιν τοῦ χειμῶνος τὰ ἀνθρωπόμορφα ἐκεῖνα τέρατα εἰς τὸ ἔργον τῆς σφαγῆς καὶ τῆς ληστείας. Δὲν πρέπει ὅμως ποτὲ νὰ φαντασθῶμεν ὅτι τὰ ἦθη τῶν κατοίκων καὶ μετὰ τὴν μείωσιν τῆς πειρατείας ἐν τῷ Αἰγαίῳ ἐκράτησαν ἴχνη τῶν πειρατικῶν συνηθειῶν. Δὲν πρέπει νὰ γίνωνται πιστευτὰ τὰ λεγόμενα ὑπὸ τῶν Piacenta (1688), Tournefort (1700), Olivier (1794), ὅτι αἱ γυναῖκες ὑπανδρεύοντο πειρατὰς κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς διαμονῆς αὐτῶν ἐν τῇ νήσῳ, διότι ταῦτα ἀπεδείχθησαν μυθεύματα ὑπὸ τοῦ Sonnini, ὅστις ἀνέτρεψεν ἄρδην τὰς ὑπὸ τῶν ἄλλων

περιηγητῶν ἐκτοξευθείσας κατηγορίας, καὶ διατρίψας ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐν τῇ νήσῳ καὶ γνωρίσας ἐκ τοῦ πλησίον τὰ ἀγνὰ ἤθη τῶν κατοίκων, ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, ἐπλεξε τὸ ἐγκώμιον ἰδίως τῶν τελευταίων, ἐπιτιθέμενος κατὰ τῶν προγενεστέρων του, αἵτινες τόσον ἐπιπολαίως ἐξετάσαντες τὰ πράγματα καὶ μόλις μερικὰς ὥρας ἐνδιατρίψαντες εἰς τὰ τῆς νήσου, ἐξεδήλωσαν γνώμας, ἃς δὲν ἐστήριξαν ἐπὶ βάσεων¹.

Ἡ δυστυχὴς αὕτη νῆσος, ἡ Κιμῶλος, παρ' ὅλην τὴν δυστυχίαν ἣν ἐδοκίμαζεν ἐγεύετο καὶ τὴν τυραννίαν τῶν Τούρκων. Ὁ Sonnini λέγει ὅτι «εἷς Ἕλλην τῆς νήσου ἢ καὶ μιᾶς γειτονικῆς μετέβαινε κατ' ἔτος εἰς τὴν Κων/πολιν καὶ ἠγόραζε διὰ πλειοδοσίας τὸ δικαίωμα τῆς διοικήσεως τῆς νήσου, δλδ. τὸ δικαίωμα νὰ βασανίζη τοὺς συμπατριώτας του ὑπὸ τὸν τίτλον τοῦ Βοεβόδα, δλδ. ἐπόπτου. Εἰσέπραττε φόρους, ἐπέβαλε πρόστιμα, ἐτυράννει, ἠδίκηει». Ὁ Βοεβόδας ὅμως αὐτὸς ὁ περιβεβλημένος τὴν ἐξουσίαν, δὲν ἦτο καὶ τόσον πανίσχυρος ὅσον τὸν ἐπαρουσίαζεν ὁ τίτλος του, ἀφ' οὗ, καθ' ἃ διηγεῖται ὁ αὐτὸς περιηγητῆς, παλαιὸς τις πειρατῆς ἔχων νὰ λύσῃ διαφορὰν τινα, παραφερθεὶς τὸν ἐξυλοκόπησε καὶ δὲν συνελήφθη παρ' ἅμα τῇ ἀφίξει τοῦ Τούρκου Ναυάρχου διὰ τῶν ναυτῶν τοῦ στόλου. Ὁ Βοεβόδας λοιπὸν ὡς ἐμφαίνεται δὲν εἶχε τὴν δύναμιν νὰ καταβάλλῃ τοὺς ἐκάστοτε στασιάζοντας κατὰ τῆς ἐξουσίας του, λόγῳ τῆς ἐλλείψεως Τούρκων σωματοφυλάκων, παρ' ὅσάκις κατέφθανεν ὁ Καπετὰν—πασᾶς, ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἐποπτείαν καὶ προστασίαν τοῦ ὁποίου φαίνεται ὅτι εὕρισκετο.

Ἡ δικαιοσύνη ἀντεπροσωπεύετο ἐν Κιμῶλῳ ὑφ' ἑνὸς πλανοδίου Τούρκου δικαστοῦ ὅστις ἦτο καὶ ὁ μόνος Μουσουλμᾶνος τῆς νήσου. Ὁ Καδῆς, ἔζη βίον ἀσκητικόν, ἐξασκῶν ὁ δύσμοιρος τὰ δικαστικά του καθήκοντα ὑπὸ ὄρους ἠκίστα εὐχαρίστους, ἀφοῦ δὲν ἐτόλμα νὰ ὑψώσῃ τὴν φωνὴν του φοβούμενος τοὺς πειρατάς. Αἱ ὑποθέσεις αἵτινες τοῦ ἐπαρουσιάζοντο ἦσαν ἐλάχισται τὸν ἀριθμὸν, τῶν κατοίκων προτιμούντων νὰ καταφεύγωσιν εἰς τὴν δαιτησίαν. "Ὅταν δ' ἡ τύχη τοῦ ὦριζε νὰ δικάσῃ, εὕρισκετο πάντοτε ἐν μέσῳ διλημμάτων, τῶν δύο ἀντιδίκων ἀπειλούντων σχεδὸν ταυτοχρόνως τὸν δικαστὴν ὅτι ἐν περιπτώσει κακῆς ἀποφάσεως

1. Sonnini, κεφ. 26ον σ. 59.

θα λάβωσι τὴν ὁδὸν τὴν ἄγουσαν πρὸς τὴν παραλίαν ὅπου καὶ τὰ πειρατικὰ σκάφη! Εἰς τοιοῦτον ὕψος εὐρίσκετο ἡ τουρκικὴ δικαιοσύνη, ἧς ἀκοίμητος φρουρὸς ἐτύγγχανεν ὁ τάλας καδῆς, ὅστις ὅμως ἐν τῷ ἰδιωτικῷ του βίῳ παρὰ τὸ ὑψηλὸν τοῦ ἀξιώματός του ἐκακοπάθει μὴ ἔχων —κατὰ τὸν Tournefort— «οὔτε ὑπηρέτην, οὔτε θαλαμηπόλον»!

Ἐνῶ ὅμως ταῦτα συνέβαινον εἰς τὰ τῆς δικαιοσύνης, ἡ φορολογία ἐγένετο κατὰ τρόπον ὥστε νὰ καταντᾷ ἐπίσημος συστηματικὴ λεηλασία. Ἡ ἐτησίᾳ καταβολὴ εἰς τὸ Τουρκικὸν δημόσιον διὰ κεφαλικὸν φόρον καὶ δεκάτην ἀνήρχετο τὰ 1000 σκουῖδα, περιπλέον δὲ 300-400 σκουῖδα διὰ τοὺς Τούρκους ἀξιοματικούς. Δὲν ἤρκουν ὅμως ταῦτα· διὰ νὰ ἐξασφαλισθῇ ἡ εὐνοια τοῦ Καπετὰν πασαῖ, οἱ κάτοικοι προσεκόμιζον αὐτῷ δῶρα, παρ' ὅλην τὴν δυστυχίαν των καὶ κατέθετον ταῦτα πρὸ αὐτοῦ προσκυνοῦντες αὐτὸν ὡς δεσπότην των. Τόσον δ' ἦτο πολὺ ἐρριζωμένη αὐτῇ ἡ συνήθεια τῆς προσαγωγῆς τῶν δώρων καὶ τῆς ἅμα τῇ προσφορᾷ αὐτῶν ἐπιδείξεως ὑποταγῆς πρὸς τὸν Ναύαρχον ὥστε —εἰρήσθω ἐν παρόδῳ— τοιαύτην διαγωγὴν ἐπέδειξαν οἱ Κιμῶλιοι καὶ πρὸς τὸν Ναύαρχον Μιαούλην κατὰ τὸν Ὀκτ. τοῦ 1825, ὅτε ὁ ἑλληνικὸς στόλος ἦτο ἠγκυροβολημένος εἰς τὸ πρὸς τὰ Β.Δ. ἠγκυροβόλιον, προκαλέσαντες πρὸς στιγμὴν τὴν μῆνιν αὐτοῦ¹.

Τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ Κίμωλος κατὰ τὸν ΙΖ' καὶ ΙΗ' αἰῶνα καὶ μὲ αὐτὰ τὰ χρώματα τῆς δυστυχίας τὴν εἶδον οἱ περιηγηταί. Ὑπέφερεν, ἐστέναξεν ὑπὸ τὴν τυραννίαν, ἀλλ' ἀνέμενε παρὰ τὴν μανίαν τῶν θυελλῶν διὰ νὰ ἴδῃ καὶ αὕτη τὸ φῶς τῆς ἐλευθερίας, τὸ ὁποῖον ἀνέλαμψε μετὰ τραχεῖς ἀγῶνας, εἰς τὴν γῆν τῆς Ἑλλάδος.

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ Ι. ΝΕΑΜΟΝΙΤΑΚΗΣ

1. I. Garston, Greece revisited in 1840, London, 1842 Α', σ. 292.

ΚΙΜΩΛΙΟΙ ΚΛΗΡΙΚΟΙ ΕΙΣ ΤΟΝ ΙΕΡΟΝ ΑΓΩΝΑ ΤΟΥ 1821

Εἶναι γνωστὴ ἡ ἐν γένει συμβολὴ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας εἰς τοὺς ἀγῶνας τοῦ Ἔθνους. Εἶναι ἐπίσης γνωστὰ πολλὰ ὀνόματα ἐπιφανῶν τῆς Ἐκκλησίας ἀνδρῶν διὰ τὴν ἐλευθερίαν ἀγωνισθέντων, ἀλλ' ὑπάρχουν ἀκόμη πολλοί, οἵτινες παρέμειναν ἀφανεῖς ἤρωες, ἄγνωστοι εἰς τὴν ἱστορικὴν ἔρευναν. Μεταξὺ αὐτῶν θὰ ἀναφέρωμεν ἐνταῦθα δύο Κιμωλίους κληρικούς, τὸν Ἀντώνιον Βασιλείου Σάρδη, Οἰκονόμον, ὅστις ὑπῆρξε μέλος τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας¹ καὶ τὸν Παπαηζέπον Ἀγγελέτου Κυπριανόν, σκευοφύλακα².

*

Ὁ Ἀντώνιος Βασ. Σάρδης, ὅστις δὲν ἀναφέρεται εἰς τοὺς μέχρι τοῦδε ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου Φιλήμονος³, Βαλερίου Μέξα⁴, Ἡλία Τζανετῆ⁵, Ἰ.Α. Μελετοπούλου⁶, καὶ εἰ τινος ἄλλου δημοσιευθέντος καταλόγου τῶν φιλικῶν, ἐγεννήθη ἐν Κιμῶλι τῷ 1772. Οὗτος ἦτο ἀνεπιδὸς τοῦ ἱερομονάχου Νεοφύτου Σάρδη,

1. Βλ. Ἰ. Σ. Ράμφου, Κιμωλιακά, Ἀθήναι 1933, σ. 23 ἐξ. Ὁρησκευτ. καὶ Ἠθικὴ Ἐγκυκλοπαιδεία, τ. 10, σ. 1163.

2. Εἶναι πρὸς τούτοις εἰς ἡμᾶς γνωστὸν καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Σακελλαρίου Ἀντωνίου Φραγκοῦλη Λογοθέτου, γυναικαδέλφου τοῦ φιλικοῦ Ἀντωνίου Σάρδη καὶ ἐφημερίου τοῦ ἰδιοκτῆτου αὐτοῦ ἐν Κιμῶλι ναοῦ τῆς Εὐαγγελιστρίας, ἐξ ἐγγράφου δημοσιευθέντος ἐν τῷ Ἀρχεῖῳ τῆς Ὑδρας (τόμ. 9, 1927, σ. 411-412), ἐξ οὗ μανθάνομεν ὅτι οὗτος ἐπληροφόρησε τὸν ἑπαρχον Σίφνου, Μήλου καὶ Κιμῶλου Παναγιώτην Καραϊωάννην διὰ τὴν ἐν Κιμῶλι ἐπικρατοῦσαν κατὰ τὸ 1823 ἀναρχίαν. Ὁ ἐν λόγῳ ἑπαρχος μεταδίδει τὴν πληροφορίαν ταύτην εἰς τοὺς προκρίτους τῆς Ὑδρας καὶ χαρακτηρίζει τὸν ὡς ἄνω κληρικὸν «ὡς φιλογενῆ».

3. Δοκίμιον Ἱστορικὸν Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, Α', Ἀθήναι 1859.

4. Οἱ Φιλικοί, Ἀθήναι 1937.

5. Ἡ Φιλικὴ Ἐταιρεία, ἐν Springfield, Mass (Ἀμερικῆς) 1928, ἐνθα δημοσιεύεται κατάλογος 1100 φιλικῶν.

6. Ἡ Φιλικὴ Ἐταιρεία, «Δελτίον τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογ. Ἐταιρείας τῆς Ἑλλάδος» τ. 18, Ἀθήναι 1967, σ. 177-352.

Ὁ Οἰκονόμος Ἀντώνιος Β. Σάρδης εἰς εἰκόνα τοῦ τέμπλου
τοῦ ἐν Κιμώλῳ ναοῦ τῶν Ταξιαρχῶν.

ήγουμένου τῆς ἐν Ἁγιονησίῳ παρὰ τὴν Κίμωλον ἰ. μονῆς τοῦ ἁγίου Γεωργίου καὶ τῆς ἐν Μήλῳ ἰ. μονῆς τοῦ ἁγίου Σάββα¹. Τῷ 1798 ἐνυμφεύθη τὴν θυγατέρα τοῦ χωροεπισκόπου Κιμώλου (ἀρχιερατικοῦ ἐπιτρόπου) Φραγκούλη Λογοθέτου Ἄννουσαν καὶ ἐχειροτονήθη ἱερεὺς. Τῷ 1809 ἐγένετο ἀνακαινιστὴς τοῦ ἐν Κιμώλῳ παλαιοῦ ναοῦ τῆς Ὁδηγητρίας, συμφώνως πρὸς ἐπιγραφὴν ἐπὶ παλαιᾷς εἰκόνας αὐτῆς, τὸν ὁποῖον ὁ υἱὸς του Βασίλειος, Οἰκονόμος ἐπίσης, ἐκ θεμελίων ἀνεκαίνισε μετὰ τοῦ δημάρχου τῆς νήσου Δημητρίου Οἰκονόμου Νικ. Ἀφεντάκη τῷ 1867, τῇ συνδρομῇ ἀπάντων τῶν κατοίκων².

Τὴν 31ην Μαΐου τοῦ «εἰκοστοῦ δευτέρου ἔτους τῶν Φιλικῶν» ἐμυήθη ἄγνωστον ὑπὸ τίνος εἰς τὰ τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας³, ἐνθέρμως ἀσπασθεὶς τὰς ἀρχάς της καὶ δι' ὄλων τῶν μέσων ἐργασθεὶς ὑπὲρ τοῦ ἀπελευθερωτικοῦ ἀγῶνος τῆς γενετείας του. Αὐτὸς οὗτος, ἀπευθυνόμενος πρὸς τὸν Ἰωάννην Καποδίστριαν κατὰ τὴν 23ην Ἰουνίου 1831, ἐξιστορῶν δὲ τὰ τῆς δράσεως αὐτοῦ καὶ ἐξαιτούμενος οἰκονομικὴν ὑπὸ τοῦ Κράτους ἐνίσχυσιν, γράφει⁴: «Ἐξοχώτατε, κάτοικος τῆς νήσου Κιμώλου, ἐνδεδυμένος τὸ ἀξίωμα τῆς ἱερωσύνης, διὰ τῆς παρουσίας μου ἐνώπιον τῆς Ὑ.Ἐ. παρακαλῶ νὰ στρέψητε τὴν προσοχὴν σας ἀπὸ τῶν γενικωτέρων εἰς τὰ μερικώτερα, διὰ νὰ Σᾶς ἐκφράσω τὰ κατ' ἐμέ, διὰ τὰ ὁποῖα ἠναγκάσθην νὰ μεταβῶ εἰς τὴν καθέδραν τῆς Κυβερνήσεως.

Ὅτε ἡ Πατρις ἔλαβε τὰ ὄπλα κατὰ τῶν τυράννων της ἐπαρουσιάσθην πρωταγωνιστῆς μεταξὺ τῶν συμπολιτῶν μου εἰς τὸν

1. Κιμωλιακά, ἐνθ' ἀν. σ. 37, 51-52.

2. Πρεσβ. Ἰ. Σπ. Ράμφου - Κ. Ἰ. Παπαδοπούλου, Λαογραφικὰ τῆς Κιμώλου, ἐν Πειραιεὶ 1953, σ. 38 ἐξ.

3. Βλ. τὸ κατωτέρω δημοσιευόμενον ἐν φωτοτυπία ἐπίσημον ἔγγραφο τῆς μυήσεώς του μετὰ τῆς ἡμετέρας ἀποκρυπτογραφήσεως αὐτοῦ. Πλὴν τοῦ ἔγγραφου τούτου εὗρομεν καὶ ἄλλα ἐν τῷ Ἀρχεῖῳ τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ, λίαν ἀξιόλογα διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς Κιμώλου, τὰ ὁποῖα ἐδημοσιεύσαμεν εἰς τὰ «Κιμωλιακά», ἐνθ' ἀν., σ. 25-30, 44-52.

4. Τὸ ἔγγραφο τοῦτο, ἀποκείμενον εἰς τὰ Γενικὰ Ἀρχεῖα τοῦ Κράτους, ἐδημοσιεύθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Γεωργίου Π. Καλούδη ἐν τῇ ὑπ' αὐτοῦ ἐκδιδομένη ἐφημερίδι «Φωνὴ τῆς Κιμώλου», ἀριθ. φ. 232-233, ἐν Πειραιεὶ, 1968, σ. 3.

Τὸ ἔγγραφο τῆς μύσεως τοῦ ἱερέως Ἀντ. Σάρδη εἰς φιλικὸν ἀπικρυπτογραφοῦμενον ὡς κάτωθι :

«Ἡ Ἐλευθερία ἢ Θάνατος. Εἰς τὸ ὄνομα τῆς μελλούσης σωτηρίας καθιερώνω ἱερέα φιλικὸν καὶ ἀφιερώνω εἰς τὴν ἀγάπην τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας καὶ εἰς τὴν ὑπεράσπισιν τῶν μεγάλων ἱερέων τῶν ἑλευσινίων τὸν συμπατριώτην κύρ Ἀντώνιον Βασ. Σάρδην ἐκ πατρίδος Κιμώλου ἐτῶν σαράντα ἔξ ἐπαγγέλματος ἱερέα ὡς θερμὸν ὑπερασπιστὴν τῆς εὐδαιμονίας τῆς Πατρίδος καθιερωθέντα καὶ ὀρκισθέντα παρ' ἐμοῦ ἐν Κιμῶλι τὰς τριάντα μία Μαΐου τοῦ εἰκοστοῦ δευτέρου τῶν φιλικῶν».

ἱερὸν πόλεμον, ὑπέμεινα αὐτοπροαιρέτως θυσίας ἀνωτέρας τῆς καταστάσεώς μου, ὅτε ὁ Ἑλληνικὸς στόλος περιέπλεε τὰς Νήσους, συνεισέφερον εἰς διαφόρους ἀνάγκας τῆς Πατρίδος χρηματικά βοηθήματα, ἐπρόφθασα ἐν ἀνάγκῃ τοὺς Κρήτας μὲ ἱκανὰ πολεμοφόδια, ὑπηρέτησα διαφόρως τὴν Πατρίδα, γενόμενος καὶ πυρπολητῆς, χωρὶς νὰ ἔχω σκοπὸν τὴν ἰδιοτέλειαν. Ἐφάνην πρόθυμος ἐνεργὸς τῶν διαταγῶν τῆς Ὑ. Ἐξοχότητος εἰς τὴν ὁποίαν ἐδιωρίσθην ὑπηρεσίαν τῆς καταμετρήσεως τῶν γαιῶν τῆς Κιμῶλου καὶ ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα δύναμαι νὰ ὑποστηρίξω δι' ἐγγράφων καὶ ἀγράφων ἀποδείξεων.

Καὶ διὰ νὰ μὴν παραβαρύνω τὰς ἀκοάς Σας, ὑπέπεσα τελευταῖον, ὀλίγον πρὸ τῆς ἐλευσεως τῆς Ὑ. Ἐξοχότητος, εἰς τὴν ἄδικον ὀργὴν τῶν Κρητῶν, αἰχμαλωτισθεὶς παρ' αὐτῶν καὶ λυτρωθεὶς, μὲ τὴν ἐκποίησην τῆς ἐναπολειφθείσης μικρᾶς περιουσίας μου, λέγων μετὰ τοῦ Δαβίδ, «ὁ ζῆλος τοῦ οἴκου σου κατέφαγέ με»¹.

Δι' ὅλα ταῦτα, σεβαστὲ Κυβερνήτα, καταφεύγω εἰς τὸ φιλάνθρωπον καὶ φιλοδίκαιον τῆς Ὑ. Ἐξοχότητος καὶ παρακαλῶ θερμῶς νὰ ἐπιβλέψητε εἰς τὰ δεινὰ μου, οἰκονομοῦντες τὰ περιστατικὰ πτωχοῦ ἱερέως περιστοιχισμένου ἀπὸ ἀσθενῆ καὶ πολυμελῆ οἰκογένειαν. Πληροφορηθῆτε ὅτι δὲν ἤθελα ἐνοχλήσει τὴν ἐξοχότητά Σας, ἐὰν σειρὰ δυστυχιῶν ἀνοικονομῆτων δὲν μ' ἔφεραν εἰς ἀπελπισίαν, διὰ τὴν στέρησιν καὶ αὐτοῦ τοῦ ἐπιουσίου

1. Ἐν Κιμῶλῳ κατέγραψα τοὺς κατωτέρω δημῶδεις στίχους ἀπὸ στόματος γερόντων τῆς νήσου, εἰς τοὺς ὁποίους ἀναφέρεται ἡ ὑπὸ πειρατῶν ἀναζήτησις πρὸς αἰχμαλωσίαν προϋχόντων Κιμῶλιων, ἐν οἷς καὶ ὁ φιλικός:

«Φέρτε μας τὸ Μαῖμάρη,
 ποῦχει μύλο σὰν καράβι.
 Φέρτε μας τὸ Γαβαλᾶ,
 ποῦχει τσόκαρα πολλά.
 Φέρτε μας καὶ τὸν Κονόμο,
 ποὺ μᾶς ἔδειξε τὸ νόμο.
 Φέρτε μας τὸ Βασιλάκη,
 ποῦχει γρόσα ἓνα πινάκι».

Κατὰ λαϊκὴν ἐπίσης παράδοσιν, ὁ ἐν λόγῳ φιλικὸς αἰχμαλωτισθεὶς ὑπὸ πειρατῶν καὶ μεταφερθεὶς εἰς τὰ Πολλώνια τῆς Μήλου ἀπηλευθερώθη, ἐξαγορασθεὶς ὑπὸ τῆς συζύγου του ἀντὶ ἱκανοῦ χρηματικοῦ ποσοῦ.

ἄρτου. Κόπτεται τέλος τὸ νῆμα τῶν ἡμερῶν μου καὶ τῆς οἰκογενείας μου, ἐὰν ἀποτύχω τῶν ἐλπίδων μου, ἀπὸ τὰς ὁποίας ἀναπτερούμενος, μένω μὲ σέβας βαθύτατον τῆς Ὑμ. Ἐξοχότητος.

Ἐν Ναυπλίῳ τῇ 23 Ἰουνίου 1831

Πρὸς Θεὸν εὐχέτης διάπυρος
Οἰκονόμος Κιμώλου Σάρδης».

Ὁ Κυβερνήτης, διαβιβάσας τὴν ὡς ἄνω αἴτησιν τοῦ ἱερέως Ἀντωνίου Σάρδη κατὰ τὴν 25ην Ἰουνίου 1831 πρὸς τὸν ἐπὶ τῆς οἰκονομίας γραμματέα τῆς Ἐπικρατείας, συνιστᾷ ὅπως χορηγηθῶσιν εἰς τὸν φιλικὸν «γρόσια ἑκατὸν εἴκοσι... παρὰ τῆς κυβερνήσεως εἰς περίθαλψιν» αὐτοῦ¹.

Βραδύτερον —κατὰ τὴν 9ην Δεκεμβρίου 1834— ὁ Μητροπολίτης Μήλου Καλλίνικος ἀπευθύνει ἐκ Σίφνου ἔγγραφον² κατ' ἐντολὴν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου πρὸς τὸν ἀρχιερατικὸν ἐπίτροπον Κιμώλου, μετὰ ληφθεῖσαν ἀπόφασιν τοῦ βασιλέως Ὁθωνος, ὅπως οἱ ὑπηρετήσαντες στρατιωτικῶς κατὰ γῆν ἢ θάλασσαν τὴν πατρίδα κληρικοὶ τύχῳσι συντάξεως, καὶ ζητεῖ, ἵν' ἀποσταλῆ εἰς αὐτὸν σημείωσις περὶ «τῶν ἐκ τῆς νήσου κληρικῶν», οἱ ὁποῖοι ὑπῆρέτησαν τὸν ἀγῶνα. Ἀποτέλεσμα τῶν ἐνεργειῶν τούτων ὑπῆρξεν ἡ ἀπονομὴ συντάξεως ἐξ εἴκοσι δραχμῶν εἰς τὸν ἱερέα Ἀντώνιον Σάρδην, ἥτις ηὑξήθη εἰς τριάντα δραχμὰς μηνιαίως ἀπὸ τοῦ Μαΐου 1842³.

Ὁ ἐν λόγῳ κληρικὸς τόσον κατὰ τὴν περίοδον τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος, ὅσον καὶ μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν, ὑπῆρξε σεβαστὴ καὶ δεόντως τιμωμένη προσωπικότης ἐν Κιμώλῳ. Τὴν 26ην Σεπτεμβρίου 1827, κατὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ Ἰωάννου Λειμβαίου ὡς βουλευτοῦ Σίφνου διὰ τὴν Ἐθνικὴν Βουλὴν, ὁ οἰκονόμος Ἀντώνιος Σάρδης μετέχει τῆς ἐκλογῆς ταύτης καὶ φέρει τὰς τρεῖς ψήφους τῆς Κιμώλου ὡς ἐκλέκτωρ τῆς νήσου⁴.

1. Βλ. «Φωνὴ τῆς Κιμώλου», ἐνθ' ἄν.

2. Βλ. τοῦτο ἐν τῷ παραρτήματι τοῦ παρόντος μελετήματος.

3. Βλ. τὸ σχετικὸν ἔγγραφον ἐν τῷ παραρτήματι.

4. Τὸ Πρακτικὸν τοῦτο τῆς ἐκλογῆς ἐδημοσιεύθη τὸ πρῶτον εἰς τὴν ἔφημερ. «Σίφνος», ἀριθ. φ. 150-151, Ἀὐγ. - Σεπτ. 1944 σ. 9. Βλ. τοῦτο ἐν τῷ παραρτήματι.

Τὴν 15ην Νοεμβρίου τοῦ 1843 ὁ ἐν λόγῳ φιλικὸς ἀπέθανε¹ καὶ ἐτάφη ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ ἰδιοκτῆτου αὐτοῦ ναοῦ τῶν Ταξιαρχῶν Κιμῶλου, ἢ πρὸ τοῦ ὁποίου πλατεῖα ἔλαβε τὸ ὄνομά του κατ' ἀπόφασιν τῆς κοινοτικῆς ἀρχῆς τῆς νήσου τὴν 11ην Σεπτεμβρίου 1949².

*

Ὁ σκευοφύλαξ Παπαηζέπος (Ἰωσήφ) Ἀγγελέτου Κυπριανός³, ἀνεψιὸς τοῦ ἱερομονάχου Παπαηζέπου Κυπριανοῦ, ἐγεννήθη τῷ 1799. Ἐχειροτονήθη ἱερεὺς τὴν 27ην Ἰουλίου 1821 καὶ διετέλεσεν ἐφημέριος τοῦ ἐν Κιμῶλῳ ἰδιοκτῆτου ναοῦ του τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος. Δὲν εἶναι γνωστὸν ἂν ὑπήρξε φιλικός, ἀλλ' ὅμως, συμφώνως πρὸς σχετικὸν ἐπίσημον ἔγγραφον, παρατιθέμενον ἐν φωτοτυπία εἰς τὸ κατωτέρω Παράρτημα, οὗτος «ἐντίμως» μετέσχε «τοῦ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλλάδος ἀγῶνος» ὡς ὑπαξιωματικὸς, ὁ δὲ βασιλεὺς Ὅθων ἀπένειμεν εἰς αὐτὸν διὰ τὰς ἐν λόγῳ ὑπηρεσίας του κατὰ τὴν 10ην Αὐγούστου 1845 τὸ «χαλκοῦν ἀριστεῖον». Ἐπίσης γνωρίζομεν ὅτι ὁ ἐν λόγῳ ἀγωνιστῆς ἀπεβίωσεν ἐν Κιμῶλῳ εἰς βαθὺ γῆρας τὴν 25ην Ἰανουαρίου 1882, ταφείς εἰς τὸν νάρθηκα τοῦ ὡς ἄνω ναοῦ τῆς Μεταμορφώσεως. Ὡς δ' ἡ Κοινότης Κιμῶλου ἐτίμησε κατὰ τὴν 11ην Σεπτεμβρίου 1949 τὸν φιλικὸν ἱερέα Ἀντώνιον Σάρδην, οὕτως ἔπραξε καὶ διὰ τὸν σκευοφύλακα Κυπριανόν, ἐντοιχίσασα ἐπὶ τοῦ ἀνατολικοῦ τοίχου τοῦ ναοῦ του πλάκα μὲ τὴν ἐπιγραφὴν: «Ὁδὸς Ἰωσήφ Α. Κυπριανοῦ ἱερέως ἀγωνιστοῦ τοῦ 1821»⁴.

1. Τοῦτο ἐξάγεται ἐκ σημειώσεως ἐπὶ παραφύλλου. Βλ. φωτοτυπία ἐν τῷ παραρτήματι.

2. Κατὰ τὴν τελετὴν τῶν ἀποκαλυπτηρίων τῆς σχετικῆς ἀναμνηστικῆς πλακὸς ὠμίλησαν ὁ γράφων καὶ ὁ μητροπολίτης Σύρου Φιλάρετος.

3. Σημειωτέον ὅτι εἰς Ζέπος Κυπριανὸς ἐκ Πάρου φέρεται εἰς ἔγγραφα τῆς ἐν Ἀστρεῖ Ἐθνικῆς Συνελεύσεως, κατ' Ἀπρίλιον 1823, δημοσιευόμενα εἰς τὸ Ἀρχεῖον τῆς Ὑδρας, τ. 9, 1927, σ. 110, 156.

4. Τὴν πλάκα ἀπεκάλυψεν ἐν τελετῇ ὁ μητροπολίτης Σύρου Φιλάρετος, ὁμιλήσας καταλλήλως περὶ τοῦ τιμηθέντος κληρικοῦ.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Α'

Ἄριθ. 99 - Διεκ. 15

Ἐν Σίφνῳ τῇ 9ῃ Δεκεμβρίου 1834

Βασιλείον τῆς Ἑλλάδος

Ὁ κατὰ τὴν Ἐπισκοπὴν Μήλου Μητροπολίτης

Πρὸς τὸν ἡμέτερον κατὰ τὴν νῆσον Κίμωλον Ἐπίτροπον.

Ἡ Α.Μ. ὁ Βασιλεὺς ηὐδόκησε νὰ ἐξοικονομήσῃ καὶ ὄλους τοὺς ἐντὸς τοῦ Βασιλείου κληρικούς, ὅσοι ὑπηρέτησαν στρατιωτικῶς κατὰ γῆν ἢ θάλασσαν τὴν Πατρίδα, καὶ ὅσοι λαβόντες μέρος εἰς τὸν ὑπὲρ αὐτῆς ἀγῶνα, κατεστάθησαν ἀνίκανοι, πρὸς τὸν ἀπὸ τοῦ ἐπαγγέλματος αὐτῶν πορισμὸν, λαμβάνοντες μέρος γῆς καὶ χρηματικὴν σύνταξιν.

Κατὰ συνέπειαν τῆς εὐδοκίας ταύτης τῆς Α.Μ., ἡ Ἱερὰ Σύνοδος τοῦ Βασιλείου διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 995 ἐγκυκλίου ἐπιστολῆς μᾶς προσκαλεῖ νὰ διευθύνωμεν πρὸς αὐτὴν ὅσον ἔνεστι ταχύτερον, ὅσοι ἐκ τῶν κατὰ τὴν Ἐπισκοπὴν ταύτην κληρικῶν ἔχουν

Ἄον Τὰ ἀποδεικτικά τῶν στρατιωτικῶν αὐτῶν ἐκδουλεύσεων ἐπικυρωμένα κατὰ τὴν τάξιν ἀπὸ τὴν ἀνήκουσαν πολιτικὴν ἀρχήν.

Βον Σημείωσιν ἀκριβῆ τοῦ ὀνόματος, τοῦ ἐπιθέτου, τῆς πατρίδος, τῆς ἡλικίας, τοῦ στρατιωτικοῦ βαθμοῦ (ἂν τις ἔλαβε τοιοῦτον), τοῦ τόπου τῆς εἰς τὸ ἐξῆς σταθερᾶς διαμονῆς των, τὴν κτηματικὴν κατάστασίν των, τὸν ἀριθμὸν τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας των καὶ τὴν κατάστασιν ἐνὸς ἐκάστου αὐτῶν, καὶ ὅλας τὰς ἄλλας περιστάσεις.

Κατὰ τὴν προειρημένην λοιπὸν ἐγκύκλιον τῆς Ἱερᾶς Συνόδου προσκαλεῖσαι, κύριε, νὰ διευθύνῃς πρὸς ἡμᾶς Σημείωσιν τῶν ἐκ τῆς Νήσου Κιμῶλου Κληρικῶν, οἵτινες δύνανται νὰ ἔχωσι τὰ ἄνωθεν ἀποδεικτικά διὰ νὰ ἐνεργήσωμεν τὰ περαιτέρω.

Ὁ Μήλου Καλλίνικος¹.

1. Ἐκ τοῦ ἀρχείου τοῦ ἀρχ. ἐπιτρόπου Κιμῶλου.

Εἰς τὴν σελίδα 4 τοῦ ἐγγράφου σημειοῦνται :

Ἄριθ. 15. Ὁ κατὰ τὴν Ἐπισκοπὴν Μήλου Μητροπολίτης.

Πρὸς τὸν κατὰ τὴν Ν. Κίμωλον ἡμέτερον Ἐπίτροπον, πρῶην Οἰκονόμον Κύριον Δημήτριον Σάρδην. Εἰς Κίμωλον. Διὰ τοῦ ἐν Μήλῳ ἐπιτρόπου μας διευθυνέτω ἀσφαλῶς. «Περὶ ἀποστολῆς τῶν ὅσοι ἐκ τοῦ Ἱεροῦ Κλήρου ὑπηρέτησαν εἰς τὸν Ἱερὸν Ἀγῶνα ἀποδεικτικῶν».

Β'

Ἄρ. 11071. 11368. 14716

1602

Βασιλείον τῆς Ἑλλάδος
Ἐπί τῶν Ἐκκλησιαστικῶν
καὶ τῆς
Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως
Γραμματεία τῆς Ἐπικρατείας
Πρὸς τὸν Αἰδεσιμώτατον Πρεσβύτερον καὶ Οἰκονόμον
Ἀντώνιον Σάρδην ἐκ Κιμῶλου.

Διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 1451, 657 Βασιλικοῦ Διατάγματος ἐκδοθέν-
τος τῇ 17 τοῦ παρόντος μηνός, ὁ Μεγαλειότατος Βασιλεὺς Ἡμῶν
ἠδύοκῆσε ν' αὐξήσῃ κατὰ δέκα δραχμάς τὴν μηνιαίαν ὑμῶν
σύνταξιν ἀπὸ τῆς 20 τοῦ παρελθόντος μηνός Μαΐου, ἡμέρας
ἀφ' ἧς ἀντὶ τῶν 20 τὰς ὁποίας ἐλαμβάνετε μέχρι τοῦδε θέλετε
λαμβάνει τοῦ λοιποῦ ἀνά δραχ. 30 κατὰ μῆνα.

Τοῦτο γνωστοποιοῦντες διὰ τῆς παρούσης ἀναγγέλλομεν
συγχρόνως εἰς ὑμᾶς ὅτι τὸ διὰ τὴν πληρωμὴν τῆς συντάξεως
ταύτης χρηματικὸν ἔνταλμα θέλει ἐξακολουθῆ νὰ ἐκδίδεται
τακτικῶς ἐπὶ τῷ ὀνόματι ὑμῶν ὑπὸ τοῦ ὑποδιοικητοῦ Μήλου.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 22 Ἰουνίου 1842

Ὁ Γραμματεὺς τῆς Ἐπικρατείας.

Γ'

Τὸ πρακτικὸν τῆς ἐκλογῆς τοῦ Ἰωάννου Λειμβαίου ὡς βουλευ-
τοῦ Σίφνου ἔχει ὡς ἐξῆς:

«Οἱ ὑπογεγραμμένοι ἐκλέκτορες τῆς ἐπαρχίας Σίφνου, Μήλου
καὶ Κιμῶλου δι' ἐπισήμων ἐγγράφων ἀπὸ τὰς κοινότητάς μας,
συνελθόντες εἰς τὴν μητρόπολιν τῆς ἐπαρχίας ταύτης διὰ νὰ
ἐκλέξωμεν τὸν ἀντιπρόσωπον καὶ νὰ τὸν ἀποστείλωμεν εἰς τὴν
ἐθνικὴν βουλὴν καὶ ἐπειδὴ διαφωνοῦμεν εἰς τὴν ἐκλογὴν, τῇ
δυνάμει τοῦ νόμου, ἐκλέξαμεν τῇ τῶν πλειόνων ψήφῳ ἀντιπρό-
σωπον τῆς ἐπαρχίας μας τὸν κύριον Ἰωάννην Λειμβαῖον, πατριώ-
την τίμιον καὶ ἄξιον νὰ ἀναδειχθῇ τὸ βάρος τοῦ ὑψηλοῦ τούτου
ὑπουργήματος. Παρακαλοῦμεν λοιπὸν τὴν ἐθνικὴν βουλὴν νὰ

τὸν ἀναγνωρίσει τοιοῦτον καὶ δεχθῆ μέλος τῆς νόμιμον, (καθ' ὃ ἀπεφασίσαμεν τῇ τῶν πλειόνων ψήφῳ) διὰ νὰ συνεργῆ καὶ συμπράττη μετὰ τῶν λοιπῶν εἰς τὰ συμφέροντα τῆς πατρίδος.

Αἱ δὲ ψῆφοι τῆς ἐπαρχίας μας εἶναι δεκαοκτώ, ἑννέα ἐκ τῆς Σίφνου, ἕξ ἐκ τῆς Μήλου καὶ τρεῖς ἐκ τῆς Κιμώλου.

τῇ 26 Σεπτεμβρίου 1827

Οἱ ἐκλέκτορες τῆς μητροπόλεως
Πέτρος Κωνσταντίνου Μπάος
Γιακουμῆς Βαφίας.

Οἱ φέροντες τοὺς ἕξ ψήφους τῆς νήσου Μήλου καὶ ἐκλέκτορες αὐτῆς·

Κανέλλης Γρηγόριος ἰατρός
Ἰάκωβος Ἀρμένης.

Ὁ φέρων τὰς ψήφους τῆς Κιμώλου καὶ ἐκλέκτωρ αὐτῆς·
Οἰκονόμος Σάρδης βεβαιῶ.

Πιστοποιοῦμεν ὅτι αὗται αἱ ὑπογραφαὶ εἰσὶν γνήσiai καὶ ἀληθεῖς.

Οἱ δημογέροντες τῆς Σίφνου
Πέτρος Κωνσταντίνου Μπάος
Ζαννῆς Ἀλεξ. Καμπάνης».

Πρωτ. ΙΩΑΝΝΗΣ ΣΠ. ΡΑΜΦΟΣ

Τὸ ἔγγραφον τῆς ἀπονομῆς τοῦ χαλκοῦ ἀριστείου εἰς τὸν
 Παπαζέπον Κυπριανόν.

1821
 1822
 1823
 1824
 1825
 1826
 1827
 1828
 1829
 1830
 1831
 1832
 1833
 1834
 1835
 1836
 1837
 1838
 1839
 1840
 1841
 1842
 1843
 1844
 1845
 1846
 1847
 1848
 1849
 1850
 1851
 1852
 1853
 1854
 1855
 1856
 1857
 1858
 1859
 1860
 1861
 1862
 1863
 1864
 1865
 1866
 1867
 1868
 1869
 1870
 1871
 1872
 1873
 1874
 1875
 1876
 1877
 1878
 1879
 1880
 1881
 1882
 1883
 1884
 1885
 1886
 1887
 1888
 1889
 1890
 1891
 1892
 1893
 1894
 1895
 1896
 1897
 1898
 1899
 1900

Αποστασιν ἐκ βιβλίου ληξιαρχικῶν πράξεων τοῦ ἀρχιερατικοῦ ἐπιτρόπου
 Κιμῶλου εἰς ὃ σημειοῦται ὁ θάνατος τοῦ φιλικοῦ.

Ἀπόστασμα ἐκ βιβλίου ληξιαρχικῶν πράξεων τοῦ ἀρχιερατικοῦ ἐπιτρόπου Κιμῶλου εἰς ὃ σημειοῦται ὁ θάνατος τοῦ φιλικοῦ.

Ὁ ἀείμνηστος Μητροπολίτης Σύρου Φιλάρετος τελῶν μνημόσυνον τοῦ φιλικοῦ
κατὰ τὴν ἐν τῇ φερωνύμῳ Πλατεῖα τελετὴν τῶν ἀποκαλυπτηρίων
ἀναμνηστικῆς πλακῆς.

ΓΕΡΑΣΙΜΟΥ Μοναχοῦ ΜΙΚΡΑΓΙΑΝΝΑΝΙΤΟΥ
Ἑμνογράφου τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας

ΥΜΝΟΛΟΓΙΚΑ ΚΑΙ ΣΥΝΑΞΑΡΙΑΚΑ
ΤΗΣ ΚΙΜΩΛΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕ ΝΗΣΩΝ

Ἡ εἰκὼν τῆς Ὁδηγητρίας τοῦ Μητροπολιτικοῦ Ναοῦ τῆς Κιμῶλου.

(Σχεδίασμα Φωτ. Κόντογλου)

ΚΑΝΩΝ ΠΑΡΑΚΛΗΤΙΚΟΣ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΥΠΕΡΑΓΙΑΝ ΘΕΟΤΟΚΟΝ,
ΤΗΝ «ΟΔΗΓΗΤΡΙΑΝ» ΤΗΣ ΚΙΜΩΛΟΥ.

ΣΥΝΑΞΑΡΙΟΝ

Ἡ μικρὰ ἐν Κυκλάσι νῆσος Κίμωλος μεγάλην ἀληθῶς καὶ πλουσίαν ἐπλούτησε χάριν παρὰ τῆς Θεομήτορος, προστάτιν αὐτὴν κτησαμένη καὶ γλυκεῖαν ἔφορον καὶ βοηθόν, τῆς Ὅποίας τὴν ἁγίαν καὶ θαυματουργὸν Εἰκόνα, τὴν ἐπονομαζομένην «Ὁδηγήτριαν», ὡς μέγα καὶ οὐράνιον ἔχει θησαύρισμα καὶ ταμεῖον καὶ πηγὴν ἀκένωτον τῶν παρ' Αὐτῆς ἐκάστοτε πολλαπλῶν ἀντιλήψεων.

Ἡ ἁγία αὕτη Εἰκὼν, πρὸ ἀγνώστων χρόνων καὶ ἀδήλοις τρόποις, τῇ εὐδοκίᾳ τῆς Θεομήτορος, θησαυρισθεῖσα ἐν Κιμῶλῳ, κατέστη ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ «καταφυγὴ καὶ δύναμις» καὶ χαρὰ καὶ ἐντρύφημα, καὶ δόξα καὶ κραταίωμα, καὶ εἴ τι καλὸν καὶ σωτήριον παντὸς Κιμωλίου, σκέπουσα καὶ φυλάττουσα τῇ δασιλεῖ αὐτῆς χάριτι τὴν νῆσον αὐτῶν.

Ἀπεῖρῳ δὲ εὐγνωμοσύνη καὶ θερμοτάτῃ εὐλαβείᾳ κινούμενοι πρὸς τὴν Θεομήτορα οἱ εὐσεβεῖς Κιμῶλιοι, περίβλεπτον καὶ περιφανῆ ἀνήγειραν αὐτῇ ναόν, ἀρχιερατικοῦ ἐπιτρόπου ὄντος τοῦ ἀειμνήστου Οἰκονόμου Βασιλείου Ἄντ. Σάρδη, καὶ δημαρχοῦντος τοῦ Δημητρίου Οἰκ. Ἀφεντάκη, ὃς καὶ τῆς ἐπαλλήλου καθ' ὕπνον ἐμφανείας ἠξιώθη τῆς Θεομήτορος, ἐνθαρρυνούσης αὐτὸν πρὸς τὸ ἱερὸν ἔργον τῆς ἀποπερατώσεως τοῦ ναοῦ, ὅστις ἀποπερατωθεὶς, ἐνεκαινιάσθη τῇ 15ῃ Ἰουλίου 1873 ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου Μητροπολίτου Σύρου Ἀλεξάνδρου Λυκούργου. Πρὸ τούτου ὑπῆρχεν ἕτερος οὐκ εὐμεγέθης ναός, ἐνθα ἡ Εἰκὼν τῆς Θεοτόκου.

Ἐν τῷ νέῳ καὶ περιλάμπρῳ ναῷ, ὅπου ἐναπετέθη ἡ θαυματουργὸς τῆς Θεομήτορος Εἰκὼν, ὡς νεφέλη φωτεινὴ ἐπεσκίασεν ἡ χάρις τῆς Κυρίας Θεοτόκου καὶ πλεῖστα ἐνεργοῦνται θαύματα τοῖς εὐλαβῶς προσερχομένοις καὶ ἐξαιτοῦσι τὴν τῆς Πανάγνου Θεοτόκου ταχυτάτην καὶ σωτήριον ἀντίληψιν. Καὶ τίς καταφεύγων τῇ Ὑπεραγίᾳ Ὁδηγητρίᾳ οὐ λαμβάνει ταχέως τὰ πρὸς σωτηρίαν αἰτήματα; Μάρτυρες τούτων, οὐ μόνον οἱ εὐσεβεῖς Κιμῶ-

λοιοι, οἱ διασωθέντες πολλάκις τῇ χάριτι αὐτῆς καὶ ποικίλως εὐεργετούμενοι τῇ σφζούσῃ αὐτῆς μητρικῇ εὐνοίᾳ καὶ προστασίᾳ, ἀλλὰ καὶ αἱ κύκλω νῆσοι καὶ πᾶς εὐσεβῆς ἀλλαχόθεν προστρέχων αὐτῇ ἐν ἀνευδοιάστῳ πίστει καὶ εὐλαβείᾳ.

Θαυμαστὴ ὄντως ἡ χάρις τῆς Παναγίας Ὁδηγητρίας, καὶ ἄπειρα τὰ παρ' αὐτῆς τελούμενα θαύματα «ἐν εὐκαιρίαις καὶ θλίψεσι» πρὸς σωτηρίαν καὶ χαρὰν καὶ περιποίησιν τῶν εὐσεβῶν Κιμωλίων, τῶν καυχωμένων τῇ πλουσιοδώρῳ χορηγίᾳ τῆς προστασίας τῆς Κυρίας Ὁδηγητρίας, ἥτις πάντοτε προφθάνει τοὺς ἐπικαλουμένους αὐτήν. Καὶ τίς οὐ θαυμάσει ἀκούων τὰ παρ' αὐτῆς θαύματα; Αὕτη διέσωσε καὶ διεφύλαξεν ἀβλαβῆ τὸν ἐκ τοῦ τρούλλου πεσόντα οἰκοδόμον, Νικόλαον Σπίθαν ὀνόματι, ἐργαζόμενον ἐν τῇ οἰκοδομῇ τοῦ πανιέρου αὐτῆς ναοῦ, ὅστις ὀλισθήσας καὶ πεσὼν ἐκ τοσοῦτου ὕψους ἐσώθη ἐκ βεβαιοτάτου θανάτου, τῇ σωστικῇ αὐτῆς χάριτι. Ὡσαύτως, οὐ μόνον χαλεπαὶ τρικυμιαὶ ἀγριαίνουσης θαλάσσης κατέπαυσαν καὶ φοβεροὶ κλύδωνες ἐκόπασαν καὶ ὑψούμενα κύματα ἐγαλήνισαν καὶ πολλοὶ πλωτῆρες καὶ ναυτιλλόμενοι διεσώθησαν τῇ ταχυτάτῃ τῆς Ὁδηγητρίας Θεοτόκου ἀντιλήψει, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐνσκήψασα ἐν ἔτει 1915 πολυφθόρος καὶ βροτολογιῶδες νόσος («εὐλογία»), ἡ ἀπειλοῦσα τῇ νήσῳ παντελεῖη καταστροφὴν καὶ ὄλεθρον, τῇ ὀξυτάτῃ αὐτῆς βοήθειᾳ καὶ χάριτι κατέπαυσε καὶ ἠφανίσθη, πρεσβευούσης καὶ μεσιτευούσης τῇ μητρικῇ αὐτῆς συμπαθείᾳ ὑπὲρ ἡμῶν τῆς Ἁγίας Μεγαλομάρτυρος Βαρβάρας*.

Χαίρει χαρὰν μεγάλην ἡ νῆσος Κίμωλος ἐπὶ τῇ ἐξαιρέτῳ ταύτῃ προστασίᾳ τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου τῆς «Ὁδηγητρίας», καὶ εὐφήμῳ στόματι καὶ τρανοφθόγγῳ γλώσσῃ μεγαλύνει («τὰ μεγάλα μεγαλεῖα») καὶ τὴν πληθὺν τῶν θαυμάτων αὐτῆς, μεγαλοπρεπῆ δὲ ἄγει ἑορτὴν καὶ πανήγυριν πρὸς δόξαν καὶ τιμὴν αὐτῆς κατὰ τὴν 21ην Νοεμβρίου μηνός, ἐν ἣ ἅσα ἡ νῆσος πανδημεὶ συρρέει τῷ ἁγίῳ αὐτῆς ναῷ, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν περὶ αὐτὴν νήσων, καὶ δὴ τῆς Μήλου, εὐλαβῶς προσέρχονται πλεῖστοι εὐσεβεῖς, ὕμνουντες ἐν ἱεραῖς ὕμνοῦσιν καὶ παννύχοις στάσεσι

* Βλέπε σχετικῶς τὰ «Σωτήρια» τῆς Κιμώλου εἰς τὴν Ἁγίαν Βαρβάραν, Ἀθήναι 1954.

καὶ ἀγίαις λιταῖς καὶ λιτανείαις τὴν ὑπερύμνητον Θεομήτορα, ἐξ ἧς πᾶσαν καρποῦνται χάριν καὶ ὄνησιν καὶ ὠφέλειαν πρὸς σωτηρίαν ψυχῆς τε καὶ σώματος.

Ταῖς τῆς Παναχράντου Μητρὸς πρεσβείαις, Χριστὲ ὁ Θεός, χορήγει τὰ πλούσια ἐλέη σου παντὶ τῷ κόσμῳ, τὴν δὲ νῆσον ταύτην Κίμωνλον σκέπε καὶ φύλαττε καὶ σῶζε ἀσινῆ πάντοτε ἐκ πάσης ἀνάγκης. Ἀμήν.

Ο ΚΑΝΩΝ

Ψαλλόμενος κατὰ τὴν παννουχίδα τῆς ἑορτῆς
(21 Νοεμβρίου) καὶ εἰς ἄλλας περιστάσεις.

Εὐλογήσαντος τοῦ Ἱερέως, τὸ Κύριε εἰσάκουσον, μεθ' ὃ τὸ
Θεὸς Κύριος, καὶ τὰ ἐξῆς:

Ἦχος δ'. Ὁ ὑψωθείς ἐν τῷ Σταυρῷ.

Τῶν Κιμωλίων δεῦτε πάντα τὰ στίφη, τῆς Θεοτόκου τῷ παν-
σέπτῳ τεμένει, πανευλαβῶς προσέλθωμεν κραυγάζοντες·
Δέσποινα Πανύμνητε, Ὁδηγήτρια Κόρη, σκέπε καὶ διάσωζε,
ἀπὸ πάσης ἀνάγκης, καὶ τῶν σκανδάλων πάντων τοῦ ἐχθροῦ,
ταύτην τὴν νῆσον, τὴν σὲ μεγαλύνουσαν.

Δόξα, καὶ νῦν. Ὁμοιον.

Σὲ προστασίαν ἀληθῆ κεκτημένοι, τὴν σὴν κηρύττομεν ἀντίλη-
ψιν Κόρη, πρὸ τῆς σεπτῆς Εἰκόνας σου ἰστάμενοι, νόσων γὰρ
ἀπήλλαξας, καὶ ποικίλων κινδύνων, Κόρη Ὁδηγήτρια, τὴν πα-
ροῦσάν σου νῆσον, τὴν τὸν σεπτὸν σου Ἀχραντε ναόν, καταπλου-
τοῦσαν, ὡς μέγα προσφύγιον.

Εἶτα ὁ Ν' καὶ ὁ Κανὼν οὗ ἡ ἀκροστιχίς,

«Ὁδηγήτρια Κιμῶλου σκέπη. Γερασίμου Μ.Μ.»

Ῥωδὴ α'. Ἦχος πλάγιος δ'. Ὑγρὰν διοδεύσας.

Ο'μβρίζεις ὡς δρόσον ἀναψυχῆς, αἶε ἐν Κιμῶλῳ, τὴν σὴν χά-
ριν τὴν θαυμαστήν, ἔνθεν Ὁδηγήτρια Παρθένε, ἐν σοὶ Κιμῶ-
λοι πάντοτε χαίρουσι.

Δυνάμεις ἰάσεων ἢ σεπτῆ, Εἰκόν σου τελοῦσα, ἐνεργεῖα τῆ μυ-
στικῆ, νέμει Ὁδηγήτρια τοῖς πᾶσι, τῶν οἰκτιρμῶν σου τὰ
θεῖα δωρήματα.

Η ' Κίμωνος νόσων φθοροποιῶν, καὶ ἄλλων κινδύνων, τῇ ὀξείᾳ σου ἀρωγῇ, Κόρη λυτρουμένη ἀναμέλπει, χαριστηρίους ᾠδὰς τῇ Εἰκόνι σου.

Γ αλήνην καὶ νόσων ἀπαλλαγὴν, εἰρήνην βαθεΐαν, καὶ εὐστάθειαν ἐν παντί, δίδου Ὁδηγήτρια Παρθένε, τοῖς ἀφορῶσι πρὸς σὲ μετὰ πίστεως.

ᾠδὴ γ'. Οὐρανίας ἀψίδος.

Η ' ἀκένωτος χάρις, τῆς πρὸς ἡμᾶς σκέπης σου, τέρπει καὶ εὐφραίνει καὶ σώζει, αἰεὶ τὴν Κίμωνον, ἣτις προστρέχουσα, τῷ σῶ ἀγίῳ τεμένει, μέλπει Ὁδηγήτρια, τὰ σὰ θαυμάσια.

Τ ἣν σεπτὴν σου Εἰκόνα, ὡς θησαυρὸν ἔχοντες, καὶ ὡς ἰλαστήριον θεῖον, ἐκ ταύτης πάντοτε, πιστῶς λαμβάνομεν, τῇ μητρικῇ σου προνοίᾳ, Κόρη Ὁδηγήτρια, τὰς θείας δόσεις σου.

Ρ ᾧσιν πᾶς τις λαμβάνει, καὶ τῶν παθῶν λύτρωσιν, καὶ τὴν θεραπείαν Παρθένε, ψυχῆς καὶ σώματος, σπεύδων θερμότητα, τῷ παναγίῳ ναῶ σου, Κόρη Ὁδηγήτρια, τῇ σῇ χρηστότητι.

Ι ' ατῆρά σε πάλαι, τῆς λοιμικῆς Δέσποινα, νόσου ἀληθῶς ἐφευροῦσα, ἡ νῆσος Κίμωνος, ὀλέθρου σέσωσται, τῇ σωστικῇ ἀρωγῇ σου. Ὅθεν Ὁδηγήτρια μέλπει τὴν χάριν σου.

Δ ιάσωσον τὴν νῆσον Κίμωνον Κόρη πάσης ἀνάγκης, καὶ τοὺς πίστει τῷ σῶ ναῶ καταφεύγοντας, ὡς Ὁδηγήτρια πάντων καὶ προστασία.

Ε ' πίβλεψον ἐν εὐμενεῖᾳ Πανύμνητε Θεοτόκε, ἐπὶ τὴν ἐμὴν χαλεπὴν τοῦ σώματος κάκωσιν, καὶ ἴασαι τῆς ψυχῆς μου τὸ ἄλγος.

Αἵτησις καὶ τὸ Κάθισμα.

ᾠχος β'. Πρεσβεία θερμῆ.

Π ρεσβείᾳ τῇ σῇ, Παρθένε Ὁδηγήτρια, ἐν πίστει θερμῇ, ἡ Κίμωνος προστρέχουσα, λυτροῦται πάσης θλίψεως, καὶ κηρύττει τὴν χάριν σου κράζουσα. Σὺ εἶ προστάτις ἡμῶν ἀσφαλῆς, καὶ μέγα Πανάχραντε προσφύγιον.

᾿Ωδὴ δ΄. Εἰσακήκοα Κύριε.

Α΄ παστράπτει τὴν χάριν σου, ἡ θαυματουργός σου Εἰκὼν ᾿Οδηγήτρια, καὶ κινδύνων σῶζει τάχιστα, τοὺς πιστῶς φωνοῦντας τὸ σὸν ὄνομα.

Κιμωλίων ἀγλάϊσμα, καὶ τῶν πέριξ νήσων ἡδὺ μελέτημα, Θεοτόκε ᾿Οδηγήτρια, σῶζε πάσης βλάβης τοὺς ὑμνοῦντάς σε.

Ι΄ δού πάντες προσήλθομεν, σὺν τοῖς Κιμωλίοις ὁμοῦ οἱ Μήλιοι, τῷ ναῷ σου ᾿Οδηγήτρια, καὶ τὴν σὴν αἰτοῦμεν θεῖαν εὐνοίαν.

Μεγαλύνει ἡ Κίμωλος, Κόρη ᾿Οδηγήτρια τὰ σὰ θαύματα, δι᾿ ὧν σῶζεται ἐκάστοτε, χαλεπῶν Παρθένε περιστάσεων.

᾿Ωδὴ ε΄. Φώτισον ἡμᾶς.

Ω΄ φθη θαυμαστῶς, ἡ ταχεῖά σου βοήθεια, καὶ ἐρρύσατο τὴν Κίμωλον ᾿Αγνή, λοιμικῆς καταστροφῆς ὑμνολογοῦσάν σε.

Λάμπει πανταχοῦ, καὶ προφθάνει κινδυνεύοντας, τοὺς ἐγγύς ὡς ἀληθῶς καὶ τοὺς μακρὰν, Θεοτόκε ἡ ὀξεῖά σου ἀντίληψις.

Ο΄ ρμον γαληνόν, τὸν ναόν σου τὸν περίβλεπτον, κεκτημένοι ᾿Οδηγήτρια ᾿Αγνή, νοητῶν τρικυμιῶν ἀπολυτρούμεθα.

Υ΄ μνησαν ᾿Αγνή, ᾿Οδηγήτρια τὴν χάριν σου, οἱ ἐκ κλύδωνος σωθέντες χαλεποῦ, ἐν θαλάσῃ τὸ σὸν ὄνομα φωνήσαντες.

᾿Ωδὴ στ΄. Τὴν δέησιν.

Σωθεῖσα ἐν προφανέσι κινδύνοις, τῇ ταχεῖα ἐπεμβάσει σου Κόρη, ἡ νῆσος Κίμωλος μέλπει εὐσήμεως, τὴν πρὸς αὐτὴν θαυμαστὴν προστασίαν σου, καὶ εὐγνωμόνως τὴν πολλήν, Θεομητορ κηρύττει σου εὐνοίαν.

Κιμῶλου ἀγαλλιᾶται ἡ νῆσος, τῇ ἐκφάνσει τῶν πολλῶν σου χαρίτων, τῇ ἐναργῶς ἐν αὐτῇ γινομένη, ποικίλοις τρόποις ᾿Αγνή ᾿Οδηγήτρια, εἰς λύτρωσιν δυσχερειῶν, καὶ πολλῶν περιποίησιν ᾿Αχραντε.

Ε'ν πίστει τῷ σῶ ἀγίῳ τεμένει, καταφεύγομεν Κιμῶλιοι πάν-
τες, καὶ σὺν ἡμῖν τῶν Μηλίων χορεῖαι, καὶ πᾶς πιστὸς ἀλ-
λαχόθεν Πανύμνητε, καὶ ἐκ τῆς χάριτος τῆς σῆς, δωρεὰς σωτηρίους
καρπούμεθα.

Πλωτῆρας ἐκ θαλασσίου κινδύνου, ἐλυτρώσω Ὁδηγήτρια Κό-
ρη, καὶ ἐχθρικῆς προσβολῆς διασώξεις, τὴν πεποιθυῖαν τῇ
σκέπῃ σου Κίμωλον· πάντας προφθάνεις γὰρ Ἀγνή, καὶ παρέχεις
τοῖς πᾶσι βοήθειαν.

Διάσωσον τὴν νῆσον Κίμωλον Κόρη πάσης ἀνάγκης, καὶ τοὺς
πίστει τῷ σῶ ναῶ καταφεύγοντας, ὡς Ὁδηγήτρια πάντων
καὶ προστασία.

Ἄχραντε ἢ διὰ λόγου....

Αἴτησις καὶ τὸ Κοντάκιον.

Ἦχος β'. Τοῖς τῶν αἱμάτων σου.

Ω'ς Ὁδηγήτρια πάντων Θεόνομφε, πρὸς σωτηρίας τὴν τρίβον
ὀδήγησον, τοὺς πίστει ὑμνοῦντας τὴν δόξαν σου, καὶ τὰ πολ-
λὰ μεγαλεῖά σου Δέσποινα. Σὺ γὰρ ἡμῶν στήριγμα ἄσειστον.

Προκείμενον.

Μνησθήσομαι τοῦ ὀνόματός σου ἐν πάσῃ γενεᾷ καὶ γενεᾷ.

Στίχ. Τὸ πρόσωπόν σου λιτανεύουσιν οἱ πλούσιοι τοῦ λαοῦ.

Εὐαγγέλιον κατὰ Λουκᾶν.

Δόξα. Ταῖς τῆς Θεοτόκου...

Καὶ νῦν. Ταῖς τῆς Παναχράντου...

Προσόμοιον.

Ἦχος πλ. β'. Ὁλην ἀποθέμενοι.

Στίχ. Ἐλέησόν με ὁ Θεός, κατὰ τὸ μέγα ἔλεός σου....

Οἴλη μετὰ πίστεως, ἢ νῆσος Κίμωλος σπεύδει, τῷ ἀγίῳ οἴκῳ
σου, Κόρη Ὁδηγήτρια, καὶ κραυγάζει σοι. Ἀρωγὸς ἔσο μοι,

καὶ θερμὴ προστάτις, ὡσπερ πάλαι Θεονύμφευτε, καὶ νῦν καὶ πάντοτε, πόνων καὶ κινδύνων καὶ θλίψεων, καὶ πάσης ἄλλης μάστιγος, τῇ σῇ ρυομένη με χάριτι· σοὶ γὰρ ἀνατείνω, τὴν πᾶσαν προσδοκίαν μου Ἀγνή, καὶ προσκυνῶ τὴν Εἰκόνα σου, θαύματα πηγάζουσιν.

᾽Ωδὴ ζ'. Οἱ ἐκ τῆς Ἰουδαίας.

Η ἰομορφε Κόρη, Ὁδηγήτρια πάντων καὶ καταφύγιον, ἐκ πάσης ἐπηρείας, καὶ νόσων ὀλεθρίων, τοὺς βοῶντάς σοι λύτρωσαι· χαῖρε Παρθένε Ἀγνή, Κιμῶλου προστασία.

Γέρας ἔνθεον Κόρη, καὶ διάδημα ἔχει ἡ νῆσος Κίμωλος, τὴν θείαν σου Εἰκόνα, Ἀγνή τὴν καλουμένην, προσφυῶς Ὁδηγήτριαν· ἔνθεν καυχᾶται ἐν σοί, καὶ σῶζεται καὶ χαίρει.

Εἰν θαλάσῃ μὲν σῶζεις, τοὺς καλοῦντας Παρθένε τὴν θείαν κλησίην σου, ἐν γῆ δὲ ἀπαλλάττεις, κινδύνων πολυτρόπων, τοὺς πιστῶς σοι προστρέχοντας· ὅθεν πᾶς κόσμος Ἀγνή, ἐν σοὶ σκιρτᾷ καὶ χαίρει.

Ρέει ἀφθονος χάρις, ἐκ τῆς θείας Εἰκόνοσ σου Ὁδηγήτρια, καὶ νέμει σωτηρίαν, καὶ ἴασιν ταχεῖαν, ψυχῆς ἅμα καὶ σώματος, τῶν προσιόντων θερμῶς, τῇ θείᾳ ἀρωγῇ σου.

᾽Ωδὴ η'. Τὸν Βασιλέα.

Απας προστρέχων, ἐν τῷ ἁγίῳ ναῷ σου, Ὁδηγήτρια Παρθένε Θεοτόκε, χάριτος μεγίστης, τῆς σῆς καταξιούται.

Σκέπην σε ἔχει, ἡ νῆσος Κίμωλος Κόρη, καὶ προστρέχει σοὶ ἐν πάσῃ περιστάσει, καὶ εὐεργεσιῶν σου, τρυγᾷ τὰς διαδόσεις.

Ιδε Παρθένε, τῶν Κιμωλίων τὰ πλήθη, παριστάμενα τῇ θείᾳ σου Εἰκόνι, καὶ παράσχου τούτοις, τὴν χάριν σου τὴν θείαν.

Μανίας πάσης, τοῦ βροτοκτόνου Βελίαρ, διαφύλαττε ἀτρώτους Θεοτόκε, τοὺς ἀπὸ καρδίας, προστρέχοντάς σοι Κόρη.

Ῥδὴ θ'. Κυρίως Θεοτόκον.

Ο ἱ δῆμοι Κιμωλίων, ὁμοῦ σὺν τοῖς Μηλίοις καὶ τοῖς λοιποῖς Κυκλαδίταις κηρύττουσι, τὴν πρὸς ἡμᾶς σου χρηστότητα Ὁδηγήτρια.

Υ ' ψόθεν Θεοτόκε, ἴδε τοὺς ἐστῶτας, ἐν εὐλαβείᾳ τῇ θείᾳ Εἰκόνι σου, καὶ τούτοις δὸς τὰ αἰτήματα Ὁδηγήτρια.

Μ εγάλων χαρισμάτων, καταξιωθείσα, τῇ ἀντιλήψει σου Κόρη ἡ Κίμωλος, πανευχαρίστως δοξάζει σε Ὁδηγήτρια.

Μ ἡ παύση προνοοῦσα, ταύτης σου τῆς νήσου, καὶ τῶν μακρὰν Κιμωλίων Πανύμνητε, τῶν ἀδιστάκτῳ καρδίᾳ μεγαλυνόντων σε.

Τὸ Ἄξιόν ἐστὶ καὶ τὰ Μεγαλυνάρια.

Χ αῖροις τῶν Ἀγγέλων ἡ χαρμονή, χαίροις τῶν ἀνθρώπων, ἡ σωτήριος προσφυγή, χαίροις τῆς Κιμώλου, γλυκεῖα προστασία, Παρθένε Θεοτόκε καὶ Ὁδηγήτρια.

Ε ' χει τὸν ναόν σου τὸν θαυμαστόν, ἡ Κίμωλος Κόρη, ἐγκαλλώπισμα ἱερόν, καὶ λιμένα θεῖον, καὶ ὄρμον σωτηρίας, καὶ ἐν αὐτῷ προστρέχει, ἀεὶ καὶ σώζεται.

Β ρύει ἡ Εἰκὼν σου ἡ ἱερά, χάριν ἰαμάτων, καὶ θαυμάτων τὴν δωρεάν, τοῖς ἐν εὐλαβείᾳ, αὐτῇ προσερχομένοις, καὶ σὲ ὑμνολογοῦσιν, ὦ Ὁδηγήτρια.

Ε ' σωσας λοιμώδους νόσου ποτέ, τὴν Κίμωλον Κόρη, καὶ χειρώσεως ἐχθρικῆς ὅθεν σου κηρύττει, τὰ θαύματα τὰ ξένα, προστάτιν σε πλουτοῦσα, ὦ Ὁδηγήτρια.

Η ' Κίμωλος χαίρει πνευματικῶς, τοῖς σοῖς μεγαλείοις, Ὁδηγήτρια Μαριάμ, σὺν αὐτῇ δὲ ἅμα, αἱ κύκλω πᾶσαι νῆσοι, τρυφῶσαι τῶν πλουσίων, Κόρη χαρίτων σου.

Π άσης ἐπηρείας πάσης ὀργῆς, φύλαττε ἀτρώτους, Ὁδηγήτρια Μαριάμ, τοὺς ἐν πάσῃ ὥρα, τὸ μέγα ὄνομά σου, ἐν πίστει ἀδιστάκτῳ, φωνοῦντας Δέσποινα.

Πᾶσαι τῶν Ἀγγέλων....

Τὸ τρισάγιον, τὰ συνήθη τροπάρια, ἐκτενής, καὶ ἀπόλυσις,
μεθ' ἣν ψάλλομεν τὸ ἐξῆς:

Ἦχος β'. Ὅτε ἐκ τοῦ ξύλου.

Σ κέπη καὶ ἀντίληψις ἡμῶν, καὶ καταφυγὴ ἐν ἀνάγκαις, πέλουσα
"Αχραντε, πάσης περιστάσεως, καὶ πάσης θλίψεως, καὶ σκαν-
δάλων τοῦ ὄφους, καὶ ἀρρωστημάτων, σκέπε καὶ διάσωζε, τὴν
νῆσον Κίμωνλον· σὲ γὰρ ἀληθῆ προστασίαν, ἔχει Ὁδηγήτρια Κόρη,
καὶ τῇ σῆ χρηστότητι ἀνάκειται.

Δέσποινα πρόσδεξαι...

Τὴν πᾶσαν ἐλπίδα μου...

Δίστιχον.

Ὁδηγήτρια ὁδήγει με Κυρίῳ

Γεράσιμον σπεύδοντα τοῖς οἰκτιρμοῖς σου.

ΟΙ ΑΠΟ ΤΗΣ ΙΔΡΥΣΕΩΣ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΝΑΟΥ
ΤΗΣ «ΟΔΗΓΗΤΡΙΑΣ» ΤΗΣ ΚΙΜΩΛΟΥ
ΕΦΗΜΕΡΙΟΙ

- 1) Βασίλειος Ἀντ. Σάρδης, Οἰκονόμος († 19. 9. 1869)
- 2) Ἰωσήφ Ἀγγελέτου Κυπριανός, Σκευοφύ-
λαξ († 25. 1. 1882)
- 3) Ἰωάννης Γεωργ. Ράμφος († 4. 4. 1883)
- 4) Ἰωάννης Νικ. Ἀφεντάκης, Σακελλάριος († 23. 11. 1894)
- 5) Μιχαὴλ Ἀντ. Λογοθέτης, Χωρεπίσκοπος († 9. 4. 1903)
- 6) Ἀντώνιος Νικ. Σάρδης, Οἰκονόμος († 24. 4. 1903)
- 7) Ἀντώνιος Μιχ. Λογοθέτης († 10. 7. 1908)
- 8) Γεώργιος Νικ. Λογοθέτης († 20. 11. 1913)
- 9) Ἀντώνιος Γ. Ἀφεντάκης, Πρωτοπαπᾶς († 14. 3. 1921)
- 10) Ἰωάννης Κων. Βενιέρης, Μ. Σακελλάριος († 5. 3. 1942)
- 11) Σπυρίδων Ἰωάν. Ράμφος, Οἰκονόμος († 28. 12. 1946)
- 12) Γεώργιος Ἀντ. Σάρδης, Σακελλάριος († 3. 11. 1951)
- 13) Στυλιανός Γεωργ. Λογοθέτης, Σακελλάριος († 22. 12. 1967)
- 14) Δημήτριος Σπυρ. Ράμφος, Οἰκονόμος

Β΄
ΤΑ «ΣΩΤΗΡΙΑ» ΤΗΣ ΣΙΦΝΟΥ
ΕΙΣ ΤΗΝ ΖΩΟΔΟΧΟΝ ΠΗΓΗΝ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

ΔΙΑ ΤΗΝ Χρυσοπηγὴν τῆς Σίφνου, τὴν ὑποβλητικὴν τῆς ὠραιότητά, διὰ τοὺς περὶ αὐτῆς θρύλλους καὶ παραδόσεις, καὶ γενικῶς διὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ ἱεροῦ προσκυνήματός τῆς, ἐξεδώκαμεν, ὡς γνωστόν, μὲ τὴν λαμπρὰν πρωτοβουλίαν τοῦ ἐν Ἀθήναις Συνδέσμου τῶν Σιφνίων, μικρὰν μονογραφίαν κατὰ τὸ ἔτος 1949¹.

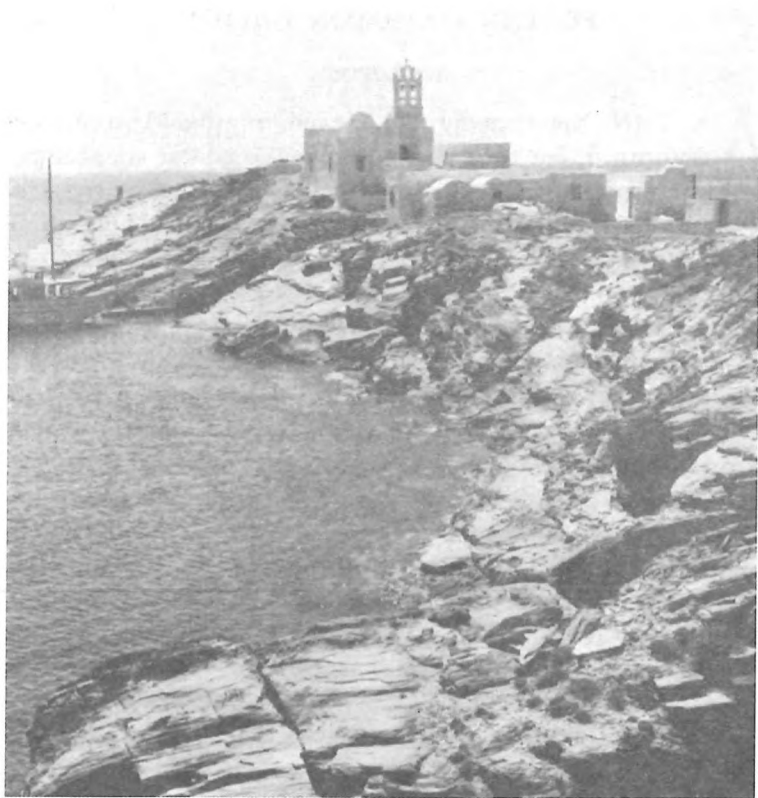
Ἐξ αὐτῆς προκύπτει, κατὰ τρόπον ἀναμφισβήτητον, ὅτι ἡ Παναγία ἢ Χρυσοπηγὴ, διακόσια περίπου ἔτη πρὶν ἢ ἀναφανῆ καὶ καθιερωθῆ ὡς Πανελλήνιον πλεόν προσκύνημα ἢ Παναγία τῆς Τήνου, ἦτο ὄχι μόνον Πανσιφνιακός, ἀλλὰ καὶ γενικώτερον πάνσεπτος καὶ πολύφημος Κυκλαδικὸς θρόνος τῆς Θεοτόκου.

Σημειωτέον, ὅτι ἡ Σίφνος καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς Τουρκοκρατίας, κατεῖχε μεταξὺ τῶν Κυκλάδων νήσων ἐντελῶς ἐξέχουσαν θέσιν. Ὅχι μόνον, διότι σημαντικωτάτη ἦτο ἡ παραγωγή τῆς εἰς ὑφάσματα (τὰ περίφημα δίμητα καὶ ἀπολυτά), ἀλλὰ κυρίως ἔνεκα τῆς ἐνδόξου καὶ περιφήμου Σχολῆς τῆς τοῦ Παναγίου Τάφου, ἡ ὁποία ἔθεωρεῖτο ὡς Κοινὸν Παιδευτήριον τοῦ Ἀρχιεπελάγου, καὶ εἰς τὴν ὁποίαν ἐδίδασκον ἔξοχοι Διδάσκαλοι τοῦ Γένους, καὶ διὰ τοῦτο προσέφευγον εἰς αὐτὴν πλείστοι μαθηταὶ ἀπὸ ὀλόκληρον τὴν Ἑλλάδα, καὶ ἀπὸ τὸ Βυζάντιον ἀκόμη.

Ἦτο ἐπομένως ἡ Σίφνος τόπος γενικωτέρας πνευματικῆς ἀκτινοβολίας, τὴν ὁποίαν ἐπηύξανεν ἡ παραμονὴ εἰς αὐτὴν πολλῶν λογίων Σιφνίων κληρικῶν καὶ Μητροπολιτῶν τοῦ Οἴκουμενικοῦ μας κυρίως θρόνου, οἱ ὅποιοι μετὰ λαμπρὰν καὶ κοπιώδη Ἀρχιερατικὴν δρᾶσιν, ἤρχοντο νὰ ἐγκαταβιώσουν εἰς αὐτὴν.

Μεταξὺ τῶν λογίων αὐτῶν κληρικῶν, οἱ ὅποιοι παρέμενον μονίμως εἰς τὴν Σίφνον, ἦτο καὶ ὁ Κρητικὸς Παρθένιος Χαιρέτης. Οὗτος εἶχεν ἐγκατασταθῆ εἰς τὴν Σίφνον ἔπειτα ἀπὸ τὴν

1. Βλέπε Θεοδοσίου Κ. Σπεράντσα, Κυκλαδικὲς ἱστορίαι. Ἡ Παναγία ἢ Χρυσοπηγὴ τῆς Σίφνου, (ἔκδ. Συνδέσμου Σιφνίων), Ἀθήναι, 1949.

*Η Χρυσόπηγή τῆς Σίφνου.

(Φωτ. κ. Μ. Διαμαντῆ)

ἐκπόρθησιν τοῦ Ἡρακλείου ἀπὸ τοὺς Τούρκους, ὅπως καὶ πάρα πολλοὶ ἄλλοι συμπολίται του. Ἐμόναζε δὲ κατὰ τὸ ἔτος 1676 εἰς τὴν μεγάλην γυναικείαν Μονὴν τοῦ ἁγίου Ἰωάννου Θεολόγου τοῦ Μουγκοῦ, τῆς ὁποίας ἦτο ὁ πνευματικὸς καὶ ὁ ἱερατικὸς προΐστάμενος.

Ὁ Χαιρέτης αὐτὸς ἔγραψε, μὲ πολλὴν ὁμολογουμένως γλαφυρότητα καὶ χάριν, τὴν «Ἱστορίαν καὶ τὰ θαύματα τῆς Χρυσοπηγῆς», τὰ ὁποῖα, ὅπως ἀναφέρει, τὰ ἐξηκριβωσε προηγουμένως ὁ ἴδιος, μὲ πολλὴν προσοχὴν καὶ μὲ ἀντικειμενικὴν ἐξέτασιν καὶ ἔρευναν.

Τριάντα πέντε εἶναι συνολικῶς τὰ θαύματα τῆς Χρυσοπηγῆς, τὰ ὁποῖα ἀναφέρει ὁ Χαιρέτης, καὶ τὰ ὁποῖα τὰ περιελάβωμεν ὅλα εἰς τὴν μικρὰν μας μονογραφίαν.

Μεταξὺ τῶν θαυμάτων αὐτῶν, τὰ σπουδαιότερα ἀναμφιβόλως εἶναι, τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὴν σωτηρίαν τῆς Σίφνου διὰ τῆς χάριτος τῆς Παναγίας τῆς Χρυσοπηγῆς «ἀπὸ τὸ φοβερὸ καὶ κολλυσιμάρικο κακὸ τῆς αἰφνιδιοθανάτου πανούκλας», ὅπως γράφει ὁ Χαιρέτης. Ἡ φοβερὰ αὐτὴ νόσος εἶχε μεταδοθῆ εἰς τὴν Σίφνον, ἀπὸ κάποιον ναύτην, ὁ ὁποῖος ἔτυχε νὰ ὑπηρετῆ εἰς ἓνα Σιφνέϊκον πλεούμενον ἐρχόμενον ἀπὸ τὸ Μισίρι. . .»*.

Ὁ κίνδυνος, ὡς φαίνεται, τοῦ ξεκληρισμοῦ τῆς νήσου ἀπὸ τὴν φοβερὰν αὐτὴν λοιμικὴν νόσον ὑπῆρξε μέγιστος. «Πλέον τῶν ἑκατὸν — ὅπως ἀναφέρει ὁ Χαιρέτης — λογικὰ σώματα ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν καὶ παιδίων ἐξεθερίσθησαν».

Καὶ μόνον ἡ προστασία καὶ ἡ Χάρις τῆς Χρυσοπηγῆς ἔσωσε τότε τὴν ἀγαπημένην μας Πατρίδα ἀπὸ τὸν ἀφανισμόν καὶ τὸν ὄλεθρον! Διότι, ἄς μὴ λησμονῆ κανεῖς, ὅτι τότε καὶ ἡ Ἱατρικὴ Ἐπιστήμη ἦτο πρωτόγονος, καὶ ἡ προληπτικὴ ὑγιεινὴ ἐντελῶς ἄγνωστος καὶ ἀνύπαρκτος. Ὅπως δὲ ἀναφέρουν διάφορα χρονικά, ἀλλὰ καὶ περισθεῖσαι ἕκτοτε τοπικαὶ παραδόσεις, ἡ φοβερὰ νόσος ἐσταμάτησεν ἀποτόμως, εὐθὺς ὡς οἱ κάτοικοι τῆς Σίφνου, κλαίοντες καὶ ὀδυρόμενοι, προσέφυγαν εἰς τὴν βοήθειαν τῆς Χρυσοπηγῆς, καὶ ἐλιτάνευσαν τὴν Εἰκόνα της τὴν Πέμπτην τῆς Ἀναλήψεως καθ' ὅλην τὴν νῆσον.

* Τὴν Αἴγυπτον.

Ἐκτοτε δὲ ἐπεκράτησε καὶ τὸ ἱερὸν ἔθιμον, τὸ ὁποῖον διατηρεῖται ἕως τὰς ἡμέρας μας, νὰ λιτανεύεται ἡ πάνσεπτος εἰκὼν τῆς Χρυσοπηγῆς, ἀνά πᾶσαν τὴν νῆσον, κατὰ τὴν Δεσποτικὴν αὐτὴν ἑορτὴν.

Κατὰ ἐξηκριβωμένας ἐπίσης χρονολογικὰς παραδόσεις, αἱ ὁποῖαι διαπιστώνονται καὶ ἐπαληθεύουν καὶ ἀπὸ σχετικὰς ἀφισρωτικὰς ἐπιγραφὰς ἐπάνω εἰς ἀγίας εἰκόνας διαφόρων ναῶν, πανώλης ἐνεφανίσθη εἰς τὴν Σίφνον, μικροτέρας ὅμως ἐντάσεως καὶ ὀλιγοχροنيώτερας διαρκείας, καὶ κατὰ τὸ ἔτος 1811.

Καὶ τότε πάλιν, τὸ ὥραϊον μας νησί, ἐσώθη χάρις εἰς τὴν θαυματουργὸν ἐπέμβασιν καὶ προστασίαν τῆς Χρυσοπηγῆς μας!

Πρὸς εὐγνώμονα ἀνάμνησιν τῶν δύο αὐτῶν λαοσωτηριῶν θαυμάτων τῆς ἀγίας εἰκόνας τῆς Χρυσοπηγῆς, ἐγράφη ὁ κατωτέρω κατανοκτικὸς καὶ λυρικώτατος Κανὼν, ἀπὸ τὸν ἐμπνευσμένον ἀσματογράφον ἀγιορείτην μοναχὸν Γεράσιμον Μικραγιαννανίτην, ἵνα, ὅπως εἶναι ἄλλως τε καθῆκον καὶ πρέπον, δοξολογῆται ἀπὸ τὸν εὐσεβεῖ Σιφνιακὸν μας λαὸν ἡ χαριτόβρυτος καὶ θαυματουργὸς Χρυσοπηγὴ καὶ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Ἀναλήψεως τοῦ Κυρίου. Ὁ Κανὼν οὗτος περιλαμβάνεται εἰς τὸν Κατάλογον τῶν Ἀγιορειτικῶν Χειρογράφων, τὸν δημοσιευθέντα ὑπὸ τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Κορυθαῖς Εὐλογίου Κουρίλα¹.

Ἰερά μας ὑποχρέωσις εἶναι, νὰ ἐνισχύσωμεν ἀπὸ πάσης πλευρᾶς — ὕλικῶς καὶ ἠθικῶς — τὸ ἱερώτατον αὐτὸ καὶ ἀφθάστου ὠραιότητος προσκύνημά μας.

Τὴν δὲ χειραφέτησίν του ἀπὸ τὴν Ἰερὰν Μονὴν τῆς Βρύσεως, ἐπαναλαμβάνω καὶ πάλιν, ὅτι τὴν θεωρῶ ἐπιβεβλημένην. Καὶ τὴν ἀναμένομεν ἀπὸ τὸν φωτισμένον καὶ διαπρεπῆ κατὰ πάντα Ἰεράρχην μας καὶ ἐξαιρετον φίλον μας Σεβασμ. Κύριον Φιλάρετον. Καὶ πρέπει ν' ἀποτελέσῃ τοῦτο μόνιμον καὶ συνεχῆ ἐπιδίωξιν ὅλων μας. Ἄλλως, πολὺ φοβοῦμαι, ὅτι τελικῶς θὰ καταρρεύσῃ, ἀτονοῦντος βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον τοῦ ἐνδιαφέροντος τῶν κατοίκων.

Καὶ ὅμως θὰ ἦτο κρίμα τοῦτο. Καὶ δὲν θὰ εἶναι ἀσφαλῶς

1. Ἴδὲ «Θεολογίαν», τόμ. ΚΑ' (1950) σελ. 511.

πρὸς τιμὴν μας. Καὶ μάλιστα καθ' ἣν ἐποχὴν εἰς ἄλλας πλησιοχώρους πρὸς τὴν Σίφνον μας νήσους, καταβάλλονται τόσον ἀξιέπαινοι καὶ ἀποδοτικαὶ προσπάθειαι, διὰ τὴν ἀνάδειξιν προσκυνημάτων, τὰ ὅποια δὲν ἔχουν οὔτε τὴν γραφικότητα, οὔτε καὶ τὴν προσκυνηματικὴν σημασίαν τῆς Χρυσοπηγῆς μας!

Ἡ εὐτυχὴς ἔμπνευσις διὰ τὴν δημοσίευσιν τοῦ Κανόνος τούτου ὀφείλεται εἰς τὸ εὐλαβὲς αἶσθημα καὶ τὴν λατρείαν κυριολεκτικῶς πρὸς τὴν Σίφνον μας τοῦ λαμπροῦ καὶ ἑναρέτου κληρικοῦ καὶ ἐξαιρέτου λογίου Κυκλαδίτου, ὁ ὁποῖος τιμᾷ τὸ Ἑλληνικὸν ἱερατεῖον, ἐφημερεύων ἐν τῷ ἱερῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Γεωργίου Κυψέλης Ἀθηνῶν, πατρὸς Ἰωάννου Σπυρ. Ράμφου.

Πρὸς ἀμφοτέρους δὲ ἐκφράζομεν ὡς Σίφνιοι τὰς βαθυτάτας μας χάριτας.

Ἐγγραφον ἐν Σίφνῳ ἐν τῇ Ἱ. Μονῇ τοῦ Θεολόγου «Μογκοῦ» Πάσχα 1951.

ΘΕΟΔΟΣΙΟΣ Κ. ΣΠΕΡΑΝΤΣΑΣ

Μέγας Λογοθέτης τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος

Τὸ τέμπλον τῆς Χρυσοπηγῆς Σίφνου.

ΚΑΝΩΝ
ΕΙΣ ΤΗΝ ΥΠΕΡΑΓΙΑΝ ΘΕΟΤΟΚΟΝ
ΤΗΝ ΖΩΟΔΟΧΟΝ ΠΗΓΗΝ ΤΗΣ ΣΙΦΝΟΥ

Ψαλλόμενος εἰς λιτανείαν τῇ Πέμπτῃ τῆς Ἀναλήψεως* ἐπὶ σωτηρίᾳ τῆς νήσου ἐκ πανόλους ἐν ἔτεσι 1676 καὶ 1811, φέρων τὴν δετὴν ἀκροστιχίδα·

Ἡ Σίφνος μέλπει σου τὴν χάριν Παρθένε. Γερασίμου.

ᾠδὴ α΄. Ἦχος α΄. Ἀναστάσεως ἡμέρα.

Η χαρμόσυνος ἡμέρα, τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, ἅπαντας τοὺς Σιφνίους, συνευφημῆσαι ἱερῶς, τὰς ἀμέτρους δωρεάς, τῆς μόνης Ἀγνῆς, συνήθροισε σήμερον. Ἦς τὴν χάριν ὑμνήσωμεν.

Σωτηρίαν παρ' ἐλπίδα, Ζωοδόχε Πηγῇ, Ἀχραντε Θεοτόκε, ἐκ νόσου τῆς λυμαντικῆς, ἡ Σίφνος εὔρατο τῇ σῇ, θερμῇ ἀρωγῇ· διὸ χαριστήριον, ἀναμέλπει σοι αἰνεσιν.

Γαμάτων θεῖα ρεῖθρα, Ζωηφόρε Πηγῇ, βλύζουσα καθ' ἐκάστην, ἀρδεύεις πάντας τοὺς πιστοὺς, καὶ νοσημάτων χαλεπῶν, τὴν φλόγα αἰεὶ, σβεννύεις Πανάχραντε· διὰ τοῦτο ὑμνοῦμέν σε.

Φωτοτόκε Παναγία, Ζωοδόχε Πηγῇ, πάντων Σιφνίων σκέπη, καὶ προστασία ἀψευδῆς, ρῦσαι πάσης ἀπειλῆς, ἡμᾶς καὶ ὀργῆς ὡς πάλαι ἀπήλλαξας, πανωλέθρου νοσήματος.

Νῦν ἡ Σίφνος ἑορτάζει, ἀνυμνοῦσα θερμῶς, ἄσμασιν εὐχαρίστοις, τὴν σὴν χρηστότητα Ἀγνῆ, καὶ ἐκβοᾷ σοι ἐκ ψυχῆς· παντοίων δεινῶν, Παρθένε Πανάμωμε, ἀσινεῖς ἡμᾶς φύλαττε.

* Ὁ Ἱερεὺς ποιεῖ Εὐλογητόν, τὸ Τρισάγιον... Ὅτι σοῦ ἐστὶν ἡ βασιλεία.. Εἶτα ὁ χορὸς τὸ Ἀπολυτίκιον· Ἀνελήφθης ἐν δόξῃ Χριστὲ ὁ Θεὸς ἡμῶν... Δόξα. Τὴν θείαν εἰκόνα Σου ὡς θησαυρὸν ἀληθῆ... Καὶ νῦν. Ἀνελήφθης ἐν δόξῃ.. Εἶτα ὁ Κανὼν, ἡ Εὐχή, Ἐλέησον ἡμᾶς ὁ Θεός... Ἐτι δεόμεθα ὑπὲρ τῶν εὐσεβῶν καὶ Ὀρθοδόξων χριστιανῶν... Ἐτι δεόμεθα ὑπὲρ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου ἡμῶν... Ἐτι δεόμεθα ὑπὲρ ἐλέους... Ἐπάκουσον ἡμῶν ὁ Θεός... Καὶ Ἀπόλυσις· Ὁ ἐν δόξῃ ἀναληφθεὶς ἀφ' ἡμῶν εἰς τοὺς οὐρανοὺς...

᾽Ωδὴ γ'. Δεῦτε πόμα.

Ο" λη προθυμία και σπουδῆ, συνδραμοῦσα ἢ Σίφνος πιστῶς προσ-
πτύσσεται, τὴν σὴν Εἰκόνα ᾽Αγνή, και ἄδει ῶδαῖς πνευματι-
καῖς, Παρθένε τὸ θαῦμά σου.

Σ κέπη ἀσφαλῆς και βοηθός, και ἀντίληψις θεία και καταφύ-
γιον, ὦ Ζωοδόχε Πηγῆ, ἔσο τοῖς Σιφνίοις ἐν παντί, τοῖς
πόθῳ αἰνοῦσί σε.

Μ ἔγας ἡμῖν ὄλεθρος ᾽Αγνή, ἠπειλήθη ἐκ νόσου λοιμώδους Δέ-
σποινα, ἀλλ' ἢ σὴ χάρις ταχύ, προφθάσασα ἔσωσεν ἡμᾶς· διὸ
σε δοξάζομεν.

Ε" χει τὴν Εἰκόνα σου ᾽Αγνή, ὡς πηγὴν πολυχεύμονα τῆς εὐνοίας
σου, ἢ Σίφνος ἢ εὐσεβῆς· ἐντεῦθεν καρποῦται ἐξ αὐτῆς, χα-
ράν τε και λύτρωσιν.

Λ ὕμης λαοφθόρου και δεινῆς, τὴν παροῦσάν σου νῆσον πάλαι
ἀπήλλαξας, ὦ Ζωοδόχε Πηγῆ· διὸ χαριστήριον ῶδὴν, προσ-
ἄδει σοὶ σήμερον.

᾽Ωδὴ δ'. Ἐπὶ τῆς θείας φυλακῆς.

Π ηγῆ τῶν θείων οἰκτιρμῶν, και ἀγαθότητος Θεοῦ, ὥφθης
Θεοτόκε Παρθένε, ἢ Χριστὸν κυήσασα· πηγάζεις γὰρ ἐκά-
στοτε, τὸ ὕδωρ τῆς ζωῆς παραδόξως, τοῖς φλεγομένοις πυρὶ ποι-
κίλων θλίψεων.

Ε' ν εὐφροσύνη και χαρᾶ, τῆς ἐμφερείας σου ᾽Αγνή, τὸν φωτο-
λαμπῆ χαρακτῆρα, ταῖς χερσὶ κατέχοντες, θερμῶς σε λιτα-
νεύομεν, και πόθῳ ἐκβοῶμέν σοι Κόρη· χαῖρε πηγῆ εὐσπλαγχνίας
και χρηστότητος.

Ι" δε τὴν νῆσόν σου ᾽Αγνή, Σίφνον τὴν πίστει και στοργῇ, τῇ
σῇ παναγία Εἰκόνη, προσελθοῦσαν ἅπασαν, και δίδου πᾶσι
Δέσποινα, τὸν σὸν ἁγιασμὸν και τὴν χάριν, ὡς Ζωοδόχος Πηγῆ
τῶν ὑπὲρ ἔννοιαν.

Σύντρομοι πάντες τῇ φθορᾷ, καὶ ἀπειλῇ τῇ χαλεπῇ, τῆς βροτο-
λοιγοῦ ἀσθενείας, γεγονότες ἔσπευσαν, τῇ χάριτί σου Ἄ-
χραντε, καὶ εὗροσαν τὴν λύτρωσιν τάχος, ἐπισκιάσει τῆς θείας
σου χρηστότητος.

Ο΄μβρισον Δέσποινα Ἄγνή, οἷα νεφέλη λογική, τῶν ὑπερκο-
σμίων ναμάτων, δρόσον θείας χάριτος, τοῖς πίστει μεγαλύνου-
σιν, ὡς ὄντως Ζωοδόχον Πηγὴν σε, καὶ σχετικῶς προσκυνοῦσι
τὴν Εἰκόνα σου.

ᾠδὴ ε΄. Ὁρθρίσωμεν ὄρθρου.

Υ΄δάτων αὐλῶν Παρθένε, τὰς νοητὰς ἀναβλύσεις, πηγάζουσα
ἢ Εἰκῶν σου, εὐφραίνει τῇ σῇ χάριτι, τὴν Σίφνον τὴν θεό-
φρονα, πόθῳ προσιοῦσαν τῇ σκέπῃ σου.

Τὴν νόσον τὴν πανώλεθρον πάλαι, καὶ βροτοκτόνον Παρθένε,
κατέστειλεν ἢ σὴ χάρις· νῦν δὲ ρυσάσθω Πάναγνε, πάσης
ἡμᾶς κακώσεως, καὶ πολυειδῶν περιστάσεων.

Η΄νικα ὡσπερ θῆρ ἀφανίζων, ἡμῖν ἐπῆλθεν ὁ φθείρων, πανώλης
λοιμὸς τοὺς πάντας, προσήλθομεν τῇ σκέπῃ σου, Θεογενῆ-
τορ Δέσποινα, καὶ τῆς τούτου λύμης ἐρρύσθημεν.

Νοσήματα παῦσον ποικίλα, καὶ ἀσθενείας καὶ πόνους, καὶ
θλίψεις τε καὶ ὀδύνας, Θεοτόκε Πάναγνε, τῶν προσιόντων
πάντοτε, τῇ σῇ μητρικῇ ἀγαθότητι.

Χαρᾶς ἐπληρώθημεν πάντες, ὅτε τὴν φλόγα τῆς νόσου, κατέ-
σβεσας Θεοτόκε, καὶ ἤνεσαν τὴν δόξαν σου, οἱ Σίφνιοι βοῶν-
τές σοι· Χαῖρε εὐσεβῶν καταφύγιον.

ᾠδὴ στ΄. Κατῆλθες ἐν τοῖς κατωτάτοις.

Α΄γάλλου, ἐν ἀγαλλιάσει ψυχῆς, καὶ εὐφραίνου ἢ φιλόχριστος
Σίφνος, ὡς σχοῦσα τὴν Θεοτόκον Ἄγνήν, σκέπην ἔτοιμον,
λυτρουμένην σε αἰεὶ, πειρασμῶν καὶ κινδύνων.

Ρυσθέντες, ἐκ τῆς λοιμικῆς συμφορᾶς, τῇ θερμῇ ἐπιστασίᾳ
σου Κόρη, ὑμνοῦμεν τὴν ἀρωγὴν σου πιστῶς, καὶ κηρύττο-
μεν, τὸ σὸν θαῦμα τελεσθέν, εἰς ἡμῶν σωτηρίαν.

Ιλέω, καὶ ἐν πλήρει οἴκτου Ἄγνή, ἡμᾶς ὄμματι ὡς μήτηρ ἑλέους, Παρθένε βλέψον καὶ σῶσον ἡμᾶς, πάσης θλίψεως, τοὺς προστρέχοντας πιστῶς, τῇ σεπτῇ σου Εἰκόνι.

Νοσοῦσι, καὶ τοῖς θλιβομένοις Ἄγνή, καὶ τοῖς κάμνουσιν ὀδύνας καὶ λύπαις, παράσχου ὡς συμπαθείας κρουνός, ἀπολύτρωσιν, καὶ τὴν Σίφνον ἀβλαβῆ, πάσης βλάβης συντήρει.

Προστάτιν, καὶ καταφυγὴν ἐν δεινοῖς, εὐραμένη σε ἡ Σίφνος Παρθένε, προστρέχει ὦ Ζωοδόχε Πηγῇ, τῇ Εἰκόνι σου, καὶ λαμβάνει ἐξ αὐτῆς, τὰ αἰτήματα θάττον.

ᾠδὴ ζ'. Ὁ Παῖδας ἐκ καμίνου.

Αγγέλων ἀγαλλίαμα πέφνηας, βροτῶν δὲ προσφύγιον, Δέσποινα Ἄγνή· διὸ προσφεύγομεν πιστῶς, τῇ θερμῇ σου πρεσβείᾳ καὶ κράζομεν· μὴ παύση ἐκδυσωποῦσα ὡς μήτηρ, ὑπὲρ ἡμῶν τὸν Κύριον.

Ρανίσι τῶν ἀύλων χαρίτων σου, τὴν φλόγα κατάσβεσον, Κόρη τῶν παθῶν, τῶν προσιόντων σοι πιστῶς, εὐφροσύνης δὲ δρόσον καὶ χάριτος, ὑέτισον Ἄγνή Παναγία, ἡμῖν τοῖς σὲ δοξάζουσι.

Θανάτου τοῦ βιαίου ἐρρυσθησαν, τὸ πάλαι οἱ δοῦλοι σου, Κόρη ἀληθῶς, λοιμοῦ πανώλους χαλεποῦ, παρὰ σοῦ λυτρωθέντες ὡς ἤλπισαν· ἐντεῦθεν σοι ἐόρτιον αἶνον, εὐχαριστοῦντες ἄδομεν.

Εν πίστει τῇ ἀγία Εἰκόνι σου, προστρέχοντες Ἀχραντε, χάριν ἐξ αὐτῆς, ἀγιασμοῦ παρεκτικὴν, ἀρυόμεθα καὶ κατευφραϊνομεν, τῇ ταύτης δωρεᾷ τὰς αἰσθήσεις, ψυχῆς ὁμοῦ καὶ σώματος.

Νεφέλη φωτεινὴ καὶ ὑπέρλαμπρε, τῆς δόξης τοῦ κτίσαντος, σκέπε ἑσαεῖ, τῇ σῇ λαμπρᾷ ἐπισκοπῇ, τὴν παροῦσάν σου νῆσον βοῶσάν σοι· χαῖρε δεδοξασμένη Παρθένε, Σιφνίων ἀγαλλίαμα.

ᾠδὴ η'. Αὕτη ἡ κλητή.

Εχοντες Ἄγνή, τὴν σεπτὴν σου Εἰκόνα, ὡς κρήνην νοητὴν, τῆς πρὸς ἡμᾶς σου εὐνοίας, προσκυνοῦμεν αὐτήν, Ζωοδόχε Πηγῇ ἀναφέροντες, τὴν τιμὴν Παρθένε, πρὸς σὲ καὶ τὸ σέβας.

Γέγονεν εἰ μὴ ἐβοήθησας Κόρη, παρὰ βραχὺ ἢ νῆσος, παρανά-
λωμα πᾶσα, τοῦ πανώλους λοιμοῦ· διὰ τοῦτό σου τὸ θαῦμα
κηρύττομεν, καὶ τῆς εὐεργεσίας, τὸ μέγεθος Παρθένε.

Εἴπιδε ἡμῖν, συμπαθῶς Θεοτόκε, καὶ λῦσον τὰς ὀδύνας, τὰς
τὴν ζωὴν ἡμῶν Κόρη, τυραννοῦσας δεινῶς, καὶ παράκλησιν
καὶ ρῶσιν καὶ ἴασιν, καὶ ἄφεσιν πταισμάτων, δίδου ἡμῖν Παρθένε.

Ρέει μυστικῶς, ὦ Πηγὴ Ζωηφόρε, καὶ ἄρδει ψυχοτρόφως,
τοὺς πιστοὺς σου ἰκέτας, ὡς χειμάρρους τρυφῆς, τῶν θαυμά-
των σου ἢ χάρις ἢ ἄφθονος· διό σε ὑμνοῦμεν, Παρθένε εἰς αἰῶνας.

Αἴχραντε Παρθένε, Θεοτόκε Μαρία, ἡ πάντων προστασία, καὶ
βασιλις καὶ κυρία, βασιλείας ἡμᾶς, τοῦ Υἱοῦ σου μετὰ τέλος
ἀξίωσον, τοὺς τὰ μεγαλεῖα, τὰ σὰ ὑπερψοῦντας.

ᾠδὴ θ'. Φωτίζου, φωτίζου.

Σιφνίων ἢ σκέπη, καὶ προστασία ἀσφαλῆς, ὦ Πηγὴ Ζωηφόρε,
Θεοτόκε Ἁχραντε, πάσης ὀργῆς καὶ φθορᾶς καὶ λοιμοῦ, σῶ-
ζε αἰεὶ, ταύτην σου τὴν νῆσον, ἀνεπηρέαστον καὶ ἄτρωτον.

Ισχύος σε πύργον, κατὰ Δαβὶδ τὸν ψαλμωδόν, κεκτημένη ἢ
Σίφνος, Κόρη παντευλόγητε, τὴν θαυμαστήν, Ζωοδόχε Πη-
γὴ, μέλπει αἰεὶ, πίστει ἀδιστακτῶ, καὶ θαυματόβρυτον εἰκόνα σου.

Μητρῶά σου σπλάγχνα, καθάπερ Μήτηρ τοῦ Θεοῦ, ἡμῖν δεῖξον
Παρθένε, τοῖς εἰς σέ ἐλπίζουσι, καὶ τῆς ζωῆς, τὰς ἡμέρας
ἡμῶν, ἐν ἀληθεῖ, Δέσποινα εἰρήνῃ, καὶ ἀσφαλείᾳ διεξάγαγε.

Ολόφωτε πύλη, τοῦ Παντοκράτορος Θεοῦ, τῷ φωτὶ τῆς σῆς
δόξης, λάμπρυνον τὰ πρόσωπα, καὶ τὰς ψυχάς, τῶν ἐν πίστει
θερμῇ, ταύτην Ἀγνή, τὴν ὁδὴν τελούντων, πρὸς αἶνον τῶν θαυμα-
σίων σου.

Υμνοῦμέν σε Κόρη, πάντες οἱ Σίφνιοι πιστῶς, καὶ βοῶμέν σοι·
ὥσπερ, πάλαι ἡμᾶς ἔσωσας, οὕτω καὶ νῦν καὶ αἰεὶ ἐκ πολλῶν,
τῆρει Ἀγνή, θλίψεων καὶ νόσων, ταύτην τὴν νῆσόν σου ἀλώβητον.

Δίστιχον.

Σὺν τοῖς Σιφνίοις ἀνυμνεῖ σε Παρθένε
Γεράσιμος ὁ πλέξας ταῦτά σοι μέλη.

Ἄπολυτικιον
τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς τῆς Σίφνου.

Ἦχος δ'. Ταχὺ προκατάλαβε.

Τὴν θείαν εἰκόνα σου, ὡς θησαυρόν ἀληθῆ, ἡ Σίφνος κατέχουσα, ἀγαλλιᾶται ἐν σοί, Παρθένε Πανάχραντε· ταύτην γὰρ ἐλυτρώσω, λοιμικῆς πάλαι νόσου, νῦν δὲ ἡμῖν βλυστάνεις, ὡς Πηγὴ Ζωοδόχος, τῆς σῆς Θεογεννητορ, εὐνοίας τὰς χάριτας*.

Ἄπολυτικιον

τῆς Ἀγίας Παρασκευῆς εἰς ἀνάμνησιν τοῦ γενομένου θαύματος ἐν Σίφνω, ἧτοι τῆς ἀναβλέψεως τυφλοῦ,

ψαλλόμενον τῇ 21ῃ Ὀκτωβρίου.

Ἦχος δ'. Ταχὺ προκατάλαβε.

Θαυμάτων πηγάζουσα, Παρασκευὴ δωρεάς, ἐν Σίφνω ὠμμάτων-σας, τὸν προσελθόντα τυφλόν, τῇ θείᾳ σου χάριτι· ὅθεν τῇ σῇ Εἰκόνι, προσιόντες βοῶμεν· Σκέπε ταύτην τὴν νῆσον, ἀπὸ πάσης ἀνάγκης, ὡς ἔχουσα πολλήν, παρρησίαν πρὸς Κύριον.

Κοντάκιον.

Ἦχος ὁ αὐτός. Ὁ ὑψωθείς ἐν τῷ Σταυρῷ.

Ηδοξασθεῖσα ἐνεργείαις θαυμάτων, Παρασκευὴ Ὁσιομάρτυς Κυρίου, τὸν τυφλωθέντα θαυμαστῶς ἰάτρευσας· ὅθεν χαριστήριον, σοὶ προσάδομεν αἴνον, καὶ πιστῶς βοῶμέν σοι· Ἐκ παν-

* Ἀνάλογος πανήγυρις εἰς τιμὴν τῆς Θεοτόκου τελεῖται κατ' ἔτος τῇ Τετάρτῃ τῆς ἕκτης ἐβδομάδος τοῦ Πάσχα καὶ ἐν Καλάμαις ἐκ τῆς αὐτῆς ἀφορμῆς ἐπὶ τῇ, κατὰ τοὺς θερινοὺς μῆνας καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ φθινοπώρου τοῦ 1841, διασώσει τοῦ δήμου τῶν Καλαβῶν ἀπὸ νόσου βαρυτάτης, «καθ' ἣν ὁ πικρὸς θάνατος ἐθέριζεν ἀνηλεῶς ὀσημέραι τοὺς ἀσθενοῦντας». (Ἐκ τῆς εἰδικῶς ἐκδοθείσης ἐπὶ τῷ γεγονότι τούτῳ «Ἀκολουθίας εἰς τὴν ἱερὰν καὶ θεομητορικὴν ἀγίαν εἰκόνα τῆς Ὑπαπαντῆς, τὴν οὖσαν ἐν Καλάμαις τῆς Πελοποννήσου, συγγραφείσης παρὰ τοῦ ἱερομονάχου Π. Γ. Παγώνη, ἐν Ἀθήναις 1842. Δευτέρα ἐκδοσις «Παναγία Ὑπαπαντῆ» ὑπὸ Ἀρχιμ. Χρυσοστόμου Θέμελη, εὐλογία τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Μεσσηνίας Χρυσοστόμου, ἐν Καλάμαις 1950).

τοίων κινδύνων, τὴν νῆσον Σίφνον φύλαττε αἰεὶ, παιδρῶς τιμῶσαν,
τὴν πάνσεπτον μνήμην σου.

Μεγαλυνάριον.

Φῶς ὀρῶσα Μάρτυς τὸ νοητόν, φῶς τοῖς πηρωθεῖσιν, αὔθις
δέδωκας ὀφθαλμοῖς· ὄθεν τῶν Σιφνίων, ἡ νῆσος μεγαλύνει
Παρασκευὴ θεόφρον, τὸ θεῖον θαῦμά σου.

Ἄπολυτικίον

τοῦ Ἁγίου Νεομάρτυρος Γεωργίου (Διβόλη), διὰ τὴν Νῆσον
Φολέγανδρον.

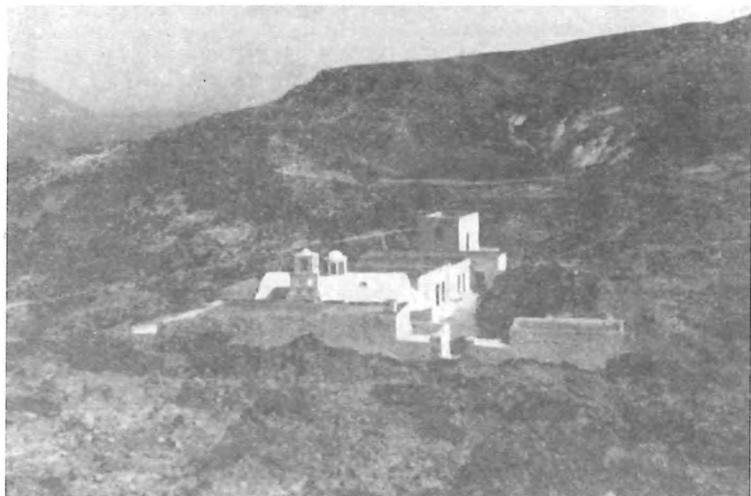
Ψαλλόμενον τῇ 9ῃ Φεβρουαρίου.

Ἦχος δ'. Ταχὺ προκατάλαβε.

Εἰν Μάρτυσιν ἔλαμψας, ὡς ἐναθλήσας στερρῶς· ἐντεῦθεν Φολέ-
γανδρος, ἐν σοὶ καυχᾶται λαμπρῶς, πατρόθεν Γεώργιε·
ὄθεν καὶ τὴν σὴν μνήμην, χαρμοσύνως γεραίρει, μέγαν προβαλλο-
μένη, πρὸς Χριστόν σε μεσίτην· ᾧ πρέσβευε Νεομάρτυς, σῶζεσθαι
ἅπαντας.

Μεγαλυνάριον.

Χαίροις Κυδωνίας θεῖος βλαστός, καὶ τῆς Φολεγάνδρου, ἐγκαλ-
λώπισμα εὐκλεές· χαίροις ὁ τὸ σῶμα, τμηθεὶς ὑπὲρ Κυρίου,
Γεώργιε θεόφρον, στερρῶ φρονήματι.

Ἡ ἐν Μήλω ἰ. Μονὴ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου Θεολόγου, μετόχιον τῆς Πάτμου.

(Φωτ. κ. Ζαφ. Βάου)

Γ'

ΑΝΤΙΠΕΙΡΑΤΙΚΑ «ΣΩΤΗΡΙΑ»

Παλαιὰ ἐν Μήλω παράδοσις (*) ἀναφέρει ὅτι, συνεπειὰ πειρατικῆς ἐπιδρομῆς κατὰ τῶν Χριστιανῶν τῆς νήσου, πανηγυρίζοντων τὴν μνήμην τοῦ ἁγίου ἐνδόξου Ἀποστόλου καὶ Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου ἐν τῇ φερωνύμῳ Μονῇ του, πρὸς διαρπαγὴν καὶ αἰχμαλωσίαν τῶν γυναικῶν, αὗται ἔντρομοι κατέφυγον πρὸς σωτηρίαν εἰς τὸν Ναόν, ἱκετεύουσαι τὸν ἅγιον «νὰ σιδερώσῃ τις πόρτες καὶ τὰ παράθυρα» πρὸς ἀποτροπὴν τῆς εἰσβολῆς τῶν πειρατῶν εἰς τὸν Ναόν. Οὗτοι, πράγματι, μὴ δυνηθέντες νὰ εἰσβάλουν εἰς αὐτόν, ἤνοιξαν ὀπὴν εἰς τὸν τροῦλλον, εἰς δὲ ἐξ αὐτῶν εἰσβαλῶν δι' αὐτῆς τὴν χεῖρα

(*) Βλ. Ἰωσήφ Χατζηδάκη, Ἡ Ἱστορία τῆς νήσου Μήλου (ἐκδ. Γιαννούλη Βήχου), ἐν Ἀθήναις, 1927, σ. 244 ἐξ., Στυλιανοῦ Μιχ. Μάλλη, Νησιώτικες ἱστορίες, ἐν Ἀθήναις, 1936, σ. 7 ἐξ. καὶ Ζαφειρίου Α. Βάου, Ναοὶ καὶ Ναυδρια τῆς Μήλου, Ἀθῆναι 1964, σ. 105 ἐξ.

του ἔνοπλου, ἐπυροβόλησε κατὰ τοῦ πλήθους. Διὰ θαύματος ὅμως τοῦ Θεολόγου ἡ ἀνάφλεξις τοῦ ὄπλου κατέκαυσε τὴν χεῖρα τοῦ βεβήλου, ἥτις εἶτα, ἀποκοπεῖσα, ἔπεσε μετὰ τοῦ ὄπλου ἐντὸς τοῦ Ναοῦ, μεθ' ὃ οἱ πειραταί, φόβῳ συσχεθέντες, ἐτράπησαν εἰς φυγὴν.

Ἡ χεὶρ τοῦ πειρατοῦ καὶ τὸ ὄπλον σώζονται μέχρι σήμερον ἐν τῇ Μονῇ παρὰ τὴν θαυματουργὸν εἰκόνα τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου, τεκμήρια τῆς ἀληθείας τῆς παραδόσεως.

Οἱ Μήλιοι καὶ οἱ Κιμῶλιοι, ἰδιαζόντως τιμῶντες τὸν ἅγιον, προστρέχουσιν εἰς τὴν Μονὴν κατὰ τὰς δύο αὐτοῦ ἐτησίας πανηγύρεις (8 Μαΐου καὶ 26 Σεπτεμβρίου) καὶ ἰδίᾳ κατὰ τὴν τοῦ μηνὸς Σεπτεμβρίου, καθ' ἧς τελοῦνται λιτανεύσεις περὶ τὸν Ναὸν καὶ ἱεραὶ παννυχίδες.

Διὰ τὰς παννυχίδας ταύτας ἐποιήθη πρὸς ψυχικὴν ὠφέλειαν τῶν εὐσεβῶν νησιωτῶν προσκυνητῶν ὁ εἰδικὸς διὰ τὸ θαῦμα τοῦτο Παρακλητικὸς οὗτος Κανὼν ὑπὸ τοῦ ἐν Ἁγίῳ Ὁρει γνωστοῦ ἀσματογράφου πατρὸς Γερασίμου Μικραγιαννανίτου μερίμνη τοῦ αἰδεσιμολογιωτάτου ἐκ Κιμῶλου πατρὸς Ἰωάννου Σπ. Ράμφου, εἰδικῶς, ὡς γνωστόν, ἀσχολουμένου περὶ τὰ ἀγιολογικὰ καὶ ὕμνολογικά.

Ὁ Κανὼν οὗτος περιλαμβάνεται εἰς Κατάλογον χειρογράφων δημοσιευθέντα ὑπὸ τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Κορυθαῶς κ. Εὐλόγιου Κουρίλα ἐν τῇ «Θεολογίᾳ» τοῦ ἔτους 1950 (σελ. 511).

ΚΑΝΩΝ ΠΑΡΑΚΛΗΤΙΚΟΣ
ΕΙΣ ΤΟΝ ΑΓΙΟΝ ΙΩΑΝΝΗΝ
ΤΟΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΗΝ ΚΑΙ ΘΕΟΛΟΓΟΝ
ΔΙΑ ΤΗΝ ΕΝ ΜΗΛΩ ΙΕΡΑΝ ΜΟΝΗΝ ΑΥΤΟΥ

ἐπὶ σωτηρίᾳ τοῦ λαοῦ τῆς Μήλου ἀπὸ πειρατικῆς ἐπιδρομῆς.

Εὐλογήσαντος τοῦ ἱερέως, λέγομεν τὸ Κύριε εἰσάκουσον τῆς προσευχῆς μου, εἶτα τὸ Θεὸς Κύριος... καὶ τὰ ἑξῆς.

Ἦχος δ'. Ὁ ὑψωθεὶς ἐν τῷ Σταυρῷ.

Ω'ς τοῦ Χριστοῦ ἡγαπημένος αὐτόπτης, καὶ Ἀποστόλων Θεολόγε ἀκρότης, καὶ τῶν Μηλίων ἀντιλήπτωρ μέγιστος, πάντας τοὺς προστρέχοντας, τῷ ἁγίῳ ναῶ σου, καὶ τὴν πανσεβάσμιον, ἐκτελοῦντάς σου μνήμην, πάσης ἀνάγκης ρῦσαι καὶ ὀργῆς, ὦ Ἰωάννη, ταῖς σαῖς παρακλήσεσι.

Θεοτοκίον.

Οὐ σιωπήσομεν ποτέ, Θεοτόκε, τὰς δυναστείας Σου λαλεῖν οἱ ἀνάξιοι, εἰ μὴ γὰρ Σὺ προϊστασο πρεσβεύουσα, τίς ἡμᾶς ἔρρυσάτο, ἐκ τοσοῦτων κινδύνων; τίς δὲ διεφύλαξεν, ἕως νῦν ἔλευθέρους; Οὐκ ἀποστῶμεν, Δέσποινα, ἐκ Σοῦ· σοὺς γὰρ δούλους σφῆζεις ἀεὶ ἐκ παντοίων δεινῶν.

Ὁ Ν' Ψαλμὸς καὶ ὁ Κανὼν, οὗ ἡ Ἀκροστιχίς·

Μηλίων φύλαξ Ἀπόστολε ὦφθης. Γερασίμου.

ᾠδὴ α'. Ἦχος πλ. δ'. Ὑγρὰν διοδεύσας.

Μηλίων προστάτης ἀναφανείς, καιρῷ Ἰωάννη, βαρβαρώδους ἐπιδρομῆς, μὴ παύση ἀπαύστως προστατεύειν, ταύτης τῆς νήσου τῆς πόθῳ τιμώσης σε.

Η' Μῆλος συνέδραμε πανδημεί, φαιδρῶς ἑορτάσαι, τὴν ἁγίαν σου ἑορτὴν· δίδου οὖν τοῖς πᾶσι τὰς αἰτήσεις, τῇ δεδομένη σοι χάριτι ἔνδοξε.

Λ εόντων ὡς σμῆνος οἱ πειραταί, κατὰ τῆς Μονῆς σου, ἐπελθόντες τῆς σῆς ροπῆς, ἔλαβον τὴν πεῖραν Θεολόγε· διὸ τὸ μέγα σου θαῦμα κηρύττομεν.

Θ ε ο τ ο κ ί ο ν .

Ι 'σχὺς μου καὶ ὕμνησις καὶ χαρὰ, Κεχαριτωμένη, καὶ εἰρήνη καὶ φωτισμός, πέλεις οἷα Μήτηρ τοῦ Ὑψίστου· διὸ ὕμνω σε ἀεὶ τὴν Πανύμνητον.

ᾠδὴ γ'. Οὐρανίας ἀψίδος.

Ω " σπερ ἔσωσας πάλαι, τὴν σὴν Μοῆν Ἄγιε, τῆς τῶν πειρατῶν Θεολόγε, λεηλατήσεως, οὕτω διάσωζε, πάσης ἀνάγκης καὶ βλάβης, Μῆλον τὴν χριστώνυμον, τὴν προσιοῦσάν σοι.

Ν οσημάτων ποικίλων, καὶ συμφορῶν ἔνδοξε, τὴν ἐπιφορὰν τε καὶ βλάβην, ἀεὶ ἀπότρεπε, ἐξ ἡμῶν Ἄγιε, ὡς χάριν ἔχων μεγίστην, οἷα ἐπιστήθιος, Χριστοῦ Ἀπόστολος.

Φ ρίκη πάντας κατέσχε, τοὺς εὐσεβεῖς ἔνδοξε, τῇ τῶν πειρατῶν ἐπιθέσει, καὶ τὸ σὸν ὄνομα, ἐπεκαλέσαντο· ὅθεν ἐρρυσθησαν τάχος, τῆς ἀνδραποδίσεως, τῇ ἐπεμβάσει σου.

Θ ε ο τ ο κ ί ο ν .

Υ 'ψηλότατος θρόνος, καὶ λογικὸς πέφηνας, φέρουσα Ἄγνη ἐν ἀγκάλαις, τὸν πάντα φέροντα, αὐτοῦ τῷ ρήματι· Ὅν ἐκδυσώπει σωθῆναι, τοὺς σὲ μεγαλύνοντας, Θεογεννήτρια.

Δ ιάσωσον, ὦ Μαθητὰ τοῦ Σιωτῆρος Ἠγαπημένε, τοὺς ἐν πίστει τῷ σῷ ναῷ καταφεύγοντας, τῶν ἐν τῷ βίῳ ποικίλων πειρατηρίων.

Ἐπίβλεψον ἐν εὐμενείᾳ, Πανύμνητε Θεοτόκε...

Αἴτησις καὶ τὸ Κάθισμα.

Ἦχος β'. Πρεσβεία θερμῆ.

Π ροστάτης θερμός, καὶ ὀχυρὸν προπύργιον, καὶ σκέπη στερρά, καὶ πρέσβυς πρὸς τὸν Κύριον, ἔσο ἡμῖν δεόμεθα, Μαθητὰ τοῦ Χριστοῦ καὶ Ἀπόστολε, ἐπικειμένων κινδύνων ἡμᾶς, καὶ πόνων καὶ θλίψεων λυτρούμενος.

ᾠδὴ δ'. Εἰσακήκοα Κύριε.

Λυτρωθέντες σκυλεύσεως, τῆς πειρατικῆς τὸ πάλαι οἱ Μήλιοι,
Ἰωάννη τῇ σῇ χάριτι, τὴν σὴν μεγαλύνομεν ἀντίληψιν.

Ασθενοῦσιν ἀνάρρωσιν, καὶ τοῖς θλιβομένοις θεῖαν παράκλησιν,
καὶ τοῖς κάμνουσι βοήθειαν, Εὐαγγελιστὰ δίδου ἐκάστοτε.

Εένον θαῦμα ἡ χάρις σου, Εὐαγγελιστὰ αὐτίκα εἰργάσατο· ἡ
γὰρ χεὶρ εἰς γῆν κατέπεσε, τοῦ ἐπιτεθέντος τοῖς οἰκέταις σου.

Θ ε ο τ ο κ ί ο ν .

Αειπάρθενε Δέσποινα, ἡ τὸν Ζωοδότην Χριστὸν κυήσασα, ζωῆς
θείας με ἀξίωσον, τὸν τῇ σῇ προστρέχοντα χρηστότητι.

ᾠδὴ ε'. Φώτισον ἡμᾶς.

Πέπαυται ὄφρυς, τῶν ἀράντων χεῖρα φόνιον, ληστρικῶς κατὰ
τῆς θείας σου Μονῆς, διὰ τοῦτο Θεολόγε σε γεραίρομεν.

Ορμος γαληνός, τοῖς ἐν Μήλῳ πέλει Ἄγιε, ὁ ναός σου Ἰωάννη
ὁ σεπτός, κατευνάζων τὰ τοῦ βίου ἡμῶν κύματα.

Σκέπασον ἡμᾶς, Θεολόγε χαριτώνυμε, τοὺς τελοῦντάς σου
τὴν μνήμην εὐλαβῶς, τῶν σκανδάλων τοῦ δολίου πολε-
μήτορος.

Θ ε ο τ ο κ ί ο ν .

Τέτρωμαι Ἄγνη, τοῦ ἐχθροῦ τοῖς δεινοῖς βέλεσι, καὶ ἀνίατα
νοσῶ κατὰ ψυχῇ· σὺ οὖν ἴασαι τὸ ἄλγος μου καὶ σῶσόν με.

ᾠδὴ στ'. Τὴν δέησιν.

Ομέγιστος, τοῦ Χριστοῦ Ἀπόστολος, ὁ Μηλίων ἀντιλήπτωρ
καὶ ρύστης, Ἠγαπημένε σοφὲ Ἰωάννη, τοὺς συνελθόντας
τῷ Θεῷ τεμένει σου, πλήρου χαρᾶς πνευματικῆς, καὶ τῆς σῆς
εὐλογίας ἀξίωσον.

Λελύτρωται, τῇ θερμῇ πρεσβείᾳ σου, τῆς ἐχθρῶν ἐπιδρομῆς καὶ
μανίας, ὁ εὐσεβῆς λαὸς πάλαι τῆς Μήλου, ὁ προσελθὼν ἐορ-
τάσαι τὴν μνήμην σου· νῦν δὲ ἡμεῖς χρεωστικῶς, Θεολόγε ὑμνοῦμεν
τὴν χάριν σου.

Εὐφράνθησαν, καὶ παιδρῶς σὲ ἤνεσαν οἱ ἐντὸς τοῦ σοῦ ναοῦ
ἠθροισμένοι, ἠνίκα εἶδον τὴν χειρα πεσοῦσαν, τοῦ πειρατοῦ
ἐκ τῆς στέγης Ἀπόστολε· ἢ ἕως δεῦρο ἐμφανῶς, σφζομένη κηρύτ-
τει τὸ θαῦμά σου.

Θ ε ο τ ο κ ί ο ν .

Ως ἐμφυχος, τοῦ Δεσπότης θάλαμος, ὡς περιδοξος Κυρίου κα-
θέδρα, εὐλογημένη Παρθένε Μαρία, τῆς θεαυγοῦς αὐτοῦ
χάριτος δεῖξόν με, σκεῦος λαμπρὸν δι' ἀρετῆς, ἵνα πίστει ὑμῶ
καὶ δοξάζω σε.

Διάσωσον ὧ Μαθητὰ τοῦ Σωτῆρος Ἠγαπημέννε, τοὺς ἐν πίστει
τῷ σῶ ναῶ καταφεύγοντας, τῶν ἐν τῷ βίῳ ποικίλων πειρα-
τηρίων.

Ἄκραντε ἢ διὰ λόγου...

Αἴτησις καὶ τὸ Κοντάκιον.

Ἦχος β'. Τοῖς τῶν αἱμάτων σου.

Ηγαπημένε Χριστῷ τῷ Θεῷ ἡμῶν, καὶ Ὁρθοδόξων προστάτα
θερμότατε, Ἰωάννη παμμάκαρ Ἀπόστολε, ἐπηρειῶν χαλε-
πῶν τοῦ ἀλάστορος, ἀτρώτους ἡμᾶς διαφύλαττε.

Προκείμενον.

Εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ φθόγγος αὐτοῦ...

Στίχ. Οἱ οὐρανοὶ διηγοῦνται...

Ὁ Ἱερεύς. Καὶ ὑπὲρ τοῦ καταξιωθῆναι ἡμᾶς...

ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ

Ἐκ τοῦ κατὰ Ἰωάννην.

(Κεφ. ιθ' 25—28, κα' 24—25).

Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ εἰστήκεισαν παρὰ τῷ σταυρῷ τοῦ Ἰησοῦ ἡ
μήτηρ αὐτοῦ καὶ ἡ ἀδελφὴ τῆς μητρὸς αὐτοῦ Μαρία ἡ τοῦ Κλωπᾶ
καὶ Μαρία ἡ Μαγδαληνῆ. Ἰησοῦς οὖν ἰδὼν τὴν μητέρα καὶ τὸν

μαθητὴν παρεστῶτα ὄν ἡγάπα, λέγει τῇ μητρὶ αὐτοῦ γύναι, ἴδε ὁ υἱός σου· εἶτα λέγει τῷ μαθητῇ, ἴδε ἡ μήτηρ σου. Καὶ ἀπ' ἐκεῖνης τῆς ὥρας ἔλαβεν ὁ μαθητῆς αὐτὴν εἰς τὰ ἴδια. Οὗτός ἐστιν ὁ μαθητῆς ὁ μαρτυρῶν περὶ τούτων καὶ γράφας ταῦτα, καὶ οἶδαμεν ὅτι ἀληθὴς ἐστὶν ἡ μαρτυρία αὐτοῦ. Ἔστι δὲ καὶ ἄλλα πολλὰ ὅσα ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς, ἅτινα ἐὰν γράφηται καθ' ἓν, οὐδὲ αὐτὸν οἴμαι τὸν κόσμον χωρῆσαι τὰ γραφόμενα βιβλία. Ἀμήν.

Δόξα. Ταῖς τοῦ Ἀποστόλου...

Καὶ νῦν. Ταῖς τῆς Θεοτόκου...

Προσόμοιον.

Ἦχος πλ. β'. Ὁλην ἀποθέμενοι.

Στίχ. Ἐλέησόν με ὁ Θεός...

Μῆλος ἡ Χριστῶνυμος, ἀγαλλομένη συνῆλθε, τῇ Μονῇ σου Ἄγιε, τελοῦσα τὴν μνήμην σου τὴν χαρμόσυνον, καὶ θερμῶς κρᾶζει σοι, μάκαρ Ἰωάννη· ὡς ἀνέτρεψας καὶ ἥσχυνας, ὄρμην τὴν βάρβαρον, τῶν ἐπιδραμόντων τοῖς δούλοις σου, οὕτω καὶ νῦν ἀπότρεπε, πᾶσαν καθ' ἡμῶν ὄρμην ἄδικον, ὡς ἂν ἐν εἰρήνῃ, διέλθωμεν τὸν βίον εὐσεβῶς, καὶ τῇ πρεσβείᾳ σου τύχωμεν, θείας ἀγαθότητος.

Ὁ Ἱερεύς: Σῶσον ὁ Θεὸς τὸν λαόν σου...

Ὁ χορός: Κύριε ἐλέησον ιβ'.

ᾠδὴ ζ'. Οἱ ἐκ τῆς Ἰουδαίας.

Φίλος ὢν τοῦ Κυρίου, ὡς Ἀπόστολος μέγας καὶ ἐπιστήθιος, φιλεῖν αὐτὸν τελεία, ἀξίωσον καρδιά, Θεολόγε τοὺς ψάλλοντας· Ὁ τῶν Πατέρων ἡμῶν, Θεὸς εὐλογητὸς εἶ.

Θησαυρὸν ἰαμάτων, Ἰωάννη βλυστάνων ἐκ θείας χάριτος, θεράπευσον τὰς νόσους, καὶ κούφισον τοὺς πόνους, τῶν τῷ θεῷ τεμένει σου, προσπεφευγόντων θερμῶς, καὶ σὲ ὑμνολογούντων.

Ηθροισμένη ἡ Μῆλος, τῇ ἀγίᾳ Μονῇ σου τιμᾷ τὴν μνήμην σου, καὶ ὕμνοις εὐχαρίστοις, γεραίρει σου τὸ θαῦμα, ὅπερ πάλαι ἐτέλεσας, τῶν πειρατῶν τὴν ὄρμην, ἐκτρέψας παραδόξως.

Θ ε ο τ ο κ ί ο ν .

Σ κηνή ὠφθης Κυρίου, χαριτόπλοκος Κόρη καὶ φωτοστόλιστος, διὰ σκηνῶν τῶν ἄνω, οἰκήτορά με δεῖξον, διὰ βίου σεμνό-τητος, εὐλογημένη Ἀγνή, ἵνα σέ μεγαλύνω.

ᾠδὴ η΄. Τὸν Βασιλέα.

Γ αλήνην βίου, καὶ ἀληθῆ εὐπραγίαν, δίδου πάντοτε θεόφρον Θεολόγε, τοῖς ἐπιτελοῦσι, τὴν σὴν ἁγίαν μνήμην.

Ε ᾠδὴ τῆ Μονῆ σου, νῦν συνδραμοῦσα ἡ Μῆλος, μεγαλύνει σε θεόφρον Θεολόγε, καὶ τὴν ἀντίληψίν σου, θερμῶς ἐπιβοᾶται.

Ρ ἄβδω ἀύλω, τῆς κραταιᾶς σου πρεσβείας, ἀπεδίωξαν τοὺς κατὰ τῆς Μονῆς σου, πάλαι Ἰωάννη, δεινῶς ἐπιδραμόντας.

Θ ε ο τ ο κ ί ο ν .

Α ᾠδὴ διαφθόρως, τὸν Θεὸν Λόγον τεκοῦσα, μετὰ σώματος ὑπερευλογημένη, ἔλυσας τὴν Εὐαν, τῆς αἰωνίου λύπης.

ᾠδὴ θ΄. Κυρίως Θεοτόκον.

Σ ωμάτων τὰς ὀδύνας, παῦσον Ἰωάννη, τῆ δεδομένη πλουσίᾳ σοι χάριτι, καὶ ψυχικῆς ἀθυμίας ἡμᾶς ἀπάλλαξον.

Ι ᾠδὴ δόντες τῶν βαρβάρων, τὴν φυγὴν παμμάκαρ, οἱ συνελθόντες τελέσαι τὴν μνήμην σου, εὐχαριστήριον ὕμνον σοι ᾄσαν χαίροντες.

Μ ηλίων ἀντιλήπτωρ, ὠφθης Θεολόγε· διὸ τὴν νῆσον ἡμῶν περιφύλαττε, ἐπικειμένων κινδύνων καὶ περιστάσεων.

Ο ᾠδὴ γλώσση Θεολόγε, Χριστὸν κηρύξας θεία, τῆς ἀκαθάρτου μου γλώσσης τὸν ἔπαινον, δέξαι καὶ λύσον νοός μου τὴν ἀμαυρότητα.

Θ ε ο τ ο κ ί ο ν .

Υ ᾠδὴ πέραγνε Μαρία, Κεχαριτωμένη, τῆ δαψιλεῖ χάριτί σου χαρίτωσον, τοὺς ἀδιστάκτω καρδίᾳ σέ μεγαλύνοντας.

Τὸ Ἄξιόν ἐστι καὶ τὰ Μεγαλυνάρια.

Χαίροις ἐπιστήθιε Μαθητά, καὶ Ἠγαπημένε, Ἰωάννη τῷ Ἰησοῦ· χαίροις Θεολόγε, Ἀπόστολε θεόφρον, τῆς Μήλου ὁ προστάτης ὁ ἀπροσμάχητος.

Πλήρης ὢν ἀγάπης τῆς θεϊκῆς, τῆς θεολογίας, ἀνεδείχθης στόμα λαμπρόν, καὶ τῶν οὐρανίων, ἐπόπτης μυστηρίων, παμμάκαρ Ἰωάννη Χριστοῦ Ἀπόστολε.

Αἴ πασα ἡ Μήλος μετὰ σπουδῆς, συνῆλθε θεόφρον, ἐν τῇ μάνδρα σου τῇ σεπτῇ, καὶ ἐπιτελοῦσα, τὴν ἱεράν σου μνήμην, γεραίρει Θεολόγε, τὸ μέγα θαῦμά σου.

Εντρομοὶ ἀπῆλθον οἱ πειραταί, καὶ τοῦ ἀνελθόντος, ἐν τῇ στέγῃ ἔρρει ἡ χεὶρ· ὅθεν σου τὴν χάριν, οἱ εὐσεβεῖς ἰδόντες, μεγάλως Ἰωάννη σὲ ἀνευφήμησαν.

Τοὺς συνεργομένους τῇ σῇ Μονῇ, ἐτησίως μάκαρ, καὶ ὑμνοῦντας σε ἐν ᾠδαῖς, φρούρει Ἰωάννη, ἐκ πάσης ἐπηρείας, καὶ πλήρου τὰς αἰτήσεις ἡμῶν δεόμεθα.

Χαίρουσι, τρισμάκαρ, πνευματικῶς, τῆς σῆς προστασίας, εὐμοιροῦσαι τῶν δωρεῶν, θεῖε Ἰωάννη, ἡ Κίμωλος καὶ Μήλος, ἄς φύλαττε καὶ σκέπε ἐκ πάσης θλίψεως.

Πᾶσαι τῶν Ἀγγέλων αἱ στρατιαί, Πρόδρομε Κυρίου...

Τὸ Τρισάγιον καὶ τὰ συνήθη τροπάρια, ἐκτενῆς καὶ ἀπόλυσις, μεθ' ἧν τὸ ἐξῆς:

Ἦχος β'. Ὅτε ἐκ τοῦ ξύλου.

Μῆλος ἡ Χριστώνυμος ἰδού, πᾶσα τῷ σεπτῷ σου τεμένει, συνῆλθε σήμερον, τὴν ἀγίαν μνήμην σου, πανηγυρίζουσα· ἦν ἀπαύστως διάσφζε, ἐκ πάσης ἀνάγκης, καὶ βλάβης ἀπήμαντον, καὶ δυσπραγίας δεινῆς, νόσων καὶ ἐχθρῶν ἐπηρείας, ὡς θερμὸς αὐτῆς ἀντιλήπτωρ, Ἰωάννη ἔνδοξε Ἀπόστολε.

Δίστιχον.

Γεράσιμος ὕμνησεν, Ἠγαπημένε

Τὸ ἐν Μήλῳ πάλαι σοι τελεσθὲν θαῦμα.

Μήλιοι και Κιμώλιοι Κληρικοί και λαϊκοί λιτανεύοντες περι τὸν ναὸν τῆς Μονῆς τὴν θαυματουργὸν εἰκόνα τοῦ ἁγίου Ἰωάννου (1914). Δεξιὰ οἱ ἀείμνηστοι ἱερεῖς τῆς Μήλου Ἀρχιμ. Κωνστ. Ζούλιας καὶ Ἰωάν. Παρρῆς καὶ ἄριστερά ὁ ἀείμνηστος Οἰκονόμος τῆς Κιμώλου Σπυρ. Ράμφος.

ΤΑ «ΣΩΤΗΡΙΑ» ΤΗΣ ΚΙΜΩΛΟΥ
ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΓΙΑΝ ΒΑΡΒΑΡΑΝ

ΣΤΝΑΞΑΡΙΟΝ
ΤΟΥ ΤΕΛΕΣΘΕΝΤΟΣ ΘΑΥΜΑΤΟΣ

Ἐν ἔτει 1915 ἀπὸ τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ κατὰ μῆνα Σεπτέμβριον, ἐνέσκηψεν εἰς τὴν ἐν Κυκλάσι νῆσον Κίμωλον, Θεοῦ παραχωρήσει, ἡ φθοροποιὸς καὶ λοιμώδης νόσος «εὐλογία», καὶ πλείστους ἐκ τῶν κατοίκων προσέβαλεν, δεινὸν ἀπειλοῦσα ὄλεθρον.

Πᾶσα ἀνθρωπίνη ἐνέργεια κατεβάλλετο, αἱ δὲ ἀρχαὶ τῆς νήσου ἐνήργουν δεόντως παρὰ τοῖς ἀρμοδίοις πρὸς κατάπαυσιν καὶ θεραπείαν τοῦ κακοῦ. Οἱ κάτοικοι καταληφθέντες ὑπὸ φόβου πρὸ τῆς ἐνσκηψάσης λυμαντηρίου ἐπιδημίας, κατέλειπον τὰς ἑαυτῶν οἰκίας καὶ τὰς μετ' ἀλλήλων διατριβάς καὶ ἀπεμακρύνοντο εἰς ἐρημικοὺς καὶ ἐξοχικοὺς τόπους, ἱκετεύοντες θερμῶς τὸν Θεόν, καὶ δὴ τὴν Ἄειπάρθενον Αὐτοῦ Μητέρα, τὴν Ὁδηγήτριαν ἡμῶν, τὴν ἔφορον καὶ προστάτιν τῆς νήσου, καὶ τὴν θαυματουργὸν Μεγαλομάρτυρα Βαρβάραν, τὴν ἐξαίρετον χάριν παρὰ Κυρίου λαβοῦσαν κατὰ τῶν λοιμωδῶν νόσων, πρὸς κατάπαυσιν τοῦ κακοῦ.

Ἐκ τῶν προσβληθέντων ὑπὸ τῆς φθοροποιοῦ ἀσθενείας ἀπέθανον εἴκοσιν ἕξ, οἵτινες καὶ ἐτάφησαν ἐν τῷ παλαιῷ Νεκροταφείῳ*.

* Οἱ ἀπὸ τῆς 11ης Σεπτεμβρίου μέχρι τῆς 4ης Νοεμβρίου 1915 ἐξ «εὐλογίας» ἀποθανόντες ἐν Κιμῳλῳ:

1) Ζαμπέτα Ἰ. Ράμφου ἐτῶν 36, 2) Ἄννα Ἐπαμ. Βεντούρη ἐτῶν 35, 3) Αἰκατερίνη Π. Μουστάκα ἐτῶν 34, 4) Μαργαρίτα Ζαννῆ Μαρινάκη ἐτῶν 74, 5) Αἰκατερίνη Ἄντ. Μαρινάκη ἐτῶν 20, 6) Τερέζα Ζ. Βορδώνη ἐτῶν 38, 7) Μαρία Ζαννῆ Βορδώνη, 8) Μοσχοῦ Ἀποστόλου Μάλλη ἐτῶν 43, 9) Μαρία Γ. Βεντούρη ἐτῶν 80, 10) Ἀντώνιος Ἀλεξ. Ζαννέτης ἐτῶν 47, 11) Μαρία Ἐμμ. Βορδώνη ἐτῶν 80, 12) Γαρυφαλιὰ Γ. Μάλλη ἐτῶν 5, 13) Μαργαρίτα Γ. Παρθενοπούλου ἐτῶν 1, 14) Ζαμπέτα Ἐμμ. Πετράκη ἐτῶν 1, 15) Μπίλιω Ἐμμ. Πετράκη ἐτῶν 12, 16) Κυριακὴ Ἰωάν. Ἀφεντάκη ἐτῶν 75, 17) Ζαμπέτα Ἐλευθ. Ἀντιβάχη ἐτῶν 70, 18) Φωτεινὴ Μιχ. Σάρδη, μαία, ἐτῶν 85, 19) Ἀντώνιος Θεοδ. Μαρινάκης ἐτῶν 42, 20) Ἐλισάβητ Ν. Τρέσσου ἐτῶν 1, 21) Νικόλαος Κωνστ. Καλλίνικας ἐτῶν 75, 22) Ἰερόνυμος Δ. Βεντούρης ἐτῶν

Τότε δὴ ἐπιφανεῖσα ἀοράτως ἡ μητρικὴ χάρις καὶ ἀντίληψις τῆς Παναχράντου Μητρὸς τοῦ Σωτῆρος, τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου, τῆς Ὁδηγητρίας καὶ γλυκείας προστασίας ἡμῶν, κατέπαυσε παραδόξως τὴν φοβερὰν νόσον, διὰ πρεσβειῶν τῆς Ἁγίας Μεγαλομάρτυρος Βαρβάρας, καὶ ἐπλήρωσεν ἀφάτου χαρᾶς τὰς καρδίας τῶν Κιμωλίων, τῶν ἐλπισάντων ἀπὸ ψυχῆς ἐπὶ τὴν σκέπην αὐτῆς, οἵτινες καὶ ἐπέστρεψαν οἴκαδε καὶ ἐώρτασαν μεγαλοπρεπῶς, τῇ 21ῃ Νοεμβρίου, τὴν ἀγίαν αὐτῆς πανήγυριν, εὐγνωμονοῦντες μετὰ δακρῶν καὶ κηρύττοντες τὴν θαυμαστὴν αὐτῆς ἀντίληψιν, ὡσαύτως γεραίροντες καὶ τὴν χάριν τῆς Ἁγίας Βαρβάρας, ἥς ἔκτοτε καθιερώθη ἵνα ἐορτάζεται μετὰ πάσης εὐλαβείας καὶ μεγαλοπρεπείας ἡ μνήμη, τῇ 4ῃ Δεκεμβρίου, μετὰ λιτανεύσεως τῶν ἀγίων Εἰκόνων τῆς Παναγίας Ὁδηγητρίας

70, 23) Ἐπαμεινώνδας Γ. Βεντούρης ἐτῶν 40, 24) Εἰρήνη Πέτρ. Πετράκη ἐτῶν 60, 25) Σοφιανὴ Ζαννῆ Βεντούρη, 26) Δημήτριος Ζαννῆ Βεντούρης.

Χάριν τῆς ἱστορίας τῆς Κιμῶλου σημειοῦμεν ἐνταῦθα καὶ τὰ ὀνόματα τῶν φονευθέντων τῇ 21ῃ Αὐγούστου 1896 ἐκ τυχαίου δυστυχήματος ἐντὸς τοῦ «Κάστρου» τῆς νήσου.

1) Αἰκατερίνη Ἰ. Βεντούρη ἐτῶν 6, 2) Νικόλαος Ἰ. Βεντούρης ἐτῶν 2, 3) Γεώργιος Ἰ. Ἀφεντάκης ἐτῶν 10, 4) Ἀνδρέας Ν. Ἀνδρουλλακάκης ἐτῶν 23, 5) Ἰωάννης Ν. Βεντούρης ἐτῶν 28, 6) Ἀφροδίτη Π. Ἀφεντάκη μηνῶν 8, 7) Ἀπόστολος Ἀγγ. Ράμφος ἐτῶν 22, 8) Βασίλειος Κ. Ριζίτης ἐτῶν 26, 9) Ἀνδρέας Καρβούνης (τελωνοφύλαξ) ἐτῶν 30, 10) Πέτρος Ἰ. Ἀφεντάκης ἐτῶν 25.

Τὸν ἀνωτέρω κατάλογον ἀντέγραψα ἐκ τοῦ «βιβλίου ἀποβιώσεων» τοῦ Ἀρχιερατικοῦ Ἐπιτρόπου Κιμῶλου.

Ἐπιδημία εὐλογίας ἐνέσκηψε καὶ ἄλλοτε ἐν Κιμῶλῳ. Ὡς ἀναφέρεται δὲ εἰς «ἐνθύμησιν» παλαιοῦ Μηναίου τοῦ ἱ. ναοῦ τῶν ἀγ. Ἀναργύρων, κατὰ τὰ τέλη τοῦ 18ου αἰῶνος ἐτάφησαν εἰς τὸν ναὸν τοῦτον κάτοικοι τῆς νήσου, ἀποθανόντες ἐξ εὐλογίας. Ὡσαύτως καὶ κατὰ τὰ τέλη τοῦ παρελθ. αἰῶνος εὐλογιῶν Κιμῶλιος ἀπέθανε καὶ ἐτάφη εἰς τὴν ἐναντι τῆς Κιμῶλου νησίδα Ἅγιος Γεώργιος (Ἁγιονήσιον), ὅπου καὶ ὁμώνυμος Μονή. Τὸν ἀσθενῆ τοῦτον περιέθαλψεν ὁ μόνος κάτοικος τῆς νησίδος φύλαξ τῆς Μονῆς Γεώργιος Δημ. Ράμπιας.

Σημειωτέον ἐπίσης ὅτι, καθ' ἃ ἠκούσαμεν παρά γερόντων συμπολιτῶν, καὶ πανῶλης ποτὲ ἐνέσκηψεν εἰς τὴν νήσον—πιθανῶς τῷ 1811—, ὅτε ἐδοκιμάσθη ἐκ τῆς νόσου ταύτης καὶ ἡ Σίφνος (Πρβλ. Τὰ «Σωτήρια» τῆς Σίφνου εἰς τὴν Ζωοδόχον Πηγὴν, Ἀθῆναι 1951). Οἱ ἐκ τῆς νόσου νεκροὶ ἐτάφησαν ὑπὸ τὰ ἐρείπια τοῦ ναῖσκου τοῦ Ταξιάρχου Μιχαήλ, κειμένου εἰς τὸ «Ἐπάνω Κλῆμα» τῆς νήσου.

καὶ τῆς Ἁγίας Βαρβάρας, εἰς αἰδίων ἀνάμνησιν τοῦ τελεσθέντος θαύματος.

Πλὴν τούτου, καὶ πλεῖστα ἄλλα θαύματα ἐνήργησε καὶ ἐνεργεῖ τοῖς εὐλαβέσι Κιμωλίοις ἢ Ὁδηγήτρια Θεοτόκος, ἐξαίρουσα τούτους τῶν δεινῶν, καὶ φυλάττουσα ἀπολιορκήτους καὶ ἀχειρώτους ἐκ παντὸς ἐπερχομένου ἐχθροῦ καὶ ἀπείργουσα πᾶν κατ' αὐτῶν κακόν. Ἄλλὰ καὶ πολλάκις τὴν ἀγριαίνουσαν καὶ κυμαινομένην θάλασσαν εἰς γαλήνην μετέβαλε, καὶ τοὺς πλωτῆρας διέσωσε, καὶ πᾶσαν δόσιν ἀγαθὴν καὶ πᾶν δώρημα σωτήριον δωρεῖται τοῖς μετὰ πίστεως ἐπικαλουμένοις τὸ ἅγιον αὐτῆς ὄνομα εἰς βοήθειαν*.

Ταῖς τῆς Παναχράντου Μητρός Σου πρεσβείαις, Χριστὲ ὁ Θεός, καὶ τῆς Ἁγίας Μεγαλομάρτυρος Βαρβάρας, φύλαττε καὶ σκέπε πάντοτε τὴν νῆσον Κίμωλον, ὡς ἐλεήμων καὶ φιλόανθρωπος. Ἀμήν.

* Βλ. Πρεσβ. Ἰωάν. Σπ. Ράμφου—Κ. Ἰ. Παπαδοπούλου, Λαογραφικὰ τῆς Κιμῶλου, Πειραιεὺς 1953, σελ. 44 ἐξ.

ΚΑΝΩΝ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΓΙΑΝ ΜΕΓΑΛΟΜΑΡΤΥΡΑ ΒΑΡΒΑΡΑΝ

ἐπὶ τῇ ἀπαλλαγῇ τῆς νήσου Κιμώλου ἐκ τῆς λοιμώδους νόσου «εὐλογίας», τῇ βοήθειᾳ καὶ χάριτι τῆς Ἀγίας*.

Ποίημα Γερασίμου Μοναχοῦ Μικραγιαννανίτου.

Φέρει τὴν δε τὴν ἀκροστιχίδα·

«Κίμωλος μέλπει σε ὦ Βαρβάρα. Γερασίμου».

ᾠδὴ α΄. Ἦχος α΄. Χριστὸς γεννᾶται.

Κίμωλος πᾶσα ἐόρταζε, Βαρβάρας τῆς Ἀγίας τὴν ἄθλησιν, καὶ ὕμνον εὐχαριστήριον, μέλπον ταύτῃ προθύμως ἀπὸ ψυχῆς· αὕτη γὰρ σε πάλαι, ἐκ λοιμώδους προσβολῆς, τάχος ἐρρύσατο.

Ιδοὺ προθύμως συνήλθομεν, κηρύττοντες Βαρβάρα τὴν χάριν σου, πρὸ τῆς σεπτῆς Εἰκόνας σου, ἐξ ἧς τῆς σῆς εὐνοίας ρέει αἶψι, ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ, θαυματόβρυτος πηγὴ, ἐν θείῳ Πνεύματι.

Μεγίστης δόξης ἠξίωσαι, Βαρβάρα ὑπὲρ φύσιν ἀθλήσασα, ἐντεῦθεν προστάτις δέδοσαι, πᾶσι τοῖς εὐσεβέσι, καὶ λοιμωδῶν νόσων ἐκλυτροῦσαι, τοὺς προστρέχοντας θερμῶς, τῇ ἀντιλήψει σου.

Θ ε ο τ ο κ ι ο ν .

Ωσπερ λιμένα ἀχείμαστον, ναόν σου τὸν σεπτὸν Ὁδηγήτρια, ἡ νήσος Κίμωλος κέκτηται, ἐντεῦθεν τούτῳ προσφεύγει διὰ παντός, καὶ τῶν ἐν τῷ βίῳ, χαλεπῶν τρικυμιῶν, Παρθένε ρύεται.

* Ὁ ἱερεὺς ποιεῖ Εὐλογητόν, τὸ Τρισάγιον... Ὅτι σοῦ ἐστὶν ἡ βασιλεία... Εἶτα ὁ χορὸς τὰ Ἀπολυτίκια Βαρβάραν τὴν ἁγίαν τιμήσωμεν... Δόξα. Τῇ θερμῇ σου πρεσβείᾳ ἐκ λοιμώδους νοσήματος... Καὶ νῦν. Ἡ Κίμωλος Ἀχραντε...

Εἶτα ὁ Κανὼν, τὰ Μεγαλυνάρια, καὶ ἡ Εὐχὴ· Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ ὁ Θεὸς ἡμῶν... Ἐλέησον ἡμᾶς ὁ Θεός... Ἐτι δεόμεθα ὑπὲρ τῶν εὐσεβῶν... Ἐτι δεόμεθα ὑπὲρ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου ἡμῶν... Ἐτι δεόμεθα ὑπὲρ ἐλέους... Ἐπάκουσον ἡμῶν ὁ Θεός... Ἀπόλυσις.

᾽Ωδὴ γ'. Τῷ πρὸ τῶν αἰώνων.

Λύτρωσιν εὐροῦσα, τῇ θερμῇ σου πρεσβείᾳ πρὸς Κύριον, ἡ νῆσος Κίμωνος Βαρβάρᾳ, ἐκ λοιμοῦ εὐλογίας, θερμῶς καταφεύγει τῇ σῇ χάριτι, ἵνα ρυσθῇ καὶ μελλόντων δεινῶν, νόσων τε καὶ θλίψεων.

Ο" λη τῇ καρδίᾳ, ὁ λαὸς τοῦ Κυρίου συνέδραμον, καὶ τὴν παροῦσαν λιτανείαν, τῇ σεπτῇ σου Εἰκόνι, Βαρβάρᾳ ποιοῦμεν καὶ βοῶμέν σοι· Φθοροποιῶν νοσημάτων ἡμᾶς, ἀνωτέρους φύλαττε.

Σύντρομοι οἱ πάντες, εὐλογίας τῆς νόσου γεγόναμεν, τῇ χαλεπῇ ἐπιδημίᾳ, καὶ τὴν σὴν προστασίαν, θερμῶς ἐκ ψυχῆς ἐπικεκλήμεθα, καὶ τῆς ἐκ ταύτης δεινῆς ἐκτριβῆς, Βαρβάρᾳ ἐρρῦσθημεν.

Θ ε ο τ ο κ ι ο ν .

Μὴ ἐλλείπης Κόρη, ὀδηγοῦσα βροτῶν Ὀδηγήτρια, πρὸς ἀτραπούς δικαιοσύνης, καὶ ὁδοὺς σωτηρίας, λαὸν τὸν εὐσεβῆ καὶ εὐγνώμονα, τοὺς προσφοιτῶντας ἐν πίστει θερμῇ, τῷ ναῶ σου πάντοτε.

᾽Ωδὴ δ'. Ράβδος ἐκ τῆς ρίζης.

Ε" στη μὲν ἡ ρύμη τοῦ λοιμοῦ, ποτὲ τοῦ ἐπισκήψαντος, τῇ νῆσῳ ταύτῃ τῇ βοθειᾷ σου, ἡμεῖς δὲ ὕμνον καινόν, ἐν φωνῇ αἰνέσεως, ἄδομεν πιστῶς τῇ σῇ πρεσβείᾳ, δι' ἧς λοιμῶδους φθορᾶς, ἅπανσα ἡ νῆσος λελύτρωται.

Λάμψασα ἡ χάρις σου σεμνή, χαρὰν ἡμῖν ἐβράβευσε, καὶ εὐλογίας νόσου ἤλασε, τὸν ζόφον τὸν χαλεπόν, ὅθεν σου ἡ Κίμωνος μέλπει τὴν λαμπρὰν εὐεργεσίαν, Βαρβάρᾳ θαυματουργέ, τὴν σεπτὴν γεραίρουσα μνήμην σου.

Πᾶσα ἡλικία ἐν σπουδῇ, καὶ τάξεις καὶ ἀξίωμα, πανευγνωμόνως λιτανεύσωμεν, Ὀδηγητρίᾳ τῆς Ἀγνῆς, τὸ σεπτὸν Ἐκτύπωμα, καὶ τὴν θαυματόβρυτον Εἰκόνα, Βαρβάρᾳ τῆς θαυμαστῆς, δι' ὧν τῶν δεινῶν ἐκλυτρώμεθα.

Θεοτοκίον.

Ε " χουσα ναόν σου τόν λαμπρόν, ἡ Κίμωνος ὡς καύχημα, ὧ Θεομήτορ Ὁδηγήτρια, καὶ θεῖαν ὄντως σκηνήν, τῆς ἀχράντου δόξης σου, σπεύδει ἐν αὐτῷ καὶ καταφεύγει, ὑμνοῦσά σε εὐλαβῶς, καὶ τῆς σῆς τρυφῶσα χρηστότητος.

ᾠδὴ ε΄. Θεὸς ὢν εἰρήνης.

Ι ' άσεως δρόσον, ἡ σὴ ἀρωγὴ, μυστικῶς ἐν τῇ νήσῳ ἐπάμβρισε, Βαρβάρα καλλιπάρθενε, καὶ ἔσβεσε τὸ πῦρ, τῆς νόσου εὐλογίας, ὅθεν ἀπαλλαγέντες, χαλεπῆς ἐκτρίψεως, ἀνακηρύττομεν τὴν χάριν σου.

Σ υνήθομεν πάντες, τῇ μνήμῃ τῆ σῆ, Ἀθληφόρε Βαρβάρα πανθαύμαστε, καὶ προπομπὴν ποιούμεθα, τῇ θεῖα σου Μορφῇ, βοῶντες ἐκ καρδίας· ὡσπερ ἐρρύσω πάλαι, ἡμᾶς δεινοῦ νοσήματος, καὶ μελλουσῶν λύτρωσαι θλίψεων.

Ε ' πίβλεψον Κόρη, ἐξ ὕψους τανῦν, Θεοτόκε Ἀγνή Ὁδηγήτρια, ἐπὶ τὴν νῆσον Κίμωνος, καὶ φύλαττε αὐτήν· ἰδοὺ γὰρ δυσωπεῖ σε, Βαρβάρα ἢ θεόφρων, ἡ ἐκ λοιμώδους ἀρρωστήματος, λυτρωσαμένη ἡμᾶς πρότερον.

Θεοτοκίον.

Ω ' ς σκέπη καὶ φύλαξ, Παρθένε Ἀγνή, εὐσεβῶν Ὁρθοδόξων ὑπάρχουσα, σκέπε αἶε καὶ φύλαττε, πάσης ἐπιβουλῆς, ἐχθρῶν τῶν ἀοράτων, καὶ ὀρωμένων Κόρη, ταύτην τὴν νῆσον Ὁδηγήτρια, ἀνακειμένην τῇ σῆ χάριτι.

ᾠδὴ στ΄. Σπλάγχχνων Ἰωνᾶν.

Β λάβης λοιμικῆς, Βαρβάρα πανεύφημε, καὶ πάσης ὀργῆς, ἄλλης ἀπήμονα, τήρει πάντοτε, τῇ δοθείσῃ θεόθεν σοι χάριτι, τῆς γεννήσεως ἡμῶν τὴν γῆν δεόμεθα, πίστει ἀρραγεῖ προστρέχουσιν, τῇ θερμῇ ἀντιλήψει σου πάνσεμνε.

Α γοντες τὴν σὴν, ἁγίαν πανήγυριν, Βαρβάρα σεμνή, ὠδαῖς καὶ ἄσμασι τὴν Εἰκόνα σου, τὴν σεπτὴν εὐλαβῶς περιάγομεν, ἐν τῇ πόλει, ὡς ἂν τῇ ἐκ ταύτης χάριτι, ρῶσιν καὶ ἁγιασμοῦ τὴν μέθεξιν, δαψιλῶς οἱ τιμῶντές σε λάβωμεν.

Ρ ἄβδω κραταιᾶ, τῆς σῆς ἐπισκέψεως, Βαρβάρα σεμνή, ἡ λυμαντήριος, ἀπελήλαται, πάλαι νόσος ἡμῖν ἢ ἐνσκήψασα· διὰ τοῦτο, χαριστήριόν σοι αἶνεσιν, ἄδομεν σκιρτῶντες θείῳ Πνεύματι, καὶ τελοῦντες τὴν ἔνδοξον μνήμην σου.

Θ ε ο τ ο κ ι ο ν .

Β ράβευσον ἡμῖν, Ἀγνή Ὁδηγήτρια, εἰρήνην στερράν, καὶ ἀπολύτρωσιν, πάσης θλίψεως, καὶ ὑγιεῖαν ψυχῆς τε καὶ σώματος· σοὶ γὰρ πίστει Παναγία παντευλόγητε, ἅπας ὁ λαὸς προστρέχομεν, καὶ τὴν σὴν ἀρωγὴν ἐκδεχόμεθα.

ᾠδὴ ζ'. Οἱ Παῖδες εὐσεβεῖα.

Α ᾠθλήσασα στερρῶς ὑπὲρ Κυρίου, κατ' ἀξίαν ἐδοξάσθης καλλιπάρθενε· ἐντεῦθεν λοιμῶδη ἀσθενήματα, καταπαύεις τοῖς προστρέχουσι τῇ σκέπῃ σου, καὶ τὴν σὴν κλῆσιν Βαρβάρα προσφωνοῦσι.

Ρ υσθέντες τῇ θερμῇ σου ἀντιλήψει, λοιμικοῦ ποτε Βαρβάρα ἀρρωστήματος, τὴν σὴν μεγαλύνομεν βοήθειαν, ἣν αἰεὶ δίδου ἡμῖν τοῖς ἐκβοῶσί σοι· χαῖρε πιστῶν ἢ ταχεῖα προστασία.

Α ᾠφθόνως ὡς ἐκ κρήνης θεοβρύτου, οἱ πιστοὶ πάντες ἀρύσασθε ἰάματα· ἰδοὺ γὰρ Εἰκὼν ἢ τῆς Θεόπαιδος, καὶ Βαρβάρας τῆς Ἀγίας τὸ Ἐκτύπωμα, μύρον προχέουσι χάριτος τῆς θείας.

Θ ε ο τ ο κ ι ο ν .

Γ αλήνην ὑγιεῖαν καὶ εἰρήνην, Θεοτόκε Ὁδηγήτρια ὡς εὐσπλαγχνος, παντὶ τῷ λαῷ σου δίδου πάντοτε, ἀφ' ἡμῶν ἅπασαν βλάβην ἐκδιώκουσα, καὶ ἀπειλὴν νοσημάτων ὀλεθρίων.

ᾠδὴ η'. Θαύματος ὑπερφουῖς.

Ε ἴληφας παρὰ Κυρίου Ἀθληφόρε, ἰαμάτων τὴν ἀφθονον χάριν· ὅθεν καταπαύεις νόσων τὴν φλόγα, Βαρβάρα καλλιπάρθενε,

καὶ λύεις τῶν παθῶν τὴν ἀχλύν· διὸ καὶ ἡμᾶς ἀτρώτους φύλαττε, ἐπηρείας τῆς τούτων δεόμεθα, τοὺς ὑπερυψοῦντας, Χριστὸν εἰς τοὺς αἰῶνας.

Ρύπων τῶν τῆς ἁμαρτίας καλλιμάρτυς, καὶ παθῶν σωματικῶν τῆς ὀδύνης, καὶ παντοίων ἀλγεινῶν νοσημάτων, ταῖς σαῖς λιταῖς ἡμᾶς λύτρωσαι, καὶ πάσης ἄλλης μάστιγος, τοὺς πόθῳ τιμῶντάς σε καὶ ψάλλοντας· εὐλογοίτω ἡ κτίσις πᾶσα τὸν Κύριον, καὶ ὑπερυψούτω, εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Α "πασα νῦν ἡ Ἐκκλησία κηρύττει, τὴν ὀξειᾶν σου Μάρτυς πρεσβείαν, καὶ τὴν σὴν ἁγίαν τελοῦσα μνήμην, τὸ ἱερόν σου Εἰκόνισμα, ὡς χάριτος τῆς σῆς θησαυρόν, πιστῶς ἐν ἀγκάλαις περιφέρουσα, περιάγει εὐλαβῶς καλλιπάρθενε, οὗ τῆ παρουσίᾳ, οἴχεται πᾶσα λύμη.

Θεοτοκίον.

Σκέπασον τῆ κραταιᾷ σου Κόρη σκέπη, πάσης βλάβης ὀργῆς καὶ κινδύνου, τὸ μικρόν σου τόδε ποίμνιον ἅπαν, ὡς μέγα καταφύγιον, κατέχον τὸν σεπτόν σου ναόν, ἐν ᾧ προσφοιτῶντες ἐκβοῶμέν σοι· χαῖρε Παρθενομητορ Ἀγνή Ὁδηγήτρια, ἡ πρὸς ζωῆς τρίβους ἡμᾶς καθοδηγοῦσα.

ᾠδὴ θ'. Μυστήριον ξένον.

Ιᾶματα πλεῖστα, βλυστάνουσα πάντοτε, τοῦ Παρακλήτου χάριτι, πόνων καὶ νοσημάτων παντοίων, Βαρβάρα θεόφρον, τὴν νῆσόν σου φύλαττε ἀπήμονα, ἐν πίστει θερμῇ, ὑμνολογοῦσαν τοὺς ἀγῶνάς σου.

Μανίας ἀπάσης, ἐχθροῦ τοῦ ἀλάστορος, λιμοῦ λοιμοῦ ἐκτρίψεως, παντός τε σκανδάλου Ἀγία, ἡμᾶς τοὺς τελοῦντας, λιτὴν τὴν παροῦσαν τῆ Εἰκόνι σου, Βαρβάρα σεμνή, αἰεὶ ἀτρώτους περιφύλαττε.

Οὐ παύεται Μάρτυς, ἡ Κίμωνος μέλλουσα, τὸ σὸν θαυματουργημα, ρυσθεῖσα λυμεῶνος νόσου· ἀλλὰ καὶ μελλόντων, δεινῶν ἀσινῆ ταύτην διάσωζε, Βαρβάρα σεμνή, ἀνευφημοῦσάν σου τὰς χάριτας.

Θεοτοκίον.

Υ ' μνουμέν σε πόθῳ, Ἀγνή Ὁδηγήτρια, καὶ πάντες σοὶ κραυγάζομεν· χαῖρε Παρθένε Θεοτόκε, ἡμῶν ἡ προστάτις, καὶ σκέπη καὶ φύλαξ καὶ ἀντίληψις, δι' ἧς τὸν Χριστόν, ἀεὶ εὐτάλατον εὐρίσκομεν.

Μεγαλυνάριον.

Δ εὔτε Κιμωλίων πᾶσα πληθὺς, ὕμνον εὐγνωμόνως, προσκομίσωμεν ἐκ ψυχῆς, τῇ λυτρωσαμένη, ἡμᾶς λοιμώδους νόσου, Βαρβάρᾳ τῇ ἁγίᾳ Παρθενομάρτυρι.

Χ αἰρέ σοὶ κραυγάζει χαρμονικῶς, ἡ Κίμωλος πᾶσα, ὧ Βαρβάρᾳ νύμφῃ Χριστοῦ· σὺ γὰρ παναλέθρου, ἡμᾶς ἐρρύσω νόσου, προφθάσασα ἐξ ὕψους τοὺς σοὶ προστρέξαντας.

Η " θλησας ἀνδρείως ὑπὲρ Χριστοῦ, Βαρβάρᾳ θεόφρον, καὶ δεδόξασαι θαυμαστῶς, ὅθεν ἀπελαύνεις, λοιμώδεις ἀσθενείας, καὶ σώζεις ἐκ κινδύνων τοὺς προσιόντας σοι.

Ι " δε τοὺς ἐστῶτας πανευλαβῶς, Βαρβάρᾳ θεόφρον, τῇ Εἰκόνι σου τῇ σεπτῇ, καὶ ἐκδεχομένους, τὴν θείαν προστασίαν, καὶ δίδου τὰς αἰτήσεις ἐκάστῳ πάνσεμνε.

Ι " ασιν καὶ χάριν παρὰ Χριστοῦ, βλυστάνει ἀπαύστως, ἡ Εἰκὼν σου ἡ ἱερά, τοῖς προσερχομένοις, αὐτῇ μετ' εὐλαβείας, Βαρβάρᾳ ἀθληφόρε ἀξιοθαύμαστε.

Τ ῆ σῆ προστασία τῇ θαυμαστῇ, ἠνίκα ἐπῆλθεν, ἡμῖν νόσος ἡ χαλεπή, προσήλθομεν πίστει, καὶ εὐρομεν τὴν λύσιν, διὰ χαριστηρίου ὧδᾶς σοὶ ἄδομεν.

Φ έροντες Εἰκόνα σου τὴν σεπτὴν, ταῖς χερσὶ Βαρβάρᾳ, ὡς ἁγίασμα ἱερόν, τὴν παροῦσαν πόθῳ, ποιοῦμεν λιτανεῖαν, τὴν πρὸς ἡμᾶς σου χάριν ἀνακηρύττοντες.

Α " πασα ἡ Κίμωλος ἐν χαρᾷ, θερμῶς λιτανεύει, ἐν τῇ μνήμῃ σου τῇ λαμπρᾷ, τὴν ἀντίληψίν σου, Βαρβάρᾳ Ἀθληφόρε, ἣν δίδου ἡμῖν πᾶσι, πλουσίαν πάντοτε.

Δόξα. Τριαδικόν.

ΑΎναρχε Θεότης σεπτὴ Τριάς, Πατήρ καὶ ὁ Λόγος, καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ συμφυές, ταύτην σου τὴν νῆσον, ἀπήμονα συντήρει, πρεσβείαις τῆς Βαρβάρας τῆς Ἀθληφόρου σου.

Καὶ νῦν. Θεοτοκίον.

Σκέπε ὦ Παρθένε Μήτηρ Θεοῦ, τὴν παροῦσαν νῆσον, πάσης βλάβης καὶ συμφορᾶς, τὰς τῆς Ἀθληφόρου, πρεσβείας δεχομένη, καὶ σὺν αὐτῇ τὸν Κτίστην καθικετεύουσα.

Ἀπολυτικά.

Τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου Ὁδηγητρίας.

Ἦχος δ'. Ταχὺ προκατάλαβε.

Ηΐκιμωλος Ἀχραντε, ἐγκαυχωμένη ἐν σοί, προστάτιν σε κέκτηται, καὶ ἄρωγόν εὐμενῆ, ἐν πᾶσι Πανύμνητε. Ὅθεν τῇ χάριτί σου, συμφορῶν λυτρουμένη, ὕμνον ἀεὶ προσάδει, τῇ θερμῇ σου πρεσβείᾳ, Παρθένε Ὁδηγήτρια, ἡμῶν ἢ βοήθεια.

Τῆς Ἀγίας Βαρβάρας.

Ἦχος α'. Τῆς ἐρήμου πολίτης.

Τῇ θερμῇ σου πρεσβείᾳ ἐκ λοιμῶδους νοσήματος, Κίμωλος ἡ νῆσος ρυσθεῖσα, εὐχαρίστως γεραίρει σε, κηρύττουσα τὴν χάριν σου λαμπρῶς, Βαρβάρα Ἀθληφόρων καλλονή· ἦν φυλάττοις ἀνωτέραν πάσης ὀργῆς, συμφώνως ἐκβοῶσάν σοι· δόξα τῷ σέ δοξάσαντι Χριστῷ, δόξα τῷ σέ θαυμαστώσαντι, δόξα τῷ ἐνεργοῦντι διὰ σοῦ, πᾶσιν ἰάματα.

Δίστιχον.

Αἶνον Βαρβάρα ἰκέσιόν σοι ἄδει
Γεράσιμος ἤδη σὺν τοῖς Κιμωλίοις.

ΕΥΧΗ

Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ δυνατὸς ἐν ἐλέει καὶ ἀγαθὸς ἐν ἰσχύϊ εἰς τὸ βοηθεῖν καὶ παρακαλεῖν καὶ σῶζειν πάντας τοὺς ἐλπίζοντας εἰς τὸ ὄνομά Σου τὸ ἅγιον, μὴ κατασιχύνῃς ἡμᾶς ἀπὸ τῆς προσδοκίας τοῦ ἐλέους Σου καὶ τῶν οἰκτιρῶν Σου, οὐς ἐξέχεας πλουσίως ἐπὶ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν Σου. Πρόσδεξαι, Κύριε, καὶ νῦν τὰς εὐχαριστηρίους ταύτας δεήσεις τὰς κατὰ δύναμιν προσφερομένας Σοι ἐν τῇ ἁγίᾳ ταύτῃ ἡμέρᾳ παρὰ τοῦ περιεστῶτος λαοῦ, ἀναμιμνησκομένου τῆς διὰ τῶν πρεσβειῶν τῆς Παναχράντου ἁγίας Μητρὸς Σου Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας σωτηρίας τῆς νήσου ἡμῶν ἐκ λοιμώδους ἀσθeneίας, ἐν ἀπειλῇ ἐξαφανισμοῦ γενομένης πάσης ζωῆς ἀνθρώπων ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς ταύτης. Καὶ νῦν, φιλόνηρωπε Δέσποτα, τὰς δεήσεις ἡμῶν ἀναπέμπομεν καταφεύγοντες εἰς τὴν παντοδύναμον βοήθειάν Σου· ἐπίδε ἐπὶ τὴν κάκωσιν τοῦ λαοῦ Σου καὶ χάρισαι αὐτῷ διὰ τῶν πρεσβειῶν τῆς Παναγίας Μητρὸς Σου καὶ τῆς Ἁγίας ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος Βαρβάρας τὴν εἰρήνην, τὴν χαρὰν καὶ τὴν δύναμιν τοῦ ὑμνεῖν καὶ δοξολογεῖν τὸ πάντιμον καὶ μεγαλοπρεπὲς ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΕΠΙΛΕΓΟΜΕΝΑ

Ἀπὸ τῆς 4ης Δεκεμβρίου τοῦ ἔτους 1915, καθ' ὃ ἡ ἰδιαιτέρα μου πατρίς Κίμωλος ἐδοκιμάσθη ὑπὸ τῆς ἐπαράτου νόσου «εὐλογίας», ἑορτάζεται πανηγυρικῶς ἐν τῷ αὐτόθι μεγαλοπρεπεῖ ἰ. ναῶ τῶν Εἰσοδίων τῆς Θεοτόκου ἢ μνήμη τῆς Ἁγίας ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος Βαρβάρας. Σύμπας δὲ ὁ εὐσεβὴς λαὸς τῆς νήσου, ἐκδηλῶν τὴν πρὸς τὴν Ἁγίαν εὐλάβειάν του, παρακολουθεῖ ἐν κατανύξει τὴν ἀνά τὴν κωμόπολιν λιτάνευσιν τῶν ἰ. Εἰκόνων*,

* Ἡ λιτανευομένη κατὰ τὴν πανήγυριν εἰκὼν τῆς ἁγ. Βαρβάρας ἐφιλοτεχνήθη ἐξ εἰσφορῶν τῶν κατοίκων τῆς νήσου, μερίμνη τῆς ἐπὶ 40ετίαν περιπίου διακονησάσης ἐν τῷ ἰ. ναῶ τῆς Ὁδηγητρίας Μοναχῆς Μαρίας Ἀναστ. Καλλίνικα (†1969), τὸ δὲ Εἰκονοστάσιον κατεσκευάσθη ἐκ δωρεᾶς τοῦ Φραγκίσκου Ἰωάννου Πρεζάνη.

ήτις, ἔκτοτε, ἀνελλιπῶς γίνεται κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην μετὰ τὴν θ. Λειτουργίαν.

Ὁ δημοσιευόμενος ἐνταῦθα Κανὼν — τοῦ ὁποίου προτάσσεται ἀντὶ Προλόγου, ὑπὸ τύπον Συναξαρίου, ἡ σχετικὴ ἱστορικὴ ἀφήγησις — ἐποιήθη κατὰ παράκλησίν μου ὑπὸ τοῦ ἐν Ἁγίῳ Ὅρει δοκίμου ἐκκλησιαστικοῦ ἀσματογράφου Ὁσιολογιωτάτου Μοναχοῦ Γερασίμου Μικραγιαννανίτου. Τοῦτο δὲ ἐγένετο ἐν τῇ ἐπιθυμίᾳ μου ὅπως, συμφώνως πρὸς τὰ παλαιόθεν κρατοῦντα παρ' ἡμῖν, διαιωνισθῇ ἡ εὐλαβῆς ἀνάμνησις τῆς σωτηρίας τῆς νήσου ἀπὸ τῆς συμφορᾶς ἐκείνης, τῆς ὁποίας τὴν ἀγωνίαν ἔζησα καὶ ἐγώ, εἰς παιδικὴν ἡλικίαν εὕρισκόμενος τότε¹.

Πρωτ. ΙΩΑΝ. ΣΠ. ΡΑΜΦΟΣ

1. Βλ. [Ἱ.Σ.Ρ.] Τὸ χρονικὸ τῆς «βλογιᾶς» στὸ νησί μας, ἐν ἐφημ. «Φωνὴ τῆς Κιμῶλου», ἔτ. 14 (1959), ἀρ. φ. 132-133, σ. 3.

Ἀποψις τοῦ μεγάλου διαδρόμου τῆς Χριστιανικῆς Κατακόμβης τῆς Μήλου.

(Φωτ. κ. Ζαφ. Βάου)

Ε΄

ΑΚΟΛΟΥΘΙΑ

ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΜΑΡΤΥΡΩΝ

ψαλλομένη εἰς τὰς Κατακόμβας τῆς Μήλου
τῆ Κυριακῆ τῶν Ἀγίων Πάντων.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Η ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ

ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Πρωτ. 1921

Ἄριθ.

Διεκπ. 1628

ΑΘΗΝΗΣΙ τῆ 5ῃ Δεκεμβρίου 1961

Π ρ ὀ ς

Τὸν Σεβασμιώτατον Μητροπολίτην Θήρας

Κον Γ Α Β Ρ Η Λ

(Τοποτηρητὴν τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Σύρου — Τήνου κ.λ π.)

Σεβασμιώτατε ἐν Χριστῷ ἀδελφέ,

Ἡ Ἱερὰ Σύνοδος λαβοῦσα ὑπ' ὄψει τὴν ὑφ' ὑμῶν ὑποβληθεῖσαν Ἱ. Ἀκολουθίαν εἰς τοὺς Ἀγίους Μάρτυρας τῆς ἐν Μήλῳ Κατακόμβης, τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Σύρου, ποιηθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Ὑμνογράφου Μοναχοῦ Γερασίμου Μικραγιαννανίτου, ἐγκρίνει ταύτην, καθόσον οὐδὲν περιέχεται ἐν αὐτῇ τὸ ἀπαῖδον πρὸς τὸ δόγμα καὶ τὰς παραδόσεις τῆς Ὁρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, συγχαίρει δὲ τὴν ὑμετέραν Σεβασμιότητα, εὐχομένη τὰ ἔτη ὑμῶν πολλὰ πρὸς δόξαν Χριστοῦ καὶ τῆς Ἀγιωτάτης ἡμῶν Ἐκκλησίας.

Ἐπὶ τούτοις κατασπαζόμενοι τὴν ὑμετέραν Σεβασμιότητα ἐν Κυρίῳ, διατελοῦμεν μετ' ἀγάπης

† Ὁ Μαντινείας καὶ Κυνουρίας ΓΕΡΜΑΝΟΣ

Π ρ ο ε δ ρ ε ὑ ω ν

Ὁ Ἀρχιγραμματεὺς

† Ἀρχιμ. Θεόκλητος Φιλιππαῖος

ΑΝΤΙ ΠΡΟΛΟΓΟΥ

Πάλαι τῆς ἀσεβείας κατακρατούσης ἐν πάσῃ τῇ γῆ, ἡ μὲν πεπλανημένη θρησκεία τῶν εἰδώλων ἐθεραπεύετο καὶ ἐτιμᾶτο, οἱ δὲ εὐσεβεῖς Χριστιανοὶ ἀπηνῶς ἐδιώκοντο, καὶ ποικιλοτρόπως ἠκίζοντο καὶ ἐτιμωροῦντο, ἐκφεύγοντες δὲ τὴν μανίαν τῶν διωκτῶν, κατέφευγον καὶ ἐκρύπτοντο «ἐν ὄρεσι καὶ σπηλαίοις καὶ ταῖς ὄπαῖς τῆς γῆς» καὶ ἐν ὑπογείοις καταφυγίοις καὶ κατακόμβαις, ἔνθα ἐν ἀταραξίᾳ ψυχῆς καὶ γαλήνῃ νοός, προσέφερον τὰς ὁσίας λατρείας τῷ ζῶντι καὶ ἀληθεῖ Θεῷ καὶ Σωτῆρι ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ.

Τοιαῦται κατακόμβαι ὑπῆρχον καὶ ἐν τῇ νήσῳ Μήλου¹, κειμένη ἀνὰ τὰς Κυκλάδας νήσους, αἵτινες ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις γνωσθεῖσαι καὶ καθαρισθεῖσαι ἐκ τῶν συσσωρευθέντων χωμάτων καὶ λοιπῶν ὑλῶν, κατέστησαν ἱερὸν προσκύνημα παντὸς εὐσεβοῦς χριστιανοῦ. Ἐν αὐταῖς γάρ, κατὰ τοὺς τότε χαλεποὺς καιροὺς, ἐπάτησαν πόδες ὁσίων ἀνδρῶν καὶ θεοφόρων ὁμολογητῶν τῆς ἀμώμου ἡμῶν πίστεως καὶ ἡγίασαν τὸ ἔδαφος αὐτῶν ἅγιοι ἰδρωῶτες καὶ καταθέσεις καὶ ἐνταφιασμοὶ μακαρίων καὶ δεδοξασμένων «τοῖς στίγμασι τοῦ Χριστοῦ» λειψάνων καλλινίκων καὶ ἀωνύμων Ἁγίων καὶ Μαρτύρων καὶ Ἀθλητῶν. Τὰ νῦν δὲ ἀγιάζουσι νοερῶς τοὺς εὐλαβῶς προσερχομένους εἰς τὰς ἀγίας αὐτὰς καταδύσεις καὶ εὐωδιάζουσι μυστικῶς τὰς ψυχικὰς αἰσθήσεις ὑπερκοσμίῳ «ὄσμῃ καὶ εὐωδίᾳ ἀθανάτου ζωῆς» τοὺς πιστῶς προσιόντας τῇ ἀοράτῳ ἐπισκιάσει τῶν πρεσβειῶν τῶν δι' αὐτῶν διελθόντων ἀωνύμων τῆς πίστεως ἀγωνιστῶν καὶ Μαρτύρων.

Ἐν ταύταις οὖν ταῖς σεπταῖς κατακόμβαις, τὰ ἱερά, ὡς εἰπεῖν, καταφύγια ἢ ἐναυλίσματα, εὐλαβεῖ καὶ προθύμῳ σπουδῇ καὶ ἀποφάσει τοῦ ἀειμνήστου Μητροπολίτου Σύρου, Τήνου,

1. Γεωργίου Σωτηρίου, Ἡ Χριστιανικὴ Κατακόμβη τῆς νήσου Μήλου. Πρακτικὰ Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, 3 (1928) σ. 33 ἐξ. (Καὶ ἀνάτυπον). Θεοδοσίου Κ. Σπεράντσα, Αἱ Κατακόμβαι τῆς Μήλου, ἐν Ἀθήναις 1956. Ἰωσηφ Χατζηδάκη, Ἱστορία τῆς νήσου Μήλου (ἐκδ. Γιαννούλη Βήχου) ἐν Ἀθήναις 1927, σ. 115, 132. Ζαφειρίου Α. Βάου, Ναοὶ καὶ Ναῖδρια τῆς Μήλου, Ἀθήναι 1964 σ. 5 ἐξ.

Ἄνδρου, Κέας καὶ Μήλου κυροῦ Φιλαρέτου¹, τελεῖται ἐτήσιον προσκύνημα τῇ Κυριακῇ τῶν Ἁγίων Πάντων, ἔνθα συνερχόμενοι πανταχόθεν εὐσεβεῖς Χριστιανοὶ δοξολογοῦσιν ἐν αὐταῖς τῆς δόξης τὸν Κύριον καὶ ὑμνοῦσι τοὺς Ἁγίους αὐτοῦ Μάρτυρας, ψάλλοντες τὴν μετὰ χειρᾶς Ἀκολουθίαν, ποιηθεῖσαν, ἡμετέρα παρακλήσει, ὑπὸ τοῦ ὑμνογράφου τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας Ὁσιολογιωτάτου Μοναχοῦ Γερασίμου Μικραγιαννανίτου καὶ ἐγκριθεῖσαν ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, δι' ἧς ὑμνεῖται ὁ ἀγωνοθέτης Κύριος καὶ οἱ τούτου ἀγωνισταὶ καὶ Ἀθλοφόροι, οἱ ζηλώσαντες τὸν θάνατον Αὐτοῦ διὰ ποικίλων παθημάτων. Ὡν ταῖς πρεσβείαις, Χριστὲ βασιλεῦ, δώρησαι ἡμῖν πταισμάτων ἄφεσιν καὶ ἀξίωσον ἡμᾶς τῆς οὐρανοῦ βασιλείας σου. Ἀμήν.

ΚΥΡΙΑΚΗ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΠΑΝΤΩΝ

Μνήμην ἐπιτελοῦμεν τῶν Ἁγίων καὶ καλλινίκων τοῦ Χριστοῦ Μαρτύρων τῶν ἐν ταῖς Κατακόμβαις τῆς Μήλου.

Ἐν τῷ Ἐσπερινῷ.

Μετὰ τὸν Προοιμιακόν, τὸ α' Κάθισμα τοῦ Ψαλτηρίου. Εἰς δὲ τὸ Κύριε ἐκέκραξα ἰστώμεν στίχους ι' καὶ ψάλλομεν Ἀναστάσιμα τοῦ πλ. δ' β', τῶν Ἁγίων Πάντων β', καὶ τὰ ἐξῆς στ'.

Ἦχος α'. Τῶν οὐρανόων ταγμαίων.

Τῶν εὐσεβῶν αἱ χορεῖαι, δεῦτε κατέλθωμεν εἰς καταδύσεις θείας, εἰς σεπτὰς Κατακόμβας, ἔνθα θεοφόρων Μαρτύρων χοροί, τὸν Σωτῆρα ἐδόξασαν, τῶν διωκτῶν ἀποφεύγοντες τὴν ὀρμὴν, οὐρανώων πολιτεύματι.

Η νῆσος Μῆλος ἀγάλλου, ἐν σοὶ κατέχουσα, ὡς στήλην εὐσεβείας, τὰς σεπτὰς Κατακόμβας, Μαρτύρων ἀνωνύμων καὶ ἱερὸν, ἀληθῶς ἐνδιαίτημα· μαρτυρικὴν γὰρ ἐκπέμπουσι τοῖς πιστοῖς, εὐωδίαν θεία χάριτι.

1 [Ἰωάν. Σπ. Τερζοπούλου], Ἡ προσκυνηματικὴ ἐκδρομὴ τῆς Θεολ. Σχολῆς τοῦ Πανεπ. Ἀθηνῶν εἰς τὰς Κατακόμβας τῆς Μήλου. Ἀνάτυπον ἐκ τῆς ἐφ. «Κυκλαδικὸν Φῶς». Ἀθῆναι, 1955. Βλέπε καὶ περιοδ. «Ἀνάστασις» Β', φ. Μαΐου — Ἰουνίου 1955, σ. 16 ἐξ.

Ως ἱερὸς ὄντως πέλει, οὗτος ὁ χῶρος πιστοί· ἰδρῶσι γὰρ ἤρ-
 δεύθη, θεοφόρων Ἀγίων, καὶ θεία καταθέσει λειψάνων σε-
 πτῶν, τῶν Μαρτύρων ἡγίασται, καὶ ἀγιάζει τοὺς πίστει εἰλικρινεῖ,
 πρὸς αὐτὸν θερμῶς προστρέχοντας.

Προσόμοια ἕτερα.

ᾠχος δ'. Ἐδωκας σημείωσιν.

Εχει ὡς θησαύρισμα, καὶ ἐμφανὲς στηλογράφημα, εὐσεβείας
 καὶ πίστεως, ἡ Μῆλος ἐν Πνεύματι, πάλαι τῷ Ἀγίῳ, σεπτὰς
 Κατακόμβας, ἔνθα πληθὺς Χριστιανῶν, τῷ σαρκωθέντι Θεῷ ἐλά-
 τρευσεν, ὅπου καὶ κατετέθησαν, τὰ ἱερὰ τούτων λείψανα, τὴν μα-
 νίαν νεκρώσαντα, τοῦ δεινοῦ κοσμοκράτορος.

Μάρτυρες ἀνόνημοι, οἱ τῷ Θεῷ γινωσκόμενοι, οἱ ἐνταῦθα ἐμ-
 πρέψαντες, ὑμῶν ἡ εὐσέβεια, ὑπὲρ τὰς ἀκτῖνας, ἔλαμψεν ἡ-
 λίου, τοῦ τῶν εἰδώλων σκοτασμοῦ, διαλυθέντος δυνάμει κρείττονι·
 ἐντεῦθεν καταυγάζετε, οὐ μόνον Μῆλον τὴν ἔνθεον, ἀλλὰ πᾶσαν
 ταῖς χάρισιν, Ἐκκλησίαν Ὁρθόδοξον.

Απασὶ κηρύττουσι, τῆς ἀρραγοῦς ὑμῶν πίστεως, τὰ ἐξάιρετα
 τρόπαια, καὶ πῦρ τὸ οὐράνιον, τῆς ὑμῶν ἀγάπης, πρὸς τὸν
 ἐκ Παρθένου, ἐξανατείλαντα Θεόν, αἱ καταδύσεις αὐταὶ μακάριοι,
 ἔνθα συναθροίζομενοι, ὑμῶν τιμῶμεν τὰ σκάμματα, καὶ ζωῆς τὴν
 λαμπρότητα, Ἀθλοφόροι ἀήττητοι.

Δόξα. ᾠχος πλ. β'.

Μαρτύρων θεῖος χορός, βουλῇ τῇ θείᾳ πειθαρχήσας, βουλὰς
 ἀσεβῶν ἐξέκλινε, καὶ ἐν ὁσιότητι καὶ ἀληθείᾳ, τῷ Χριστῷ
 ἠκολούθησεν· εὐαγγελικῶς γάρ, τὰ πάντα ἀρνησάμενοι, ἐν σπη-
 λαίοις καὶ ὀπαῖς τῆς γῆς περιῆλθον, καὶ παρεμβολὰς ἀλλοτρίων
 ἐκλιναν· καὶ ἐν καταδύσεσι σεπταῖς, τῷ ἐν ὑψίστοις Θεῷ λατρεύσαν-
 τες, σύμμορφοι τῶν παθῶν, τοῦ Χριστοῦ ἐγένοντο, καὶ τῆς δόξης
 κοινωνοί. Ἀλλ' ὦ Μάρτυρες ἀεισέβαστοι, τῶν ἐπάθλων τὰ γέρα
 κοιμιζόμενοι, πρεσβεύσατε ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ἡμῶν.

Καὶ νῦν. ᾠχος πλ. δ'.

Ὁ Βασιλεὺς τῶν οὐρανῶν...

Εἴσοδος, Φῶς ἱλαρόν, τὸ Προκείμενον· Ὁ Κύριος ἐβασίλευσεν,
καὶ τὰ Ἀναγνώσματα τῶν Ἀγίων Πάντων.

Εἰς τὴν Λιτήν, Ἰδιόμελα. ᾠχος α'.

Πάλαι τῆς ἀσεβείας κρατούσης, τῆς εὐσεβείας ὁ πυρσός, ὑπὸ μῦθον ἐκρύπτετο, καὶ ἐν Κατακόμβαις διέλαμπεν· ἐν αὐταῖς γὰρ Μαρτύρων δῆμοι, εἰδωλομανίας τὴν νύκτα ἐκκλίνοντες, οἷα τέκνα φωτός, τῷ Πατρὶ τῶν φώτων ὠρθρίζον, προσκαρτεροῦντες ταῖς δεήσεσιν, ἕως οὗ ἡμέρα διαυγάσῃ, καὶ φωσφόρος ἀνατείλῃ, τῆς ἀληθείας ὁ ἥλιος. Τούτων τοὺς μακαρίους μακαρίζοντες ἀγῶνας, τὴν πίστιν αὐτῶν μιμησώμεθα, τὴν ὑπομονήν, τὴν ἀνδρείαν, τὸ ἐν πόνοις ἀνένδοτον, καὶ τὴν πρὸς Χριστὸν διάπυρον ἀγάπην, τῷ Σωτῆρι κραυγάζοντες· Κύριε δόξα σοι.

Ὁ αὐτός.

Μαρτύρων στίφη Ζωοδότα, σοῖς ἔχνεσιν ἀκολουθήσαντα, πεῖραν πολλῶν θλίψεων ἔλαβον, καὶ ὡς χρυσὸς ἐν χωνευτηρίῳ ἐδοκιμάσθησαν, τῇ τῶν ἀντικειμένων μανίᾳ· ὅθεν αἱ ψυχαὶ αὐτῶν, ἐν ταῖς χερσί σου εἰς τὸν αἰῶνα ζῶσι, τὰ δὲ ὅσα αὐτῶν, ἐκ τοῦ τόπου αὐτῶν, γραφικῶς ἀναθάλλουσι, τὴν μέλλουσαν ἀξίαν πρὸς στηριγμὸν καὶ περιποίησιν, τῶν εὐλαβῶς σοι βοώντων· Κύριε δόξα σοι.

Ὁ αὐτός.

Ζέοντι πνεύματι ἀθλοῦντες, τὸν καλὸν τῆς πίστεως ἀγῶνα, οὐδὲν δόλως ἐκάμφθητε, ταῖς τοῦ βίου περιστάσεσιν· ἀλλ' εὐαγγελικῶς κακοπαθοῦντες, τοὺς πάντας ἐξεπλήξατε, ἐν τῇ τῶν δεινῶν καρτερίᾳ, Ἁγιοὶ Μάρτυρες. Μακάριαι αἱ χεῖρες ὑμῶν, αἱ θαυμαστῶς τεκτηνάμεναι, τὰς παρούσας Κατακόμβας, ἐν αἷς ὁμοφρόνως ἐκράζετε, τῷ ἐνδυναμοῦντι ὑμᾶς· Κύριε δόξα σοι.

Δόξα. ᾠχος β'.

Δεῦτε ἅπασα ἡ Μῆλος, ἐν ταῖς σεπταῖς Κατακόμβαις, ὡς ἐν τόπῳ ἀγίῳ, τῷ Κυρίῳ προσκυνήσωμεν· πόδες γὰρ Ἀγίων

ἐνταῦθα ἔστησαν, καὶ λείψανα Μαρτύρων πάντιμα, τὸν χῶρον τοῦτον ἠγίασαν· ἔνθεν πᾶς προσερχόμενος, ψυχῇ καὶ σώματι ἀγιάζεται, ἐπιφοιτήσει τῆς χάριτος. Ἄλλ' ὃ Μάρτυρες ἀεισέβαστοι, στρατιῶται Χριστοῦ ἀήττητοι, καὶ πύργοι Ἐκκλησίας ἄσειστοι, ἐκτενῶς πρεσβεύσατε, ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ἡμῶν.

Καὶ νῦν. Θεοτοκίον.

Τὴν πᾶσαν ἐλπίδα μου...

Ἀπόστιχα.

Πρῶτον τὸ Ἀναστάσιμον τοῦ πλ. δ' ἤχου, Ἀνῆλθες ἐπὶ Σταυροῦ... Καὶ εἶτα τὰ ἐξῆς.

Ἦχος β'. Ὅτε ἐκ τοῦ ξύλου.

Ο "τε ἀσεβείας ἢ ἀχλὺς, πᾶσαν ἐπεκάλυπτε κτίσιν, τῇ ἐπηρείᾳ ἐχθροῦ, τότε τὴν σκοτόμαιναν ταύτης ἐκφεύγοντες, παναοιδιμοὶ Μάρτυρες, ἐν ταῖς Κατακόμβαις, τῷ Χριστῷ τὴν αἴνεσιν θερμῶς ἐφέρετε. Ὅθεν τῆς ὑμῶν εὐανδρείας, τοὺς στερροὺς ἀγῶνας καὶ ἄθλους, ἐν ἀγαλλιάσει μακαρίζομεν.

Στίχ. Θαυμαστός ὁ Θεὸς ἐν τοῖς Ἁγίοις αὐτοῦ.

Π ἴσται καὶ ἀγάπη ἀληθεῖ, τῷ ὑπὲρ ἡμῶν σαρκωθέντι, ἀκολουθοῦντες Θεῷ, Μάρτυρες ἀήττητοι καὶ θεοτίμητοι, θεοφρόνως ἠθλήσατε, καὶ τῇ καταθέσει, τῶν λειψάνων Ἁγίοι, καθηγιασάσατε, τόνδε ἀληθῶς σεπτὸν χῶρον, ἐνθα συνελθόντες ὑμνοῦμεν, τὸν ὑμᾶς ἀξίως μεγαλύναντα.

Στίχ. Εἰς μνημόσυνον αἰώνιον ἔσονται δίκαιοι.

Χ αῖρει ἐν Κυρίῳ ἀληθῶς, ἔχουσα ἐν κόλποις ἢ Μῆλος, ὡς θεῖον σέμνωμα, καὶ ὡς ἐνδιαίτημα Ἁγίων ἄγιον, καὶ σεπτὸν ἐντευκτήριον, σεπτὰς Κατακόμβας, ἃς πάλαι ἀνήγειραν, ἄνδρες θεόφρονες· ἐνθα συνελθοῦσα γεραίρει, Μάρτυρας Χριστοῦ τοὺς γενναίους, τούτων τὰ παλαίσματα θαυμάζουσα.

Δόξα. Ἦχος πλ. α'.

Μ αρτυρικῶς ἀγωνισάμενοι, καιροῖς ἰδίους, τὸν Χριστὸν ἐδοξάσατε, Ἁγιοὶ Μάρτυρες· ὅθεν δόξης οὐρανόυ, μέτοχοι γε-

νόμενοι, τῶν βραβείων τῆς ἄνω κλήσεως ἐτύχετε, καὶ τὸ διάδημα τῆς ἀφθαρσίας, ἐκ χειρὸς Κυρίου εἰλήφατε. Διὸ ἡ νῆσος Μῆλος, ἐν εὐλαβείᾳ συνελθοῦσα, ἐν τῷδε σεπτῷ χώρῳ, τοὺς ἀγῶνας ὑμῶν γεραίρει, καὶ τῶν ἄθλων τὸ μέγεθος ἦν τῇ προστασίᾳ ὑμῶν περιέπετε, βραβεύοντες αὐτῇ εἰρήνην, καὶ τὰ πρὸς σωτηρίαν αἰτήματα.

Καὶ νῦν. Θεοδοκίον.

Ναὸς καὶ πύλη ὑπάρχεις...

Νῦν ἀπολύεις, τὸ Τρισάγιον, καὶ τὰ Ἄπολυτίκια.

Τὸ Ἀναστάσιμον. ᾠχος πλ. δ'.

Εξ ὕψους κατῆλθες ὁ εὐσπλαγχνος, ταφὴν κατεδέξω τριήμερον, ἵνα ἡμᾶς, ἐλευθερώσης τῶν παθῶν. Ἡ ζωὴ καὶ ἡ ἀνάστασις ἡμῶν, Κύριε δόξα σοι.

Τῶν Ἀγίων Πάντων. ᾠχος α'. Τῆς ἐρήμου πολιτῆς.

Τῶν Ἀγίων Ἀπάντων τὰ μυρία συστήματα, σὺν τοῖς Ἀποστόλοις Προφήταις, Ἱεράρχαις καὶ Μάρτυραις, Ὀσίων καὶ Δικαίων τοὺς χορούς, καὶ ἄθροισμα ἁγίων Γυναικῶν, καὶ σὺν πᾶσιν ἀνωνύμοις τε καὶ γνωστοῖς, ὑμνήσωμεν κραυγάζοντες· δόξα τῷ ἐνισχύσαντι ὑμᾶς, δόξα τῷ θαυμαστώσαντι, δόξα τῷ τὴν Ἐκκλησίαν, δι' ὑμῶν πυρσεύοντι.

Δόξα. ᾠχος δ'. Ταχὺ προκατάλαβε.

Μηλίων φιλέορτοι, ἐν εὐλαβείᾳ πολλῇ, καὶ πίστει προσέλωμεν, εἰς Κατακόμβας σεπτὰς, τιμῶντες τοὺς Μάρτυρας. Οὗτοι γὰρ δι' ἀγάπην, τοῦ Σωτῆρος τῶν ὄλων, ἤθλησαν πλείστοις πόνοις, καὶ κινδύνοις μυρίοις. Καὶ νῦν καθικετεύουσιν, ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ἡμῶν.

Καὶ νῦν. Θεοδοκίον.

Τὸ ἀπ' αἰῶνος ἀπόκρυφον...

Εἰς τὸν Ὁρθρον.

Μετὰ τὴν α' Στιχολογίαν.

Καθίσματα Ἀναστάσιμα τοῦ πλ. δ' Ἦχου.

Μετὰ τὴν β' Στιχολογίαν, Κάθισμα.

Ἦχος α'. Τὸν τάφον σου Σωτήρ.

Η' Μῆλος πανδημεί, συνελθοῦσα ἀνύμνει, ἐν χώρῳ ἱερῷ, καταδύσειν θείων, Κυρίου τοὺς Μάρτυρας, καὶ γενναίους ἀδάμαντας, τοὺς δοξάσαντας, Χριστὸν ἀθλήσει ἀγία, καὶ πρεσβεύοντας, τῇ Παναγίᾳ Τριάδι, ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ὑμῶν.

Δόξα. Ἦχος δ'. Ταχὺ προκατάλαβε.

Νομίμως ἀθλήσαντες, ὑπὲρ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ, ἀνόμων ἡσχύνατε, τὰς παρανόμους βουλὰς, ἀήττητοι Μάρτυρες· ὅθεν ἡ νῆσος Μῆλος, τὰς ὑμῶν ἀριστείας, μέλπει ἐν εὐφροσύνῃ, καὶ Χριστὸν μεγαλύνει, τὸν νέμοντα δι' ὑμῶν, ἡμῖν τὰ αἰτήματα.

Καὶ νῦν. Θεοτοκίον.

Θεὸς ἐξ αἱμάτων σου, δι' εὐσπλαγχνίαν πολλήν, τεχθεὶς ὡς ἠδύδοκῆσε, διπλοῦς ὠράθη ἡμῖν, καὶ κόσμον ἀνέπλασεν· ὅθεν τούτου τὸ πάθος, Ἀθλοφόρων χορεῖαι, αἵμασί τε καὶ ἄθλοις, ἐμιμήσαντο Κόρη· καὶ νῦν τῆς ἄνω δόξης ἀξίως ἠξιώθησαν.

Ἀντὶ τοῦ Ἀμώμου ὁ Πολυέλεος, μεθ' ὃν τὰ Εὐλογητάρια, ἡ Ὑπακοή τοῦ ἤχου, καὶ τὸ ἐξῆς Κάθισμα·

Ἦχος πλ. α'. Τὸν συνάναρχον Λόγον.

Διωκτῶν τὴν μανίαν πάλαι ἐκφεύγοντες, εὐσεβῶν αἱ χορεῖαι ὧδε ἐκρύπτοντο, εἰς Κατακόμβας τὰς σεπτὰς ὅπου συνήλθομεν, τοὺς Ἀθληφόρους τοῦ Χριστοῦ, καὶ ὀπλίτας θαυμαστούς, ὑμνοῦντες μεγαλοφώνως, ὡς ἂν Χριστὸν δυσωπῶσιν, ἐλεηθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Δόξα, καὶ νῦν. Θεοτοκίον.

Τὸν Δεσπότην τῶν ὅλων κυοφορήσασα, Θεοχαρίτωτε Κόρη ὑπὲρ κατάληψιν, τῆς δεσποτείας τῶν δεινῶν παθῶν με λύ-

τρωσαι, καὶ τῆς σαρκός μου τὰς ὀρμάς, καθυπόταξον Ἀγνή, τοῦ πνεύματος ἐν τῷ νόμῳ, ὡς ἂν σωφρόνως βιώσας, κληρονομήσω ζωῶν ἄληκτον.

Οἱ Ἀναβαθμοὶ τοῦ πλ. δ' ἤχου ἐκ τοῦ Πεντηκοσταρίου, τὸ Α' Ἐωθινὸν Εὐαγγέλιον καὶ τὰ λοιπά, κατὰ τὴν τάξιν τῆς Κυριακῆς.

Εἶτα οἱ Κανόνες, ὁ Ἀναστάσιμος, τῆς Θεοτόκου εἰς β', τῶν Ἀγίων Πάντων εἰς δ' καὶ ὁ παρῶν φέρων τήνδε τὴν ἀκροστιχίδα·

«Μαρτύρων στίφη Μῆλος ὑμνεῖ. Γερασίου».

Ῥδὴ α'. Ῥχος δ'. Ἀνοίξω τὸ στόμα μου.

Μαρτύρων δεήσεις, τῶν δοξασάντων σε Κύριε, σοφίαν παράσχου μοι, Λόγε τοῖς χεῖλεσι, μακαρίζοντι, αὐτῶν τὴν πολιτείαν, καὶ τὰ ὑπὲρ πίστεως, ἀνδραγαθήματα.

Α'θλήσεως σκάμμασιν, ὁμολογίαν τὴν ἔνθεον, σαφῶς ἐλαμπρύνετε, Ἅγιοι Μάρτυρες· ὅθεν σήμερον, ἡ νῆσος Μῆλος μέλπει, ὑμῶν τὰ παλαίσματα, Χριστὸν δοξάζουσα.

Ροαῖς κατηρδεύσατε, τόνδε τὸν χῶρον τὸν ἅγιον, δακρῶν δεόμενοι, Χριστοῦ μακάριοι, τὴν ψυχόλεθρον, τῆς πλάνης λῦσαι ζάλην· διὸ καὶ εἰσήκουσεν, ὑμῶν ὁ Κύριος.

Θεοτοκίον.

Τὴν δόξαν σου Ἀχραντε, τὴν ὑπὲρ λόγον καὶ ἔννοιαν, ὑμνοῦντες ἐδόξαζον, Χριστιανοὶ οἱ πιστοί, συνερχόμενοι, ταύταις ταῖς Κατακόμβαις, καὶ πόθῳ τὸ χαῖρέ σοι, Κόρη ἐκραύγαζον.

Καταβασία. Ἀνοίξω τὸ στόμα μου. . .

Ῥδὴ γ'. Τοὺς σοὺς ὑμνολόγους.

Υ'ψοῦντες τὸν νοῦν πρὸς τὸν Σωτῆρα, κατήρχοντο πίστει ἀκλινεῖ, οἱ θεοφόροι Μάρτυρες, εἰς Κατακόμβας χαίροντες, τὸ χαλεπὸν κλυδώνιον, τῆς δυσσεβείας ἐκφεύγοντες.

Ρωννύμενοι σθένει οὐρανίῳ, καθεῖλον ἰσχὺν τὴν τοῦ ἐχθροῦ, οἱ Ἄθλοφόροι Μάρτυρες, καὶ τοῖς πιστοῖς γεγόνασι, πύργος ἰσχύος ἄσειστος, καὶ ἀσφαλείας προτείχισμα.

Ως ὄντως σεπτὸς οὗτος ὁ χῶρος, ἐν ᾧ πάλαι λείψανα σεπτὰ, Ἄγιων κατετέθησαν, ἐξ οὗ πάντες οἱ Μῆλιοι, ἁγιασμὸν ἀντλήσωμεν, καὶ ψυχικὴν ἀγαλλίασιν.

Θεοτοκίον.

Ναὸν τοῦ Υἱοῦ σου καὶ Δεσπότη, εἰργάσαντο πάλαι οἱ πιστοί, ταύτας Θεοχαρίτωτε, τὰς Κατακόμβας χαίροντες, ἐνθα καὶ συνερχόμενοι, τὸ σὸν ἀνύμνου μυστήριον.

Καταβασία. Τοὺς σοὺς ὑμολόγους. . .

Τὸ Κοντάκιον καὶ ὁ Οἶκος τοῦ Πεντηκοσταρίου,
καὶ τὸ ἐξῆς Κάθισμα.

Ἦχος γ'. Θείας πίστεως.

Ηεῖον ὄμιλον, στερρῶν Μαρτύρων, μέλπει χαίρουσα, ἡ νῆσος Μῆλος, ἀθλησάντων διαφόροις ἐν ἔτεσι, συνεισελθοῦσα ἐν πάσῃ σεμνότητι, ἐν ταῖς σεπταῖς Κατακόμβαις κραυγάζουσα· Θεῖοι Μάρτυρες, Χριστῷ τῷ Θεῷ πρεσβεύσατε, δωρήσασθαι ἡμῖν τὸ μέγα ἔλεος.

Θεοτοκίον.

Ηεῖον σκῆνωμα, καὶ φωτοφόρον, καὶ ὑπέρλαμπρος, ἐδείχθης θρόνος, τοῦ τῶν ὄλων Ποιητοῦ Ἀειπάρθενε· ἐκ τῶν ἀγνῶν γὰρ ἐτέχθη αἱμάτων σου, ὁ τὸν Ἀδὰμ ἀναπλάσας δι' ἔλεος· ὅθεν Δέσποινα, παράσχου τοῖς σὲ δοξάζουσιν, ἀκτῖνα φωτισμοῦ ὡς φωτοπάροχος.

ᾠδὴ δ'. Ὁ καθημένος ἐν δόξῃ.

Στόματι εὐφῆμῳ μέλπει, τῶν Μαρτύρων τὰ σκάμματα, ἅπασα ἡ Μῆλος, μετὰ Κιμωλίων νῦν σπεύσασα, εἰς τὰς σεπτὰς Κατακόμβας ὡς ἀνήγειραν, οἱ θεόφρονες, ὡς ἱερὰ καταφύγια.

Τόπος ἅγιος ἐδείχθη, καὶ ὁσμῆς θείας ἔμπλεως, ὡς φησὶν ὁ λόγος, νέμων τοῖς πιστοῖς χάριν ἔνθεον, Κατακομβῶν ὁ σεπτὸς χῶρος ἐκάστοτε, ᾧ προσέλθωμεν, ὑμνολογοῦντες τοὺς Μάρτυρας.

Ιδε ἔργον εὐσεβείας, θερμοτάτης καὶ πίστεως, τῆς μετακινούσης, ὄρη ὡς φησὶν ὁ Σωτὴρ ἡμῶν, τὰς Κατακόμβας ἄς χεῖρες πάλαι ἅγιοι, ᾠκοδόμησαν, ὡς μυστικὰ ἐναυλίσματα.

Θεοτοκίον.

Φωτοφόρου ἐκ γαστρός σου, φῶς τῷ κόσμῳ ἐξέλαμψεν, ὁ φωτίζων πάντας, ταῖς μαρμαρυγαῖς τῆς Θεότητος, ὁ φῶς οἰκῶν καθὰ γέγραπται ἀπρόσιτον, Κόρη Πάναγνε, Χριστὸς ὁ μόνος Θεὸς ἡμῶν.

Καταβασία. Τὴν ἀνεξιχνίαστον. . .

ᾠδὴ ε΄. Ἐξέστη τὰ σύμπαντα.

Ηγίασται σύμπασα, ἡ κτίσις θεῖοι Μάρτυρες, αἵμασιν ὑμῶν τοῖς ἐκχυθεῖσιν, ὑπὲρ ἀγάπης Χριστοῦ τοῦ πάντων Θεοῦ. ὅθεν καὶ ἡ Μῆλος εὐλαβῶς, τῆς ὑμῶν ἀθλήσεως, μεγαλύνει τὰ τρόπαια.

Μαρτύρων συνέλευσις, Χριστοῦ ἄμωμα σφάγια, ἅπαντες γνωστοὶ σὺν ἀνωνύμοις, τὰς ἱκεσίας ἡμῶν προσδέξασθε, ἄς εἰς Κατακόμβας τὰς σεπτὰς, ὑμῖν ἀναπέμπομεν, τὴν Τριάδα δοξάζοντες.

Ησχύνθη καὶ πέπτωκεν, ὄφρυς ἡ τοῦ ἀλάστρορος, τῇ ὑμῶν ἐνστάσει Ἀθληφόροι· ὑμεῖς γὰρ ἔνδον εἰς Κατακόμβας σεπτὰς, αἶνον ἀνεφέρετε Χριστῷ, δι' ὃν καὶ ἐθάνατε, σεαυτοὺς ἀρνησάμενοι.

Θεοτοκίον.

Λυχνία πολύφωτε, ἡ τοῦ Πατρὸς ἐκλάμψασα, κόσμῳ τὸ ἀπαύγασμα ἐν ὕλῃ, τῇ ἀνθρωπίνῃ εὐλογημένῃ Ἀγνῇ, λάμψον μετανοίας φωτισμόν, καὶ ἀκτῖνα γνώσεως, τοῖς θερμῶς σοι προστρέχουσι.

Καταβασία. Ἐξέστη τὰ σύμπαντα...

Ἦδὴ σί. Τὴν θείαν ταύτην.

Ο "μιλον θεῖον αἰνέσωμεν, Μαρτύρων ἀωνύμων γηθόμενοι, πάντες οἱ Μήλιοι, ἵνα ταῖς τούτων δεήσεσιν, ἀπάσης ἐπιρρείας, δεινῶν ρυώμεθα.

Σοφία θεία κοσμούμενοι, οἱ Μάρτυρες Χριστοῦ ἀπεμώραναν, σοφίαν ἄπασαν, τὴν κοσμικὴν καὶ ἀθλήσαντες, ὑπερφυῶν βραβείων, κατηξιώθησαν.

Υ᾽πὸ τοὺς θόλους συνήλθομεν, σεπτῶν Κατακομβῶν πάντες Μήλιοι, Ἁγιοὶ Μάρτυρες, ὑμῶν τιμῶντες τὴν ἄθλησιν, ὁμοῦ σὺν Κιμωλίοις, καὶ τὰ παλαιίσματα.

Θεοτοκίον.

Μήτηρ ἐδείχθης ἀπείρανδρος, ἀλλ' ἔμεινας Παρθένος πανάφθορε, Θεὸν γὰρ ἔτεκες, θεοῦντα Κόρη τὸν ἄνθρωπον, ὦ! ποῖον στόμα μέλψει, τὰ μεγαλεῖά σου;

Καταβασία. Τὴν θείαν ταύτην. . .

Κοντάκιον. Ἦχος β'. Τὰ ἄνω ζητῶν.

Μαρτύρων Χριστοῦ, τιμήσωμεν τὴν ἄθλησιν, Μηλίων χοροί, ἀπὸ ψυχῆς κραυγάζοντες Ἀθλοφόροι Μάρτυρες, ἀπὸ πάσης ἀνάγκης λυτρώσασθε, τοὺς ἐπαινοῦντας ὑμῶν εὐλαβῶς, τοῦ βίου τὰ θεῖα κατορθώματα.

Ὁ Οἶκος.

Τῶν Μηλίων λαός, δεῦτε πάντοθεν, εὐλαβεία καὶ πόθῳ συνέλθωμεν, καὶ ποδῶν τὸ ὑπόδημα λύσαντες, τὰς τοῦ κόσμου φροντίδας ἀφέμενοι, ἐν σπουδῇ κατέλθωμεν, καὶ εἰσέλθωμεν εἰς Κατακόμβας τὰς ἱεράς ἵνα μυηθῶμεν θεοφόρων ἀνδρῶν ζῶν ἀγγελικὴν, καὶ ἄθλησιν παθημάτων, ὑμνοῦντες Ἁγίων Μαρτύρων, τοῦ βίου τὰ θεῖα κατορθώματα.

Συναξάριον.

Πρῶτον τοῦ Μηναίου τῆς τυχούσης ἡμέρας, τὸ τοῦ Πεντηκοσταρίου, καὶ εἶτα τὸ ἐξῆς.

Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ, Κυριακῇ τῶν Ἁγίων Πάντων, μνήμην ἐπιτελοῦμεν τῶν Ἁγίων τοῦ Χριστοῦ καὶ καλλινίκων Μαρτύρων τῶν ἐν ταῖς Κατακόμβαις.

Στίχ. Γεραίρει Μῆλος Μαρτύρων τὰς χορείας,
Τῶν Κατακομβῶν συναθροισθεῖσα ἔνδον.

Ταῖς αὐτῶν πρεσβείαις Χριστέ ὁ Θεὸς καὶ πάντων σου τῶν Ἁγίων, ἐλέησον καὶ σῶσον ἡμᾶς. Ἀμήν.

ᾠδὴ ζ'. Οὐκ ἐλάτρευσαν.

Νέοι γέροντες, γυναῖκες καὶ νεάνιδες, λαμπρῶς ἀθλήσαντες, ὑπὲρ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ, Ἀγγέλων συνήφθησαν, θείοις στρατεύμασιν, οὓς ὑμνήσωμεν, οἱ Κυκλαδίται χαίροντες, συνελθόντες ἐν τῇ Μήλῳ.

Ε'νδυσάμενοι, φωτὸς τὰ ὄπλα Ἁγιοί, κατηγωνίσασθε, τοῦ σκότους τὸν ἀρχηγόν, καὶ φῶς χρηματίσαντες, ἄθλων λαμπρότησι, καταυγάζετε, τὴν Ἐκκλησίαν ἅπασαν, φρυκτωρίαις τῶν θαυμάτων.

Ε'νδον Μάρτυρες, Κατακομβῶν συνήλθομεν, ὑμῶν τὰ στίγματα, καὶ διωγμούς τοὺς σκληροῦς, καὶ πόνους καὶ θάνατον, ὃν ὑπεμείνατε, θείῳ ἔρωτι, ὑπὲρ Χριστοῦ γεραίρομεν, τοῦ ὑμᾶς τετιμηκότος.

Θεοτοκίον.

Ι'λαστήριον, τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, ὥφθησιν κυήσασα, τὸν ἐκ τῆς πάλαι ἀρᾶς, ἡμᾶς ἀπαλλάξαντα, Χριστὸν τὸν Κύριον. Ὅν ἰλέωσαι, κάμοι τῷ ἀμαρτήσαντι, ὑπὲρ πάντας Θεοτόκε.

Καταβασία. Οὐκ ἐλάτρευσαν. . .

ᾠδὴ η'. Παῖδας εὐαγεῖς.

Γνώμη ἀριστεύσαντες ἀνδρεία, οἱ Μάρτυρες τοῦ Χριστοῦ οἱ ἐνθεώτατοι, τῶν τυράννων ἡσχυναν, τὸ ἄθεον πρόσταγμα, καὶ ὡς ζωὴν τὸν θάνατον, φαιδρῶς δεχόμενοι, ἀνῆλθον πρὸς ἀθάνατον λῆξιν, καὶ τῶν ἀκηράτων, ἐπέτυχον στεφάνων.

Ε "ρωτι φλεγόμενοι τῷ θεῷ, οἱ πάλαι Χριστιανοὶ οἱ οὐρανόφρονες, κρίσιν τὴν παράφρονα, τῶν ἐχθρῶν ἐκκλίνοντες, εἰς Κατακόμβας χαίροντες, σεπτὰς εἰσέδουον, τελοῦντες τὰς ὁσίας λατρείας, ἐν ἀταραξίᾳ, καὶ ψυχικῇ γαλήνῃ.

Ρώμην ψυχικὴν καὶ πόθον θεῖον, ἐστῶτες εἰς Κατακόμβας ἀσῆγίασαν, πόδες πάλαι ἅγιοι, καὶ ὁσίων λείψανα, θεοπρεπῶς καρπούμεθα, ὑμνοῦντες Μάρτυρες, ὑμῶν τὰς ὑπὲρ νοῦν ἀριστείας, καὶ ὑπερυψοῦντες, Τριάδα τὴν Ἁγίαν.

Θεοτοκίον.

Α 'γίων τὸν Ἁγίον τεκοῦσα, Παρθένε Ὑπεραγία ὑπὲρ ἔννοιαν, τὸν καθαγιάσαντα, φύσιν τὴν ἐπάρατον, ἡμῶν φθόνῳ τοῦ ὄψεως, Χριστὸν τὸν Κύριον, ἀγίασον καὶ λάμπρυνον Κόρη, τῇ σῇ ἐπιλάμψει, ψυχῆς μου τὰς αἰσθήσεις.

Καταβασία. Παῖδας εὐαγεῖς...

ᾠδὴ θ'. Ἄπας γηγενῆς.

Στίφη ἱερά, Μαρτύρων ὑμνήσωμεν, ἀγαλλιώμενοι, Κυκλαδῖται ἅπαντες, εἰς Κατακόμβας τῆς Μήλου σπεύσαντες, ὡς ἂν ταῖς παρακλήσεσι τούτων ρυσθῆιμεν, πάσης βλάβης, καὶ ὀργῆς καὶ θλίψεως, καὶ πταισμάτων τὴν ἄφεςιν λάβωμεν.

Ι"σχυσαν χοροί, Μαρτύρων τῷ κράτει σου, ἐνδυναμούμενοι, Σῶτερ Ὑπεράγαθε, τῶν ἀοράτων ἐχθρῶν τὰς φάλαγγας, ἐν ἀνθρωπίνῳ σώματι νικῆσαι Δέσποτα· ὦν πρεσβείαις, δίδου τὰ ἐλέη σου, τοῖς τιμῶσιν αὐτῶν τὰ παλαισματα.

Μῆλος ἐν χαρᾷ, ἡ νῆσος συνέδραμεν, εἰς Κατακόμβας σεπτὰς, τὴν ἁγίαν ἄθλησιν, καὶ τῶν ἐπάθλων τὴν ἀνταπόδοσιν, ὑμῶν τιμῶσα Μάρτυρες ὠδαῖς καὶ ἄσμασιν· ἦν φρουρεῖτε, ταῖς ὑμῶν δεήσεσιν, ἐκ παντοίων δεινῶν περιστάσεων.

Ο"μιλε σεπτέ, χορεία θεόπλοκε, σύστημα ἅγιον, Μάρτυρες ἀήττητοι, οἱ διαφόροις χρόνοις ἀθλήσαντες, τὴν νῆσον Μῆλον σκέπετε, ὑμᾶς γεραίρουσαν, καὶ σὺν ταύτῃ, πάσας τὰς Κυκλάδας δέ, ἀσινεῖς συντηρεῖτε ἐκ θλίψεων.

Θεοτοκίον.

Υ“ ψιστον Θεόν, τεκοῦσα ἐν σώματι, τὸν ἀπερίληπτον, ὕψωσας Πανάμωμε, ἐξ ἀπωλείας βυθοῦ τὴν ἔκπτωτον, οὐσίαν τοῦ Προπάτορος, καὶ ἐθεούργησας, τῷ σῶ τόκῳ· ὅθεν ὡς αἰτίαν σε, τῆς ἡμῶν σωτηρίας γεραίρομεν.

Καταβασία. “Απας γηγενής...

“Αγιος Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν κλπ.

Ἐξαποστειλάρια, τὸ Ἐναστάσιμον, τῶν Ἀγίων Πάντων ἐκ τοῦ Πεντηκοσταρίου, καὶ τὸ ἐξῆς.

Γυναῖκες ἀκουτίσθητε.

Μαρτυρικῶς ἀθλήσαντες, Μάρτυρες αἰσιέβαστοι, ὑπὲρ Χριστοῦ τοῦ Σωτῆρος, καθείλετε τὴν ἀπάτην, καὶ ὡς ἀστέρες πάμφωτοι, τῷ κόσμῳ διελάμψατε, μαρμαρυγαῖς πυρσεύοντες, μαρτυρικῶν χαρισμάτων, τὰς τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας.

Θεοτοκίον.

Μαρτύρων ἀγαλλίαμα, καὶ στέφος ἀμαράντινον, καὶ στήριγμα παντὸς κόσμου, καὶ σκέπη καὶ σωτηρία, Θεοκυῆτορ Δέσποινα, Μαρία Ἀειπάρθενε, τὸν σὸν Υἱὸν ἰκέτευε, ὑπὲρ τῶν πίστει ὑμνούντων, τὰ μεγαλεῖά σου Κόρη.

Εἰς τοὺς Αἴνους.

Ἰστῶμεν στίχους η' καὶ ψάλλομεν Ἐναστάσιμα τοῦ πλ. δ' ἤχου β', τῶν Ἀγίων Πάντων ἐκ τοῦ Πεντηκοσταρίου γ', καὶ τὰ ἐξῆς γ'.

Ἦχος α'. Τῶν οὐρανίων ταγμάτων.

Τῶν εὐσεβῶν αἱ χορεῖαι, δεῦτε προσέλθωμεν, εἰς Μῆλον ἔνθα κεῖνται, αἱ σεπτὰ Κατακόμβαι, ἐν ταύταις δὲ Μαρτύρων τῶν τοῦ Χριστοῦ, τοὺς ἀγῶνας αἰνέσωμεν, ἵνα ταῖς τούτων πρεσβείαις πάσης φθορᾶς, καὶ κινδύνων ἐκρυώμεθα.

Στίχ. Θαυμαστός ὁ Θεὸς ἐν τοῖς Ἀγίοις αὐτοῦ.

Ε'ν εὐλαβείᾳ καὶ πίστει, θερμῇ συνήλθομεν, εἰς ταύτας τὰς ἀγίας, καὶ σεπτὰς Κατακόμβας, ὑμῶν τὰς ἀριστείας τὰς θαυ-

μαστάς, μακαρίζοντες Μάρτυρες· τῇ γὰρ ἀγάπῃ τρωθέντες τῇ τοῦ Χριστοῦ, ἐν σαρκὶ ἄσαρκοι ὤφθητε.

Στίχ. Εἰς μνημόσυνον αἰώνιον ἔσονται δίκαιοι.

Η ' νῆσος Μῆλος γεραίρει, σὺν τῷ κλεινῷ Μαθητῇ, Χριστοῦ τῷ θεολόγῳ, Ἰωάννῃ τῷ πάνυ, Μαρτύρων ἀνωνύμων καὶ τῶν γνωστῶν, τὴν ἀγίαν συνέλευσιν· τούτους γὰρ ἔχει προστάτας καὶ ἀρωγούς, καὶ μεσίτας πρὸς τὸν Κύριον.

Δόξα. Ἦχος πλ. δ'.

Υ ' πὲρ Χριστοῦ ἀνδραγαθήσαντες, τρόπαια νίκης ἐξάιρετα, κατὰ τῆς πλάνης ἐστήσατε Μάρτυρες· ἡ γὰρ πίστις ὑμῶν, τῶν διωκτῶν ἐξέπληξε τὰς φρένας, ἡ δὲ ἀνδρεία, τῶν ἀοράτων ἐχθρῶν καταβέβληκε τὰς φάλαγγας. Μακάριοι ἐστέ, ὅτι νομίμως ἀθλήσαντες, τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν κληρονόμοι γεγονάτε· ὧν καὶ ἡμεῖς ἀξιοθεύημεν, οἱ τιμῶντες ὑμῶν τὰ παλαίσματα.

Καὶ νῦν. Θεοτοκίον.

Ἵπερευλογημένη ὑπάρχεις...

Δοξολογία μεγάλη καὶ ἀπόλυσις.

Εἰς τὴν Λειτουργίαν.

Τὰ Τυπικά, οἱ Μακαρισμοί, δ' Ἀναστάσιμα τοῦ ἤχου, ἢ γ' Ὡδὴ τῶν Ἀγίων Πάντων, καὶ ἢ στ' ἐκ τῆς Ἀκολουθίας ταύτης.

Ἀπόστολος καὶ Εὐαγγέλιον τῆς Κυριακῆς τῶν Ἀγίων Πάντων.
Κοινωνικόν. Ἀγαλλιᾶσθε δίκαιοι ἐν Κυρίῳ...

Μεγαλυνάριον.

Μ άρτυρας Κυρίου τοὺς θαυμαστοὺς, εἰς τὰς Κατακόμβας, συνελθόντες οἱ εὐσεβεῖς, τιμήσωμεν πόθῳ, ἵνα πρεσβείαις τούτων, πταισμάτων λυτρωθῶμεν καὶ πάσης θλίψεως.

Δίστιχον.

Γεράσιμος ὕμνησε Μάρτυρας θείους
Ἵὺν ἢ αἴνεσις εἰς σεπτὰς Κατακόμβας.

ΣΤ΄
ΑΚΟΛΟΥΘΙΑ
ΤΗΣ ΟΣΙΑΣ ΜΗΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΜΕΘΟΔΙΑΣ
Ψαλλομένη τῇ 5ῃ Ὀκτωβρίου

ΤΟΙΣ ΕΝΤΕΤΕΘΕΜΕΝΟΙΣ

Η ΘΕΙΑ Πρόνοια ἀναδεικνύει πολλάκις πολλαχοῦ τόπους καὶ πρόσωπα πρὸς ὠφέλειαν πνευματικὴν καὶ ἠθικὴν τῶν Χριστιανῶν. Εἰς τὰς ὡραίας φυσικῶς νήσους τῶν Κυκλάδων τοῦ Αἰγαίου, ὅπου ἦνθησεν ἡ χριστιανικὴ εὐσεβεία ἀπὸ τῶν ἀρχαίων χρόνων, ἀνεφάνησαν διὰ τῆς θείας χάριτος ἄνδρες καὶ γυναῖκες εὐσεβείας καὶ ἀρετῆς πρὸς δόξαν Θεοῦ καὶ ὠφέλειαν τῶν ἀνθρώπων.

Τούτων τὴν μνήμην γεραίροντες, τοῦτο μὲν τιμῶμεν τοὺς φίλους τοῦ Θεοῦ, «ἐμοὶ δὲ λίαν ἐτιμήθησαν οἱ φίλοι σου, ὁ Θεός», τοῦτο δὲ κραταιοῦμεν τὰς ἀρχὰς αὐτῶν, «λίαν ἐκραταιώθησαν αἱ ἀρχαὶ αὐτῶν» (Ψαλμ. ΡΛΗ΄ 17).

Οὕτω κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα ἤκμασεν ἡ Μεθοδία ἐν τῇ μικρᾷ μὲν ἀλλ' εὐάνθρωπῃ νήσῳ τῆς Κιμῶλου, διανύσασα τὴν ζωὴν αὐτῆς ἐν νηστεία καὶ προσευχῇ καί, κεκοσμημένη πάσῃ ἀρετῇ, διέλαμψεν ἐν τῇ νήσῳ, ὠφελήσασα πολλοὺς διὰ τῆς οὐρανίου ζωῆς της καὶ διδασκαλίας.

Ἡ Ὁσία Μεθοδία ἦτο «σιωπῶσα παραίνεσις» ἐν τῇ νήσῳ καὶ ἀπὸ τῆς ὄψεως αὐτῆς ὠφελοῦντο οἱ Χριστιανοὶ καὶ δὴ αἱ γυναῖκες, αἵτινες προσήρχοντο ἐλκνόμεναι ἐκ τῆς εὐσεβείας αὐτῆς. «Τρυφή ἦν μεγίστη τὸ τῆς ἁγίας ὄψεως ἀπολαύειν ἐκείνης» (Χρυσσοστ., Ἐγκώμ. εἰς Ἅγιον Μελέτιον § Β).

Τιμῶμεν τὴν μνήμην τῆς Μεθοδίας, ἥτις τηλαυγῶς τὸ φέγγος διαπυρσεύει καὶ διαχέει τὴν πνευματικὴν εὐωδίαν εἰς τοὺς Χριστιανοὺς «ὧν τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει» (Φιλιπ. Γ΄ 20).

Ὁ Κύριος διὰ τῶν εὐχῶν τῆς Ὁσίας Μεθοδίας σκέποι καὶ εὐλογοίη τὴν νήσον τῆς Κιμῶλου.

Τῇ 5ῃ Ὀκτωβρίου 1946

† Ὁ Μητροπολίτης π. Μεσσηνίας ΠΟΛΥΚΑΡΠΟΣ (Ὁ Σίφνιος)

ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ Ε΄.

Μνήμην ἐπιτελοῦμεν τῆς Ὁσίας Μητρὸς ἡμῶν Μεθοδίας
τῆς ἐν Κιμῳλῳ τῇ νήσῳ ἀσκητικῶς διαλαμψάσης.

ΕΝ Τῷ ΕΣΠΕΡΙΝῳ

Μετὰ τὸν Προοιμιακόν, τὸ Μακάριος ἀνῆρ. Εἰς δὲ τὸ Κύριε ἐκέκρα-
ξα ἰστώμεν στίχους στ' καὶ ψάλλομεν τὰ ἐξῆς Προσόμοια τῆς Ὁσίας.

ᾠχος α'. Τῶν οὐρανίων ταγμάτων.

Τῶν Κιμωλίων τὰ πλήθη δεῦτε συνέλθωμεν, τὴν μνήμην τῆς
Ὁσίας, Μεθοδίας τελοῦντες· αὕτη γὰρ ὀσίως καὶ εὐσεβῶς,
τῇ Τριάδι λατρεύσασα, ἡμῶν τῆς νήσου ἐδείχθη ὡς ἀληθῶς, ἐγκαλ-
λώπισμα καὶ σέμνωμα.

Η' νῆσος Κίμωλος χαῖρε, ὅτι ἐβλάστησας, τὸ σωφροσύνης ἄνθος,
ἀρετῶν εὐωδίαν, ἀπαύστως διαπνέον βίῳ σεμνῷ, Μεθοδίαν
τὴν ἔνθεον, καὶ τὴν καινὴν αὐτῆς μνήμην χρεωστικῶς, ἐορτάζουσα
μεγάλυνον.

Τῆ τῶν Ὁσίων στοιχοῦσα θεοειδεῖ βιοτῇ, θεόφρον Μεθοδία,
πολιτεία ἀμέμπτῳ, διέπρεψας ἐν κόσμῳ καὶ τοῦ Χριστοῦ,
τὰ σεπτὰ δικαιώματα, ὑπὲρ τρυφὴν πᾶσαν στέρξασα γεηράν, τῷ
Κυρίῳ εὐηρέστησας.

Προσόμοια ἕτερα.

ᾠχος δ'. Ὡς γενναῖον ἐν Μάρτυσι.

Τῶν Ὁσίων ὁμόζηλος, διὰ βίου σεμνότητος, Μεθοδία πάνσεμνε
ἀναδέδειξαι, σὺ γὰρ ἀγάπη τῇ κρείττονι, τρωθεῖσα κατέλιπες,
πᾶσαν γῆϊνον σπουδὴν, καὶ Χριστὸν ἐπεπόθησας ἐκ νεότητος, οὗ
τοῖς ἔχνεσι πόθῳ ἐπομένη, τῆς ἀρρήτου αὐτοῦ δόξης, θεουργικῶς
ἐκοινώνησας.

Ταπεινώσεως ἀγαλμα, ἐγκρατείας ὑπόδειγμα, στήλη θεοτύπω-
τος θείων πράξεων, τῇ καθαρᾷ πολιτεία σου, σαφῶς ἐχρη-
μάτισας, τῇ πατρίδι σου σεμνή, πρὸς ὄδον τὴν σωτήριον κατευθύ-
νουσα, διὰ λόγου καὶ ἔργου Μεθοδία, τοὺς θερμῶς σοι προσιόντας
καὶ μιμουμένους τοὺς τρόπους σου.

Τῆς Κιμώλου τὸ βλάστημα, ἀρετῶν τὸ θησαύρισμα, τοῦ Χριστοῦ θεράπαιναν τὴν θεόφρονα, ἡθῶν ὀσίων τὸ πρότυπον, ἐλαίαν τὴν εὐκαρπον, τὴν ἐν οἴκῳ τοῦ Θεοῦ, ἐναρέτως βλαστήσασαν, καὶ βραβεύουσαν, ἡμῖν ἄνωθεν ἔλεος καὶ χάριν, Μεθοδίαν τὴν Ὁσίαν, μελωδικῶς μακαρίσωμεν.

Δόξα. Ἦχος πλ. β'.

Σήμερον καινοφανῆς ἀνατέταλκεν, ἡ τῆς Ὁσίας Μεθοδίας μνήμη, τῆς σωτηρίας τὴν μέθοδον, τοὺς εὐσεβεῖς μυσταγωγούσα· δεῦτε οὖν, πνευματικῶς ἐορτάσωμεν, καὶ ἐν εὐφροσύνῃ καρδίας, ταύτῃ βοήσωμεν· χαίροις ἡ τῶν πάλαι Ὁσίων, χαρακτηρίσασα τὸν βίον, καὶ τῶν ἴσων ἐκείνοις, τυχοῦσα ἐπάθλων· χαίροις ἡ δι' ἐγκρατείας συντόνου, τὴν σάρκα μαράνασα, καὶ ταπεινοφροσύνης τῇ χάριτι, τὴν ψυχὴν ὠραίσασα· χαίροις ἡ τῆς Κιμώλου ἀρωγός, καὶ καύχημα σεπτόν, καὶ πρὸς Χριστὸν πρέσβυς εὐπρόσδεκτος. Ὡς ἀδιαλείπτως πρέσβευε, ἐλεηθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Καὶ νῦν. Θεοτοκίον.

Τίς μὴ μακαρίσει σε, Παναγία Παρθένε; τίς μὴ ἀνυμνήσει σου τὸν ἀλόχευτον τόκον; ὁ γὰρ ἀχρόνως ἐκ Πατρὸς ἐκλάμψας Υἱὸς μονογενής, ὁ αὐτὸς ἐκ σοῦ τῆς ἀγνῆς προῆλθεν, ἀφράστως σαρκωθείς, φύσει Θεὸς ὑπάρχων, καὶ φύσει γενόμενος ἄνθρωπος δι' ἡμᾶς, οὐκ εἰς δυάδα προσώπων τεμνόμενος, ἀλλ' ἐν δυάδι φύσεων ἀσυγχύτως γνωριζόμενος. Αὐτὸν ἐκέτευε, σεμνὴ παμμακάριστε, ἐλεηθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Εἴσοδος. Φῶς ἰλαρόν. Τὸ Προκείμενον τῆς ἡμέρας καὶ τὰ Ἀναγνώσματα.

Σοφίας Σολομῶντος τὸ ἀνάγνωσμα.
Κεφ. Γ' 1.

Δικαίων ψυχὰι ἐν χειρὶ Θεοῦ καὶ οὐ μὴ ἄψηται αὐτῶν βάσανος. Ἔδοξαν ἐν ὀφθαλμοῖς ἀφρόνων τεθνάναι καὶ ἐλογίσθη κάκωσις ἡ ἐξόδος αὐτῶν καὶ ἡ ἀφ' ἡμῶν πορεία σύντριμμα· οἱ δὲ εἰσιν ἐν εἰρήνῃ. Καὶ γὰρ ἐν ὄψει ἀνθρώπων ἐὰν κολασθῶσιν, ἡ ἐλπὶς αὐτῶν ἀθανασίας πλήρης. Καὶ ὀλίγα παιδευθέντες, μεγάλα

εὐεργετηθήσονται· ὅτι ὁ Θεὸς ἐπέειρασεν αὐτοὺς καὶ εὗρεν αὐτοὺς ἀξιόους ἑαυτοῦ. Ὡς χρυσὸν ἐν χωνευτηρίῳ ἐδοκίμασεν αὐτοὺς καὶ ὡς ὀλοκάρπωμα θυσίας προσεδέξατο αὐτοὺς. Καὶ ἐν καιρῷ ἐπισκοπῆς αὐτῶν ἀναλάμψουσι καὶ ὡς σπινθῆρες ἐν καλάμῃ διαδραμοῦνται. Κρινοῦσιν Ἔθνη καὶ κρατήσουσι λαῶν καὶ βασιλεύσει αὐτῶν Κύριος εἰς τοὺς αἰῶνας. Οἱ πεποιθότες ἐπ' αὐτῷ συνήσουσιν ἀλήθειαν καὶ οἱ πιστοὶ ἐν ἀγάπῃ προσμενοῦσιν αὐτῷ· ὅτι χάρις καὶ ἔλεος ἐν τοῖς ὁσίοις αὐτοῦ καὶ ἐπισκοπῇ ἐν τοῖς ἐκλεκτοῖς αὐτοῦ.

Σοφίας Σολομῶντος τὸ ἀνάγνωσμα.

Κεφ. Ε' 15.

Δίκαιοι εἰς τὸν αἰῶνα ζῶσι καὶ ἐν Κυρίῳ ὁ μισθὸς αὐτῶν καὶ ἡ φροντίς αὐτῶν παρὰ Ὑψίστου. Διὰ τοῦτο λήφονται τὸ βασιλεῖον τῆς εὐπρεπείας καὶ τὸ διάδημα τοῦ κάλλους ἐκ χειρὸς Κυρίου, ὅτι τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ σκεπάσει αὐτοὺς καὶ τῷ βραχίονι ὑπερασπιεῖ αὐτῶν. Λήψεται πανοπλίαν τὸν ζῆλον αὐτοῦ καὶ ὀπλοποιήσει τὴν κτίσιν εἰς ἄμυναν ἐχθρῶν. Ἐνδύσεται θώρακα, δικαιοσύνην, καὶ περιθήσεται κόρυθα, κρίσιν ἀνυπόκριτον. Λήψεται ἀσπίδα ἀκαταμάχητον, ὁσιότητα· ὄξυνεῖ δὲ ἀπότομον ὄργην εἰς ρομφαίαν· συνεκπολεμήσει αὐτῷ ὁ κόσμος ἐπὶ τοὺς παράφρονas. Πορεύσονται εὐστοχοὶ βολίδες ἀστραπῶν καὶ ὡς ἀπὸ εὐκύκλου τόξου τῶν νεφῶν, ἐπὶ σκοπὸν ἀλοῦνται· καὶ ἐκ πετροβόλου θυμοῦ πλήρεις ριφήσονται χάλαζαι. Ἀγανακτήσει κατ' αὐτῶν ὕδωρ θαλάσσης, ποταμοὶ δὲ συγκλύσουσιν ἀποτόμως· ἀντιστήσεται αὐτοῖς πνεῦμα δυνάμεως καὶ ὡς λαῖλαψ ἐκλιμήσει αὐτούς· καὶ ἐρημώσει πᾶσαν τὴν γῆν ἀνομία καὶ ἡ κατοπραγία περιτρέψει θρόνους δυναστῶν. Ἀκούσατε οὖν βασιλεῖς καὶ σύνετε, μάθετε δικασταὶ περάτων γῆς· ἐνωτίσασθε οἱ κρατοῦντες πλήθους καὶ γεγαυρωμένοι ἐπὶ ὄχλους ἔθνων, ὅτι ἐδόθη παρὰ Κυρίῳ ἡ κράτησις ὑμῖν καὶ ἡ δυναστεία παρὰ Ὑψίστου.

Σοφίας Σολομῶντος τὸ ἀνάγνωσμα.

Κεφ. Δ' 7.

Δίκαιος ἐὰν φθάσῃ τελευτῆσαι ἐν ἀναπαύσει ἔσται. Γῆρας γὰρ τίμιον, οὐ τὸ πολυχρόνιον, οὐδὲ ἀριθμῷ ἐτῶν μεμέτρηται. Πολιὰ δὲ ἔστι φρόνησις ἀνθρώποις καὶ ἡλικία γῆρων βίος ἀκηλί-

δωτος. Εὐάρεστος Θεῶ γενόμενος, ἠγαπήθη καὶ ζῶν μεταξύ ἀμαρτωλῶν μετετέθη. Ἑρπάγη, μὴ κακία ἀλλάξῃ σύνεσιν αὐτοῦ, ἢ δόλος ἀπατήσῃ ψυχὴν αὐτοῦ. Βασκανία γὰρ φαυλότητος ἀμαυροῖ τὰ καλὰ καὶ ρεμβασμός ἐπιθυμίας μεταλλεῦει νοῦν ἄκακον. Τελειωθείς ἐν ὀλίγῳ, ἐπλήρωσε χρόνους μακρούς· ἀρεστὴ γὰρ ἦν ἐν Κυρίῳ ἡ ψυχὴ αὐτοῦ· διὰ τοῦτο ἔσπευσεν ἐκ μέσου πονηρίας. Οἱ δὲ λαοὶ ἰδόντες καὶ μὴ νοήσαντες, μηδὲ θέντες ἐπὶ διανοίᾳ τὸ τοιοῦτον, ὅτι χάρις καὶ ἔλεος ἐν τοῖς ὁσίοις αὐτοῦ καὶ ἐπισκοπὴ ἐν τοῖς ἐκλεκτοῖς αὐτοῦ.

Εἰς τὴν Λιτὴν, Ἰδιόμελα. ᾠχος α΄.

Εὐφραίνου ἐν Κυρίῳ, ἢ ἐν Κυκλάσι Κίμωνος, ἐν κόλποις κατέχουσα, Μεθοδίαν τὴν θεόφρονα. Αὕτη γὰρ ἡ θεόληπτος, ὡς φοῖνιξ ἐν σοὶ φυεῖσα, κατὰ Δαβὶδ τὸν θεῖον, τοὺς υἱούς σου κατηύφρανε, τῇ μυστικῇ καρποφορίᾳ· ἀγάπην γὰρ πλουτήσασα, τὴν πρὸς Θεὸν καὶ τὸν πέλας, συμπάθειαν ἀμετρον ἤσκησεν ἀπαθείας σκευῶς γενομένη· ἀνθ' ὧν ἐν τοῖς οὐρανοῖς, παρὰ Θεοῦ δοξασθεῖσα, πρεσβεύει διηνεκῶς, ὑπὲρ ἡμῶν τῶν τιμώντων, τὸ εὐαγὲς αὐτῆς μνημόσυνον.

ᾠχος β΄.

Σωφροσύνη τὸν βίον κοσμήσασα, τῆς ἐν πνεύματι ζωῆς τὰς χάριτας, Μεθοδία ἐθησαύρισας· μελέτη γὰρ θεία πτερωθεῖσα ἀσκητικῶς Χριστῶ ἠκολούθησας καὶ τύπον καλῶν ἔργων, τοῖς εὐσεβέσι σαυτὴν παρέστησας· διὸ Χριστὸς τοὺς καμάτους σου, ὡς δῶρον ἐκλεκτὸν δεξάμενος, ἐν Ἐκκλησίᾳ Ὁσίων σε ὑψωσε, καὶ τῆς αὐτοῦ βασιλείας, κληρονόμον σε εἰργάσατο.

ᾠχος γ΄.

Θεοπρεπῆ πολιτείαν ὑπελθοῦσα, τῶ οἰκείῳ παραδείγματι ἐπαίδευσας, τῶν φαύλων ἀπέχεσθαι, τοὺς προσιόντας σοὶ Μῆτερ· οὐ γὰρ ἔχομεν ὧδε, πόλιν μένουσαν ἔλεγες, ἀλλὰ τὴν μέλλουσαν ἐπιζητοῦμεν· ἐν αὐτῇ γὰρ Χριστὸς ὁ Κύριος, τῆς αἰωνίου ζωῆς τὴν ἔλλαμψιν καὶ τῆς αἰδίου δόξης τὰς χάριτας, κατ' ἀξίαν βραβεύει, τοῖς εἰλικρινῶς αὐτὸν ἀγαπήσασιν. Αὐτῆς καὶ ἡμᾶς ἀξίωσον, ταῖς πρὸς Θεὸν πρεσβείαις σου, Μεθοδία θεόπνευστε.

Ἦχος δ'.

Ως λαμπὰς θεοφεγγής, ἐν τῇ σκοτίᾳ τοῦ παρόντος αἰῶνος, ἀνέλαμψας σεμνή, καὶ τῷ φωτὶ τῶν ἔργων σου, τὰς ἐξοφωμένας καὶ νωθρὰς καρδίας, πρὸς κτῆσιν τῶν κρειττόνων διήγειρας. Μακαρία σὺ εἶ, ὅτι ἐν νόμῳ τοῦ Θεοῦ, ἡμέρας καὶ νυκτὸς μελετήσασα, σκοπὸν ἔθου τῷ βίῳ σου, τὴν ἐργασίαν τοῦ θείου θελήματος. Καὶ νῦν τῆς αἰωνίου ζωῆς τυχοῦσα, ἀπαύστως μνημόνευε, Μεθοδία τῶν τιμώντων σε.

Δόξα. Ἦχος ὁ αὐτός.

Α' γγελικὴν ποθήσασα ζωὴν, τῶν κατ' αὐτῆς ἐπιδόσεων, ἐργάτις δόκιμος ἐδείχθης· τῶν πάλαι γὰρ Ἀγίων, ἰχνηλατοῦσα τὰς ἀρετάς, ἀσκητικῶν παλαισμάτων, στάδιον ἤνυσας, καὶ σκευὸς ἐκλεκτόν, τοῦ Πνεύματος ὠφθης· καὶ τῶν κατ' ἐπαγγελίαν ἀγαθῶν τρυφήσασα, τὴν τῶν πραέων γῆν ἐκληρονόμησας· διό σου Μεθοδία, τὴν μνήμην ἐορτάζομεν.

Καὶ νῦν. Θεοτοκίον.

Ε'κ παντοίων κινδύνων τοὺς δούλους σου φύλαττε, εὐλογημένη Θεοτόκε, ἵνα σε δοξάζωμεν τὴν ἐλπίδα τῶν ψυχῶν ἡμῶν.

Εἰς τὸν Στίχον, στιχηρὰ προσόμοια.

Ἦχος πλ. β'. Ὁλην ἀποθέμενοι.

Ολὴν σου τὴν ἔφρουν, ἀπὸ νεότητος Μῆτερ, Χριστῷ ἀνατέθεικας, καὶ αὐτοῦ τοῖς ἴχνεσιν ἠκολούθησας, τὴν φθαρτῶν μέριμναν, ἀπαρνησαμένη, καὶ νηστείαις καὶ δεήσεσι, σαρκὸς τὸ φρόνημα, ἅπαν Μεθοδία ἐνέκρωσας, τὴν δὲ ψυχὴν ἐπτέρωσας, κάλλος πρὸς τὸ θεῖον καὶ ἄχραντον· οὐ νῦν ἐντρυφῶσα, ἐκέτευε Χριστὸν τὸν ἀγαθόν, ὑπὲρ τῶν ἤδη τιμώντων σου, μνήμην τὴν αἰδίμιον.

Στίχ. Ὑπομένων ὑπέμεινα τὸν Κύριον.

Κίμωλος εὐφραίνεται, ἐν τοῖς σπαργάνοις σου Μῆτερ, καὶ τῆς πολιτείας σου, ἱερῶς φαιδρύνεται τοῖς παλαίσμασιν, ἐν αὐτῇ ὠφθης γάρ, ἀρετῶν ταμεῖον, ὑποτύπωσίς τε ἔμψυχος, ἐνθέων

πράξεων, λόγω πρακτικῶ σου διδάσκουσα, καὶ πάντας ἐπαλείφουσα, τοὺς προσερχομένους σοι ἔνδοξε, πρὸς τῆς μετανοίας, τὰς τρίβους τὰς εὐθείας ἀληθῶς, ὡς ἂν εὐέλαιον εὐρωσι, Χριστὸν τὸν φιλόανθρωπον.

Στίχ. Θαυμαστός ὁ Θεὸς ἐν τοῖς Ἀγίοις αὐτοῦ.

Δόξης ἀπολαύουσα, τῆς ὑπὲρ νοῦν Μεθοδία, καὶ τῆς ὠραιότητος, ἐντρυφῶσα πάντοτε τοῦ νυμφίου σου, ἐκτενῶς πρέσβευε ἀπὸ πάσης βλάβης, καὶ ποικίλων περιστάσεων, ἀνεπηρέαστον, τὴν ἐνεγκαμένην σε σῶζεσθαι, καὶ πᾶσι τοῖς τιμῶσί σε, αἴτησαι πταισμάτων τὴν ἄφεσιν, καὶ τῶν ἐν τῷ βίῳ, παντοίων συμφορῶν ἀπαλλαγὴν, ἵνα Χριστὸν μεγαλύνωμεν, τὸν σὲ θαυμαστῶσαντα.

Δόξα. ᾠχος πλ. α'.

Τὸν τῆς ἀσκήσεως δρόμον, ἀγιοπρεπῶς τελέσασα, τὸν τοῖς Ἀγίοις πρέποντα ὕπνον, ὁσίως κεκοίμησαι· ὅθεν λαμπαδηφόρος, ἐν τῷ νυμφῶνι τοῦ Λόγου, ἐν ταῖς τῶν Ἀγίων λαμπρότησι, λαμπρῶς κατεσκήνωσας, καὶ τῆς Προμήτορος τὸν πόθον, καταλλήλως ἐτρύγησας· τὸν γὰρ ἀρχέκακον ὄφιν, στερρῶς ἀπεκρούσω, τὰς ἐνέδρας αὐτοῦ πατήσασα· ἐξ ὧν καὶ ἡμᾶς ἀσινεῖς συντήρει, ταῖς πρὸς Χριστὸν πρεσβείαις σου, Μεθοδία αἰοίδιμε.

Καὶ νῦν. Θεοτοκίον.

Μακαρίζομέν σε Θεοτόκε Παρθένε, καὶ δοξάζομέν σε οἱ πιστοὶ κατὰ χρέος, τὴν πόλιν τὴν ἄσειστον, τὸ τεῖχος τὸ ἄρρηκτον, τὴν ἀρραγῆ προστασίαν, καὶ καταφυγὴν τῶν ψυχῶν ἡμῶν.

Νῦν ἀπολύεις. Τὸ Τρισάγιον, καὶ τὸ Ἀπολυτίκιον.

ᾠχος α'. Τῆς ἐρήμου πολίτης.

Τῆς Κιμῶλου τὸν γόνον, ἀρετῶν τὸ κειμήλιον, καὶ τῶν ἀπ' αἰῶνος Ὁσίων, ἀληθῶς τὴν ὁμόσκηνον, τιμήσωμεν ἐν ὕμνοις οἱ πιστοί, Ὁσίαν Μεθοδίαν τὴν σεπτὴν, τὰς τοῦ βίου αὐτῆς πράξεις θεοφιλεῖς, μιμούμενοι κραυγάζοντες· δόξα τῷ δεδωκότι σοι ἰσχύν, δόξα τῷ σὲ στεφανώσαντι, δόξα τῷ σὺν Ἀγίων τοῖς χοροῖς, σέ, Μῆτερ, ἀριθμήσαντι.

Θεοτοκίον.

Τοῦ Γαβριὴλ φθεγξαμένου σοι Παρθένε τὸ χαῖρε, σὺν τῇ φωνῇ ἔσαρκοῦτο ὁ τῶν ὄλων Δεσπότης, ἐν σοὶ τῇ ἁγίᾳ κιβωτῶ, ὡς ἔφη ὁ δίκαιος Δαυὶδ. Ἐδείχθης πλατυτέρα τῶν οὐρανῶν, βαστάσασα τὸν Κτίστην σου. Δόξα τῷ ἐνοικῆσαντι ἐν σοί, δόξα τῷ προελθόντι ἐκ σοῦ, δόξα τῷ ἐλευθερώσαντι ἡμᾶς διὰ τοῦ τόκου σου.

Ἄ π ὀ λ υ σ ι ς.

ΕΙΣ ΤΟΝ ΟΡΘΡΟΝ

Μετὰ τὴν α' Στιχολογίαν, Κάθισμα.

Ἦχος α'. Τὸν τάφον Σου Σωτήρ.

Ως ἔαρ νοητόν, φθινοπώρου τῇ ὥρᾳ, ἐπέφανεν ἡμῖν, τοῖς ποθοῦσί σε Μῆτερ, ἡ μνήμη σου ἡ ἔνθεος, ταῖς τοῦ βίου σου πράξεις, κατευφραίνουσα, ἡμῶν τὸν νοῦν καὶ καρδίαν ἦν γεραίροντες, σὲ Μεθοδία τιμῶμεν, ὡς σκεῦος τοῦ Πνεύματος.

Θεοτοκίον.

Δυσώπει ἐκτενῶς, τὴν Μητρόθεον Κόρην, τὴν σφίζουσαν ἡμᾶς, ἀπὸ πάσης ἀνάγκης, τοῦ ρύεσθαι τὴν νῆσόν σου, Μεθοδία Θεόπνευστε, πάσης θλίψεως, καὶ συνοχῆς ἀλλοτρίας· καὶ γὰρ δύναται, ὡς Μήτηρ οὔσα τοῦ Κτίστου, πληροῦν τὰς αἰτήσεις σου.

Μετὰ τὴν β' Στιχολογίαν, Κάθισμα.

Ἦχος γ'. Τὴν ὠραιότητα.

Βίον ἐνάρετον, ὁσίως ἤσκησας, φόβῳ τῷ κρείττονι, σαυτὴν ρυθμίζουσα, καὶ ταῖς ἀπαύστοις προσευχαῖς, σχολάζουσα θεοφόρε· ὅθεν κατηγγλάϊσας, ταῖς ἀκτίσι τῆς χάριτος, καὶ φωστὴρ ὡς πάμφωτος, ἐν Κιμῶλῳ ἀνέλαμψας, φωτίζουσα τοῖς λόγοις σου Μήτηρ, τοὺς εὐλαβῶς σοι προσανέχοντας.

Θεοτοκίον.

Τὴν Ἀειπάρθεον, Παντοβασίλισσαν, τὴν σωματώσασαν τὸν Ὑπερούσιον, τῇ καθαρᾷ σου βιοτῇ, δοξάζουσα καὶ ὑμνοῦσα,

ταύτης τὴν ἀντίληψιν, ἐπεσπάσω τῷ βίῳ σου, ἥς νῦν τὴν ὑπέρφωτον, θεωμένη λαμπρότητα, κραυγάζεις σὺν Ἀγίοις Ὁσίᾳ· χαῖρε Ἀγνή Θεοκυῆτορ.

Μετὰ τὸν Πολυέλεον, Κάθισμα.

ᾠχος δ'. Ὁ ὑψωθεὶς ἐν τῷ Σταυρῷ.

Τῶν ἀρετῶν διαδραμοῦσα τὴν τρίβον, ὡς τετρωμένη τοῦ Χριστοῦ τῇ ἀγάπῃ, τῆς ὑπὲρ νοῦν ἠξίωσαι ἐλλάμψεως· ὅθεν καὶ διέλαμψας, ἐν ὑστέροις τοῖς χρόνοις, ὡς λυχνία πάμφωτος, δαδουχοῦσα ἀπαύστως, ταῖς νοηταῖς σεμνῇ μαρμαρυγαῖς, τὰ τῆς πατρίδος σου Μῆτερ πληρώματα.

Θεοτοκίον.

Ως βασιλὶς πεποικιλμένη ἐκπάγλως, τῆς ὑπὲρ λόγον ἀγλαίας τῇ δόξῃ, δεδοξασμένη Δέσποινα Πανάχραντε, ρῦσαι ἀδοξίας με, ἀμαρτάδων παντοίων, καὶ τῆς βασιλείας με, τοῦ Υἱοῦ σου καὶ Κτίστου, μέτοχον δεῖξον ὡσπερ συμπαθῆς, τῆς Μεθοδίας θερμαῖς παρακλήσεσι.

Τὸ α' ἀντίφωνον τοῦ δ' ἤχου καὶ τὸ Προκείμενον.

Ἐπομένων ὑπέμεινα τὸν Κύριον καὶ προσέσχε μοι.

Στίχ. Καὶ ἔστησεν ἐπὶ πέτραν...

Εὐαγγέλιον τὸ ἐν τῇ Λειτουργίᾳ τῆς 5ης Δεκεμβρίου.

Ὁ Ν'. Δόξα. Ταῖς τῆς σῆς Ὁσίας.

Καὶ νῦν. Ταῖς τῆς Θεοτόκου....

Ἰδιόμελον. ᾠχος β'.

Στίχ. Ἐλέησόν με ὁ Θεός....

Α' σκητικῶς διαπρέψασα, Μῆτερ, δοχεῖον τὴν ψυχὴν σου ἐτέλεσας, τῆς Τριαδικῆς ἐνεργείας· μονὴν γὰρ παρὰ σοὶ ἐποίησατο, ὃ ἐν καθαραῖς οἰκῶν καρδίαις, ὡς ἀψευδῶς ἐπηγγείλατο. Αὐτὸν ἐκέτευε ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ἡμῶν.

Εἶτα οἱ Κανόνες, τῆς Θεοτόκου, καὶ τῆς Ὁσίας οὗ ἡ ἀκροστιχίς·

Κίμωλος μέλπει σε Μεθοδία. Γε(ε)ρασίμου.

ᾠδὴ α΄. Ἦχος δ΄. Ἀνοιξω τὸ στόμα μου.

Καταύγασον Κύριε, τὴν σκοτισθεῖσαν καρδίαν μου, τῇ σῇ ἀγαθότητι, ταῖς παρακλήσεσι, τῆς Ὁσίας σου, οἰκτίρμον Μεθοδίας, ὡς ἂν ταύτη ἄξιον, μέλψω ἐφύμιον.

Γ'δοῦ ἐπεδήμησε, τοῖς Κιμωλίοις ἐόρτιος, ἡμέρα καὶ ἔνθεος, τὴν μνήμην φέρουσα, τῆς θεόφρονος, Ὁσίας Μεθοδίας· δεῦτε καὶ συνέλθωμεν, ταύτην γεραίροντες.

Μητρὸς τὴν εὐσέβειαν, καὶ τοῦ πατρὸς σου ζηλώσασα, ἐκ βρέφους τὸν κρείττονα, βίον ἐπόθησας· τὴν μερίδα γάρ, τὴν ἀγαθὴν Ὁσία, ὡς ἔφη ὁ Κύριος, πάντων προέκρινας.

Θεοτοκίον.

Ω'ς τέξασα Πάναγνε, τῆς εὐσπλαγχνίας τὴν ἄβυσσον, εὐσπλάγχχως ἐπίβλεψον, ἐπὶ τὸν δοῦλόν σου καὶ παράσχου μοι, μετάνοιαν γνησίαν, καὶ βίου βελτίωσιν, καὶ γνώμην σώφρονα.

Καταβασία. Ἀνοιξω τὸ στόμα μου.

ᾠδὴ γ΄. Τοὺς σοὺς ὑμολόγους.

Λαμπρύνουσα Μῆτερ τὴν ψυχὴν σου, μελέτη τῇ θείᾳ τῶν Γραφῶν, τὰ τῆς σαρκὸς φρονήματα, τῷ νόμῳ τῷ τοῦ Πνεύματος, ἀσκητικῶς ὑπέταξας, χάριν τὴν θείαν πλουτήσασα.

Ο'δὸν τὴν στενὴν καὶ τεθλιμμένην, ἀνύσασα Μῆτερ ἀκλινῶς, τὰ τοῦ ἐχθροῦ βουλευματα, εἰς τέλος ἀπεστένωσας, καὶ πλάτος πρὸς οὐράνιον, χαρμονικῶς κατεσκήνωσας.

Συνέσει τῇ θείᾳ κοσμηθεῖσα, ἐξ ἔργων οἰκείων ἀγαθῶν, ἡθῶν πρὸς ἐπανόρθωσιν, ἐν λόγῳ τῷ τῆς χάριτος, ἐχειραγώγεις πάνσεμνε, τὰς εὐλαβῶς προσιούσας σοι.

Θεοτοκίον.

Μ ἡ φλέξας τὴν ἄχραντον νηδύν σου, Ἀγνή πῦρ ὑπάρχων ὁ Χριστός, ὄλος ἐκ σοῦ σεσάρκωται, καὶ κόσμῳ πεφανέρωται, Θεὸς ὁμοῦ καὶ ἄνθρωπος, σφῶζων ἡμᾶς ὡς φιλόανθρωπος.

Καταβασία. Τοὺς σοὺς ὑμνολόγους.

Κάθισμα. Ἦχος δ'. Ταχὺ προκατάλαβε.

Α ' μέμπτως ἐβίωσας, ἐν ἐγκρατεία πολλῇ, καὶ ἔργοις ἐφαιδρυνας, δικαιοσύνης τὴν σὴν, πατρίδα θεόπνευστε· ὅθεν τῇ σῇ ἀσκήσει, κοσμουμένη Ὁσία, χαίρουσα ἐκτελεῖ σου, τὴν ἐτήσιον μνήμην, προστάτιν σε Μεθοδία, θερμὴν ἀνακηρύττουσα.

Θεοτοκίον.

Η ' Κίμωνος, Ἀχραντε, τῇ ἀντιλήψει τῇ σῇ, ἀδούλωτος μείνασα, ἐξ ἐπελθόντων ἐχθρῶν, κηρύττει τὴν χάριν Σου. Ταύτην οὖν Θεοτόκε, ταῖς λιταῖς Μεθοδίας, πάντοτε ἐν κινδύνοις ἀβλαβῆ διατήρει, ἵνα Παρθενομῆτορ, δοξάζῃ σου τὴν πρόνοιαν.

ᾠδὴ δ'. Ὁ καθήμενος ἐν δόξῃ.

Ε ' νδυθεῖσα μοναζόντων, σχῆμα Μῆτερ τὸ ἅγιον, ἐπεδείξω τρόπον κλήσει τῇ ἀγία κατάλληλον, καὶ κατεποίκιλας τοῦτο τῇ ἀσκήσει σου, ἀνακραύζουσα· δόξα Χριστὲ τῇ δυνάμει σου.

Λ αμπομένη Μεθοδία, ἀπαθείας ταῖς χάρισιν, ὥφθης ἐν Κιμῶλῳ, λύχνος ἐγκρατείας θεόφωτος, καὶ καθαρᾶς πολιτείας ὑποτύπωσις, τοῖς κραυγάζουσι· δόξα Χριστὲ τῇ δυνάμει σου.

Π αριδοῦσα τὰ ἐν κόσμῳ, οὐρανίῳ φρονήματι, ἐν μικρῷ οἰκίσκῳ, Μῆτερ σεαυτὴν ἐγκατέκλεισας, καὶ προσευχαῖς καὶ νηστείαις τὴν διάνοιαν, ἀνεπτέρωσας, πρὸς κάλλος θεῖον τοῦ Κτίστου σου.

Θεοτοκίον.

Ε ' ξ ἀχράντου σου νηδύος, μετὰ σώματος ἔλαμψε, τῆς δικαιοσύνης, Κεχαριτωμένη ὁ Ἥλιος, οὗ Μεθοδία ἡ θεία ταῖς ἐλλάμψεσι, κατηγλάισται, σκότος παθῶν διαλύσασα.

Καταβασία. Τὴν ἀνεξιχνίαστον.

Ῥδὴ ε'. Ἐξέστη τὰ σύμπαντα.

Ι λυος ὑπέρτερον, τῆς τῶν παθῶν τοῦ σώματος, Μῆτερ διασώ-
σασα τὸν νοῦν σου, τὴν καθ' ὁμοίωσιν ὠραιότητα, ἔνδον
ἐμορφώσω ἀληθῶς, ἀρετῶν ἀσκήσεσι, καὶ σεπταῖς ἀναβάσεσι.

Σ υζύγου λελύτρωσαι, ἀπὸ δεσμῶν συμβιώσεως ἔνθεν ὀλοτρό-
πως ἀνετέθης, τῷ Ζωοδότῃ Χριστῷ Θεόπνευστε, οὐπερ
ἀραμένη τὸν Σταυρόν, κόσμῳ καὶ τοῖς πάθεσι, Μεθοδία ἐσταύρωσαι.

Ε ἰθαύμασαν βλέποντες, οἱ ἐν Κιμῶλῳ ἅπαντες, πολιτευομένην
σε ἀύλωσ, καὶ πρὸς εὐθεῖαν, ὁδὸν ἰθύνοντο, τῷ σῶ ὑποδείγμα-
τι σεμνή, οἱ παθῶν εἰς βάραθρον, ἐμπεσόντες τὸ πρότερον.

Θεοτοκίον.

Μ αρίαν τὴν ἄχραντον, τὴν μόνην Θεομήτορα, ἔχουσα συλλήπτο-
ρα ἐν βίῳ, τὸν τῆς ἀσκήσεως δρόμον ἤνυσας, Μῆτερ Μεθοδία
ἀπλανῶς, καὶ πρὸς φῶς ἐχώρησας, οὐρανόφωτον λαμπρότητος.

Καταβασία. Ἐξέστη τὰ σύμπαντα.

Ῥδὴ στ'. Τὴν θείαν ταύτην.

Ε ὑχαῖς ἐνθέοις σχολάζουσα, ἐπλήσθης ἀληθῶς θείας γνώσεως,
καὶ κατεπύρσευσας, τῇ φωταυγείᾳ τῶν ἄθλων σου, Ὁσία
Μεθοδία, πᾶσαν τὴν Κίμωλον.

Θ εοῦ τὸ πλούσιον ἔλεος, Ὁσία μιμουμένη ἐκάστοτε, ἃ σοὶ
προσέφερον, γνώμη τελεία διένεμες, τοῖς χρίζουσι θεόφρον,
Χριστὸν δοξάζουσα.

Ο ρμον ζωῆς τὸν ἀκύμαντον, κατέλαβες σοφῶς διαπλεύσασα,
βίου τὴν θάλασσαν, καὶ καθορᾶς ἅπερ βλέπουσιν, Ὁσία
Μεθοδία, Ἀγίων τάγματα.

Θεοτοκίον.

Δ οχεῖον θεῖον Πανάχραντε, τοῦ ἐκ τῶν σῶν αἱμάτων ἐκλάμψαν-
τος, βίου λαμπρότητι, ἡ Μεθοδία ἡ ἐνθεος, ἐδείχθη ἀνυμνοῦ-
σα, τὰ μεγαλεῖά σου.

Καταβασία. Τὴν θεῖαν ταύτην.

Κοντάκιον. ᾠχος δ'. Ἐπεφάνης σήμερον.

Πολιτείαν ἄμεμπτον διαδραμοῦσα, μυστικῶς ἐφαίδρυνας τῶν ἀρετῶν σου τῷ φωτί, τὴν νῆσον Κίμωνλον ἄπασαν, ὦ Μεθοδία Ὅσια θεόληπτε.

Ὁ Οἶκος.

Ε'κ ρίζης ἔφυς εὐσεβοῦς, ὡς βλάστημα ὠραῖον, καὶ προσεσήνοχας Χριστῷ καρποὺς δικαιοσύνης, πίστιν, ἐλπίδα καὶ στοργήν, καὶ τὰς λοιπὰς Ὅσια, τῆς ἐναρέτου σου ζωῆς, ἀγίας ἀριστείας· μελέτη γὰρ τῶν θείων φωτιζομένη Γραφῶν, τὸ κατὰ Χριστὸν ζῆν, ὑπὲρ πᾶν ἄλλο χαμαιπετές καὶ ἀπανθοῦν ἐμφρόνως, ἡρετίσω· διὸ συζυγικῶν ρυσθεῖσα δεσμῶν, τελεώτερον συνεδέθης Χριστῷ, ἀκολουθήσασα αὐτῷ ἐξ ὅλης τῆς καρδίας. Ὡ νῦν πρέσβευε, ὑπὲρ τῆς ἐνεγκαμένης σε νήσου, καὶ πάντων τῶν τιμώντων σε, ὦ Μεθοδία Ὅσια θεόληπτε.

Συναξάριον.

Τῆ ε' τοῦ αὐτοῦ μηνός, Μνήμη τῆς Ὁσίας Μητρὸς ἡμῶν Μεθοδίας, τῆς ἐν τῇ νήσῳ Κιμῶλω ἀσκητικῶς διαπρεψάσης.

Στίχ. Μέθοδον ζωῆς ὀσίας ἡσκημένη

Χριστῷ πρόσεισιν ὀσίως Μεθοδία.

Ὁκτωβρίοιο πέμπτη Μεθοδίας ἦτορ ἔνθεν ἦρθη.

Ἡ Ὅσια αὕτη καὶ αἰοίδιμος μήτηρ ἡμῶν Μεθοδία κατήγετο ἐκ τῆς νήσου Κιμῶλου. Ἐγεννήθη ἐν ἔτει 1865, τῇ 10ῃ Νοεμβρίου, ἐκ γονέων εὐσεβῶν καὶ τὸν Θεὸν φοβουμένων, Ἰακώβου καὶ Μαρίας καλουμένων, τοῦπίκλην Σάρδη. Ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας ἐδήλου οἶα ἔμελλε νὰ ἀποβῆ χαρακτηριζομένη ἐπὶ σεμνότητι ἡθῶν, φόβῳ καὶ ἀγάπῃ Θεοῦ, καὶ τοῖς λοιποῖς τῆς εὐσεβείας προτερήμασιν. Ἐλθοῦσα εἰς νόμιμον ἡλικίαν συνεζεύχθη ἀνδρὶ εὐσεβεῖ, καίτοι ἡ Ὅσια ἐπόθει ἵνα νυμφευθῇ τῷ οὐρανίῳ νυμφίῳ Χριστῷ, ὅπερ μετέπειτα κατῶρθωσε, διότι ὁ ἀνὴρ αὐτῆς ἐν τινι ἀπόπλῳ ναυαγῆσας δὲν ἐπανῆλθεν εἰς Κίμωνλον.

Δραξαμένη τότε εὐκαιρίας ἡ Ὅσια, κατέλιπε τὸν κόσμον, θείῳ φλεγομένη ἔρωτι, καὶ τὰ ἐν κόσμῳ τερπνὰ καὶ ἡδέα, καὶ ἄρασα ἐπ' ὤμων τὸν χρηστὸν τοῦ Κυρίου ζυγὸν ἡκολούθησε τῷ ἀθανάτῳ

νυμφίω μετὰ ζέοντος πόθου καὶ συντόνου προθυμίας, ἐνδυθεῖσα τὸ μοναχικὸν σχῆμα καὶ καρεῖσα μοναχὴ ἐν τῷ ἱερῷ ναῷ τῆς Ὁδηγητρίας Κιμῶλου, ὑπὸ τοῦ τότε Ἀρχιεπισκόπου Σύρου Μεθοδίου, ἀντὶ Εἰρήνης ὡς ἐκαλεῖτο, μετονομασθεῖσα Μεθοδία.

Ἐπιτυχοῦσα οὕτω τοῦ κατὰ ψυχὴν ἐφετοῦ ἡ Ὁσία, ἐπέδωκεν ἑαυτὴν μετὰ πλείονος ζήλου εἰς τοὺς ἀγῶνας τῆς κατὰ Χριστὸν πολιτείας καὶ ἀγωγῆς καὶ ἀρετῆς, ἀρνησαμένη τελείως ἑαυτὴν κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου φωνήν. Διήνυε δὲ ἱεροὺς καμάτους τῆς μακαρίας ζωῆς, οἰκῆσασα ἐν τινι μικρῷ κελλίῳ ἐντὸς τοῦ Κάστρου τῆς Κιμῶλου, παρακειμένῳ τῷ ἱερῷ Ναῷ τῆς Γεννήσεως τοῦ Κυρίου, ἔνθα διετέλει ἔγκλειστος, ἐξερχομένη ἐν μεγάλῃ ἀνάγκῃ πρὸς ὠφέλειαν τοῦ πλησίον.

Ἄλλὰ τίς δύναται νὰ διηγηθῇ τοὺς πνευματικοὺς ἀγῶνας τῆς μακαρίας; τὴν νηστείαν, τὴν ἄσκησιν τὴν ἀγρυπνίαν, τὰ τῆς καρδίας δάκρυα, τὴν ἀδιάλειπτον προσευχὴν; Ἐκοιμᾶτο ὀλίγον διὰ τὴν ἀνάγκην τῆς φύσεως, ἐπὶ ξυλίνης κλίνης ἀνευ στρωμνῆς· τὸ δὲ φαγητὸν αὐτῆς ἦτο λιτότατον. Τροφὰς ὡς καὶ ἐνδύματα, ἅτινα προσέφερον αὐτῇ οἱ εὐσεβεῖς, διένεμεν ἡ Ὁσία εἰς τοὺς ἔχοντας ἀνάγκην πτωχοὺς ἀσθενεῖς. Καθ' ὅλην τὴν Μεγάλην Τεσσαρακοστήν οὐδένα ἐδέχετο εἰς ἐπίσκεψιν. Μόνον ἕκ τινος θυριδίου τοῦ κελλίου αὐτῆς ἔδιδεν «εὐλογημένον ἔλαιον» ἐκ τῆς ἀειφώτου κανδήλας, ὅπερ μετ' εὐλαβείας ἐλάμβανον καὶ ἐχρησιμοποιοῦν οἱ Κιμῶλιοι.

Ἐζῆ ἡ μακαρία αὐτὴ Μεθοδία κατ' ἀπομίμησιν τῶν πάλαι Ὁσίων τὴν ἰσαγγελοῦ ζωὴν, οὐρανίῳ καὶ θεολήπτῳ φρονήματι, καὶ ἀδιαλείπτως ἐπεδίδετο εἰς πνευματικὰς μελέτας καὶ ὑψηλὰς θεωρίας, καὶ καθ' ἐκάστην ἀναβάσεις διατιθεμένη ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς, ἀνῆλθεν εἰς ὕψος ἀπαθείας καὶ τελειότητος, καὶ ἐφωτίσθη ὑπὸ τῆς χάριτος ἐνυποστάτου φωτισμοῦ, γενομένη ὅλη φῶς.

Καθαρθεῖσα τοιοῦτοτρόπως διὰ τῶν κατὰ Χριστὸν πόνων καὶ ἄθλων ἡ Ὁσία Μεθοδία, καὶ φωτισθεῖσα ὑπὸ τῆς ἐλλάμπσεως τοῦ Ἁγ. Πνεύματος, ἐγένετο σκεῦος ἐκλεκτὸν τῆς θείας ἐπιπνοίας, καὶ μόνη ἔμψυχος τῆς Ἁγίας Τριάδος, καὶ τύπος καλῶν ἔργων «ἐν λόγῳ, ἐν ἀναστροφῇ, ἐν ἀγάπῃ, ἐν πνεύματι, ἐν ἀγνεΐᾳ» (Ἀ' Τιμοθ. δ' 12), καὶ ἀπέβη ἀληθῆς διδάσκαλος παντὸς καλοῦ ἐν Κιμῶλω, τῷ ἑναρέτῳ καὶ θαυμαστῷ αὐτῆς βίῳ, καὶ τῷ πρακτικῷ

λόγω, καὶ κατὰ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον, (κλαλοῦσα καὶ σιγῶσα παραίνεσις).

Ἡ φήμη τῆς ἀγγελικῆς αὐτῆς πολιτείας διαδοθεῖσα, εἴλκυσε πλείστους ἢ μᾶλλον πλείστας πρὸς τὸ ἀσκητήριον αὐτῆς, καταστὰν πνευματικὸν διδασκαλεῖον. Οἱ προσερχόμενοι ἐπέστρεφον εἰς τὰ ἴδια πλήρεις μὲν θάμβους διὰ τὴν οὐράνιον αὐτῆς πολιτείαν, ἐμπλεοὶ δὲ πάσης ὠφελείας· καὶ πολλὰς πεπλανημένας ψυχάς, ἰδίᾳ ναυτιλλομένους ἀτάκτως ζῶντας, ἐπέστρεψεν ἐξ ὁδοῦ ἀπωλείας «εἰς τὸ λατρεύειν Θεῷ ζῶντι ἐν ἔργοις δικαιοσύνης».

*

Ἄλλὰ καὶ δυνάμεις ἰαμάτων ἐποίησεν ἡ Ὁσία, διὰ τῆς ἐνοικούσης ἐν αὐτῇ χάριτος, τοῖς μετὰ πίστεως αἰτησαμένοις, ἐξ ὧν σημειοῦμεν τινάς. Γεωργὸς Κιμῶλιος, εἶχεν ὄγκον εἰς τὸν λαιμόν. Κατέφυγε μετὰ θερμῆς πίστεως εἰς τὴν Ὁσίαν, ἣτις προσευχηθεῖσα ἐσημείωσεν ἐπὶ τοῦ πάθους τὸν τύπον τοῦ Τιμίου Σταυροῦ, καὶ ἔδωκε τῷ ἀσθενεῖ νὰ πῖη τὸ ἔλαιον τῆς ἀκοιμήτου κανδήλας τοῦ ἀσκητηρίου αὐτῆς. Ὁ ἀσθενὴς ἰάθη δοξάζων τὸν Θεόν.—Ἡ τοῦ Κιμωλίου Βασιλείου Λογοθέτου γυνὴ Ἀλεξάνδρα, στεῖρα οὔσα κατέφυγεν εἰς τὴν Ὁσίαν Μεθοδίαν, δεομένη αὐτῆς ἵνα προσευχηθῇ διὰ νὰ συλλάβῃ. Προσευχηθείσης τῆς Ὁσίας πρὸς Κύριον, ἡ πρῶν ἄγονος γυνὴ καὶ στεῖρα συνέλαβε καὶ ἔτεκεν.—Ἡ Αἰκατερίνα Γ. Λογοθέτου, κατοικοῦσα ἐν τῷ «Κάστρω» ἐναντι τοῦ ἀσκητηρίου τῆς Ὁσίας ἠσθένησε βαρέως. Ἡ Ὁσία ἐπεσκέψατο τὴν ἀσθενοῦσαν γυναῖκα, τὴν ὁποίαν διὰ τῶν προσευχῶν καὶ τοῦ ἐλαίου τῆς κανδήλας τοῦ ἀσκητηρίου αὐτῆς ἐθεράπευσε.

Οὕτω ζῶσα ἡ Ὁσία Μεθοδία, «ἔξω κόσμου καὶ σαρκὸς» κατὰ τὴν θεολόγον φωνήν, καὶ τὴν «νέκρωσιν τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ ἐν τῷ σώματι περιφέρουσα», διότι δὲν ἔζη ἐν ἑαυτῇ ἀλλ' ἔζη ἐν αὐτῇ ὁ Χριστός, ὁ οὐράνιος νυμφίος, οὗ τὸ ἄχραντον κάλλος ὁσημέραι ἐφαντάζετο νοτὶ καθαρωτάτῳ, ὠφθη ἐν νήσῳ Κιμῶλῳ ἐπίσκεψις θεία καὶ εὐλογία Θεοῦ, παρηγοροῦσα τοὺς τεθλιμμένους, θεραπεύουσα τοὺς κατ' ἄμφω νοσοῦντας, στηρίζουσα τοὺς κλονομένους ὀλιγοψύχους, καὶ ὡς εἰπεῖν, σοφῶς ὀδηγοῦσα εἰς πᾶν εἶδος ἀρετῆς πᾶσαν ἡλικίαν καὶ τάξιν, καὶ πάντες ἐδόξαζον τὸν οὐράνιον πατέρα, τὸν δοξάσαντα τὴν Ὁσίαν αὐτοῦ, καὶ δοξαζόμενον ἐν τοῖς ὁσίοις ἔργοις αὐτῆς καὶ πράξεσι.

Τελέσασα ἡ μακαρία Μεθοδία τὸν καλὸν τῆς ἀρετῆς καὶ ἀσκήσεως ἀγῶνα, ἐκοιμήθη ὁσίως ἐν Κυρίῳ τῇ 5ῃ Ὀκτωβρίου, ἐν ἡμέρᾳ Κυριακῇ, ἐν ἔτει 1908, ἄγουσα τὸ 43ον ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτῆς, καὶ προσετέθη τοῖς ἀπ' αἰῶνος Ὅσιοις, ὧν τὸν βίον ἐμιμήσατο καὶ τὴν ἀσκησιν ἐζήλωσε, καὶ γέγονε μέτοχος τῶν αἰδίων στεφάνων καὶ τιμῶν πάντων τῶν Ἀγίων. Τῇ δὲ ἐπαύριον τοῦ θανάτου τῆς Ὁσίας παρατηρήθη, ὅτι αἱ χεῖρες αὐτῆς δὲν εἶχον καταστῆ ἄκαμπτοι καὶ σκληραὶ ὡς τὸ λοιπὸν σῶμα, ἀλλὰ παραδόξως διετηροῦντο εὐλύγιστοι ὡς νὰ ἦτο ζῶσα ἡ μακαρία.

Ἦδη δὲ ἐν τῷ ἀφθάρτῳ ἀγαλλομένη νυμφῶνι, πρεσβεύει πάντοτε τῷ Κυρίῳ ὑπὲρ τῶν εὐσεβῶν συμπολιτῶν αὐτῆς Κιμωλίων· καὶ φρουρεῖ καὶ σκέπει ἐκ παντὸς κακοῦ καὶ κινδύνου τὴν πατρίδα αὐτῆς Κίμωλον, τὴν ὁποίαν ἡγίασε καὶ ἐλάμπρυνε διὰ τῶν ἀσκητικῶν ἀγῶνων καὶ ἰδρώτων.

Αὐτῆς πρεσβείαις καὶ πάντων σου τῶν Ἀγίων Χριστὲ ὁ Θεὸς ἐλέησον καὶ σῶσον ἡμᾶς. Ἀμήν.

Ῥδ' ζ'. Οὐκ ἐλάτρευσαν.

Ι' σοστάσιος, τοῖς πάλαι διαλάμψασιν, Ὅσιοις πάνσεμνε, δι' ἐναρέτου ζωῆς, ἐδείχθης τῷ βίῳ σου, μεθ' ὧν ἠξίωσαι, τῆς τερπνότητος, τῆς αἰωνίου λήξεως, καὶ γερῶν ὑπερκοσμίων.

Α" νω ἔχουσα, τὸ τῆς ψυχῆς σου φρόνημα, καὶ τὸ πολίτευμα, ὡς οὐρανόφρων σεμνή, τῶν κάτω παρέδραμες, τὴν ματαιότητα, καὶ ὑπέταξας, τῷ τοῦ Θεοῦ θελήματι, ὀλικῶς σαυτὴν Ὁσία.

Γ νῶσιν ἔνθεον, τῇ πρακτικῇ ἀσκήσει σου, καταπλουτήσασα, πρὸς μετανοίας ὁδοῦς, εὐθείας ἀνείλκυσας, τοὺς ὀλισθήσαντας, πρὸς τὰ βάραθρα, τῆς ἀμαρτίας ἔνδοξε, ὑποθήκαις σου ἁγίαις.

Θεοτοκίον.

Ε" χεις Δέσποινα, συμπάθειαν ἀμέτρητον, ἔχεις, Πανάχραντε, πλοῦτον πολλῶν οἰκτιρισμῶν, διὸ κατοικτεῖρησον καὶ μετὸν δοῦλόν σου, καὶ καταύγασον, ἀκτίσι τῆς σῆς χάριτος, τὴν τυφλώτουςαν ψυχὴν μου.

Καταβασία. Οὐκ ἐλάτρευσαν.

ᾠδὴ ἡ'. Παῖδας εὐαγεῖς.

Εργοῖς ἐναρέτοις σου τὸν βίον, κοσμήσασα Μεθοδία παμμακάριστε, κόσμος ἐχρημάτισας, καὶ κλέος καὶ καύχημα, Κιμῶλου τῆς πατρίδος σου· διὸ γεραίρει σου, τὴν μνήμην τὴν ἐτήσιον Μῆτερ, ἀνυμολογοῦσα, Τριάδα τὴν ἁγίαν.

Ρήσεσιν Ὅσια πειθαρχοῦντες, τῶν θείων ὡς ἀληθῶς Μῆτερ χειλέων σου, οἱ ὑπὸ τοῦ δράκοντος, ζωγρηθέντες πρότερον, Κυρίῳ προσηνέχθησαν ἐν μετανοίᾳ θερμῇ, ὑμνοῦντές σου τὴν ἔνθεον χάριν, καὶ ὑπερυψοῦντες, Χριστοῦ τὴν εὐσπλαγχνίαν.

Αγρυπνον τὸ ὄμμα τῆς καρδίας, φυλάττουσα προσευχῶν ταῖς ἐπιδόσεις, τὸ σαρκίον ἔθλιβες, ἐν παννύχοις στάσεις, τὴν δὲ ψυχὴν ἐτέλεσας σκευὸς πολύτιμον, καὶ εὐχρηστον Χριστῷ τῷ νυμφίῳ· ὅθεν ἠξιώθης, χαρᾶς τῆς αἰωνίου.

Θεοτοκίον.

Στάμνος λογικὴ κεχρυσωμένη, τὸ μάννα τὸ τῆς ζωῆς φέρουσα Πάναγνε, τὸ ζωοῦν ἐκάστοτε, τοὺς πιστῶς μετέχοντας, ἐδείχθης ἐμφανέστατα· διὸ ὑμνοῦμέν σου, αἰεὶ τᾶ μεγαλεῖα τῆς δόξης, καὶ ὑπερυψοῦμεν, τὸν ἄφραστόν σου τόκον.

Καταβασία. Παῖδας εὐαγεῖς.

ᾠδὴ θ'. Ἄπας γηγενῆς.

Ιθυνας τὴν σὴν, ροπὴν καὶ τὴν ἔφεις, θερμῷ σου ἔρωτι, Μεθοδία πάνσεμνε, πρὸς τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως, πρὸς ἐφετῶν τὸ ἔσχατον καὶ ἀγαθῶν τὴν πηγὴν, ἔνθα ἤδη, γενομένη πέπλησαι, ἀπορρήτου καὶ θείας ἐλλάμψεως.

Μνήμην σου σεμνή, τὴν θείαν γεραίροντες πανηγυρίζομεν, πάντες οἱ Κιμῶλιοι, τῆς βιοτῆς σου τὰ προτερήματα, συμφώνως μακαρίζοντες καὶ ἐκβοῶμέν σοι· μὴ ἐλλείπης, τῆς ἐνεγκαμένης σε, προστατεύειν αἰεὶ καὶ προΐστασθαι.

Ολη φωτισμοῦ, ἀδύτου ἀνάπλεως, πέλουσα ἔνδοξε, ὡς περιχορεύουσα, ἐν χώρᾳ ζώντων ἐν τῷ φωτὶ τῆς ζωῆς, νοός μου

τὴν σκοτόμαιναν, λύσον πρεσβείας σου, καὶ προσδέχου, τὸν παρόν-
τα ὕμνον μου, Μεθοδία ὡς δῶρον εὐπρόσδεκτον.

Θεοτοκίον.

Υ " δωρ τῆς ζωῆς, τῷ κόσμῳ ὑέτισας, Χριστὸν κυήσασα, τὸν
ρεῖθροις χρηστότητος, τῆς ἀνομίας βυθὸν ξηράναντα· διὸ
κάμοι ἐπόμβρισον τῆς συμπαθείας σου, τὰς ψεκάδας, Κόρη καὶ
κατάσβησον, τῶν παθῶν μου τὴν φλόγα τὴν ἄσπετον.

Καταβασία. " Ἄπας γηγενής.

Ἐξαποστειλάριον. Ὁ οὐρανὸν τοῖς ἄστροις.

Ο ' σίως τὴν πολιτείαν, ἐτέλεσας, Μεθοδία, καὶ νῦν Ὀσίων τοῖς
δήμοις, συνοῦσα ἀγαλλομένη, μὴ διαλίπης πρεσβεύειν, ὑπὲρ
ἡμῶν τῷ Σωτῆρι.

Θεοτοκίον.

Σ αρκί ἐκ σοῦ ἀσυγχύτως, ὁ Ὑπερούσιος Λόγος, τεχθεὶς Ἀγνή
Θεοτόκε, ἐκ τῆς ἀρχαίας κατάρας, διέσωσε τοὺς ὑμνοῦντας,
τὴν ἄφραστόν σου λοχείαν.

Εἰς τοὺς Αἴνους.

Ἰστῶμεν στίχους δ' καὶ ψάλλομεν τὰ ἐξῆς Προσόμοια τῆς Ὀσίας.

Ἦχος πλ. δ'. " Ω τοῦ παραδόξου θαύματος.

Μ ἦτερ Μεθοδία ἐνδοξε, τῇ ἀγαπήσει Χριστοῦ, τὴν ψυχὴν καθη-
λώσασα, τούτῳ ἠκολούθησας, στερροτάτῳ φρονήματι, καὶ
τῶν προσύλων σαυτὴν ἐκάθηρας, ἀναγομένη πρὸς δόξαν ἔνθεον,
πόνοις ἀσκήσεως, καὶ συντόνοις πράξεσι, πνευματικαῖς· ὅθεν
κατηξίωσαι, τῆς ἄνω λήξεως.

Μ ἦτερ Μεθοδία πάνσεμνε, τῆς αἰωνίου ζωῆς, δεξαμένη τὴν
ἐλλαμψιν, τῶν παθῶν ἐξέφυγες, ὀλικῶς τὴν σκοτόμαιναν,
καὶ τὴν ψυχὴν σου ὡς νύμφην ἄμωμον, τῷ φωτοδότῃ Ἀλόγῳ παρέ-
στησας· οὐ τῆς λαμπρότητος, ἤδη ἀπολαύουσα θεουργικῶς, μέ-
μνησο δεόμεθα, τῶν μεμνημένων σου.

Μῆτερ Μεθοδία πάντιμε, φέγγει τῶν σῶν ἀρετῶν, καὶ ἡθῶν σου ταῖς χάρισι, τὴν ἐνεγκαμένην σε, κατεπύρσευσας Κιμῶλον, καὶ σκοτισθείσας ψυχὰς ἀνείλκυσας, ἐξ ἀπωλείας καὶ ματαιότητος· ὅθεν τὴν μνήμην σου, σήμερον γεραίρομεν, πρὸς τὸν Θεόν, πρέσβυν σε εὐπρόσδεκτον, καταπλουτήσαντες.

Μῆτερ Μεθοδία ἐνδοξε, δόξης τῆς θείας Χριστοῦ, καὶ τῆς αἴγλης τῆς κρείττονος καὶ τῆς ὑπὲρ ἔννοιαν, ἀληθῶς ὠραιότητος, μέτοχος οὔσα καὶ ἀπολαύουσα, καὶ θεουμένη θείαις μεθέξεσι, πρέσβευε πάντοτε, πάσης ἀεὶ ρύεσθαι, ἐπιφοραῖς, τὴν σὲ ἐκβλαστήσαν, νῆσον ἀοίδιμε.

Δόξα. ᾠχος πλ. δ'

Τῶν Ἀγίων ἀπάντων ἡ πληθὺς, προσθήκην ἐδέξατο ἐν οὐρανοῖς, τὴν ἡγιασμένην θεόφρον ψυχὴν σου, τὸ δὲ τίμιον καὶ πάνσεπτόν σου σκῆνος, Κιμῶλιον πλήθη συνελθόντα, ὁσίως ἐκήδευσαν θρηνολογοῦντα. Νῦν δὲ φαιδρῶς σε τιμῶντες, μακαρίζομεν λέγοντες· ὦ θεία περιστερὰ, ἡ πρὸς οὐράνιον ὕψος, πετασθεῖσα γηθομένη, δοχεῖον πολύτιμον, τῆς ἀληθοῦς ὁσιότητος· τῆς μυστικῆς ζωῆς ἡ θεοτύπωτος στήλη· τὸ ἔμπνουν παράδειγμα τῆς ἐγκρατείας· τὸ τίμιον γέρας τῶν εὐσεβούντων· Κιμῶλου τὸ καύχημα, Μεθοδία θεόπνευστε, ἐκτενῶς ἰκέτευε, ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ἡμῶν.

Καὶ νῦν. Θεοτοκίον.

Δέσποινα πρόσδεξαι, τὰς δεήσεις τῶν δούλων σου, καὶ λύτρωσαι ἡμᾶς, ἀπὸ πάσης ἀνάγκης καὶ θλίψεως.

Δοξολογία μεγάλη καὶ Ἀπόλυσις.

Εἰς τὴν Λειτουργίαν.

Τὰ Τυπικά, οἱ Μακαρισμοί, καὶ ἐκ τοῦ κανόνος τῆς Ὁσίας γ' καὶ στ' ὥδῃ.

Ἀπόστολος τῆς ΚΖ' Κυριακῆς.

Προκείμενον, ᾠχος βαρὺς.

Καυχῆσονται ὅσοι ἐν δόξῃ.

Στίχ. Ἀσατε τῷ Κυρίῳ ἄσμα καινόν.

Πρὸς Ἐφεσίους Ἐπιστολῆς Παύλου τὸ ἀνάγνωσμα.

Κεφ. στ' 10.

Α δελφοί, ἐνδυναμοῦσθε ἐν Κυρίῳ, καὶ ἐν τῷ κράτει τῆς ἰσχύος αὐτοῦ ἐνδύσασθε τὴν πανοπλίαν τοῦ Θεοῦ, πρὸς τὸ δύνασθαι ὑμᾶς στῆναι πρὸς τὰς μεθοδείας τοῦ διαβόλου· ὅτι οὐκ ἔστιν ἡμῖν ἢ πάλῃ πρὸς αἷμα καὶ σάρκα, ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀρχάς; πρὸς τὰς ἐξουσίας, πρὸς τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους τοῦ αἰῶνος τούτου, πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας ἐν τοῖς ἐπουρανίοις. Διὰ τοῦτο ἀναλάβετε τὴν πανοπλίαν τοῦ Θεοῦ, ἵνα δυνηθῆτε ἀντιστῆναι ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ πονηρᾷ καὶ ἅπαντα κατεργασάμενοι στῆναι. Στῆτε οὖν περιζωσάμενοι τὴν ὄσφυν ὑμῶν ἐν ἀληθείᾳ, καὶ ἐνδυσάμενοι τὸν θώρακα τῆς δικαιοσύνης, καὶ ὑποδυσάμενοι τοὺς πόδας ἐν ἐτοιμασίᾳ τοῦ Εὐαγγελίου τῆς εἰρήνης· ἐπὶ πᾶσιν ἀναλαβόντες τὸν θυρεὸν τῆς πίστεως, ἐν ᾧ δυνήσεσθε πάντα τὰ βέλη τοῦ πονηροῦ τὰ πεπυρωμένα σβέσαι· καὶ τὴν περικεφαλαίαν τοῦ σωτηρίου δέξασθε, καὶ τὴν μάχαιραν τοῦ Πνεύματος, ὃ ἔστι ρῆμα Θεοῦ.

Ἀλληλοῦια. Ἦχος α'.

Μακάριος ἀνὴρ ὁ φοβούμενος τὸν Κύριον.

Στίχ. Ἦ δικαιοσύνη αὐτοῦ μένει εἰς τὸν αἰῶνα.

Εὐαγγέλιον τῆς Γ' Κυριακῆς τῶν Νηστειῶν.

Ἐκ τοῦ κατὰ Μάρκον.

Κεφ. η' 34.

Ε ἶπεν ὁ Κύριος· "Ὅστις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτόν, καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἀκολουθείτω μοι. "Ὅς γὰρ ἂν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν, ὃς δ' ἂν ἀπολέσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, ἐνεκεν ἐμοῦ καὶ τοῦ Εὐαγγελίου, οὗτος σώσει αὐτήν. Τί γὰρ ὠφελήσει ἄνθρωπον, ἐὰν κερδήσῃ τὸν κόσμον ὅλον, καὶ ζημιωθῇ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ; ἢ τί δώσει ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ; "Ὅς γὰρ ἂν ἐπαισχυνθῇ με καὶ τοὺς ἐμούς λόγους ἐν τῇ γενεᾷ ταύτῃ τῇ μοιχαλίδι καὶ ἁμαρτωλῷ, καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπαισχυνθήσεται αὐτόν, ὅταν ἔλθῃ ἐν τῇ δόξῃ τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ, μετὰ τῶν Ἀγγέλων τῶν ἁγίων. Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς· Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι εἰσὶ τινες τῶν ὧδε ἐστηκότων,

οἵτινες οὐ μὴ γεύσονται θανάτου, ἕως ἂν ἴδωσι τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ ἐληλυθυῖαν ἐν δυνάμει.

Κοινωνικόν. Εἰς μνημόσυνον αἰώνιον ἔσται δίκαιος.

Μεγαλυνάριον.

Χαίροις Μεθοδία θεοειδής, ἡ μιμησαμένη τῶν Ὁσίων τὴν βιο-
τὴν· χαίροις τῆς Κιμώλου, τὸ βλάστημα καὶ γέρας, ἣν ἀσινῆ
συντήρει ἐκ πάσης θλίψεως.

Δίστιχον.

Μεθοδία πρόσδεξαι τόν δε νῦν ὕμνον

Ὅν σοι Γεράσιμος Μονώτης ὑφαίνει.

Ἡ Ὁσία Μεθοδία.

Ζ'
ΒΙΟΣ
ΤΗΣ ΟΣΙΑΣ ΜΗΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΜΕΘΟΔΙΑΣ

ΑΝΤΙ ΠΡΟΛΟΓΟΥ

Ὁ βίος τῆς Ὁσίας Μεθοδίας, τῆς ἐν Κιμῶλω ἀσκησάσης, σκιαγραφούμενος ἐνταῦθα ὀφείλεται εἰς τὸν κάλαμον τοῦ δοκίμου ὑμνογράφου τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας ὀσιολογιωτάτου Μοναχοῦ Γερασίμου Μικραγιαννανίτου. Ἐκδίδεται δὲ μετὰ τοῦ σχετικοῦ Γράμματος τοῦ Μακαριωτάτου Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας κυρίου Χριστοφόρου καὶ τοῦ ἐν τῇ Ἀκολουθίᾳ τῆς Ὁσίας Προλόγου τοῦ ἀειμνήστου Μητροπολίτου π. Μεσσηνίας κυροῦ Πολυκάρπου, τοῦ Σιφνίου, ἵνα ἀποβῆ εἰς ψυχικὴν ὠφέλειαν τῶν συμπολιτῶν μου Κιμωλίων καὶ τῶν ἄλλων ἀγαπητῶν Κυκλαδιτῶν, ὡς καὶ παντὸς εὐσεβοῦς Χριστιανοῦ.

Ὁ συγγραφεὺς τοῦ βίου τούτου εἶχεν ὑπ' ὄψιν του τὸ ὑπὸ τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Κῶου κυρίου Ἐμμανουὴλ ἐκδοθὲν περὶ τῆς Ὁσίας βιογράφημα, τὸ σχετικὸν περὶ αὐτῆς ἄρθρον τοῦ ἀειμνήστου Μητροπολίτου Κορινθίας (εἶτα Ἀρχιεπισκόπου Ἀμερικῆς) κυροῦ Μιχαήλ,* ὡς καὶ ἄλλας πληροφορίας, τὰς ὁποίας συνέλεξα, αὐτήκοος γενόμενος τῶν ὄσων μετ' εὐλαβείας διηγοῦντο οἱ εὐσεβεῖς συμπολιταὶ μου καὶ οἱ σύγχρονοι αὐτῇ ἀειμνηστοὶ ἱερεῖς τῆς Κιμῶλου. Ἀλλὰ καὶ ἐκ προσωπι-

* Παραθέτω κατωτέρω ἀπόσπασμα ἐπιστολῆς πρὸς ἐμὲ τοῦ ἀειμνήστου ἱεράρχου Μιχαήλ, ἀναφερόμενον εἰς τὸ μελέτημα περὶ τῆς Ὁσίας τοῦ Σεβασμ. Μητροπολίτου Κῶου κ. Ἐμμανουὴλ.

«Ἐν Κορίνθῳ τῇ 19ῃ Ἀπριλίου 1947

. . . . Τὸ τεῦχος τοῦ ἁγίου Κῶου, μολονότι εἰκοσιπεντασέλιδον, ἀξίζει τόμον ὀγκῶδη! Εἶναι γραμμένον μὲ τόσῃν ἀγάπῃν πρὸς ἐκείνους, εἰς τοὺς ὁποίους ἀναφέρεται, καὶ μὲ τόσῃν εὐστοχίᾳ καὶ ἀκρίβειᾳ ἐκφράσεως, ὥστε συναρπάζει τὸν ἀναγνώστην. Ἐθαύμασα, ἀγαπητέ μου, τὴν Ἁγίαν. Καὶ νὰ σοῦ εἶπω καὶ κάτι ἄλλο, τὴν ἐζήλευσα! Βεβαίως, ἡ Σχολὴ τοῦ Παναγίου Τάφου ἔκαμε τὸ μέρος τῆς εἰς βαθμὸν πολὺν μέγαν. Ἐχει ὁμως νὰ κάμη καὶ ἡ ἠπιότης τῆς νησιωτικῆς ζωῆς, ἡ καλοκαγαθία τῶν νησιωτῶν μας. Ἴδε καὶ Σκίαθον μὲ τοὺς δύο πρωτεξαδέλφους ποιητὰς διηγηματογράφους.

Ὅπως σὸς ἐν Κυρίῳ
† Ὁ Κορινθίας ΜΙΧΑΗΛ»

κῶν ἀναμνήσεων, καθ' ὅσον, παῖς ὢν, ὀδηγούμενος πολλάκις ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου ἱερέως πατρός μου εἰς τὸ ἰ. ἀσκητήριον, ἠτύχησα νὰ ἐντυπωσιασθῶ ἐκ τῆς ἀγιότητος τοῦ βίου τῆς Ὁσίας καὶ νὰ ἀξιωθῶ τῶν εὐλογιῶν αὐτῆς.

Ἐπιθυμῶ δὲ ἐπικαίρως νὰ σημειώσω ἐνταῦθα ὅσα ἐν τῇ βίῳ τοῦ ἀγίου Εὐθυμίου γράφει Κύριλλος ὁ Σκυθοπολίτης: «σπουδῆ δὲ καὶ προσευχῇ χρησάμενος τὰ παραδραμόντα τῷ χρόνῳ παρὰ ἀληθευόντων ἀγίων καὶ τῆς ἐρήμου ταύτης ἀρχαιοτάτων ἀνελεξάμην ὧδέ τε κάκεισε περιθέων καὶ περιαιθορίζων αὐτὰ καὶ συλλέγων, ὥσπερ ἐκ τινος βυθοῦ τοῦ μακροῦ χρόνου καὶ τῆς λήθης ἀναλεγόμενος, πιστεύων ἀκριβῶς τὸν παρὰ τοῦ μισθαποδότου Θεοῦ κομίσασθαι μισθὸν ἐκ τοῦ ἀνανεῶσαι τῇ μνήμῃ τὰ μνημονεύεσθαι ἄξια καὶ τύπον ἀγαθὸν παρασχέσθαι τοῖς ἐντυγχάνουσι τῇ τοιαύτῃ φιλοπόνῳ σπουδῇ». (Βλέπε, (E d. S c h w a r t z, Kyrillos von Skythopolis, Leipzig, 1939, σ. 6).

Πρωτοπρεσβ. ΙΩΑΝΝΗΣ ΣΠ. ΡΑΜΦΟΣ

Ἐφημέριος Ἱ. Ναοῦ ἀγίου Γεωργίου (Κυψέλης Ἀθηνῶν)

τῇ 25ῃ Μαρτίου 1962

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ἄρχιμ. Ἐμμανουήλ Ἱ. Καρπαθίου (νῦν Μητροπολίτου Κώου), Μεθοδία μοναχὴ ἡ ἐν Κιμῶλῳ ἀσκήσασα, ἐν Ἀθήναις 1947. (Πρβλ. *Analecta Bollandiana*, τόμ. LXVI[1948] σ. 287. Περιοδικὸν «Ποιμὴν» Ἱ. Μητρ. Μυτιλήνης, τεύχ. Ἰαν.—Μαρτίου 1947).

Μητροπολίτου Κορινθίας Μιχαήλ (εἶτα Ἀρχιεπ. Ἀμερικῆς), Μεθοδία μοναχὴ ἡ ἐν Κιμῶλῳ ἀσκήσασα, «Ἐκκλησία» τ. ΚΔ' (1947) σ. 117 ἐξ. (Βλ. καὶ «Ἐνορία» Β' [1947] σ. 172).

Χαριδήμου Γ. Μουστάκα, Συνοπτικὴ ἱστορία τῆς νήσου Κιμῶλου, Πειραιεὺς, 1957, σ. 37.

Νησιώτισσας, Ἡ ἀσκήτρια τῆς Κιμῶλου, «Νέα τῆς Μήλου» ἔτος Γ' (φύλ. Σεπτ.—Ὀκτ. 1947) καὶ «Φωνὴ τῆς Κιμῶλου» ἔτος 12ον (φύλ. Αὐγ.—Σεπτ. 1957) καὶ ἔτος 13ον (φύλ. Ὀκτ.—Δεκ. 1958).

Μοναχοῦ Βίκτωρος Ματθαίου, Ὁ Μέγας Συναξαριστὴς τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, τ. 10, Ἀθῆναι 1964², σ. 154-163.

Ἀκολουθία τῆς Ὁσίας μητρὸς ἡμῶν Μεθοδίας, τῆς ἐν τῇ νήσῳ Κιμῶλῳ ἀσκητικῶς διαλαμπάσης, ποιηθεῖσα ἐν Ἀγίῳ Ὁρει ὑπὸ Γερασίμου μοναχοῦ Μικραγιαννανίτου, ἐν Ἀθήναις 1947.

Ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἡ Ὁσία Μεθοδία» ἐξεδόθη τῷ 1947 περιοδικόν, ὄργανον ὀρθοδόξου χριστιανικοῦ ὀμίλου νέων καὶ τῆς ὁμωνύμου φιλοπτόχου ἀδελφότητος Κιμωλίων κυριῶν.

ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΝ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ

ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ

ΕΛΕΩ ΘΕΟΥ

ΠΑΠΑΣ ΚΑΙ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ

ΚΑΙ ΠΑΣΗΣ ΑΦΡΙΚΗΣ

Τῷ Εὐλαβεστάτῳ Πρεσβυτέρῳ Ἰωάννη Ράμφῳ
υἱῷ ἐν Χριστῷ ἀγαπητῷ τῆς Ἡμῶν Μετριότητος
χάριν καὶ εἰρήνην ἀπὸ Θεοῦ Πατρὸς.

Ἐνταῦθα.

Τὰ ἄπερ ἔπεμψας Ἡμῖν περὶ τῆς ἐν Κιμῶλῳ ἀσκητικῶς διαλαμψάσης Μεθοδίας Μοναχῆς τευχίδια, ἦτοι τό τε ὑπὸ τοῦ πεφιλημένου Ἡμῶν Ἱερωτάτου Μητροπολίτου Κώου Κυρίου Ἐμμανουὴλ ἐσχεδιασμένον περὶ αὐτῆς βιογράφημα καὶ τὴν ὑπὸ τοῦ μοναχοῦ Γερασίμου εὐστόχως πεποιημένην Ἀκολουθίαν τῆς Ὁσίας ἐκείνης γυναικός, ἀναγνόντες, ἔμακαρίσαμεν μὲν τὴν μικράν, ἀλλὰ μεγάλην εἰς γνησίαν εὐσέβειαν νησιδα Κίμωνλον, ὅτι ἐν τῇ περισσειᾷ τῆς ἀγνῆς θρησκευτικότητος τοῦ Κιμωνίου λαοῦ τοιαύτην ἐν τῷ προσώπῳ τῆς Μεθοδίας ἐβλάστησεν εὐλογίαν εἰς ζῶσαν παραίνεσιν τῆς ἐπιγιγνομένης τῶν καλῶν νησιωτῶν γενεᾶς, ἐδοξάσαμεν δὲ τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου ἡμῶν ὅτι, ὡς τὸ πάλαι, οὕτω καὶ νῦν καὶ ἐν παντὶ καιρῷ οὐ διαλείπει θαυμαστῶν τοὺς Ἁγίους Αὐτοῦ σκεύη ἐκλογῆς ἀναδεικνύς αὐτοὺς εἰς στήριξιν τῶν εὐσεβῶν ἐν τῇ ζωῇ τῇ κατὰ Χριστόν.

Τοιούτων ἀξιούμενοι ἐν αὐτοῖς τοῖς ἑαυτῶν κόλποις θεοδωρήτων πολιούχων καὶ ἐν τοῖς θησαυρίσμασι τῶν ἀρετῶν αὐτῶν ἐντροφῶντες οἱ εὐσεβεῖς Κιμῶλιοι, διηνεκῶς ἐκδιδάσκονται τηρεῖν αἰεὶ τὴν πατρῶαν πίστιν ἀκμαίαν, ἀσινεῖς δὲ καὶ ἀλωβήτους τὰς ἱεράς τῆς ἀγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας παραδόσεις ἐν τῇ ἐγνωσμένῃ ἀφελότητι τῆς καρδίας, ἐφ' ἣ ἔκπαλαι τὸ νησιωτικὸν τῆς Ἑλλάδος Χριστεπώνυμον διακρίνεται πλήρωμα.

Ἐπὶ τούτοις ἐπευχόμενοι τῇ σῇ εὐλαβείᾳ, ὅσα καλὰ καὶ θεοφιλῆ, ἐπικαλούμεθα ἐπ' αὐτὴν τὰς θείας τοῦ Κυρίου ἡμῶν εὐλογίας.

† Ὁ Ἀλεξανδρεὶας ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ

Ἐν Ἀθήναις

τῇ 25ῃ Αὐγούστου 1947

Ο ΒΙΟΣ

Δὲν θὰ ἐκλείψουν ἀπὸ τὴν ἀγίαν τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν, τὴν ἐπὶ γῆς στρατευομένην, ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος, οἱ ἐνάρετοι καὶ ἅγιοι καὶ θεοφόροι ἄνθρωποι, τόσον ἄνδρες ὅσον καὶ γυναῖκες, ἀλλ' εἰς ἐκάστην ἐποχὴν ἀναφαίνονται ὡς ἄλλοι φαεινοὶ ἀστέρες καὶ ἀειλαμπεῖς φωστῆρες, (λόγον ζωῆς ἐπέχοντες) (Φιλιπ. β' 16) εἰς τὸ νοητὸν αὐτῆς στερέωμα καὶ καταφωτίζουν τῶν εὐσεβῶν τὸ πλήρωμα, διὰ τοῦ ἀγίου αὐτῶν βίου καὶ τῶν ἀγαθῶν καὶ ἐναρέτων ἔργων, καὶ διεγείρουν καὶ προθυμοποιοῦν ἡμᾶς πρὸς ἐργασίαν τοῦ θείου θελήματος.

Καὶ εἰς μὲν τὴν παλαιὰν ἐποχὴν, ὅποτε διέλαμπεν ἡ ἀρετὴ καὶ ἐπολιτεύετο μὲ θερμὸν ζῆλον ἢ εὐαγγελικὴν ζωὴν, οἱ Ἅγιοι ἐφαίνοντο συχνότερον καὶ ἦσαν πολλοί, ἀλλ' εἰς τοὺς ἐσχάτους τούτους καιροὺς, κατὰ τοὺς ὁποίους ἐσβέσθη ὁ πρὸς τὰ καλὰ καὶ θεάρεστα ζῆλος, καὶ ἐψύγη, ὡς λέγει τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον, «ἡ ἀγάπη τῶν πολλῶν» (Ματθ. κδ' 12), οὗτοι ἀναφαίνονται σπανιώτερον, ὡς ἄλλοι κομῆται. Καὶ τὰς μὲν θεοφιλεῖς ψυχὰς εὐφραίνουν, καὶ ἐξάπτουν τὴν ἐπιθυμίαν αὐτῶν πρὸς περισσότερον ζῆλον πρὸς τὴν ἐργασίαν τῆς ἀρετῆς, καὶ γενικῶς πρὸς «τὰ σεμνὰ καὶ δίκαια καὶ ἀγνά», (Φιλιπ. δ' 8) κατὰ τὸν θεῖον Παῦλον, τοὺς ἀμελεῖς καὶ ἀδιαφόρους διεγείρουν ἀπὸ τὸν λήθαργον τῆς ἀμελείας καὶ ἀδιαφορίας καὶ θερμαίνουν τὴν ψυχράν των προαίρεσιν πρὸς τὴν ἀγάπην τοῦ καλοῦ, τοὺς δὲ πεπλανημένους ἐπαναφέρουν εἰς τὴν εὐθεϊαν τῆς εὐσεβείας ὁδὸν καὶ ἐν ἐνὶ λόγῳ, πολιτευόμενοι ὡς ἔχοντες «τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς» (Φιλιπ. γ' 20), γίνονται τύπος καὶ παράδειγμα τῆς κατὰ Χριστὸν ζωῆς εἰς πάντας, πρὸς δόξαν Θεοῦ, τοῦ ἐνδοξαζομένου ἐν τοῖς Ἅγίοις αὐτοῦ, ἐπιβεβαιοῦντες τὸ ἀποστολικὸν ρητὸν «Ἰησοῦς Χριστὸς χθὲς καὶ σήμερον ὁ αὐτὸς καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας» (Ἐβρ. ιγ' 8).

Μεταξὺ τῶν νεοφανῶν τούτων Ὁσίων διαλάμπει ὡς ἑωθινὸς καὶ ἀρτιφανὴς ἀστὴρ ἡ Ὁσία μήτηρ Μεθοδία, ἡ θεοφόρος θεράπαινα τοῦ Κυρίου, τὸ σκεῦος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἡ ὑποτύπωσις τῆς καθαρᾶς ζωῆς, τὸ ἀμάραντον ἄνθος τῆς νήσου Κιμῶλου, τὸ εὐωδιάσαν διὰ τῆς εὐωδίας τῶν ἀρετῶν τῆς τὰς Κυκλάδας νήσους, διότι γενομένη «εὐωδία Χριστοῦ», ὡς λέγει ὁ θεὸς Παῦλος, διὰ τῆς ἐναρέτου ζωῆς τῆς, εἰς πάντας τοὺς θέλοντας νὰ σω-

θοῦν, ὑπῆρξε τῷ ὄντι «ὁσμὴ ζωῆς εἰς ζωὴν» (Β' Κορ. β' 16).

*

Αὕτη, λοιπόν, ἡ Ὁσία καὶ πανεύφημος μήτηρ ἡμῶν Μεθοδία, ἐβλάστησεν ἐκ ρίζης εὐσεβοῦς καὶ ἀγαθῆς, ὡς ἀειθαλῆς βλαστὸς καὶ εὐκαρπος εἰς τὴν νῆσον Κίμωλον, γεννηθεῖσα κατὰ τὸ ἔτος 1865 τῇ 10ῃ Νοεμβρίου ἐκ γονέων εὐσεβῶν καὶ φοβουμένων τὸν Θεόν. Ὁ πατὴρ αὐτῆς ἐκαλεῖτο Ἰάκωβος, ἡ δὲ μήτηρ Μαρία, ἔχοντες ἐπίθετον Σάρδη. Οὗτοι εἶχον τρεῖς υἱοὺς καὶ πέντε θυγατέρας. Ἐξ αὐτῶν ἡ δευτέρα ἦτο ἡ Εἰρήνη, ἡ μετέπειτα Μεθοδία, ἡ ὁσία τοῦ Χριστοῦ νύμφη, ἣτις ὀλοψύχως ἠγάπησεν αὐτὸν καὶ μετὰ πίστεως θερμοτάτης ἐξεπλήρωσε τὰς ἀγίας αὐτοῦ ἐντολάς.

Ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας ἐφαίνετο ἡ μακαρία ὁποῖα ἔμελλε μετὰ ταῦτα νὰ ἀποβῆ, καὶ ὁποίους καρπούς θὰ ἀποφέρῃ ἐν τῇ Ἀγίᾳ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίᾳ, ὡς ἄλλη ἔλαια κατάκαρπος. Διότι ἀπεστρέφετο καὶ ἀπέφευγε μεθ' ὄλων τῆς τῶν δυνάμεων, κάθε τι δυνάμενον νὰ βλάψῃ τὴν ψυχὴν καὶ ἐνεκομποῦτο τὰ καλὰ καὶ ὠφέλιμα, καὶ τὰ χρηστὰ καὶ ἀγνὰ ἤθη καὶ τὰς ἀγίας καὶ πνευματικὰς συναναστροφάς, διὰ μέσου τῶν ὁποίων ἐφωτίζετο ἡ ψυχὴ τῆς καὶ ἐθερμαίνετο ἡ καρδιά τῆς πρὸς θεῖον ἔρωτα. Ἦτο σεμνοτάτη καὶ πλήρης φρονήσεως καὶ θείου φόβου, ἀγαπῶσα θερμῶς τὴν Ἐκκλησίαν, εἰς τὴν ὁποίαν τακτικῶς εἰς κάθε εὐκαιρίαν ἐφοίτα, μετὰ πάσης εὐλαβείας καὶ κατανύξεως.

Οὕτως ἀνατραφεῖσα ἡ Ὁσία «ἐν παιδείᾳ καὶ νοουθεσίᾳ Κυρίου» (Ἐφεσ. στ' 4), ἤλθεν εἰς νόμιμον ἡλικίαν, καθ' ἣν ἀπέβλεπε καὶ ἐσκόπει νὰ ἀφιερωθῆ ἐξ ὀλοκλήρου εἰς τὸν Θεόν, ἀλλ' οἱ γονεῖς τῆς ἠθέλησαν νὰ τὴν ὑπανδρεύσουν, καίτοι αὕτη εἶχεν ἄλλας σκέψεις καὶ ἀποφάσεις. Διὰ νὰ μὴ λυπήσῃ ὁμως τοὺς γονεῖς τῆς, ὑπήκουσεν εἰς τὴν θέλησιν αὐτῶν καὶ ἔλαβε σύζυγον ἐκ Χίου καταγόμενον καὶ ναυτικὸν τὸ ἐπάγγελμα. Καίτοι ἡ Μεθοδία ἤλθεν εἰς κοινωνίαν γάμου, οὐδόλως ἐμαράνθη ὁ ζῆλος καὶ ἡ θερμὴ ἀγάπη τῆς πρὸς τὸν οὐράνιον νυμφίον Χριστόν, ἀλλ' ἔτι μᾶλλον ἤναπτεν εἰς τὴν ψυχὴν τῆς ὁ θεῖος ἔρωσ, καὶ ἠκολούθει τὴν ἰδίαν ὡς καὶ πρότερον ζωὴν, ὅσον βεβαίως ἠδύνατο, παρακαλοῦσα θερμῶς τὸν Κύριον νὰ τὴν ἀξιῶσῃ τοῦ ποθουμένου καὶ νὰ ἀφιερωθῆ ἐντελῶς εἰς αὐτόν, ὡς ἡ χάρις τοῦ εὐδοκήσῃ, διότι τὰ πάντα ἀνέθεσεν εἰς τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου, ὁ δὲ «Κύριος ποιεῖ τὸ θέλημα τῶν φοβουμέ-

νων αὐτόν» (Ψάλμ. ρμδ' 19), κατὰ τὸν Προφητάνακτα. Ἐπολιτεύετο, λοιπόν, ἡ μακαρία Μεθοδία εὐαγγελικὴν καὶ σώφρονα πολιτείαν, καὶ ὑπετάσσετο ὅλη ψυχῇ καὶ διανοίᾳ εἰς τὸ θεῖον θέλημα.

Ὁ σύζυγος αὐτῆς, ναυαγήσας εἰς τι ταξείδιον, εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, δὲν ἐπανῆλθεν εἰς Κίμωλον. Ἀπολέσασα τὸν σύζυγον αὐτῆς ἡ Ὁσία καὶ ἀπαλλαγεῖσα πάσης φροντίδος, ἀπεφάσισε πλέον νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν πρώτην αὐτῆς ἐπιθυμίαν καὶ νὰ ἀφιερωθῇ τελείως εἰς τὸν Θεόν, ἀπαρνούμενη κόσμον καὶ πάντα τὰ τοῦ κόσμου πράγματα. Ταῦτα μελετῶσα νυχθημερόν καὶ παρακινουμένη ἔτι περισσότερον πρὸς τὴν ἀγγελικὴν, κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν τῆς, ζωὴν, ὑπὸ τοῦ ἐπὶ ἀγιότητι βίου διακριθέντος ἱερέως Γεωργίου Νικολάου Λογοθέτου, ἀνεφλέχθη ὑπὸ τοῦ πυρὸς τῆς θείας ἀγάπης, καὶ ἐγκαταλείψασα τὰ πάντα καὶ μακρύνασα πάσης κοσμικῆς σχέσεως, ἤρεν ἐπ' ὤμων τὸν χρηστὸν καὶ ἐλαφρόν τοῦ Κυρίου ζυγόν, ἐνδυθεῖσα τὸ μοναχικὸν σχῆμα. Ἐκάρη δὲ μοναχὴ ἐν τῷ ἱερῷ καὶ περικαλλεῖ ναῷ τῆς Παναγίας «Ὁδηγητρίας» Κιμῶλου, ὑπὸ τοῦ τότε Ἀρχιεπισκόπου Σύρου Μεθοδίου μετονομασθεῖσα ἀντὶ Εἰρήνης Μεθοδία.

Ἀνεκλάλητον χαρὰν ἠσθάνθη ἡ μακαρία εἰς τὴν ψυχὴν τῆς, διότι ἠξιώθη καὶ ἔτυχεν ἐκείνου, τοῦ ὁποίου ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας ὀλοψύχως ἐπεθύμει καὶ ἐδόξαζε τὸν οὐράνιον αὐτῆς νυμφίον Χριστόν, ὅστις τὴν ἠξίωσε νὰ ἄρῃ τὸν Σταυρὸν αὐτοῦ καὶ νὰ ἀκολουθήσῃ τὴν καθαρὰν καὶ ἀπηλλαγμένην φροντίδων ὑλικῶν, ἀσκητικὴν ζωὴν.

*

Γενομένη, λοιπόν, μοναχὴ ἡ Ὁσία καὶ ἀκολουθήσασα τὸν Κύριον ἐξ ὅλης καρδίας καὶ διανοίας καὶ ἰσχύος, ἐπεδόθη μετὰ πολλοῦ ζήλου καὶ ἀκαταβλήτου καὶ ζεούσης προθυμίας εἰς τοὺς ἀσκητικούς ἀγῶνας, διὰ μέσου τῶν ὁποίων ἐνέκρωσε τὴν σάρκα «σὺν τοῖς παθήμασι καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις» (Γαλ. ε' 24) καὶ ἐβάδιζεν ἀμεταστρεπτὴ μετὰ συνέσεως καὶ σοφίας «τὴν στενὴν καὶ τεθλιμμένην ὁδόν, τὴν ἀπάγουσαν εἰς ζωὴν αἰώνιον».

Διὰ νὰ ἀπαλλαγῇ δὲ τελείως ἀπὸ πάσης συναφείας καὶ συναστροφῆς ματαίας τοῦ κόσμου, δυναμένης νὰ ἀποσπάσῃ τὸν νοῦν αὐτῆς ἀπὸ τὴν θεωρίαν καὶ μελέτην τῶν οὐρανίων πραγμά-

των, ἐνεκλείσθη εἷς τι μικρὸν κελλίον, εὕρισκόμενον «εἰς τὸ Στιάδι» ἐντὸς τοῦ «Μέσα Κάστρου» τῆς Κιμῶλου παρὰ τὸν Ἱερὸν Ναὸν τῆς Γεννήσεως τοῦ Κυρίου, ἔνθα καὶ διετέλει κατὰ τὸ πλεῖστον ἔγκλειστος, περιστέλλουσα ἑαυτὴν ἐκ τῶν ματαίων καὶ φθαρτῶν καὶ ἀναγομένη εἰς ὑψηλοτέρας πνευματικὰς ἀναβάσεις. Ἐξήρχετο δὲ τοῦ κελλίου τῆς ἐν μεγάλῃ ἀνάγκῃ, ὅταν τὴν ἐκάλει ἡ ἀγάπη καὶ τὸ συμφέρον καὶ ἡ ὠφέλεια τοῦ πλησίον, διότι, πλέον τοῦ ἑαυτῆς, τὸ τοῦ πλησίον ἐζήτει ἡ Ὁσία, κατὰ τὴν ἀποστολικὴν παραγγελίαν.

Ἄλλ' ὁποίους ἀγῶνας διετέλεσεν ἐναυῦθα ἡ μακαρία Μεθοδία! Ἀδυνατεῖ πράγματι νὰ διηγηθῆ τις τοὺς καμάτους τῆς ἐγκλειστοῦ καὶ ἰσαγγέλου ζωῆς τῆς, τὴν ἄσκησιν, τὴν νηστείαν, τὴν ἀγρυπνίαν, τὰ δάκρυα, τὴν ἀδιάλειπτον προσευχὴν. Ἐκοιμᾶτο ὀλίγον, διὰ τὴν ἀνάγκην τοῦ σώματος ἐπὶ ξυλίνου κραββάτου ἄνευ στρώματος, τὸ δὲ ὑπόλοιπον μέρος τῆς νυκτὸς προσηύχετο μετὰ θερμῶν δακρύων καὶ κατανύξεως πρὸς τὸν γλυκύτατον αὐτῆς νυμφίον Χριστόν, τοῦ ὁποίου τὸ κάλλος καὶ τὴν ὠραιότητα φανταζομένη μὲ τοὺς νοερούς ὀφθαλμοὺς τῆς ψυχῆς, ἀνεφλέγετο πρὸς τὴν ἀγάπην αὐτοῦ. Ἐν δὲ φαγητόν τῆς ἦτο λιτότατον. Καθ' ὅλας τὰς ἡμέρας τῆς ἐβδομάδος ἐνήστευεν αὐστηρῶς, πλὴν τοῦ Σαββάτου καὶ τῆς Κυριακῆς, ὅτε καὶ μετελάμβανε τῶν Ἀχράντων Μυστηρίων καὶ ἐπληροῦτο ἡ καρδία αὐτῆς ἀνεκφράστου πνευματικῆς χαρᾶς. Πλεῖστοι εὐσεβεῖς προσέφερον εἰς αὐτὴν τροφὰς διαφόρους καὶ ἐνδύματα, ἀλλ' ἡ Ὁσία διένεμεν αὐτὰ εἰς τοὺς ἔχοντας ἀνάγκην πτωχοὺς καὶ ἀσθενεῖς.

Καθ' ὅλην τὴν ἀγίαν καὶ Μεγάλην Τεσσαρακοστὴν διετέλει ἔγκλειστος καὶ δὲν ἐδέχετο οὐδένα εἰς ἐπίσκεψιν, ἐπιδιδόμενη καθ' ὀλοκλήριαν εἰς προσευχὰς καὶ πνευματικὰς μελέτας. Μόνον ἐκ τινος θυριδίου τοῦ κελλίου τῆς ἤρχετο ἐνίοτε εἰς ἐπικοινωνίαν μετὰ τῶν ἔξω καὶ ἔδιδεν εἰς τοὺς ζητοῦντας «εὐλογημένον ἔλαιον» ἐκ τῆς ἀκοιμήτου κανδήλας τοῦ κελλίου τῆς, τὸ ὁποῖον ἐλάμβανον μετὰ πίστεως οἱ Κιμῶλιοι καὶ ἐχρησιμοποιοῦν εἰς ποικιλοτρόπως πάσχοντας, πρὸς θεραπείαν καὶ ἀπαλλαγὴν πάσης νόσου καὶ δεινῆς περιστάσεως.

Ἡ ἐνάρετος αὕτη καὶ ἀγία πολιτεία τῆς ἐνθεωτάτης Μεθοδίας, ἦτο εἰκὼν καὶ ἀπομίμησις τῆς ἰσαγγέλου ζωῆς τῶν παλαιῶν Ὁσίων

ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, τῶν ὁποίων τὰς ἀρετὰς καὶ τὸν ἔνθεον ζῆλον ἐμιμεῖτο καὶ ἐφαίνετο ὅλη θεόληπτος καὶ οὐρανόφρων, τὰ ἄνω ποθοῦσα, τὰ ἄνω ζητοῦσα καὶ πρὸς αὐτὰ καὶ μόνον κατευθύνουσα ὅλα τὰ κινήματα τῆς ψυχῆς της καὶ ὅλα τὰ διαβήματα καὶ τὴν πορείαν τῆς ἀγίας ζωῆς της· καὶ καθ' ἑκάστην μελέτην εἶχε τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ καὶ τὰ θεῖα δικαιώματα, τὰ φωτίζοντα τὸν νοῦν καὶ γλυκαίνοντα τὴν καρδίαν καὶ τρόπον τινὰ ποιοῦντα τὸν ἄνθρωπον μετὰ σαρκὸς ἄσαρκον καὶ ἄγγελον ἐπίγειον καὶ ὅλον ἐνθεώτατον καὶ θεοφώτιστον, «πεπληρωμένον καρπῶν δικαιοσύνης» (Φιλιπ. α' 11), οἷα ἦτο καὶ ἡ μακαρία Μεθοδία.

Διὰ τῆς πρακτικῆς ἀρετῆς καὶ τῶν πνευματικῶν ἀγώνων τῆς κατὰ Χριστὸν πολιτείας ἐνέκρωσε τελείως τὴν σάρκα καὶ ἀπέριψε πᾶν ὑλικὸν καὶ γήϊνον φρόνημα καὶ «πᾶσαν ἐν τῷ νοῦ ὑλώδη ἔμφασιν» καὶ ἀνῆλθεν εἰς τὴν τελειοτέραν ἀρετὴν, τὴν θεωρίαν τῶν ἀύλων, ἣτις ἔχει ὡς βάσιν τὴν πρακτικὴν καὶ κραταιὰν συνεργὸν τὴν ἀδιάλειπτον νοερὰν προσευχὴν, συνεργούσης τῆς θείας χάριτος. Διὰ ταύτης, λοιπόν, τῆς ἀρετῆς ἐκαθάρισε τὴν ψυχὴν καὶ τὴν καρδίαν καὶ ἐφωτίσθη ὑπὸ τοῦ φωτισμοῦ τοῦ παναγίου Πνεύματος, τοῦ ἐνοικοῦντος ἐν καθααῖς καρδίαις καὶ ἐφθασεν εἰς μέτρον ἀπαθείας καὶ τελειότητος, διελθοῦσα μετὰ συνέσεως καὶ φόβου Θεοῦ τοὺς μακαρισμοὺς τοῦ Κυρίου, γενομένη ἐντεῦθεν μακαρία καὶ θεοειδής, κατὰ τὴν θείαν ὑπόσχεσιν.

Φθάσασα ἡ θεόφρων Μεθοδία εἰς τὴν μακαρίαν ταύτην κατάστασιν καὶ «ζῶσα ἐν Χριστῷ» πλέον καὶ φωτιζομένη ὑπὸ τῶν ἐλλάμψεων τῆς θείας χάριτος, ἔγινε σκευὸς ἐκλεκτὸν καὶ εὐχρηστον τῶν ἀρετῶν, στηλογραφία καὶ τύπος καλῶν ἔργων «ἐν λόγῳ, ἐν ἀναστροφῇ, ἐν ἀγάπῃ, ἐν πνεύματι, ἐν πίστει, ἐν ἀγνείᾳ» (Α' Τιμόθ. δ' 12). Ἄλλη ἐλαία Δαβιτικῶς κατάκαρπος τῶν οὐρανίων καρπῶν, «φῶς καὶ ἄλας» τοῦ πλησίον, κατὰ τὸ θεῖον Εὐαγγέλιον. Καὶ ἐν ἐνὶ λόγῳ, ἐδείχθη ἀληθῆς διδάσκαλος μετανοίας καὶ εὐσεβείας καὶ πάσης καλῆς καὶ θεοφιλοῦς πράξεως εἰς τὴν πατρίδα αὐτῆς Κίμωνον, τὴν ὁποίαν τοσοῦτον ἐλάμπρυνε διὰ τῆς ἐναρέτου ζωῆς καὶ ποικιλοτρόπως ὠφέλησε διὰ «τοῦ λόγου τῆς χάριτος» καὶ πολὺ περισσότερον διὰ τοῦ ἁγίου παραδείγματός της, διότι «καὶ λαλοῦσα καὶ σιγῶσα» προὔξενει ὠφέλειαν.

Ἡ φήμη τῆς ἀγγελικῆς αὐτῆς πολιτείας διεδόθη πολὺ ταχέως, οὐ μόνον ἐν Κιμώλῳ, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς πέριξ νήσους, καὶ πολλαὶ γυναῖκες, διότι μόνον γυναῖκας ἐδέχετο, ἀκούουσαι καὶ μανθάνουσαι τὰ κατ' αὐτήν, ἔτρεχον εἰς τὸ ἀσκητήριόν τῆς, τὸ ὁποῖον κατέστη ἤδη πνευματικὸν διδασκαλεῖον, διὰ τὸ εὗρουν πνευματικὴν ὠφέλειαν καὶ ἀνακούφισιν εἰς τὰς ψυχικὰς ἀνωμαλίας καὶ λοιπὰς πικρίας τοῦ βίου.

Αἱ προσερχόμεναι εἰς τὴν Ὀσίαν, εὗρισκον ὅ,τι ἐπόθουν, ἀνακουφιζόμεναι καὶ κατὰ τὴν ψυχὴν καὶ κατὰ τὸ σῶμα. Ἡ Ὀσία ἐδίδασκεν αὐτὰς τὴν ἀποχὴν τῆς ἀμαρτίας, τὰ θεάρεστα ἔργα τῆς μετανοίας, τὰ χρηστὰ καὶ σεμνὰ ἥθη καὶ λοιπὰ χριστιανικὰ καθήκοντα, τὴν πρὸς ἀλλήλους ἀγάπην, τὴν ὑπομονὴν καὶ καρτερίαν εἰς τὰς θλίψεις καὶ ἐν ἐνὶ λόγῳ, «ὅσα ἀληθῆ, ὅσα δίκαια, ὅσα ἀγνά, ὅσα προσφιλῆ, ὅσα εὐφημα» (Φιλιπ. δ' 8) καὶ πᾶσαν ἄλλην ἀρετήν.

Ὁ λόγος τῆς Ὀσίας ἦτο κατὰ τὸν Ἡσαΐαν, «δρόσος καὶ ἴαμα» εἰς τὰς ἀσθενούσας ψυχὰς, θεραπεύων καὶ δροσίζων τοὺς ἐπιθυμοῦντας τὴν θεραπείαν «καὶ τομώτερος ὑπὲρ πᾶσαν μάχαιραν» (Ἐβρ. δ' 12), ὡς λέγει ὁ θεῖος Παῦλος, εἰς τοὺς σκληροκαρδίους καὶ δυσπειθεῖς. Πολλοὶ δὲ ζῶντες ἄτακτον καὶ ἀμαρτωλὸν βίον, καὶ μάλιστα ναυτικοί, μετέβαλον ζωὴν καὶ μετενόησαν εἰλικρινῶς, μεταβληθέντες διὰ τοῦ λόγου καὶ τοῦ παραδείγματος τῆς Μεθοδίας καὶ ἐπέστρεψαν ἐξ ὁδοῦ ἀπωλείας, εἰς τὸ «λατρεύειν Θεῷ ἐν ὁσιότητι καὶ δικαιοσύνῃ» (Λουκ. α' 74-75).

Αἱ ἐκάστοτε προστρέχουσαι εἰς τὸ ἀσκητήριον τῆς Ὀσίας μητρὸς — καὶ αὗται ἦσαν πολλαὶ γυναῖκες — ἐπέστρεφον εἰς τὰ ἴδια μεταβεβλημένοι τελείως, «ἀπὸ παλαιοῦ εἰς καινὸν ἄνθρωπον» καὶ ἠλλοιωμένοι «τὴν θεῖαν ἀλλοίωσιν» πλήρεις θάρρους καὶ πίστεως καὶ ἀγάπης πρὸς τὸν Χριστόν, διηγούμεναι ὅσα εἶδον καὶ ἤκουσαν ὠφέλιμα καὶ σωτήρια «ρήματα ζωῆς αἰωνίου» (Ἰωάν. στ' 68).

Διὰ τῆς καθαρωτάτης καὶ οὐρανόυ πολιτείας τῆς ἡ Μεθοδία, διὰ τῆς ὁποίας εὐηρέστησε καὶ ἐδόξασε τὸν Θεόν, ἠξιώθη πλήν τῆς ἀνωτέρω Χάριτος, τὰ τελῆ καὶ θαύματα πρὸς δόξαν Χριστοῦ, εἰς τοὺς μετὰ πίστεως ζητοῦντας παρ' αὐτῆς βοήθειαν εἰς διαφόρους

ἀνάγκας καὶ περιστάσεις, ἐκ τῶν ὁποίων σημειοῦμεν καὶ τινα, τὰ ἐξῆς:

Γεωργός τις Κιμώλιος εἶχεν ὄγκον εἰς τὸν λαιμόν. Οὗτος κατέφυγε μετὰ θερμῆς πίστεως εἰς τὴν Ὀσίαν, ἣτις προσευχηθεῖσα ἐσημείωσεν ἐπὶ τοῦ πάθους τὸν τύπον τοῦ Τιμίου Σταυροῦ, καὶ ἔδωκε συγχρόνως εἰς τὸν ἀσθενῆ νὰ πῖη τὸ ἔλαιον τῆς ἀκοιμήτου κανδήλας τοῦ ἀσκητηρίου τῆς. Ὁ πάσχων ἰάθη τελείως, δοξάζων τὸν Θεόν.— Ἡ τοῦ Κιμωλίου Βασιλείου Λογοθέτου γυνὴ Ἀλεξάνδρα, στεῖρα οὖσα, κατέφυγεν εἰς τὴν Ὀσίαν Μεθοδίαν, παρακαλοῦσα θερμῶς αὐτὴν νὰ προσευχηθῆ διὰ νὰ συλλάβῃ. Ἡ Ὀσία μήτηρ προσηυχῆθη πρὸς Κύριον καὶ ἡ πρῶν ἄγονος καὶ στεῖρα γυνὴ συνέλαβε καὶ ἔτεκε, δοξάζουσα καὶ αὕτη τὸν Χριστὸν ἐπὶ τῷ γεγονότι θαύματι.— Ἡ Αἰκατερίνη Γ. Λογοθέτου, κατοικοῦσα εἰς τὸ «Κάστρον», ἔναντι τοῦ ἀσκητηρίου τῆς Ὀσίας, ἠσθένησε βαρέως. Ἡ Ὀσία μήτηρ ἐπεσκέφθη τὴν ἀσθενοῦσαν γυναῖκα, τὴν ὁποίαν διὰ τῶν προσευχῶν τῆς καὶ τοῦ ἐλαίου τῆς κανδήλας τοῦ ἀσκητηρίου τῆς παραδόξως ἐθεράπευσε.— Γυνὴ τις Κιμωλία εἶχεν ὄγκον εἰς τὸ στῆθος. Ἀκούσασα διὰ τὴν χάριν τὴν ὁποίαν ἔλαβεν ἡ Ὀσία παρὰ Κυρίου, προσέτρεξεν εἰς αὐτὴν μετὰ πίστεως καὶ ἐθεραπεύθη τελείως διὰ τῶν προσευχῶν τῆς Ὀσίας μητρὸς καὶ τοῦ ἡγιασμένου ἐλαίου.— Ὁ Ἱερεὺς Γεώργιος Ν. Λογοθέτης, ἠσθένησε βαρέως καὶ ἐκινδύνευσε. Ἡ Ὀσία μήτηρ τοῦ ἔστειλε «σταύρωμα» ἐκ τοῦ ἡγιασμένου ἐλαίου τῆς ἀκοιμήτου κανδήλας τῆς. Ἦλειψαν διὰ τούτου τὸν βαρέως ἀσθενοῦντα, ὅστις καὶ ἰάθη.

*

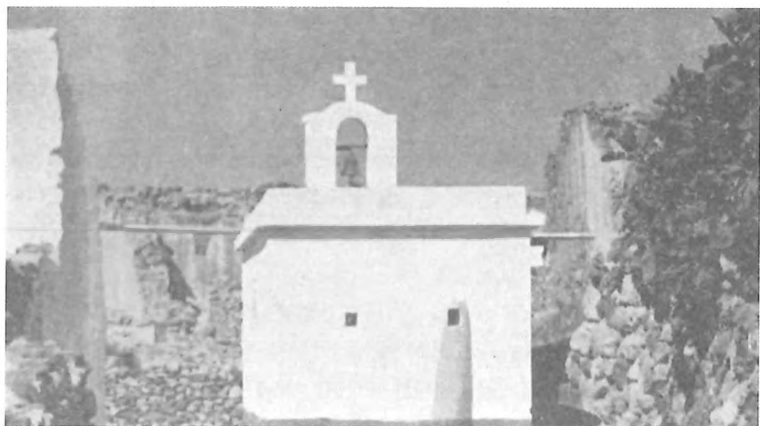
Τοιαῦται αἱ ἀρεταὶ καὶ τὰ κατορθώματα τῆς Ὀσίας Μεθοδίας καὶ ἡ δοθεῖσα εἰς αὐτὴν παρὰ Κυρίου χάρις καὶ μερικὴ ἀνταπόδοσις· διότι τὸ τέλειον τῆς ἀνταμοιβῆς θὰ λάβουν οἱ Ἅγιοι ἐν τῇ Δευτέρᾳ τοῦ Σωτῆρος παρουσίᾳ, μετὰ τὴν παγκόσμιον ἐξανάστασιν. Ἦρνήθη τὸν κόσμον καὶ τὰς προσκαίρους ἡδονὰς καὶ ἀπολαύσεις καὶ ἐνυμφεύθη τὸν οὐράνιον νυμφίον Χριστὸν, τὸν ὁποῖον τόσον ἠγάπησε καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ ἐξεπλήρωσεν. Ἐβάδισε τὴν στενὴν καὶ τεθλιμμένην τοῦ Εὐαγγελίου ὁδὸν εἰς τὸν παρόντα κόσμον καὶ ἐδόξασε τὸν Κύριον τῆς δόξης διὰ τῆς ἀγίας αὐτῆς ζωῆς, διὰ τοῦτο καὶ ἀξίως παρ' αὐτοῦ ἐδοξάσθη. «Τοὺς δοξάζοντάς με δοξάσω λέγει Κύριος» (Α' Βασ. β' 30). Ἐφύλαξεν ἀκηλίδωτον καὶ ἀμόλυντον τὸ

κατ' εικόνα θείαν καὶ ὁμοίωσιν καὶ ἠξιώθη νὰ τρυγήσῃ ἐκεῖνο τὸ ὅποιον ἐπεθύμησε καὶ δὲν ἠξιώθη ἡ Εὐά, ἀπατηθεῖσα ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ, ἦτοι τὸν καρπὸν τῆς αἰωνίου ζωῆς καὶ τῆς ἀνεκφράστου Θεώσεως.

Τοιοιουτρόπως ζῶσα καὶ πολιτευομένη ἡ μακαρία Μεθοδία «καὶ τὴν νέκρωσιν τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ ἐν τῷ σώματι περιφέρουσα» (Β' Κορ. δ' 10) καὶ πανταχοῦ ἐκπέμπουσα τὰς πνευματικὰς αὐτῆς ἀκτινοβολίας, ἐδείχθη εἰς τὴν νῆσον Κίμωλον πραγματικὴ εὐλογία Θεοῦ καὶ ἐπίσκεψις θεία, παρηγοροῦσα τοὺς θλιβομένους καὶ στενοχωρημένους, νουθετοῦσα τοὺς ἀτάκτους καὶ ὑποδεικνύουσα εἰς ἓνα ἕκαστον τὴν ὁδὸν τοῦ Εὐαγγελίου καὶ τῆς αἰωνίου σωτηρίας, διὰ τὴν ὁποίαν ἔχυσεν ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ τὸ πανάγιον αἷμά Του ὁ Ὑῖὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός. Ἐχαιρον δὲ οἱ εὐσεβεῖς Κιμῶλιοι «χαρὰν μεγάλην» (Ματθ. β' 10), βλέποντες καὶ ἀκούοντες τὴν ἀγγελικὴν ζωὴν καὶ τὰς ἐναρέτους πράξεις τῆς Ὁσίας καὶ τὴν ἐκ τούτου προσγινομένην ὠφέλειαν καὶ πνευματικὴν ἀνάπλασιν εἰς τὴν νῆσόν των. Διότι ἡ Κίμωλος κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας, καθ' ἃς διέπρεπεν ἡ Ὁσία, «εἶδεν ἡμέρας ἀγαθὰς» (Α' Πέτρ. γ' 10) καὶ «πνευματικῆς ἀγαλλιᾶσεως», κατὰ τὴν θείαν ἔκφρασιν.

Οὕτως ἠγωνίσθη ὀσίως ἡ Ὁσία Μεθοδία τὸν καλὸν τῆς ἀρετῆς καὶ ἀσκήσεως ἀγῶνα, καὶ οὕτω διῆλθε καὶ ἠνάλωσε τὴν ζωὴν τῆς πρὸς δόξαν Θεοῦ καὶ ὠφέλειαν τοῦ πλησίον, ἐκπληρώσασα τὸν ἐπὶ γῆς προορισμὸν τῆς. Ἐκοιμήθη δὲ ὀσίως ἐν Κυρίῳ τῇ 5ῃ Ὀκτωβρίου, ἐν ἡμέρᾳ Κυριακῇ, τοῦ σωτηρίου ἔτους 1908, ἄγουσα τὸ 43ον ἔτος τῆς ἡλικίας τῆς καὶ συνηριθμήθη εἰς τὴν χορείαν τῶν ἀπ' αἰῶνος Ὁσίων, ἐπὶ τὰ ἔχνη τῶν ὁποίων ἠκολούθησε καὶ τὴν ἀσκησιν μετὰ θερμοῦ ζήλου ἐμιμήθη. Τὴν ἐπαύριον δὲ τοῦ θανάτου αὐτῆς παρετηρήθη ὅτι αἱ χεῖρές τῆς δὲν εἶχον καταστῆ ἄκαμπτοι καὶ σκληραὶ ὡς συμβαίνει εἰς τὰ νεκρὰ σώματα, ἀλλὰ παραδόξως διετηροῦντο εὐλύγιστοι ὡς νὰ ἦτο ζῶσα ἡ μακαρία. Τὰ τίμια αὐτῆς λείψανα ἐφυλάσσοντο ἐν τῷ ἱερῷ Ναῷ τοῦ Ἀγίου Σπυρίδωνος καὶ τῶν Ἀγίων Τεσσαράκοντα Μαρτύρων τῆς Κιμῶλου, μέχρι πρό τινων ἐτῶν, ἡδὴ δὲ ἐν τῷ ἐπὶ τοῦ ἀσκητηρίου ἀνεγερθέντι ἱ. Ναῷ τῆς Ἐλεούσης (εἰκ. σ. 182), παρὰ τὸν ἱ. Ναὸν τοῦ Χριστοῦ.

Ἄλλ' ὦ πανοσία καὶ θεοφόρε μήτηρ Μεθοδία, ὡς ἐν τῷ ἀφθάρ-
 τῳ νυμφῶνι τῆς αἰωνίου ζωῆς, ἐν ταῖς λαμπρότησι τῶν Ἁγίων
 χορεύουσα καὶ ἀγαλλομένη, δεόμεθ' σου καὶ παρακαλοῦμέν σε,
 μὴ παύσῃ πρεσβεύουσα πρὸς Κύριον ὑπὲρ τῶν εὐσεβῶν συμπολιτῶν
 σου Κιμωλίων, ἵνα ἀπαλλαττώμεθα πάσης ὀργῆς καὶ ἀνάγκης
 καὶ θλίψεως, σκέπε δὲ πάντοτε καὶ φύλαττε ἐκ παντὸς κινδύνου
 τὴν πατρίδα σου Κίμωλον, τὴν ἁγιασθεῖσαν ὑπὸ τῶν ἀσκητικῶν
 σου ἰδρώτων καὶ καυχωμένην ἐν σοὶ πάντοτε. Ἀμήν.

Ἡ Παναγία («Ἐλεούσα») εἰς τὸ «Μέσα Κάστρον».

ΤΑ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΑ ΜΝΗΜΕΙΑ ΤΗΣ ΚΙΜΩΛΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕ ΝΗΣΙΔΩΝ

Ι. ΚΤΙΣΜΑΤΑ

ΓΕΝΙΚΑ - ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

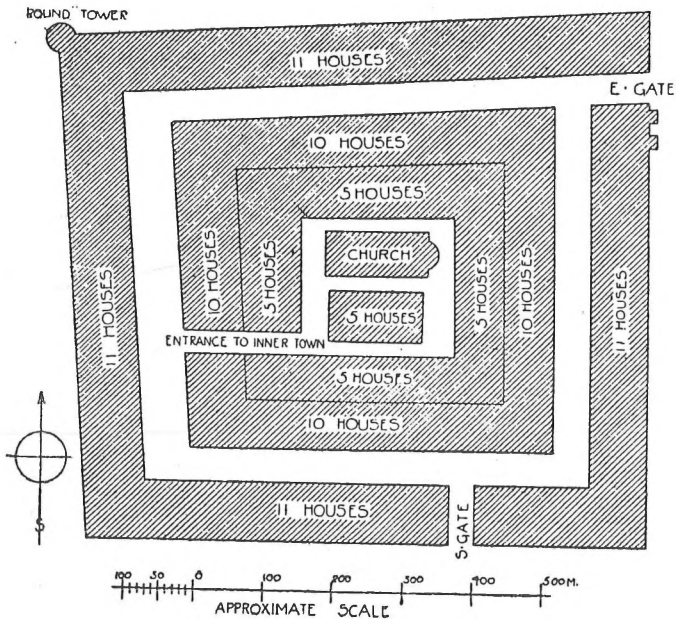
Οἱ παλαιοὶ ναοὶ τῆς Κιμώλου¹, χρονολογούμενοι κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς τὸν ΙΖ' αἰ.², εἶναι ἐκτισμένοι περὶ τὸ "Ἐξω Κάστρον τῆς νήσου, πλὴν τοῦ ναοῦ τοῦ Χριστοῦ, ἀναγομένου εἰς τὸ τέλος τοῦ ΙΣΤ' αἰ., ὅστις εὐρίσκεται ἐντὸς τοῦ ἐσωτερικοῦ Κάστρου αὐτῆς. Σημειωτέον ὅτι τὸ Μέσα Κάστρον, τὸ ὑπὸ τοῦ λαοῦ μέχρι σήμερον καλούμενον «Στιάδι», ἦτοι Στεγάδι, περικλείεται ὑπὸ τοῦ "Ἐξω,

1) Ἀνασκαφαὶ πρὸς εὔρεσιν παλαιοχριστιανικῶν ἢ τῆς βυζαντινῆς περιόδου μνημείων δὲν ἐγένοντο μέχρι σήμερον ἐν Κιμῶλω. Εἴμεθα ὁμῶς εἰς θέσιν νὰ γνωρίζωμεν ὅτι ὑπάρχουν καὶ ἐνταῦθα, ὡς ἐν Μήλω, κατακόμβαι ἀνερευνήτοι εἰς τὴν θέσιν Λίμνη, ἐνθα εὐρίσκετο ἡ ἀρχαία πόλις τῆς νήσου καὶ εἰς τὴν θέσιν Μαρῖνοῦς τῆς περιοχῆς τοῦ Ἐπάνω Κλημάτος, κειμένης εἰς τὸ βόρειον ἄκρον τῆς σημερινῆς κωμοπόλεως (εἰκ.2). Ὁ περιηγητὴς Olivier, ἐπισκεφθεὶς τὴν νήσον τῷ 1794, κάμνει λόγον περὶ κατακομβῶν εἰς τὴν θέσιν Λίμνη χωρὶς νὰ διευκρινίῃ ἂν αὗται εἶναι χριστιανικαί. (Βλ. Voyage dans l'empire Othoman, τ. 2, σ. 192).

Ἐσαύτως πρέπει νὰ σημειώσωμεν ὅτι ὑπάρχουν καὶ τρεῖς σπηλαιώδεις ναῖσκοι, ἐξ ὧν ὁ πρῶτος εὐρίσκεται παρὰ τὴν θέσιν Χύμελη ὑπὸ τὸ μονύδριον τοῦ Γενεσίου τῆς Θεοτόκου (ἡ εἰσοδος ἐκ τῆς βορείου πλευρᾶς), ὁ δεῦτερος εἰς τὸ Ἐπάνω Κλημά, τιμώμενος ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἀγίου Ἀθανασίου μετ' ἀγιάσματος καὶ ὁ τρίτος εἰς τὴν θέσιν Ζεφοκάλαμον ἐν τῇ δυτικῇ περιοχῇ τῆς νήσου, ὧν ἐν χρήσει καὶ πανηγυρίζων κατὰ τὴν 23 Αὐγούστου, ἑορτὴν τῆς ἀποδόσεως τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου.

2) Ἡ ναοδομικὴ δραστηριότης ἢ παρατηρουμένη εἰς τὰς Κυκλάδας κατὰ τοὺς ΙΣΤ' καὶ ΙΖ' αἰ. ὀφείλεται εἰς τὰ εἰδικὰ προνόμια, τὰ ὅποια κατὰ τὸ ἔτος 1580 παρέσχεν ὁ Σουλτάνος Μουράτ Γ' εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῶν νήσων, παρὰ τὰς δυσμενεῖς συνθήκας, ὅφ' ἅς αὗται διετέλουν κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους τῆς δουλείας. (Βλ. Ἀναστασίου Κ. Ὁρλάνοῦ, Οἱ μεταβυζαντινοὶ ναοὶ τῆς Πάρου, Ἀρχεῖον τῶν Βυζαντινῶν Μνημείων τῆς Ἑλλάδος, τ. Θ' τεύχ. 2 (1961), σ. 117). Σημειωτέον πρὸς τοῦτοις ὅτι, κατ' ἐξαιρέσιν, μόνον οἱ ναοὶ τῆς Κιμώλου, οἱ ὅποιοι ἦσαν σχεδὸν πάντες ἰδιόκτητοι, πλὴν τοῦ ναοῦ τῆς Ὀδηγητρίας, διετέθησαν κώδωνας κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους τῆς τουρκοκρατίας, ὡς ἀναφέρουν οἱ περιηγηταὶ Tournefort (Relation d'un voyage du Levant, Paris, τ. Α', σ. 59) καὶ Sonnini (Voyage en Grèce et en Turquie, τ. 2, Paris 1801, σ. 25). Πρβλ. καὶ Ἀντ. Μηλιάρακη, Κίμωλος, Κιμωλιακά, τ. Α' (1970), σ. 28.

σχηματιζομένων δύο συγκεντρικῶν κτιριακῶν τετραγώνων, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ ἓν ἀποτελεῖ τὸν πυρῆνα καὶ τὸ ἕτερον τὸ περίβλημα. Τὸ τελευταῖον τοῦτο περιβάλλον τμήμα τοῦ Κάστρου, πιθανῶς μεταγενέστερον, συγκροτεῖ μετὰ τοῦ πυρῆνος ἓν περίκλειστον ἑνιαῖον φρουριακὸν ἀρχιτεκτονικὸν συγκρότημα ἐπιβλητικῆς ἐμφάνισεως¹ (εἰκ. 1).

Εἰκ. 1. Τὸ Κάστρον τῆς Κιμῶλου.

(Σχηματικὴ κάτοψις κατὰ Α. Wace)

Οἱ ἐν λόγῳ νοοί², τῶν ὁποίων κτίτορες καὶ κητόρες κατὰ τὸ πλεῖστον ὑπῆρξαν κληρικοί, παρουσιάζουν ἀρχιτεκτονικῶς στενὴν

1) Περὶ τοῦ Κάστρου τούτου βλ. Α. W a c e, The towns and houses of the Archipelago, ἐν περιοδ. The Burlington Magazine for Connoisseurs, τ. XXVI (1914) σ. 99, 100. C o n s t. P a p a s, L'urbanisme et l'architecture populaire dans les Cyclades, Paris 1957, σ. 22, 33 καὶ Δ η μ. Β α σ ι λ ε ι ἄ δ η, Βιβλιοκρισίαν τῆς προηγούμενης μελέτης ἐν ἀ'Αρχιτεκτονικῇ, ἔτ. Β' (1958), ἀρ. 9 (Μάιος - Ἰούνιος), σ. 69. Βλ. καὶ Κιμωλιακά, τόμ. Α' (1970), σ. 325 ἔνθα δημοσιεύομεν σχεδίασμα κατόψεως τοῦ Κάστρου, καταρτισθὲν τῷ 1930 καὶ εἰκόνα τοῦ ἀνατολικοῦ αὐτοῦ διαδρόμου.

2) Ὁ Ἀντώνιος Justiniani, λατῖνος ἐπίσκοπος Σύρου, ἐπισκεφθεὶς τὴν Κιμῶλον

συγγένειαν πρὸς τοὺς ναοὺς τῆς Μήλου¹ (εἰκ. 3) καὶ τῶν ἄλλων νήσων τοῦ Κυκλαδικοῦ συμπλέγματος. Εἶναι ἀπλᾶ καὶ κομψὰ κτίρια, τὰ ὁποῖα συνεχίζουν ἀρχαιοτάτας παραδόσεις βυζαντινῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀρχιτεκτονικῆς, προεκτεινομένης καὶ εἰς τὴν μεταβυζαντινὴν περίοδον. Τυπολογικῶς ἀνήκουν εἰς τὰς ἀπλᾶς μονοκλίτους ἢ δικλίτους βασιλικάς, τὰς θολωτάς ἢ ἐπιπεδοστέγους. Ὁ θολωτὸς τύπος ναοῦ ἀντιπροσωπεύεται κυρίως ἀπὸ τὴν μονόκλιτον τρουλλωτὴν βασιλικήν, μὲ ὀγκώδη συνήθως τρουῖλλον καταλαμβάνοντα ὀλόκληρον

Εἰκ. 2. Ἡ ἀνερεύνητος κατακόμβη τῆς Μαρινοῦς, εἰς τὸ βάθος τῆς ὁποίας ἐσώζοντο ἕχνη ἀρκοσολίων ἐν ἔτει 1938.

(Φωτ. τοῦ γράφοντος ληφθεῖσα κατὰ τὸ ὡς ἄνω ἔτος)

τὸ πλάτος τοῦ ναοῦ καὶ συνεπῶς στηριζόμενον ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν τοίχων². Εἶναι ὁ συνήθης καὶ πλέον διαδεδομένος ἀρχιτεκτονικὸς τύ-

τῶ 1700, ἀναφέρει εἰς ἐκθεσίν του ὅτι ἡ νῆσος εἶχε, τότε, δέκα ὀκτὼ ναοὺς εἰς τὸ χωρίον καὶ ἐξήκοντα τρεῖς εἰς τοὺς ἀγρούς. Βλ. Ἀρχ. Ἐμ.μ. Καραθίου (νῦν Μητροπολίτου Μεσημβρίας), Ἡ Λατινικὴ προπαγάνδα καὶ αἱ Κυκλάδες κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα (ἔκδ. Ἰ. Σ. Ράμφου), Ἀθῆναι 1936, σ. 11 καὶ, Π. Πάσχου, Ἐκκλησιᾶς καὶ ἐξωκλήσια τῆς Κιμῶλου, ἐφημ. «Φωνὴ τῆς Κιμῶλου», ἔτος 12 (1957) ἀρ. φύλ. 107 - 108.

1) H. Fletcher - S. D. Kitson, The churches of Melos, ἐν Annual of the British school at Athens, τ. II (1895 - 96), σ. 155 - 168. Ζαφειρίου Ἀ. Βάου, Ναοὶ καὶ ναῦδρια τῆς Μήλου, Ἀθῆναι 1964.

2) Βλ. Δημ. Β. Βασιλειάδη, Αἱ ἐπιπεδόστεγοι μεταβυζαντιναὶ βασιλικαὶ τῶν Κυκλάδων, Ἐπετηρὶς τῆς Ἑταιρείας Κυκλαδικῶν Μελετῶν, τ. Β' (1962), σ. 319 -

πος τῶν θολωτῶν βυζαντινῶν ναῶν τῶν ἀνατολικῶν χωρῶν, τοῦ βαλκανικοῦ καὶ ἐλλαδικοῦ χώρου καὶ ἰδίᾳ τῶν νήσων τοῦ αἰγαιοπελαγίτικοῦ συμπλέγματος. Ἡ κατασκευὴ τῶν ναῶν τούτων προδίδει εἰς τὰς λεπτομερείας βυζαντινὰ καὶ ἐνίοτε φραγκικὰ στοιχεῖα, συνδεδυασμένα πάντοτε εἰς τὸ πλαίσιον τῶν ἐγχωρίων παραδόσεων, τῶν ὁποίων ὁ χαρακτήρ δεσπόζει.

Ὅλοι οἱ μεταβυζαντινοὶ αὐτοὶ ναοὶ εἶναι κατεσκευασμένοι ἀποκλειστικῶς ἐκ λίθου, ἄνευ ὀπτοπλίνθων, μὲ χονδρὸς τοίχους καὶ

Εἰκ. 3. Ὁ ἐν Μήλω ναὸς τῆς Θαλασσίτρας.

ἀσβεστόχριστοι, ὡς εἶναι καὶ αἱ οἰκίαι τῶν νήσων. Ἡ σχέσις πολλῶν ἐκ τῶν μικρῶν ναῶν πρὸς τὴν νησιωτικὴν κοσμικὴν ἀρχιτεκτονικὴν εἶναι πλέον ἢ καταφανῆς καὶ ἀπὸ τὴν ἐπίπεδον αὐτῶν στέγην. Ἀλλὰ καὶ οἱ θολωτοὶ ναοὶ μὲ τοὺς θόλους γυμνοὺς καὶ ἀσβεστοχρίστους ἐξωτερικῶς, ἄνευ κεράμων, δίδουν ἐκ πρώτης ὄψεως τὸν κύ-

645 καὶ τὴν ἐν τέλει βιβλιογραφίαν (καὶ ἀνάτυπον). Ἀναστασίου Ὁρλάνδου, Οἱ μεταβυζαντινοὶ ναοὶ τῆς Πάρου, Ἀρχεῖον τῶν Βυζαντινῶν Μνημείων τῆς Ἑλλάδος, τ. Θ' (1961), σ. 140, 142.

Ὁφείλομεν χάριτας εἰς τὸν κ. Δημ. Βασιλειάδην διὰ τὴν παραχώρησιν τῶν σχεδίων του ἐκ τῆς ὡς ἄνω μελέτης του πρὸς δημοσίευσιν ἐνταῦθα. Εὐχαριστίας ὡσαύτως ὀφείλομεν καὶ εἰς τὸν κ. Νικ. Ἰ. Βεντούρην διὰ τὰ ὑπ' αὐτοῦ ἐκπονηθέντα τέσσαρα σχέδια τῶν ναῶν Εὐαγγελιστρίας, Χρυσοστόμου, Κοιμήσεως καὶ Ταξιαρχῶν.

ριον ιδιαίζοντα ἐγγώριον χαρακτῆρα εἰς τοὺς νησιωτικούς ναοὺς. Οἱ θόλοι καὶ τὰ τόξα — συχνὰ ἐλαφρῶς ὀξυκόρυφα ἐκ φραγκικῶν ἀναμνήσεων — εἶναι πάντοτε κατεσκευασμένα ἐκ λαξευτῶν πωρολίθων. Λίθινα γεῖσα μὲ ἀπλᾶς γλυφᾶς κοσμοῦν συχνότατα τὸ ἐξωτερικὸν τῶν ναῶν, ἐνῶ τὸ ἐσωτερικὸν των ποικίλλεται διὰ τοῦ τονισμοῦ τῶν γενέσεων τόξων καὶ καμαρῶν δι' ἀναλόγων ἀρχιτεκτονικῶν μελῶν.

Τὰ παράθυρα εἰς μερικούς ναοὺς εἶναι δίλοβα, συνεχίζοντα τὰς βυζαντινὰς παραδόσεις, μὲ ιδιαίζοντα καὶ πάλιν ἐγγώριον χαρακτῆρα ἀπηχοῦντα ἀναγεννησιακὰς παραλλαγὰς (εἰκ. 4,30). Ὁ διαχωρι-

στικὸς κιονίσκος δὲν ἔχει τὴν μορφήν τῶν βυζαντινῶν, ἀλλ' ἐν τούτοις τὴν ὑπενθυμίζει. Μικροὶ στρογγυλοὶ φεγγῖται μὲ πέτρινα διαφράγματα ἐκ πωρολίθου, μὲ σταυροὺς καὶ ρόδακας, κοσμοῦν τοὺς ἀνατολικούς τοίχους ἀνωθεν τῆς ἀψίδος, ἐνίοτε δὲ καὶ τοὺς δυτικούς (ναὸς τοῦ Χρυσοστόμου).

Τὸ ἐσωτερικὸν τῶν ναῶν τῆς Κιμῶλου ὡς καὶ τὸ τῶν ἄλλων νήσων εἶναι ἀρκετὰ φωτισμένον ἐν σχέσει πρὸς τοὺς ναοὺς τῆς ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδος. Εἰς τοῦτο συντελεῖ προσέτι καὶ τὸ πάλλευκον ἀσβεστόχριστον ἐσωτερικὸν των τὸ στερούμενον τοιχογραφιῶν.

Τὰ τέμπλα τῶν μεταβυζαντινῶν ναῶν τῆς Κιμῶλου, τὰ ὅποια συγκεντρῶνουν τὸν κύριον διάκοσμον τοῦ ἐσωτερικοῦ χώρου, ἔχουν ἐνιαχοῦ χαρακτῆρα ἀρκετὰ ὅμοιον πρὸς τὰ τῆς Μήλου, τῆς Σίφνου (εἰκ. 5) καὶ ἄλλων νήσων τῶν Κυκλάδων. Εἶναι ξύλινα, συνδυάζοντα γραπτὸν καὶ γλυπτὸν διάκοσμον.

Οἱ ναοὶ τῆς Κιμῶλου, ὡς καὶ οἱ τῆς Μήλου, τῆς Σίφνου καὶ τῶν ἄλλων νήσων, εἶναι περίφημοι διὰ τὰς πολλὰς καὶ καλὰς μεταβυζαντινὰς εἰκόνας, τὰς ὁποίας ἔχουν τόσον εἰς τὰ τέμπλα, ὅσον καὶ

Εἰκ. 4. Δίλοβον παράθυρον τοῦ ναοῦ τῆς Κοιμήσεως.

εἰς τὰ προσκυνητάρια καὶ τὸ ἱερόν. Χαρακτηριστικὴ καὶ ἰδιάζουσα εἶναι ἡ προτίμησις τῆς τοποθετήσεως εἰς τὸ τέμπλον τῆς εἰκόνης τῆς Παναγίας τοῦ Πάθους μετὰ τὸν Χριστὸν στρέφοντα καὶ βλέποντα τὰ σύμβολα τοῦ πάθους¹, ὡς καὶ τῆς εἰκόνης τῆς Δευτέρας Παρουσίας. Εἰς τὰς εἰκόνας αὐτάς, ὀφειλομένας εἰς τὸν χρωστῆρα τοῦ γνωστοῦ Κρητὸς ἀγιογράφου Ἐμμανουὴλ ἱερέως Σκορδίλη (1630)², ἐπι-

Εἰκ. 5. Τὸ τέμπλον τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Σώζοντος Σίφνου.

(Φωτ. κ. Μ. Διαμαντῆ)

1) Βλ. Μαρίας Γ. Σωτηρίου, Παναγία τοῦ Πάθους, Βυζαντινὴ εἰκὼν τῆς Μονῆς τοῦ Σινᾶ, Πανηγυρικὸς τόμος ἐπὶ τῇ 1400ῇ ἀμφοιτηρίδι τῆς Ἱερᾶς Μονῆς τοῦ Σινᾶ, Ἀθῆναι 1971, σ. κζ' ἐξ.

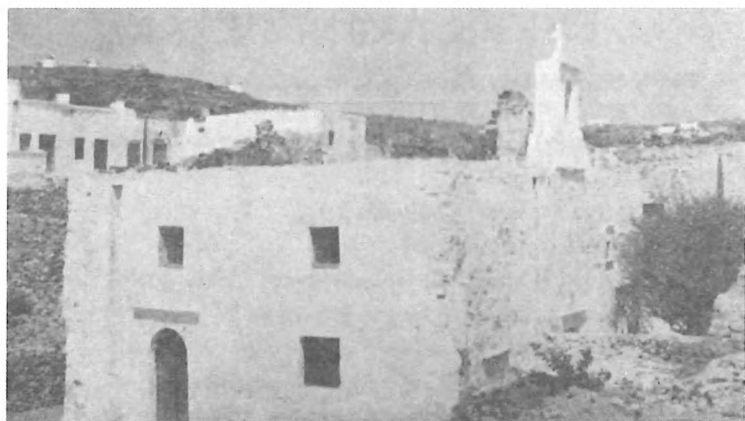
2) Περὶ τῶν Κρητῶν ζωγράφων Σκορδιλῶν καὶ τῶν εἰκόνων αὐτῶν βλ. G. Gerola, Annuario della R. Scuola Archeol. di Atene τ. III, σ. 235, IV - V, σ. 218 καὶ VI-VII, σ. 72 ἐξ. Δ. Σισιλιάνου, Ἑλληνες ἀγιογράφοι μετὰ τὴν ἄλωσιν, Ἀθῆναι 1935, σ. 192 ἐξ. Φ. Κόντογλου, Ταξείδια, Ἀθῆναι 1928, σ. 132. Ζαφ. Γαβαλαῖ, Ἡ νῆσος Σίκινος, Ἀθῆναι 1931, σ. 48. Ἀναστ. Κ. Ὀρλάνδου, ἔνθ' ἀν., τ. I (1964), σ. 71 ἐξ.

κρατεί και καταλάμπει ἡ προσωπικότης του. Ὁ Ἐμμανουὴλ Σκορδίλης μὲ συγγενεῖς του ἀγιογράφους καὶ μαθητὰς δημιουργεῖ, οὕτως εἰπεῖν, σχολήν, τῆς ὁποίας τὰ ἔργα κοσμοῦν κατὰ τὸν ΙΖ' αἰ. τοὺς ναοὺς τῆς Κιμώλου καὶ τῶν ἄλλων γειτονικῶν νήσων. Ταῦτα ἀκολουθοῦν τὴν τέχνην τῆς Κρητικῆς σχολῆς, ἥτις καθιερωθεῖσα τὸν ΙΣΤ' αἰ., κυριαρχεῖ κατὰ τοὺς ΙΖ' καὶ ΙΗ' αἰ. εἰς τοιχογραφίας καὶ φορητὰς εἰκόνας τῆς μεταβυζαντινῆς ζωγραφικῆς.

Ὑπάρχουν ὡσαύτως εἰς τοὺς ναοὺς τῆς Κιμώλου εἰκόνες καὶ ἄλλων ἀγιογράφων, οἵτινες δύναται τις εἰπεῖν, ἴστανται, ὡς πρὸς τὴν τέχνην, ὑψηλότερον τοῦ Σκορδίλη, τῶν ὁποίων αἱ εἰκόνες τῆς Παναγίας ἔχουν μεγαλυτέραν ἐκφραστικότητα καὶ παθητικότητα.

Σῶζονται ἐπίσης εἰς ναοὺς καὶ οἰκίας τῆς νήσου πολλαὶ εἰκόνες, λαϊκῆς τέχνης, τοῦ τέλους τοῦ ΙΗ' καὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΘ' αἰ., τοῦ Δευτερεύοντος Σίφνου Ἀγαπίου Πρόκου¹.

Α' ΠΑΛΑΙΟΙ ΝΑΟΙ ΣΩΖΟΜΕΝΟΙ

Εἰκ. 6. Ἡ Ν.Α. ἀποψὶς τοῦ ναοῦ τοῦ Χριστοῦ.

1. Ο ΝΑΟΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

Ὁ ναὸς οὗτος, τιμώμενος ἐπ' ὀνόματι τῆς Γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ Ἀγίου Ἐλευθερίου, εὑρίσκεται εἰς τὸ Μέσα Κάστρον.

1) Ἰ. Σ. Ράμφοῦ, Ὁ Δευτερεύων Σίφνου, «Ἐκκλησία» τ. ΚΕ' (1948), σ. 39 - 44. (Καὶ ἀνάτυπον).

Εἶναι ὁ παλαιότερος τῆς νήσου, οἰκοδομηθεὶς τῷ 1592, ὡς τοῦτο προκύπτει ἐκ τῆς σφζομένης παρὰ τὴν νοτιάν θύραν αὐτοῦ μαρμαρίνης κτιτορικῆς ἐπιγραφῆς (0.51 × 0.56 μ.), τῆς ὁποίας παρέχομεν τὸ πανομοιότυπον (εἰκ. 7) καὶ τὴν μεταγραφήν.

† ΕΨΘΙ ΜΕΝΑΟΣ ΘΥ Ω ΡΑΦ
 Ω ΚΤΗΣΑΣ ΠΟΘΟ· ΣΙΝΕΞΟ
 ΔΟΥΝ Κ ΚΟΠΟΝ ΕΤΕΛΙΘΙΣΙ
 Σ ΕΘΥΣ ΙΣΘΩ ΕΙΕΡΘΓΧΗΤΑΣ
 Κ ΚΛΗΡΟΝΗΧ Α ΙΕΡΜΗ Δ ΘΑΝ
 Κ ΕΙΤΗΣ ΘΝ ΑΠΕΞΕΜΟΣΕΚ ΘΥ ΘΙΣ ΝΑ
 Χ ΝΑ ΕΧΙ ΤΗΝ ΑΚΟΝΗ ΘΥ ΙΘΔΑ.

Εικ. 7. Πανομοιότυπον τῆς κτιτορικῆς ἐπιγραφῆς τοῦ ναοῦ τοῦ Χριστοῦ.

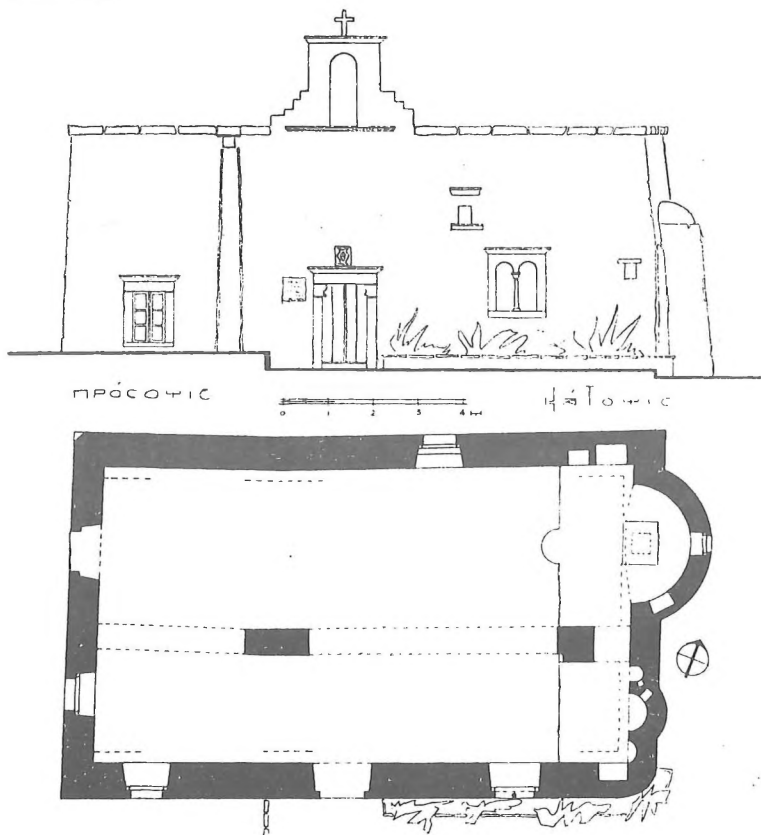
«Ἐ(κ)τί(σ)θη με(ν) (ὁ) ναὸς (οὔ)το(ς) ὑ(πὸ) Ἰω(άννου) Ράφ(ου)
 ὁ κτίσας πόθῳ σὺν ἐξό-
 δου κ(αὶ) κόπου ἐτελειώθη σὺ(ν Θεῷ);)
 ἐ(πὶ) ἔτους 1592 ἱεουργοῦντος
 Κ(αὶ) κληρον(ό)μου α(ὐ)τ(οῦ) ἱερομον(ά)χου Ἀθαν(ασ)ίου
 κ(αὶ) εἴ τις τὸν ἀπεξενώσ(η) ἐκ τοῦ θείου να-
 οῦ νὰ ἔχη τὴν ἀκόνη τοῦ Ἰούδα»¹.

Ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης πληροφοροῦμεθα ὅτι κτίτωρ τοῦ ναοῦ ὑπῆρξεν ὁ Ἰωάννης Ράφος, ὅστις ἦτο ἱερεὺς, ὡς ἀναφέρεται ἐν κατωτέρῳ δημοσιευομένῳ ἐγγράφῳ. Ἐπὶ πατριαρχοῦ Κωνσταντινουπόλεως Ραφαήλ (1603 - 1608) ἐξεδόθη πατριαρχικὸν σιγιλ-

1) Βλ. Ἀντωνίου Μηλιαράκη, Κίμωνος, 1901, σ. 11 καὶ Κιμωνιακά, τ. Α' (1970), σ. 11. Δημ. Βασιλειάδης, ἔνθ' ἀν., σ. 500 σημ. Ὁ Μηλιαράκης (ἐνθ' ἀν.) ἀνέγνωσεν Ἰωάννου ἀντὶ Ἀθανασίου (στίχ. 5). Σφάζεται καὶ οἰκόσημον τῆς οἰκογενείας Ράφου (Ράμφου) με χρονολογίαν 1616 ὑπεράνω τῆς μεσημβρινῆς θύρας τοῦ ναοῦ (εἰκ. 15.).

λιῶδες Γράμμα, καθορίζον τὰ ἐπὶ τοῦ ναοῦ δικαιώματα τοῦ κτίτορος ἱερέως Ἰωάννου καὶ τοῦ υἱοῦ του ἱερομονάχου Ἀθανασίου, ἐριζόντων περὶ τὴν κατοχὴν καὶ τὴν διοίκησιν αὐτοῦ. Τὰ τῆς διοικήσεως τοῦ ναοῦ καθορίζει βραδύτερον καὶ ὁ μητροπολίτης Μήλου καὶ Κιμῶλου Ἱερόθεος(;) διὰ Γράμματος αὐτοῦ ἀπὸ 15 Ἰουνίου 1655, δημοσιευομένου ἐν τέλει (ἀρ. 1) τῆς παρούσης μελέτης.

Ὁ ναὸς εἶναι δίκλιτος βασιλικὴ μετ' ἐπιπέδου στέγης¹. (εἰκ. 8,9).

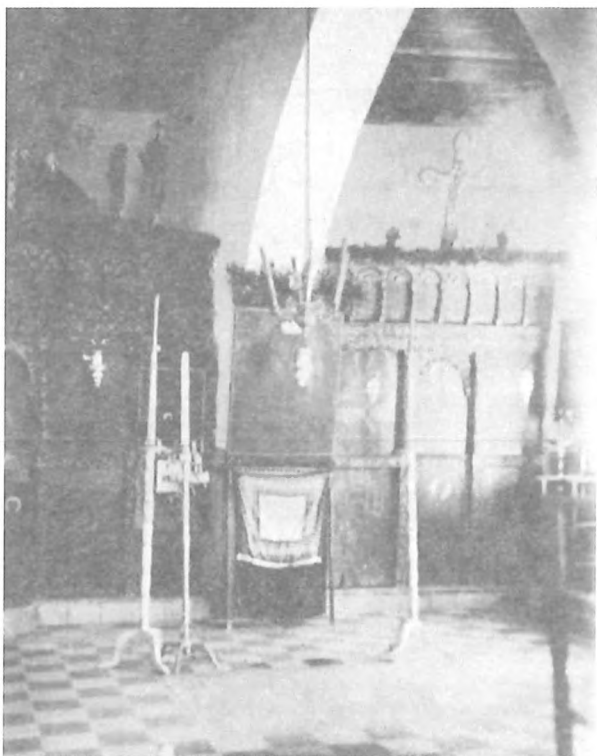

Εἰκ. 8. Ἡ κάτοψις καὶ ἡ πρόσοψις τοῦ ναοῦ τοῦ Χριστοῦ.

(Σχέδιον κ. Δ. Βασιλειάδη)

1) Δ η μ. Β α σ ι λ ε ι ά δ η, ἐνθ' ἀν., σ. 499, 597.

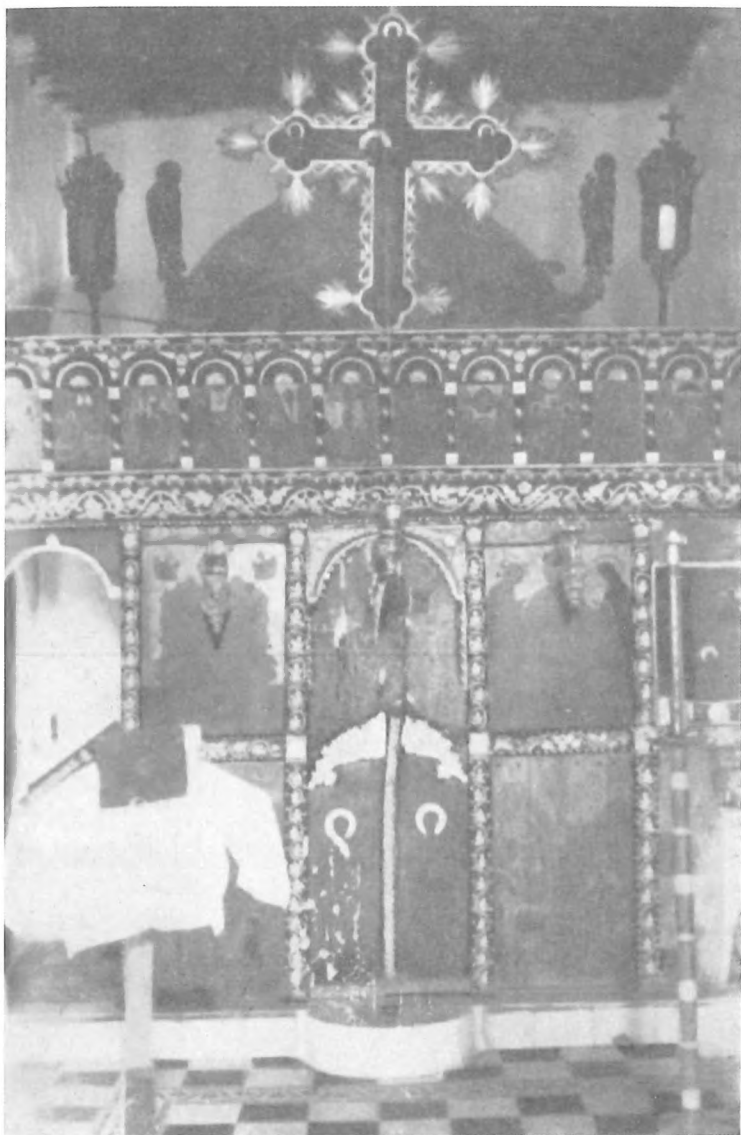
Τὸ τέμπλον τοῦ βορείου κλίτους εἶναι ξύλινον γραπτόν, μεταγενέστερον τοῦ ναοῦ. Αἱ ἐπ' αὐτοῦ εἰκόνες τῆς Γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ (0.67×0.52 μ.) μὲ ἐπιγραφὴν «Δέησις τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ Γεωργίου Μαρουδῆ», τοῦ ὑπεράνω αὐτῆς Μυστικοῦ Δείπνου, τῆς Δεήσεως (0.80×0.65 μ.) καὶ τῆς Θεοτόκου ὡς «Κυρίας τῶν Ἁγγέλων» (0.80×0.64 μ.)¹ εἶναι ἔργα καλῆς τέχνης. Εἰς τὸ κάτω

Εἰκ. 9. Τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ναοῦ τοῦ Χριστοῦ μὲ τὴν ἀξονικὴν τοξοστοιχίαν του.

μέρος τῶν εἰκόνων τούτων, ἀντὶ θωρακίων, ὑπάρχουν δύο εἰκόνες λαϊκῆς τέχνης, τῶν ἁγίων Τριῶν Παίδων καὶ τῶν ἁγίων Ἰωάννου Χρυσοστόμου καὶ Χαραλάμπους. Εἰς τὰ βημόθυρα εἰκονίζονται ὁ-

1) Εἰς τὸ ὀπισθεν μέρος τῆς εἰκόνος ταύτης ὑπάρχουν διάφορα χαράγματα, τὰ ὁποῖα προδίδουν ὅτι τὸ ξύλον ἀπετέλει, πιθανῶς, τμήμα κιβωτίου (κασσέλας) ἐνετικῆς προελεύσεως.

Εικ. 10. Τὸ τέμπλον τοῦ Β. κλίτους τοῦ ναοῦ τοῦ Χριστοῦ.

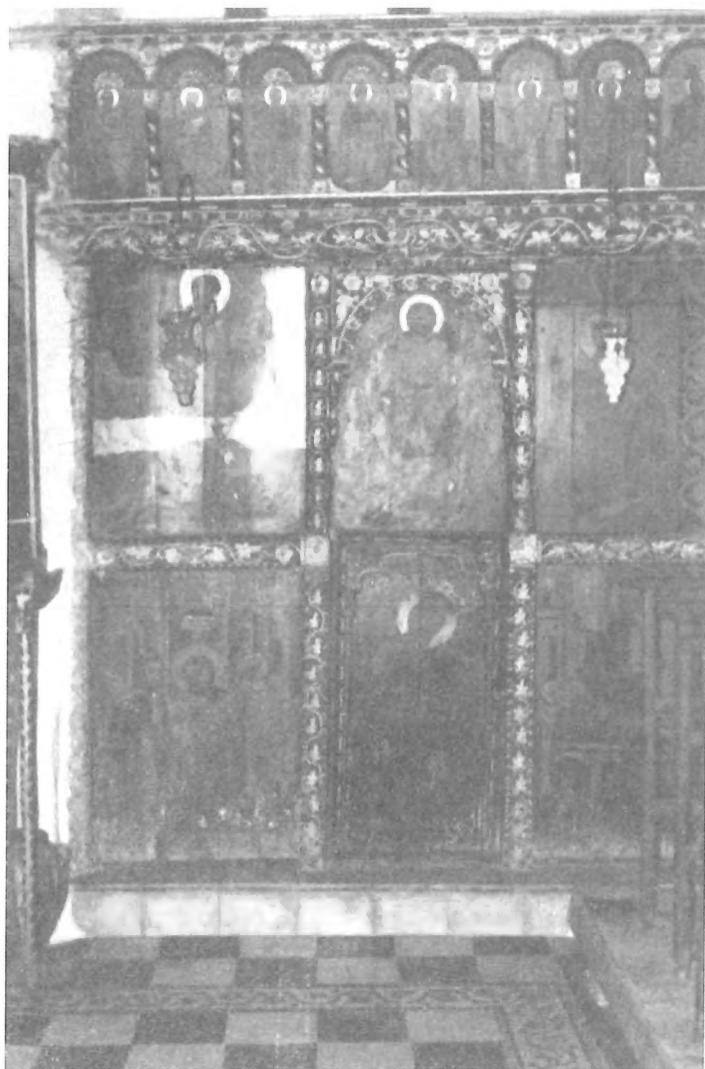
λόσωμοι οἱ Ἀπόστολοι Πέτρος καὶ Παῦλος (εἰκ. 10). Εἰς τὸν ναὸν

Εἰκ. 11. Εἰκὼν τῆς Παναγίας τοῦ Πάθους τοῦ ναοῦ τοῦ Χριστοῦ.

διατηρεῖται ἀρίστη μεγάλη εἰκὼν τῆς Θεοτόκου ὡς «Παναγίας τοῦ Πάθους» (1.17 × 0.87 μ.), ἔργον τοῦ Ἐμμανουὴλ ἱερέως Σκορδίλη,

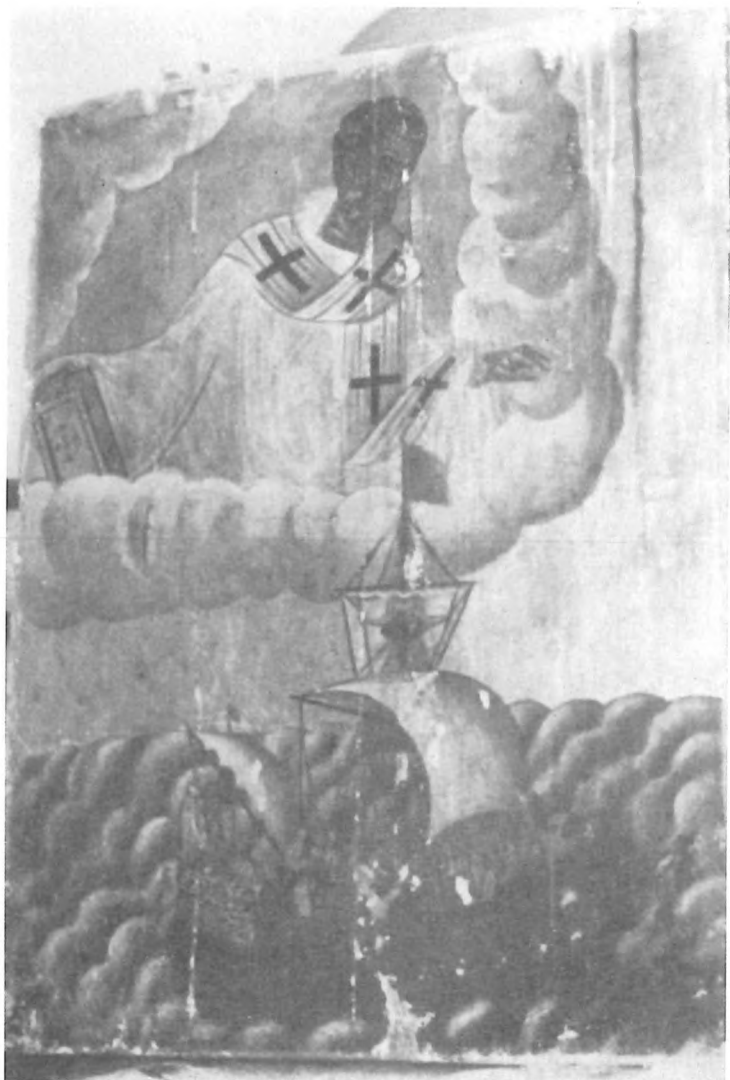
μέ τήν ἐπιγραφὴν «Δέησις τῆς δούλης τοῦ Θεοῦ Εἰρήνης Ἀφεντά-

Εἰκ. 12. Τὸ τέμπλον τοῦ Ν. κλίτους τοῦ ναοῦ τοῦ Χριστοῦ.

κη» (εἰκ. 11). Ὁπισθεν τῆς Ἀγίας Τραπέζης ὑπάρχει Ἐσταυρωμένος, ἔργον ἀξιόλογον παλαιᾶς τέχνης, πιθανῶς τοῦ ΙΖ' αἰ.

Τὸ τέμπλον τοῦ νοτίου κλίτους καὶ αἱ ἐπ' αὐτοῦ εἰκόνες εἶναι μεταγενέστεραι (εἰκ. 12). Ἐνω δεξιᾷ εὐρίσκεται ἡ εἰκὼν τοῦ Ἁγίου Ἐλευθερίου (0.75×0.50 μ.) καὶ ἀριστερᾷ ἡ τοῦ ἁγίου Νικολάου

Εἰκ. 13. Εἰκὼν τοῦ ἁγίου Νικολάου τοῦ ναοῦ τοῦ Χριστοῦ.

(0.90 × 0.74 μ.), εἰς τὸ ἄνω μέρος τῆς ὁποίας εἰκονίζεται ὁ ἅγιος ἐν μέσῳ νεφέλης καὶ εἰς τὸ κάτω πλοῖον κινδυνεύον, τοῦ ὁποίου οἱ ναῦται ἐπικαλοῦνται τὴν προστασίαν του (εἰκ. 13). Τὸ θέμα παραστάσεως κινδυνεύοντος πλοίου, ἀπαντῶν καὶ εἰς εἰκόνα τοῦ τέμπλου τοῦ ναοῦ τῆς ἁγίας Παρασκευῆς τῆς Κιμώλου, εἶναι ἐνδιαφέρον καὶ ὑπὸ λαογραφικὴν ἔποψιν. Εἰς τὸ κάτω μέρος τοῦ τέμπλου ἀντὶ θωρακίων εὐρίσκονται δύο εἰκόνες, τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου θεραπεύοντος τὸν Αἰνέαν (1.07 × 0.60 μ.) μὲ ἐπιγραφὴν «Δέησις τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ Μιχαὴλ ἱερέως σακελλαρίου κυμίλου βενιέρη» καὶ τοῦ Χριστοῦ πορευομένου εἰς Ἐμμαοὺς (1.00 × 0.74), ἔργα τοῦ Δευτερεύοντος Σίφνου. Ἀντὶ βημοθύρων ἔχουν τοποθετηθῆ δύο εἰκόνες, ἄνω τοῦ Χριστοῦ ὡς «Ζωηφόρου Ἄρτου» (0.90 × 0.60 μ.) καὶ κάτω τοῦ ἁγίου Ἰωάννου Χρυσοστόμου (1.15 × 0.57 μ.), ἔργα τοῦ ΙΗ' αἰ. Μεταξὺ τῶν εἰκόνων τοῦ ναοῦ μία, τοῦ ἁγίου Στεφάνου, εἶναι τμήμα ἄμβωνος, πιθανῶς τοῦ παλαιοῦ ναοῦ τῆς Ὁδηγητρίας¹.

Μικρὰ εἰκὼν τοῦ ναοῦ τούτου (0.32 × 0.28 μ.), ἀνήκουσα νῦν εἰς τὴν συλλογὴν τῆς Χριστιανικῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας ἐκ δωρεᾶς τοῦ τελευταίου κτήτορος καὶ ἐφημερίου τοῦ ἐν λόγῳ ναοῦ Ἰωάννου Κ. Βενιέρη (†1942), εὐρίσκεται εἰς τὸ Βυζαντινὸν Μουσεῖον Ἀθηνῶν (ἀριθ. εὔρετ. Χ.Α.Ε. 4779)². Ἡ εἰκὼν διαιρεῖται εἰς δύο ἐπίπεδα. Ἀνω εἰκονίζονται ὁ Ἰησοῦς ἐνθρονος, ἀριστερᾶ ἢ Θεοτόκος ἐν δεήσει καὶ δεξιᾶ ὁ ἅγ. Ἰωάννης ὁ Θεολόγος, ἀνοίγων Εὐαγγέλιον. Κάτω παρίσταται γονυκλινῆς ἀνὴρ δεόμενος, ἐνδεδυμένος μανδύαν κυανοῦν ἐξωτερικῶς καὶ ἐρυθρὸν ἐσωτερικῶς, φέρων λευκὸν περὶ τὸν τράχηλον περιλαίμιον, τὰς δὲ κνήμας ἔχων περιτυλιγμένας διὰ περινημίδων. Ἐκατέρωθεν τῆς κεφαλῆς ἡ ἐπιγραφὴ ΙΩ(άννης) ΡΑΦΟ(ς). Δεξιᾶ ἐξαρτῶνται ἀπὸ ἧλων διάφορα ναυτικὰ ὄργανα καὶ πλατύγυρος πῖλος. Ἐμπροσθεν τοῦ ἀνδρὸς παρίσταται ἐρυθρὸν πλοῖον μεθ' ἑνὸς ἰστοῦ, τὸ δὲ κύτος τοῦ πλοίου καλύπτεται διὰ πολυχρῶμων ὑφασμάτων (τέντες), εἶναι δὲ ἐλλιμενισμένον πρὸ συστάδος οἰκιῶν περιβαλλομένων διὰ τείχους (κάστρου). Εἰς τὸ μέ-

1) Ὁ ναὸς διετῆρει καὶ παλαιὸν ξύλινον δεσποτικὸν θρόνον, ὅστις κατεστράφη ἐκ πυρκαϊᾶς τῇ 1936. Σώζονται εἰς τὸν ναὸν ξύλινον τρικῆριον (εἰκ. 16) λαϊκῆς τέχνης καὶ λειτουργικὰ βιβλία παλαιῶν ἐκδόσεων μὲ πολλὰς «ἐνθυμήσεις».

2) Γεωργίου Σωτηρίου, Ὁδηγὸς τοῦ Βυζαντινοῦ Μουσεῖου, Ἀθῆναι 1924, σ. 104.

σον τοῦ τείχους ἀνοίγεται ὀρθογώνιος πύλη, ἄνωθεν δὲ αὐτῆς εἰκονίζεται ἐπιμήκης ναὸς μεθ' ἀπλοῦ κωδωνοστασίου ἐπὶ τοῦ δυτικοῦ τοίχου. Ὑπεράνω ἀναγινώσκειται ἡ ἐπιγραφή ΚΥΜΟΥΛΟ. Ἀριστερᾷ ἐν μέσῳ δένδρων ἀνεμόμυλος (εἰκ. 14).

Ἐνταῦθα πρόκειται περὶ παραστατικῆς ἀπεικονίσεως σοβαροῦ γεγονότος τῆς ζωῆς τοῦ δεομένου Ἰωάννου Ράφου, ἐγγόνου, πιθα-

Εἰκ. 14. Εἰκὼν ἐκ τοῦ ναοῦ τοῦ Χριστοῦ μετὸν Ἰωάννην Ράφον δεόμενον, ἀποκειμένη εἰς τὸ Βυζαντινὸν Μουσεῖον Ἀθηνῶν.

(Ἡ φωτογραφία μοι παρεχωρήθη πρὸ ἐτῶν ὑπὸ τοῦ Διευθυντοῦ τοῦ Μουσείου ἀειμνήστου Καθηγητοῦ Γεωργίου Σωτηρίου)

νώσ, τοῦ κτίτορος τοῦ ναοῦ, ὅστις, φαίνεται, ἦτο ναυτικός καὶ κατόπιν ἐπικινδύνων ταξιδίων του ἐπέστρεφεν εἰς τὴν πατρίδα του, ἣτις εἰκονίζεται ἄνωθεν τοῦ πλοίου. Ἡ εἰκὼν, καίτοι μετρίας τέχνης, ἔργον κοινοῦ νησιώτου τεχνίτου τοῦ τέλους τοῦ ΙΖ' ἢ τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΗ' αἰ., εἶναι λίαν ἐνδιαφέρουσα, διότι ἀφ' ἑνὸς μὲν διασφύζει τὴν μορφήν (προσωπογραφίαν) ἐνὸς τῶν ἀπογόνων τοῦ κτίτορος τοῦ ναοῦ τοῦ Χριστοῦ, ἀφ' ἑτέρου δὲ διατηρεῖ μίαν, σχηματικὴν βεβαίως, ἀποψιν τοῦ κάστρου μετὰ τοῦ ναοῦ τοῦ Χριστοῦ, εἰκονιζομένου εἰς τὸ μέσον, καὶ τοῦ ἀριστερᾶ ὑπάρχοντος ἀνεμομύλου¹.

Εἰκ. 15. Οἰκόσημον οἰκογενείας Ράφου.

(Φωτ. κ. Μ. Διαμαντῆ)

1) Σημειωτέον ὅτι εἰς παλαιὸν μνηαῖον τοῦ Χριστοῦ σφύζεται ἡ ἀκόλουθος ἀεὶ ἐπιθυμία: «(1783 ἀπριλίου 29 ἔκαμε μεγάλη ταραχὴ ἀφέντης ὁ Θεὸς καὶ ἔρριξε καὶ ἀστροπελέκι καὶ ἔκαψε τὸ μῦλο τοῦ κονόμου ὅλο ὡς καθὼς ἦτανε καὶ ἔκαμε καὶ νερὰ πολλὰ).

Εἰς τὸ δημοσιευόμενον ἀνωτέρω οἰκόσημον τῆς οἰκογενείας Ράφου με χρονολογίαν 1616 ἀναγινώσκομεν ἀριστερᾶ τὰ κεφαλαῖα γράμματα ΝΚ ἄνω καὶ ΠΝ κάτω, δεξιᾶ δὲ τὰ ΡΦ ἄνω καὶ ΚΜΛ κάτω. Δὲν ὑπάρχει νομίζομεν ἀμφιβολία ὅτι πρόκειται περὶ τῶν λέξεων: Νικόλαος Ράφος, πνευματικὸς Κιμῶλου.

Τὸ ὄνομα τοῦ ἐν λόγῳ Νικολάου Ράφου ὑπῆρχε καὶ εἰς ἐπιγραφὴν εἰκόνης τοῦ ἁγίου Γεωργίου τοῦ ναοῦ τοῦ Χριστοῦ, ἀρίστης κρητικῆς τέχνης τοῦ ΙΖ' αἰ.

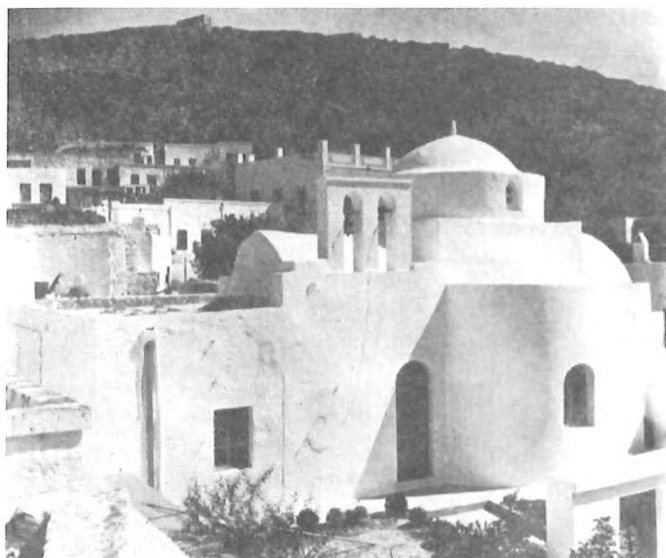
Ἦς πρὸς τὸ ἐπώνυμον τῆς οἰκογενείας Ράφου πιθανῶς νὰ προέρχεται τοῦτο ἔκ τοῦ ἐπιθέτου Ραφαήλ.

Τέλος περι τοῦ ναοῦ τοῦ Χριστοῦ κυκλοῦνται λαϊκὰ παραδόσεις, καθ' ἃς, ὡσάνκις ἐγένετο πειρατικὴ ἐπιδρομὴ, ὁ λαὸς τῆς νήσου κατέφευγεν εἰς αὐτὸν πρὸς σωτηρίαν. Λέγεται ἐπίσης ὅτι πειρατὴς, θελήσας «ν' ἄψη τὸ τσιμπούκι του ἀπὸ τὸ καντήλι τοῦ Χριστοῦ, ἐστραβώθηκε».

Εἰκ. 16. Τρικέρριον («ατρικέρι») τοῦ ναοῦ τοῦ Χριστοῦ, χρησιμοποιούμενον κατὰ τὴν εὐλογία τῶν ἄρτων (λαϊκῆς θρησκευτικῆς τέχνης).

(Φωτ. κ. Μ. Διαμαντῆ)

Εικ. 17. 'Η Ν.Δ. άποψις του ναού τής Ευαγγελιστρίας.

2. Ο ΝΑΟΣ ΤΗΣ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΡΙΑΣ

'Ο ναός τής Ευαγγελιστρίας (εικ. 17) εύρίσκεται πρὸς βορρᾶν τής πλατείας τοῦ Κάμπου, ἐκ χρονολογίας δὲ μέχρι πρό τινων ἐτῶν σωζομένης ἐπὶ τοῦ ὑπερθύρου τής νοτίου θύρας αὐτοῦ πληροφορούμεθα ὅτι οὗτος ἐκτίσθη τῷ 1608¹.

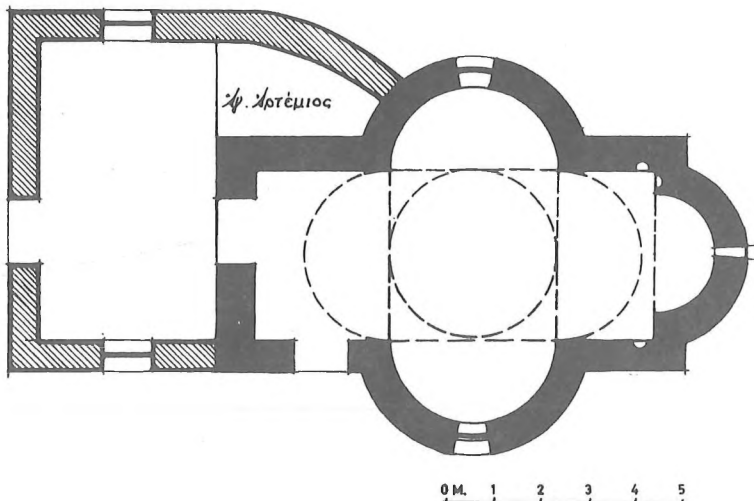
Περὶ τὴν ἰδρυσιν τοῦ ναοῦ τούτου, ὡς καὶ ἄλλων ναῶν τής νήσου, συνδέονται διάφοροι θρύλλοι. Εἰς τὴν θέσιν, ὅπου σήμερον εύρίσκεται ὁ ναός, ὑπῆρχε πρὸ πολλῶν ἐτῶν δάσος ἐκ πρίνων καὶ κέδρων. 'Η παράδοσις διεφύλαξεν ὅτι ἡ εἰκὼν τοῦ Ευαγγελισμοῦ τὴν μὲν ἡμέραν εύρίσκετο εἰς τὸ Παλαιόκαστρον, τὴν δὲ νύκτα, κατὰ θαυμαστὸν τρόπον, ἐκρέματο εἰς πρίνον τοῦ δάσους. Τοῦτο ἐθεωρήθη ὑπὸ τοῦ λαοῦ ὡς ὑπόδειξις τής Θεοτόκου νὰ ἰδρυθῆ ὁ ναός αὐτῆς εἰς τὴν θέσιν ὅπου σήμερον εύρίσκεται².

1) 'Ατυχῶς τὸ ὑπερθύρον τοῦτο, κατὰ γενομένην πρό τινων ἐτῶν ἐπισκευὴν τοῦ ναοῦ, μετετοπίσθη καὶ οὕτω ἀπεκρύβη ἢ ἐπ' αὐτοῦ χρονολογία.

2) Βλ. καὶ περιηγητὴν Sonnini, ἔνθ' ἀν. σ. 25 καὶ 'Ι. Βογιατζίδην, Κιμωλιακά, τ. Α' (1970), σ. 146. Πρβλ. Ν. Βέη, 'Ο 'Ελκόμενος Μονεμβασίας, Πρακτικὰ Χριστιανικῆς 'Αρχ. 'Εταιρείας (περίοδος Γ'), τ. Α', σ. 43.

Κτίτορες τοῦ ναοῦ ὑπῆρξαν οἱ πρόγονοι τοῦ χωρεπισκόπου (ιερέως) Φραγκούλη Λογοθέτου, εἰς τοὺς ἀπογόνους τοῦ ὁποίου ἔκτοτε οὗτος ἀνήκει¹.

Ὁ ναὸς ἀνήκει εἰς τὸν ἀπλοῦν τρίκογχον τύπον². Μεταγενεστέρως προσετέθη εἰς τὴν βορείαν αὐτοῦ πλευρὰν μικρὸν παρεκκλήσιον ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Ἀρτεμίου, προσπελάσιμον ἐκ τοῦ νάρθηκος (εἰκ. 18).

Εἰκ. 18. Ἡ κάτοψις τοῦ ἀπλοῦ τρίκογχου ναοῦ τῆς Εὐαγγελιστρίας.

Τὸ τέμπλον τοῦ ναοῦ, ἔνεκα πυρκαϊᾶς, ὑπέστη πολλὰς ἀνακαινίσεις. Αἱ ἐπ' αὐτοῦ εἰκόνες τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου (0.95 × 0.63 μ.) καὶ τῆς Δευτέρας Παρουσίας (1.20 × 0.94 μ.) εἶναι ἔργα τοῦ ἱερέως Ἐμμανουὴλ Σκορδίλη. Τὰ βημόθυρα μὲ τὴν Θεϊὰν Λειτουργίαν καὶ τὸν Εὐαγγελισμὸν φέρουν χρονολογίαν 1821. Τὴν αὐτὴν χρονολογίαν φέρουν καὶ αἱ εἰκόνες τοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Γεωργίου. Ἡ εἰκὼν τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου εἶναι ἔργον τοῦ ΙΗ' αἰ.

1) Νῦν ἀνήκει εἰς τὴν οἰκογένειαν τοῦ Ἰωάννου Χαρ. Σαλιβαρᾶ.

2) Ὁμοίου τύπου ναὸς ἐπ' ὀνόματι τοῦ Χριστοῦ (1620) ἠρειπωμένος εὐρίσκεται καὶ εἰς τὴν Ζεφυρίαν, μεσαιωνικὴν πόλιν τῆς Μήλου. Ἰω σ η φ Χ α τ ζ η δ α κ η, Ἱστορία τῆς νήσου Μήλου, ἐν Ἀθήναις 1927, σ. 194. Βλ. καὶ ἐφημερ. «Μῆλος» 15 Δεκ. 1928, ὡς καὶ Ζ α φ. Β ά ο υ ἔνθ. ἀν., σ. 477 ἐξ.

Ὁ ναὸς οὗτος τοῦ Εὐαγγελισμοῦ κατεῖχε μέχρι τοῦ 1904 ναϊδιόσχημον ἐπιτάφιον τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, ὅστις νῦν ἀπόκειται εἰς τὸ Βυζαντινὸν Μουσεῖον Ἀθηνῶν (ἀρ. εὔρετ. Χ.Α.Ε. 4775 / ταξιν. 1383)¹ (εἰκ. 19, 20). Ἔχει ὕψος 1.63 μ., πλάτος 0.56 μ. καὶ κοσμεῖται μὲ παραστάσεις ἐκ τοῦ βίου τῆς Θεοτόκου, ἔργα τοῦ Δευτερεύοντος Σίφνου. Ἐσωτερικῶς ὑπὸ τὸν τροῦλλον φέρει τὸ κάτωθι σημεῖωμα: «Δωρεῖται πρὸς τὸ Χριστιανικὸν Ἀρχαιολογικὸν Μουσεῖον ὑπὸ τοῦ ἐν Κιμῶλῳ Γεωργίου Φραγκ. Λογοθέτου, κτηματίου

Εἰκ. 19. Τὸ κουβούκλιον τοῦ ἐπιταφίου τῆς Κοιμήσεως τοῦ ναοῦ τῆς Εὐαγγελιστρίας ἀποκείμενον εἰς τὸ Βυζ. Μουσεῖον Ἀθηνῶν.

(Φωτογραφία παραχωρηθεῖσα πρὸ ἐτῶν ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου Καθ. Γ. Σωτηρίου)

καὶ ἰδιοκτῆτου τοῦ αὐτόθι ἱεροῦ ναοῦ «Ὁ Εὐαγγελισμός», ὁ ἐπιτάφιος τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, ἄρτιος καὶ ὅστις φέρει κουβούκλιον μετὰ πολλῶν λαμπρῶν ἀγιογραφιῶν, εἰκονιζουσῶν τὴν μετὰστασιν τῆς Θεοτόκου. Ἐν Κιμῶλῳ τῇ 24-8-1904».

1) Γ. Σωτηρίου, ἔνθ' ἀν., σ. 124. Ἰ. Ράμφοῦ, Ὁ Δευτερεύων Σίφνου, ἔνθ' ἀν., σ. 16 (ἀνάτυπον).

Εἰκ. 20. "Άλλη ὄψις τοῦ κουβουκλίου τοῦ ἐπιταφίου τῆς Κοιμήσεως.

3. Ο ΝΑΟΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

Ὁ ναὸς τοῦ ἁγίου Ἰωάν. Χρυσοστόμου, ὁ μεγαλύτερος τῶν παλαιῶν ναῶν τῆς νήσου (εἰκ 21), εὑρίσκεται πρὸς βορρᾶν τοῦ κάστρου καὶ ἀνάγεται εἰς τὸν ΙΖ' αἰ. Ὡς διέσωσεν ἡ λαϊκὴ παράδοσις, οὗτος ἐκτίσθη ὑπὸ τινος γυναικὸς, ὀνόματι Χρυσῆς, ἡ ὁποία τὴν ἕκτασιν αὐτοῦ καθώρισεν ἐκ τοῦ μήκου τοῦ χρυσοῦ περιδεραίου της¹. Ὡς δὲ προκύπτει ἐκ δωρητηρίου ἐγγράφου τοῦ ἔτους 1793², ὁ ναὸς κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἀνῆκεν εἰς τὴν Χρυσῆν Ἰ. Γοζαδίνου, ἀπόγονον τῆς κτίτορος Χρυσῆς. Μετὰ ταῦτα οὗτος ἀνῆκεν εἰς τὸν δῆμον τῆς Κιμῶλου, χρησιμοποιοηθεὶς ὡς μητροπολιτικὸς ναὸς³.

Ὁ ναὸς τοῦ ἁγίου Χρυσοστόμου, τιμώμενος καὶ ἐπ' ὀνόματι τῶν ἁγίων Νικολάου καὶ Σφῶζοντος, εἶναι δίκλιτος, ἀνήκων εἰς τὴν

1) Διεφίλαξεν ἐπίσης ἡ λαϊκὴ παράδοσις ὅτι «ἐφτὰ χρόνια τὸν κτίζανε καὶ ἐφτὰ δεκαετιὲς ἐφάγανε γιὰ τὸ Χρυσόστομο».

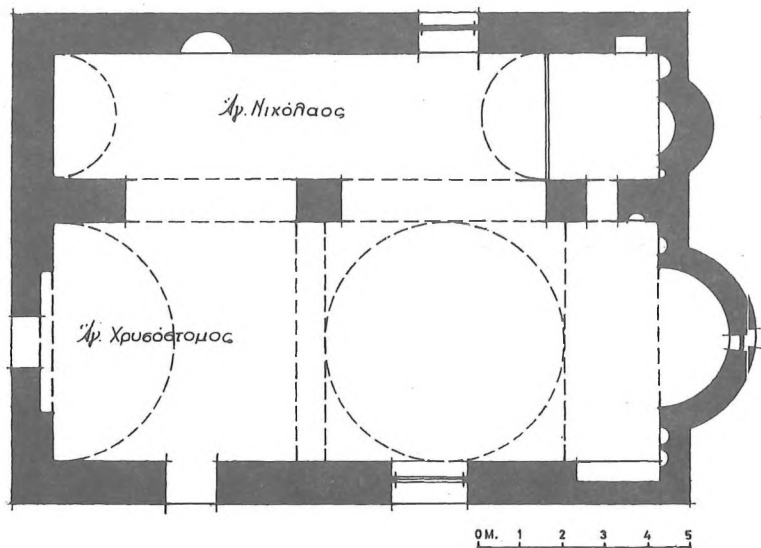
2) Βλ. τοῦτο ἐν τέλει ὑπ' ἀριθ. 8. Βλ. καὶ ἐγγραφοὺς (ἔτους 1687) ὑπ' ἀριθ. 16.

3) Κ. Ἰ. Δ υ ο β ο υ ν ι ὡ τ ο υ, Ἐγκύκλιος καὶ ἐγγραφα ἀποκείμενα ἐν τῷ ἀρχεῖῳ τοῦ ἀρχιερατικοῦ ἐπιτρόπου Κιμῶλου, «Ἐκκλησία» τ. ΙΕ', 1936, σ. 138.

παραλλαγήν τήν μετ' άνισοπλατῶν κλιτῶν, ὡς καὶ ὁ ναὸς τοῦ Χριστοῦ. Τὸ νότιον αὐτοῦ κλιτὸς στεγάζεται διὰ τρούλλου καὶ καμα-

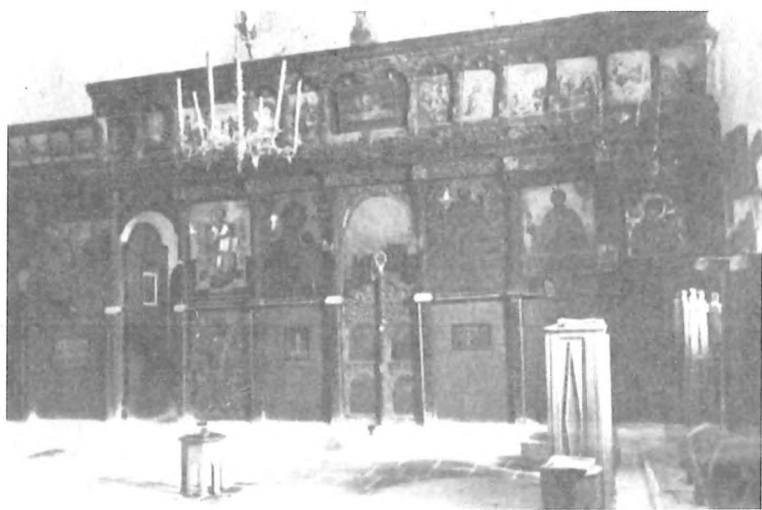
Εἰκ. 21. Μεσημβρινή ὄψις τοῦ ναοῦ τοῦ Χρυσσοστόμου.

Εἰκ. 22. Ἡ κάτοψις τοῦ δικλιτοῦ ναοῦ τοῦ Χρυσσοστόμου.

ρῶν, κατὰ τὸ σύστημα τῶν μονοκλίτων τρουλλαίων ναῶν τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου καὶ τῶν Ταξιαρχῶν, τὸ δὲ βόρειον διὰ καμάρας ἡμικυλινδρικήσ (εἰκ. 22). Φωτίζεται μὲ δῖλοβον παράθυρον πρὸς νότον καὶ δύο μικρὰ στρογγυλὰ μετὰ λιθίνων διαφραγμάτων, τὰ ὁποῖα σχηματίζουν σταυρούς καὶ ρόδακας ἄνωθι τῆς ἀψίδος καὶ πρὸς τὴν δυτικὴν πλευράν.

Τὸ τέμπλον τοῦ ναοῦ εἶναι διμερές (εἰκ. 23), ἐκτεινόμενον καὶ εἰς τὰ δύο κλίτη. Εἶναι ξυλόγλυπτον ἐκ κυπαρίσσου μὲ κληματίδας, ἄριστον δεῖγμα λαϊκῆς τέχνης (εἰκ. 24).

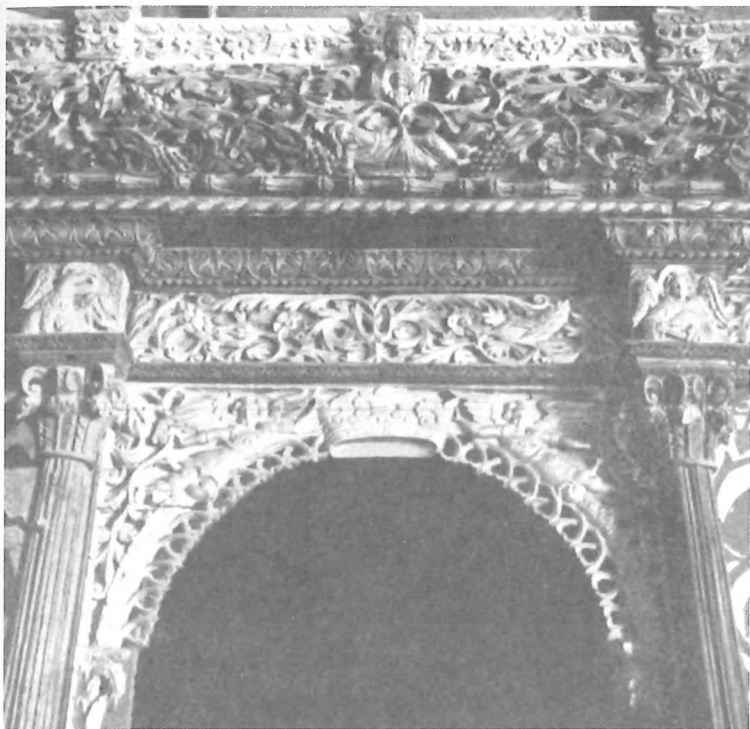

Εἰκ. 23. Τὸ τέμπλον τοῦ ναοῦ τοῦ Χρυσοστόμου.

Ἐκ τῶν δεσποτικῶν εἰκόνων αἱ τῆς Θεοτόκου «Ἡ Ἀμόλυντος» (1.03×0.75 μ.) καὶ τοῦ Χριστοῦ «Ὁ Βασιλεὺς τῶν βασιλευόντων καὶ Κύριος τῆς δόξης» (1.03×0.75 μ.) εἶναι ἔργα τοῦ Ἐμμανουὴλ ἱερέως Σκορδίλη ἐνυπόγραφα, ἡ δὲ εἰκὼν τοῦ ἀγίου Ἰωάννου Χρυσοστόμου (1.03×0.70 μ.), ἐφθαρμένη¹, εἶναι ἔργον

1) Ἡ ὡς ἄνω κτίτωρ Χρυσή, κατὰ τὴν λαϊκὴν παράδοσιν, κατέστρεψε διὰ τῆς ἐμβάδος τῆς τὴν εἰκόνα ταύτην, διότι ὁ ἱερεὺς υἱὸς τῆς μεταβάς εἰς τὴν μονὴν τῆς Πουλαίου διὰ τὴν λειτουργίαν τὸ Σάββατον τοῦ Λαζάρου καὶ ἐπιστρέφων ἐπίνιγη. Ἡ Χρυσή προφα-

τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΗ' αἰ. Αἱ εἰκόνες τοῦ Χριστοῦ ἐνθρόνου (1.11 × 0.70 μ.) καὶ τῆς Παναγίας Ὁδηγητρίας ἐν προτομῇ (1.11 × 0.76 μ.), εἰς τὸ πλάγιον κλίτος, εἶναι ἔργα ἀρίστης τέχνης τῶν μέσων τοῦ ΙΖ' αἰ. Ἡ εἰκ. τῆς Παναγίας (π.14, ₁), παρ' ὅτι εἶναι δεῖγμα τυπικῆς εἰκό-
 νος, συνήθους κατὰ τὴν ρηθειῖσαν ἐποχὴν, ἐν τούτοις εἰς τὸ πρόσωπον
 τῆς Θεοτόκου αὕτη παρουσιάζει ἰδιοτυπίαν καὶ πνευματικὴν λεπτό-
 τητα. Ἡ τεχνικὴ ἐκτέλεσις τοῦ ἔργου μαρτυρεῖ πεπειραμένον ἀγιο-

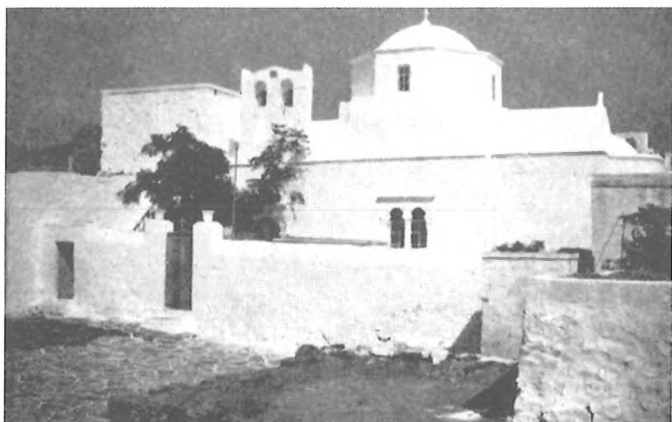

Εἰκ. 24. Τὸ ἄνω τμήμα τῆς Ὁραίας Πύλης τοῦ τέμπλου τοῦ ναοῦ τοῦ Χρυσοστόμου.
 (Φωτ. κ. Μ. Διαμαντῆ)

νῶς διὰ τῆς πράξεώς της ἐξεδήλωσε τὴν ὀργὴν της, διότι ἔμεινεν ἀπροστάτευτος ὁ υἱὸς
 της παρὰ τοῦ Ἁγίου.

Τῷ 1865 τακτικὸς ἐφημέριος τοῦ ναοῦ διωρίσθη ὁ ἱερεὺς Ἀντώνιος Ν. Σάρδης
 († 1903) («Ἐκκλησία» 1936 σ. 28), τῷ δὲ 1909 ὁ υἱὸς του σακελλάριος Γεώργιος Σάρ-
 δης († 1951), εἰς τοὺς κληρονόμους τοῦ ὁποῦ ἀνήκει νῦν ὁ ναός.

γράφον. Ἡ δεξιὰ χεὶρ, ἡ ὁποία ἔχει μᾶλλον ὀρθίαν κίνησιν καὶ οἱ δύο ἐν προτομῇ ἄγγελοι, εἶναι στοιχεῖα ἀρχαῖκὰ μαρτυροῦντα ὅτι ὁ ἅγιος γράφος εἶχε πρὸ ὀφθαλμῶν παλαιότερον πρότυπον¹. Κάτωθι τῆς Θεοτόκου εἰκονίζεται ἡ Κοίμησις αὐτῆς. Εἶναι ἔργον μικρογραφικὸν τῆς αὐτῆς ἐμπείρου χειρὸς, αὐστηρᾶς βυζαντινῆς τέχνης καὶ ἀπηλλαγμένον ἰταλικῆς ἐπιδράσεως. Ἐπὶ τοῦ τέμπλου εὐρίσκονται ἐπίσης τρεῖς εἰκόνες: τῶν ἁγίων Νικολάου καὶ Αἰκατερίνης (1,00 × 0,91) με μικρογραφικὰς σκηνὰς ἄνω καὶ κάτω ἐκ τοῦ βίου αὐτῶν, τοῦ ἁγίου Σώζοντος (0,79 × 0,60 μ.) με σκηνὰς ἐκ τοῦ μαρτυρίου τοῦ ἁγίου, ἔργον ἀξιόλογον τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΖ' αἰ. νεομακεδονικῆς τέχνης καὶ τῆς Παναγίας Ἐλεούσης (0,55 × 0,48 μ.), ἥτις προέρχεται ἐκ τοῦ πρὸ 100 ἐτῶν ἐρειπωθέντος παρεκκλησίου τῆς Ἐλεούσης, εὐρισκόμενου πρὸς Δ. τοῦ ναοῦ τῆς Εὐαγγελιστρίας.

Εἰκ. 25. Μεσημβρινὴ ὄψις τοῦ ναοῦ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου.

4. Ο ΝΑΟΣ ΤΗΣ ΚΟΙΜΗΣΕΩΣ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ

Ἡ «Παναγιὰ τοῦ Κονόμου» (εἰκ. 25,26), ὡς καλεῖται σήμερον ὁ ναὸς ὑπὸ τοῦ λαοῦ², εἶναι κτίσμα τῶν μέσων τοῦ ΙΖ' αἰ. καὶ εὐρίσκεται εἰς τὴν δυτικὴν πλευρὰν τοῦ κάστρου μεταξὺ τῶν ναῶν τῶν Ταξιαρχῶν, τῆς Μεταμορφώσεως καὶ τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς.

1) Φ. Κόντογλου, ἐνθ' ἄν., σ. 132.

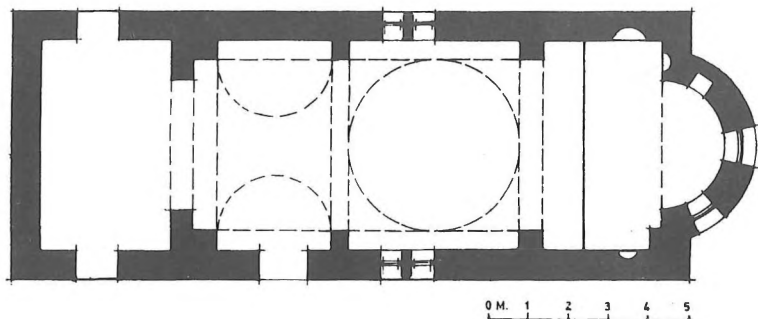
2) Ἐκ τοῦ ὀφφικίου τῶν ἐκ τῶν κτητόρων οἰκονόμου Δημητρίου Σάρδη (†1835) καὶ τοῦ γαμβροῦ του οἰκονόμου Νικολάου Ἀφεντάκη.

Κτίτορες τοῦ ναοῦ τούτου ὑπῆρξαν ὁ πρωτοπαπᾶς Ναδάλες καὶ ἡ πρεσβυτέρα Μαρία «πρωτοπαπαδία»¹, πιθανῶς ἐκ Σίφνου.

Ὁ ναὸς ἀνήκει εἰς τὸν μονόκλιτον τρουλλαῖον τύπον, ἀρθρούμενος διὰ δύο τυφλῶν ἀνὰ πλευρὰν τόξων καὶ συνοδευόμενος ὑπὸ νάρθηκος (εἰκ. 27). Τὰ τόξα, ἐπὶ τῶν ὁποίων βαίνει ὁ τροῦλλος,

Εἰκ. 26. Ὁ ναὸς τῆς Κοιμήσεως. Ὅψις Β.Α.

Εἰκ. 27. Ἡ κάτοψις τῆς μονόκλιτου τρουλλαίας βασιλικῆς τῆς Κοιμήσεως.

1) Βλ. ἐν τέλει τὰ ὑπ' ἀριθ. 9, 10, 11 ἔγγραφα.

εἶναι ἐλαφρῶς ὀξυκόρυφα καὶ ἔχουν διπλᾶς ζώνας, αἱ ὁποῖαι ἀπολήγουν εἰς εἶδος σταλακτίτου κάτωθεν τῶν λοφίων. Εἰς τὰς γενέσεις τῶν καμαρῶν ὑπάρχει γεῖσον μετὰ γλυφῶν.

Τὸ τέμπλον μὲ τὴν εἰκόνα τῆς Δευτέρας Παρουσίας (1.18 × 1.10 μ.), ἀριστερᾶ, κατακαλύπτεται διὰ γραπτῶν διακοσμῆσεων κληματίδος καὶ τῶν Ἀποστόλων, πλὴν τῶν βημοθύρων, τὰ ὁποῖα εἶναι ξυλόγλυπτα (πίν. 13). Αἱ δεσποτικαὶ εἰκόνες εἶναι ἔργα τοῦ Ἐμμανουὴλ ἱερέως Σκορδίλη. Ἡ εἰκὼν τῆς Θεοτόκου «Ἡ Τιμιωτέρα τῶν Χερουβείμ» (1.20 × 0.86 μ.) ἔχει ἐπιγραφὴν κάτω ἀριστερᾶ

Εἰκ. 28. Εἰκὼν κτήτορος τοῦ ναοῦ
τῆς Κοιμήσεως.

Εἰκ. 29. Τὸ κιβώριον τῆς ἁγίας
Τραπεζῆς τοῦ ναοῦ τῆς Κοιμήσεως.

«Δέησις τῆς δούλης τοῦ Θεοῦ Μαρίας πρεσβυτέρας πρωτοπαπαδίας ἰδιοκτητόρισας». Κάτωθεν τῆς εἰκόνος, ἀντὶ θωρακίου, ὑπάρχει εἰκὼν «Ἡ κλίμαξ τοῦ Ἰακώβ» τῶν μέσων τοῦ ΙΗ' αἰ.¹. Ὑπὸ τὴν

1) Ἡ προτίμησις ὑπὸ τοῦ ἀγιογράφου τοῦ εἰκονογραφικοῦ τούτου θέματος εἰς ναὸν

εικόνα τοῦ Χριστοῦ «Ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης» (1.13 × 0.16 μ.) ἀντὶ θωρακίου ὑπάρχει εἰκὼν τοῦ ἁγίου Ἰωάννου Χρυσοστόμου ὀλοσώμου μὲ εἰκονίδια τοῦ Προδρόμου, τοῦ ἁγίου Νικολάου, τῶν ἁγίων Ἀναργύρων, τῆς ἁγίας Αἰκατερίνης, τῆς ἁγίας Παρασκευῆς (ἀριστερᾶ) καὶ τοῦ ἁγίου Ἀντίπα, ἁγίου Ἐλευθερίου, ἁγίας Κυριακῆς, ἁγίας Βαρβάρας καὶ δύο Ὁσίων (δεξιᾶ). Ἐκ τῶν εἰκόνων τοῦ τέμπλου ἢ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου (0.50 × 0.36 μ.) εἶναι ἔργον

Εἰκ. 30. Οὐλωτὸς τάφος μετὰ δώματος τῶν ἱερέων κητόρων εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ναοῦ τῆς Κοιμήσεως.

τοῦ ΙΣΤ' αἰ. Εἰς τὴν εἰκόνα τοῦ Ἀρχαγγέλου Μιχαὴλ (Μικρᾶς Πύλης) εἰκονίζεται κάτωθεν ἀριστερᾶ ἱερεὺς ἐν στάσει δεήσεως, ἐκ τῶν κητόρων, μὲ ἐπιγραφὴν «Δέησις τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ... ἱερέως καὶ χωρεπισκόπου Κιμῆλου καὶ τῆς πρεσβυτέρας καὶ τῶν τέκνων. 1759» (εἰκ. 28). Ὁ ναὸς διατηρεῖ καὶ ἄλλας εἰκόνας κρητικῆς τέχνης τῆς Θεοτόκου («Ἡ Ἐλπίδα»), τῆς Θεοτόκου τύπου («Ὁδηγητριάς»), τῆς Ἀναλήψεως τοῦ Κυρίου καὶ τῶν Ταξιαρχῶν («Ἡ σύναξις τῶν Ἀρχαγγέλων»). Ὁ ξύλινος δεσποτικὸς θρόνος, προερχόμενος ἐκ

τῆς Κοιμήσεως καὶ ὑπὸ τὴν εἰκόνα τῆς Παναγίας ὀφείλεται, πιθανῶς, εἰς τὴν ἀναγινωσκομένην κατὰ τὴν ἑορτὴν (15 Αὐγ.) περικοπὴν ἐκ τῆς Π. Δ. (Γεν. κη' 10). Βλ. καὶ Μηναῖον Αὐγ. (ἔκδ. Ἀπ. Διακ.), σ. 82.

τοῦ παλαιοῦ ναοῦ τῆς Ὁδηγητρίας, φέρει τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ μετὰ τὴν ἐπιγραφὴν «χειρ δευτερεύων Σίφνου 1809». Ὑπεράνω τῆς ἀγίας Τραπεζῆς ὑπάρχει ξύλινον κιβώριον, διακοσμηθὲν τῷ 1825 ὑπὸ τοῦ Δευτερεύοντος Σίφνου (εἰκ. 29).

Εἰς τὸν περίβολον τοῦ ναοῦ πρὸς νότον διατηρεῖται θολωτὸς τάφος μετὰ δώματος («κιβουράκι»), εἰς τὸν ὁποῖον ἔχουν ταφῇ οἱ ἐφημέριοι κτήτορες τοῦ ναοῦ¹ (εἰκ. 30). Τελευταῖος ἐφημέριος κτήτωρ ὑπῆρξεν ὁ Ἰωάννης Οἰκονόμου Νικ. Ἀφεντάκης, ὅστις ἀπέθανε τὴν 23 Νοεμβρίου 1894. Ὁμοῖος θολωτὸς τάφος μετὰ δώματος ἐσώζετο ἄλλοτε καὶ εἰς τὸν περίβολον τοῦ ναοῦ τῶν Ταξιαρχῶν.

Εἰκ. 31. Μεσημβρινὴ ὄψις τοῦ ναοῦ τῶν Ταξιαρχῶν.

5. Ο ΝΑΟΣ ΤΩΝ ΤΑΞΙΑΡΧΩΝ

Εὑρίσκεται πρὸς τὰ νοτιοδυτικὰ τοῦ κάστρου ἀπέναντι τοῦ ναοῦ τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς (εἰκ. 31,32) εἶναι δὲ κτίσμα τοῦ τέλους τοῦ ΙΖ' αἰ.

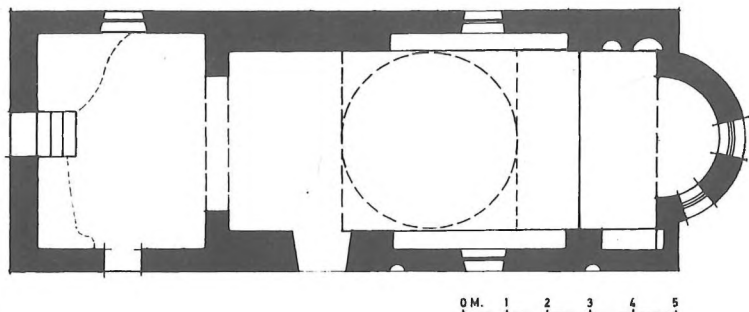
1) Παλαιότερον ἢ ταφῇ τῶν νεκρῶν ἐν Κιμῳλω, ὡς καὶ εἰς ἄλλας νήσους, ἐγίνετο ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῶν ναῶν εἰς τοὺς περιβάλους των. Βλ. Δ η μ η τ ρ ῖ ο υ Π ἄ λ λ α, Σαλαμινιακά, Ἀρχαιολογικὴ Ἐφημερίς, τ. 16, 1950 - 51, σ. 175 ἐξ.

Κτίτορες αὐτοῦ ὑπῆρξαν οἱ πρόγονοι τοῦ ἱερέως Ἀντωνίου Β. Σάρδη τοῦ Φιλικοῦ, ὡς τοῦτο προκύπτει ἐξ ἐγγράφου (προικοσυμφώνου) τοῦ θεῖου του ἱερομονάχου Νεοφύτου Σάρδη, ἡγουμένου τῆς ἐν Μήλω μονῆς τοῦ ἁγίου Σάββα καὶ τοῦ ἐν Ἀγιονησίῳ, παρὰ τὴν Κίμωλον, μονυδρίου τοῦ ἁγίου Γεωργίου¹.

Καὶ ὁ ναὸς οὗτος ἀνήκει εἰς τὸν μονόκλιτον τρολλαῖον τύπον,

Εἰκ. 32. Ἡ ἀνατολικὴ ὄψις τοῦ ναοῦ τῶν Ταξιαρχῶν.

Εἰκ. 33. Ἡ κάτοψις τῆς μονόκλιτου τρολλαίας βασιλικῆς τῶν Ταξιαρχῶν.

1) Ἰ. Σ. Ράμου, Κιμωλιακά, Ἀθῆναι 1933, σ. 49 - 50.

διαρθρούμενος διὰ τυφλοῦ ἀνά πλευράν τόξου (εἰκ. 33). Τὰ τόξα ἐπὶ τῶν ὁποίων βαίνει ὁ τροῦλλος εἶναι ἐλαφρῶς ὀξυκόρυφα, ἔχουν δὲ διπλᾶς ζώνας, αἵτινες κάτωθεν τῶν λοφίων ἀπολήγουν, κατὰ τὸν νησιωτικὸν ρυθμὸν, εἰς εἶδος σταλακτίτου.

Τὸ τέμπλον τοῦ ναοῦ διατηρεῖται ἐν καλῇ καταστάσει, ὡς ἐκ τῆς χρονολογίας δέ, τὴν ὁποίαν φέρει ἡ εἰκὼν τοῦ Χριστοῦ (1686), εἶναι πιθανὸν ὅτι ὁ ναὸς καὶ ἡ διακόσμησις τοῦ τέμπλου ἐγένοντο κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο. Ἐκ τῶν εἰκόνων τοῦ τέμπλου ἄξιοι λόγου διὰ τὰ εἰκονογραφικὰ τῶν θέματα εἶναι ἡ τῆς Δευτέρας Παρουσίας (0.78 × 0.65 μ.), ἣτις φέρει ἐπιγραφὴν «Δέησις τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ Πέτρου Ρούτζη καὶ τῆς συμβίας αὐτοῦ Εἰρήνης καὶ τῶν γονέων αὐτοῦ» καὶ ἡ ἀντὶ βημοθύρου εἰκὼν τῆς Ἀποκαλύψεως τοῦ

Εἰκ. 34. Εἰκὼν τοῦ ἁγίου Ὀνουφρίου τοῦ ναοῦ τῶν Ταξιάρχων.

Ἰωάννου, τέχνης σχετικῶς κατωτέρας. Ἐκ τῶν δεσποτικῶν εἰκόνων ἡ τοῦ Χριστοῦ (1.00 × 0.85 μ.), μετρίας τέχνης, φέρει ἐπιγραφὴν «Δέησις τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ Ἀνδρέα Κουρτέση, 1686».

Εἰς τὴν εἰκόνα τῆς Θεοτόκου «Ἡ Κυρία τῶν Ἀγγέλων» (1.15 × 0.82 μ.) ἡ Παναγία παρίσταται ἐνθρονος. Κάτωθεν τῶν δύο τούτων εἰκόνων ἀντὶ θωρακίων εὐρίσκονται δύο εἰκόνες τῆς Βρεφοκτονίας καὶ τῆς Ἀγίας Βάτου, ἔργα τοῦ ΙΗ' αἰ. Ἡ εἰκὼν τοῦ Ταξιάρχου Μιχαὴλ (1.00 × 0.73) εἶναι κρητικῆς τέχνης

καὶ φέρει ἐπιγραφὴν «Δέησις τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ Ἀντωνίου Σπανοπούλου καὶ τῆς συμβίας αὐτοῦ». Κάτωθεν τοῦ ἀρχαγγέλου ἀναγράφεται ἐντὸς πλαισίου τὸ τροπάριον (Δοξαστικὸν) τῆς ἑορτῆς «Ὁπου ἐπισκιάσει ἡ χάρις σου, Ἀρχάγγελε. . .». Καλῆς τέχνης εἶναι καὶ τρεῖς ἐπὶ τοῦ τοίχου μικραὶ εἰκόνες, τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου (0.70 × 0.46 μ.), τοῦ Ἀσπασμοῦ τοῦ Ἰωακείμ καὶ τῆς Ἄννης, ἣτις εἶναι τμημα μεγάλῃς εἰκόνας καὶ τοῦ ἁγίου Ὀνουφρίου (0.37 × 0.25 μ.) (εἰκ. 34) μετὰ ἐξ παραστάσεις πέριξ ἐκ τοῦ βίου του (ΙΖ' αἰ.). Διατηρεῖ ὁ ναὸς καὶ προσκυνητάριον μετὰ διαφόρους

εικονογραφικὰς παραστάσεις, φέρει δὲ τὴν ἐπιγραφὴν «Δέησις τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ Ἰακώβου καὶ τῆς συμβίας. 1782».

Ὁ ναὸς τῶν Ταξιάρχῶν διετῆρει μέχρι πρό τινων ἐτῶν καὶ τοιχογραφίας τοῦ Παντοκράτορος εἰς τὸν τροῦλλον καὶ τῶν Εὐαγγελιστῶν, ἔργα τοῦ λαϊκοῦ ζωγράφου Δευτερεύοντος Σίφνου, τῶν ὁποίων σφύζονται ἐλάχιστα τμήματα.

Ἐπὶ τοῦ βορείου τοίχου διασφύζεται ἐντετοιχισμένη εἰκὼν τῆς Θεοτόκου «Ὀδηγητρίας» (1.20 × 1.15 μ.), ἐζωγραφημένη ἐπὶ ἀκεραίας μαρμαρίνης παλαιοχριστιανικῆς πεταλοειδοῦς τραπέζης (πίν. 14, 2). Ἐπὶ τοῦ πλαισίου τῆς τραπέζης, πιθανῶς ἀγίας Τραπεζῆς παλαιοχριστιανικοῦ ναοῦ, ἔχει ζωγραφηθῆ, ὡς πλαίσιον τῆς εἰκόνας, ἐλικοειδῆς κληματίς. Κάτω ἀριστερᾶ εἰκονίζεται μοναχὴ ἐν στάσει δεήσεως καὶ παρ' αὐτὴν ὑπάρχει ἡ ἐπιγραφὴ: «Τῆς ἐν λήξει γενομένης Μακαρίας μοναχῆς προσδέχου τὰς δεήσεις Δέσποινα Θεοτόκε». Δεξιᾶ τῆς εἰκόνας ἡ ἐπιγραφὴ διὰ κεφαλαίων γραμμάτων:

ΤΟ ΠΑΡΟΝ ΜΑΡΜΑΡΟΝ ΕΥΡΕΘΗ ΣΤΟ ΝΗΣΙ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΕΥΣΤΑΘΙΟΥ ΕΝ ΟΠΤΑΣΙᾳ ΤΗΣ ΠΟΤΕ ΜΑΚΑΡΙΑΣ ΜΟΝΑΧΗΣ ΑΠΟΚΑΛΥΒΟΝΤΑΣ ΤΗΣ ΟΤΙ ΥΠΗΡΧΕ Η ΚΥΡΙΑ Η ΕΠΤΑΠΟΣΤΟΣ¹ ΚΑΙ ΕΝ ΒΕΟΔΩ ΤΟΥ ΚΥΡ ΑΓΓΕΛΕΤΟΥ ΓΟΖΑΔΙΝΟΥ² ΙΣΤΟΡΗΘΗ Η ΚΥΡΙΑ ΘΕΟΤΟΚΟΣ ΕΝ ΕΤΕΙ ΑΧΑΕ'.

Ἡ τέχνη τῆς εἰκόνας εἶναι κρητικὴ καὶ εἶναι ἐν ἓκ τῶν σπανιωτάτων δειγμάτων ἀπεικονίσεως τῆς μορφῆς τῆς Θεοτόκου ἐπὶ μαρμάρου. Ὁμοία τράπεζα ἐκ κοκκινωποῦ μαρμάρου εὑρέθη πρὸς τριάκοντα περίπου ἐτῶν εἰς τὴν αὐτὴν νησιδα τοῦ Ἁγίου Εὐσταθίου, πρὸς Ν. τῆς Κιμῶλου, ὑπὸ τοῦ φαροφύλακος Ἐλευθερίου Ἰ. Ἀφεντάκη, ἥτις, μεταφερθεῖσα εἰς Κίμωλον, ἀπόκειται εἰς τὸ ἱερὸν τοῦ ναοῦ τῆς Κοιμήσεως.

Ἡ ἀγία Τράπεζα τοῦ ναοῦ σκέπεται ὑπὸ ξυλίνου κιβωρίου με γραπτὰς διακοσμήσεις.

1) Τὸ ἐπίθετον τῆς Παναγίας «ἐπτάποστος» ἀναφέρεται, καθ' ὅσον γνωρίζομεν, τὸ πρῶτον ἐναυθα, οὐδαμῶθεν ἄλλοθεν γνωστόν. Βλ. περὶ τῶν ἐπιθέτων τῆς Θεοτόκου τὴν σχετικὴν βιβλιογραφίαν εἰς τὰ ἄρθρα «Μαρία» τοῦ Τ. Γριτσοπούλου καὶ τοῦ Δ. Οἰκονομίδου ἐν τῇ «Θρησκευτ. καὶ Ἠθικῇ Ἐγκυκλ.» τ. 8ος, στ. 713 καὶ 719. Πρὸς τοῦτοις βλ. Ἰ. Καλιτσουνάκη, Ἐπταδικαὶ ἔρευναι, Ἀθῆναι 1924, καὶ Π. Πατριάρχῆα, Ὁ Ἰησαυρὸς τῆς μεσαιωνικῆς ἐλληνικῆς γλώσσης, Ἀθῆναι 1933, σ. 34.

2) Περὶ τοῦ Γοζαδίνου τούτου βλ. Μίλλερ-Λάμπρου, Ἱστορία τῆς φραγκοκρατίας ἐν Ἑλλάδι, τ. Β', σ. 433. Βλ. καὶ Ζ. Γαβαλά, ἐνθ' ἀν., σ. 17.

Είκ. 35. 'Ο ναός τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς. "Όψις Ν.Α.

6. Ο ΝΑΟΣ ΤΗΣ ΖΩΟΔΟΧΟΥ ΠΗΓΗΣ

Οὗτος, κτίσμα τοῦ τέλους τοῦ ΙΖ' αἰ., εὐρίσκεται παρὰ τὸν ναὸν τῆς Κοιμήσεως καὶ τῶν Ταξιαρχῶν (εἰκ. 35).

Κτίτορες φέρονται οἱ πρόγονοι τοῦ ἱερομονάχου Φιλοθέου Ἀφεντάκη, ὅστις ὑπῆρξε καὶ ἐφημέριος τοῦ ναοῦ κατὰ τὸν ΙΗ' αἰ.¹.

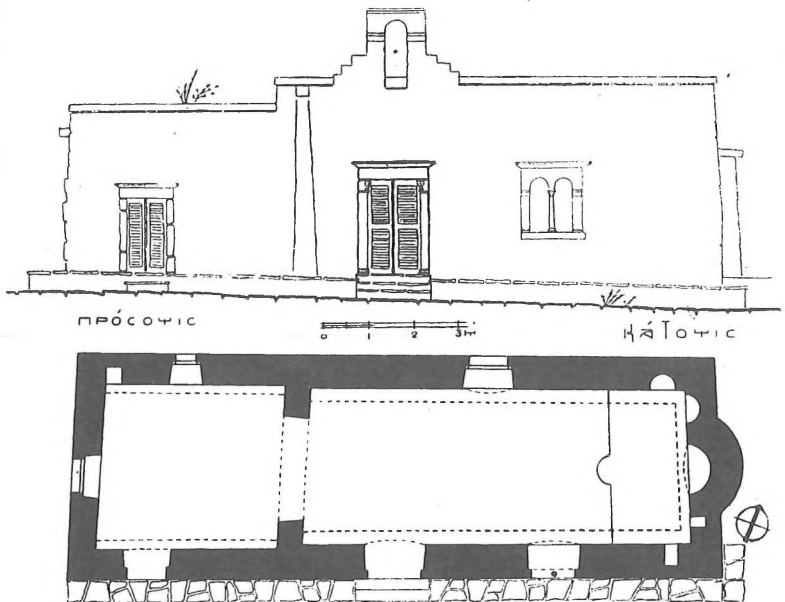
'Ο ναός εἶναι μονόκλιτος βασιλική μετ' ἐπιπέδου στέγης καὶ νάρθηκος (εἰκ. 36), τοῦ ὁποίου ὁ δυτικὸς τοῖχος ἐφάπτεται πρὸς τὸν καθολικὸν ναὸν τῆς «Παναγίας τοῦ Ροζαρίου» (Rosario)².

Τὸ τέμπλον εἶναι ξυλόγλυπτον μὲ κληματίδας. Ἡ εἰκὼν τοῦ Χριστοῦ «'Ο Βασιλεὺς τῶν Βασιλευόντων καὶ μέγας Ἀρχιερεὺς» (1.08 × 0.65 μ.) εἶναι καλῆς τέχνης, ἀνήκει δὲ εἰς σύγχρονον τοῦ Σκορδίλη ἀγιογράφου. Τὸ ὠμοφόριον τοῦ Χριστοῦ εἶναι ἀσυνήθους

1) 'Ο ναός ἀνήκει νῦν εἰς τοὺς ἀπογόνους τοῦ Ἰωάννου Ρούσσου.

2) Βλ. Δ η μ. Β α σ ι λ ε ι ἄ δ η, Αἱ ἐπιπεδόστεγοι μεταβυζαντιναὶ βασιλικά τῶν Κυκλάδων, ἐνθ' ἀν., σ. 442 - 444.

τύπου. Ὁμοίου τύπου εἰκὼν εὐρίσκεται καὶ εἰς τὸ ἐξωκκλήσιον τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ ἐπὶ τοῦ ὁμωνύμου βουνοῦ. Καλῆς ἐπίσης τέχνης ἐκ τῶν εἰκόνων τοῦ εἰκονοστασίου εἶναι ἡ εἰκὼν τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς (1.00 × 0.60 μ.) μετὰ τὴν ἐπιγραφὴν «Δέσεις τῆς δούλης τοῦ Θεοῦ Μαρίας τοῦ Ματθαίου» ἀλλὰ μετὰ στοιχεῖα ἰταλίζοντα. Λίαν χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ εἰκὼν τοῦ Προδρόμου (1.00 × 0.42 μ.)¹, ὅστις εἰκονίζεται πτερωτός, ὡς συνηθίζετο μετὰ τὴν Ἑλᾶδα. Εἰς τὴν Μικρὰν Πύλῃν ἡ εἰκὼν τοῦ Ἀρχαγγέλου Μιχαὴλ εἶναι ἔργον μεταγενεστέρου τοῦ Σκορδίλη ἀγιογράφου. Κάτω τῶν δεσποτικῶν

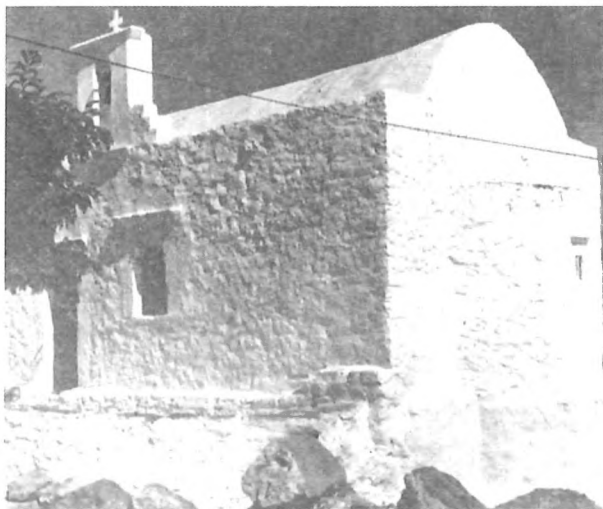

Εἰκ. 36. Ἡ κάτοψις καὶ ἡ πρόσοψις τοῦ ναοῦ τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς (Χρυσοπηγῆς).
(Σχέδιον κ. Δημ. Βασιλειάδη)

εἰκόνων, ἀντὶ θωρακίων, εἶναι αἱ εἰκόνες τῶν ἁγίων Εὐσταθίου, Γεωργίου μετὰ παραστάσεις τοῦ μαρτυρίου των περὶ, Ἀθανασίου καὶ Βαρβάρας καλῆς τέχνης. Τέλος ἀξία λόγου εἶναι ἡ μικρὰ ἐπὶ τοῦ

1) Περὶ τῆς εἰκόνος τοῦ Προδρόμου γενικῶς βλ. Γ. Σωτηρίου, Ἡ Χριστιανικὴ καὶ βυζαντινὴ εἰκονογραφία, «Θεολογία», τ. ΚΗ' (1957), σ. 489 ἐξ.

προσκυνηταρίου εικῶν τῆς εἰς Ἄδου καθόδου. Εἰς τὰ βημόθυρα ὑπάρχει ἡ ἐπιγραφή «Δέησις τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ Ἀγγέλου ἱερέως καὶ τῆς συνοδίας αὐτοῦ».

Εἰκ. 37. Ἡ Ν.Α. ἔποψις τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Νικολάου.

7. Ο ΝΑΟΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ

Οὗτος εὑρίσκεται πρὸ τῆς («Ἐπάνω Πόρτας») εἰς τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν τοῦ κάστρου. Εἶναι μονόκλιτος θολωτὴ βασιλική, κτίσμα τῶν μέσων τοῦ ΙΖ' αἰ. (εἰκ. 37).

Ἀρχικῶς ἀνῆκεν εἰς τὸν ἱερέα Γεωργάκη Ράφον¹, πιθανῶς κτίτορα αὐτοῦ καὶ μετὰ ταῦτα εἰς τὸν ἐκ τῶν ἀπογόνων του Ἐμμανουὴλ Ν. Ράμφον, ὅστις, κατὰ τὰ μέσα τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, ἐπώλησε τὸν ναὸν εἰς τὸν χωρεπίσκοπον Μιχαὴλ Σακελλαρίου Ἄντωνίου Λογοθέτην († 1903), εἰς τοὺς ἀπογόνους τοῦ ὁποίου ἀνήκει σήμερον.

1) Εἰς παράφυλλον Τριψίδιου (ἔκδ. 1672) τοῦ ναοῦ τούτου σφίζεται ἡ ἀκόλουθος «ἐνθύμησις»: «Τὸ παρὸν βιβλίον ὀνομαζόμενον Τριψίδιον ὑπάρχει ἐμοῦ τοῦ Παπαγεωργάκη Ράφου καὶ ὅποιος τὸ ἀποξενώσει δίχως τοῦ ἐμοῦ θελήματος νὰ ἔχη τὰς ἀρὰς τῶν ἁγίων Τριακοσίων δεκαοκτῶ θεοφόρων Πατέρων καὶ τοῦ ἁγίου καὶ ἱεροῦ καὶ θαυματουργοῦ Νικολάου, ἀμήν».

Εἰς τὸ τέμπλον, νεώτατον γραπτόν, εὐρίσκονται τρεῖς εἰκόνες ἔργα τοῦ Ἐμμανουὴλ ἱερέως Σκορδίλης: εἰκὼν τοῦ ἁγίου Νικολάου με δώδεκα σκηνάς ἐκ τοῦ βίου καὶ τῶν θαυμάτων τοῦ ἁγίου πέριξ

Εἰκ. 38. Εἰκὼν τοῦ ἁγίου Νικολάου εἰς τὸ τέμπλον.

καὶ τὴν παράστασιν τοῦ δωρητοῦ ἀριστερᾶ μετὰ τὴν ἐπιγραφὴν: «Δέησις τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ Νικολάου Καρλίτση» (εἰκ. 38)· εἰκὼν τῆς Ὑπαπαντῆς (1.08 × 0.79 μ.) καὶ τοῦ Συμβόλου τῆς Πίστεως (0.87 × 0.80 μ.)¹. Ἐπὶ τῆς εἰκόνοσ ταύτης εἰκονίζονται δώδεκα συνθέσεις, συμφώνως πρὸς τὰ δώδεκα ἄρθρα τοῦ Συμβόλου τῆς Πίστεως ἀνὰ τρεῖς εἰς τέσσαρας σειρὰς (1-3, 4-6, 7-9 καὶ 10-12). Ἐκ τούτων ἐπτά, αἱ 3, 4, 5, 6, 7, 8, 10, εἰκονίζουσι θέματα ἐκ τοῦ Δωδεκαῶρου, τὴν Μεταμόρφωσιν, τὸν Εὐαγγελισμόν, τὴν Γέννησιν, τὴν Σταύρωσιν, τὴν Ἀποκαθήλωσιν, τὴν εἰς Ἄδου κάθοδον, τὴν Ἀνάληψιν καὶ τὴν Πεντηκοστήν, αἱ λοιπαὶ πέντε, αἱ 1, 2, 9, 11, 12, συνδέονται πρὸς τὴν δυτικὴν εἰκονογραφίαν. Οὕτως, ἡ πρώτη σύνθεσις παριστᾷ τὴν δημιουργίαν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τοῦ Ἀδάμ καὶ τῆς Εὐῆς (ἢ Εὐᾶ ἐκ τῆς πλευρᾶς τοῦ Ἀδάμ), ἡ δευτέρα παρουσιάζει τὴν Ἀγίαν Τριάδα ἐντὸς νεφῶν (τὸν Πατέρα ἀσπαζόμενον τὸν Υἱόν), ἡ ἐνάτη παριστᾷ ἐκκλησίαν μετὰ τοὺς δύο κορυφαίους Ἀποστόλους Πέτρον καὶ Παῦλον, ἡ ἐνδεκάτη τὴν ἀνάστασιν τῶν νεκρῶν, κατὰ τὴν προφητείαν τοῦ Ἰεζεκιήλ (ΛΖ' 1-14) καὶ ἡ δωδεκάτη τὸν παράδεισον ὡς κάστρον μετὰ κήπου εἰς τὸ μέσον. Ἡ εἰκὼν αὕτη ἔχει κατὰ τοῦτο ἰδιαιτέρον ἐνδιαφέρον, ἅφ' ἑνὸς διότι εἶναι ἐκ τῶν σπανίων φορητῶν εἰκόνων μετὰ θέμα τὸ Σύμβολον τῆς Πίστεως (εἰκονίζεται συνήθως εἰς τοιχογραφίας) καὶ ἅφ' ἑτέρου διότι εἰς τὴν παράστασιν τῶν διαφόρων σκηνῶν ἀλλαχοῦ μὲν συμπτύσσει, ἀλλαχοῦ δὲ ἀναπτύσσει τὰ ὡς ἀνωτέρω εἰκονογραφικὰ θέματα· εἰς τὴν ὑπ' ἀριθ. 5 σύνθεσιν π. χ. («σταυρωθέντα τε ὑπὲρ ἡμῶν...») συμπτύσσονται παραστάσεις τῶν παθῶν, ἧτοι Ἄνοδος εἰς τὸν Γολγοθᾶν, Σταύρωσις καὶ Ἀποκαθήλωσις, καὶ τρίτον διότι κάμνει ἐπιλογὴν δυτικῶν θεμάτων, τὰ ὅποια δὲν παρουσιάζει αὐτούσια, ἀλλ' ἀφομοιώνει αὐτὰ πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς βυζαντινῆς τέχνης (πίν.15,1).

1) Μιχαήλ Χ. Γκητάκου, Ἡ διὰ τῆς ἀγιογραφίας παράστασις καὶ ἑρμηνεία τοῦ Συμβόλου τῆς Πίστεως, Ἀθήναι 1954. Τοιχογραφία τοῦ Συμβόλου τῆς Πίστεως σφύζεται εἰς τὸν ἐν Μήλω ναὸν τῆς Παναγίης «Πορτιανῆς». (Ἰωσήφ Χατζηδάκης, ἐνθ' ἀν., σ. 193) καὶ εἰκὼν τοῦ ΙΗ' αἰ. λαϊκῆς τέχνης εἰς τὸν ἐν Κύθωφ ναὸν τῆς Γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ.

8. Ο ΝΑΟΣ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΑΝΑΡΓΥΡΩΝ

Είναι κτίσμα τοῦ τέλους τοῦ ΙΖ' αἰ. καὶ εὐρίσκεται πρὸ τῆς νοτίας πύλης, τῆς «Κάτω Πόρτας», τοῦ κάστρου.

Κτίτωρ αὐτοῦ ὑπῆρξε, πιθανῶς, ὁ ἐπίσκοπος Μήλου καὶ Κιμώλου Γεράσιμος Λογοθέτης (1703)¹, καταγόμενος ἐκ Κιμώλου. Ὁ ναὸς ἀνήκει νῦν εἰς τοὺς ἀπογόνους τοῦ τελευταίου κτήτορος ἱερέως Γεωργίου Νικολάου Λογοθέτου.

Ὁ ναὸς οὗτος εἶναι μονόκλιτος βασιλικὴ τοῦ νησιωτικοῦ ἐπιπεδοστέγου τύπου μετὰ νάρθηκος, ὅστις χωρίζεται ἀπὸ τοῦ κυρίως ναοῦ δι' ὀξυκορύφου τόξου.

Τὸ τέμπλον εἶναι ξυλόγλυπτον μὲ κληματίδα εἰς ταπεινὸν ἀνάγλυφον. Ὡς θωράκια αὐτοῦ χρησιμεύουν, ὡς καὶ εἰς ἄλλους ναοὺς τῆς νήσου, εἰκόνες παριστῶσαι διαφόρους σκηνὰς τῆς Παλ. Διαθήκης. Ἐνταῦθα κάτωθεν τῶν δεσποτικῶν εἰκόνων εὐρίσκονται αἱ τῆς ἁγίας Βάτου, τῶν ἁγίων Τριῶν Παίδων ἐν τῇ καμίνῳ καὶ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου Χρυσοστόμου. Ἡ δεξιὰ εἰκὼν τοῦ τέμπλου (0.94 × 1.08 μ.) εἶναι διηρημένη εἰς δύο μέρη: ἀριστερᾷ εἰκονίζεται ἡ Δέησις, δεξιᾷ ἡ Βάπτισις καὶ οἱ ἅγιοι Ἀναργυροὶ καὶ κάτω εἰς τὸ μέσον ἡ ἁγία Αἰκατερίνη. Φέρει ἐπιγραφὴν: «Χεῖρ Ἐμμανουὴλ ἱερέως Σκορδίλη ἀρχεῖ». Εἰς τὴν εἰκόνα τῆς Θεοτόκου ὡς Ζωοδόχου Πηγῆς

Εἰκ. 39. Τμημα εἰκόνας τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς τοῦ τέμπλου τοῦ ναοῦ τῶν ἁγίων Ἀναργύρων, ἔνθα εἰκονίζεται ὁ Μήλου Γεράσιμος.

1) Ἰ. Ράμφοῦ, ἔνθ' ἀν., σ. 34 σημ. 1.

(0.97 × 0.73 μ.), εικονίζεται κάτω ἀριστερᾶ ὁ Γεράσιμος Λογοθέτης ὡς ἀρχιερεὺς φέρων μανδύαν καὶ ὤμοφόριον. Ἐπὶ τῆς εἰκόνος ἀναγράφεται: «Δέησις τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ Γερασίου ἀρχιερέως, ἐπισκόπου Μήλου καὶ Κιμώλου» (εἰκ. 39). Ἐπὶ τῆς ἀγίας Τραπεζῆς ὑπάρχει φορητὴ εἰκὼν, εἶδος τριπτύχου, ἔνθα εἰκονίζονται ὁ Ἐπιτάφιος Θρῆνος, ἡ Ἀνάστασις καὶ αἱ Μυροφόροι εἰς τὸ μνημεῖον, ἔργον τοῦ ἱερέως Ἐμμανουήλ Σκορδίλη.

Εἰκ. 40. Ἡ Ν.Α. ἀποψις τοῦ ναοῦ τῆς Μεταμορφώσεως (Σωτήρας).

9. Ο ΝΑΟΣ ΤΗΣ ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΕΩΣ

Εὐρίσκεται εἰς τὴν δυτικὴν πλευρὰν τοῦ κάστρου καὶ εἶναι κτίσμα τοῦ τέλους τοῦ ΙΖ' αἰ. (εἰκ. 40).

Ὡς προκύπτει ἐξ ἐγγράφου¹, ὁ ναὸς ἐπροικίσθη τῷ 1731 εἰς τὸν ἀναγνώστην καὶ μετὰ ταῦτα ἱερέα Ἄγγελον Μαγέρην ὑπὸ τῆς μητρὸς του καὶ τοῦ ἀδελφοῦ του Ἰωάννου, οἵτινες ὑπῆρξαν καὶ οἱ κτίτορες. Ἀκολούθως ὁ ναὸς περιῆλθεν εἰς τὴν κυριότητα τοῦ ἱερέως Ἡζέπου (Ἰωσήφ) Κυπριανοῦ, σκευοφύλακος († 1883)² καὶ τελευταῖον τοῦ ἱερέως Μάρκου Βεντούρη, εἰς τοὺς ἀπογόνους τοῦ ὁποίου ἀνήκει.

1) Βλ. τοῦτο ἐν τέλει ὑπ' ἀριθ. 18.

2) Βλ. σ. 78 τοῦ παρόντος τόμου.

Ὁ ναὸς εἶναι μονόκλιτος βασιλικὴ μετ' ἐπιπέδου στέγης καὶ νάρθηκος.

Ἐκ τῶν εἰκόνων τοῦ τέμπλου ἢ τοῦ Χριστοῦ ($0.98 \times 1.13 \mu.$), λίαν ἀξιόλογος, τέχνης τοῦ ΙΖ' αἰ., διαιρεῖται εἰς δύο μέρη· ἀριστερᾶ εἰκονίζεται ὁ Χριστὸς ἐνθρονος ὡς «Μέγας ἀρχιερεὺς» καὶ δεξιᾶ ἢ Μεταμόρφωσις καὶ ἡ Βαῖοφόρος. Ἡ πρὸς τὰ ἀριστερὰ τῆς Ὁραίας Πύλης εἰκὼν τῆς Θεοτόκου «Ἐλεούσης» ($0.70 \times 0.62 \mu.$) φέρει τὴν ἐπιγραφὴν: «Τοῦ Πάθους τὰ σύμβολα». Εἰς τὰ βημόθυρα ἀναγινώσκειται ἡ ἐπιγραφὴ: «Δέησις τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ Ἡζέπου ἱερέως μετὰ τῆς συμβίας καὶ τῶν τέκνων».

Εἰκ. 41. Ἡ Δ. ἄποψις τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Γεωργίου.

10. Ο ΝΑΟΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ

Οὗτος εὐρίσκεται εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς ἀνατολικῆς πύλης, τῆς «Ἐπάνω Πόρτας», τοῦ κάστρου καὶ εἶναι κτίσμα τοῦ ΙΗ' αἰ. (εἰκ. 41).

Τοῦ ναοῦ τούτου γίνεται μνεία εἰς ἔγγραφον τοῦ 1793¹. Εἶναι βασιλική μετ' ἐπιπέδου στέγης, ἀνακαινισθεῖσα πολλάκις. Κτίτορες αὐτοῦ ὑπῆρξαν οἱ πρόγονοι τοῦ διδασκάλου Μιχαήλ Κανᾶ, εἰς τοὺς ἀπογόνους τοῦ ὁποίου ἀνήκει σήμερον.

Αἱ εἰκόνες τοῦ τέμπλου εἶναι ἔργα τῶν μέσων τοῦ ΙΖ' αἰ. Ἡ εἰκὼν τοῦ Εὐαγγελισμοῦ φέρει ἐπιγραφήν: «Δέησις τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ Ἀντωνίου Μοδινοῦ». Ἡ εἰκὼν τοῦ ἁγίου Γεωργίου με ἐπάργυρον ἐπέπνυσιν ἔχει ἄνω τέσσαρας σκηναὶς τοῦ μαρτυρίου τοῦ ἁγίου. Ἀντὶ θωρακίων κάτω ὑπάρχουν δύο εἰκόνες τῆς ἁγίας Μαρίνης με σκηναὶς ἐκ τοῦ μαρτυρίου τῆς καὶ τοῦ ἁγίου Γεωργίου ὀλοσώμου με ἀριστερᾷ τὴν Παναγίαν βρεφοκρατοῦσαν.

Εἰς τὰς ἀργυρᾶς κανδήλας τοῦ ναοῦ ὑπάρχουν αἱ χρονολογίαι 1706, 1721 καὶ 1725.

Εἰς τὰ ἐπὶ τῆς προθέσεως δίπτυχα με χρονολογίαν 1824 ἀναφέρονται τὰ ὀνόματα τεθνεώτων Ἰωαννικίου, Ἰωαννικίου καὶ Ἀθανασίου ἱερομονάχων.

11. Ο ΝΑΟΣ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΜΑΤΡΩΝΗΣ

(«Ἁγία Κιουρᾶς»)

Οὗτος εὐρίσκεται παρὰ τὴν πλατεῖαν τοῦ δημοτικοῦ σχολείου καὶ εἶναι μονόκλιτος βασιλική μετ' ἐπιπέδου στέγης. Πιθανῶς ἀνῆκεν εἰς τὸ ἐπισκοπεῖον τῆς νήσου.

Ἡ εἰκὼν τοῦ Χριστοῦ τοῦ τέμπλου φέρει ἐπιγραφήν «Δέησις τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ Γρηγορίου ἀρχιερέως Χιοπολίτου ἀχρα'»², ὅστις ὑπῆρξεν ἐπίσκοπος Μήλου καὶ Κιμῶλου καὶ πιθανῶς κτίτωρ τοῦ ναοῦ. Εἰς τὸ τέμπλον ἀντὶ τῶν εἰκόνων τοῦ Δωδεκαόρτου διατηροῦνται ἑννέα εἰκόνες με σκηναὶς ἐκ τοῦ βίου τῆς Θεοτόκου, λαμπρᾶς κρητικῆς τέχνης, κλασσικὰ δείγματα μικρογραφίας, χρωματικῶς ἀπαράμιλλα. Εἰς ἀπεικόνισιν πολλῶν σκηνῶν ὁ ἅγιος γράφος φαίνεται ὅτι εἶχεν ὑπ' ὄψιν του τοιχογραφίας μνημειώδους διακοσμῆσεως. Εἰς τὸ τέμπλον ὑπάρχουν ἐπίσης τρεῖς μικραὶ εἰκόνες τῶν ἁγίων Ἀρτεμίου, Ματρώνης³ καὶ Προκοπίου καλῆς τέχνης.

1) Βλ. τοῦτο ἐν τέλει ὑπ' ἀριθ. 8.

2) Ἰω σ ῆ φ Χ α τ ζ η δ ἄ κ η, ἐνθ' ἀν., 203.

3) Περὶ τῆς ἁγίας Ματρώνης ὡς «Ἁγία Κιουρᾶς» βλ. Ἀρχιμ. Ἰωάννου Ἀνδρεάδου, Ἱστορία τῆς ἐν Χίῳ Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, Ἀθῆναι 1940, σ. 337.

Εικ. 42. Ἡ Ν.Δ. ἄποψις τοῦ ναοῦ τοῦ Παντοκράτορος.

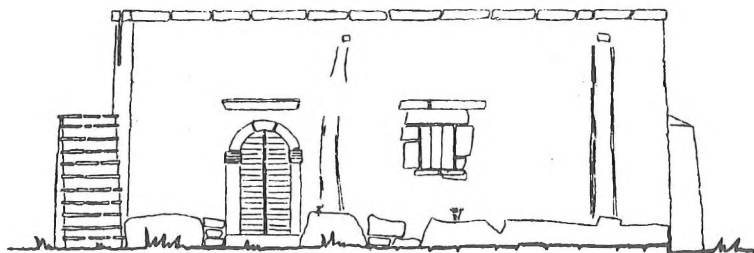
12. Ο ΝΑΟΣ ΤΟΥ ΠΑΝΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ

Ὁ ναὸς οὗτος, ὅστις τιμᾶται καὶ ἐπ' ὄνόματι τῶν ἁγίων Πάντων, εὐρίσκεται ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ λόφου «Ξαπλοβούνι», («στὴν ἀπάνω βάρδια»)¹, δεσπόζει δ', οὕτως εἰπεῖν, τῆς κωμοπόλεως τῆς Κιμῶλου (εἰκ. 42).

Εἶναι δίκλιτος βασιλικὴ μετ' ἐπιπέδου στέγης² (εἰκ.43,44). Οἱ εἰς ἐπιγραφὴν τῶν βημοθύρων τοῦ 1829 ἀναφερόμενοι Ἀντώνιος Κανᾶς καὶ Γεώργιος Γλυκοφρύδης ὑπῆρξαν ἀνακαινισταὶ καὶ οὐχὶ κτίτορες τοῦ ναοῦ. Ὁ ναὸς διατηρεῖ εἰκόνα τοῦ Ἀκαθίστου Ὑμνου, κρητικῆς τέχνης, ἀρίστης ἐκτελέσεως, πρωτότυπον δὲ διὰ τὴν σύνθεσιν καὶ τὴν σύλληψιν τῶν παραστάσεων (πίν. 15, 2). Ἡ τέχνη, ἀνκαὶ ἐν πολλοῖς ἰταλίζουσα, διατηρεῖ ἐν τῷ συνόλω τῆς τὸν βυζαντινὸν χαρακτῆρα. Εἰς τὸ μέσον εἰκονίζεται ἡ Θεοτόκος καὶ πέριξ αὐτῆς 24 σκηναὶ τοῦ Ἀκαθίστου. Φέρει ἐπιγραφὴν «Δέησις τοῦ δούλου τοῦ

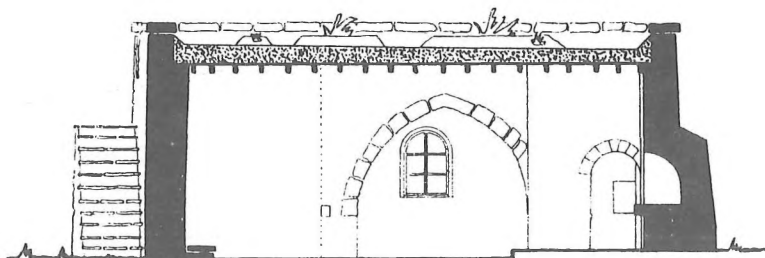
1) Βλ. Κιμωλιακά, Α' (1970), σ. 86.

2) Δ η μ. Β α σ ι λ ε ι ᾶ δ η, Αἱ ἐπιπεδόστεγοι μεταβυζαντιναὶ βασιλικά τῶν Κυκλάδων, ἐνθ' ἀν., σ. 468 - 469, 594.

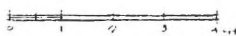

ΠΡΟΣΟΨΙΣ

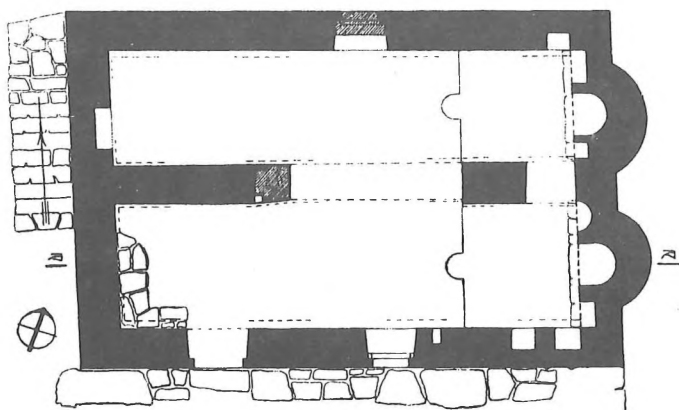
Εἰκ. 43. Ἡ πρόσοψις, μεσημβρινή ὄψις, τοῦ ναοῦ τοῦ Παντοκράτορος.
(Σχέδιον κ. Δημ. Βασιλειάδη)

ΚΑΤΟΨΙΣ

Τομή αβ

Εἰκ. 44. Κάτοψις καὶ κατὰ μῆκος τομὴ τοῦ ναοῦ τοῦ Παντοκράτορος.
(Σχέδιον κ. Δημ. Βασιλειάδη)

Θεοῦ Ἀναγνώστου Βερτέρη καὶ τῆς συνοδείας αὐτοῦ»¹. Αἱ εἰκόνες τῆς Θεοτόκου, τῆς ἁγίας Αἰκατερίνης καὶ τῶν ἁγίων Χαραλάμπους καὶ Σώζοντος, τοῦ αὐτοῦ ζωγράφου, ἀποτελοῦν μετὰ τῶν βημοθύρων καὶ τοῦ Δωδεκαόρτου ἄριστον σύνολον. Αἱ εἰκόνες τοῦ Δωδεκαόρτου τυγχάνουν ἰδιορρύθμου λαϊκῆς τέχνης. Εἶναι χαρακτηριστικὸν ὅτι εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ ὑφάσματος, τὸ ὁποῖον ἐπεκολλᾶτο ἐπὶ τῆς ἐκ γύψου προπαρασκευῆς τῆς σανίδος ὑπὸ τῶν τεχνιτῶν τῆς καλῆς ἐποχῆς, ἐνταῦθα ἔχει ἐπικολληθῆ ἄπλοῦς χάρτης.

Τὸ ἀριστερὸν κλιῖτος, ἐπ' ὀνόματι τῶν ἁγίων Πάντων, διατηρεῖ ὁμοίως γραπτὸν τέμπλον, ἔργον τοῦ Δευτερεύοντος Σίφνου μὲ χρονολογίαν «αὐκθ' Ἰανουαρίου λ'». Ὑπάρχουν ἐπ' αὐτοῦ εἰκόνες τοῦ Παντοκράτορος, τῆς Θεοτόκου, τῶν ἁγίων Πάντων, τῆς κλήσεως τοῦ Πέτρου ἐν Τιβεριάδι καὶ τῆς ἀλύσεως τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου. Τὰ βημόθυρα ἔχουν ἄνω τὴν Ἀγίαν Τριάδα καὶ κάτω τοὺς ἁγίους Εὐθύμιον καὶ Ἀντώνιον, ἡ τέχνη τῶν ὁποίων εἶναι μετρία. Ἡ ἐκτέλεσις ἰδίως τῆς εἰκόνας τοῦ Παντοκράτορος δὲν εἶναι εἰργασμένη ἀπολύτως κατὰ τὸν ἐκ παραδόσεως τρόπον. Κάτω αἱ ἀντὶ θωρακίων εἰκόνες μὲ παραστάσεις τῆς Τιβεριάδος καὶ τῆς ἀλύσεως τοῦ Πέτρου εἶναι αὐτοσχέδιοι, χαρακτηριστικαὶ τῆς λαϊκῆς φαντασίας καὶ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν ἀντιλαμβάνεται ὁ ἀγιογράφος τὰ θέματα ταῦτα. Οὕτω π. χ. εἰς τὴν παράστασιν τῆς Τιβεριάδος εἰκονίζεται ὁ Χριστὸς καλῶν τὸν Πέτρον, ὅστις σπεύδει πρὸς αὐτὸν οὐχὶ κολυμβῶν, ὡς εἴθισται εἰς παλαιότερας παραστάσεις, ἀλλὰ μέχρι τῶν γονάτων ἐντὸς τοῦ ὕδατος, ὅπισθεν δὲ αὐτοῦ τὸ πλοῖον μετὰ τῶν μαθητῶν «βαλλόντων τὸ δίκτυον». Ὅπισθεν ὡσαύτως τοῦ Χριστοῦ παρίσταται προβαλλόμενος ὁ Πέτρος ἐπὶ προοπτικοῦ βάθους ἐν μέσῳ προβάτων, ὑποδηλῶν τὸ «ποίμαινε τὰ πρόβατά μου» (Ἰωάν. κα' 16)².

1) Συμφώνως πρὸς ἐπιτοπίαν παράδοσιν ἡ εἰκὼν αὕτη τοῦ Ἀκαθίστου Ὑμνου λιτανευομένη ἐκ τοῦ ναοῦ τοῦ Παντοκράτορος εἰς τὸν ναὸν τῆς Ὁδηγητρίας κατὰ τὴν παραμονὴν τῆς ἑορτῆς αὐτῆς (Παρασκευὴ 5ης ἑβδομάδος τῶν Νηστειῶν), παρέμενεν εἰς τὸν ἐν λόγῳ ναὸν μέχρι τῆς Κυριακῆς τοῦ Θωμᾶ, ὅτε καὶ πάλιν ἐπανεφέρετο εἰς τὸν ναὸν τοῦ Παντοκράτορος.

2) Ἰ. Ράμφοῦ, Ὁ Δευτερεύων Σίφνου, σ. 12 - 13.

Β' ΝΑΟΙ ΠΑΛΑΙΟΙ ΕΚ ΒΛΘΡΩΝ ΑΝΑΚΑΙΝΙΣΘΕΝΤΕΣ

Εικ. 45. 'Ο Μητροπολιτικός ναός τῆς Παναγίας 'Οδηγητρίας.

1. Ο ΝΑΟΣ ΤΗΣ ΟΔΗΓΗΤΡΙΑΣ

Εἰς τὴν θέσιν τοῦ Μητροπολιτικοῦ ναοῦ τῆς νήσου (εἰκ. 45) ὑπῆρχε μέχρι τοῦ 1867, ὅτε ἀνηγέρθη ὁ σημερινὸς ναός, τρίκλιτος

βασιλική μετ' ἐπιπέδου στέγης, ἰδρυθεῖσα ἐν ἀρχῇ τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, τιμωμένη ἐπ' ὀνόματι τῶν Εἰσοδίων τῆς Θεοτόκου¹, τοῦ ἁγίου Νικολάου καὶ τοῦ ἁγίου Σπυριδῶνος, ὡς καὶ παρεκκλήσιον τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τοῦ ἱερέως Γερασίμου Ράφου².

1) Ἰ. Σ. Ράφου - Κ. Ἰ. Παπαδοπούλου, Λαογραφικὰ τῆς Κιμῶλου, Πειραιεὺς 1953, σ. 38 ἐξ. Χαριδήμου Γ. Μουστάκα, Συνοπτικὴ ἱστορία τῆς νήσου Κιμῶλου, Πειραιεὺς 1957, σ. 33 ἐξ. Εἰς παράφυλλον παλαιοῦ Εὐαγγελίου (ἐκδ. Βενετίας 1785) τοῦ ἐν Κιμῶλῳ ναοῦ τῆς Ὁδηγητρίας σημειοῦται ἡ κατωτέρω «ἐνθύμησις»: «1873 Ἰουλίου 15 ἐγίναν τὰ ἐγκαίνια τοῦ ἁγίου Ναοῦ τῆς Παναγίας τῶν Εἰσοδίων καὶ ἐγράφη πρὸς ἐνθύμησιν ὑπὸ Ἀλεξάνδρου Λυκούργου ἀρχιερέως».

Εἰς τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον «Κατάστιχον τῶν ἀξιολημνημονεύτων συμβεβηκότων τῶν ἡμερῶν μου» (1856) τοῦ ἐκ Κιμῶλου διδασκάλου Μάρκου Εὐθυμίου Βεντούρη, περιλαμβάνον ἀξιολόγους «ἐνθύμησεις» ἱστορικοῦ, γλωσσικοῦ καὶ λαογραφικοῦ διαφέροντος, ὑπάρχει ἡ κατωτέρω διήγησις περὶ τε τοῦ παλαιοῦ καὶ τοῦ νέου ναοῦ τῆς Ὁδηγητρίας.

«1874 Ἰουνίου 13. Ὁ ἱερὸς ἡμῶν ναός, ὁ μᾶλλον τῶν πολλῶν ἄλλων σεβόμενος, καὶ εἰς τὸ ὄνομα τῶν Εἰσοδίων τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου, κοινῶς δὲ «ἡ Ὁδηγήτρια» τιμωμένος, ὦν πρότερον τρισυπόστατος μὲν ἀλλὰ στεγαστός, τῇ κοινῇ πάντων γνώμῃ καὶ ζήλῳ ἀνωκοδομήθη ἐκ θεμελίων μεγαλείτερος καὶ θολωτός ἀπὸ τῆς 15 Μαΐου 1867 μέχρι Μαΐου περίπου τοῦ 1874, ὥστε σήμερον δὲν στερεῖται εἰμὴ τοῦ κωδωνοστασίου μόνον καὶ τῶν τέμπλων, τὰ ὅποια ταῦτα ὠκονομήθησαν ἐκ διαφόρων εἰκόνων αὐτοῦ τε τοῦ ἰδίου καὶ ἄλλων ναῶν, ἐξ ὧν δύο, ὁ τῆς Ἐλεούσης, παρὰ τῷ τοῦ Θεολόγου καὶ τῆς Εὐαγγελιστρίας μεταξὺ κείμενος καὶ ὁ τῶν Ἁγίων Τεσσαράκοντα, παρὰ τῷ τοῦ Ἁγίου Σπυριδῶνος, κατεδαφισθέντες συνεχωνεύθησαν εἰς τὸ ὕλικόν τῆς Ὁδηγητρίας. Παρατηρητέον δὲ ὅτι τὰ 7 ἔτη ἐντὸς τῶν ὁποίων ἀνωκοδομήθη καὶ ἀνενεώθη ὁ ναός δὲν διηνήθησαν ἀνελλιπῶς, ἀλλὰ μόνον κατὰ τὸ καλοκαίριον ἐνεργουμένης τῆς ἐργασίας καὶ κατὰ τὸν χειμῶνα σταματώσης. Ἐκτὸς δὲ τούτου καὶ ἐν ὀλόκληρον ἔτος παρήλθεν ἄνευ οὐδεμιᾶς ἐργασίας δι' ἔλλειψιν χρημάτων ἔδαπανήθησαν δὲ εἰς τὸ ἔργον αὐτὸ μέχρι Μαΐου ἐ. ἔ. δρχ. 34.568, κατὰ τὰς σημειώσεις τοῦ δημάρχου Δημ. Οἰκ. Ἀφεντάκη, ἐπὶ τῆς δημαρχίας τοῦ ὁποίου κατὰ δύο συνεχεῖς περιόδους, ἦτοι ἐπὶ ὀκταετίαν δημαρχήσας ἐπαρουσιάσεν, καὶ ἐν ἔλλειψει χρημάτων διάφορα ὁμόλογα Κιμωλίων ἀναδεχόμενος ἐξαργύρου καὶ ἐξώδευε. Ἦσαν δὲ τὰ ὁμόλογα αὐτὰ ὀφειλετῶν δηλ. πρὸς τὴν Ὁδηγήτριαν Κιμωλίων, τὰ ὅποια ἤρξαντο ἀπὸ τῆς ἐθνικῆς μεταπολιτεύσεως δηλ. τῆς ἐξώσεως τοῦ Ἀ' βασιλέως ἡμῶν Ὀθωνος, καὶ τῆς κατὰ συνέπειαν καθαιρέσεως τοῦ τότε δημάρχου ἡμῶν Γεωργίου Ν. Σ. Λογοθέτου, δηλ. ἀπὸ τοῦ 1862 ἔτους καὶ ἐξῆς πρὸ τοῦ ὁποίου οὐδὲν ποσὸν ἐκκλησιαστικοῦ κεφαλαίου ὑπῆρξε· παρατηρητέον ἀκόμη καὶ τοῦτο ὅτι τὸ μικρὸν τοῦτο ἀπέναντι τοιοῦτου κολοσσιαίου οἰκοδομήματος ποσὸν τῶν 34.568 δρχ. προσηνέχθη σχεδὸν ὅλον ὑπὸ Κιμωλίων ἐν τῇ πατρίδι καὶ μακρὰν αὐτῆς εὐρισκομένον. Ἐκ δὲ τῶν ξένων μόνον ὁ Ἰωάννης Προβελέγγιος εἰς δύο δόσεις ἔδωκε δρχ. χιλίας περίπου, καὶ μικρὰ τινα ποσὰ ἄλλοι· ἄπαν δὲ τὸ ὕλικόν τοῦ ναοῦ μετεφέρετο εἰς τὸν τόπον τῆς οἰκοδομῆς δωρεὰν ὑπ' ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν ἔλλειπει δὲ ἀκόμη σήμερον καὶ ἡ ἔλλειψις τοῦ λιθοστρώματος. Κεῖσθωσαν τὰ ὀλίγα ταῦτα εἰς γνώσιν τῶν μεταγενεστέρων».

2) Βλ. ἐν τέλει ἔγγραφον ὑπ' ἀριθ. 21.

Τῶν παλαιῶν τούτων ναῶν σώζονται εἰς τὸν νέον καὶ εἰς ἄλλους ἀλλαχοῦ τῆς νήσου ναοὺς πολλαὶ εἰκόνες, κουβούκλιον τοῦ ἐπιταφίου καὶ προσκυνητᾶριον.

Εἰκ. 46. Ἡ εἰκὼν τῆς Παναγίας Ὁδηγητρίας.

Ἡ εἰκὼν τῆς Παναγίας «Ὁδηγητρίας» ($0.88 \times 0.60 \mu.$), ἀξιόλογος διὰ τὴν παλαιότητά της, ἐπενδεδυμένη δι' ἀργυρᾶς ἐσθῆτος (εἰκ. 46)¹, μετεφέρθη ἐκ Σίφνου ὑπὸ Σιφνίων, οἵτινες μετόκησαν εἰς Κίμωλον ἐν ἀρχῇ τοῦ ΙΖ' αἰῶνος². Οἱ ἐκατέρωθεν τῆς κεφαλῆς τῆν Θεοτόκου ἄγγελοι καὶ ἡ κεφαλὴ τοῦ Χριστοῦ προδίδουν τέχνην τῶν παλαιολογοίων χρόνων (ΙΕ' αἰ.). Ἡ κεφαλὴ τῆς Θεοτόκου εἶναι πιθανῶς ἐπιζωγραφημένη κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰ. Λίαν ἐνδιαφέροντες εἶναι οἱ φωτοστέφανοι τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Παναγίας μὲ ἐγχαράκτους διακοσμήσεις. Ἡ τέχνη τῆς εἰκόνος μαρτυρεῖ ὅτι αὕτη προέρχεται ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἢ ἐκ Θεσσαλονίκης³ (πίν. 16, 1).

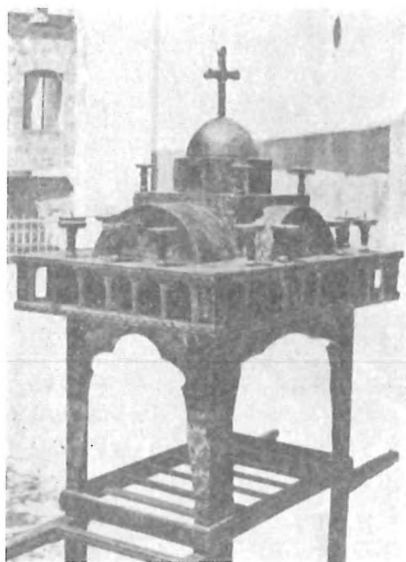
Ἡ εἰκὼν τῆς ἁγίας Κυριακῆς ($0.43 \times 0.35 \mu.$) ἔχει κρητικὴν τεχνοτροπίαν καὶ ἀνάγεται εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΖ' αἰ. Τῆς αὐτῆς περίπου ἐποχῆς εἶναι καὶ αἱ εἰκόνες τῆς Δεήσεως ($1.00 \times 0.80 \mu.$), τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου ($0.84 \times 0.60 \mu.$), ὅστις εἰκονίζεται ἐν προτομῇ μὲ ἐπιβλητικὴν μορφήν κάτωθεν τόξου, κρητικῆς τέχνης ἐπηρεασμένης ἐκ τῆς Δύσεως, τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνος ($0.84 \times 0.60 \mu.$), διαιρουμένη εἰς τέσσαρας παραστάσεις, ἐξ ὧν δεξιᾷ ὁ ἅγιος Σπυρίδων ὀλόσωμος κάτω καὶ ἡ Κοίμησις ἄνω, καὶ ἀριστερᾷ ἡ Δέησις κάτω καὶ ἡ Βάπτισις ἄνω, κρητικῆς τέχνης μὲ ἐπιγραφὴν «Δέησις τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ Ἀλεξάνδρου Ρούσου» καὶ μὲ τὸν δωρητὴν ἐν στάσει δεήσεως, τοῦ Προδρόμου ($0.86 \times 0.45 \mu.$) τῆς αὐτῆς τέχνης μὲ ἐπιγραφὴν «Δέησις τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ Καπν (πιθανῶς Καπετάν) Μιχαὴλ Γοζαδίνου ἅμα συμβίας καὶ τέκνων» μὲ τὸν δωρητὴν γονυκλινῆ δεόμενον, καὶ ἡ τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ καὶ τοῦ ἁγίου Ἀντωνίου ($0.80 \times 0.50 \mu.$). Ἡ εἰκὼν αὕτη εἶναι ἀξιόλογον ἔργον νεομακεδονικῆς τέχνης τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΖ' αἰ. (πίν. 16, 2), λαϊκοῦ ὕφους, ἀλλὰ

1) Κατὰ δημόδη παράδοσιν ἢ ἐκ Σμύρνης προερχομένη ἀργυρᾶ ἐπένδυσις τῆς εἰκόνος τῆς Ὁδηγητρίας ἀφῆρεῖτο ὑπὸ τῶν κατοίκων, φυλασσομένη κατὰ τὰς πειρατικὰς ἐναντίον τῆς νήσου ἐπιδρομὰς.

2) Ἰ. Κ. Βογιατζίδου, Κίμωλος, ἱστορικὰ ἔρευνα ὑπὲρ τῆς νήσου, Κιμωλιακά, Α', σ. 58 ἐξ. Χαριδῆμου Γ. Μουστάκα, Ἀποίκησις Σιφνίων εἰς Κίμωλον κατὰ τὸν ΙΖ' αἰ. καὶ αἱ παραδόσεις περὶ τῆς εἰκόνος τῆς Ὁδηγητρίας Κιμώλου, ἐφημ. «Σιφναϊκὰ Νέα», ἔτ. Ε', 1951, ἀρ. φ. 49, σ. 4 ἐξ. Βλ. καὶ «Φωνὴ τῆς Κιμώλου», ἔτος 9, 1954, φ. 83/84.

3) Φ. Κόντογλου, ἐνθ', ἀν. σ. 132.

μὲ στοιχεῖα ἀρχαϊκά, τὰ ὅποια χαρακτηρίζουν παλαιότερας εἰκόνας. Τοιαῦτα εἶναι ἰδίᾳ ἡ πλατεῖα παλάμη τοῦ εὐλογοῦντος ἀγίου Λουκᾶ, ὡς καὶ οἱ γυμνοὶ αὐτοῦ πόδες, ἡ εὐλογοῦσα χεὶρ τοῦ ἀγίου Ἀντωνίου καὶ αἱ πτυχώσεις τοῦ ἐσωτερικοῦ ἐνδύματος αὐτοῦ. Ἡ πτύχωση τοῦ μανδύου τοῦ ἔχει τὸν χαρακτῆρα μεταγενεστέρας τέχνης. Ὁ γενικὸς

Εἰκ. 47. Κουβούκλιον τοῦ ἐπιταφίου
τοῦ ναοῦ τῆς Ὁδηγητρίας.

Εἰκ. 48. Προσκυνητήριον τοῦ ναοῦ
τῆς Ὁδηγητρίας.

χαρακτῆρ τῆς εἰκόνας ταύτης ἔχει τὴν σφραγιδα τοῦ ζωγράφου, χωρὶς νὰ ἐκφεύγῃ οὐδ' ἐπ' ἐλάχιστον ἀπὸ τὴν αὐστηρὰν εἰκονογραφικὴν παράδοσιν τῆς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας. Σφύζεται καὶ μεγάλη εἰκὼν τῆς Δευτέρας Παρουσίας (1.30 × 0.90μ.), ἔργον τοῦ Δευτερεύοντος,

ὡς καὶ εἰκὼν τῆς Σταυρώσεως μετὰ ξυλογλύπτου πλαισίου (1.40 × 1.00 μ.) εἰς τὸ κάτω μέρος τοῦ ὁποίου παρίστανται δύο γοργόνες καὶ ἀνθοπλόκαμοι. Ἡ εἰκὼν αὕτη, ἰσχυρῶς ἐπηηρεασμένη ἐκ τῆς τέχνης τῆς Δύσεως, ἔργον πιθανῶς τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΗ' αἰ., εἶναι λίαν ἐνδιαφέρουσα εἰκονογραφικῶς, ἐδωρήθη δὲ πρό τινων ἐτῶν εἰς τὸν νέον ναόν, προτροπῇ ἡμῶν, ὑπὸ τοῦ Μάρκου Χρήστου Βεντούρη. Λέγεται ὅτι αὕτη προέρχεται ἐκ τῆς μεσαιωνικῆς πόλεως τῆς Μήλου Ζεφυρίας.

Τὸ κουβούκλιον τοῦ ἐπιταφίου κοσμεῖται μὲ παραστάσεις τῶν Παθῶν διὰ χειρὸς «Δευτερεύοντος Σίφνου, 1827 Μαΐου κθ'» (εἰκ. 47).

Τὸ προσκυνητάριον φέρει ἐπιγραφὴν «Δέσις τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ Παρθενίου ἱερομονάχου Μήλου (;) καὶ οἰκονόμου Σίφνου αψνα' διὰ χειρὸς δὲ Νικηφόρου ἱερομονάχου Κυπρίου». Εἶναι κατάκοσμον μὲ εἰκονογραφικὰς συνθέσεις τῆς θεραπείας τοῦ τυφλοῦ καὶ τῶν Μυροφόρων εἰς τὸ μνημεῖον δεξιᾶ, τῆς ψηλαφήσεως τοῦ Θωμᾶ καὶ τῆς ὁσίας Μαρίας Αἰγυπτίας μετὰ τοῦ ἀββᾶ Ζωσιμᾶ ἀριστερᾶ, τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς καὶ τῆς πυρφόρου ἀναβάσεως τοῦ προφήτου Ἡλιοῦ ἔμπροσθεν, τοῦ ἀποστόλου Πέτρου ὀλοσώμου ὀπισθεν, καὶ ἄνω τῶν Εἰσοδίων τῆς Θεοτόκου (εἰκ. 48).

Εἰκ. 49. Ὁ σημερινὸς ναὸς τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνος καὶ τῶν ἁγίων Τεσσαράκοντα. Ὁψις Β.Δ.

2. Ο ΝΑΟΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΣΠΥΡΙΔΩΝΟΣ

Εἰς τὴν θέσιν τοῦ σημερινοῦ ναοῦ (εἰκ. 49) ἐπὶ τῆς πλατείας τοῦ «Κάμπου»¹ ὑπῆρχεν ὁ παλαιὸς τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνος ναός, μονόκλιτος βασιλικὴ μετ' ἐπιπέδου στέγης, κτίσμα τοῦ τέλους τοῦ ΙΖ' αἰ. (εἰκ. 50).

Εἰκ. 50. Ὁ παλαιὸς ναὸς τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνος.

Κτίτορες αὐτοῦ ὑπῆρξαν οἱ πρόγονοι τοῦ πρωτοπαπᾶ Σαλιβαρᾶ, ἐφημερίου τοῦ ναοῦ, ὅστις εἰκονίζεται μετὰ τῆς «πρωτοπαπαδίας» (εἰκ. 52) εἰς τὸ βημόθυρον τοῦ τέμπλου.

Ὁ παλαιὸς ναὸς ἀνεκαινίσθη ὑπὸ τοῦ ὡς ἄνω κτήτορος τῷ 1814, ὅτε ὁ Δευτερεύων Σίφνου ἰστόρησε τὸ τέμπλον δι' εἰκόνων τοῦ Δωδεκαόρτου καὶ τοῦ ἀρχαγγέλου Μιχαήλ, σφζομένων εἰσέτι. Ὁ ναὸς οὗτος καὶ πάλιν ἀνεκαινίσθη τῷ 1873 ὑπὸ τοῦ ἱερέως Ἰωάννου Γεωργίου Ράμφου († 1883)², ἀνεψιοῦ τοῦ υἱοῦ τοῦ πρωτοπαπᾶ Σαλιβαρᾶ Ἰωαννικίου ἱερομονάχου († 1856), παρὰ τοῦ ὁποῖου ὁ ἐν

1) Κατ' ἀπόφασιν τῆς κοινοτικῆς ἀρχῆς τῆς νήσου, εἰς τὴν πλατεῖαν ταύτην ἐδόθη τὸ ὄνομα «Πλατεῖα Σπυρίδωνος Ι. Ράμφου Οἰκονόμου». Βλ. ἐφημ. «Φωνὴ τῆς Κιμῶλου» ἔτ. Ζ' (1952), ἀρ. φ. 71-72 Αὐγ. - Σεπτ., σ. 3.

2) Κ. Ι. Δυοβουνιώτου, ἐνθ. ἀν. σ., 28.

λόγω ἱερεὺς ἐκληρονόμησε τοῦτον καὶ ἐγένετο ἐφημέριος αὐτοῦ. Εἶ-
τα, τῷ 1901, ὁ οἰκονόμος Σπυρίδων Ἰωάννου Ράμφος ἀνεκαίνισε πάλ-

Εἰκ. 51. Εἰκὼν τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνος τοῦ τέμπλου τοῦ ναοῦ.

λιν τὸν ναόν, τὸν ὁποῖον ὁ υἱὸς τοῦ πρωτοπρεσβύτερος Ἰωάννης ἀνήγειρεν ἐκ βάρων τῷ 1956, περιλαβὼν εἰς αὐτὸν καὶ τὸν πρὸς

Εἰκ. 52. Ἡ «πρωτοπαπαδία» Σαλιβαρᾶ.
(Σχεδιάσμα Φ. Κόντογλου)

Εἰκ. 53. Εἰκὼν ἐκ τοῦ ναοῦ
τοῦ ἁγίου Σπυριδῶνος.

νότον ἠρειπωμένον ἀπὸ τοῦ 1867 ναὸν τῶν ἁγίων Τεσσαράκοντα Μαρτύρων.¹

1) Ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῶν ἐγκαινίων τοῦ νέου ναοῦ ἀνεγράφη ἡ ἀκόλουθος «ἐνθύμησις» εἰς παράφυλλον Εὐαγγελίου (ἐκδ. Βενετίας 1785) τοῦ ἐν Κιμῳλῷ ναοῦ τῆς Ὁδηγητρίας: «1962 Σεπτεμβρίου 9, ἡμέρᾳ Κυριακῇ πρὸ τῆς Ὑψώσεως, ἐτέλεσα τὰ ἐγκαινία τοῦ ἱεροῦ Ναοῦ τοῦ Ἁγίου Σπυριδῶνος καὶ τῶν Ἁγίων Μ' Μαρτύρων, ἀνακαινισθέντος καὶ εἰς τὸ πρότερον κάλλος ἐπανελθόντος ὑπὸ τοῦ αἰδεσιμολογιωτάτου Πρωτοπρεσβυτέρου Ἰωάννου Ράμφου, τῆς μητρὸς αὐτοῦ Ἑλένης πρεσβυτέρας καὶ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ, κατὰ τὴν ἐν τῇ διαθήκῃ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ μακαρίτου Οἰκονόμου Σπυριδῶνος Ἰω. Ράμφου τελευταίαν αὐτοῦ εὐσεβῆ θέλησιν.

Ὁ Σερβίαν καὶ Κοζάνης ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ
ὁ ἐκ τῆς νήσου Ἄνδρου».

Βλ. καὶ ἐφημ. «Φωνὴ τῆς Κιμῳλου», ἔτος 17 (1962) ἀρ. φ. 163 - 164.

Αἱ εἰκόνες τοῦ τέμπλου τοῦ παλαιοῦ ναοῦ διατηροῦνται εἰς τὸν νέον. Εἰς τὴν εἰκόνα τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνος (0.89 × 0.82 μ.) παρίστανται, κατὰ τὴν συνήθειαν τοῦ Σκορδίλη, δεξιᾷ ὁ ἅγιος ὀλόσωμος ὄρθιος φέρων τὸν χαρακτηριστικὸν σκουῖνον καὶ εὐλογῶν διὰ τῆς δεξιᾶς καὶ πέριξ τούτου, δεκατέσσαρες σκηναὶ ἐκ τοῦ βίου καὶ τῶν θαυμάτων του, ἀριστερᾷ δὲ ἡ Βάπτισις ἄνω καὶ ἡ Δέησις κάτω. Ἡ εἰκὼν αὕτη, ἄριστα διατηρουμένη, εἶναι δεῖγμα καλῆς κρητικῆς τέχνης, φέρει δὲ τὴν ἐπιγραφὴν «Χεὶρ Ἐμμανουὴλ ἱερέως Σκορδίλη» (εἰκ. 51). Ἡ εἰκὼν τοῦ Χριστοῦ ὡς «Ζωοδότου» (0.97 × 0.88 μ.), ἀποκοπεῖσα ἀριστερᾷ, εἶναι ἀρχαιότερα τῆς εἰκόνης τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνος, φέρει δὲ τὸν ἅγιον Ἀθανάσιον τὸν Ἀθωνίτην δεξιᾷ κρατοῦντα εἰλητάριον Ἡ εἰκὼν τῆς Θεοτόκου ὡς «Κυρίας τῶν Ἀγγέλων» εἶναι τέχνης κατωτέρας τῆς τῶν προηγουμένων. Τὸ βημόθυρον, εἰς τὸ ὁποῖον εἰκονίζεται ἡ Θεία Λειτουργία, εἶναι ἔργον τοῦ Δευτερεύοντος (1814). Ἐκ τοῦ ναοῦ τούτου προέρχεται ἡ εἰκὼν τοῦ ἁγίου Ἰωάννου Χρυσοστόμου (ἡ διὰ πλοίου ἀνακομιδὴ τοῦ λειψάνου αὐτοῦ καὶ ὁ ἀμπελὼν τῆς χήρας), ἥτις ἀπόκειται εἰς τὸ Βυζαντινὸν Μουσεῖον Ἀθηνῶν (ἀριθ. Χ.Α.Ε. 4806)¹ (εἰκ. 53).

3. Ο ΝΑΟΣ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΝΤΑ

Εἰς τὴν νοτιᾶν πλευρὰν τῆς πλατείας τοῦ «Κάμπου» ὑπῆρχε μέχρι τῶν μέσων τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, ὡς ἐσημειώσαμεν ἄνωτέρω, ναὸς τῶν ἁγίων Τεσσαράκοντα, συμπεριληφθεὶς εἰς τὸν ἐκ βάθρων ἀνεγερθέντα ναὸν τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνος καὶ ἀποτελέσας τὸ νότιον κλιῖτος αὐτοῦ (εἰκ. 49).

Ἦτο μονόκλιτος βασιλικὴ μετ' ἐπιπέδου στέγης (μῆκος 13 μ. καὶ πλάτους 4 μ.), τῆς ὁποίας ἐσφύζοντο τὰ θεμέλια. Αἱ εἰκόνες καὶ τὸ τέμπλον τοῦ παλαιοῦ τούτου ναοῦ σφύζονται εἰς ἄλλους ναοὺς τῆς νήσου.

4. Ο ΝΑΟΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ

Μονόκλιτος θολωτὴ βασιλικὴ τοῦ ΙΗ' αἰ., καταρρεῦσασα τῷ

1) Γεωργίου Λαμπάκη, Κατάλογος καὶ ἱστορία τοῦ Μουσείου τῆς Χριστιανικῆς Ἀρχαιολογίας καὶ Τέχνης (ἔκδ. β'), ἐν Ἀθήναις 1908, σ. 72 καὶ, Γεωργίου Σωτηρίου, Ὁδηγὸς τοῦ Βυζ. Μουσείου, ἐνθ' ἄν., σ. 104. Εἰς τὸν ναὸν φυλάσσεται στιχάριον, φερόμενον ὡς «στιχάριον Γρηγορίου Ε' Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως».

1932, ἔκειτο εἰς τὴν θέσιν τοῦ σημερινοῦ ναοῦ ἐπὶ τῆς πλατείας τοῦ «Κάμπου». Αὕτη ἐκ βάθρων ἀνηγέρθη πρὸ εἴκοσιν ἐτῶν δαπάναις τοῦ Ἀφεντακείου κληροδοτήματος Κιμῶλου, εἰς τὸ ὁποῖον καὶ ἀνήκει σήμερον.

Εἰκ. 54. Εἰκὼν τῆς ἁγίας Εἰρήνης.

(Σχεδίασμα Φ. Κόντογλου)

Κτίτωρ τοῦ παλαιοῦ ναοῦ ὑπῆρξεν ὁ Οἰκονόμος Δημήτριος Σάρδης. Ὁ ναὸς εἶχε ξύλινον τέμπλον μὲ γραπτὰ κοσμήματα καὶ εἰκόνας, ἔργα, κατὰ τὸ πλεῖστον, τοῦ Δευτερεύοντος Σίφνου, τοῦ

έτους 1825, ἐκ τῶν ὁποίων διεσώθησαν τινὲς ἐκ τοῦ Δωδεκαόρτου καὶ ἡ τοῦ ἀρχαγγέλου Μιχαὴλ εἰς τὸ κάτω μέρος τῆς ὁποίας εἰκονίζεται ὁ κτίτωρ μὲ ἐπιγραφὴν «Δέησις τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ Δημητρίου ἱερέως Σάρδη 1825». Ἀξιόλογος φορητὴ εἰκὼν, ἔργον τοῦ Σκορδίλη, καταστραφεῖσα κατὰ τὴν κατάρρευσιν τοῦ ναοῦ, εὐρίσκετο δεξιᾷ τοῦ τέμπλου. Εἰς αὐτὴν παρίσταντο εἰς τὸ μέσον σπήλαιον μὲ τὸν Εὐαγγελιστὴν Ἰωάννην καὶ τὸν Πρόχορον, δύο θαύματα τοῦ Θεολόγου ἄνω καὶ παραστάσεις τοῦ κύνοπος κάτω. Ἀντὶ θωρακίων εἰς τὰ χαμηλὰ μέρη τοῦ τέμπλου ὑπῆρχον δύο εἰκόνες, μία τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΗ' αἰ. μὲ παραστάσεις τῆς Βαπτίσεως, τῆς Ὑπαπαντῆς, τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν, τοῦ ἁγίου Ἀντωνίου καὶ τῆς ὁσίας Μαρίας Αἰγυπτίας καὶ ἑτέρα τῆς ἁγίας Εἰρήνης, ἔργον τοῦ Δευτερεύοντος Σίφνου (εἰκ. 54).

Γ' ΠΑΡΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΑΙ ΕΞΩΚΚΛΗΣΙΑ

Εἶναι γνωστὸν ὅτι τόσον ἐν Κιμῶλω, ὅσον καὶ εἰς τὰς ἄλλας νήσους τῶν Κυκλάδων¹, ὑπάρχει πλῆθος παλαιῶν παρεκκλησιῶν καὶ ἐξωκκλησιῶν, τὰ ὁποῖα εἶναι κατεσπαρμένα εἰς τὰ παράλια, τὰ πεδινὰ καὶ τὰ ὄρεινὰ μέρη αὐτῶν. Πολλὰ τούτων ἀνεκαινίσθησαν κατὰ διαφόρους χρόνους ἐκ βάρων, ἄλλα ὅμως σφύζονται ἀμετάβλητα εἰσέτι ἀπὸ τῆς ιδρύσεώς των.

Περὶ τούτων κάμνομεν κατωτέρω σύντομον λόγον οὐ μόνον διὰ τὴν ἱστορίαν ἐνὸς ἐκάστου ἐξ αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ δηλωθοῦν τὰ τοπωνύμια μεθ' ὧν συνδέονται, ὡς καὶ τὰ ὀνόματα τῶν εὐλαβῶν κτιτόρων αὐτῶν. Σημειωτέον πρὸς τούτοις ὅτι τινὰ τούτων φέρονται εἰς τοπικὰς λαϊκὰς παραδόσεις, χρονολογουμένας ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς τουρκοκρατίας.

1) ΑΓΙΟΥ ἈΘΑΝΑΣΙΟΥ. Ἐξωκκλήσιον εἰς τὴν θέσιν «Ἐπάνω Κλήμα» ἐπὶ τοῦ σπηλαιώδους ὀμωνύμου ναΐσκου², ἀνεγερθὲν πρὸ τεσσαράκοντα πέντε ἐτῶν ὑπὸ τοῦ Γεωργίου Χρήστου Λογοθέτου καὶ τοῦ Στυλιανοῦ Δομνίνικου Ράμφου.

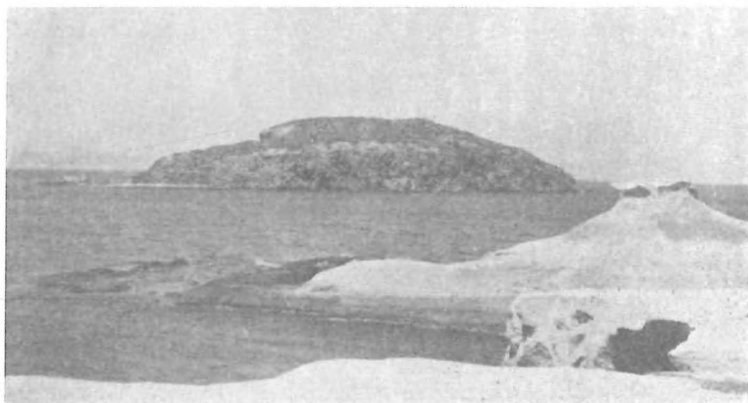
1) Μάρκου Ἀ. Σιώτου, Τὰ ἐξωκκλήσια τῆς νήσου Τήνου, Ἀθήναι 1961.

2) Βλ. σ. 183 σημ. 1 τοῦ παρόντος τόμου.

2) ΑΓΙΑΣ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗΣ. Κεῖται εἰς τὴν θέσιν «Πέρρου», ἀνεγερθὲν ἐκ βάθρων ὑπὸ τοῦ Γεωργίου Ἐλευθερίου Χαρατσῆ τῷ 1958.

3) ΑΓΙΑΣ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗΣ. Εὐρίσκεται ἐπὶ ὑψώματος εἰς εἰς τὸν ὄρμον τῆς «Γούπας», ἀνεγερθὲν ἐκ βάθρων κατὰ τὰ μέσα τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ὑπὸ τοῦ Ἐμμανουὴλ Βορδώνη. Ἀνήκει νῦν εἰς τοὺς κληρονόμους τοῦ Βασιλείου Βορδώνη.

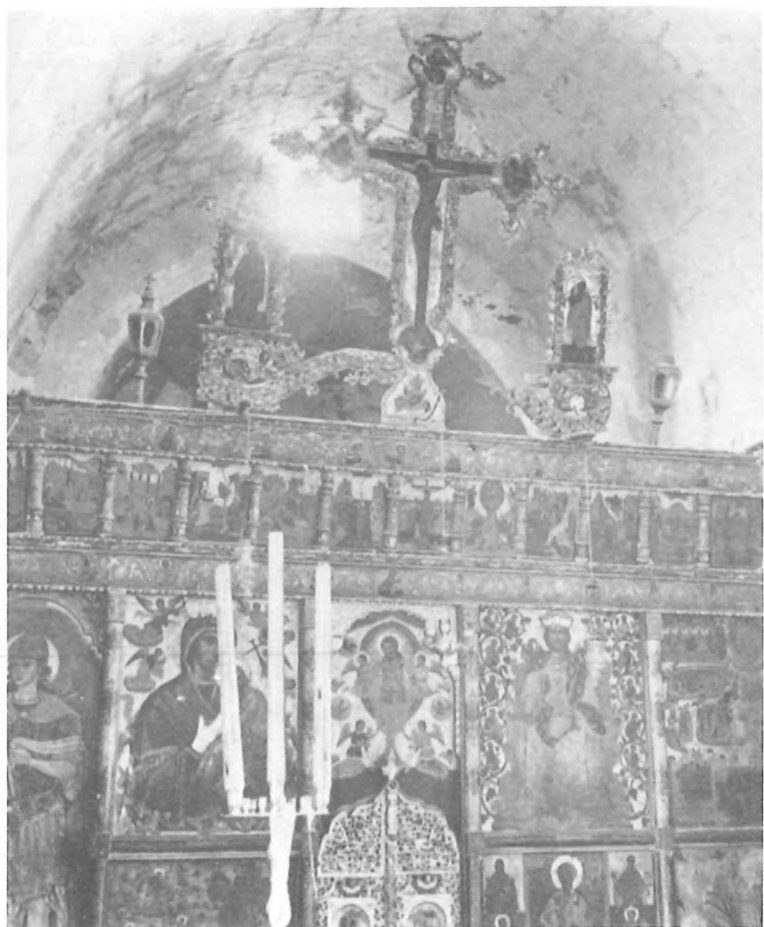
4) ΑΓΙΩΝ ΑΝΑΡΓΥΡΩΝ. Κεῖται εἰς τὴν θέσιν «Ξεύρει». Εἶναι κτίσμα τοῦ τέλους τοῦ ΙΗ' αἰ. καὶ ἀνήκει εἰς τοὺς ἀπογόνους τοῦ Ἰωάννου Γεωργίου Ρούσσου.

Εἰκ. 55. Ἡ νησίς τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου.

5) ΑΓΙΟΥ ΑΝΔΡΕΟΥ. Παλαιὸς ναῖσκος ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου, τοῦ ὁποίου σώζονται τὰ εἰρείπια, ὑπῆρχεν ἐπὶ τῆς ὁμωνύμου νησίδος πρὸς Δ. τῆς Κιμώλου (εἰκ. 55). Οὗτος ἀνηγέρθη ἐκ βάθρων ἐπὶ τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τῆς Κιμώλου εἰς τὴν θέσιν «Λίμνη» τῷ 1954 ὑπὸ τοῦ Φωτίου Ἀφεντάκη. Τιμᾶται καὶ ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου Στρατηλάτου.

6) ΑΓΙΑΣ ΑΝΝΗΣ (παρεκκλ.). Μνεῖα τούτου γίνεται εἰς ἔγγραφον τοῦ 1727. Εὐρίσκεται εἰς τὴν θέσιν «Μῦλος», παρὰ τὸ δημοτικὸν σχολεῖον, καὶ ἀνήκει εἰς τοὺς ἀπογόνους τοῦ Ματθαίου Ἐμμανουὴλ Βορδώνη. Διατηρεῖ παλαιὰν εἰκόνα τῆς Γεννήσεως τῆς Θεοτόκου, λαϊκῆς τέχνης.

1. Τὸ τέμπλον τοῦ ναοῦ τῆς Κοιμήσεως Κιμώλου.

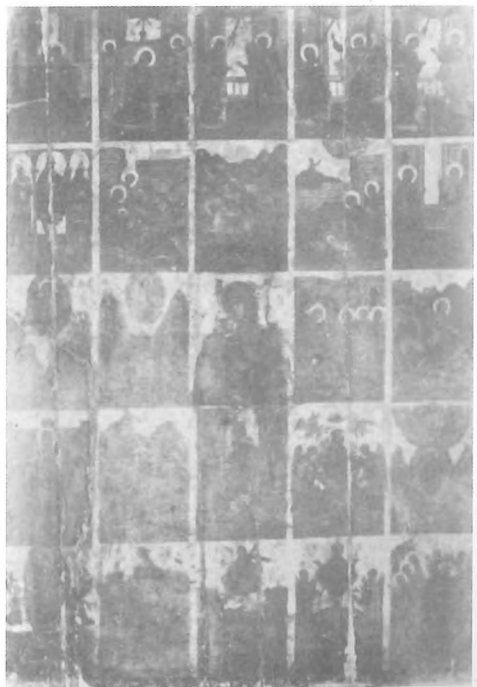
1. Εικόνη τῆς Παναγίας Ὁδηγη-
τρίας τοῦ ναοῦ τοῦ Χρυσοστόμου.

2. Μαρμαρίνη εικόνη τῆς Παναγίας
τοῦ ναοῦ τῶν Ταξιαρχῶν.

1. Εικόν τοῦ Συμβόλου τῆς Πίστεως
τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγ. Νικολάου.

2. Εικόν τοῦ Ἀκαθίστου Ὑμνου τοῦ
ναοῦ τοῦ Παντοκράτορος.

1. Ἡ εἰκὼν τῆς Ὁδηγητρίας τοῦ ναοῦ τῶν
Εἰσοδίων (Μητροπολιτικοῦ ναοῦ)
ἀνευ τῆς ἀργυρᾶς ἐπενδύσεως.

2.

Εἰκὼν τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ
καὶ τοῦ Ἁγ. Ἀντωνίου τοῦ ναοῦ
Εἰσοδίων.

7) ΑΓΙΟΥ ΑΝΤΩΝΙΟΥ. Ἐπὶ ὑψώματος εἰς τὸν ὄρμον «Ρέμμα». Τοῦτο ἀνεκαινίσθη ἐκ βάρων πρὸ ὀγδοήκοντα ἐτῶν ὑπὸ τοῦ δήμου Κιμώλου καὶ ἀνήκει εἰς τὴν οἰκογένειαν τοῦ Ἰωάννου Βεντούρη.

8) ΑΓΙΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ. Εἰς τὴν θέσιν «Καυκάρεις» ἀνηγέρθη ἐκ βάρων τῷ 1895 ὑπὸ τοῦ Κωνσταντίνου Ἀφεντάκη, ἐμπόρου ἐν Χαλκίδι, καὶ ἀνήκει νῦν εἰς τοὺς κληρονόμους του.

9) ΑΓΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ. Τοῦτο κεῖται εἰς τὴν ὁμώνυμον θέσιν πρὸς βορρᾶν τῆς νήσου, ἀνεγερθὲν ἐκ βάρων πρὸ 60ετίας ὑπὸ τοῦ Γεωργίου Νικολάου Βεντούρη.

10) ΑΓΙΟΥ ΒΛΑΣΙΟΥ. Εἰς τὴν θέσιν «Δέκας» ἀνηγέρθη ἐκ βάρων τῷ 1953 ὑπὸ τοῦ πρωτοπρεσβυτέρου Ἰωάννου Σπ. Ράμφου καὶ ἀνήκει εἰς τοὺς κληρονόμους τῆς Ὀλγας Δομνίκου Ράμφου. Μνεῖα τοῦ παλαιοῦ ναύσκου γίνεται εἰς ἔγγραφον τοῦ 1727. Σφίζεται μικρὰ εἰκῶν τοῦ ἁγίου Βλασίου, ἔργον τοῦ Δευτερεύοντος.

11) ΓΕΝΕΣΙΟΥ ΤΟΥ ΠΡΟΔΡΟΜΟΥ. Τοῦτο εὑρίσκεται εἰς τὴν θέσιν «Πύργος», ἀνεγερθὲν ἐκ βάρων τῷ 1960 ὑπὸ τοῦ ὡς ἄνω πρωτοπρεσβυτέρου καὶ ἀνήκον εἰς τοὺς κληρονόμους τοῦ Δημητρίου καὶ τῆς Ζαμπέτας Λογοθέτου.

12) ΑΓΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ. Εἰς τὴν θέσιν «Ἀμόνι», ἀνεγερθὲν ἐκ βάρων ὑπὸ τοῦ Μάρκου καὶ τῆς συζύγου του Παγώνας Βεντούρη κατὰ τὰ τέλη τοῦ παρελθόντος αἰῶνος.

13) ΑΓΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ. Εἰς τὴν θέσιν «Πράσα». Κτίτορες αὐτοῦ ὑπῆρξαν ὁ Χρῆστος καὶ ἡ σύζυγός του Μαρία Παρίου. Τοῦτο ἀνήκει σήμερον εἰς τοὺς κληρονόμους τοῦ Δημητρίου Ἀφεντάκη.

14) ΑΓΙΟΥ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ. Εἰς τὴν θέσιν «Χώνη», ἀνεγερθὲν ἐκ βάρων ὑπὸ τοῦ Γεωργίου Βεντούρη κατὰ τὰ τέλη τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, εἰς τοὺς ἀπογόνους τοῦ ὁποίου νῦν ἀνήκει. Εἰς τὸν ναύσκον σφίζεται μικρὰ εἰκῶν τοῦ ἁγίου Γρηγορίου, ἔργον τοῦ Δευτερεύοντος Σίφνου.

15) ΑΓΙΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ. Κεῖται εἰς τὴν θέσιν «Παύλου» καὶ ἀνηγέρθη ἐκ βάρων πρὸ πενήτηκοντα ἐτῶν ὑπὸ τοῦ Φιλίππου Δημητρίου Ἀντιβάχη. Σφίζεται ἡ παλαιὰ εἰκῶν τοῦ ἁγίου Δημητρίου.

16) ΑΓΙΟΥ ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ. Εὑρίσκεται εἰς τὴν θέσιν «Ἐηρόκαμπος». Ἀνηγέρθη ἐκ βάρων πρὸ ἑκατὸν περίπου ἐτῶν ὑπὸ

τοῦ Χρήστου Βεντούρη καὶ ἀνήκει νῦν εἰς τοὺς κληρονόμους τοῦ υἱοῦ του Μάρκου Βεντούρη.

17) ΑΓΙΟΥ ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ. Κεῖται εἰς τὴν θέσιν «Ἄλυκῆ» καὶ ἀνηγέρθη ἐκ βάρων πρὸ πενήκοντα ἐτῶν ὑπὸ τοῦ Ἀγγελέτου καὶ τῆς συζύγου του Μοσχοῦς Κανᾶ. Σφύζεται μικρὰ εἰκὼν τοῦ ἁγίου Ἐλευθερίου ἐφθαρμένη, τοῦ παλαιοῦ ναῖσκου.

18) ΑΓΙΟΥ ΕΥΣΤΑΘΙΟΥ (παρεκκλ.)¹. Εὐρίσκεται εἰς τὸ

Εἰκ. 56. Τὸ παρεκκλήσιον τοῦ ἁγίου Εὐσταθίου.

βόρειον ἄκρον τῆς κωμοπόλεως (εἰκ. 56), ἀνεγερθὲν ἐκ βάρων τῶ 1896 ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου Μουστάκα. Ἀνήκει νῦν εἰς τοὺς κληρονόμους τοῦ υἱοῦ του Πέτρου Μουστάκα, διατηρεῖ δ' εἰκὼνα τοῦ

1) Ναὸς παλαιὸς ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Εὐσταθίου ὑπῆρχε καὶ ἐπὶ τῆς ὁμωνύμου νησίδος, κειμένης πρὸς Ν. τοῦ ὄρμου τῆς «Ψάθης» (εἰκ. 57). Ὁ περιηγητὴς Pasch van Krienen (Breve descriptione dell' Archipelago (1771), ἐκδ. Ross, Hall, 1860, σ. 26), προφανῶς ἐκ παραδρομῆς, τοὺς δύο ὀρθοδόξους ναοὺς τοῦ ἁγίου Γεωργίου καὶ ἁγίου Νικολάου καὶ ἕτερον τῶν δυτικῶν, εὐρισκομένους ἐπὶ τῆς νησίδος Ἁγιονήσιον («Ἅγιος Γεώργιος»), ἐτοποθέτησεν εἰς τὴν νησίδα «Ἅγιος Εὐστάθιος» (Ι. Ράμφου, Κιμωλιακά, 1933, σ. 43). Τῷ 1919 ἀνηγέρθη ἐκ βάρων ναῖσκος ἐπὶ τῆς νησίδος ταύτης ὑπὸ τοῦ Δημητρίου Νικολάου Χαλκιοπούλου, ναυτικοῦ, ἀνήκων νῦν εἰς τοὺς κληρονόμους του.

ἀγίου Εὐσταθίου ἐφθαρμένην, ἀνήκουσαν εἰς τὸν παλαιὸν ὀμώνυμον ναῦσκον, οὗτινος γίνεται μνεία εἰς ἔγγραφον τοῦ 1775.

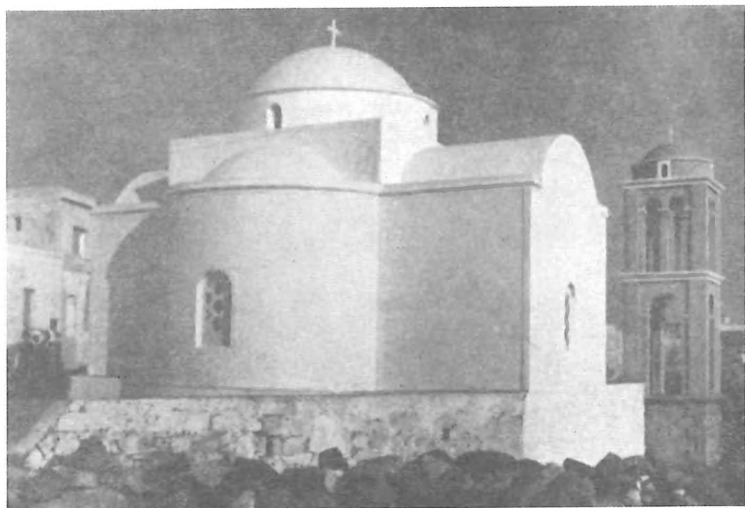
Εἰκ. 57. Ἡ νησις τοῦ ἀγίου Εὐσταθίου καὶ εἰς τὸ βάθος ἡ Πολύαιγος.

19) ΑΓΙΟΥ ΘΕΟΔΟΣΙΟΥ. Τοῦτο εὑρίσκεται εἰς τὴν θέσιν «Τριάντα» καὶ ἀνηγέρθη ἐκ βάρων τῶ 1960 ὑπὸ τοῦ Στυλιανοῦ Ἰωάννου Ἀφεντάκη.

20) ΘΕΟΣΚΕΠΑΣΤΟΥ (παρεκκλ.). Κεῖται ἐντὸς τῆς κωμοπόλεως (εἰκ. 58), ἀνεγερθεὶς ἐκ βάρων τῶ 1953 ὑπὸ τῶν κατοίκων τῆς νήσου. Ὁ παλαιὸς ναῦσκος, τιμώμενος ἐπ' ὄνόματι τῆς Ὑπαπαντῆς, ἀνῆκεν εἰς τὴν οἰκογένειαν τοῦ Σταύρου Νικολάου Λογοθέτου ¹. Τούτου ὁ υἱὸς Ἰωάννης, ἰατρός, διὰ διαθήκης του, τῶ 1933, κατέλιπε τὸν ἐν λόγῳ ναῦσκον εἰς τὸν ναὸν τῆς Ὁδηγητρίας. Ὁ ναὸς τιμώμενος καὶ ἐπ' ὄνόματι τῆς Σκέπης τῆς Θεοτόκου διατηρεῖ εἰκόνα τῆς Παναγίας «Θεοσκεπάστου», ἔργον τοῦ ΙΗ' αἰ. (εἰκ. 59).

21) ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΠΡΟΔΡΟΜΟΥ (ἀποτομῆς

1) Οὗτος ὑπῆρξεν ἐν Σύρῳ ἀνακριτὴς εἰς τὴν δίκην τοῦ Θεοφίλου Καίτη. Ἀπεβίωσε τῇ 13 Ἀπριλίου 1872. Βλ. καί, Δημ. Πασχάλη, Θεοφίλος Καίτης, Ἀθήναι 1928, σ. 177 - 178.

Εικ. 58. Τὸ παρεκκλήσιον τῆς Θεοσκεπάστου.

Εικ. 59. Εἰκὼν τῆς Παναγίας «Θεοσκεπάστου».

τῆς Κεφαλῆς). Κεῖται εἰς τὴν θέσιν «Λεμπούνια», ἀνεγερθεὶς ἐκ βάρθρων πρὸ ἐξήκοντα περίπου ἐτῶν ὑπὸ τοῦ Ἐμμανουὴλ Λογοθέτου.

22) ΚΟΙΜΗΣΕΩΣ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ. Εἰς τὴν θέσιν «Ξηρόκαμπος». Τοῦτο ἀνηγέρθη ἐκ βάρθρων τῷ 1922 ὑπὸ τοῦ Κωνσταντίνου Φραγκιᾶ Ράμφου καὶ ἀνήκει νῦν εἰς τὸν υἱὸν τοῦ Φώτιου Ράμφου.

23) ΚΟΙΜΗΣΕΩΣ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ. Πρόκειται περὶ σπηλαιώδους ναῖσκου εἰς τὴν θέσιν «Ζεφοκάλαμον»¹, ὅστις ἀνήκει εἰς τὸν Γεώργιον Σταύρου Βεντούρη.

24) ΑΓΙΑΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ. Κεῖται εἰς τὴν ὁμώνυμον θέσιν, ἀνεγερθὲν ἐκ βάρθρων πρὸ τριάκοντα ἐτῶν ὑπὸ τοῦ Γεωργίου Δημητρίου Βεντούρη. Εἰς αὐτὸ φυλάσσεται μικρὰ εἰκὼν τῆς ἁγίας Κυριακῆς, ἔργον τοῦ Δευτερεύοντος Σίφνου, ἀνήκουσα εἰς τὸν παλαιὸν ὁμώνυμον ναῖσκον, τοῦ ὁποίου μνεῖα γίνεται εἰς ἔγγραφον τοῦ 1727.

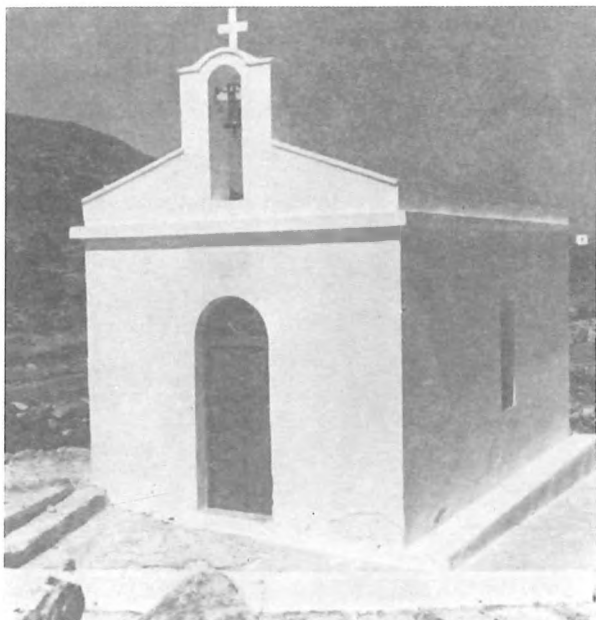
25) ΑΓΙΩΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΚΑΙ ΕΛΕΝΗΣ. Κεῖται εἰς τὴν θέσιν «Γριάντα» καὶ ἀνηγέρθη ἐκ βάρθρων τῷ 1955 ὑπὸ τοῦ Γεωργίου Ἰωάννου Ζαννέτη.

26) ΑΓΙΟΥ ΜΑΜΑΝΤΟΣ. Ἀναφέρεται εἰς ἔγγραφον τοῦ 1699. Ἀνηγέρθη ἐκ βάρθρων τῷ 1907 ἐπὶ λοφίσκου πρὸς Δ. τῆς κωμοπόλεως ὑπὸ τοῦ Ζέππου Ἀφεντάκη καὶ τῆς συζύγου του Ἀνθούσης.

27) ΑΓΙΑΣ ΜΑΡΙΝΗΣ (παρεκκλ.). Τιμᾶται καὶ ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Σάββα (εἰκ. 60). Ἦτο ἡρειπωμένον πρὸ ἐτῶν παρὰ τὴν θέσιν ὅπου τὸ ὀστεοφυλάκιον τοῦ νεκροταφείου τῆς νήσου. Ἀνηγέρθη τῷ 1960 εἰς τὴν ὁδὸν τὴν ἄγουσαν εἰς τὸν ὄρμον τῆς «Ψάθης» ὑπὸ τοῦ πρωτοπρεσβυτέρου Ἰωάννου Σπ. Ράμφου καὶ ἀνήκει εἰς τὴν οἰκογένειαν Νικολάου Πέτρου Μουστάκα.

28) ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΕΩΣ ΤΟΥ ΣΩΤΗΡΟΣ. Κεῖται εἰς τὴν θέσιν «Κλῆμα» (εἰκ. 61), ἔνθα ὑπῆρχον πρὸ δύο περίπου αἰῶνων δύο ναῖσκοι. Ὁ Λεωνίδας Ἀντωνίου Βορδώνης τῷ 1960 ἀνῆγειρεν ἐνταῦθα τὸν ἐν λόγῳ ναῖσκον, τιμώμενον καὶ ἐπ' ὀνόματι τῆς Δευτέρας Παρουσίας. Περὶ τοῦ δευτέρου τούτου ναῖσκου ὑπάρχουν διάφοροι θρυλικά διηγήσεις, ἀναφερόμεναι εἰς τοὺς κατὰ τὴν τουρκοκρατίαν λυμαινομένους τὸ Αἰγαῖον πειρατάς.

1) Βλ. σελ. 183 σημ. 1 τοῦ παρόντος τόμου.

Εικ. 60. 'Ο νατακος τῆς ἁγίας Μαρίας.

Εικ. 61. 'Η «Σωτήρα» εἰς τὸ «Κλήμα».

29) ΑΓΙΟΥ ΜΗΝΑ. Τοῦτο εὑρίσκεται εἰς τὸν δυτικὸν βραχίονα τοῦ ὀμωνύμου ὄρμου, ἀνακαινισθὲν ἐκ βάθρων τῷ 1887 ὑπὸ τοῦ δήμου Κιμώλου. Παλαιὸς ναῦσκος τοῦ ἁγίου Μηνᾶ, τοῦ ὁποῦοι σφύζονται τὰ ἐρείπια, ὑπῆρχεν εἰς τὸν ἀνατολικὸν βραχίονα τοῦ ὄρμου. Τοῦτον ἀναφέρει ὁ Pasche van Krienen (*Breve descriptione dell' Archipelago* (ἔκδ. Ross), Hall (1860), σ. 25), ἐπισκεφθεὶς τὴν νῆσον τῷ 1771. Τὸ τέμπλον καὶ αἱ εἰκόνες τοῦ ναῦσκου προέρχονται ἐκ τοῦ παλαιοῦ ναοῦ τῆς Ὁδηγητρίας. Εἰς τὴν εἰκόνα τῶν Πειρασμῶν τοῦ Κυρίου, τοῦ Δευτερεύοντος, ὑπάρχει ἡ ἀκόλουθος ἐπιγραφή: «... εὐτρεπισθέντος τῆς ἐκκλησίας ὑπὸ τῆς κοινῆς δαπάνης τε καὶ προθυμίας ἐπιστασίας τοῦ Οἰκονόμου τε Σάρδη, 1809».

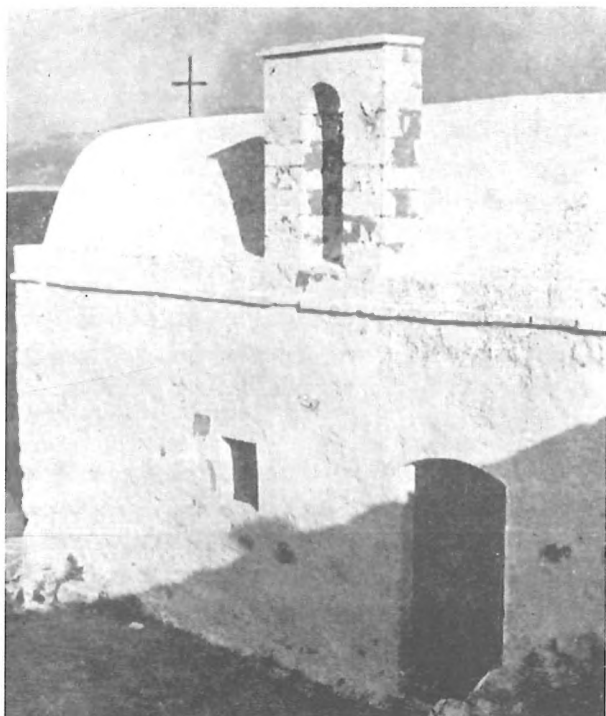
30) ΑΓΙΟΥ ΜΟΔΕΣΤΟΥ. Κεῖται εἰς τὴν θέσιν «Φανάρα», ἀνακαινισθὲν ἐκ βάθρων τῷ 1925 ὑπὸ τοῦ Μάρκου Χρήστου Βεντούρη, εἰς τοὺς κληρονόμους τοῦ ὁποῦοι νῦν ἀνήκει. Διασφύζει μικρὰν εἰκόνα τοῦ ἁγίου Μοδέστου, ἔργον τοῦ Δευτερεύοντος, ἀνήκουσαν εἰς τὸν παλαιὸν ναῦσκον.

31) ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ. Κεῖται εἰς τὸν ὄρμον τῆς «Ψάθης» καὶ εἶναι κτίσμα τοῦ ΙΗ' αἰ. (εἰκ. 62). Μνεῖα τοῦ ναῦσκου γίνονται ὑπὸ τοῦ ἐπισκεφθέντος τὴν νῆσον τῷ 1778 περιηγητοῦ Sonnini (*Voyage en Grèce* (ἔκδ. β'), Paris 1801, τ. 2, σ. 5). Εἰκὼν τῆς Παναγίας «Ἐλεούσης» καλῆς τέχνης διατηρεῖται εἰς τὸ τέμπλον.

32) ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ. Κεῖται εἰς τὸν ὀμώνυμον ὄρμον πρὸς Α. τῆς νήσου καὶ εἶναι κτίσμα τῶν μέσων τοῦ ΙΗ' αἰ. (εἰκ. 63). Κτίτωρ αὐτοῦ ὑπῆρξεν ὁ πλοίαρχος Δημήτριος Καντσός. Ὁ ναῦσκος περιῆλθεν ἀκολούθως εἰς τὸν υἱὸν του Λεονάρδου, πλοίαρχον καὶ τοῦτον, κατόπιν δ' εἰς τὴν θυγατέρα αὐτοῦ Εἰρήνην. Νῦν ἀνήκει εἰς τὸν ἐκ τῶν ἀπογόνων των οἰκονόμον Δημήτριον Σπ. Ράμφον. Ἐπὶ τοῦ τέμπλου σφύζεται μεγάλη εἰκὼν τῆς Δεήσεως, καλῆς τέχνης, με ἐπιγραφήν: «Μνήσθητι Κύριε τῆς δούλης τοῦ Θεοῦ Καλῆς καὶ τῶν τέκνων αὐτῆς ΑΧΝ'». Ὑπάρχουν ἐπίσης καὶ δύο μικραὶ παλαιαὶ εἰκόνες τῆς Θεοτόκου καὶ τοῦ ἁγίου Νικολάου, λαϊκῆς τέχνης.

33) ΠΑΝΑΓΙΑΣ ΕΛΕΟΥΣΗΣ (παρεκκλ.). Τοῦτο εὑρίσκεται εἰς τὸ Μέσα Κάστρον (εἰκ. σελ. 182) ἐπὶ τοῦ ἀσκητηρίου τῆς ὁσίας

Μεθοδίας, ὅπου φυλάσσονται καὶ τὰ λείψανα αὐτῆς¹. Ὁ παλαιὸς ναὸς τῆς Ἐλεούσης ὑπῆρχε μέχρι τῶν μέσων τοῦ παρελθόντος αἰῶνος παρὰ τὸν ναὸν τῆς Εὐαγγελιστρίας².

Εἰκ. 62. Ὁ ἅγιος Νικόλαος τῆς «Ψάθης». Ὅψις Β.

34) ΑΓΙΟΥ ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΟΝΟΣ. Τοῦτο κεῖται εἰς τὴν ὁμώνυμον θέσιν, ἀνωθι τῆς «Ἀλυκῆς», ἀνεγερθὲν ἐκ βάρων πρὸ ἑκατὸν περίπου ἐτῶν ὑπὸ τοῦ Μάρκου Λογοθέτου καὶ ἀνακαινισθὲν τῷ 1902 ὑπὸ τοῦ υἱοῦ του Νικολάου Λογοθέτου, εἰς τοὺς κληρονόμους

1) Βλ. Γερασίμου Μοναχοῦ Μικραγιαννανίτου, Βίος τῆς Ὁσίας Μεθοδίας, Κιμωλιακά, Β' (1972), σ. 171 ἐξ.

2) Βλ. «Φωνὴ τῆς Κιμῶλου» (1961) φ. 148/149, σ. 3.

τοῦ ὁποίου νῦν ἀνήκει. Διατηρεῖ παλαιὰν εἰκόνα τῆς Παναγίας, δωρηθεῖσαν ὑπὸ τῆς οἰκογενείας τοῦ Δημητρίου Γεωργίου Βενιέρη.

Εἰκ. 63. Ὁ ἅγιος Νικόλαος εἰς τὸ ὁμώνυμον ἀκρωτήριον.

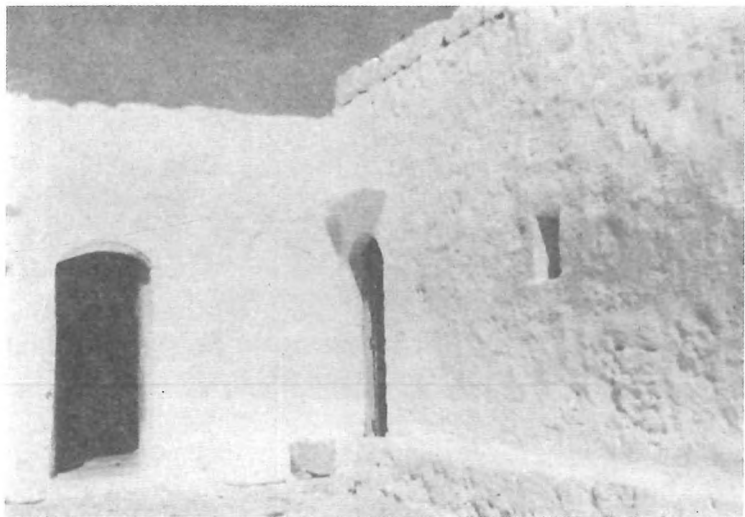
35) ΑΓΙΟΥ ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΟΝΟΣ. Κεῖται εἰς τὴν θέσιν «Μαυροσπήλια». Ὁ παλαιὸς ναῖσκος, τὸν ὁποῖον ἀνήγειρεν ἐκ βάθρων τῷ 1953 ὁ Νικόλαος Θεμιστοκλέους Μουστάκας, ἀνήκεν εἰς τὴν οἰκογένειαν τοῦ Σταύρου Νικολάου Λογοθέτου.

36) ΑΓΙΑΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ. Τοῦτο κεῖται ἐπὶ τοῦ λόφου «Ξαπλοβούνι», τιμᾶται δὲ καὶ ἐπ' ὀνόματι τῶν ἁγίων Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης. Εἶναι δίκλιτος βασιλικὴ μετ' ἐπιπέδου στέγης, ἀνεγερθεῖσα ἐκ βάθρων τῷ 1880 ὑπὸ τοῦ Γεωργίου Ἰακώβου Ρούσσου, εἰς τοὺς ἀπογόνους τοῦ ὁποίου νῦν ἀνήκει.

Τὰ τέμπλα τῶν δύο παρεκκλησίων καὶ αἱ ἐπ' αὐτῶν εἰκόνες προέρχονται ἐκ τῶν παλαιῶν ναῶν τῆς Ὁδηγητρίας καὶ τῶν ἁγίων Τεσσαράκοντα. Ἡ εἰκὼν τῆς Παναγίας («Ἐλεούσης») τοῦ τέμπλου τοῦ νοτίου κλίτους εἶναι ἀρίστης τέχνης κρητικῆς σχολῆς. Εἰς τὴν

λαογραφικῷ διαφέροντος εἰκόνα τοῦ ἁγίου Νικολάου εἰκονίζεται κάτω θαῦμα τοῦ ἁγίου εἰς κινδυνεῦον πλοῖον. Αἱ εἰκόνες τοῦ βορείου κλίτους εἶναι ἔργα τοῦ Δευτερεύοντος (1809).

37) ΑΓΙΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ. Κεῖται εἰς τὴν θέσιν «Ἐπάνω Κλῆμα» καὶ ἀνηγέρθη ἐκ βάθρων τῷ 1920 ὑπὸ τοῦ Γεωργίου Φραγκούλη Μουστάκα. Ὁ παλαιὸς ναῖσκος ἀνῆκεν εἰς τὸν οἰκονόμον Βασίλειον Ἀντωνίου Σάρδη († 1869).

Εἰκ. 64. Ὁ παλαιὸς ναῖσκος τοῦ προφήτου Ἡλία μετὰ τοῦ ἐφαπτομένου κελλίου.

38) ΠΡΟΦΗΤΟΥ ΗΛΙΟΥ. Κεῖται ἐπὶ τοῦ ὁμωνύμου βουνοῦ (εἰκ. 64) ἀνεγερθὲν ἐκ βάθρων κατὰ τὰ μέσα τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ὑπὸ τοῦ οἰκονόμου Μιχαὴλ Ἀντωνίου Λογοθέτου καὶ ἀνακαινισθὲν τῷ 1965 ὑπὸ τοῦ ἐκ τῶν ἀπογόνων του Γερασίμου Ἀφεντάκη. Τὸ τέμπλον τοῦ παλαιοῦ ναῖσκου καὶ ἡ εἰκὼν τοῦ ἀρχαγγέλου Μιχαήλ, τοῦ Δευτερεύοντος (1814), προέρχονται ἐκ τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνος. Διασφύζονται εἰς τὸ τέμπλον διάφοροι παλαιαὶ εἰκόνες, τοῦ Χριστοῦ (1.00 × 0.60 μ.) τοῦ ΙΖ' αἰ., τῆς Κοιμήσεως με ἐπιγραφὴν «Δέησις τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ Γεωργίου Ντομινίκου», τῆς Παναγίας βρεφοκρατοῦσης, τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ, τοῦ Προδρόμου, τῶν ἁγί-

Εικ. 65. Ὁ ἅγιος Συμεών. Ὅψις Β.Δ.

Εικ. 66. Εικόνη τῆς Ὑπαπαντῆς, λιτανευομένη τῇ 2ῃ Φεβρουαρίου.

ων Ἀναργύρων, τῶν Ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου καὶ τοῦ ἁγίου Βασιλείου. Διασφύζεται ὡσαύτως καὶ εἰκὼν τοῦ Χριστοῦ ὡς ἁ'Αμνοῦ τοῦ Θεοῦ αἴροντος τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου» (1.60 × 0.60 μ.) (εἰκ. 72). Ἡ εἰκὼν αὕτη εἶναι ἔργον τοῦ Δευτερεύοντος Σίφνου καὶ προέρχεται ἐκ τοῦ παλαιοῦ ναοῦ τῆς Ὁδηγητρίας. Εἰς τὰ δίπτυχα τῆς Προθέσεως ἀναγράφονται τὰ ὀνόματα Ζήνωνος, Μακαρίου καὶ Νικηφόρου ἱερομονάχων.

39) ΠΡΟΦΗΤΟΥ ΗΛΙΟΥ. Ἀνηγέρθη ἐκ βάθρων τῷ 1880 εἰς τὴν θέσιν «Πέρρου» ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου Βεντούρη καὶ ἀνήκει νῦν εἰς τὸν υἱὸν του Γεώργιον Βεντούρη.

40) ΑΓΙΟΥ ΣΥΜΕΩΝΟΣ. Κεῖται εἰς τὴν θέσιν «Πρόβαρμα» (εἰκ. 65), πλησίον τῆς κωμοπόλεως καὶ ἀνηγέρθη ἐκ βάθρων κατὰ τὰ μέσα τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ὑπὸ τοῦ Νικολάου Μάλλη, εἰς τοὺς ἀπογόνους τοῦ ὁποίου νῦν ἀνήκει. Διατηρεῖ παλαιὰν εἰκόνα τῆς Ὑπαπαντῆς ἔργον τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΖ' αἰ. (εἰκ. 66) περὶ τῆς ὁποίας κυκλοῦνται λαϊκαὶ τινες παραδόσεις.

41) ΤΑΞΙΑΡΧΟΥ (τοῦ ἐν Χώναις θαύματος). Κεῖται εἰς τὸ ἁ'Επάνω Κλημα¹, ἀνεγερθὲν ἐκ βάθρων τῷ 1955 ὑπὸ τοῦ Κωνσταντίνου Μάρκου Βεντούρη.

42) ΤΟΥ ΤΙΜΙΟΥ ΣΤΑΥΡΟΥ (παρεκκλ.). Τοῦτο κεῖται ἐντὸς τῆς κωμοπόλεως (εἰκ. 67), ἀνεγερθὲν ἐκ βάθρων τῷ 1891 ὑπὸ τοῦ Ἀντωνίου Ἀφεντάκη, ἐμπόρου ἐν Χαλκίδι, εἰς τοὺς κληρονόμους τοῦ ὁποίου νῦν ἀνήκει. Διατηρεῖ ἐκ τοῦ παλαιοῦ ναΐσκου εἰκόνα ἐφθαρμένην τῆς Ὑψώσεως τοῦ Σταυροῦ.

43) ΑΓΙΟΥ ΤΡΥΦΩΝΟΣ. Εὐρίσκεται εἰς τὴν θέσιν «Στέντα» καὶ ἀνηγέρθη ἐκ βάθρων πρὸ ὀγδοήκοντα ἐτῶν ὑπὸ τοῦ Φραγκιᾶ Ράμφου. Νῦν ἀνήκει εἰς τοὺς ἀπογόνους του Γεώργιον καὶ Μαργαρίταν Ρούσου.

44) ΑΓΙΑΣ ΦΩΤΕΙΝΗΣ. Κεῖται εἰς τὴν θέσιν «Κοκκίνα» καὶ ἀνηγέρθη ἐκ βάθρων τῷ 1925 ὑπὸ τοῦ Ἡλία Παναγιώτου Πετράκη.

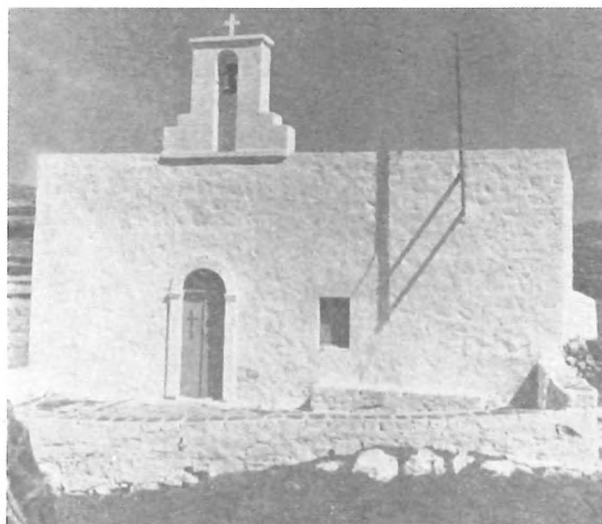
45) ΑΓΙΟΥ ΧΑΡΑΛΑΜΠΙΟΥΣ (παρεκκλ.). Τοῦτο κεῖται εἰς τὴν θέσιν «Καρκάνης», πρὸς Δ. τῆς κωμοπόλεως (εἰκ. 68), ἀνή-

1) Βλ. Γεωργίου Κ. Σπυριδάκη, Ἐκθεσις λαογραφικῆς ἀποστολῆς εἰς Κίμωλον, Ἐπετηρὶς τοῦ Λαογραφικοῦ Ἀρχείου, τ. 15 καὶ 16 (1962 - 63), σ. 305.

κον εἰς τὸν ναὸν τῆς Ὁδηγητρίας, ἀνηγέρθη δ' ἐκ βάθρων τῶ 1893

Εἰκ. 67. Ὁ Τίμιος Σταυρός.

Εἰκ. 68. Ὁ ἅγιος Χαράλαμπος.

ὑπὸ τοῦ δήμου Κιμώλου. Εἰς τὸ τέμπλον διατηρεῖ τρεῖς εἰκόνας, τῆς Θεοτόκου (ΙΗ' αἰ.), τοῦ Μυστικοῦ Δείπνου (τοῦ Δευτερεύοντος,

Εἰκ. 69. Ἡ ἅγια Βαρβάρα.

Εἰκ. 70. Ἡ ἅγια Ζώνη.

1809), προερχομένας ἐκ τοῦ παλαιοῦ ναοῦ τῆς Ὁδηγητρίας καὶ τοῦ ἁγίου Χαραλάμπους (ΙΗ' αἰ.), τοῦ παλαιοῦ ναΐσκου.

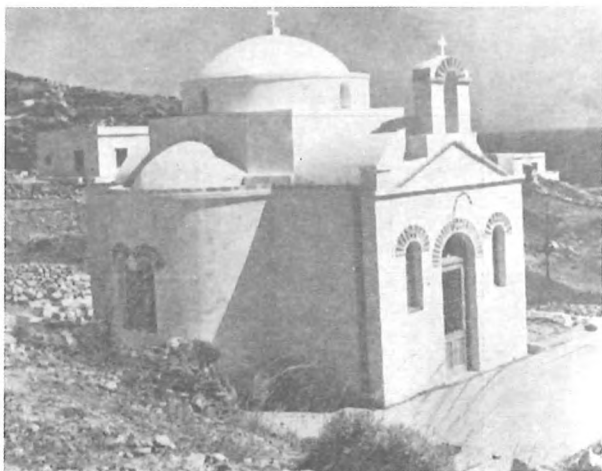
Δημοσιεύομεν κατωτέρω καί τινα ἐξωκκλήσια ἀνεγερθέντα κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη.

1) ΑΓΙΑΣ ΒΑΡΒΑΡΑΣ. Εἰς τὴν θέσιν «Κουμαριά» τοῦ ὄρμου τῆς «Ψάθης» (εἰκ. 69). Ἀνηγέρθη τῷ 1955 ὑπὸ τοῦ Βατίστα Ἀντωνίου Σάρδη καὶ τῆς συζύγου του Ἐρατοῦς. Εἰς αὐτὸ τιμᾶται καὶ ἡ μνήμη τῆς ἁγίας Καλλιόπης¹.

2) ΑΓΙΟΥ ΓΕΡΑΣΙΜΟΥ. Τοῦτο ἀνήγειρεν εἰς τὴν θέσιν «Καρραῶς» τῷ 1960 ὁ Γεράσιμος Δημητρίου Βεντούρης.

3) ΑΓΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ. (Νεκροταφείου). Ἀνηγέρθη τῷ 1895 ὑπὸ τοῦ Γεωργίου Οἰκονόμου Ἀφεντάκη, μεγάλου εὐεργέτου τῆς Κιμῶλου.

4) ΑΓΙΑΣ ΖΩΝΗΣ. Τοῦτο ἀνήγειρε τῷ 1955 ἡ μοναχὴ Μαρία Ἀναστασίου Καλλίνικα († 1969) εἰς τὴν θέσιν «Καυκάρες» (εἰκ. 70). Ἀνήκει νῦν εἰς τὴν οἰκογένειαν τοῦ Κωνσταντίνου Παναγιώτου Σάρδη.

Εἰκ. 71. Ὁ ἅγιος Ἰάκωβος.

5) ΑΓΙΟΥ ΙΑΚΩΒΟΥ. Κεῖται εἰς τὴν θέσιν «Ψάθη» (εἰκ.

1) Βλ. Γερασίμου Μοναχοῦ Μικραγιαννανίτου, Ἀκολουθία τῆς ἁγίας Καλλιόπης, ἐν Ἀθήναις 1957, σ. 5.

71) και ἀνηγέρθη τῷ 1963 ὑπὸ τοῦ Μάνθου Ἰακώβου Σάρδη. Τιμᾶται καὶ ἐπ' ὀνόματι τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ματθαίου.

6) ΑΓΙΟΥ ΝΕΚΤΑΡΙΟΥ. Κεῖται εἰς τὴν θέσιν «Καρρᾶς» καὶ ἀνηγέρθη τῷ 1970 ὑπὸ τοῦ Ἀλκιβιάδου Γεωργίου Βεντούρη. Τιμᾶται καὶ ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Ἀλεξίου.

7) ΑΓΙΟΥ ΝΕΚΤΑΡΙΟΥ. Ἀνηγέρθη τῷ 1971 εἰς τὴν θέσιν «Πράσα» ὑπὸ τῆς Μαργαρίτας Ἀντωνίου Καναβάρη.

8) ΑΓΙΟΥ ΦΑΝΟΥΡΙΟΥ. Ἀνηγέρθη τῷ 1964 εἰς τὴν θέσιν «Πράσα» ὑπὸ τοῦ Γεωργίου Κωστῆ Ράμφου.

Εἰκ. 72. Εἰκὼν τοῦ Χριστοῦ ὡς Ἀμνοῦ τοῦ Θεοῦ με ἐπιγραφὴν :
«Ἐπὶ τὰ ὄρη πορευθεὶς ζητεῖ τὸ πλανώμενον».

Ο ΝΑΟΣ ΤΩΝ ΔΥΤΙΚΩΝ

Ὁ ναὸς τῶν δυτικῶν τῆς Κιμῶλου¹ (εἰκ. 73), τιμῶμενος ἐπ' ὀνόματι τῆς Παναγίας τοῦ Ροζαρίου, κεῖται εἰς τὴν Δ. πλευρὰν τοῦ κάστρου καὶ εἶναι κτίσμα τῶν μέσων τοῦ ΙΖ' αἰ. Περὶ τοῦ ἐν λόγῳ ναοῦ ἐδημοσιεύθη ἔκθεσις τοῦ λατίνου ἐπισκόπου Σύρου Ἀντωνίου Ἰουστινιάνη², ἐπισκεφθέντος τὴν Κίμωλον ἀρχομένου τοῦ ΙΙΙ' αἰ., ἣτις ἀποτελεῖ σπουδαιότατην ἱστορικὴν πηγὴν διὰ τὰς φραγκικὰς ἐκκλησίας τῶν νήσων. Κατὰ τὴν

Εἰκ. 73. Ὁ ναὸς τῶν δυτικῶν τῆς Κιμῶλου.

ἔκθεσιν ταύτην, ὁ ναὸς ὠκοδομήθη «διὰ τῶν ἐλεῶν τῶν κορσάρων πρὸς πνευματικὴν αὐτῶν παραθυθίαν, ὡς καὶ ἄλλων χριστιανῶν, οἱ ὅποιοι καταπλέουσιν εἰς τὴν νῆσον συχνότερον, ἕνεκα τῶν εὐκολιῶν, τὰς ὁποίας παρέχει ὁ λιμὴν τῆς Κιμῶλου»³.

1) Σημειωτέον ὅτι οὗτος ἀνεκρῦχθη διατηρητέον μνημεῖον δι' ἀποφάσεως τοῦ ὕφυπουργοῦ Προεδρίας τῆς Κυβερνήσεως (Ἐφ. Κυβ., τευχ. Β', ἀρ. 669/25-9-1970)

2) Βλ. Ἀρχιμ. Ἐμμανοὺ ἡλ. Ι. Καρπαθίου (νῦν Μητροπολίτου Μεσημβρίας), ἔνθ. ἀν., σ. 11-17.

3) Ἐνθ. ἀν., σ. 12.

Είδήσεις περί τοῦ ναοῦ τούτου παρέχει καὶ ὁ Sonnini εἰς τὸ ταξιδιωτικὸν αὐτοῦ ἔργον, εἰς τὸ ὁποῖον περιγράφει ἀρίστην εἰκόνα, ὑπάρχουσαν εἰς τὸν ὡς ἄνω ναόν, τὴν ὁποίαν ὁ περιηγητῆς ἑπέλαβε μεθ' ἑαυτοῦ κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν του εἰς Γαλλίαν, ἵνα διασώσῃ, ὡς λέγει, ἐκ καταστροφῆς¹.

Δ' ΜΟΝΥΔΡΙΑ

Εἰς τὴν Κίμωλον ὑπάρχουν τρία ἡρειπωμένα μονύδρια, τῶν ὁποίων σφύζονται μόνον οἱ ναοί.

Εἰς τὴν θέσιν «Μοναστήρια» πρὸς τὸ Β.Α. ἄκρον τῆς νήσου ὑπῆρχε τὸ ἐπ' ὀνόματι τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου μονύδριον, τοῦ

Εἰκ. 74. Ὁ ναῦσκος τῆς Κοιμήσεως εἰς τὰ «Μοναστήρια».

ὁποίου ὁ ναὸς ἀνακαινισθεὶς ἐκ βάρων διατηρεῖται νῦν ὡς ἐξωκλήσιον (εἰκ. 74). Εἰς τὸ τέμπλον ὑπάρχουν δύο εἰκόνας τοῦ ΙΗ' αἰ., τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς καὶ τῆς Κοιμήσεως, καὶ τῆς Γεννήσεως τῆς

1) Voyage en Grèce et en Turquie, τ. 2, Paris 1801, σ. 22. Βλ. καὶ σ. 63 τοῦ παρόντος τόμου τῶν Κίμωλιακῶν.

Θεοτόκου. Ἀνήκει εἰς τοὺς κληρονόμους τοῦ ἱερέως Ἀντωνίου Γεωργίου Ἀφεντάκη.

Εἰς τὴν θέσιν «Χύμελη», ἀπέχουσιν δῖωρον ἀπὸ τῆς κωμοπόλεως πρὸς βορρᾶν τῆς νήσου, εὐρίσκεται τὸ ἐπ' ὄνοματι τῆς Γεννήσεως τῆς Θεοτόκου μονύδριον, ἰδρυθὲν τῷ 1703, ὡς προκύπτει ἐκ χρονολογίας σφζομένης ἐπὶ τοῦ ὑπερθύρου τοῦ ναοῦ. Ἀρχικῶς ἀνήκεν εἰς τὴν οἰκογένειαν Λογοθέτου¹, ἐκ τῆς ὁποίας προῆλθον πολλοὶ κληρικοί, ἐν οἷς ὁ Μήλου καὶ Κιμώλου Γεράσιμος (τέλη τοῦ ΙΖ' αἰ.) καὶ ὁ Αὐγουστουπόλεως Γαβριήλ (μέσα τοῦ ΙΘ' αἰ.). Ὁ ἐκ τῶν ἀπογόνων τῶν Λογοθετῶν ἱερεὺς Γεώργιος Νικολάου Λογοθέτης

Εἰκ. 75. Ὁ ναῖσκος τοῦ μονυδρίου τοῦ Γενεσίου τῆς Θεοτόκου τῆς «Χύμελης».

(† 1913) ἐπροίκισε τὸν ἀγρόν, ἐν ᾧ κεῖται τὸ μονύδριον, εἰς τὴν ἀδελφὴν του Φλουρήν, σύζυγον Ἐμμανουήλ Σάρδη, εἰς τοὺς κληρονόμους τοῦ ὁποίου νῦν ἀνήκει (εἰκ. 75).

Εἰς τὸ τέμπλον τοῦ ναοῦ σφζονται δύο εἰκόνες τοῦ ΙΗ' αἰ., τοῦ Χριστοῦ ἐνθρόνου ὡς «Βασιλέως τῆς δόξης» μὲ τοὺς Ἀποστόλους δεξιᾶ καὶ ἀριστερᾶ ἐντὸς κληματίδος καὶ μὲ ἐπιγραφὴν: «Δέησις

1) Ἰ. Σ. Ράμφοῦ, Κιμωλιακά, ἐν Ἀθήναις 1933 σ. 34.

Είχ. 76. "Αποψις τού μονουδρίου τού Ταξιάρχου άπό Ν.Α.

Είχ. 77. "Αποψις τού νατισκου τού Ταξιάρχου άπό Ν.Δ.

τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ καὶ πατρός ἡμῶν Φραγκουλίου ἱερέως καὶ οἰκονόμου κιμούλου», καὶ τῆς Γεννήσεως τῆς Θεοτόκου.

Εἰς τὴν θέσιν «Δέκας» πρὸς δυσμὰς τῆς νήσου κεῖται τὸ ἐπ' ὄνόματι τοῦ Ταξιάρχου Μιχαήλ μονύδριον (εἰκ. 76), κτίσμα τοῦ τέλους τοῦ ΙΖ' αἰ., ἀνακαινισθὲν ἐν ἀρχῇ τοῦ ΙΘ' αἰ. (εἰκ 77) ὑπό τινος ἐκ Πάρου μοναχοῦ Μαντηλαριᾶ. Τοῦτο ἀνήκει νῦν εἰς τοὺς ἀπογόνους τοῦ Μιχαήλ Χαλκιοπούλου, διατελέσαντος καὶ δημάρχου τῆς Κιμῶλου τῷ 1866.

Κιονόκρανον Θ' αἰ. (;) εὑρεθὲν εἰς τὰ «Μοναστήρια» καὶ μεταφερθὲν ὑπὸ τοῦ γράφοντος εἰς τὴν Ἀρχαιολογικὴν Συλλογὴν τῆς Κιμῶλου.

Η ΜΟΝΗ ΤΗΣ ΠΟΛΥΑΙΓΟΥ

Ἐπὶ τῆς νήσου Πολυαίγου¹ ὑπάρχει μονὴ ἡρειπωμένη ἐπ' ὄνόματι τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου (εἰκ. 78), ἰδρυθεῖσα τῷ 1622, ὡς τοῦτο προκύπτει ἐξ ἐπιγραφῆς ἐπὶ τοῦ ὑπερθύρου τοῦ σφζομένου ναοῦ αὐτῆς, ἐχούσης οὕτω: «Δέησις τῆς δούλης τοῦ Θεοῦ Μαρίας τοῦ Ματθαίου Καλονοῦ 16 † 22». Ἐκ σιγιλλίου τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Παρθενίου Δ', ἀπολυθέντος κατὰ

1) Περὶ τοῦ ὀνόματος τῆς Πολυαίγου βλ. Ἰ. Βογιατζίδου, Κίμωλος, Κιμωλιακά, Α' (1940), σ. 94, 96.

Είχ. 78. Ἡ ἐν Πολυαίγω ἰ. μονή τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου.

Εικ. 79. Εικόνη τῆς Παναγίας «Πολυβιάτισσας».

Μάϊον τοῦ 1675, πληροφοροῦμεθα ὅτι τὴν ἐν λόγῳ μονὴν «ἐρημωμένην πρὸ χρόνων, ἐξηγόρασεν ὁ χρησιμώτατος Νικορέζης Χρυσούλας καὶ ἀνεκαίνισε καὶ πατέρας ἐσύναξε»¹.

Ὁ ναὸς τῆς μονῆς εἶναι θολωτὴ βασιλική, δεξιᾷ τῆς ὁποίας ὑπάρχει κτίσμα, τὸ ὁποῖον, κατὰ παράδοσιν, ἦτο ναὸς δυτικός, νῦν ἔχον ὄψιν κελλίου.

Εἰς τὸ τέμπλον τοῦ ναοῦ ὑπάρχει εἰκὼν τῆς Παναγίας (« Ἡ Παναγία ἡ Πολυβιάτισσα») (0.75 × 0,50 μ.), ἀριστερᾷ τῆς ὁποίας ἡ ἐπιγραφή: «Δέησις τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ [Ἀγγέ]λου διὰ συνδρομῆς Γρηγορίου ἱερομονάχου» (εἰκ. 79). Πιθανῶς ἀνήκει εἰς τὸν χρωστῆρα τοῦ Σκορδίλη, ἐπιζωγραφηθεῖσα τῷ 1814, ὡς προκύπτει ἐκ τῆς ἐπ' αὐτῆς ἐπιγραφῆς: «1814 ἐδιόρθωσαν τοῦ Πέρου τὰ παιδιὰ Κιμουλιάτες». Τῷ 1899 ἐγένετο νέα ἐπιδιόρθωσις τῆς εἰκόνας, ὡς σημειοῦται εἰς ἄλλην ἐπ' αὐτῆς ἐπιγραφὴν: «Ἐπεσκευάσθη καὶ πάλιν δαπάνῃ οἰκογενείας Σταύρου Λογοθέτου ἐν ἔτει 1899»².

ΤΟ ΜΟΝΥΔΡΙΟΝ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ

Ἐπὶ τῆς νησιδος Ἀγιονήσιον, ἣτις ἀπέχει τῆς Κιμῶλου περὶ τὸ ἐν μίλλιον, εὐρίσκεται μονύδριον ἡρειπωμένον ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Γεωργίου³, οὗτινος σφάζεται ὁ ναὸς μετὰ τοῦ παραπλεύρως κειμένου ναοῦ τῶν δυτικῶν (εἰκ. 80). Περὶ τοῦ μονυδρίου τούτου ἐδημοσιεύσαμεν εἰς σχετικὸν μελέτημα⁴ σιγίλλιον τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Γερασίμου Γ' (1794 - 1797), ἀπολυθὲν κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1796. Πρὸς τούτοις δημοσιεύομεν εὐθὺς κατωτέρω ἐκ τῶν πατριαρχικῶν κωδίκων ἕτερον σιγίλλιον τοῦ πατριάρχου

1) Ἀντ. Μηλιαράκη, Κίμωλος, Κιμωλιακά, Α' (1970), σ. 46 - 48.

2) Τὴν μονὴν, ἀνήκουσαν εἰς τὴν οἰκογένειαν Σταύρου Λογοθέτου, κατέλιπε διὰ διαθήκης του ὁ Ἰωάννης Λογοθέτης, ἰατρός, εἰς τὸν ναὸν τῆς Ὁδηγητρίας Κιμῶλου. Βλ. ἔφημ. «Μῆλος», ἔτ. 10 (1934) φ. Μαρτίου, σ. 3.

3) Περὶ τῆς μοναστικῆς κινήσεως ἐν Κιμῶλῳ καὶ τῷ Αἰγαίῳ βλ. Χρυσόστομου Α. Παπαδοπούλου (Ἀρχιεπ. Ἀθηνῶν), Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος, ἐπὶ τῇ 1900ῃ ἐπετείῳ τῆς ἰδρύσεως αὐτῆς ὑπὸ τοῦ Ἀπ. Παύλου, Ἀθήνα 1954, σ. 117.

4) Τὸ μονύδριον τοῦ ἁγίου Γεωργίου. Ἱστορία τοῦ μονυδρίου μετ' ἀνεκδότων ἐγγράφων, Κιμωλιακά, 1933, σ. 31 - 52.

Κωνσταντινουπόλεως Καλλινίκου Β', ἀπολυθὲν κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1700.

Εἰκ. 80. Τὸ μονύδριον τοῦ ἁγίου Γεωργίου τῆς ὁμωνύμου νησίδος.

«Καλλίνικος, ἑλέω Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ρώμης καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης.

Κάλλιστον δῆπου τοῖς εὖ φρονοῦσι, καὶ κράτιστον, οὐχ ἤττον εἶπεῖν καὶ ἀναγκαῖον, κἀξ ὑπερπλέου δὲ μᾶλλον τοῖς εὐσεβέσιν ἡμῖν περὶ τὰ καλὰ καλῶς καταγίνεσθαι, καὶ πάντα τὰ θεοφιλῆ ἔργα, ὅσα κατὰ θεῖον σκοπὸν παρὰ τῶν εὐσεβῶν ἐξεργάζεται, κηδεμονίας ἀξιοῦν ὅτι μάλιστα, καὶ κρεῖττονι τῆς Ἐκκλησίας δυνάμει, κρατύνειν καὶ συνιστᾶν, πρὸς ἀδιάπτωτον διαμονὴν αὐτῶν, καὶ συντήρησιν· τῷ γὰρ τρόπῳ τούτῳ καὶ τὰ καλὰ συντηρεῖται διηνεκῶς, καὶ ἡ τῶν εὐσεβῶν διεγείρεται προθυμία, πρὸς ἐργασίαν ἀεὶ τῶν ἐνθέων ἔργων, δι' ὧν ἡ ψυχικὴ σῶτηρία σφίσιν ἐπιμνηστεύεται. Οὕτω καὶ ἡ καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλῃ Ἐκκλησία τοὺς ἀπανταχόθεν ταύτη ὁσημέραι προστρέχοντας, καὶ ἀντίληψιν αἰτουμένους, πρὸς ἐπισύστασιν, καὶ καταρτισμὸν τῶν εὐσεβῶν φιλεργημάτων, προσηνῶς ἀποδέχεσθαι φιλεῖ, καὶ ἐπιδαφιλεύειν αὐτοῖς τὴν βοήθειαν, προνοίαις ὅλαις τῶν δεινῶν ἀπαλλάττειν φροντίζουσα τὰ ἔργα τῆς ἀρετῆς καὶ θεοσεβείας. Ἐπειδὴ τοιγαροῦν καὶ ταυῶν ὁ θεοφιλέστατος

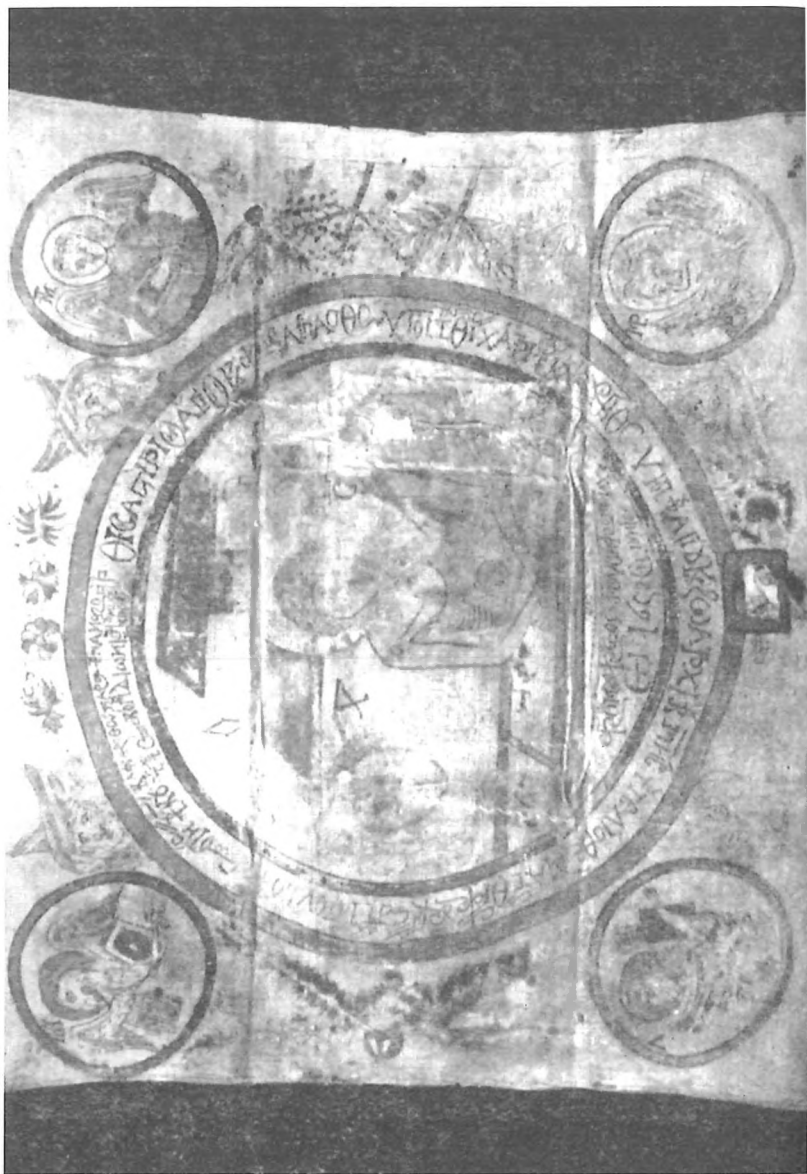
ἀρχιεπίσκοπος Μύλου, καὶ Κιμύλου, κύρ Γεράσιμος, ἐν ἀγίῳ πνεύματι ἀγαπητὸς ἡμῶν ἀδελφός, καὶ συλλειτουργός, ἀνήνεγκεν ἡμῖν συνοδικῶς, ὅτι περὶ τὴν ἐπαρχίαν αὐτοῦ, κατὰ τὸ ἅγιον ἦσι, εὕρισκεται μικρὸν μὲν, καὶ πτωχικὸν ὅσον χρήμασι, καὶ κτήμασι, σεβάσμιον δὲ καὶ θαυματουργὸν τῇ ἀξίᾳ καὶ χάριτι ἱερὸν μονῆδριον, ἐπ' ὄνόματι τοῦ ἀγίου ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος Γεωργίου, ὀλίγους τινάς, καὶ πάνυ εὐαριθμήτους, ἀλλ' οὖν εὐλαβεῖς καὶ θεοσεβεῖς κεκτημένον πατέρας, ἐν οἷς ὁ ἡγουμενεύων ὀσιώτατος ἐν Ἱερομονάχοις κύρ Ἀθανάσιος, ἔρωτι θείῳ καμφθείς, διὰ πολλὴν αὐτοῦ εὐλάβειαν, δέδωκεν ἑαυτὸν ὀλοψύχως, πρὸς σύστασιν αὐτοῦ καὶ βελτίωσιν, ὀπαδὸς γενόμενος καὶ ζηλωτῆς τοῦ ποτὲ πάππου αὐτοῦ τοῦ προκατάρξαντος, Θεοῦ χειραγωγία τῆς ἐκ βάθρων ἀνεγέρσεως καὶ συστάσεως τοῦ ἐν αὐτῷ ναοῦ, ἐρημίας τὸ πρότερον εἰς τὸ παντελὲς ὑπαρχούσης κατὰ τὸπον, καὶ μηδενὸς κατοικῆσαι δυναμένου ἐκεῖσε, ὡς οὔδασι καλῶς οἱ τὰς διατριβάς καὶ τὰς οἰκήσεις ἔχοντες κατὰ τὰ πλησιόχωρα μέρη ἐκεῖνα· ἐνδείχοντο μὲντοι κατεπειγούση πιεζόμενος μετὰ τῶν σὺν αὐτῷ ἀσκουμένων πατέρων, προσέδραμον τῇ ἀντιλήψει καὶ βοηθείᾳ τῆς κοινῆς καταφυγῆς τοῦ Οἴκουμενικοῦ θρόνου, χεῖρα βοηθείας προσκαλούμενος, διὰ μεσιτείας τοῦ διαληφθέντος ἀρχιερέως αὐτῶν κύρ Γερασίμου, τὰ αὐτὰ ταῦτα ἐκείνοις συνεχλιπαροῦντος καὶ τούτου, καὶ ἤξιωσαν ἡμᾶς ἐνθέρμως μετὰ πολλῶν ἱκεσιῶν κατοχυρῶσαι αὐτὸ διὰ τῆς σταυροπηγιακῆς ἀξίας καὶ δυνάμεως. Ὠφέλιμον, καὶ ἀναγκαῖον κρίναντες τοῦτο, εἰς τὴν διαμονὴν καὶ σύστασιν τοῦ αὐτοῦ, ὑπὸ τὴν περίθαλψιν δηλαδὴ θεῖναι τοῦ Οἴκουμενικοῦ θρόνου, καὶ συντάξασθαι τοῦτο τοῖς πατριαρχικοῖς σταυροπηγίοις, ὅπως διὰ τῆς πατριαρχικῆς προστασίας καὶ ἀντιλήψεως, ἀπαλλαττόμενον τῶν κατὰ καιροῦς ἐνδεχομένων περιστάσεων, διασώζηται παντὸς ἀνώτερον κινδύνου· ὧν τὴν δέησιν θεοφιλῆ τυγχάνουσαν, καὶ πρὸς ἀγαθὸν ἀφορῶσαν σκοπὸν, εὐμενῶς ἀποδεξάμενοι, τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἀντίληψιν ἐπιβραβεῦσαι αὐτοῖς οὐκ ἀπηξιώσαμεν. Τούτου χάριν γράφομεν, καὶ ἀποφαινόμεθα συνοδικῶς ἵνα, ὁ ναὸς οὗτος ὁ ἐπ' ὄνόματι τοῦ ἀγίου ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος Γεωργίου, περὶ τὴν ἀρχιεπισκοπὴν Μύλου, καὶ Κιμύλου, κατὰ τὸ ἅγιον ἦσι κείμενος, ὅστις καὶ μονῆδριον συνετελέσθη Θεοῦ συνεργοῦντος, καὶ μοναχῶν εὐλαβῶν ἐνδιαίτημα, σὺν πᾶσι τοῖς ἀφιερῶμασι, καὶ κτήμασιν αὐτοῦ κινήτοῖς τε, καὶ ἀκινήτοις, ὅσα τε νῦν σὺν Θεῷ ἔχει, καὶ ὅσα

προσκτήσεται εἰς τὸ μετέπειτα διὰ τοῦ θεοῦ ἐλέους, ὑπάρχη πατριαρχικόν, σταυροπηγιακόν, ἐλεύθερον, ἀσύδοτον, ἀδούλωτον, ἀκαταπάτητον, πάσης καὶ παντοίας δουλείας ἀνώτερον καὶ παντὸς βάρους, καὶ ἀπαιτήσεως, μηδενός ποτε ἄδειαν ἔχοντος, μήτε τοῦ κατὰ τόπον ἀρχιερέως κατεπεμβαίνειν αὐτοῦ, καὶ ἐπηρεάζειν, καὶ ἐνοχλεῖν τοῖς συνασκουμένοις αὐτῷ πατράσι, καὶ ἀπαιτεῖν δόσιν τινά, μήτε πολὺ, μήτε ὀλίγον ὀλοτελῶς· μνημονευομένου ἐν αὐτῷ τοῦ πατριαρχικοῦ ὀνόματος ἐν πάσαις ταῖς ἱεραῖς τελεταῖς, καὶ διαμένοντος ἐλευθέρου, καὶ ἀσυδότου, καὶ ἀνενοχλήτου παρὰ παντὸς προσώπου, καὶ μηδενὶ μηδὲν ὀφείλοντος τὸ σύνολον· οἱ δὲ ἐν αὐτῷ συνασκούμενοι πατέρες διάγωσιν ἐν ἐλευθερίᾳ καὶ ἡσυχίᾳ, ὑπ' οὐδενός ἐνοχλούμενοι, ἢ δόσιν ἢν τινα οὖν ἀπαιτούμενοι· ὑπὸ μόνου τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου προστατευόμενοι, καὶ διοικούμενοι, καὶ ἐπισκεπτόμενοι· ἡνίκα δὲ χρεῖαν ἔχωσιν ἀποκαταστήσαι ἡγούμενον τοῦ σφῶν μοναστηρίου, αὐτοὶ μόνοι μετὰ κοινῆς γνώμης καὶ κρίσεως αὐτῶν κατ' ἰδίαν ἐξουσίαν ἐκλέγωσι τὸν αὐτοῖς φανέντα ἄξιον καὶ ἀρμόδιον· καὶ ὅταν χρεῖα χειροτονίας αὐτοῖς γίνηται, προσκαλῶσιν ὃν ἂν ἐθελήσωσιν ἀρχιερέα, ἐκτελεῖν τὴν χειροτονίαν, κατὰ τὸ ἔθος τῶν σταυροπηγίων. Ὅποιοι δ' ἂν φανῶσιν ἀντιφερόμενοι τοῖς γεγραμμένοις ἐν τῷ παρόντι, καὶ ἐπιχειρήσωσι πλεονέκτιδι χειρὶ, καὶ γνώμῃ διασεῖσαι ἀνευλαβῶς τὴν σταυροπηγιακὴν ἐλευθερίαν τοῦ αὐτοῦ μοναστηρίου, καὶ ἐπηρεάσαι καὶ ἐνοχλήσαι τοῖς ἐν αὐτῷ συνασκουμένοις πατράσι, καὶ ζημίαν τινὰ προξενῆσαι, ἢ ἀποσπάσθαι, καὶ ἀφαιρῆσαι τι τῶν κτημάτων, καὶ δικαίων αὐτοῦ, ὁποίας ἂν ᾧσι τάξεως καὶ βαθμοῦ, ἀφωρισμένοι εἶησαν ἀπὸ Θεοῦ κυρίου Παντοκράτορος καὶ κατηραμένοι, καὶ ἀσυγχώρητοι, καὶ ἄλυτοι μετὰ θάνατον ἐν τῷ νῦν αἰῶνι, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι, καὶ ταῖς πατριαρχικαῖς, καὶ συνοδικαῖς ἀραῖς ὑπόδικοι. Ὅθεν εἰς ἐνδειξιν ἐγένετο καὶ τὸ παρὸν πατριαρχικόν, συνοδικόν, ἐν μεμβράναις γράμμα, καὶ ἐπεδόθη τῷ αὐτῷ μοναστηρίῳ.

αψ', μηνὶ Σεπτεμβρίῳ.

Ἰνδικτιῶνος Θ'.

† Καλλίνικος, ἐλέφ Θεοῦ, Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ρώμης καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης».

Π. ΕΓΓΡΑΦΑ ΑΦΟΡΩΝΤΑ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΝΑΟΥΣ*

Α' ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

1

Ἡ ταπεινότης ἡμῶν διὰ τῆς ἐξετάσεως πάντων τῶν Ἐκκλησιαστικῶν ὑποθέσεων, διέταξε καὶ διὰ τὴν ἐκκλησίαν τῆς Γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ τὴν ἐν τῇ νήσῳ Κιμίλῳ νὰ τὴν ἔχη ὡς δικαίωμα του ὁ παπᾶς Ἰωάννης Ράφος, ὁ ὁποῖος τὴν ἀνοικοδόμησε καθῶς καὶ ὁ πρῶην Παροναξίας Ἀθανάσιος ἐπιβεβαίωσεν τοῦτο διὰ Γράμματος αὐτοῦ. Τὸ αὐτὸ καὶ ὁ αἰοίδιμος Πατριάρχης Ραφαήλ διὰ τοῦ Πατριαρχικοῦ αὐτοῦ Γράμματος ἀπεφάνητο νὰ εἶναι προτιμητέος ἀπὸ τὰ παιδιὰ του ὁ ἄνωθεν Ἰωάννης Ράφος εἰς τὴν αὐτὴν ἑφημεριακὴν ἐκκλησίαν καθῶς τὴν σήμερον εὐρίσκεται εἰς τὴν αὐτὴν ἐκκλησίαν ἑφημέριος ὁ υἱὸς αὐτοῦ Παπαθανάσιος. Ἐνεκα λοιπὸν τούτου ἡ ταπεινότης ἡμῶν θέλει καὶ βεβαιῶναι τὰ ἄνωθεν γράμματα. Πρὸς τούτοις δὲ νὰ ἔχη καὶ τὸν ἱερομόναχον Παπαθανάσιον νὰ ψάλλῃ καὶ νὰ ἐκτελῇ ἅπαντα τὰ τῆς ἱερωσύνης ἀκωλύτως καὶ ἀνεμποδίστως καὶ νὰ ἔχη καὶ οὗτος τὴν φροντίδα καὶ διοίκησιν τῆς αὐτῆς Ἐκκλησίας, ὡς προτιμητέος ἑφημέριος καὶ ἀνακαινιστής. Οὕτως οὖν ἡ ταπεινότης ἡμῶν ἐν ἀγίῳ ἀπεφάνητο Πνεύματι, νὰ μὴ τολμήσῃ τις ἐξ ὑμῶν τῶν εἰρημένων νὰ παρέξῃ σύγχυσιν ἐν ἀργίᾳ ἀσυγγνώστῳ, τὸν λαϊκὸν δὲ μὲ δίχως ἐνόχλησιν, διότι ἐκεῖνος ὅστις ἤθελε παρέξει σύγχυσιν ἢ ἐνόχλησιν ἔσεται ἀφορισμένος παρὰ Θεοῦ.

Οὕτως οὖν ἐγένετο καὶ τὸ παρὸν Γράμμα ἐν ἔτει 1655, Ἰουνίου 15. Ὁ Μήλου καὶ Κιμήλου ΙΕΡΟΘΕΟΣ(;

2

Κόπια τῆς κοινῆς μου Καντζιλάριας εἰς τὰ 1773 Μαΐου 2, Κίμωνος.

Ἐπειδὴ καὶ ἡ κερὰ Μαρία γυνὴ μαστροφραγκούλη μέλλει νὰ ἀποθάνῃ ἀφίνει τὸν ἄντρα της νοικοκύρη σὲ ὅ,τι καὶ αὐτῆς εὐρίσκεται ὁ μαστροφραγκούλης θέλει μὲ καλὴ του γνώμη καὶ ἀφίνει τὸ σπίτι τοῦ κεραννουσιοῦ γυνὴ Ἀντώνη Ἀφεντάκη, τὸ ὁποῖο σπίτι λέγεται

* Τὰ δημοσιευόμενα ταῦτα ἔγγραφα προέρχονται ἐκ τοῦ οἰκογενειακοῦ ἡμῶν ἀρχείου καὶ ἐξ ἀρχείων ἄλλων οἰκογενειῶν τῆς Κιμῶλου.

ἀνώγειο στὴν Ἀπάνω Πόρτα πλησίον Γεωργάκης Ροῦσος. καὶ ἡ ἴδια τὸ κερανούσιω ὡς καθὼς εὐρίσκεται νὰ εἶναι ἐδικὸ τῆς ξεκαθαίροντας νὰ πέρνη ἀπὸ μέσα ὁ μαστροφραγκούλης μία καναβέτα δίχως μπότζες καὶ ὄλα τὰ ρούχα τόσο τῆς φορεσιᾶς ὅσο καὶ τῆς κοιμισιᾶς περὶ νὰ εἶναι ὀμπλιγάδα τὸ κερανούσιω νὰ δίνῃ τοῦ μαστροφραγκούλη Μάλλη γρ. 35, λέγω τριάντα πέντε καὶ νὰ δίνῃ τοῦ δεσπότη μία πρόθεσι καὶ μία λειτουργιὰ καὶ τὸ κανονικὸ του κατὰ τὴν παραγγελία ὅπου ἤκαμε ἡ ἀποθανοῦσα εἰς τὸν πνευματικὸν τῆς καὶ ἀφίνει καὶ δέκα ρεάλια τοῦ ἑφημερίου εἰς τὸ Χριστὸ διὰ νὰ κάμῃ τὸ σαρανταλείτουργό τῆς καὶ σαββάτιασμα τῆς· καὶ νὰ πλερώνη καὶ τοὺς παππάδες, κοφτά τῆς, κόλλυβά τῆς καὶ ὄλα τὰ ἔξοδα τῆς ψυχῆς τῆς ἀποθανούσης κεραμαρίας. καὶ νὰ εἶναι ὀμπλιγάδα τὸ κερανούσιω νὰ τὰ κάνη ὄλα αὐτὰ καὶ νὰ ἄφτη καὶ τὸ καντήλι τῆς ἀκοίμητο καὶ νὰ τὴν λειτουργᾷ κάθε πού θὰ χρονίσῃ εἰς τὸν δεσπότη Χριστὸν καὶ διὰ τὸ βέβαιον τῆς ἀληθείας ἔγινε τὸ παρὸν καὶ ὑπογράφοντάς το καὶ ἀξιόπιστοι μάρτυρες εἰς ἀσφάλειαν.

- Σακελλάριος Βενιέρης μάρτυρας
 - Χαρτοφύλακας καὶ πνευματικὸς μάρτυρας
 - Ἰωάννης Μαρτσάγγελος μάρτυρας
- Βασίλης Σάρδης καὶ κατζιλέρης
Κιμήλου μάρτυρας καὶ ἔγραψα.

3

Εἰς τὰ 1808, Νοεμβρίου 25, Κίμωλος.

Ἔστοντας καὶ μετὰ τὸ νὰ λείπη ὁ υἱός μου ὁ Ἀντώνιος εἰς ξενιτιὰν τώρα ὅπου ἤρθε ἐδῶ εἰς τὴν πατρίδα του καὶ μετὰ βρῆκε ἐμένα τὸν πατέρα του ὄντας ζῶντος θέλω ἐγὼ ὁ πατέρας του νὰ τοῦ δώσω τὴν περιουσίαν ὅπου τοῦ τυχαίνει ἐκείνη ὅπου ἔχω μετὰ τὴν εὐχή μου, ὡς καθὼς ἔδωσα καὶ τῶν ἄλλωνῶ μου παιδιῶ ὡσὰν γονιός. Ἐν πρώτοις τοῦ δίνω τὴν εὐχή τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Παναγίας καὶ τὴν ἐδική μου καὶ τῆς μάνας του καὶ τῶν γονέων μου· ἔπειτα προικίον ὅπου τοῦ δίνω. Ἐν πρώτοις τοῦ δίνω τὴν ἐκκλησία μου τὴν ἑμισὴ ὡς καθὼς μοῦ τὴν ἐδώσασι καὶ ἐμένα οἱ γονεῖς μου, μετὰ χαρτιὰ καὶ μετὰ βιβλία καὶ μετὰ τὰ σκευὴ ὄλα τῆς ἐκκλησίας, περὶ νὰ εἶναι ὀμπλιγάδος νὰ κάνη διὰ τὴ ψυχὴ μου ὄλα ὅσα ἀκολουθήσωσι, νὰ δίνῃ τοῦ Δεσπότη τὸ κανονικὸ μου εἴκοσι γρόσια καὶ πέντε γρόσια νὰ με λει-

τουργᾶ ὁ Δεσπότης καὶ νὰ εἶναι ὀμπλιγάδος νὰ κάνη τις λειτουργίες τῆς μεγάλης τεσσαρακοστῆς κάθε Παρασκευῆς προηγιασμένης ὡς καθὼς τις ἔκανα καὶ ἐγὼ ὅπου νὰ μὴν ἔχω τὴν ἁμαρτία· ἀκόμη λέγω ὅτι πὼς νὰ ψάλλω τὴν ἐκκλησίαν, νὰ τὴν ἐκαρποτρῶγω ἕως ὅπου νὰ γένη ὁ υἱὸς τοῦ παπᾶς. Ἀκόμη τοῦ δίνω μίαν πάρτι χωράφι εἰς τις Δέκας τὴν ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὴν ἀρμύλα ἕως ἀπάνω· κολιταράνος ὁ ἀδερφός τοῦ ὁ Ἰωάννης ὡς καθὼς θεὸς νὰ τοῦ τὸ δώσω καὶ ἐκκεῖνο· ἀκόμη τοῦ δίνω τὸ ἀμπέλι ὅπου μοῦ πόμενε καὶ τὴ συκιά ὅλη ἀπὸ τὸ καντούνη τῆς χαλκιᾶς καὶ ἀπάνω· εἰς τὴν ἀπάνω μεριά τὰ χωράφια μου ὅλα εἰς τὰ Πράσα κολιταράνος Ἰωάννης Πρεζάνης· ἀκόμη τοῦ δίνω ἓνα ζωντανὸ ὀπότα μοιράσω μὲ τὸν κοληά μου· νὰ τὰ ἔχη ἀπὸ τὴν σήμερον αὐτὰ ὅλα μὲ τὴν εὐχὴ μου καὶ νὰ τὰ χαίρεται καὶ τὰ παιδογονίση· ὄχι ἄλλο καὶ τὴν εὐχὴ μου καὶ τῆς μάνας τοῦ καὶ τῶν γονέων μου. ἀμήν.

Σακελλάριος Βενιέρης καὶ πατέρας τοῦ ἔγραψα καὶ βεβαιῶνω τὰ ἄνωθεν.

4

Ἐν Κιμῶλῳ τὴν εἰκοστὴν ἕκτην Ἰουλίου τοῦ 1848 ὀγδόου ἔτους, ἐν τῷ εἰρηνοδ. καταστήματι ἐνώπιον ἡμῶν τοῦ Εἰρηνοδίκου Κιμῶλου παρόντος καὶ τοῦ ἀναπληρωματικοῦ Γραμματέως, ἐπαρουσιάσθησαν αὐτοκλήτως ἀφ' ἑνὸς μέρους ὁ Ἀντώνιος Βενιέρης ὡς ἰδιοκτῆτης τοῦ ναοῦ Χριστοῦ καὶ ἀφ' ἑτέρου ἡ Μαρία θυγάτηρ Ἀντωνίου Πρεζάνη, κάτοικοι ἀμφοτέρω Κιμῶλου, γνωστοὶ μοι καὶ ἐζήτησαν ὅτι, συμβιβασθέντες ἀναμεταξύ των περὶ τὰς ὁποίας εἶχον διαφοράς, ὑπόσχηται ἡ ρηθεῖσα Μαρία Ἀντωνίου Πρεζάνη νὰ δίδῃ κατ' ἔτος πρὸς τὸν ρηθέντα Ἀντώνιον Βενιέρην διὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ ναοῦ τοῦ Χριστοῦ κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ ἀγίου Πνεύματος τὸ δικαίωμα τὸ ὁποῖον καὶ οἱ γονεῖς τῆς ἔδιδον κατὰ τὸ ἀπὸ τρεῖς Ὀκτωβρίου 1796 ἀβαντάριον εὐρισκόμενον εἰς χεῖρας τοῦ ρηθέντος Βενιέρη συνιστάμενον ἀπὸ ἕξ ψωμιᾶ κριθαρένια, ἓνα νάπον φασόλια καὶ δύο ὀκάδες κρασί, δώδεκα ψωμιᾶ σιταρένια μὲ τὸν ἄρτον καὶ δώδεκα κηριὰ ἄνευ τινὸς προφάσεως, προσέτι θὰ πληρώσῃ ἡ ρηθεῖσα Μαρία Ἀντωνίου Πρεζάνη πρὸς τὸν Ἀντώνιον Βενιέρην καὶ δραχμὰς πέντε, ἀριθ. 5, διὰ τὰ προκύψαντα ἐξοδά του μετὰ παρέλευσιν ὀκτῶ ἡμερῶν ἀπὸ τῆς σήμερον.

Ὁ Ἀντώνιος Βενιέρης δεχόμενος τὸν συμβιβασμὸν τοῦτον ὑπόσχεται ὅτι δὲν θέλει ἔχει οὐδεμίαν ἀπαίτησιν διὰ τὰ παρελθόντα ἔτη.

Ὅθεν πρὸς βεβαίωσιν συνετάχθη ἡ παροῦσα πρᾶξις, ἣτις ἀναγνωσθεῖσα εὐκρινῶς ὑπεγράφη παρ' ἀπάντων καὶ παρ' ἡμῶν τοῦ Εἰρηνοδίκου ὡς καὶ τοῦ ἀναπληρωματικοῦ Γραμματέως.

Προσκληθεῖσα ἡ Μαρία Ἀντωνίου Πρεζάνη νὰ ὑπογράψῃ ὠμολόγησεν ἄγνοιαν γραμμάτων.

Ὁ Εἰρηνοδίκης

Γ. ΚΙΑΦΟΣ

Ὁ ἀναπλ. Γραμματεὺς

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Ν. ΧΑΛΚΙΟΠΟΥΛΟΣ

Διὰ τὸ ἀκριβὲς τῆς ἀντιγραφῆς

Ἐν Κιμῶλῳ τὴν 3 Αὐγούστου 1848

Ὁ ἀναπλ. Γραμματεὺς

(τ. σ.) Δ. Ν. Χαλκιόπουλος

5

Δ Ω Ρ Η Τ Η Ρ Ι Ο Ν

Ἀριθμὸς 1876.

Ἐν Κιμῶλῳ καὶ ἐν τῷ εἰρηνοδικειακῷ καταστήματι εἰς ὃ ἐκπληρῶ τὰ συμβολαιογραφικά μου καθήκοντα σήμερον τὴν ὀγδόην Σεπτεμβρίου τοῦ χιλιοστοῦ ὀκτακοσιοστοῦ ἐξηκοστοῦ πέμπτου ἔτους ἡμέραν τῆς ἐβδομάδος Τετάρτην καὶ ὥραν ἐνάτην πρὸ μεσημβρίας ἐνώπιον ἐμοῦ τοῦ συμβολαιογραφοῦντος Εἰρηνοδίκου Κιμῶλου Ἡλία Ν. Λαμπίρη ἐδρεύοντος καὶ κατοικοῦντος ἐν Κιμῶλῳ ἐνεφανίσθησαν οἱ Ἰάκωβος Νικολάου Σάρδης μυλωθρὸς καὶ Κωνσταντῖνος Ἀντωνίου Βενιέρης κτηματίας κάτοικοι ἀμφότεροι Κιμῶλου γνωστοί μοι καὶ ἄσχετοι συγγενείας μὲ ἐμὲ καὶ τοὺς προσυπογεγραμμένους μάρτυρας οἵτινες μοι εἶπον νὰ συντάξω τὸ παρὸν δωρητήριον ἔγγραφον καὶ νὰ ἐκθέσω, ὅτι ὁ πρῶτος τούτων Ἰάκωβος Νικολάου Σάρδης κύριος καὶ κάτοχος ἐπὶ τοῦ ἡμίσεος Ἱεροῦ Ναοῦ («Ὁ Χριστὸς») κειμένου εἰς τὸ μέσον Κάστρον τῆς Κιμῶλου μετὰ τῶν παρακειμένων δύο οἰκίσκων ἀνώγειον καὶ κατώγειον καὶ μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ Ἱερῷ Ναῷ σκευῶν καὶ ἐπίπλων καὶ συνορευομένου ἀνατολικῶς καὶ λοιπὰ μέρη μὲ διαφόρους οἰκίας τῶν κατοίκων

Κιμώλου, περιελθόντος εἰς αὐτὸν δυνάμει διαθήκης τῆς θείας του τῆς ἀποβιωσάσης Ἄννης Ἐλευθερίου Σάρδη τὸ ἡμισυ λέγω τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ μετὰ τοῦ προαυλίου του δωρεῖ σήμερον πρὸς τὸν δευτέρου Κωνσταντῖνον Ἀντωνίου Βενιέρην συνιδιοκτῆτην τοῦ εἰρημένου Ἱεροῦ Ναοῦ δι' ὑποχρεώσεις τὰς ὁποίας παρ' αὐτοῦ κατὰ διαφόρους ἐποχὰς ἔλαβε, προσθέσας ὅτι ἡ δωρεὰ αὕτη εἶναι ἀμετάκλητος παρ' αὐτοῦ τοῦ ἰδίου δωροδότου, καὶ οὕτω ἀπὸ σήμερον παραχωρεῖ τὸ ὡς εἴρηται μερίδιόν του ὡς περιεγράφη εἰς τὴν κυριότητα καὶ κατοχὴν τοῦ δωροδοτουμένου Κωνσταντῖνου Ἀντωνίου Βενιέρη νὰ κάμῃ αὐτὸς ὡς θέλει καὶ βούλεται αὐτὸς καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ κληρονόμοι. Ὁ δὲ Κωνσταντῖνος Ἀντωνίου Βενιέρης ἐδήλωσεν ὅτι δέχεται τὴν εἰς αὐτὸν γενομένην δωρεάν, ἐγένετο δὲ πρὸς τοὺς συμβαλλομένους αὐτοὺς γνωστὸν αἰ περὶ μεταγραφῆς διατάξεις καὶ αἰ συνέπειαι τῆς παραλείψεώς των. Συνετάχθη ὅθεν τὸ παρὸν παρουσία τῶν μαρτύρων Ἡλία Νικολοπούλου δικαστικοῦ γραμματέως κατοικοῦ Πατρῶν καὶ διαμένοντος ἐνταῦθα καὶ Γεωργίου Ν. Χ. Λογοθέτη ἐμπόρου κατοικοῦ Κιμώλου, γνωστῶν μοι πολιτῶν ἐλλήνων ἐνηλίκων καὶ ἀσχέτων συγγενείας μὲ ἐμὲ καὶ τοὺς συμβαλλομένους, ὅπερ ἀναγνωσθὲν εὐκρινῶς καὶ μεγαλοφώνως ὑπεγράφη παρὰ πάντων καὶ ἐμοῦ ἐκτὸς τοῦ Κωνσταντῖνου Ἀντωνίου Βενιέρη ἀγραμμάτου ὄντος ὡς ὠμολόγησεν.

Ὁ Συμβαλλόμενος
ΙΑΚΩΒΟΣ Ν. ΣΑΡΔΗΣ

Οἱ μάρτυρες
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΛΟΓΟΘΕΤΗΣ
ΗΛΙΑΣ ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΣ

Ὁ Συμβολαιογ. Εἰρηνοδίκης
ΗΛΙΑΣ Ν. ΛΑΜΠΙΡΗΣ

Διὰ τὴν ἀντιγραφὴν
Ἐν Κιμώλῳ αὐθημερὸν
(τ. σ.) Ἡλίας Ν. Λαμπίρης

Μετεγράφη εἰς τὰ βιβλία τῶν μεταγραφῶν τοῦ Δήμου Κιμώλου τόμος Βος καὶ ἀριθμὸς πρᾶξεως 405.

Ἐν Κιμώλῳ αὐθημερὸν
Ὁ Ὑποθηκοφύλαξ
(τ. σ.) Ἡλ. Ν. Λαμπίρης

6

Εἰς δόξαν Χριστοῦ. Κίμωνος τῆ 14 Δεκεμβρίου 1880

“Ὡρα καλὴ καὶ εὐλογημένη Κύριε ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστέ καὶ Παναγία Θεοτόκε, ἅγιοι Πάντες, ἅγιο Προκόπιο, ἅγιοι Κωνσταντῖνε καὶ Ἑλένη. Προικοσύμφωνον γινόμενον παρὰ τοῦ Κωνσταντίνου Ἀντωνίου Βενιέρη τοῦ υἱοῦ μου Ἰωάννη διὰ ὅσα προικιὰ τοῦ δίδω ὄνομα κατ’ ὄνομα.

Ἐν πρώτοις τοῦ δίδομεν τὴν εὐχὴν τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου, τῶν γονέων μου καὶ τὴν ἰδικήν μου, ἔπειτα τοῦ δίδω ἐπὶ λόγῳ προικὸς τὰ ἐξῆς:

- 1) Τὴν εἰκόνα τῶν Ταξιαρχῶν νὰ κάνῃ μίαν ἄρτοκλασίαν.
- 2) Τὴν Ἐκκλησίαν τῶν Χριστουγέννων καθὼς εἶναι καὶ εὐρίσκεται μὲ τὰ ἱερά του, βιβλία του καὶ λοιπὰ ἱερά ἄμφια.
- 3) Τὸ μαγαζιὸν ὀπισθεν τῆς Ἐκκλησίας.
- 4) Τὸ ὀσπίτιον μέσα εἰς τὸ Κάστρον τῆς μητρὸς του πλησίον Οἰκονόμου Σάρδη καὶ Κοσμᾶ Ράμπια μὲ τὴν παρατήρησιν νὰ τὸ βαστῶ ἐν ὅσῳ ζῶ καὶ μετὰ τὸν θάνατόν μου νὰ εἶναι κύριος μὲ τὴν εὐχὴν μου...

7

Σήμερον τὴν 15 Δεκεμβρίου ἡμέραν Σάββατον ὥραν ἐνάτην πρὸ μεσημβρίας καὶ ἔνδον τῆς κατοικίας μου ἔχων τὰς φρένας μου λίαν σώας γράφω τὴν παροῦσαν μου Διαθήκην φοβούμενος τὸν ἄωρον θάνατον θέλω δὲ μὲ ἐκουσίαν γνώμην μου καὶ ἀφίνω εἰς τὸν ἀνεψιὸν Νικόλαον Ἀποστόλου Βουκάκην ὄλην τὴν κινητὴν καὶ ἀκίνητόν μου περιουσίαν εἰς αὐτόν ὅστις μὲ ἤκουσε καὶ ἤλθε καὶ μὲ ἐπεριποιεῖτο καὶ μὲ ἔτρεφε καὶ εἰσέτι μὲ τρέφει εἰς τὰς μεγίστας ἀρρωστίας μου, διότι, παρεκάλεσα ἀπὸ μικροῦ ἕως μεγάλου ἀλλὰ κανένας δὲν μὲ ἤκουσε ἕνεκα τούτου τὰ ἀφίνω εἰς αὐτόν. Ἐπομένως ἐπικυρῶ τὸ προικοσύμφωνον τὸ γεγραμμένον εἰς τὸν συμβολαιογράφον, θέλω δὲ καὶ ἐξ ἰδίας μου προαιρέσεως ἀφίνω εἰς ὑμᾶς τοὺς ἀδελφούς διὰ νὰ μὴ ἔχετε ἀπαιτήσεις, εἰς τὸν ἀδελφόν μου Ἰωάννην δέκα δραχμᾶς, εἰς τὸν Ἀπόστολον ἄλλας δέκα, εἰς τὸν Θεόδωρον ἄλλας δέκα καὶ εἰς τὸν Γεώργιον δέκα καὶ εἰς τὴν ἀδελφήν μου Φλουρέζαν ἄλλας δέκα, ἔχουσαν καὶ χρεωστούμενας τριάντα καὶ ὁ Θεόδωρος τετρακοσίας,

ἀλλ' εἶναι πτωχὸς καὶ δὲν ἀπαιτῶ ἀπὸ κανένα, ὅλοι ἔχετε ὁ μὲν ὀλίγα, ὁ δὲ πολλὰ μὲ τὴν εὐχὴν μου διότι δὲν μὲ ἐπερίσσευσαν ἐκ τῶν ἀσθενειῶν μου· σχεδὸν τρία ἔτη κατατυραννοῦμαι εἰς ἰατροὺς Σϋρον καὶ Ἀθήνας καὶ μόλις μὲ φέρει ὁ Νικόλαος τὸν ἐπιούσιον ἄρτον ἐνῶ ἔχει ὅλα τὰ βάρη τῆς ψυχῆς καὶ τῆς ζωῆς μου. Ἀφίνω καὶ εἰς τὸν δεσπότην Χριστόν, ὅπου ἔμεινα τεσσαράκοντα ἔτη μέσα, τὰ ἱερὰ ἄμφιά μου ἐν στιχάριον καὶ ἐν φελώνιον χρυσᾶ καθὼς καὶ δύο πετραχήλια καὶ αὐτὰ χρυσᾶ καὶ ἐν ζευγάριον ὑπομάνικα καὶ ἐν φελώνιον ἀπὸ χασὲν διὰ τὰ μνημονεύονται ἐγὼ καὶ οἱ γονεῖς μου οἵτινες τὰ μετεχειρίζονταν. Αὐτὰ εἶχον αὐτὰ ἄφησα μὲ τὴν εὐχὴν μου δὲν ἔχω ἄλλο τι. Καὶ οὕτως ὡς διαθέτης ὑπογράφω καὶ βεβαιῶ. Ἀθανάσιος ἱερομόναχος Βουκάκης παρακαλῶ τὸν κ. συμβολαιογράφον καὶ ἀξιόπιστους μάρτυρας νὰ τὰ ὑπογράψουν κάλλιστα γνωρίζοντες τὴν ὑπογραφὴν μου ὡς μαθηταὶ μου.

Ἐν Κιμῶλῳ τὴν δεκάτην πέμπτην Δεκεμβρίου τοῦ χιλιοστοῦ ὀκτακοσιοστοῦ ἐξηκοστοῦ δευτέρου ἔτους.

Ὁ διαθέτης Ἀθανάσιος ἱερομόναχος Βουκάκης βεβαιῶ ἐνσυνειδήτως.

Β' ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ Ι. ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

8

1793 Αὐγούστου, 26 Κίμιλος.

Ἐπειδὴ καὶ ἐγὼ τὸ κερὰ Χρυσῶ καὶ νὰ εἶμαι κυρία νοικοκυρὰ τοῦ Μέγα Χρυσοστόμου ὡς πρᾶγμα πατρογονικόν μου ὁμοίως καὶ ἐγὼ τὸ Λενιὼ τῆς Ἀναστασίας καὶ νὰ ἔχωμε ἓνα σπιτότοπον εἰς τὸν ἅγιον Γεώργιον ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας μας τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, δηλοῦμε μὲ ἐκουσία μας γνώμη καὶ καλὴ μας προαίρεσι καὶ τὸ δίδομε τοῦ παπᾶ Ἰζέπου Κυπριανοῦ τοῦ πνευματικοῦ μας διὰ τὴν ψυχὴν μας νὰ μᾶς μνημονεύη καὶ εἶναι καλὰ δοσμένο καὶ νὰ μὴν ἔχη κανένα νὰ τὸν ἐνοχλήσῃ οὔτε ἀπὸ τοὺς ἐδικούς μας οὔτε ἀπὸ τοὺς κληρονόμους μας, ὅτι τὸ ἐδώκαμε διὰ τὴν ψυχὴν μας, καὶ ἀπὸ τὴν σήμερον νὰ εἶναι ἐδικό του νὰ τὸ κἀνῃ ὡς θέλει καὶ βούλεται, προικίσει το, χαρίζει ὡς θέλει καὶ βούλεται. Ὅθεν ὡς ἐνδειξὶ τῆς ἀληθείας τοῦ ἐδώσαμε τὸ παρὸν εἰς χεῖρας του ὑπογράφοντάς το καὶ ἀξιόπιστοι μάρτυρες καὶ ἰδιοχείρως μας εἰς ἀσφάλειαν.

Ἐγὼ τὸ κερά Χρυσῶ τοῦ Ἰωάννου Γοζαδίνου δίδω μὲ γνώμη μου καὶ βεβαιῶνω μὲ τὸ σημεῖον τοῦ Σταυροῦ.

Ἐγὼ τὸ Λενιὸ τῆς Ἀναστασίας δίδω μὲ γνώμη μου καὶ βεβαιῶνω διὰ χειρὸς μου τὸν Τίμιον Σταυρόν.

Οἰκονόμος Σάρδης, μάρτυρας

Ἀντώνιος Γαβαλᾶς

ἔγραψα καὶ μαρτυρῶ τὰ ἄνωθεν.

Γ' ΤΗΣ ΚΟΙΜΗΣΕΩΣ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ

(«Παναγιᾶς τοῦ Κονόμου»)

9

Ὡρα καλὴ καὶ εὐλογημένη, Κύριε ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστέ, ἀμήν.
Κίμουλος.

Στὰ 1699 μὴνὸς Νοεμβρίου 3. Ἐδῶ στὴν Κίμουλον. Τὰ ὅσα δίδει ὁ ἐντιμώτατος ἀφέντης πρωτοπαπᾶς Ναδάλες, διὰ προικίον εἰς ὄνομα προικίου τοῦ υἱοῦ του τοῦ Γιαννάκη. Πρῶτον τὴν εὐχὴν τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Παναγίας καὶ τῶν γονέων του, δεῦτερον τὴν ἐδικήν του καὶ τῆς μακαρίτισσας τῆς μάνας του καὶ τοῦ μακαρίτη τοῦ μπάρμπα του πρώην πρωτοπαπᾶ. Ἐπειτα προικία. Ἀρχή:

— Τὴν ἐκκλησίαν τὴν Δέσποινα Παναγία, ὅπου ἔχει, ὡς καθὼς εὐρίσκεται μὲ κάθε της δικαίωμα καὶ μὲ τὸ σπίτι καὶ μὲ τὸ κηπάρι, περὶ νὰ δίδῃ τοῦ αὐτοῦ ἀφέντη πρωτοπαπᾶ ὅλα τὰ ἐμισὰ δικαίωματα ἕως ὅτου ζῆ καὶ ἀποθανόντας του, πάντῃ ἐλεύθερη ἐδική του.

— Τὸ σπίτι ἀνώγειον μέσα εἰς τὸ κάστρο μας ὡς καθὼς εὐρίσκεται, πλησίον Φραγκούλης Μοδινὸς καὶ θυγατέρα Μαρούλα Σκορδίλη (;).

— ...ἀκόμα τὸ σπίτι διπλὸ ὄξω τοῦ κάστρου ὡς καθὼς εὐρίσκεται μὲ κάθε του δικαίωμα, πλησίον Ἀντώνιος...

— μπάγκον ἓνα μὲ τὸ παραπάγκι.

— κασέλες, καρένιες δύο, ἢ μία...

— ἀκόμη καὶ τὰ ροῦχα πού ἔχουν ἀπὸ τῆς μακαρίτισσας τῆς μάνας του, καὶ μάλαμα καὶ ἀσίμι καὶ ὅ,τι καδίνε ἤθελε βρεθῆ ὅλα νὰ παίρῃ τὰ μισά.

— ἀμπέλι φυτιὰ ὅπου ἔχει εἰς τὴν Μπονάτσα ὡς καθὼς εὐρίσκειται μὲ τὸ χωράφι, πλησίον παπαῖ Γεωργάκης Ράφος, περὸ νὰ τρώγη τὸ παιδί τὴν ἰντράδα τοῦ ἀμπελιοῦ στῆς τριάντας ἕως νά... περὸ νὰ κἀνη τὴν ἑορτὴ τῆς Παναγίας στὰς 15 Αὐγούστου...

— ἀκόμη ἀμπέλι στὸ Χαμωλῆ ὡς καθὼς εὐρίσκειται.

— χωράφι εἰς τὴ Λίμνη ὡς καθὼς εὐρίσκειται.

— ἀκόμη τὸ ἀμπελάκι τοῦ Λάμα μὲ τὰ δικαιώματά του, περὸ ἀποθανόντας μου μὲ τὴν εὐχὴ μου.

— χωράφι εἰς τὴν Μπονάτσα ὡς καθὼς εὐρίσκειται.

— χωράφι εἰς τοὺς Καψάλους ἀπὸ Γεώργη Λύμα ὡς καθὼς εὐρίσκειται καὶ νὰ τρώη ὁ ἀφέντης πρωτοπαπαῖς τὴ συκιὰ τὴν ἔξινη ἕως ὅτου ζῆ καὶ ἀποθανόντας του πάντῃ ἐλεύθερον ἐδικόν του.

— χωράφι στὸν ἅγιον Μάμα καθὼς εὐρίσκειται.

— χωράφι στὸ Ξερόκαμπο τοῦ Τζαιρί ὡς καθὼς εὐρίσκειται πλησίον Γεώργιος..... () ...

— χωράφι στοῦ Ξεύρη ἀπὸ τοῦ Βεντούρη ὡς καθὼς εὐρίσκειται μὲ τὰ δέντρα.

— χωράφι στοῦ Μαστροῦ τοῦ Κυρλαρῆ τὸ μερτικό.

— ἕναν ἄλογο ἀρσενικό, δύο κεφάλια βόδια, κτῆμα ἕνα, κεφάλια εἴκοσι πέντε, κρασοβούτσια δύο, κρασοβούτσι ἕνα.

— ἀκόμη ὑπόσχεται ὁ ἄνωθεν ἀφέντης πρωτοπαπαῖς νὰ τὸν ἐκάμη ἱερέα καὶ ὅ,τι ἱερά καὶ χαρτιὰ ἔχει ὅλα μὲ τὴν εὐχὴν του.

Πρωτοπαπαῖς Ναδάλες στέργω καὶ μαρτυρῶ τὰ ἄνωθεν καὶ μὲ τὴν εὐχὴν μου.

Παπαῖ Φραγκούλης Μαγέρης
χωρεπίσκοπος καὶ κατ'ζηλιέρης τῆς κοινότης

1704 μηνὸς Ἰουνίου 27 Κίμουλος.

Κατὰ μαρτυρίαν τῶν κάτωθεν ὑπογεγραμμένων μαρτύρων παρακαλετῶν τὴν σήμερον ἡ κυρὰ πρωτοπαπαδιά γυνὴ τοῦ πρώην μακαρίτη πρωτοπαπαῖ Ναδάλε. Ἐπειδὴ καὶ νὰ εὐρίσκειται ἐν ἀσθενείᾳ κατάκοιτη καὶ φοβουμένη τὸ ἄωρον τοῦ θανάτου θέλει καὶ κάνει τὴν παρὸν παραγγελίαν καὶ λέγει ὅ,τι ἀποφασισμένον. Ἐάν τῆς τύχη θάνατος νὰ τὴν θάψουν εἰς τὴν Δέσποινα Παναγίαν τοῦ ἀφέντη πρωτο-

παπαῖ Ναδάλε ὅπου εἶναι κτίριο ἐδικό τος καὶ νᾶναι ὀμπλιγάδος ὁ αὐτὸς ἀφέντης πρωτοπαπαῖς νὰ τῆς κἀνῆ ὄλα της τὰ χρειαζόμενα τῆς ψυχῆς της, σαρανταλείτουργο, σαββάτισμα καὶ τὶς λειτουργιές της καὶ κόλυβα καὶ ἀπὸ ὄλα ἀπλῶς τὰ πάντα καὶ νὰ εὐρίσκεται πάντα γραμμένη εἰς τὴν ἀγίαν του Πρόθεσι εἰς τὴν αὐτὴν ἐκκλησίαν διὰ νὰ μνημονεῦται ἀεννάως· καὶ διὰ τοῦτα ὄλα καὶ διὰ ἄλλες χάρες καὶ εὐεργεσίες θέλει ἡ ἄνω λεγομένη κυρὰ πρωτοπαπαδιά ὅτι ἐπειδὴ καὶ τὴν αὐτὴν ἐκκλησία τὴν Δέσποινα Παναγία νὰ τὴν ἐκτίσασι μαζὶ ὅτε ὁ γέρος πρωτοπαπαῖς καὶ τοῦ λόγου της καὶ εἰς τοῦτο νὰ εἶχε καὶ αὐτὴ πάρτα· διὰ τοῦτο τὴν σήμερον ὀμπρὸς εἰς τοὺς κάτωθεν θέλει καὶ λέγει ὅτι νὰ εἶναι πάντῃ ἐλεύθερη ἡ ἐκκλησία τοῦ ἄνω λεγομένου πρωτοπαπαῖ, κατὰ τὸ προικοχάρτι του ὅπου τοῦ ἔχουν καμωμένο εἰς τὴν κατζίλαρία μας, προικίση καὶ χαρίση, κτίση, χαλάση νὰ τὴν κἀνῆ ὡς θέλει ὡς πρᾶμμα ἐδικόν τος, μὴν ἡμπερώντας κανένας της ἐδικὸς νὰ τὴν διασεΐση μηδὲ νᾶχη καμμία πρετένσιο εἰς αὐτὴν τὴν ὑπόθεσι, ἀφίνοντας τὴν κατάρρα της ὅ,τι γράψει νὰ δώση, πειράξη ξεκαθαίροντας. ἀκόμη ὅτι ἂν ἤθελε βρεθῆ κανένα ἄλλο γράμμα ποῦ νάκαμῆν τινος ἐπισκοπικὴ ἢ ἄλλον τι νὰ εἶναι νουλάδο καὶ ἄχυρον καὶ νὰ κοιτάξη παρευθὺς ὅπου θέλει φανῆ μόνον τὸ παρὸν νὰ εἶναι φέρμο, βέβαιον καὶ ἄσειστον εἰς τὸν αἰῶνα. Καὶ εἰς βεβαίωσιν ἔγινε τὸ παρὸν νοδαρικὸν γράμμα καὶ τὰ ἐξῆς:

Οἰκονόμος Παπαμανθιὸς μαρτυρῶ τὰ ἄνωθεν

Σακελλάριος Μαγέρης μαρτυρῶ τὰ ἄνωθεν

Γερμανὸς ἱερομόναχος μαρτυρῶ τὰ ἄνωθεν

Παπαφραγκούλης Μαγέρης χωρεπίσκοπος Καντζιλιέρης τῆς κοινότης ἔγραψα.

(Εἰς τὸ περιθώριον τὰ ἐξῆς: κοπιαστὸ εἰς τὴν κατζίλαρία μου εἰς ἀριθ. 492).

Κόπια σηκωμένη ἀπὸ τὸ καθολικόν.

1738. μηνὸς Μαΐου 27, Κίμιλος.

Ὡρα καλὴ καὶ εὐλογημένη, Κύριε ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστέ, καὶ Παναγία Δέσποινα χαριτωμένη καὶ ἅγιοι Πάντες. Ἄβαντᾶριο, ρποῦ κἀνει ἡ κερά παπαδιά τὴν σήμερον τοῦ υἱοῦ της τοῦ Δημητρά-

κη, τὰ ὅσα τοῦ δίδει με τὴν εὐχὴν τοῦ μακαρίτη τοῦ παπᾶ της καὶ τὴν ἐδικὴν της καὶ τῶν γονέων της. Ἐπειτα προικία τὰ κάτωθεν γεγραμμένα.

Ἄρχῃ μὲν καὶ πρῶτον τὴν ἐκκλησίαν, τὴν Παναγίαν Θεοτόκον, ἀπόξω ἀπὸ τὸ κάστρο μας, καθὼς εὐρίσκεται με τὸ κελλι καὶ κατώγι καὶ κηπάρι καὶ ὄλα της τὰ δικαιώματα περὸ ὡς πόντα ζιῶ νὰ μοῦ δίδῃ τὰ ἐμισὰ τῆς ἐκκλησίας εἰσε ὄλα τὰ πάντα ἀνάξοδια καὶ ἀποθανόντας μου νὰ εἶναι ἐδικὴ του με τὴν εὐχὴ μου καὶ τοῦ παπᾶ του. ἀμπέλι στὸ Κλῆμα με τὰ δικαιώματά του. χωράφι τῆς Μαρουλιᾶς στὸ μῦλο με τὰ δικαιώματά του. χωράφι στὴν Καψάλα με μία συκιά καὶ με ὄλα του τὰ δικαιώματα. χωράφι στὴ Χώνη τοῦ Νικολοῦ με τὰ δικαιώματά του. θεμωνιὰ στὸν Ταξιάρχη στῆς Δέκας. χωράφι στὴν Μπονάτσα ἀπὸ Ἄντωνη Μαρίνου. ἀπὸ τὰ πράμματα τὰ λιανὰ ὅπου ἔχω νὰ παίρῃ τὰ ἐμισὰ, τόσα πρόβατα, ὅσα καὶ ζά. ἓνα ἄλογο φηλυκό, ἦγουν τὴ μάνα. μιὰ κασέλλα καρένια μεγάλη. ἓνα κρασοβούτσι, μιὰ βαρέλα, κουρουπή καὶ ὅ,τι ἄλλο κάνει χρεία. τὸ σπίτι τῆς Μαρούλας με κάθε του δικαίωμα. δύο καζάκες, ἡ μία τσόχινη, ἡ ἄλλη μεταξωτὴ. ἓνας ντουλαμᾶς μπουκασένιος. τρεῖς φορεσιῆς μεταξωτά. δύο ἐληές στῆς Καψάλους τῆς κυρλαράκενας, μισιάρικες. ἀκόμα δίδω του καὶ τὸ χαρὰνι τῆς ρακῆς, περὸ ὡς ποταζῆ νὰ τὸ τρώῃ καὶ ἀποθανόντας της νὰ εἶναι ἐδικόν του. ἀκόμη νὰ εἶναι ὀμπλιγάδος ὁ υἱός της ὁ Δημητράκης, ὡσὰν ἀποθάνῃ νὰ τὴν ἐθαύγῃ μέσα εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ νὰ πλερώνῃ τοὺς παπάδες καὶ τὸ δεσπότη καὶ ὅ,τι ἄλλο τῆς χρειάζεται, βράζοντας ἀπὸ ἓνα κόλυβο καὶ ἀπέκεια ὄλα νὰ εἶναι νὰ τὰ πλερώνῃ.

Πρῶν πρῶτοπαπαδιὰ Ναδάλε στέργω τὰ ἄνωθεν.

Ἰγνάτιος ἱερομόναχος μάρτυς.

Ἰερώνυμος Μαρτσάγκελος ἔγραψα τὸ παρὸν καὶ μαρτυρῶ τὰ ἄνωθεν.

(ὅπισθεν σημειώνει: Κίμιλος κόπια: Ἄβαντάριο τοῦ Δημητράκη Ναδάλε, 1738, Μαΐου 27).

12

1775, Ἰουνίου 28, Κίμηλος.

Ὡρα καλὴ καὶ εὐλογημένη, Κύριε ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστέ, καὶ Δέσποινα Θεοτόκε καὶ ἅγιοι Πάντες. ἄβαντάριο ὅπου κάνει ὁ ἀφέντης Οἰκονόμος Σάρδης τοῦ υἱοῦ του Δημητράκη τὰ ὅ,τι τοῦ δίδει

προικία μόμπιλε και στάμπιλε με την εὐχὴ τοῦ Χριστοῦ και τῆς Παναγίας και τῶν γονέων του και τὴν ἐδικὴν του, τὰ κάτω γε-γραμμένα ὄνομα κατ' ὄνομα. Ἀρχή.

Ἐν πρώτοις τοῦ δίδει τὴν ἐκκλησίαν τῆς μητέρας του με τὴν εὐχὴν της ὡς καθὼς εὐρίσκεται με τὰ κελλιά και με τὸ κηπάρι και με ἱερὰ ἀλλαγιές ἔξε και με τὰ βιβλία της περὶ ὡς ὅπου ζοῦν νὰ τραβοῦν τὰ ἔμισά εισοδήματα τῆς ἐκκλησίας και μετὰ τὸν θάνατόν τους νὰ κάνη τὸ παιδί τὰ χρειαζόμενα τῆς ψυχῆς, νὰ εἶναι πάντῃ ἐλεύθερη ἐδικὴ του.

Ἔτερο τοῦ δίδει με τὴν εὐχὴν τους ἄσπρα μετρητὰ τὸν ἀριθμὸν νούμερο: γρόσ. 300. Ἀκόμα διὰ τὴν ἐκκλησίαν ποὺ ἐγράψαμε νὰ τραβᾷ τὰ ἔμισά εισοδήματα, νὰ εἶναι πάντῃ ἐλεύθερη και ἐδικὴ του με τὴν εὐχὴ μας.

Μία κολαίνα μαργαριταρένια, ἓνα δαχτυλίδι, ἓνα ζευγάρι σκολαρίκια, μία φορεσιὰ ροῦχα ἀπὸ τῆς μάνας του νὰ παίρνη ἐκεῖνα ποὺ θέλει ἀπ' ὄλα, 3 γοῦνες..., 1 μπεν..., 6 καβα..., τρία μεταξωτὰ και τρία μπουκασένια, 1..., 3 ζωνάρια χιώτικα μεταξωτὰ, 1 πάπλωμα καινούργιο, 2 τυλάρα μάλλινα, 1 ζευγάρι σεντόνια τῆς κασέλλας, μάνες πτερὸ 4, 1 κουρτίνα, μία μαντήλα και 12 μαντήλια τῆς τάβλας, 6 πιάτα στάνινα και μία μεγάλη, 3 ντουζίνες πιάτα τοῦ φαγιοῦ, μία φίνα και δύο ὀρδινάρια, 6 ἀπλάδενες και ἓνα καντηλιέρη, 1 κασέλλα καρένια καινούργια, 1 καναβέτα καρένια φρινίδα, 6 καρέγκλες καινούργιες, 4 κάδρα, 2 μικρὰ και δύο μεγάλα, 3 ἅγιες εἰκόνες, 5 ζάρες, 3 μεγάλες και δύο μικρές, 1 καπότο με τὴν κουκούλα καινούργιο, 1 κρασοβούτσι, 4 ἀξίνες και μία στενή, 3 χαρασιά, τὸ ἓνα μεγάλο, τηγάνι, σκάρια και σουβλά, τὸ σπίτι τῆς παπαδιᾶς, τοῦ παπαῦ Ζογάνη με τοῦ παπαῦ Νικόλα και με τῆς Μαρίας τοῦ Παύλου ἀποθανώντας τους, τὸ φοῦρνο του ὡς καθὼς εὐρίσκεται με ἓνα χτήμα, τὰ ἀμπέλια τοῦ παπαῦ Νικόλα στὴ Λίμνη, τὲς δυὸ πάρτες με τὰ δενδρά, ἄλλη μία πάρτε ἀμπέλι εἰς τὴ Λίμνη με τὴν ἔλην τοῦ πρώην οἰκονόμου νὰ τρώη τὸ παιδί τὴν ἔλην και μετὰ τὸ θάνατό μου νὰ κάνη ζάφτι και τὸ ἀμπέλι, 2 πάρτες χωράφι, ἢ μία στὰ Μαυροσπήλια και ἢ ἄλλη στὸ Κοφτὸ τοῦ παπαῦ Γερώνυμου, τὴ θεμωνιά στὸν ἅγιον Φτάθη τῆς γρηὰ Ἀνούσας, μία πάρτε χωράφι στὰ Μοναστήρια, ἄλλη μία πάρτε χωράφι στὸ Χαμωλητό, [(τὸ μῦλό μου ποὺ τὸν ἔχω ἀγοραστό, μετὰ τὸ θάνατό μου με τὴν εὐχὴ μας)], τὰ

πράγματα τὰ λιανὰ ὅπου ἔχομε σιδεροκέφαλα, δηλαδή πρόβατα καὶ τὰ ζὰ νὰ παίρνη τὸ παιδί νὰ εἶναι ἀμέραστα... τὸ διάφορο ἤγουν τυρί, μαλλί, τρίχα καὶ κρέας... καιρὸ ἤθελε ταγ... τὰ δυὸ μερτικὰ στὸ Δημητράκη... τὴν ἀφοράδα ὅπου ἔχω ἀγοραστὴ μὲ τὴ σέλλα τῆς, τὸ σπίτι τοῦ... ὄξω στὸ κάστρο μας. Καὶ πάλιν τὴν εὐχὴν τος.

Οἰκονόμος Σάρδης καὶ ἡ πρεσβυτέρα μου στέργομεν τὰ ἄνωθεν καὶ διὰ χειρός μου καὶ μὲ τὴν εὐχὴ μας.

Ἰωάννης Μαρτσάγκελος παρακαλετὸς ἔγραψα τὸ παρὸν καὶ μαρτυρῶ.

13

Εἰς δόξαν Χριστοῦ, ἀμήν.

1808 Ὀκτωβρίου 25 Κίμιλος.

Ὡρα καλὴ καὶ εὐλογημένη, Κύριε ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστέ, Παναγία Δέσποινα χαριτωμένη καὶ ἅγιοι Πάντες, ἅγιε Προκόπιε, ἀβαντάριο ὅπου κάνει ὁ ἅγιος οἰκονόμος τῆς θυγατέρας του τῆς Ἑλένης τὰ ὅ,τι προικιά τῆς ἐδίδει μὲ τὴν εὐχὴ τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Παναγίας καὶ τὴν ἐδική του. Ἐν πρώτοις τὰ σπίτια μέσα εἰς τὸ κάστρο κατῶγια ὡς καθὼς εὐρίσκονται φερνιάδα ὅ,τι ἔχουν μέσα, περὸ τὸ ἕνα νὰ εἶναι εἰς τὴν ἐξουσία μου ἕως ὅπου ζῶ, ἀποθανόντας μου μὲ τὴν εὐχὴ μου ἐδικόν τῆς. Ἀκόμη καὶ τὸ σπίτι τῆς Μαρίας τοῦ Ἄντωνάκη εἰς τὸ στιάδι, περὸ νὰ κάνουν τὴν ἑορτὴ τοῦ ἁγίου Πνευμάτου νὰ μνημονεῦεται ἐκεῖνη ὅπου τὸ εἶχε. ἀκόμη τῆς δίδω τὴν ἐκκλησία μου τὴν κυρία Θεοτόκο μὲ ὄλα τῆς τὰ σκεύη καὶ μὲ τὸ κηπάρι καὶ μὲ τὰ κελιά. Ἀκόμη καὶ τὸ μαγαζεὶ τῆς Κλέρας περὸ νὰ τρώγω τὰ εἰσοδήματα τῆς ἐκκλησίας ὄλα ἕως νὰ γένη τὸ παιδί παπᾶς, γένοντας τὸ παιδί παπᾶς νὰ τραβῶ τὰ ἑμισὰ μου ἕως ὅπου ζῶ. ἀκόμη καὶ τὸ κηπάρι καὶ τὰ κελιά καὶ τὸ μαγαζεὶ νὰ τάχω εἰς τὴν ἐξουσία μου, ἀποθανόντας μου μὲ τὴν εὐχὴ μου ἐδικὰ τῆς. τὸ ἀμπέλι εἰς τὴ Λίμνη μὲ τὸ λουρι ἀπὸ πέρα ἀντικρῦ περὸ νὰ κάνουν τὴν κεροδοσία τοῦ ἐπιταφίου εἰς τὴν Κοίμησι τῆς Θεοτόκου. Ἀκόμη καὶ τὴ φυτιὰ εἰς τὰ Μοναστήρια ἀποθανόντας μου. τὸ λιβαδάκι εἰς τὰ Μαυροσπήλια τῆς ἀδελφῆς μου. ἀκόμη καὶ δυὸ πάρτες τοῦ ἀδελφοῦ μου ἢ μία, ἢ ἄλλη ἐδική μου. τὸ χωράφι εἰς τὸ Κρητικὸ μὲ τῆς συκιές. τὸ χωράφι εἰς τὸ Κοφτό. τὸ λιβάδι τοῦ Ἄνδρεαδάκη εἰς τὴ Λίμνη. στὸ Χαμωλιὸ ἕνα πάρτι. χωράφι εἰς τὴν

Καψάλα, χωράφι εἰς τὴν Μπονάτσα. τὸ χωράφι εἰς τὸ Ξερόκαμπο. τὴ θεμωνιά εἰς τοῦ Καναβάρη. τὴν κορωνιά μὲς τῆ Χώνη. ἔξε περούνια, ἔξε μαχαίρια. τυλάρα δύο, σεντόνια τῆς κασέλλας ζευγάρια δύο, κρασοβούτσια δύο, ζάρες κορωνείκες ἔξε, δυὸ μεγάλες, τέσσερις μικρές, τέσσαρα χαρανιά, τὸ ἓνα τῆς μάνδρας. τρεῖς κουρτοῦνες. τὸ μάλαμά της. δύο λαιμούς μπετόνια ὅπου εἶναι ὄλα εἴκοσι ὀκτώ. μία κολαῖνα μαργαριταρένια. δύο ζευγάρια σκολαρίκια τὸ ἓνα μεγάλο καὶ τὸ ἄλλο μικρό. δύο δακτυλίδια. ἀκόμα τῆς δίδω καὶ γρόσια πεντακόσια, περὸ τὰ διακόσια εἶναι διὰ τὰ ροῦχα τῆς κασέλλας της. ἀκόμα καὶ ὁ λάκκος ὅπου εἶναι καὶ τὸν ἀφεντικὸν λάκκο νὰ φτιάξη τὴ μιὰ χρονιά ἢ Ἐλένη, τὴν ἄλλη χρονιά ἢ Ζαμπέτα. δύο τραπεζομάνδηλα, δύο ντουζίνες μαντήλια. ἀκόμη καὶ ὅ,τι ἄλλο χρειάζεται μιᾶς νοικοκυραῶς. ἀκόμη ὅ,τι καιρὸ μεράσουν τῆς μέλισσες μὲ τὴ μάνα Μαρία νὰ παίρνη ἢ Ἐλένη δύο μέλισσες. Ἀκόμα καὶ τὴν εὐχή μου.

Οἰκονόμος Σάρδης στέργω μὲ τὴν εὐχή μου.

Καγὼ ὁ γράψας σκευοφύλακας Λογοθέτης.

14

Κίμουλος, Ἰουνίου 16, 1827

Εἰς δόξαν Χριστοῦ.

Ὡρα καλὴ καὶ εὐλογημένη, Κύριε ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστέ καὶ ἅγιοι Πάντες, ἀβαντάριο ὅπου κάνω ἐγὼ ἢ κυρὰ κονόμισσα τοῦ πρώην οἰκονόμου Ἀφεντάκη, τοῦ υἱοῦ μου Ἰωάννου Ἀφεντάκη τὰ ὄσα προικιά τοῦ δίδω ὄνομα κατ' ὄνομα. Ἐν πρώτοις τοῦ δίδω τὴν εὐχὴν τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Παναγιᾶς καὶ πάντων τῶν ἁγίων καὶ τοῦ ἁγίου μεγαλομάρτυρος Προκοπίου καὶ τῶν γονέων μου καὶ τὴν ἐδικὴν μου, ἀμήν. ἔπειτα προικιά ὄνομα κατ' ὄνομα. Ἐν πρώτοις τὴν ἐκκλησία μου μὲ τὸ κηπάρι καὶ μὲ τὰ κελλιά, μὲ τὰ βιβλία καὶ μὲ τὰ ἱερά σκεύη μὲ τὴν εὐχή μου, περὸ νὰ τρώγω τὴν ἐμισὴ ὅσο ζιῶ καὶ ἀποθάνοντάς μου νὰ εἶναι ὄλη ἐδικὴ του καὶ νὰ εἶναι εἰς χρέος νὰ μὲ λειτουργᾷ μὲ τὸ Δεσπότη. Τὸ ἀμπέλι εἰς τὸ Χαμωληὸ ὡς καθὼς εὑρίσκεται πλησίον Ἰωάννης Ἀφεντάκης, τὸ χωράφι εἰς τὰ Μαυροσπήλια μὲ τὸ ἀγοραστὸ ὄλο, πλησίον Φλουρέζα γυνὴ τοῦ ποτὲ Γεωργίου Σάρδη, τὸ χωράφι εἰς τὸ ὄξω ἅγιο Παντελεήμονα ὡς καθὼς εὑρίσκεται, πλησίον παπαηζέππος Κυπριανός, στὴν ἀπάνω μεριά τὸ χωράφι εἰς τῆς Καυκάρες ὄλο πλησίον Νικολὸς

Ἐφεντάκης, στὴν Κοκκίνα τὸ χωράφι πλησίον Δημήτρης Ἐφεντάκης. Ἐπὸ τὰ πράγματα τὰ λιανὰ ὅπου ἔχουν νὰ γίνονται τέσσερα μερίδια νὰ παίρνη τὸ ἕνα, ἀπὸ τὰ κτήματα ὅπου ἔχουσι νὰ παίρνη μιὰ πουλάρα, ἀπὸ τὰ βόδια ὅπου ἔχω ὅ,τι καιρὸς ἤθελε μοιράσω μετὸν κόλληγα νὰ παίρνη ἕνα· ἀκόμα τοῦ δίδω εἰς μετρητὰ καὶ ὁμολογίες γρόσια ἐξακόσια, Νο 600, ἕνα δακτυλίδι, ἕνα κρεββατοστρώσι, μιὰ μαντήλα, δώδεκα τραπεζομάντηλα, μιὰ ντουζίνα μαχαιροπήρουνα, δυὸ ζάρες κορωνέικες μιὰ μεγάλη καὶ μιὰ μικρή, ἕνα κρασοβούτσι, δυὸ τζάρες, ἕνα χαρανὶ τῆς μάντρας, μιὰ κασέλλα μετὰ τοῦ ροῦχα του, δυὸ ἀντερὰ σαμαλαζάδες, δύο καβάδια καὶ ἕνα ξώρρουχο καὶ δυὸ ζουμπέδες καὶ μιὰ γούνα καὶ δυὸ κοντογούνια, δυὸ ἀντερὰ καθημερινὰ καὶ ὅποταν γίνει παπᾶς ἔχει νὰ τοῦ δίδῃ ὁ παπᾶς του ὁ πρῶν οἰκονόμος γρόσια διακόσια Νο 200, ὁ παπποῦς του ὁ γιωργάκης γρόσια διακόσια Νο 200 νὰ μᾶς μνημονεύῃ, καὶ μετὰ τέλος τὴν εὐχὴν μας.

Ἐγὼ Οἰκονομίσσα τοῦ ποτὲ πρῶν Οἰκονόμου Ἐφεντάκη, στέργω τὰ ἄνωθεν μετὰ τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ.

Τομάζος Γαβαλαῆς ἔγραψα καὶ μαρτυρῶ.

15

Ἐγὼ ὁ Γεώργιος Ἐφεντάκης κάτοικος καὶ δημότης Ἀθηνῶν ἐκ Κιμῶλου συντάττω γράφω καὶ ὑπογράφω ἰδιοχείρως τὴν παροῦσαν διαθήκην μου ἣτις εἶναι ἡ μόνη καὶ τελευταία θέλησίς μου. Ἐν Ἀθήναις τὴν τρίτην Ἰουλίου τοῦ χιλιοστοῦ ὀκτακοσιοστοῦ ἐνενηκοστοῦ πέμπτου ἔτους (1895) ἡμέραν τῆς ἐβδομάδος Δευτέρα ἐν τῇ οἰκίᾳ μου καὶ κατοικίᾳ μου κειμένη ἐν Ἀθήναις ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Κηφισσίας καὶ ὑπαγομένη εἰς τὴν ἐνορίαν τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνος ἐν Βαθρακονησιῶ ἢ τοῦ ἁγίου Νικολάου ἐν Πτωχοκομείῳ, γράφω τὴν διαθήκην μου ταύτην...

Κληροδοτῶ εἰς τὴν Ἐλεήμονα Ἐταιρίαν Πτωχοκομείου ὁλόκληρον τὴν ἐν Ἀθήναις ἐπὶ τῆς λεωφόρου Κηφισσίας οἰκίαν μου ἐν ἣ κατοικῶ καὶ τῆς ὁποίας τὴν ἐπικαρπίαν τοῦ ἄνω πατώματος ἐκληροδότησα ὡς ἄνω ἐξετέθη εἰς τὴν σύζυγόν μου Ἐλευθερίαν ἐφ' ὅρου ζωῆς της· καὶ τὴν μὲν χρῆσιν τοῦ μαγαζίου θὰ λάβῃ ἀμέσως μετὰ τὸν θάνατόν μου, τοῦ δὲ ἄνω πατώματος μετὰ τὸν θάνατον τῆς συζύγου μου ὑπὸ τὸν ρητὸν ὅρον καὶ τὴν ὑποχρέωσιν ἵνα τὸ Πτωχοκο-

μείον δίδη ἔσαι εἰς αἰῶνά τὸν ἅπαντα κατ' ἔτος εἰς τὸν ἐφημέριον τοῦ ἐν Κιμῶλω ἱεροῦ ναοῦ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου τῆς Μητροπατρικῆς μου ἐκκλησίας δραχμὰς μὲν διακοσίας κατ' ἔτος ἐν ὄσῳ δὲν λαμβάνει τὸ εἰσόδημα τῆς οἰκίας μου ταύτης, καθ' ὅσον τὴν ἐπικαρπίαν καὶ τὴν χρῆσιν τοῦ ἄνω πατώματος θέλει ἔχει ἢ σύζυγός μου ἐν ὄσῳ ζῆ, δραχμὰς δὲ ἑξακοσίας κατ' ἔτος ὅταν ἀποθάνῃ ἢ σύζυγός μου καὶ λαμβάνει τὸ Πτωχοκομεῖον ὀλόκληρον τὸ εἰσόδημα τοῦ κτήματος τούτου. Ὑποχρεοῦται δὲ ὁ ὡς ἄνω ἱερεὺς ἐπιμελεῖα τῶν ἐν Κιμῶλω συγγενῶν μου νὰ λειτουργῇ εἰς τὸν ὡς εἴρηται ναόν, καθ' ὅλας τὰς Κυριακάς, τὰς ἐπισήμους Δεσποτικάς καὶ Θεομητορικάς ἑορτάς, νὰ ἀγοράζῃ διὰ τὴν ἐκκλησίαν κηρὸν καὶ νὰ φροντίζῃ περὶ τοῦ ναοῦ. Τὸ πρὸς τὸν ἱερέα ὡς εἴρηται χορήγημα θεωρεῖται ὡς ἀμοιβή του, διὰ τὸ ἀνωτέρω, θέλει δὲ ἀποστέλλεται τοῦτο παρὰ τοῦ Πτωχοκομεῖου εἰς ἑξαμήνους δόσεις. Ὁ διορισμὸς τοῦ ἐφημερίου θέλει γίνεσθαι παρὰ τῶν κληρονόμων καὶ ἐκτελεστῶν τῆς παρούσης μου. Τὴν ἀνωτέρω οἰκίαν μου δὲν δύναται οὐδέποτε καὶ ἐπὶ οὐδενὶ λόγῳ τὸ Πτωχοκομεῖον νὰ πωλήσῃ ἢ ὑποθηκέυσῃ ἢ ἄλλως πως νὰ διαθήσῃ καὶ ὀφείλει ἔσαι εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα νὰ ἐπισκευάζῃ καὶ διατηρῇ αὐτὴν πληρώνων τοὺς φόρους της καὶ νὰ λαμβάνῃ τὰ εἰσοδήματα αὐτῆς πρὸς διατήρησιν τῶν πτωχῶν, ἄλλως στερεῖται τοῦ κληροδοτήματος τούτου τῆς οἰκίας μου τὸ Πτωχοκομεῖον ὅπερ περιέρχεται εἰς τοὺς κληρονόμους μου μὲ τὰς ἐπιβεβλημένας ὡς ἀνωτέρω εἰς τὸ Πτωχοκομεῖον ὑποχρεώσεις μου· εἰς τὴν ἐνοικίασιν τῆς οἰκίας μου θὰ προτιμῶνται οἱ κληρονόμοι μου καὶ ἄλλοι συγγενεῖς μου...

Ὁ Διαθέτης

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΑΦΕΝΤΑΚΗΣ

Δ' ΤΗΣ ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΕΩΣ

(«Τῆς Σωτήρας»)

16

1687, μηνὸς Σεπτεμβρίου 17, στὴν Κίμουλων.

Κατὰ μαρτυρίαν τῶν κάτωθεν ὑπογεγραμμένων μαρτύρων παρακαλετῶν τὴν σήμερον ἢ κερὰ Λένη, γυνὴ τοῦ παπᾶ Μανώλη Ἀρφαλόν, ἔστοντας καὶ νὰ βρίσκειται ἐν ἀσθενείᾳ κατάκοιτη καὶ φοβουμένη τὸ ἄωρον τοῦ θανάτου μήπως καὶ ἤθελε τὴν εὖρει αἰφνι-

δίως, τώρα ὅπου ἔχει τὸν νοῦν σῶον καὶ τὰς φρένας ὑγιεῖς, θέλει καὶ κάνει τὸ παρὸν τεσταμέντο διὰ νὰ παραγγείλῃ ὅσα διὰ τὴν ψυχὴν της, καὶ διὰ τὸν ἄντρα της καὶ διὰ τὰ παιδάκια της. καὶ πρῶτον μὲν καὶ ἀρχή. ζητεῖ ἀπὸ ὅλους τοὺς χριστιανοὺς συγχώρησιν καὶ συχωρᾷ τοὺς καὶ αὐτή. ἔπειτα λέγει διὰ πρῶτον, ὅτι πῶς θέλει καὶ ἀποφασίζει νὰ θαφτῇ εἰς τὸν Σωτῆρα Χριστὸν στὰ γονικά της, διότι ἔχει τὴ γῆς ὠρισμένη, νὰ μὴ τὴν φάῃ ἄλλη παρὰ τῆς Σωτήρας, καὶ νὰ τῆς δίδῃ ἢ Σαβαστὴ ἢ ἀδελφὴ της δέκα γρόσια διὰ τοὺς κόπους τοὺς, τὰ ὅποια δέκα γρόσια εἶναι στὸ σπίτι τῆς Καλίτζας. καὶ ἃ δὲν τοῦ δώσουν τὰ δέκα γρόσια νὰ κρατῇ τὸ σπίτι ὁ παπᾶς. ἀκόμα ἀφίνει καὶ τοῦ ἀφέντη τοῦ Κονόμου τοῦ συμπεθέρου της ἓνα σαρανταλείτουργον νὰ τὸ κάμῃ μέσα εἰς τὸν μέγαν Χρυσόστομον. ἀκόμη ἀφίνει τοῦ Μπατίστα τοῦ υἱοῦ της τὴν εὐχὴ της καὶ ἓνα κομματάκι ἀμπελάκι ποὺ ἔχει στῆς Τριάντας ἀπὸ τοῦ Νικολῆ Φραγκουλᾶκι, πλησίον ὁ Χριστόδουλος Φραγκουλᾶκης, καθὼς εὐρίσκειται μὲ τὰ δεντρά, καὶ ἀκόμα καὶ ἓνα ζευγάρι σεντόνια μὲ ταντέλα τὰ ἄσπρα, καὶ ἓνα κομμάτι χωράφι στοῦ Πετρίτη τὸ μερτικὸ τῆς Σαβαστῆς. ἀκόμα ὅ,τι ἄλλο τῆς εὐρίσκειται, σπίτι, μομπίλε, σταμπίλε, ἤγουν ἀμπελοχώραφα καὶ ροῦχα ὅλα τῶν δυὸ της παιδιῶν, τοῦ Ζανέτου καὶ τοῦ Θεωρῆ νὰ τὰ μεράζουν ἴσια στὴ μέση τοὺς ξεκαθέρνοντας. τὸ χωράφι στὰ Μεροβίγια νὰ τὸ παίρῃ ὄγιοιο παιδί θέλει ἀπὸ τὰ δύο τὰ μικρά. νὰ κάνῃ τὴν ἑορτὴν τοῦ τιμίου Σταυροῦ τὴ πρῶτην τοῦ αὐγούστου ἀσάλευτη ἀπὸ τὸν Δεσπότην Χριστὸν στὴν Σωτῆρα ὅπου εἶναι γονικὸ της. ἀκόμα ἀφίνει τῆς κερὰ Μαρίας τῆς θυγατέρας της ἓνα ποκάμισο πράσινο καὶ ἓνα ζευγάρι φουντελομάνικα ἀπὸ τὸ στιαδί ποὺ θὰ φάνουν καὶ ἓνα κορτιζόπανο κόκκινο. ἀκόμα ξεκαθαίρνει καὶ λέγει, ὅπως εἰς τὸ προικίον της τῆς αὐτῆς κερὰ Μαρίας τῆς θυγατέρας της δὲν τῆς χρωστᾷ στὰ ροῦχα της τίποτις, παρὰ τὴν εὐχὴ της καὶ νὰ τὴν ἔχῃ, μόνον μὴν πειράξῃ τὰ παιδιὰ τὰ μικρά τὰ ἀδέλφια της ξεχωριστὰ εἰσεμεταξὺ των ποὺ πρετενστάρει ὁ κύρης της, ὁ παπαμανώλης ξέρει εἰς τοῦτο, ἃς κάμουσι καλά. μ' ἂν ἴσως καὶ ἤθελεν λέγει της πειράξῃ τὰ παιδιὰ τὰ μικρά ἀφίνει τῶν μαρτύρων της. καὶ διὰ πίστωσιν καὶ βεβαίωσιν ἔγινε τὸ παρὸν νοδαρικὸν γράμμα ἐνέμπροσθεν τοῦ πνευματικοῦ της πατρὸς καὶ ἐμοῦ τοῦ νοδάρου. ἀκόμη καὶ τὸ ὀρμίζι τὸ πράσινο τοῦ Μπατίστα.

Πορφύριος Ιερομόναχος και πνευματικός αὐτῆς μαρτυρῶ τὰ ἄνωθεν και ὀπισθεν.

Παπαφραγκούλης Μαγέρης και χωρεπίσκοπος τῆς κοινότης ἔγραφα και μαρτυρῶ.

17

Στὰ 1709, μηνὸς Νοεμβρίου 5, Κίμouλος.

Ἐπειδὴ και ἡ Μαργαρίτα Φραγκέσκου Παλαιοῦ και νὰ βρισκεται ἐν ἀσθενείᾳ κατάκοιτη θέλει και κάνει τὸ παρὸν γράμμα διὰ νὰ παραγγείλῃ πρῶτον διὰ τὴν ψυχὴν της και δεῦτερον διὰ τὰ παιδιὰ της και ὅ,τι ἄλλο ἔχει ἡ γνώμη της. Και ἐν πρώτοις ζητᾷ ἀπὸ ὅλων τούς χριστιανούς συγχώρησιν και συγχωρᾷ τους και αὐτῆ. Ἐπειτα λέγει πὼς ἀφίνει διὰ τὴν ψυχὴν της τὸ χωράφι στὴ Μπονάτσα εἰς τὴν ἐκκλησία τοῦ Σωτῆρος ποῦ θέλει νὰ θαφτῆ, περὸ ἐρχόμενος ὁ υἱὸς της ὁ Μανώλης νὰ δίδῃ 10 γρόσια τοῦ παπᾶ νὰ πέρνῃ τὸ χωράφι. ἀκόμη ἀφίνει τοῦ Μανώλη τοῦ υἱοῦ της, τὸ σπίτο τοῦ κάστρου καθὼς εὑρίσκεται περὸ νὰ κάνῃ τὴν ἑορτὴ τῆς ἁγίας Βαρβάρας ἀπαρασάλευτη εἰς τὸν Σωτῆρα Χριστὸν ποῦ θέλει νὰ θαφτῆ, τὸ δὲ δέλοιο ποπράμμα ὅ,τι και ἂν ἔχῃ νὰ τὸ μοιράζῃ ὁ Μανώλης νὰ παίρνῃ τὸ ἔμισθὸ ἀπὸ ὅλον και τὸ ἄλλο μισθὸ ὁ Γιώργης και ὁ Φραγκούλης, περὸ νὰ λειτουργιέται τῆς ἁγίας Παρασκευῆς μέσα εἰς τὴ Σωτήρα. Ἀκόμη θέλει μὲ καλὴ της γνώμη και ἀφίνει τῆς ἀνηψιᾶς της τῆς Φιλίππας τὴ συκκιὰ τὴ γαλανὴ ὀποῦ ἔχει στὸ χωράφιν της στὴν Καψάλα, νᾶναι ἐδικὴν της νὰ τὴν συγχωρᾷ. Σ' τοῦτα ὅλα ἀφίνει ἐπιτροπικὸν της τὴν ἀδερφήν της κερά Φιλίππα ὥστε νὰ ῥθουν τὰ παιδιὰ της νὰ νεταριστοῦν.

Διὰ τὸ βέβαιον θέλει ὑπογράψῃ και ὁ πνευματικός της πατὴρ και τὰ ἐξῆς. Ἀκόμη κοντετζιονάρε... και ἔβγη γερὴ νὰ βάζῃ τὸν ἀρχιερέα νὰ τόνε λειτουργᾷ ἀγόγγυστα διὰ τὸ σπίτι ποῦ τῆς ἀφίνει.

Πρωτοπαπᾶς Ναδάλες και πνευματικός αὐτῆς μαρτυρῶ τᾶνωθεν.

Ὁ Σακελλάριος Μάτσας (;) ἔγραφα και μαρτυρῶ.

18

1731 μηνὸς Φλεβαρίου 10. Ὡρα καλὴ και εὐλογημένη.

Κύριος ὁ Θεὸς και Παναγία ἡ Δέσποινα και ἡ εὐχὴ τῶν γονέων

μας νὰ εἶναι μὲ τὸ γυιό μου τὸν Ἐναγνώστη. Προυκοχάρτι πού κάνω ἐγὼ ἢ μητέρα του μὲ τὴν εὐχή μου καὶ μὲ τὸ γυιό μου τὰ ὅσα πράματα τοῦ δίδομε προυκι τόσα ἢ μητέρα του ὅσα καὶ ἐγὼ ὁ ἀδελφός του ὁ παπαῶς...

— Πρῶτον μὲν καὶ ἀρχὴ τοῦ δίδω τὰμπέλι εἰς τὸν Πύργο μὲ τὰ δικαιώματά του τὸ ἐμισό.

— Τὸ σπίτι εἰς τὸ Σωτῆρα Χριστὸ μὲ τὰ δικαιώματά του.

— Χωράφι εἰς τὰ Λεμπούνια.

— Χωράφι εἰς τὸν ἅγιο Βασίλη.

— Χωράφι εἰς τῆς Ἐννηᾶς.

— Ἐνα κρεββατοστρῶσι νὰ κάνη καὶ τὴν ἑορτὴ τοῦ ἁγίου Βασίλη.

— Τὴν Ἐκκλησίαν μου τὸ Σωτῆρα Χριστὸ μὲ κάθε του δικαιώμα, περὶ ὡς ὅποτα ζῶ νὰ γρικέται ἀνάμεσά μας καὶ τῶν ἐδουονῶ ὡς ὅποτα ζῶ καὶ ἀποθάνοντάς μου νᾶναι πάλι ἐδική του.

— Ἰγερά μεταξωτὰ μιὰ φορεσιὰ ὅ,τι χρειάζονται.

— Ἐνα ἐσώρρουχο σκότο τῆς Βενετιᾶς... καὶ σέλα μιὰ.

— Μιὰ γούνα καινούργια.

— Ἀκόμα φέρωντας τὸ πρᾶμμα ἀπὸ τὶς Κορφοὺς πενήντα γρόσα — 50.

— Τὸ μερτικό μου ὅπου ἔχω πέρα εἰς τὴν Ὑπόλυβο, παρὰ νὰ τὸ τρῶμε μαζί ὅσοποταν ζῶ καὶ ἀποθάνοντάς μου νᾶναι πάλι ἐδικό του. Ἀκόμη ἀπομένω νὰ δουλεύω ὡς ὅποτα εἶναι λογικὸς νὰ τρώγη τὰ ἐμισὰ καὶ γίνοντας παπαῶς νὰ δουλεύη ἀτός του καὶ νὰ μοῦ δίδη τὰ ἐμισὰ παρὰ ὀπλιγάρικς..... νὰ τὸν κάνωμε ἰγερέγα μὲ ὅλες τὶς ἐξόδες.

Παπαῶ Ἰωάννης πρωτοπαπαῶς.. μὲ τὴν εὐχή μου τὰ δίδω¹.

19

Ὁ Μήλου Γρηγόριος, Χριστὸς Ἄνέστη.

Ἐπειδὴ [καὶ] ἡ φορὰ τῶν πραγμάτων εἶναι νὰ τρέχη ἢ ζωὴ ὡς ποταμός, ὁ ὁποῖος τρέχοντας μὲ τὸσαύτην ὀρμὴν ὅσην οἱ ὄμβροι δίδουν, σὺρνει καταπλημμυροῦ πάντα τὰ παρατυχόντα καὶ μάλιστα εἰς τοῦτα τὰ μέρη, ὅσα δηλαδὴ εἶναι ὑποκάτω τοῦ βαρβαρικοῦ ζυγοῦ· οὕτως οὖν ἐχόντων τῶν πραγμάτων ἔτσι καὶ ὁ εὐλαβέστατος

1) Ἐν τῇ σελίδι verso τοῦ αὐτοῦ ἐγγράφου ἀναγράφονται: «Ἀβαντάριο τοῦ παπαῶ Ἀγγέλου Μαγέρη».

ἐν ἱερεῦσιν κύριος Ἰωσήφ τοῦ Ἱερωνύμου Ἰωάννου Κυπριανοῦ (τὸ γένος), ὁ ὁποῖος εἶναι ἀνὴρ ἤτοι ἄ[νδρας] τῆς κυρίας Μαρίας, τῆς θυγατρὸς τοῦ Ἀγγέλου, τοῦ Ἀλεξάνδρου υἱοῦ τοῦ ποτε ἐν ἱερεῦσι κυρίου Ἰωάννου τὸ γένος Βενέρη [τοῦ] καὶ σακελλαρίου τῆς παρουσίας νήσου Κιμούλου, ὑποκειμένης τῷ θρόνῳ τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Μήλου, ὅστις ἔπεσεν εἰς βάρη χρέους πολλοῦ, τὰ ὁποῖα πάνυ ἀνεδέχθη, ὑποκειμένη οὕσα εἰς αὐτὰ ἢ προρρηθεῖσα αὐτοῦ σύμβιος κυρία Μαρία, ὡσὰν ὁποῦ ἀπορφανισθεῖσα ἔμεινεν ἀπροστάτετος καὶ αὐτοῦ τοῦ ἰδίου ἀδελφοῦ γνησίου καὶ τὸ περισσότερον, ὅτι ἔχει τὸν ἱερὸν ναὸν τιμώμενον ἐπ' ὀνόματι τοῦ σωτῆρος Χριστοῦ, ἑορταζομένου κατὰ τὴν ἕκτην τοῦ αὐγούστου, [καὶ] σεσαθρωμένου ὄντος..... ἱερατικοῦ ἀξιώματος καὶ μὴν ἔχοντας ὅπως ἄλλως διαθέσει συμβουλευθεὶς [καὶ τοὺς ἐδῶ] χρησίμους ἄρχοντας τὸν ἐπαρακίνησαν νὰ διαπλευσῇ ἄχρις ὑμῶν καὶ λοιπὸν αὐτὸν συστήνομεν εἰς τὰ φιλόχριστα σπλάγχνα τῆς ὑμῶν ἐκλαμπρότητος, ὅτι ἂν καὶ ἀγράμματος, ἀλλ' ὅμως εὐλαβῆς, φιλακόλουθος καὶ ὅσον τὸ κατ' αὐτὸν εὐλαβῆς τὰ θεῖα, καὶ παρακαλοῦμεν νὰ τύχη τῆς ὑμῶν βοηθείας καὶ ἀντιλήψεως ἵνα δι' αὐτῶν δυνηθῇ ἀνακαινίσει τὸν θεῖον καὶ ἱερὸν ναὸν καὶ θέλετε ἔχει παντοτεινὸν τὸ μνημόσυνόν σας, ὡσὰν ἕνας νέος κήτωρ καὶ αὐτὸς νέος ὢν θέλει ἐπιδιορθώσει τὰς αὐτοῦ ἀναγκαίας ὑπο[θέσεις] καὶ θέλει εἶσθαι εὐχέτης πρὸς τὸν Θεὸν διάπυρος ὑπὲρ τῆς ψυχικῆς ὑμῶν σωτηρίας καὶ ὑγείας σωματικῆς, διὰ τὴν ὁποίαν ταύτην πρὸς αὐτὸν ἐλεημοσύνην καὶ ἄλλας ὑμῶν ἀγαθοεργείας θέλετε ἀξιωθῆ τῶν θείων ἐκείνων μακαρισμῶν ὡς διακηρύττουν τὰ θεῖα καὶ ἱερὰ Εὐαγγέλια. Τούτου χάριν ἐδόθη τὸ παρὸν κοινὸν ἡμῶν γράμμα ὑπογεγραμμένον ἰδίᾳ χειρὶ ἡμῶν ἐκάστου καὶ ἐπεδόθη τῇ αὐτοῦ ἀγιοσύνῃ.

[Ἐ]δόθη τὸ παρὸν τὴν κζ' μαρτίου αψξ', Κίμouλος.

Ἰωάννης ἱερεὺς Κοντέσης καὶ οἰκονόμος Κιμήλου.

Σακελλάριος Κιμήλου

Παπαϊωάννης Βενέρης

Παπαδημήτρης Σαλιβαράς

Παπάγγελος Ράφος

Παπανικόλας Λογοθέτης

Γεώργιος ἱερεὺς Λογοθέτης

Ἀθανάσιος ἱερομόναχος καὶ πρωτοσύγκελλος

..... πνευματικός

Γεράσιμος ιερομόναχος

Κωσταντῆς Βορδώνης καὶ ἐπίτροπος

Νικολὸς Πρεζάνης καὶ ἐπίτροπος

Ἄγγελετος Μοδινὸς

Κωσταντῆς Μάλλης

Ἄγγελετος Ράφος

Ἰωάννης ἱερεὺς νοδάρου καὶ καντζηλιέρης

Κιμούλου ὁ καὶ χωρεπίσκοπος.

20

Ἐπειδὴ καὶ οἱ ἄνθρωποι εἶναι ὑποκείμενοι εἰς τὸν θάνατον, φοβούμενος καὶ ὁ παπαζέπος Κυπριανὸς ὄντας καὶ εἶναι γηραλαῖος μὴ τύχη ἅπαξ καὶ αἰφνιδίως ὁ θάνατος καὶ τὸν εὖρει ἀδιόρθωτον, σώας ἔχων τὰς φρένας καὶ τὸν νοῦν ὑγιᾶ, ἐπροσκάλεσε τὸν πνευματικὸν καὶ εἶπε τὸν λογισμὸν του καὶ προσκάλεσε μὲ ταπεινότητα διὰ νὰ παραγγείλῃ καὶ νὰ καταγράψῃ τὸ τέλος τῆς γνώμης του ὅποτεν ἤθελε τὸν καλέσει ὁ Κύριος. Ζητᾶ εὐχὴ καὶ συγχώρησιν ἀπὸ τοὺς Ἀρχιερεῖς μας καὶ ἀπὸ ὅλους τοὺς ἁγίους ἱερεῖς καὶ ἀπὸ ὅλον τὸν κόσμον, καὶ εὐχεται καὶ συγχωρεῖ αὐτοὺς καὶ αὐτὸς ὡς ἄνθρωπος καὶ ἱερεὺς ποὺ ἔζησε εἰς αὐτὸν τὸν μάταιον κόσμον. Ἐπειτα λέγει καὶ ὀρίζει μετὰ τὴν αὐτοῦ ἀποβίωσιν νὰ ἐνταφιάσουν τὸ ταπεινὸν σῶμα του εἰς τὴν ἐκκλησίᾳ του εἰς τὸν Σωτήρα Χριστόν, καὶ νὰ κἀνῃ ὅλα τὰ χρειαζόμενα τῆς ψυχῆς μου ὁ ὁ ἔγγονάς μου ὁ παπᾶς¹ καθὼς καὶ τὸν ἐπροίκισα κατὰ τὸ ἀβαντάριον του νὰ εἶναι ὅλη ἡ ἐκκλησία ἐδική του μὲ τὴν εὐχὴν μου περὶ νὰ πληρώνῃ τὸ χρέος ὅπου μοῦ εὐρίσκεται ἀγόγγυστα. Ἀκόμα καὶ τὰ ἐπίλοιπά μου παιδιὰ ὅπου ἔχω ὑπανδρευμένα νὰ ἔχουν τὴν εὐχὴν μου. Ἡ Ἐλένη τῆς ἄφησα τὸ σπίτι τῆς θυγατέρας μου Ζαμπέτας διὰ νὰ κἀνῃ μίαν ἑορτὴν τῶν Χριστουγέννων ἀρτοκλασία μὲ τὰ κεριά τοῦ πολυελαίου καὶ νὰ γίνεται ἀνάως εἰς ὅποιον πρόσωπον προικοδιαβιβασθῇ τὸ αὐτὸ σπίτι καὶ νὰ τὴν λειτουργᾶ κάθε ὅπου χρονίσῃ. Ἀκόμη ἡ ἑγγονὴ μου Αἰκατερίνα καθὼς τὴν ἐπροίκισα καὶ ἐκείνην διὰ τὸ σπίτι ὅπου τῆς ἔδωσα νὰ κἀνῃ μίαν ἑορτὴν

1) Πρόκειται περὶ τοῦ ἱερέως Ἰωσήφ (Ἡζέπου) Κυπριανοῦ, ἐγγόνου τοῦ διαθέτου ἱερέως Ἰωσήφ Κυπριανοῦ, περὶ οὗ βλ. σ. 78 τοῦ παρόντος τόμου.

τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ ἀρτοκλασίαν μὲ κεριὰ τοῦ πολυελαίου ἀπα-
 ρασάλευτα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀκόμα λέγω καὶ διὰ τὸν υἱόν μου τὸν
 Ἀντώνη ὃς ἔχη τὴν εὐχὴν μου καὶ νὰ μὴ μοῦ ἔχη καμμιᾶς λογιῆς
 παράπονο, ἐπειδὴ ὅτι καὶ ἂν ἕκαμα εἰς τὸν ἕγγονά μου ἔφτεξε μόνος
 του ὁ υἱός μου, ἐπειδὴ καὶ δὲν ἤρχούντανε εἰς τὸν τόπον μας.
 Ἐπειδὴ καὶ ἦλθε τοῦ ἀφίνω ὅ,τι καὶ ἂν μοῦ εὐρίσκεται ἐδικό του
 μὲ τὴν εὐχὴν μου. Τὰ ἀνώγαια σπίτια εἰς τὴν ἐπάνω πόρτα, τὸ
 ἡμισυ ἀμπέλι εἰς τὴν Μπονάτσα ἀπὸ τὴν γαλανὴ συκιὰ κι' ἐπάνω
 καὶ ὅλα τὰ ἐξωχώραφα ὅπου καὶ ἂν μοῦ εὐρίσκονται ἰδικὰ του
 πάντη ἐλεύθερα καὶ νὰ μὴν ἐνοχλήσῃ καμμιὰ ἢ λογιῆς πείραξι τοῦ
 ἕγγονά μου τοῦ παπαῦ, ὅτι τὰ ἕκαμα μὲ τὴν γνώμη μου καὶ μὲ
 τὴν εὐχὴ μου. Ἀκόμα καὶ ὄλαι μου αἰ μασαργιαὶ τοῦ υἱοῦ μου τοῦ
 Ἀντώνη. Ἀφήνω τοῦ Ἀρχιερέως μας εἴκοσι πέντε γρόσια νὰ τὰ
 δίνῃ ὁ παπαῦς διὰ τὰ λείψανα ὅπου τ' ἄφησα. Αὐτὰ ὅπου ἐδιώ-
 ρισα νὰ εἶναι ἀσάλευτα, ὅτι εἶναι μὲ τὴν γνώμην μου διωρισμένα,
 τὸ τέλος τῆς γνώμης μου, διὰ νὰ φαίνεται εἰς κάθε καιρόν· καὶ νὰ
 μὴν ἡμπορῇ τις νὰ διασεῖσῃ τὴν διαθήκην μου ταύτην, ὑπογρά-
 φων ταύτην καὶ ἰδιοχείρως μου διὰ πίστωσιν καὶ βεβαίωσιν της
 παρὰ ἀξιοπίστων μαρτύρων καὶ εἰς ἀσφάλισιν καὶ τὰ ἐξῆς.

Ὁ παποῦς του Κυπριανὸς Παπαζέπος ἔδωκα μὲ τὴν εὐχὴν
 μου.

Χωρεπίσκοπος Λογοθέτης καὶ Πνευματικὸς αὐτοῦ μαρτυρῶ
 Πρῶν Οἰκονόμος Σάρδης μάρτυς
 Σακελλάριος Σάρδης μάρτυς
 1820 Νοεμβρίου 3, Κίμωλος

Οἰκονόμος Ἀφεντάκης ἐκ στόματος τοῦ ἰδίου ἔγραψα τὴν
 παροῦσαν καὶ μαρτυρῶ.

Ε' ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ

21

Εἰς τὰ 1733: μηνὸς Σεπτεμβρίου 3 Κίμωλος.

Κατὰ μαρτυρίαν τῶν κάτωθι ὑπογεγραμμένων μαρτύρων πα-
 ρακαλετῶν, τὴν σήμερον ἢ κερὰ Ζαμπέτα θυγατέρα τοῦ ποτὲ μα-
 καρίτη Γιώργη Βαβουλᾶκη, γυνὴ τοῦ ποτὲ τοῦ μουσοῦ Ρούσου
 Φράτζέζης ἱατροῦ, ἔστοντας καὶ νὰ βρῖσκεται ἐν ἀσθενείᾳ κατάκοιτη
 καὶ φοβουμένη τὸ ἄωρον τοῦ θανάτου μήπως καὶ ἤθελε τὴν εὐρεῖ

αἰφνίδια, τώρα ὅπου ἔχει τὸν νοῦν σῶον καὶ τὰς φρένας ὑγιεῖς θέλει καὶ κάνει τὴν παρὸν διαθήκην, διὰ νὰ παραγγείλῃ πρῶτον μὲν διὰ τὴν ψυχὴν τῆς, καὶ διὰ τὰ παιδιὰ τῆς, καὶ διὰ κάθε τι ἄλλον χρειάζομενον ὅπου ἡ γνώμη τῆς εἶναι νὰ γένη, ἂν ὁ μεγαλοδύναμος ἤθελεν τὴν ἐκαλέσει. καὶ διὰ πρῶτης ζητᾷ ἀπὸ ἄλλου τοὺς χριστιανούς συγχώρησιν καὶ συγχωρᾶ των καὶ ἀπάτης. ἔπειτα λέγει, ὅτι μετὰ τὴν αὐτῆς ἀποβίωσιν νὰ τὴν κηδεύουν μέσα εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ ἀγίου χωρεπισκόπου Ράφου εἰς τὸ μέγα Νικόλαον. καὶ ἀφίνει τῆς κεράννας τῆς ἀδελφῆς τῆς νὰ τυχαίη νὰ πουλῇ τὰ ρουχαλάκια τῆς, ἀπὸ ἐκεῖνα ὅπου τῆς εὐρίσκεται νὰ τοῦ δίδῃ κατὰ τὴ δύναμιν τῆς. καὶ μὲ τοῦτο νὰ μὴν τῆς ἀγκανάρει... νὰ εἶναι κρατημένος νὰ τῆς κἀνῃ σαρανταλείτουργο καὶ σαββάτισμα καὶ τῆς λειτουργίας τοῦ χρόνου κατὰ τὴ συνήθεια. ἀκόμη λέγει ὅτι πῶς ἀφίνει τῆς κεράννας τῆς ἀδελφῆς τῆς τὸ σπίτι τὸ ἀνώγειον ὅπου ἔχει γονικόν τῆς νὰ κάθεται μέσα. νὰ τῆς κἀνῃ τὸ κόλλυβό τῆς καὶ νὰ ἀνάφτῃ καὶ τὸ καντῆλι τῆς, νὰ πλερώνῃ τὸ κανονικὸ τοῦ ἀρχιερέως, τοὺς ἱερεῖς ὅπου θὲ νὰ τὴν κηδέψουν καὶ ὅ,τι ἄλλο συνηθισμένον εἶναι τῆς χρειᾶς νὰ τῆς κἀνῃ. μὲ τοῦτο ἐπειδὴ καὶ νὰ ἔχῃ παιδί θηλυκό, ὀνομαζόμενον Αἰκατερίνα καὶ βρίσκεται εἰς τὴ Σμύρνη, ἂν ἴσως καὶ ἤθελεν οἰκονομήσει ὁ Κύριος νὰ ἔρχῃ νὰ δίδῃ τὴν εὐχαρίστησιν τῆς κεράννας καὶ νὰ κυβερνοῦνται ὡσὰν μάνα καὶ παιδί. πάλι καὶ δὲν ἤθελεν ἔρχει, νὰ εἶναι τῶν παιδιῶν τῶν ἀσερνικῶν, μὲ τοῦτο νὰ κυβερνοῦνται καὶ αὐτὰ μὲ τὴν κεράννα ὡσὰν καὶ μὲ τὸ θηλυκό. ἀκόμη ἀφίνει τὸ χωράφι ὅπου ἔχει εἰς τοῦ Μαυρομοῦρι τῶν δυό τῆς παιδιῶν τῶν ἀσερνικῶν, νὰ τὸ μεράζουσι σὰν ἀδέλφια καλά. ἀκόμη ἀφίνει τοῦ παιδιοῦ τοῦ θηλυκοῦ τὸ μερτικόν τῆς τὸ ἀμπέλι, ὅπου ἔχει εἰς τῆς Δέκας καθὼς εὐρίσκεται. ἀκόμη καὶ ἓνα δεντρό συκιά ὅπου ἔχει εἰς τὸ Φυρόγα. ἀκόμη καὶ τὸ χωράφι ὅπου ἔχει εἰς τὰ Μαυροσπήλια καὶ αὐτὸ καθὼς εὐρίσκεται, καὶ μία πάρτε χωράφι ὅπου ἔχει εἰς τὸ Μαυρομοῦρι τὸ ἀπόξω καὶ τὸ χωράφι εἰς τὸ Ἀπάνω Κλῆμα καὶ ἕτερον χωράφι ὅπου ἔχει εἰς τὸν Πρίνο, καθὼς εὐρίσκονται. ἀκόμη καὶ τὸ μερτικόν ὅπου ἔχει τὸ κηπάρι ὄξω εἰς τὸ Ἀρμηρῶ καὶ τὴν ἑμισὴ σκάλα εἰς τὸ Κάτω Κλῆμα. ἀκόμη ἀφίνει τῆς κεράννας ἓνα ζευγάρι χρυσόκαρτζες καὶ μία χρυσόμπολια. μὲ τοῦτο λέγει ἂν ἴσως καὶ τὸ παιδί ἤθελεν ἔρχει νὰ τῆς ἐδίδει μόνον τὴ μπόλια, πάλι καὶ δὲν ἤθελεν ἔρχει, νὰ εἶναι τῆς

κεράννας, καὶ νὰ μὴν τὴν ἐπειράζουσι τὰ ἀσερνικὰ παιδιὰ. ἀκόμη τοῦ αὐτοῦ παιδιοῦ τοῦ θηλυκοῦ ἀφίνει τρία (3) ζευγάρια σεντόνια καὶ ἓνα πάπλωμα πολίτικο, καὶ δύο τυλάρα μαλλί. καὶ νὰ ξέρουσι πῶς ἂν ἴσως καὶ δὲν ἤθελεν ἔρχεαι τὸ παιδί τὸ θηλυκό, νὰ εἶναι τῶν δύο παιδιῶν τῶν ἀσερνικῶν τὰ δύο ζευγάρια τὰ σεντόνια καὶ τὰ δύο τυλάρα, καὶ τὸ ἓνα ζευγάρι τὰ σεντόνια νὰ τὰ δίδῃ ἢ κεράννα διὰ τὴ ψυχὴν τῆς ὅπου ἤθελεν θελήσει. ἀκόμη τοῦ παιδιοῦ τοῦ θηλυκοῦ τὸ τηγάνι τῆς, τὸ χαρηνὴν τῆς, τὴ σκάραν τῆς, μιστὴν τουζίνα μαντήλια καὶ ἓνα ταυλομάντηλο καὶ ὅποια ἄλλη μαρασιά τῆς εὐρίσκεται ὅπου τὴν κατέχει ἢ κεράννα. καὶ πάλι τὴν εὐχὴν τῆς τὴν ἐδίδει τῶν παιδιῶν τῆς ὁλονῶν. ὅθεν εἰς ἔνδειξιν ἀληθείας ἔγινε τὸ παρόν, διὰ νὰ φαίνεται εἰς πᾶσα καιρὸν τὸ τέλος τῆς γνώμης τῆς ὅπου ἐπαράγγειλε, καὶ ἐσημείωσεν νὰ γίνῃ καὶ τὰ ἐξῆς.

κερὰ Ζαμπέτα Γεώργη Βαβουλᾶκη γυνὴ τοῦ ποτὲ μακαρίτη μουσοῦ Ρούσου, ἱατροῦ, βεβαιῶνει τὰ ἄνωθεν καὶ ὀπισθεν διὰ χειρὸς ἐμοῦ τοῦ νοδάρου τῆς κοινότης.

Οἰκονόμος Κιμίλου Νικόλαος καὶ καντζηλιέρης τῆς κοινότης παρακαλετὸς ἔγραψα τὸ παρόν καὶ μαρτυρῶ τὰ ἄνωθεν καὶ ὀπισθεν.

ΣΤ' ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΝΔΡΕΟΥ

22

Εἰς τὰ 1781 Μαΐου 22, Κίμηλος.

Ὁ Μήλου Γρηγόριος βεβαιοῖ.

Τὴν σήμερον μὲ τὸ παρόν μου γράμμα φανερώνω καὶ ὁμολογῶ ἐγὼ Ἀγγελέτος παπᾶ Γερασίμου Ράφου ἔμπροσθεν εἰς τὸν ἀρχιερέα μας κύριον κύρ Γρηγόριον καὶ εἰς τοὺς τιμίους ἀγίους ἱερεῖς καὶ προεστῶτες τῆς νήσου καὶ ὅλους κοινῶς καὶ τοὺς δίδω τὴν ἐκκλησίαν μου τὴν γονικὴν ὅπου ἔχω τὸν ἅγιον Ἀντρέαν εἰς τὸ κοινὸ εἰς τελείαν πούλησιν μὲ κάθε τῆς δικαίωμα διὰ γρόσ. 20 ἤτοι νούμερο εἴκοσι καὶ ἀπὸ τὴν σήμερον νὰ τὴν χαροῦν καὶ νὰ εἶναι κύριοι καὶ νοικοκύριοι ὡς θέλουσι καὶ βούλονται νὰ τὴν κάμουν, περὶ νὰ εἶναι κρατημένη... ἀενάως ὁμοίως καὶ ὁ πατέρας μου καὶ μετὰ τὸν θάνατόν μου νὰ μὲ θάβουν μέσα ἀνεμποδίστως καὶ νὰ μοῦ γίνεαι τὸ σαρανταλείτουργό μου ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν. καὶ ὅσοι ἀπὸ τὸ γένος μας θέλουσι νὰ θάβωνται μέσα ἀνεμποδίστως μὲ τὸ δικαίωμα ὅπου

εἶναι συνηθισμένο νὰ δίδονται διὰ τὰ ψυχικά των. καὶ διὰ τὸ βέβαιον τῆς ἀληθείας ἔγινε τὸ παρὸν καὶ ὑπογράφεται μὲ ἀξιοπίστους μάρτυρας καὶ τὰ ἐξῆς.

Ἄγγελος Ράφος μαρτυρῶ καὶ στέργω τὰ ἄνωθεν
Ἰωάννης Τζαμπλάκος μάρτυρας
Γεώργιος Ζουάνες Ραφελῆτος ἀπὸ τὴν Σίφνον μάρτυς.

Ζ' ΤΩΝ ΠΑΡΕΚΚΛΗΣΙΩΝ ΚΑΙ ΕΞΩΚΚΛΗΣΙΩΝ

23

Ἐν Ἐρμουπόλει Σύρου τῇ 10 Ἰουνίου 1895

Π ρ ὀ ς

τὸν εἰδικὸν Ἀρχιερατικὸν Ἐπίτροπον Κιμώλου

Ἐπιτρέπομεν ἵνα τελῆται ἡ θεία καὶ ἱερὰ λειτουργία ἐν τῷ ἐκ θεμελίων ἀνοικοδομηθέντι καὶ θεμελιωθέντι ἐξωκκλησίῳ ἐπὶ τῷ ὀνόματι τῶν ἁγίων Ἀποστόλων, ἀλλὰ τοῦτο ἀφ' οὗ πρῶτον προηγηθῇ ἁγιασμός, εἶτα παράκλησις καὶ κατόπιν παννυχίς ἐν αὐτῷ καθ' ἣν ν' ἀναγινώσκονται καὶ ψάλλονται ἡ τε ἀκολουθία τοῦ Ἁγίου τῆς Ἡμέρας ὡς καὶ ἡ ἀκολουθία τῶν Ἀγ. Ἀποστόλων ἐπ' ὀνόματι τῶν ὁποίων ἔχει θεμελιωθῆ ὁ ναὸς καὶ μεθ' ὅλα ταῦτα τὰ λοιπὰ ἁγιασμένα ὡς εἶναι ἡ καθιέρωσις κ.τ.λ.

Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος
Ὁ Σύρου ΜΕΘΟΔΙΟΣ

24

Ἐκ Σύρου 24 /7 /1895

Ἄριθ. 4237

Ἐπισκοπικὸν Ἐπίτροπον

Κ ί μ ω λ ο ν

Ἐπιτρέπομεν τέλεσιν ἱεροπραξιῶν νεοδημητῶ νὰ ἁγίου Γεωργίου Δημοτικῷ Νεκροταφείῳ.

Ἀρχιεπίσκοπος Σύρου Μεθόδιος

25

Ἐν Ἐρμουπόλει Σύρου τῇ 21 Ὀκτωβρίου 1896

Ἄριθ. Πρωτ. 4602

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

‘Ο Ἀρχιεπίσκοπος Σύρου, Τήνου καὶ Μήλου

Π ρ ὶ ς

τὸν Ἀρχιερατικὸν Ἐπίτροπον Κιμῶλου

Ἀπαντῶντες εἰς τὸ ὑπ’ ἀριθ. 13 τῆς 15 Ἰσταμένου ὑμέτερον ἔγγραφον ἐπιτρέπομεν τὴν τέλεσιν ἱεροπραξιῶν ἐν τῷ αὐτόθι ἀνακαινισθέντι ἐξωκκλησίῳ ὁ ἅγιος Εὐστάθιος.

‘Ο Ἀρχιεπίσκοπος

‘Ο Σύρου ΜΕΘΟΔΙΟΣ

26

Ἐν Ἐρμουπόλει Σύρου τῆ 6 Μαρτίου 1887

Π ρ ὶ ς

τὸν εἰδικὸν Ἀρχιεπισκοπικὸν Ἐπίτροπον Κιμῶλου

Λαβόντες ὑπ’ ὄψιν τὴν ἀπὸ 12 παρελθόντος μηνὸς καὶ ὑπ’ ἀριθ. 99 ἐκθεσιν τοῦ κ. Δημάρχου Κιμῶλου, ἐξαιτουμένου ἵνα ἐπιτρέψωμεν τὴν τέλεσιν ἱεροπραξιῶν ἐν τῷ αὐτόθι δημοτικῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Μηνᾶ, ἀνακαινισθέντι καὶ κατὰ πάντα συντελεσθέντι, ἐπιτρέπομεν ὑμῖν τοῦτο καὶ παραγγέλλομεν ἵνα γνωρίσητε τοῦτο καὶ τοῖς λοιποῖς αὐτόθι ὑπὸ τὴν ὑμέτεραν δικαιοδοσίαν ἐφημερίους.

‘Ο Ἀρχιεπίσκοπος

‘Ο Σύρου ΜΕΘΟΔΙΟΣ

27

Ἐν Ἐρμουπόλει Σύρου τῆ 12 Ὀκτωβρίου 1891

Π ρ ὶ ς

τὸν Ἀρχιεπισκοπικὸν Ἐπίτροπον Κιμῶλου

Ἀπαντῶντες εἰς τὸ ὑπ’ ἀριθ. 21 ὑμέτερον ἔγγραφον ἐν ᾧ περιγράφεται ἡ τοῦ παρεκκλησίου τοῦ Τιμίου Σταυροῦ ἀνακαινίσις καὶ διόρθωσις, ἐπιτρέπομεν τὴν ἐν αὐτῷ τέλεσιν ἱεροπραξιῶν συμφώνως πρὸς τὰς διατάξεις τῶν κανόνων τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἀφοῦ προηγουμένως ψαλῆ ἁγιασμοῦ καὶ ἀναγνωσθῶσιν αἱ εὐχαὶ αἱ εἰς νεοδημητήτους ναοὺς ὠρισμένοι.

‘Ο Ἀρχιεπίσκοπος

‘Ο Σύρου ΜΕΘΟΔΙΟΣ

28

Ἐν Ἐρμουπόλει Σύρου τῇ 31 Ἰανουαρίου 1893

Π ρ ὀ ς

τὸν Ἀρχιεπισκοπικὸν Ἐπίτροπον Κιμῶλου

Ἀνακαινισθέντος τοῦ αὐτόθι δημοτικοῦ ἐξωκκλησίου ὁ ἅγιος Χαράλαμπος ἐπιτρέπομεν τὴν τέλεσιν ἱεροπραξιῶν ἐν αὐτῷ κατὰ τὴν περὶ τούτου αἴτησιν τοῦ κ. Δημάρχου Κιμῶλου.

Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος

Ὁ Σύρου ΜΕΘΟΔΙΟΣ

Η' ΤΗΣ ΜΟΝΗΣ ΤΗΣ ΠΟΛΥΑΙΓΟΥ

29

Ἐξοχώτατε καὶ γενναιότατε Κύριέ μου!

Ἀναφέρω ταπεινῶς τῇ ὑμετέρᾳ ἐξοχώτητι, ὅτι ὁ δοῦλος σας εἰμι ἐκ τοῦ μικροῦ μύλου¹. Τῆς μητρὸς μου ἢ ἀδελφῆ ἀντικρὺ τοῦ μικροῦ μύλου συμπεριλαβοῦσα εἰς τὴν ἐκκλησίαν τὴν ἄκραν ἐρήμου τινος πέριξ τόπου, ἔβαλεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τρεῖς-τέσσαρας καλογήρους, στρατολογήσασα ἐξ ἄλλου τόπου ἕνα ἄνθρωπον. "Ὅ,τι ὁ ἄνθρωπος οὗτος δίδει κατ' ἔτος, δίδω καὶ ἐγώ. Εἰμι δὲ ἐκ τῆς γενεᾶς τῶν πατέρων τῆς ἐκκλησίας ταύτης, πτωχός. Γενομένης οὕτω γνωστῆς τῆς καταστάσεώς μου εἰς τὸν ἐλεήμονα Κύριόν μου, εἰς τοῦτον ἀπόκειται νὰ διατάξῃ τὰ περαιτέρω.

Ὁ πτωχός

Μαφιόνης².

Ἐπικυροῖ τὸ πιστὸν τῆς ἐκ τοῦ ὀθωμανικοῦ μεταφράσεως.

Ἐν Ἀθήναις τὴν 8ην Φεβρουαρίου 1857

Ὁ Διερμηνεὺς τῆς Κυβερνήσεως

Κ. Ἀφθονίδης

(Σφραγὶς κυκλικὴ φέρουσα ἐσωτερικῶς τὴν παράστασιν τοῦ στέμματος.
Κύκλφ: Φράσις δυσανάγνωστος λόγφ κακῆς ἀποτυπώσεως.

1) Μετεφράσθη κακῶς, ὡς φαίνεται, ἀντὶ τοῦ ὀρθοῦ Κιμῶλου.)

2) Ἄνευ χρονολογίας.

III. ΕΠΙΜΕΤΡΟΝ

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

ἐκκλησιαστικῶν εἰδῶν παραληφθέντων ἐκ Κιμῶλου ὑπὸ τοῦ Γεωργίου Λαμπάκη (Ἰούλιος 1904) καὶ ἀποκειμένων ἐν τῷ Βυζαντινῷ Μουσεῖῳ Ἀθηνῶν.

Ἄριθ. εὔρετ.

X. A. E.

- 4775 Κουβούκλιον ἐπιταφίου τῆς Θεοτόκου.
4776 Ἐπίχρυσον κυκλικὸν ξύλον, ὅπερ ἦν κηροπήγιον πολυελαίου.
4777 Ὀρειχαλκίνη κανδήλα.
4778 Ὅμοίως.
4779 Εἰκὼν Χριστοῦ, Θεοτόκου καὶ ἁγίου Ἰωάννου Θεολόγου με δεόμενον τὸν Ἰωάννην Ράφον.
4780 Εὐχολόγιον ἐκδ. Βενετίας ἐλλιπὲς ἐν ἀρχῇ.
4781 Εὐχολόγιον ἐκδ. Βενετίας ἐλλιπὲς ἐν ἀρχῇ καὶ ἐφθαρμένον.
4782 Μολύβδινον ἱερὸν δισκάριον.
4783 Ὅμοιον.
4784 Μολύβδινος ἀστερίσκος.
4785 Χρυσοκέντητον πράσινον ἐπιτραχήλιον.
4786 Ἐκ λευκοσιδήρου ἱερὸν ζέον.
4787 Εὐλίον κηροπήγιον.
4788 Ευλογητικῆς τέχνης σταυρός, οὗ ἐλλείπει ἐν ἄκρον.
4789 Χειρόγραφον περιέχον τὴν λειτουργίαν τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου, γραφὴν ἐν ἔτει 1666¹.
4790 Εὐχολόγιον ἐκδ. Βενετίας.
4791 Αἱ τρεῖς θεῖαι Λειτουργίαι, ἐκδ. Βενετίας 1730.
4792 Χειρόγραφον Ὠρολόγιον.
4793 Χρυσοκέντητον κίτρινον ἐπιτραχήλιον.
4794 Ζεῦγος μεταξωτῶν ἐρυθρῶν ἐπιμανίκων.
4795 Μεταξωτὸν κάλυμμα ἁγίου δισκαρίου.
4796 Μεταξωτὸν λευκὸν κάλυμμα ἁγίου ποτηρίου.
4797 Μικρὸν κύπελλον ἁγίου Εὐχελαίου.

1) Περὶ τῶν ἐκ Κιμῶλου χειρογράφων, τῶν ἀποκειμένων εἰς τὸ Βυζαντινὸν Μουσεῖον Ἀθηνῶν βλ. Δ η μ. I. Π ἄ λ λ α, Κατάλογος χειρογράφων τοῦ Βυζαντινοῦ Μουσείου Ἀθηνῶν, Ἀθῆναι 1955, σ. 125 καὶ 130 ἐν λ. Κίμωνος.

- 4798 Μεταξωτὸν μανδήλιον πρασινόλευκον λευκὸν (ἀφιέρωμα).
- 4799 Μικρὰ κυκλικὴ εἰκὼν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ὡς βασιλέως τῶν βασιλευόντων καὶ μεγάλου ἀρχιερέως.
- 4800 Ἴερὸν ἀντιμήνσιον.
- 4801 Εἰκὼν τοῦ ἁγίου Ἀντωνίου.
- 4802 Εἰκὼν τῆς Θεοτόκου ἢ «Ἀμόλυντος» (ἐπὶ χαρτονίου).
- 4803 Ζεῦγος ἐρυθρῶν μεταξωτῶν ἐπιμανίκων.
- 4804 Ἐπόμακτρον τοῦ στόματος τῶν μεταλαμβανόντων.
- 4805 Χρυσοκέντητος ἱερατικὴ ζώνη.
- 4806 Εἰκὼν ἐν ἣ εἰκονίζεται ὁ ἱερός Χρυσόστομος, ἡ ἀνακομιδὴ αὐτοῦ καὶ ὁ ἀμπελὼν τῆς χήρας.
- 4807 Μηναῖον τοῦ Νοεμβρίου, ἐκδ. Βενετίας 1593.
- 4808 Κουβούκλιον ἐπιταφίου τοῦ Χριστοῦ.
- 4809 Διάλογος τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Γρηγορίου, ἀρχιεπισκόπου Κεφρώ, μετὰ τινος ἑβραίου Ἀρβάν ὀνομαζομένου, ἐκδ. Βενετίας 1709.
- 4810 Μηναῖον Δεκεμβρίου, ἐκδ. Βενετίας 1628.
- 4811 Μηναῖον Φεβρουαρίου, ἐκδ. Βενετίας 1529, ἐφθαρμένον.
- 4812 Ἄπόστολος, ἐκδ. Βενετίας 1762.
- 4813 Κυριακοδρόμιον ὑπὸ Ἀγαπίου μοναχοῦ, ἐλλιπὲς ἐν ἀρχῇ καὶ ἐν τέλει.
- 4814 Εὐχολόγιον, ἐκδ. Βενετίας 1775.
- 4815 Ἐγκύκλιος τοῦ Μητροπολίτου Σύρου-Μήλου Δανιήλ, ἐντυπος.
- 4816 Χειρόγραφος ἐγκύκλιος Γρηγορίου τοῦ Ε', ἐκδοθεῖσα ἐν μηνὶ Μαρτίῳ, Ἰνδικτ. Θ' τοῦ 1821.
- 4817 Χειρόγραφον λειτουργίας τοῦ ἁγίου Ἰακώβου Ἀδελφοθέου τοῦ ΙΖ' αἰ., ἐλλιπές.
- 4818 Ἀντιμήνσιον ἐγκαινιασθὲν παρὰ τοῦ Μητροπολίτου Δρυϊνουπόλεως Ἀθανασίου ἐν ἔτει 1745.
- 4819 Πράσινος μεταξωτὸς Ἀήρ.
- 4820 Μεταξωτὸς χρυσοκέντητος κλαδωτὸς Ἀήρ.
- 4821 Μεταξωτὸν κίτρινον κάλυμμα ἁγίου Ποτηρίου.
- 4822 Πράσινον μεταξωτὸν κάλυμμα ἁγίου δίσκου.
- 4823 Κάλυμμα ἁγίου δίσκου.
- 4824 Μεταξωτὸν χρυσοκέντητον κάλυμμα ἁγίου Ποτηρίου.

- 4825 Ζευγος μεταξωτὸν ἐρυθρῶν ἐπιμανίκων.
 4826 Πράσιγον μεταξωτὸν ἐπιμάνικον.
 4827 Εἰκὼν ἐν ἣ εἰκονίζεται ἡ Θεοτόκος στέφουσα γονυκλινη ἁγίαν, ἐκατέρωθεν δὲ οἱ Ἀπόστολοι Πέτρος καὶ Παῦλος.
 4828 Σταυρὸς ξυλόγλυπτος λειτουργικῆς χρήσεως.
 4829 Ὅμοιος.
 4830-33 Μολύβδινα ἅγια Ποτήρια.
 4834-37 Ἄγιος σπόγγος.
 4838-42 Μολύβδινον ἅγιον δισκάριον.
 4843-44 Ἱερά μούσα.
 4845-46 Ὀστράκινον ἱερὸν ζέον.
 4847 Ἐκ λευκοσιδήρου ἱερὸν ζέον.
 4848-49 Μολύβδινος ἀστερίσκος.
 4850-54 Πῶλος ἱερῶν ἀμφίων.
 4855 Ὡρολόγιον, ἐκδ. Βενετίας, ἔλλιπες ἐν ἀρχῇ καὶ τέλει.
 4856 Μηναῖον Μαΐου, ἐκδ. Βενετίας 1652.
 4857 Μηναῖον Ἰουνίου, ἐκδ. Βενετίας.
 4858 Βίοι ἁγίων, ἐκδ. ἐπισκόπου Κυθήρων Μαξίμου.
 4859 Ἑορτολόγιον περιέχον τὰ δοξαστικά, ἀπολυτικά καὶ κοντάκια σχεδὸν πάντων τῶν ἑορταζομένων ἁγίων, ἔλλιπες ἐν ἀρχῇ καὶ τέλει.
 4860 Εὐχολόγιον, ἐκδ. Βενετίας 1600 ἔλλιπες ἐν ἀρχῇ.
 4861 Θεοτοκάριον παρὰ Ἀγαπίου μοναχοῦ, ἐκδοθὲν ἐν Βενετία 1775.
 4862 Χειρόγραφον περιέχον τεμάχια νομοκάνονος.
 4863 Χειρόγραφον ἐκ 4 φύλλων περιέχον μεγαλυνάρια.

Σημ. Τὰ ὑπ' ἀριθ. 4775-4778 εἶδη προέρχονται ἐκ τοῦ ναοῦ τῆς Εὐαγγελιστρίας, ἐκ δωρεᾶς τοῦ κτήτορος αὐτοῦ Γεωργίου Φρ. Λογοθέτου, ἀναγνώστου.

Τὰ ὑπ' ἀριθ. 4779-4792 ἐκ τοῦ ναοῦ τοῦ Χριστοῦ, ἐκ δωρεᾶς τοῦ κτήτορος αὐτοῦ ἱερέως Ἰωάννου Κ. Βενιέρη, σακελλαρίου.

Τὰ ὑπ' ἀριθ. 4793-4799 ἐκ τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Νικολάου, ἐκ δωρεᾶς τοῦ κτήτορος αὐτοῦ Νικολάου Μιχ. Λογοθέτου, ἱατροῦ.

Τὰ ὑπ' ἀριθ. 4800-4802 ἐκ τοῦ ναοῦ τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς, ἐκ δωρεᾶς τοῦ κτήτορος αὐτοῦ Ἐμμανουὴλ Ἀνδρ. Ἀνδρουλλακάκη.

Τὰ ὑπ' ἀριθ. 4803-4805 ἐκ τοῦ ναοῦ τοῦ Χρυσοστόμου, ἐκ δωρεᾶς τοῦ ἱερέως Γεωργίου Ἀντ. Σάρδη.

Τὰ ὑπ' ἀριθ. 4806-4807 ἐκ τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνος, ἐκ δωρεᾶς τοῦ κτήτορος αὐτοῦ Σπυρίδωνος Ἰ. Ράμφου, οἰκονόμου.

Τὰ ὑπ' ἀριθ. 4808-4863 ἐκ τοῦ ναοῦ τῆς Κοιμήσεως Θεοτόκου («Παναγιᾶς τοῦ Κονόμου»), ἐκ δωρεᾶς τοῦ κτήτορος αὐτοῦ Δημητρίου Σακελ. Ἀφεντάκη¹.

Εἰς τὸ Βυζαντινὸν Μουσεῖον ἀπόκεινται ἐπίσης δύο μικραὶ εἰκόνες προερχόμεναι ἐκ Κιμώλου: τῆς ἁγίας Εἰρήνης, ἐκ δωρεᾶς τοῦ Ἰωάννου Σπ. Ράμφου, πρωτοπρεσβυτέρου (ἀριθ. 1615) καὶ τῆς Ἐγέρσεως τοῦ Λαζάρου (ἀριθ. 1608), ἐκ δωρεᾶς Νικολάου Πρεζάνη.

Πρωτ. ΙΩΑΝΝΗΣ ΣΠ. ΡΑΜΦΟΣ

1) Βλ. Χριστιανικῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας, Δελτίον ΣΤ' τευχ. Α' (1906), σ. 18-19 καὶ Δελτίον Θ' (1910), σ. 23.

ΜΙΑ ΑΓΝΩΣΤΟΣ ΕΠΙΓΡΑΦΗ ΤΟΥ ΚΑΣΤΡΟΥ ΤΗΣ ΚΙΜΩΛΟΥ

Κατὰ τὸν 14ον αἰ. οἱ Φράγκοι κατακτητῆται κτίζουν ἓνα συνοικισμόν, τὸ Κάστρον, πρὸς τὰ Ν.Α τῆς νήσου, οὐχὶ μακρὰν τῆς θαλάσσης καὶ τοῦ σημείου ὅπου σχηματίζεται ἀσφαλῆς ὄρμος, ἡ Ψάθη. Πρὸς Β. τῆς Ψάθης, ἐπὶ μικροῦ ὑψώματος με ἐπίπεδον ἐπιφάνειαν, ἐκτίσθη συμφώνως πρὸς ἐνιαῖον σχέδιον τὸ λεγόμενον Κάστρον, ὑπὸ τὴν μορφήν τὴν ὁποίαν διατηρεῖται μέχρι σήμερον. Τὸ σχέδιον αὐτοῦ παρουσιάζει μέγα ἐνδιαφέρον διὰ τὴν μελέτην τῆς πολεοδομίας τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Φραγκοκρατίας¹. Παρόμοιον εἶναι καὶ τὸ Κάστρον τῆς Ἀντιπάρου, ἀλλ' εἰς μικροτέραν κλίμακα.

Ἀκριβῆ στοιχεῖα διὰ τὴν χρονολόγησιν τῆς ιδρύσεως τοῦ Καστροῦ δὲν ὑπάρχουν. Αἱ σφωζόμεναι εἰς τὰς πύλας² (εἰκ. 1,2) καὶ εἰς τὸν ἐξωτερικὸν τοῖχον χρονολογία ἀνάγονται εἰς τὸν 17ον αἰ. Φαίνεται ὅμως ὅτι τὸ Κάστρον εἶναι παλαιότερον³.

Μία μαρμαρίνη πλάξ διαστ. 0,30 × 0,22 μ. καὶ πάχ. 0,07μ.⁴, εὐρεθεῖσα κατὰ τὴν κατεδάφισιν παλαιᾶς οἰκίας τῆς νοτίας πλευρᾶς τοῦ Καστροῦ (εἰκ. 3), σφζει μίαν ἄγνωστον μέχρι τοῦδε κτητορικὴν ἐπιγραφὴν, τῆς ὁποίας παρέχομεν τὴν εἰκόνα (εἰκ. 4) μετὰ σκαριφήματος καὶ μεταγραφῆς.

Τῆς ἐπιγραφῆς αὐτῆς ἐλλείπουν δυστυχῶς δύο σημαντικὰ στοιχεῖα: τὸ ὄνομα τοῦ κτίστου καὶ τὸ ἔτος τῆς κτίσεως. Παρὰ ταῦτα τὸ κείμενον τυγχάνει ἀξιομνημόνευτον, διότι ἀποτελεῖ ἐν προσέτι παράδειγμα, ἀναφερόμενον εἰς τὸ θέμα τῆς κτίσεως τοῦ Καστροῦ⁵

1) C o n s t. P a p a s, L'urbanisme et l'architecture dans les Cyclades, σ.22 ἐξ.

2) Εἰς τὴν λαϊκὴν γλῶσσαν ἡ ἀνατολικὴ πύλη τοῦ Καστροῦ φέρεται ὡς «Ἀπάνω Ρούα», ἡ δὲ νοτία πύλη ὡς «Κάτω Ρούα».

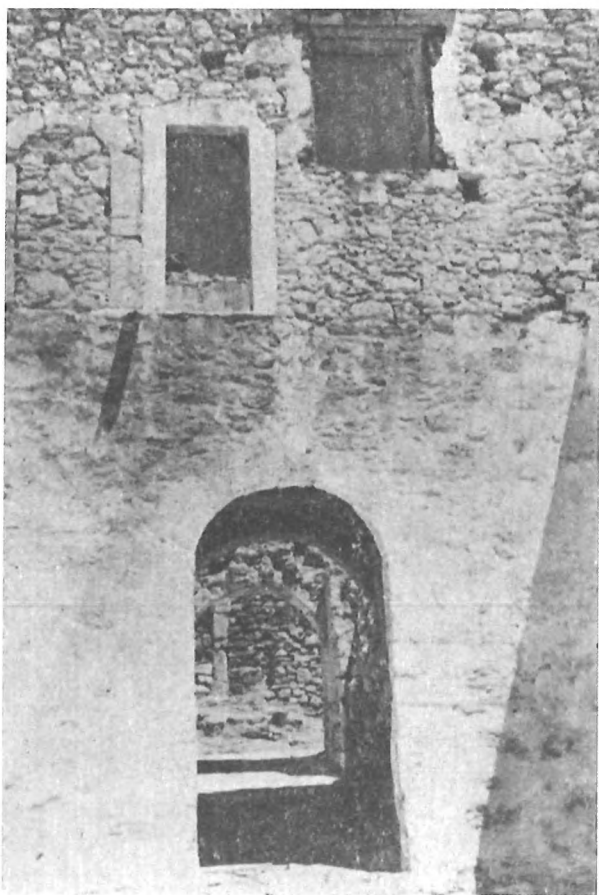
3) A. W a c e, The Burlington Magazine for Connoisseurs, cxli, vol. xxvi 1914, σελ. 99 κ. ἐξ., Ἀ. Μ η λ ι α ρ ά κ η, Κίμωλος, σελ. 24. Βλ. καὶ σ. 184 τοῦ παρόντος τόμου.

4) Ἡ πλάξ φυλάσσεται νῦν εἰς τὴν Ἀρχαιολογικὴν Συλλογὴν Κιμῶλου.

5) Τὸ Κάστρον ἐχαρκτηρήσθη ὑπὸ τοῦ Κράτους ὡς διατηρητέον μνημεῖον.

Εικ. 1. Ἡ ἀνατολική πύλη τοῦ Κάστρου.

Εικ. 2. Ἡ νοτία πύλη τοῦ Κάστρου.

Εικ. 3. Ὁ νότιος διάδρομος τοῦ Κάστρου.

Εἰκ. 4.

Ε Π Η Χ Ι Σ Ε
 Κ Ι Κ Ψ Σ Φ Τ ϩ
 Κ ϩ Τ Ε Ζ Η Κ Μ Δ

ΕΠΗΝΗΣΕ (;) ΚΑΙ ΙΚΤΗΣΕ ΤΟ ΚΑΣΤΕΛΙ ΤΗΣ ΚΙΜΩΛΟΣ

(= Ἐποίησε καὶ ἔκτισε τὸ καστέλι τῆς Κίμωλος).

τῆς Κιμώλου, μὴ ἔχον σχέσιν πιθανώτατα πρὸς τὴν ἀρχικὴν κατασκευὴν αὐτοῦ (δυστυχῶς τὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων οὐδὲν βοήθει διὰ τὴν χρονολογικὴν τοποθέτησιν) ἀλλ' εἰς μεταγενεστέρων τινὰ ἐπισκευήν.

ΠΡΟΣΘΗΚΑΙ ΚΑΙ ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΕΙΣ

(Τοῦ ἐπιμελητοῦ τῆς ἐκδόσεως)

- Ἐν σελ. 72 περὶ τῶν Κιμωλίων κληρικῶν εἰς τὸν ἱερὸν ἀγῶνα τοῦ 1821 πρόσθετος ὑποσημείωσιν: Ἀναδημοσίευσίς μετὰ τινων προσθηκῶν ἐκ τοῦ Θ' τόμου (1971) τῆς Ἐπετηρίδος τῆς Ἐταιρείας Κυκλαδικῶν Μελετῶν.
- Ἐν σελ. 79 πρόσθετος περὶ τοῦ Μήλου Καλλινίκου: Β α σ ι λ ε ῖ ο υ Ἀ τ ε σ η, Ἐπισκόπου Ταλαντίου (νῦν Μητροπολίτου πρ. Λήμνου), Ἐπίτομος ἐπισκοπικῆ ἱστορίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τοῦ 1833 μέχρι σήμερον, τ. Α', Ἀθήναι 1948. σ. 303 καί, Φ ι λ α ρ ε τ ο υ Β ι τ ἄ λ η, Ὁ τελευταῖος ἱεράρχης Σίφνου - Μήλου καὶ αἱ τελευταῖαι ἡμέραι τῆς ἐπισκοπῆς αὐτοῦ, Ἀθήναι 1963.
- Τὰ ἀπὸ τῆς σελίδος 85 μέχρι καὶ τῆς σελ. 182 ὕμνολογικά καὶ συναξαριακὰ κείμενα τοῦ παρόντος τόμου, ἀνήκοντα εἰς τὸν κάλαμον τοῦ ὕμνογράφου μοναχοῦ Γερασίμου Μικραγιαννανίτου, εἶχον δημοσιευθῆ αὐτοτελῶς παλαιότερον, πλὴν τῶν δύο ἀπολυτικίων, τῆς ἁγίας Παρασκευῆς καὶ τοῦ νεομάρτυρος Γεωργίου (Διβόλης) σ. 108—109, ὡς κάτωθι:
- 1) Κανὼν παρακλητικὸς εἰς τὴν Ὑπεραγίαν Θεοτόκον τὴν Ἄσκητριάδα τῆς Κιμῶλου, ἐκδίδεται ἐπιμελεῖα Ἰωάννου Σπ. Ράμφου π. Θ., πρωτοπρεσβυτέρου, ἐν Ἀθήναις 1962 (σ. 16).
 - 2) Τὰ «σωτήρια» τῆς Σίφνου εἰς τὴν Ζωοδόχον Πηγὴν, ἐν Ἀθήναις 1951 (σ. 16).
 - 3) Ἀντιπειρατικά «σωτήρια», Κανὼν παρακλητικὸς εἰς τὸν Εὐαγγελιστὴν Ἰωάννην ἐπὶ σωτηρίᾳ τῆς Μήλου ἀπὸ πειρατικῆς ἐπιδρομῆς, ἐν Πειραιεῖ 1952 (σ. 12). (Ἀνάτυπον ἐκ τῆς «Φωνῆς τῆς Μήλου», ἀριθ. φ. 39 (1953).
 - 4) Τὰ «σωτήρια» τῆς Κιμῶλου εἰς τὴν ἁγίαν Βαρβάραν, ἐπιμελεῖα Ἰωάννου Σπ. Ράμφου π. Θ., πρεσβυτέρου, ἐν Ἀθήναις 1954 (σ. 20). (Ἐκδ. β' 1957).
 - 5) Ἀκολουθία τῶν ἁγίων τοῦ Χριστοῦ μάρτύρων, ψαλλομένη εἰς τὰς Κατακόμβας τῆς Μήλου τῇ Κυριακῇ τῶν ἁγίων Πάντων, ποιηθεῖσα ἐν Ἀγίῳ Ὁρει ὑπὸ Γερασίμου μοναχοῦ Μικραγιαννανίτου, ὕμνογράφου τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, ἐκδίδεται ἐπιμελεῖα Ἰωάννου Σπ. Ράμφου π. Θ., πρωτοπρεσβυτέρου, ἐγκρίσει τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἐν Ἀθήναις 1962 (σ. 24).
 - 6) Ἀκολουθία τῆς ὁσίας μητρὸς ἡμῶν Μεθοδίας τῆς ἐν τῇ νήσῳ Κιμῶλῳ ἀσκητικῶς διαλαμψάσης, ποιηθεῖσα ἐν Ἀγίῳ Ὁρει ὑπὸ Γερασίμου μοναχοῦ Μικραγιαννανίτου, ἐν Ἀθήναις 1947 (σ. 16).
 - 7) Βίος τῆς ὁσίας μητρὸς ἡμῶν Μεθοδίας τῆς ἐν Κιμῶλῳ τῇ νήσῳ ἀσκησάσης, ἐκδίδεται ἐπιμελεῖα Ἰωάννου Σπ. Ράμφου, πρωτοπρεσβυτέρου, ἐν Ἀθήναις 1962 (σ. 22).
 - 8) Βίος ἐν ἐπιτομῇ τῆς ὁσίας μητρὸς ἡμῶν Μεθοδίας, ἐν ἔφημ. «Φωνῇ τῆς Κιμῶλου», ἀριθ. φ. 122/1958. Οὗτος δημοσιεύεται ἐν σ. 161 τοῦ παρόντος τόμου μετὰ τοὺς στίχους τοῦ συναξαρίου. Βλ. καὶ τεύχος: Γεράσιμος Μοναχὸς ὁ Μικραγιαννανίτης, Μία τεσσαρακονταετία ὕμνογραφικῆς διακονίας (1938—1970), Ἀθήναι 1971, σ. 24, 28, 29.

- 'Ο ἐν σελ. 108 ἀναφερόμενος τυφλός, ἀναβλέψας διὰ θαύματος τῆς ἁγίας Παρασκευῆς, εἶναι ὁ ἐκ Κάτω Πεταλίου Σίφνου Νικόλαος Ιαξιμάδης, ἀποθανὼν τῷ 1939.
- 'Εν σελ. 222 πρόσθετες ὑποσημείωσις περὶ τοῦ κτίτηρος τοῦ ναοῦ τῆς Μεταμορφώσεως: 'Εν παραφύλλῳ Εὐαγγελίου τοῦ ναοῦ τούτου (ξκδ. 1606) ἀποκειμένου νῦν εἰς τὸν ἐν Κιμῳλῶ ναὸν τῆς ἁγίας Παρασκευῆς, ὑπάρχει ἡ ἀκόλουθος («ἐνθύμησις»: «Τὸ παρὼν θεῖον καὶ ἱερὸν Εὐαγγέλιον ὑπάρχει τοῦ εὐλαβεστάτου ἐν ἱερεῦσι 'Ιωάννου καὶ πρωτοπαπᾶ Κιμούλου καὶ ἔδωσέ το με τὴν εὐχή του ἐμένα τοῦ παπᾶ 'Αλεξάνδρου Μαγέρη τοῦ υἱοῦ του. Καὶ ὅποιος τὸ ἀποξενώσει ἀπὸ τὰς χεῖρας μου δίχως τοῦ ἐμοῦ θελήματος νὰ ἔχη τὴν κατάραν τοῦ Πατρὸς, Υἱοῦ καὶ ἁγίου Πνεύματος καὶ τοῦ πατέρα μου καὶ νὰ τοῦνε ἀναθεματισμένους καὶ νά... με τὸν 'Ιούδα.

Παπᾶ 'Ιωάννης Μαγέρης»

'Εντὸς σφραγίδος σχήματος ὠσειδοῦς τὸ ὄνομα διὰ κεφαλαίων γραμμάτων:
«ΠΑΠΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΜΑΓΕΡΗΣ».

'Εν τῷ αὐτῷ Εὐαγγελίῳ ἀναγράφεται καὶ ἡ ἀκόλουθος («ἐνθύμησις»: Εἰς τὰ 1758 μηνὸς Σεπτεμβρίου 12 ἡμέρα Σάββατον ἐγέννησεν ἡ παπαδιὰ τοῦ παπαηζέπου καὶ ἔκαμε παιδί ἀσερνικὸ τὸ ὄνομά του "Ἄγγελος καὶ ὁ Θεὸς νὰ τὸ κάμη καλορίζικο καὶ νὰ ζήση ἀμὴν καὶ νάχη τὴν εὐχή μου». 'Ο "Ἄγγελος ('Ἀγγελέτος) οὗτος εἶναι ὁ πατήρ τοῦ σκευοφύλακος παπαηζέπου Κυπριανοῦ.

- 'Εν σελ. 223 πρόσθετες: 1) 'Ἀρχιμ. 'Εμ. μ. Ι. Καρπαθίου, Περὶ τῶν ἐπ' ὀνόματι τῆς 'Ελεούσης τιμωμένων ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς 'Εκκλησίᾳ ἱερῶν Μονῶν, Θρησκ. 'Εγκυκλοπ., τ. Γ' 1938, σ. 151. 2) 'Ιεροσολύμων Τιμοθέου, Ποῦ ὑπάρχουν 'Ελεοῦσαι, Νέα Σιών, τ. ΛΕ' 1940, σ. 369 ἐξ. Περὶ τοῦ εἰκονογραφικοῦ θέματος Παναγίας τῆς 'Ελεούσης βλ. τὴν μελέτην τοῦ A b b é J a c q u e s C h o u x, La vierge de miséricorde dans l'art populaire Lorrain, Arts et Traditions Populaires, ἔτ. 16, Paris 1968, σ. 47 - 62.
- 'Ἐπισυνάπτωμεν ἐνταῦθα ἀπόσπασμα ἡμετέρου λαογραφικοῦ δημοσιεύματος ἐκ τῆς «Φωνῆς τῆς Κιμῳλου» (φ. 148—149/1961), εἰς ὃ ἐκτίθεται λαϊκὴ παράδοσις, ἀναφερομένη εἰς τὸ ἐπ' ὀνόματι τῆς «Δευτέρας Παρουσίας» ἐξωκλήσιον (σ. 245 τοῦ παρόντος τόμου) καὶ τοὺς λυμεινομένους τὰς νήσους κατὰ τὴν Τουρκοκρατίαν κουρσάρους: «'Ἐδῶ στὸ «Κλήμα» — μού διηγεῖτο ἡ θειά Ρινιώ — ἦταν στὰ παλιὰ χρόνια δυὸ ἐκκλησιές, ἡ «Σωτήρα», ποὺ τὸ πανηγύρι τῆς γινόταν ἀνήμερα τὸ βράδυ τῆς γιορτῆς, καὶ ἡ «Δευτέρα Παρουσία». Σ' αὐτῇ, λοιπόν, τῇ δευτέρῃ ἐκκλησίᾳ, ποὺ ἦταν στὸ τελευταῖο ἀμπέλι, κάτω ἀπὸ τοσο «Χειρομύλοι», πῆγε στὰ χρόνια «τῶν κλεφτῶ» (πειρατῶν) ἓνα Κυριακάτικο πρᾶτ' μιὰ γυναίκα, γιὰ νὰ θυμιάσῃ καὶ νὰ ἀνάψῃ τὰ καντήλια. Ξεκίνησε ἀπὸ τὸ «Μέσα Κάστρο», σὺν ἀνοιξε ἡ «'Απάνω Πόρτα», καὶ ἦλθε ἐδῶ πέρα στὸ ἐξωκκλήσι πρὶν νὰ προβάλλῃ ὁ ἥλιος ἀπὸ τὴν Πόλυβο. 'Ἡ πόρτα τῆς ἐκκλησιᾶς ἦταν ὀρθάνοικτη καὶ κατάχαμα ἦταν κοιμισμένοι «κλέφτες», ποὺ εἶχαν ἔλθει ἀπὸ βραδὺς στὴν Κίμωλο. "Ὅταν τοὺς ἀντίκρισε ἡ θεοφοβούμενη γυναίκα, με τὴν πίστι βουνό, στάθηκε με θάρρος, ἔκαμε τὸ σταυρὸ τῆς καὶ προσευχήθηκε.

«'Ἐλα, Δευτέρα Παρουσία μου, — εἶπε — βαβούριασέ τους ἀκόμα, γιὰ νὰ μπῶ νὰ σὲ θυμιάσω καὶ νάψω τὰ καντήλια σου, μιὰ ποῦρθα τόσο δρόμο σκόλη μέρα...».

Καὶ σὺν νάχε φτερά, ἀπὸ τὴν πίστι, μπῆκε στὴν ἐκκλησιά, ξεπερνῶντας τοὺς κοιμισμένους «κλέφτες», ἔκαμε τὸ τάξιμό τῆς, προσκύνησε κι' ἔφυγε.

Ἡ μυρωδιὰ τοῦ λιβανιοῦ, ποῦ δὲν τὴν δεχόταν ἢ κακούργα ψυχὴ τους, ξύπνησε σὲ λίγο τοὺς κουρσάρους.

—Μωρὲ ἐδῶ μέσα μπῆκε ἄνθρωπος καὶ δὲν τὸ πήραμε χαμπάρι, εἶπαν μεταξὺ των. Αὐτὸ εἶναι ντροπιασμὰ μας!...

Καὶ βγαίνοντας ἀλαλιασμένοι ἀπὸ τὴν ἐκκλησιά, εἶδαν τὴ γυναῖκα ποῦ ἀνέβαινε τροχάτῃ τοῖς «Χειρομύλου». Τὴν κυνήγησαν, μὰ δὲν μπόρεσαν νὰ τὴν πιάσουν.

—Ἄντε, μωρὴ μάνας κόρη, τῆς φώναξαν. Χαλάλι σου γιὰ ὅ,τι μᾶς ἔκαμες. Μὰ ἂν σὲ παίρναμε χαμπάρι τὴ στιγμή ποῦ μπῆκες στὴν ἐκκλησιά, ἔ, τότε, θάβλεπες τί περιποίησι θὰ τοῦ κίναμε!...

Ἡ γυναῖκα ἀνέβηκε τὸ «Ξαπλοβούνι» καὶ ἀφοῦ γύρισε πάλι πίσω στὸ «Μέσα Κάστρο», στὸ «Στιάδι», διηγόταν ὑπερήφανα τὸ τί τῆς συνέβη ἐκεῖνο τὸ πρωτὶ.

Ἐν σελ. 269 πρόσθετες ὑποσημείωσιν: Τὸ ὑπ' ἀριθ. 1 ἔγγραφο τοῦτο δημοσιεύεται ἐξ ἀντιγράφου τοῦ πρωτοτύπου, παραχωρηθέντος μοι πρὸ ἐτῶν ὑπὸ τοῦ ἐκ Κιμώλου διδασκάλου Θρασυβούλου Νικολάου Βεντούρη. Διό, μὴ ἔχων ἐνώπιόν μου τὸ πρωτότυπον, δὲν δύναμαι νὰ ἐλέγξω τὴν χρονολογίαν 1655 καὶ τὸ ὄνομα τοῦ ἐπισκόπου Μήλου, ὡς ἀναφέρονται ἐν τῷ ἐν λόγῳ ἀντιγράφῳ.

Ἐν σελ. 275 πρόσθετες ὑποσημείωσιν: Ὁ ἐκ Σίφνου ἱερομόναχος Ἀθανάσιος Βουκάκης ὑπηρέτησεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐν Κιμώλῳ ὡς ἱεροδιδάσκαλος (πρὸ τοῦ 1833), ἐφημέριος τοῦ ναοῦ τοῦ Χριστοῦ καὶ ἀρχιερατικὸς ἐπίτροπος. Περὶ αὐτοῦ, ὡς καὶ περὶ τοῦ πρώτου σχολείου τῆς Κιμώλου, ὁ ἄγγλος E. Dickson, ἐπισκεφθεὶς τὴν νῆσον τὸν Μάϊον τοῦ 1833 ἀναφέρει τὰ κάτωθι:

«Ἡ πόλις τῆς Κιμώλου εὐρίσκεται ἐν μίλιον περίπου μακρὰν τῆς ἀκτῆς καὶ περιλαμβάνει τὸ σύνολον τοῦ πληθυσμοῦ τῆς νήσου, 350 οἰκογενείας ἐν ὄλῳ. Μία ὡραία σχολικὴ αἴθουσα ἐκτίσθη ἐσχάτως, δυναμένη νὰ περιλάβῃ 200 μαθητάς. Ἀπὸ διετίας ὑπῆρχε καὶ ἕτερον σχολεῖον.

Εὔρον 60 παιδίκα ἐν τῷ σχολείῳ, τινὰ τῶν ὁποίων ἀνεγίνωσκον καὶ ἔγραφον καλῶς. Δὲν ὑπάρχουν Βιβλικὰ μαθήματα εἰς τὸ σχολεῖον καὶ συνεπῶς οἱ μαθηταὶ κατέλειπον τὸ σχολεῖον, χωρὶς νὰ λάβουν θρησκευτικὴν τινὰ παιδείαν. Μεγάλῃ στερήσει ἀβακίων παρετηρεῖτο ἐν τῷ σχολείῳ.

Ὁ διδάσκαλος εἶναι ἱερεὺς καὶ ὁ μισθὸς ποὺ λαμβάνει διὰ τὴν ἐργασίαν του εἶναι εἷς ἄρτος καθ' ἑκάστην Δευτέραν ἐξ ἑκάστου τῶν μαθητῶν του...». (Βλ. Twenty-Ninth Report of the British and Foreign School Society. London 1834, σ. 81). Βλ. καὶ Κιμωλιακά, 1933, σ. 23 ἐξ.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ ΚΑΙ ΑΝΕΚΔΟΤΑ ΤΗΣ ΚΙΜΩΛΟΥ*

Ο ΑΗΓΡΗΓΟΡΗΣ ΣΤΗΝ ΠΡΟΛΗΨΙ

Εΐκοσι πέντε τοῦ Γενάρη. Τὸ πανηγυράκι στὸν ἅη Γρηγόρη, μέσα στὸ Φλεάκι, ἐμάζεψε τὸν εὐλαβικὸ κόσμον τοῦ νησιοῦ, ποὺ τιμοῦσε τὴ χάρη Του. Ὁ μακρὺς δρόμος ὡς ἐκεῖ δὲ στεκόταν γι' αὐτὸν ἐμπόδιο, οὔτε καὶ τὸ ξενύχτισμα τὴν κρύα Γεναριάτικη νύχτα φοβέρα. Ἡ ἀπλῆ κερά Μαργαρίτα τοῦ Ἀνδρέα τοῦ Βερούκα ἤλθε στὸ πανηγύρι, ὅπως κάθε χρόνο.

Νωρὶς-νωρὶς πρὶν ἀπὸ τὸν Ἑσπερινό, ἐμάζεψε χόρτα στὰ χωράφια γύρω-γύρω καὶ γέμισε τὸν ντρουβά της. Τὸν ἀκούμπησε στὴ γωνιά τῆς Ἐκκλησιᾶς καὶ ἄκουσε μὲ κατάνυξι τὴν ἀκολουθία του. Σιγὸψελνε ποῦ καὶ ποῦ καὶ κείνη ὅσα τῆς ἦταν γνωστά, στραβοπαίροντας καὶ καμμιά φορὰ τὰ ἄγνωστα.

Ἄκουσε ὕστερα τὸ συναξάρι καὶ ἐλαφροπῆρε ἓναν ὑπνᾶκο, μπουμπουλωμένη μὲ τὸ μποξά της. Ἐκεῖ στὴ γωνιά ξενύχτησε· καὶ πρὶν νὰ φέξη—πετάχτηκε, ἅμα ἄκουσε τὸν κόσμον νὰ μπαινοβγαίνει, γιὰ νὰ ρίξη λίγο νερὸ στὰ μάτια καὶ νὰ γυρίση γιὰ τὸν Ὅρθρο.

Ἕστερ' ἀπ' τὴ λειτουργία ὅλοι οἱ πανηγυράδες γύρισαν στὸ χωριὸ καὶ μπῆκαν στὸ σπῆτι τῆς κερά Ρουδιᾶς, τῆς ἰδιοκτήτριας τῆς Ἐκκλησιᾶς, νὰ τῆς εὐχηθοῦνε «νάσαι βοήθειά της». Ἡ κερά Ρουδιά, ποὺ μὲ τὴν καλωσύνη της. . . «γυναίκα τοῦ Θεοῦ» ὀνοματίστηκε, τοὺς ἐδέχθηκε.

— Μωρ' ἴντ' ἄχεις στὸν ντρουβά σου, Μαργαρώ μου, ἀρώτησε τὴν κερά Μαργαρίτα, σὰν τὴν ἀντίκρουσε.

— Χόρτα, χόρτα, κερά Ρουδιά μου, μάξεψα, ποὺ ἀρέσουν τοῦ Ἀντρέα, μιὰ ποῦν' ἐφέτος γεμάτα τὰ χωράφια.

— Φουρτοῦνα μου, κακὸ ποὺ μούφερες μέρα ποῦναι στὸ σπίτι μου. Ἐν εἰξέρεις, θυατέρα, πὼς σήμερα ἔν μαζέβγουνε χόρτα, ἔν τὰ φέρνουν στὰ σπίτια γιὰ νὰ μὴν τὰ γεμίσουν κατσαρίδες; ὦ, Μαργαρώ μου!

— Ἐν τῷ ξερα ἢ καμένη. Ἴντ' ἄναι τοῦτο πάλι;

— Τ' ἄη Γρηγόρη μπάζουν χόρτα στὰ σπίτια, πὸ γεμίζουν κατσαρίδες;

Ὁ ἅγιος Σακελλάριος, πὸ ἤρθε στὸ σπίτι τῆς κερά Ρουδιάς μὲ ὄλους τοὺς προσκυνητές, ἐπῆρε, τότε, μέρος στὴ συζήτησι:

— Δὲν εἶναι σωστό, παιδιά μου, ν' ἀνακατεύουμε τὸν ἅγιο Γρηγόριο μὲς' στὴν πρόληψι. Τί σχέσι ἔχει ὁ Ἅγιος μέ. . . τίς κατσαρίδες. Ὁ Ἅγιος φέρνει εὐλογία καὶ ὄχι συμφορὰ μέσα στὸ σπίτι. Ἴσως νὰ μὴν εἶναι σωστό νὰ μαζεύη κανεὶς σήμερα χόρτα.

— Ἅγιε Σακελλάριε, αὐτὸ θὰ εἶναι, βιάστηκε ν' ἀπαντήση ἡ Μαργαρίτα. Δὲν τὸ σκέφθηκα ἢ καμένη, ὥστε ἡ Ἁγιωσύνη σου νομίζει πὼς δὲ θὰ γεμίση τὸ σπίτι κατσαρίδες. Δόξα σοι ὁ Θεός! Ἄκους, κερά Ρουδιά μου; Μὴ φοβᾶσαι κι' ἔννοια σου.

Κι' ἔπεσε κατάκοπη καὶ συγκινημένη στὴν καρέκλα τῆς, νὰ φᾶ τίς τηγανίτες μὲ μέλι, πὸ φίλεψε ὄλους ἡ Ρουδιά.

Κι' ἔπειτα, κατεβαίνοντας τὴ Θεοσκέπαστη, σταυροκοπήθηκε μὲ εὐλάβεια: «Ἢμαρτος Παναγιά μου, σὲ μένα οἱ κατσαρίδες, σὲ μένα πὸ ἀμάρτησα», πρόσθεσε μὲ συντριβὴ ἢ ἀγαθὴ Μαργαρίτα, ἐπιμένοντας στὴν πρόληψι, πὸ μόλις εἶχε πληροφορηθεῖ.

ΚΟΥΒΕΝΤΕΣ ΣΤΗ ΛΙΑΚΑΔΑ ΤΗ ΣΚΟΛΗ ΤΗΣ ΥΠΑΠΑΝΤΗΣ

«Μυλαργοὶ καὶ φουρναργοὶ
Κι' οἱ γαδάροι σκόλην ἔχουν,
Μηδὲ βελόνα στὴν κλωστή,
Μηδὲ πουλὶ στὴν πόστα»¹.

Ἔτσι κι' οἱ ἀπόμαχοι τῆς θάλασσης, γεροκαπετανέοι καὶ ναῦτες λιάζονται, καθισμένοι στὴν πεζούλα τῆς Χρυσοπηγῆς, διηγοῦνται διάφορα ἀπὸ τὴν πολυβασανισμένη ζωὴ τους καὶ ἀλληλοπειράζονται. . .

Οἱ Κιμουλιάτες εἶναι κατ' ἐξοχὴν θαλασσόλυκοι, ἀτρόμητοι. Λίγους κρατεῖ ἡ Κίμωνος γιὰ τὴν καλλιέργεια τῆς φτωχῆς γῆς τῆς καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς ἀπασχολεῖ ἡ θάλασσα. Μὲ τὴν

σκληρή δουλειά της «πορεύονται» και ζούν τή φαμελιά τους.

Έτσι και πολλά Κιμουλιάτικα καϊκια πήγαιναν ὡς τήν Κύπρο, τήν Ἀλεξάνδρεια, τὸ Φιοῦμι καί, στὰ παληὰ χρόνια τῆς σκλαβιάς, ξένα καράβια ἔπαιρναν ναυτες ἀπὸ τὸ νησί.

Τὰ σιγολένη, λοιπὸν, στὴ λιακάδα οἱ ἀξέχαστοι αὐτοὶ ναυτικοὶ μας. Καὶ προσπερνάει γιὰ νὰ πάη στὸ Μύλο ὁ φίλος τους ὁ καπετὰν Μιχάλης ὁ «Μπουράμπης».

— Πολλὰ τὰ ἔτη σας, εἶπαμε, τοὺς χαιρετᾷ.

— Μόνο σὺ ἔλειπες ἀπὸ τὴν παρέα, λέει ὁ γέρω-Ἀποστόλης ὁ Ἀποστολίδης ἄς τὸν περίπατο στὸν Μύλο καὶ κάτσε στὴ συντροφιά μας.

— Ἔχεις ὄρεξι, βλέπω, γέρω-Ἀποστόλη, ἀπαντᾷ ὁ καπετὰν Μιχάλης, γιὰτὶ θάχης κόκορα τὸ μεσημέρι.

Ὅλοι γελάσανε, γιὰτὶ ξέρανε πῶς οἱ ἀφελεῖς τοῦ νησιοῦ πληρώνανε συχνὰ μ' ἓναν κόκορα τὸ γέρω-Ἀποστόλη πού διάβαζε τὴ Σολομονική καὶ ἔλυνε τὰ μάγια ἀπὸ τοὺς νηόπαντρους. Σώζονται καὶ στὴν Κίμωλο οἱ κατάδεσμοι². . .

Γιὰ νὰ φύγη ἀπ' τὸ στενόχωρο θέμα, ἀλλάζει κουβέντα ὁ γέρω-Ἀποστόλης καὶ γυρίζοντας στὸ φίλο του τὸ Νικολὸ τοῦ Μιχελάκη τοῦ λέει.

— Ἐσὺ κάτι θὰ θυμᾶσαι, Νικολό, ἀπὸ τὸ ὄνομαστὸ δάνειο τοῦ ἀδερφοῦ σου, πού τὸ πῆρε, βάζοντας «ἀποθήκη» τὴν «Πήττα» καὶ τὸν «ἄη Φτάθη».

Ὅλοι περίμεναν ὅτι ὁ γέρω-Νικολὸς θὰ θύμωνε καὶ θάφευγε ἀπὸ τὴν παρέα. Μὰ κεῖνος ξέσπασε στὰ γέλια καὶ διηγήθηκε:

— Νά, τὸ καϊκι τᾶδερφοῦ μου ἦτανε σαραβαλιασμένο καὶ πηγαίνοντας κάποτε στὴν Κρήτη «καλάρισε νερά». Δὲν θὰ μποροῦσε πιά νὰ κάνη ἄλλο ταξειῖδι. Σὰν ἔφτασε μισοπνιγμένος στὴν Κρήτη βρισκότανε σὲ σκέψι πῶς θὰ γύριζε πίσω, ἂν δὲν ἔκανε μερικὲς ἐπισκευὲς στὸ καϊκι καὶ «δὲν ἔπιανε ὅπως—ὅπως τὰ νερά του». Μὰ χρειαζότανε χρήματα, δὲ θυμοῦμαι πόσα.

Κι' ὁ δανειστὴς βρέθηκε ἤθελε ὅμως «ἀποθήκη», ὅπως πρόθυμα τοῦ πρότεινε ὁ καπετάνιος. Τοῦ ᾠόγραψε, λοιπὸν ἓνα χαρτί, βάζοντάς του «ἀποθήκη» τὴν «Πήττα» καὶ τὸν «ἄη Φτάθη».

— Πάλι καλὰ πού δὲν τούβαλε καὶ τὸν «ἄη Γεώργη» νᾶχω

βάσανα, τὸν διέκοψε ὁ Γέροντας, ποὺ συνήθιζε νὰ περνᾷ τὸν χειμῶνα τοῦ στὴν Κίμωλο.

— Ἐννοια σου, Γέροντα, καὶ τὰ δυὸ νησάκια τὸν ἐφτάνανε. Μὲ τὸ μικρὸ αὐτὸ δάνειο, μερεμέτισε, ὅσο μπόρεσε, τὸ καϊκι, γιατί δὲν ἔμπαινε καὶ καρφί, καὶ γύρισε πίσω. Θαρρῶ πὼς ἔνα-δυὸ ταξίδια ἔκανε ἀκόμα καὶ ἔπειτα, ὅπως θυμᾶστε, τὸ καϊκι ἄνοιξε στὴ μέση μὲς' στὸ πέλαο, ὅπως πῆγαινε φορτωμένο πό-ρια στὸν Πειραιᾶ. Καὶ ὁ Θεὸς τοὺς φύλαξε καὶ δὲν βούλιαξαν κι' ἐκεῖνοι μαζύ, γιατί προφθάσανε καὶ μπῆκανε στὴ βάρκα.

Ὁ δανειστής, ποὺ ἦτανε ξένος, σὲ κάμποσο καιρὸ, ἦρθε στὴν Κίμωλο, γιὰ νὰ βγάλῃ στὴ δημοπρασία τὴν «ἀποθήκη» καὶ νὰ πάρῃ πίσω τὸ χρῆμα του. Ὅταν ξεμπάρκαρε στὴν Ψάθη, ρώτησε τὸ Σιρινάκη, ποὺ εἶδε πρῶτο μπροστὰ του, μπαίνοντας στὴ βάρκα του, ποῦ βρίσκονταν ἡ «Πῆττα» καὶ ὁ «ἄη Φτάθης».

«Πῆγαινε με ὡς ἐκεῖ, τοῦ εἶπε, γιατί θέλω νὰ τὰ δῶ, γιὰ νὰ τὰ βγάλω αὔριο στὴ δημοπρασία. . .»

Ἡ κουβέντα δὲν τελείωσε, γιατί κάποιος ποὺ πέρασε πείρα-ξε τὸ γέρω Στρατάκη, τὸν πατέρα τῆς Βιολέττας, ποὺ ἦταν στὴν παρέα, λέγοντας: «Γέρω, τὸ γένι σου». Μπαστούνια πετάχτηκαν, φωνὲς ἀκούστηκαν καὶ ἡ συνέχεια τῆς ἱστορίας τῆς δημοπρασίας δὲν τελείωσε. . .

Δὲν εἶχε ἄλλως τε καὶ συνέχεια.

«ΥΠΟΜΟΝΗ» ΚΑΙ ΥΠΟΜΟΝΗ. . .

Στὰ 1912, παραμονὴ τῆς Κρεατινῆς, εἶχε μαρκάρει ὁ Ἄν-τώνης. Ἔφτασε στὴν ἡλικία «νὰ πιάσῃ κλῆρο». Θὰ παρουσια-ζόταν στὴ Σῦρα. Ὁ πόνος τοῦ μισεμοῦ, σὰν ἀγιάθωνας, τοῦ τσι-μποῦσε τὴν καρδιά. Καὶ δὲν ἦταν πὼς μίσεινε μονάχα, ἦταν πὼς θ' ἄφινε τὴν Κατέ. Κ' ἦταν Ἄποκρη! Πὼς τὴν περίμεναν ἡ νηὲς καὶ τὰ παληκάρια στὸ νησί! Ἄπ' τὴ δεύτερη Κυριακὴ τοῦ Τριωδίου ὁ χορὸς στηνόταν στὸν «Κάμπο», στὴν Πλατεῖα τοῦ Ἄη Σπυρί. Οἱ Γαλάνηδες μὲ τὰ «ὄργανα» στὴ μιὰ γωνιά, οἱ ἄλ-λοι βιολιτζῆδες στὴν ἄλλη κι' ὁ Κωνσταντῆς ὁ Ρωλογᾶς—ποῦ δὲ διώρθωσε ποτέ του ρωλοῖ, ἀλλὰ ἀπλῶς εἶχε καὶ ρωλοῖ, ἅμα ἔγινε γαμπρὸς—μὲ τὸ λυράκι του σὲ μιὰν ἄκρη, καλοῦσανε τὶς ὀμορ-φες μὲ τὰ νησιώτικα καὶ τοὺς νέους μὲ τὶς βράκες στὸ χορὸ.

Κ' ἢ «μαρίδα» χοροπηδοῦσε τριγύρω στὸ γέρω Γιάννη τὸν Τα-
ρατσιανὸ μὲ τὸ σουριάλι του, πὺ τᾶφινε καμμιά φορὰ γιὰ νὰ
τραγουδήσῃ τό:

. . . «Λιούρι, λιούρι, λιούρι,
ἔβγαλε καρφὶ στή μούρη
τῆ Κατσώπας τὸ γουροῦν».

*

Πόσα νοικοκυριά θεμελιώθηκαν σ' αὐτὸ τὸ πανδαιμόνιο!
Συνοικέσια τῶν καλῶν γερόντων πού, πόσες φορές, ἔνα
μυστικὸ εἰδύλλιο τὰ ὑποκινούσε. Γιατὶ ἀπὸ παιδάκια στὸν αὐλό-
γυρο τῆς Ἐκκλησιᾶς, στὸ νερό, στὸ γιαλὸ, στ' ἁλώνια, στὰ
πανηγύρια τοῦ καλοκαιριοῦ γνωρίζουνταν. Κανεὶς δὲ μίλησε
στὸν ἄλλο, μὰ τὸ μάγουλο κοκκίνιζε, τὸ μάτι δάκρυζε, ἡ καρδιά
πονοῦσε προσμένοντας.

Κι' ὁ Ἀντώνης πρόσμενε. . . Πρόσμενε, ἴσα-ἴσα τὴν ἡλι-
κία πὺ θὰ τοῦδινε τὸ δικαίωμα νὰ στήσῃ τὴ φωλήα του. Τὴν
Ἀπόκρηα, πὺ ἐπιτρέπει τὸ ξεφάντωμα, μιὰ ματιά, ἕνα σφίξιμο
χειροῦ, ἕνα λόγο. . .

Κι' ὕστερα τὸ συγγενικὸ τραπέζι μὲ τὰ σπιτικὰ τοῦ πλαστη-
ριοῦ μακαρόνια, μὲ τὴν πῆττα τοῦ σπανοῦ, μὲ μπόλικά αὐγά,
γευστικὸ τυρί, μαϊντανό, μὲ τὸ ἀπαραίτητο ρυζόγαλο. Καὶ στὸ
τέλος τὴ Λαλά, πὺ ζητοῦσε νὰ φᾶνε τὸ βραστὸ αὐγὸ, πὺ εἶχε
καθένας δίπλα στὸ ποτήρι του, γιὰ νὰ κλείσουν τὴν Ἀπόκρηα,
πὺ θὰ τὴν ἄνοιγε—μὲ τὸ καλὸ—τὸ κόκκινο τῆς Λαμπρῆς.

Πῶς τὰ θυμόταν αὐτὰ ὁ Ἀντώνης, τώρα πὺ μίσευε! Κάποιος
θὰ βρισκόταν—ἤλπιζε—νάλεγε τὸν καλὸ τὸ λόγο καὶ γι' αὐτόν.

Καὶ πέρασαν πέντε ὀλόκληρα χρόνια. Μεσολάβησαν οἱ
ἔνδοξοι πόλεμοι τοῦ 12 καὶ 13 καὶ τρία ἀκόμη χρόνια γιὰ ν' ἀφυ-
πηρητήσῃ.

Τὸ Σάββατο τῆς Τυρινῆς, ξεμπάρκαρε μὲ τὴ μπρατσέρα
τοῦ Καπετὰν Λινάρδου. Ἡ θειά του ἴσα-ἴσα ἔπλαθε τίς «Ὑπομο-
νές», τὰ καλοψημένα ψωμάκια τῆς Καθαρῆς Δευτέρας, μὲ τὴ
σφραγίδα στή μέση. Τὸν καλοδέχθηκε μὲ ἀγάπη. Κι' ἀφοῦ τὰ
εἶπαν, ξαναγύρισε στὸ πλάσιμο. Κι' ἐκεῖνος τὴν παρακάλεσε
μὲ συστολή καὶ μὲ λαχτάρα νὰ τοῦ πλάσῃ ἀκόμα μιὰ «Ὑπομονή».

Στὸ χορό; Δὲ θὰ πήγαινε. Θὰ ἦταν πολὺς κόσμος, πολλὴ φασαρία.

Αὐτὸς τὴν Κατὲ μονάχα νοσταλγοῦσε. . . Ἄπ' τὸ τοιχάκι τοῦ κηπριοῦ, πίσω στὴν «Ἐλεοῦσα», θὰ τὴν ἀγνάντευε, τὴν Καθαρὴ Δευτέρα ποὺ θὰ γύριζε ἀπ' τὸ νερό, ἀπ' τὰ πηγάδια τοῦ «Γεωργιλᾶ», μὲ τὸ σταμνὶ τῆς. Τὰ διάφορα σαλατικά, ποὺ ἦταν τὸ κυριώτερο φαῖ τῆς ἡμέρας, μὲ τὶς ἐληές, τὰ θαλασινὰ καὶ τὰ κρεμμυδάκια, ἔπρεπε νὰ καλοπλυθοῦν. Θὰ τῆς ἔδινε τὴν «Ἐπομονή» καὶ τὴ ζωὴ του.

Ἄπ' τὰ χαράματα, ἐνῶ ἡ θεὴ ξεθέρμιζε μὲ ἀλισίβα τὰ πιάτα τῆς Ἀποκρηᾶς, ἐκεῖνος κάθισε στὸ τοιχάκι τοῦ κηπριοῦ, προσμένοντας. Τὰ πουλάκια τοῦ κρατοῦσαν συντροφιά, τσιμπώντας τὸ σουσάμι ποὺ ἔπεφτε ἀπ' τὶς «Ἐπομονές» του.

Ἐαφνικὰ τὰ γόνατά του λύθηκαν, ἡ καρδιά του ἔδωσε, τὰ μάτια του βούρκωσαν κι' ἕνας κόμπος τὸν ἐπνίξε στὸ λαιμό. Ἀγνάντευε τὴν Κατὲ νὰ προβάλλη, κρατώντας ἀπ' τὸ χέρι τὸ ἀγοράκι τῆς, προσμένοντας καὶ ἄλλο σὲ λίγο. . .

Τρεχάτος κατέβηκε στὴ «Γοῦπα» γιὰ νὰ δῆ πότε φεύγει καί-κι. Κρατοῦσε σφικτὰ τὶς «Ἐπομονές» στὸ χέρι του καί, ἀλλοίμονο! ὑπομονὴ ζητοῦσε μόνο ἡ καρδιά του. . .

Ο «ΛΑΖΑΡΟΣ» ΤΟΥ ΚΩΣΤΑΝΤΗ

Ἄπόγευμά τῆς παραμονῆς τοῦ Λαζάρου.

Ὅξω ἀπ' τὴν «Ἀπάνω Ροῦα» τοῦ Κάστρου ὁ μπάρμπα Λίας μὲ τὸ γέρω-Βαρδῆ—δράκο κρητικὸ, ποὺ κατάφυγε μὲ ἄλλους στὸ νησί, ὕστερ' ἀπὸ μιὰ ἀπ' τὶς πολλὲς ἐπαναστάσεις τῆς Κρήτης—καθόντουσαν στὴν πεζούλα καὶ τὰ ἔλεγαν. Τὴν κουβέντα τοὺς ἔκοψε ἡ Μαμουνίδαίνα, ἡ κόρη τοῦ μπάρμπα Λία:

— Ἐλα, Πατέρα, κι' ἡ Ἐλένη μὲ τὸν Κωσταντῆ μαλλιοκουρδιάζονται πάλι.

Ὁ γέρω-Βαρδῆς τότε γιὰ νὰ μὴ στενοχωρεθῆ ὁ φίλος του:

— Κουβέντα, λέω δά, νὰ γίνεταί, εἶπε.

Μὰ ἐκεῖνος, θέλοντας νὰ σώσῃ τὸ γόητρο τοῦ σπιτιοῦ του:

— Φτώχεια α α, φτώχεια, Βαρδῆ μου, ἡ φτώχεια φέρνει τὴ γρίνια.

Καὶ πραγματικὰ ὁ Κωσταντῆς ὑπόφερε πολὺ ἐκεῖνο τὸ χρόνον, γιατί, μὲ τὴν ἀρρώστεια του, ἦτανε ξέμπαρκος ὅλο τὸ χειμῶνα. «Γεμιτζῆς» ἦταν ἡ δουλειά του καὶ ταξίδευε πάντα μὲ τὰ καϊκια τοῦ νησιοῦ. Κι' ἦταν φιλότιμος καὶ καλός. Ὅταν ἐγύριζε ἀπὸ τὸ ταξεῖδι, μὲ τ' ἄλλα «ποδοσίδια» δὲν ξεχνούσε νὰ ἱκανοποιήσῃ τὸ μεράκι τῆς γυναίκας του, φέρνοντάς της χρωματιστὲς γυαλιστερὲς κόλλες χαρτί, πὺ τίς ἔκοβε λουρίδες καὶ τίς ἔπλεκε ἀλυσσιδωτά, γιὰ νὰ στολίσῃ τὰ κάδρα καὶ τὸν καθρέφτη. Ἔτσι τὸ νοικοκυριὸ των πανηγύριζε ὀλοχρονίς, σημαιοστολισμένο καὶ τῆ χρονιά αὐτῆ τῆς φτώχειας καὶ τῆς γρίνιας.

Μόλις ἐγύρισε, λοιπόν, κουρασμένος ὁ Κωσταντῆς, ἐκεῖνο τὸ ἀπόγευμα ἀπ' τὰ «Μναστήρια», ὅπου ὁ Μᾶρκος, ὁ ἐκκλησάρχης τῆς Παναγιᾶς, τὸν εἶχε ἀπὸ τὸ πρωῒ γιὰ νὰ τὸν βοηθήσῃ νὰ κόψουν τὰ «βάγια». Τοῦ Μᾶρκου ἦτανε ἡ μοναδικὴ βαγιά τοῦ νησιοῦ καὶ τὴν ἔμαδοῦσε κυριολεκτικὰ κάθε χρόνον γιὰ νὰ εὐχαριστήσῃ τοὺς ἕξι παπάδες, πὺ ἐτοίμαζαν τὰ βάγια γιὰ τὸ «μονοκλήσι» τῆς Κυριακῆς. Καὶ θὰ τὸν ἔπαιρνε καὶ ἔπειτα ἀπὸ τὴν λιτανεία τῆς γιορτῆς μαζί του τὸν Κωσταντῆ νὰ μαζέψουν ἀπ' τίς νοικοκυράδες τὰ «φάδια», γιὰ τὸ κερὶ τῆς Παναγιᾶς ὄλου τοῦ χρόνου.

Ἔτσι κατακουρασμένος λοιπόν ἀντίκρουσε τῆ γυναῖκα του νὰ τοῦ ἐτοιμάζῃ τὸν «Ποῦσου-Λάζαρο». Εἶχε μαζέψει φρέσκες μαντελίδες καὶ στόλιζε ἕναν καλαμένιο σταυρό.

Ἄγανάχτησε γιὰ τὰ καλά:

— Κά, μωρὴ Ἑλένη, παιδάκι εἶμαι τώρα γιὰ νὰ βγῶ νὰ τὰ πῶ;

— Ἐ, καμένε μου, πὺ νὰ σὲ φάῃ τὸ ἀντιμάμαλο τσι θάλασσης, νὰ μαζέψῃς κανένα αὐγὸ νὰ τὸ πασκάσωμε καὶ μεῖς σὰν ὅλοι τσοῖ Χριστιανοί, τοῦ ἀποκρίθηκε ψευδὰ ἡ κερά-Λένη του.

Στὴ σκέψι μιᾶς νηστικῆς Πασχαληᾶς ὁ Κωσταντῆς ὑπόχωρησε.

Καὶ τῶντες, τὴν ἐπαύριο, ὁ κόπος του δὲν πῆγε χαμένος. Τὸ καλαθάκι ἐγένεσε αὐγά, πὺ θὰ τοὺς ἔβαφε κόκκινα τῆ Μεγάλη Πέμπτη ὁ Πανταζῆς, ὅπως στοὺς περισσότερους τοῦ νησιοῦ, ἀραδιάζοντας τὰ στεῖα του.

Σὰ γύριζε πιά τὸ μεσημέρι εὐχαριστημένος ὁ Κωσταντῆς,

πέρασε κι' απ' τὸ φούρνο τῆς κεράς Μαρίας τῆς Χρισταίνας, καλονοικοκυρᾶς τῆς γειτονιάς του, γεμάτης καλωσύνη, νὰ τῆς τὰ πῆ:

«Πούσου, Λάζαρε, ποὺν' ἦ φωνή σου,
Ποὺ σὲ κλαίγανε οἱ ἀδερφοί σου;

Πούσουνε στὴ γῆ βαθιὰ χωσμένος
Καὶ μὲ τοὺς νεκροὺς ἀποθαμένος.
Ἦρθ' ὁ Κύριος κι' ἀνέστησέ σε
Καὶ μὲ τὰ κεριά ἀνέβασέ σε.

Ἦρχ' ἀφέντη μου, καλέμ' ἀφέντη,
Τὸ κοντύλι σου τρεῖς ἅγιους γράφει·
Ἦς Θεόδωρος, κι' ἅς Δημήτρης
Κι' ἅς Στρατηγὸς νὰ μᾶς φυλάει.
Κι' ἀπὸ χρόνου!

Καὶ στάθηκε στὴν καλὴ ὥρα ὁ Κωσταντῆς, γιατί ἴσα-ἴσα ἐκείνη τῆ στιγμὴ ἡ κεράς Μαρία ξεφούρνιζε καὶ τὸν φίλεψε μὲ ἓνα «Λάζαρο», μιὰ καλοζυμωμένη καὶ καλοψημένη φραντζόλα ποὺ τῆς εἶχε δώσει—κατὰ τὸ ἔθιμο—ἀνθρώπινο σχῆμα, τὴν εἶχε πασπαλίσει μὲ σουσάμι καὶ στολίσει ἀπὸ πάνω ἔως κάτω μὲ κομμάτια σῦκα. Θὰ τὴν ἔτρωγε, ὅπως ὅλοι, ἡ φαμελιά του τὴ Μεγαλοβδομάδα.

Μὲ τὴν ἀνέχεια ἦταν ἡ γρίνια, μὰ μὲ «τὸ ἔχει» ἡ ἀγάπη καὶ ἡ χαρὰ ἐγύρισε στὸ σπῆτι. Καὶ τὸ βράδυ ἡ κεράς Λένη καληνύχτισε τὸν καλὸ τῆς.

— Κοιμήσου δά, Κωσταντῆ, νὰ ξεκουραστῆς. Καὶ τὸ πρωὶ νὰ πᾶς στὴν Παναγιά, νὰ μοῦ φέρῃς τὸ βάγιο γιὰ τὸ καλὸ τοῦ σπιτιοῦ.

Κι' ὁ Κουρεμένος κουνώντας εἰρωνικὰ τὸ κεφάλι τῆς ἀπάντησε:

— Δὸς μου τὸ «βάγιο» τῷ Βαγιῶ
καὶ τῇ Λαμπρῇ τὴν «Πάπα»
τὸ «Μάη» τὴν Πρωτομαγιά
νὰ πῶ πὼς μὲ ἀγάπας.

Μπὰς καὶ θέλεις κερά Λένη ἄμ' ἀπολύση ἢ Ἐκκλησιά νὰ γυρίσω μὲ τὰ παιδιὰ καὶ τὴ ροκάνα, μιὰ κι' αὐτὴ τὴν ἡμέρα μόνο παίζεται, τραγουδῶντας μὲ δαῦτα:

«Βάγια, βάγια τῶ βαγιῶ τρῶμε ψάρι καὶ κοληθὸ
Καὶ τὴν ἄλλη Κυριακὴ θὰ πασκάσωμε τάρνι»;

ΠΑΣΧΑΛΙΝΑ ΣΒΥΣΜΕΝΑ ΕΘΙΜΑ ΣΤΗΝ ΚΙΜΩΛΟ

«Στῶ Βαγιῶ τὴν παραμονή» εἴμαστε πάλι, μὰ στὸ χρόνο 1873. Εἶναι ἡ πρώτη χρονιά, πού θὰ ἑορτασθῇ ἡ Μεγαλοβδομάδα στὴν καινούργια μεγαλόπρεπη Ἐκκλησία. Ἡ Παναγία μας («ἡ Ἐγηδήτρια»³) εἶναι τελειωμένη, δὲν ἐγκαινιάσθηκε ἀκόμη μὰ λειτουργιέται γιατί δὲν χωροῦσε ἡ Ἐκκλησία «τοῦ Μεγάλου Χρυσοστόμου». Οἱ Παπάδες παράτησαν κι ὄλας τὶς ἐκκλησιὰς τους γιὰ τὸ «μονοκκλήσι» τῆς Μεγ. Βδομάδας πού γίνεται ἄλλες ἕξι φορές τὸ χρόνο: Τὰ Θεοφάνεια, τὴν Κυριακὴ τῆς Ὁρθοδοξίας γιὰ τὴ λιτανεία τῶν Εἰκόνων, τῆς Σταυροπροσκυνήσεως, τὴ σημερινὴ τῶ Βαγιῶ, τὴ Μ. Βδομάδα, στὴν «Ἀγάπη»⁴, τὴν «Τρίτη τῶ Σκολῶ» (τῆς Διακαινησίμου), καὶ στὰ Εἰσόδια.

Ὁ Κονόμος Μιχαὴλ Λογοθέτης ἀπὸ τὸν Ἄη Νικόλα ἀργὰ καὶ μὲ μεγαλοπρέπεια ψάλλει: «Σήμερον ἡ χάρις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἡμᾶς συνήγαγε...» καὶ τὸ ἐπαναλαμβάνει κατὰ τὸ τυπικὸ ὁ Παπᾶ-Γιάννης Ράμφος ἀπὸ τὸν Ἄη Σπυρί. Κι' ἀπὸ τὴν «Παναγία τοῦ Κονόμου» ἤρθε ὁ Σακελλάριος Ι. Ἀφεντάκης, ἀπὸ τὴ Σωτήρα ὁ Σκευοφύλακας Κυπριανός, κι' ἀπὸ τὸ Χρυσόστομο ὁ Παπαντώνης Σάρδης. Ὅλο τὸ Ἱερατεῖο τοῦ Νησιοῦ, τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, τελετουργεῖ. Ἡ Στασώ, σὰ μεγαλύτερη ἀπὸ τὶς πέντε ἀδερφές, στρέφει μὲ τρόπο στὰ στασίδια τῶν ἀδερφάδων της. Νά! Πίσω της τὸ Ρηνιῶ, κι' ἡ Παπαδιά, κι' ἡ Ἀννούσα καὶ ἡ Μαρουσώ. Ὅλες ἤρθαν στὴν ὥρα τους ν' ἀρχίσουν τὸ προσκύνημά τους. Πρὶν ἀπὸ τὴν Ἐπανάστασι ἡ οἰκογένειά τους ἔχει πάντα τὸν κληρικὸ της. Καὶ τώρα κρυφοκαμαρώνουν τὸν Παπᾶ τους, ἄντρα τῆς ἀγαπημένης τους ἀδελφῆς, πού τὴν τιμοῦν σὰν νὰ ἔχη κι' αὐτὴ κάτι ἀπ' τὴν ἱερωσύνη του καὶ συμμερίζονται τοὺς κόπους, μὰ καὶ τὴ δόξα της. Μαζὶ θὰ ξεκινοῦν ὄλη τὴν Μεγ. Βδομάδα γιὰ τὴν Ἐκκλησία καὶ θὰ ἐπιστρέφουν.

Τὴν Κυριακὴ, Δευτέρα καὶ Τρίτη στοὺς κατανοκτικοὺς «Νυμφίους» τὴν Τετάρτη θὰ προσμεῖνουν στὴν αὐλὴ τῆς Ἐκκλησιᾶς τοὺς πιά, στὸν Ἄη Σπυρί στὸν «Κάμπο», γιὰ τὴν ἐξομολόγησι στὸ νησί, κι' ἀπὸ τὰ χαράματα ὡς τὰ μεσάνυχτα οἱ παπάδες ἐξομολογοῦν τοὺς ἐνοριῖτες τοὺς. Ἔτσι τὸ Εὐχέλαιο θὰ γίνῃ τῇ Μ. Πέμπτῃ πρωῖ-πρωῖ, «μονοκκλησιᾶ» πάλι στὴν Παναγιά, κι' ἀπὸ ὄλους τοὺς Παπάδες. Ἀμέσως ὅμως μετὰ τὸ β' Εὐαγγέλιο ὁ Κονόμος ἔμεινε μόνος νὰ διαβάζῃ καὶ οἱ ἄλλοι παπάδες στὶς κλιτές καὶ στὸ Γυναικωνίτη ἄρχισαν τὸ μύρωμα· στὸ δισκέλι τὸ Εὐαγγέλιό τοὺς καὶ δίπλα τὸ παλαιὸ φουρφουρένιο καὶ χρυσοποίκιλτο κουπάκι μὲ ἐτοιμασμένα τὰ βαμβάκια γιὰ τὸ μύρωμα. Ἔνα εἶναι στριμμένο σὰ φυτίλι καὶ καίει, θυσία τῶν χριστιανῶν. Κανένας δὲ μένει ἀμύρωτος καὶ ἀκοινώνητος στὴ λειτουργία τοῦ Μ. Βασιλείου ποὺ θὰ γίνῃ συνέχεια. Ὑστερα ἀπὸ πέντε ὥρων ὀρθοστασία καὶ προσευχή, ἀφοῦ πάρουν τὴν συχώρεσι μὲ τὴ γραφικὴ ὑπόκλισι: «Εὐλογεῖτε, πατέρες ἅγιοι, συχωρέσατέ μας τσοὶ ἁμαρτωλοὶ», θὰ γυρίσουν ὅλοι οἱ νησιῶτες ἁγιασμένοι στὸ σπίτι.

Μυρωμένες καὶ ἁγιασμένες γύρισαν καὶ ἡ πέντε ἀδερφάδες γιὰ τὸ βάψιμο τῶν αὐγῶν στῆς γρηᾶς Λινάρδενας, τῆς Μάνας τοὺς. Μὲ τὴ νηστεία τῆς Σαρακοστῆς καὶ τὴν ἐξαιρετικὴ παραγωγή τῶν ὀρνίθων, ποὺ τίς εὐλογεῖ ἐπίτηδες ὁ Χριστὸς τὴν ἐποχὴ αὐτῆ, τὰ καλάθια τοὺς ἐγέμισαν. Θὰ ἔχουν γιὰ τὰ σπιτικά τοὺς, θὰ ἔχουν γιὰ τοὺς φίλους, θὰ ἔχουν καὶ γιὰ τοὺς φτωχοὺς.

Ὁ Γέρω-Κονόμος, ποὺ ὑπέγραφε πάντα «Χωρεπίσκοπος Κιμῶλου Λογοθέτης», διατηρεῖ τὴν παλῆνὰ παράδοσι τοῦ νησιοῦ. Καὶ τὸ βράδυ, «στὰ Δώδεκα Εὐαγγέλια» σηκώνει τὸν Ἐσταυρωμένο χωρὶς τὸ Σταυρό, στὸν ὄμο του. Σκυφτὸ καὶ ἀδυνατισμένο γεροντάκι, μὲ τὸ κεφάλι γυρμένο, ψάλλει μὲ ἀδύνατη φωνή, ποὺ φέρνει λιποθυμία στὶς γυναῖκες τὸ «Σήμερα κρεμᾶται». Τὸ Ρηνιῶ ἔχασε ἀπὸ συγκίνησι τὴν πνοή του καὶ ἡ ἄλλες ἀδελφές κλάψανε μὲ λυγμοὺς καὶ φέτος τὰ Πάθη τοῦ Χριστοῦ, καὶ ὅταν ὕστερα ὁ Κονόμος τὸν κάρφωσε στὸ Σταυρό, ποὺ ἦταν στὴ μέση τῆς Ἐκκλησιᾶς ἀπ' τὴν ἀρχή, σταυροκοπήθηκαν προσκυνῶντας καὶ ψιθυρίζοντας, ὅπως ἄκουαν τὴ Μάνα των νὰ τὸ κάνει: «Μνήστητί μου, Κύριε».

Καὶ τώρα Μεγάλη Παρασκευή. Ξύπνησαν πρωί, πρωί. Στὸ σπίτι τῆς Παπαδιᾶς ἐτοιμάζεται ἡ «τσουκνιδένια» μὲ δροσερὲς τσουκνίδες καὶ ἐληγὲς καὶ ἡ «ἐλένια». Αὐτὸ εἶναι τὸ μοναδικὸ φαγὶ τῆς ἡμέρας. Τὸ ἐτοιμάζουν χαράματα γιὰ νὰ φύγουν. Κρεβάτια δὲν στρώνονται ἐκείνη τὴν ἡμέρα, ἡμέρα πένθους.

Στις 10 ἀρχίζει ἡ «Ἀποκαθήλωσι». Στις δύο ποὺ θὰ τελειώσῃ ἡ «Ἀκολουθία», στῆς Παπαδιᾶς, πάντα ἡ Στασῶ θὰ ἔλεγε τὸ «μοιρολόγι» μέσα στὸν οἰκογενειακὸ κύκλο, ἐνῶ τὸ Ρηγιὸ κόβει ψιλὸ τὸ μάραθο γιὰ τὶς «ἀμαραθένιες» τῆς Λαμπρῆς. Καὶ πιάνεται τὸ χέρι της, γιὰτὶ πρέπει κοφίνια πῆττες νὰ ἔχουν τὴ Λαμπρή. Κι' ἡ γειτόνισσα ἡ γρηὰ Κετερινιώ τοῦ Μπεδενέτου ἀρχίζει νὰ τραγουδῇ «τ' ὄνειρο τσῆ Παναγιᾶς»:

«Στὴν ἐληά, στὴ γαδιληά,
καθότανε ἡ κερά ἡ Παναγιὰ
στὸ χρυσοπράσινὸ της κρεβατάκι
γέννησε τὸ γυιό της τὸ μονογενῆ.
Στις τρεῖς μέρες τῆς μίλησε,
στις τρεῖς τῆς συντυχαίνει.

— Κοιμᾶσαι, Μάνα μου, κοιμᾶσαι μητέρα μου,
κοιμᾶσαι Βασίλισσά μου, τσῆ γῆς καὶ τ' οὐρανοῦ;

— Πότε κοιμᾶμαι, γυιέ μου, πότε ξυπνῶ,
ἀπόψε εἶδα ἓνα ὄνειρο κακό,
τρέμω, φοβοῦμαι νὰ σοῦ τὸ πῶ.

— Πέ μου το, Μάνα μου, πέ μου το, μητέρα μου,
πέ μου το, Βασίλισσά μου, τσῆ γῆς καὶ τ' οὐρανοῦ.

— Ἀπόψε, γυιέ μου, Ὅβριοι σε κυνηγοῦσαν,
στέφανον ἐξ ἀκανθῶν σοῦ βάλανε
κι' ἀπ' τὴν καρδιά σου αἷμα καὶ χολή σοῦ βγάλανε.

— Ναί, Μάνα μου, ὅλα αὐτὰ θέλω τὰ πάθω.

— Μὴ μοῦ τὸ λές, γυιέ μου,
μὴ πνιγῶ, μὴ σκοτωθῶ, μὴ σφαγῶ. . .

— Μὴ σκοτωθῆς, Μάνα μου,
γιὰ νὰ μὴ σκοτώνωνται οἱ μανάδες,
μὴ πνιγῆς, γιὰ νὰ μὴ πνίγωνται οἱ μανάδες,
κάνε ὑπομονὴ γιὰ νάχουν ὑπομονὴ οἱ μανάδες».

Ἔτσι θὰ περάσουν τὴ βραδύα τους ὡς τὰ ξημερώματα. Στὰς 2—3 μετὰ τὰ μεσάνυκτα στὴν Παναγιὰ πάλι γιὰ τὸ «Πεταφιάκη», τὴν ἀκολουθία τοῦ Ἑπιταφίου καὶ συνέχεια τὴ λειτουργία τοῦ Μ. Βασιλείου καὶ τὸ «Ἀνάστα ὁ Θεός».

Καὶ στῆς Παπαδιᾶς πάλι οἱ ἀδερφές γιὰ τὸ ζύωμα τῆς Λαμπρῆς. Τὴ Μ. Τετάρτη εἶχε τραβήξει τὸ Ρηγιὼ ἀπὸ τὰ βάθη τῆς ζάρας τὸ προζῦμι, ποὺ ἦταν φυλαγμένο ὅλο τὸ χρόνο σκεπασμένο μὲ ἀλεύρι, τὸ κοπάνισε καὶ τόβαλε στὸ νεό. Ἄπ' αὐτὸ ἔπιασε καὶ γιὰ τὴν τσουκνιδένια καὶ τὴν ἑλένια τῆς Μ. Παρασκευῆς. Καὶ τώρα τὰ ψωμιὰ τῆς Λαμπρῆς. Ἦτανε μάνα τὸ Ρηγιὼ σ' αὐτά, καμμιά δὲν τῆς ἔβγαине. Ἔκανε τὶς «κουτσούνες», τὰ «πουλιὰ» γιὰ τὰ παιδιά. Μιά κουλούρα, μὲ κόκκινο αὐγὸ, τὴν παξιμάδιαζε γιὰ τὴν «Πρωτομαγιά», νὰ φαγοῦθῃ μὲ τὴν μυτζήθρα μὲ τὸ μέλι. Ἐπειτα ἄρχιζαν οἱ πῆττες γιὰ τὴν ὑποδοχὴ τοῦ Παπᾶ. Ὅλες οἱ ἀδερφές, ἄλλες συγγένισσες, γειτόνισσες βοηθοῦν. Μὰ ἔπρεπε νὰ «δώση ἓνα χέρι» κι' ἡ καπετάνισσα ἢ κερά Λένη στὸ φουρνο, στὸ «Καψοδάσος». Γιατὶ πρέπει νὰ γεμίσουν κόφες ἀπ' αὐτές: μελόπηττες⁵, τυρένιες, ἀμαραθένιες μὲ τυρὶ καὶ αὐγὸ. Οἱ χωριάτισσες ἔκαναν καὶ κολοκυθένιες μὲ τυρὶ κι' αὐγὸ πάλι, ποὺ οἱ Καστριανές εἶχαν παρατήσει. Καὶ τώρα γιὰ τὴ λειτουργία τῆς Ἀναστάσεως, ποὺ γινόταν τὶς αὐγές, ὁ κάθε Παπᾶς ἔστελνε ἓνα δικό του ἄνθρωπο νὰ ξυπνᾷ τοὺς ἐνοριῆτες του, γιὰτὶ γινόταν στὶς ἐνορίες ἡ λειτουργία αὐτή. Ὅταν ἔτελείωνε, ὁ Παπᾶ-Γιάννης μὲ τὸ σταυρὸ καὶ τὴ μεγάλη λαμπάδα του μπροστὰ καὶ πίσω ὅλοι οἱ ἐνοριῆτες μὲ τὶς λαμπάδες ἀναμμένες πήγαιναν σπίτι του. Ὁ γέρω Τρύπος δὲν κατεβαίνει, ἀλλ' ἀπὸ τὸ πουντί του ἀνάβει τὴ λαμπάδα. Καὶ οἱ ἀδερφάδες, καμαρωτὲς σὰ βασιλισσες, στολισμένες μὲ «τὰ καλά τους» ἀκολουθοῦν στῆς Παπαδιᾶς τὸ σπίτι, στὸ «Κάστρο». Θὰ κάψουν τὸ «Μάρτη» ψάλλοντας τὸ «Χριστὸς Ἀνέστη» πρὶν νὰ σβύσουν τὴ λαμπάδα καὶ ἀφοῦ ἀνάψουν τὸ καντήλι γιὰ τὸ «ἀκοίμητο ἅγιο φῶς», θὰ περιποιηθοῦν ὅλον αὐτὸν τὸν κόσμο. Ἡ πόρτα τοῦ σπιτιοῦ εἶναι κλειστή. Ὅταν φθάνουν: «Ἄρατε πύλας» φωνάζει ὁ Παπᾶς κι' ἀπὸ μέσα ὁ γέρω-Πρωτοψάλτης, ποὺ εἶχε προστρέξει: «Τίς ἐστὶν ὁ Βασιλεὺς τῆς δόξης»;

Καὶ ἡ πόρτα ἀνοίγει. Ὅλοι οἱ ξένοι θὰ πάρουν τὴν μελό-

πηττά τους και θά ἔχη και ὁ Παπᾶς μιὰ «φέρτα»^δ ἀπὸ τὸν κάθε ἔνοριτη, τῆ χρονιάρα αὐτῆ μέρα. Οἱ γυναῖκες θά πᾶνε τὸ πασχαλινὸ ψωμί. Στὴν «Ἀγάπη» πάλι «μονοκκλησιὰ» και μετὰ τὴν ἀκολουθία—ἡ χαρὰ τῆς νεολαίας—τὸ κάψιμο τοῦ Ἰούδα. Πέφταν και τρακατρούκες και ὄπλα ἀκόμη.

Ἔλη τῆ Βδομάδα, «βδομάδα τῶ Σκολῶ», δουλειὰ δὲ γίνεται. Ὁ κάθε ἕνας ἀπὸ τοὺς νησιῶτες ἔπαιρνε τὸν Παπᾶ του για «ν' ἀνεστήση» μὲ ἕνα ἔσπερινὸ ἢ λειτουργία τὴν οἰκογενειακὴ του Ἐκκλησία. Στὸν «Κάμπο», στὸ παληὸ δάσος τῶν Κέδρων, ἀπὸ τὸ ὁποῖον εἶναι ὄλες οἱ στέγες τῶν σπιτιῶν τοῦ Κάστρου, εἶναι δεμένες οἱ κούνιες. Τραγουδοῦν και κουνιοῦνται νέοι και νέες. Χιλιάδες εἶναι οἱ στίχοι, πὺ ἔχουν ἀκουστεῖ, στὸν «Κάμπο», ὕμνητικοί, πειρακτικοί, εὐχητικοί. Πόσα ποιητικὰ τάλαντα, ἄδοξα χαμένα!

»Τοῦ κουνιστῆ πὺ μὲ κουνεῖ τοῦ πρέπει μιὰ τυρένια,
τοῦ πρέπει μιὰ μελόπηττα και μιὰν ἀμαραθένια.

»Στοῦ κουνιστῆ μου φέρετε καρέγκλα νὰ καθίση,
γιατὶ πολὺ κουράστηκε ὡς πὺ νὰ μὲ κουνίση.

»Κούνιε με νὰ ζῆς και νᾶσαι
και διπλὸς τοῦ χρόνου νᾶσαι».

Τὴν Τρίτη «τῶ Σκολῶ» ὁ ἑορτασμὸς τῆς Παναγίας μὲ λιτανεία· ἀπόδειξις, δηλαδὴ, τιμῆς στὴν Παναγία για τὴν Ἐνάστασι τοῦ Υἱοῦ της. «Σὺ δέ, Ἄγνή, τέρπου, Θεοτόκε, ἐν τῇ Ἐγέρσει τοῦ τόκου Σου». Φοροῦν τὰ ἄσπρα των οἱ κοπέλλες τὴν ἡμέρα αὐτῆ και στὴ σκάλα τῆς Θεανῶς τοῦ Βαφία γίνεται τὸ μέτρημα τῶν κοριτσιῶν τῶν ὄσων θά παντρευτοῦν στὴ χρονιά. Οἱ ἀδερφές στὴν τιμητικὴ θέσι. Και ὕστερα τὴν Τετάρτη πρῶτες στὸ ταξεῖδι τῆς Σίφνου, για τὸ προσκύνημα τοῦ Ταξιάρχη «στὸ Βαθύ». Ἡ συνήθεια αὐτῆ διακόπηκε μετὰ τὸ ναυάγιο τοῦ καϊκιῦ τοῦ γέρω Φρατζεσκάκη και τὸν πνιγμὸ μιᾶς γυναίκα μὲ τὸ γυιὸ της στὴν Κιτριανή. Τὸν ἔσπερινὸ τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς ἔπερνοῦσαν στὴ «Χρυσοπηγὴ» Κιμῶλου. Μετὰ τὸ τέλος ἔσπερναν χορὸ, μόνο γυναῖκες σήμερα, μὲ τὰ ἄσπρα των. Εἰρωνικὰ

δὲ τραγουδοῦσαν. Νά! ἡ κερά Κατὲ ἡ Γιωργαρίνα τραβᾷ τὸ χορό:

«Ἀκόμα δὲν τὸν παίνεσα,
ὦ τὸν ἄντρα μου,
τώρα θὰ τὸν παινέσω
τὸν παλλήκαρο!

ποὺ σήκωνε στὸν ὄμο του
ὦ! κεράδες μου,
τριῶ δραμιῶ μανάρα⁷
ὁ παλλήκαρος!»

Τὸ «Σάββατο πιά τῷ Σκολῶ» ἔπρεπε «ν' ἀνεστήσουν τίς δουλειές». Κάθε μιὰ ἀπὸ τίς πέντε ἀδερφές καὶ συγγένισσες καὶ γειτόνισσες ἔβγαζε στὴ μέση τοῦ σπιτιοῦ τὸ μάγκανο καὶ ἐμαγκάνιζε λίγο σκαμάγκι, τὸ δοξάρι, τὴ ρόκα, τ' ἀντελιάδι, τὴ σβία, τὴν κρεβαταριά, ἔψαλλαν δὲ τὸ «Χριστὸς Ἄνεστη» καὶ τέλειωναν τὸν ἑορτασμὸ τῶν ἁγίων ἡμερῶν μὲ τὸν καθιερωμένο ἔσπερινὸ τοῦ Σαββάτου τοῦ Θωμᾶ στὴν «Παναγιά τοῦ Κονόμου», μονοκκλησιὰ καὶ πάλι. Ὅλοι οἱ παπάδες τοῦ νησιοῦ ἔπρεπε τότε νὰ περάσουν ἀπ' τὸ σπίτι τοῦ γέρω Σακελλάριου νὰ εὐχηθοῦν καὶ νὰ τοὺς τρατάρη τὴ μυτζήθρα μὲ τὸ μέλι. Κι' ἀπὸ Δευτέρα πιά ἔμπαιναν στὴ στρωτὴ ζωὴ δουλειᾶς.

Καὺμένα εὐτυχισμένα χρόνια, τῆς εὐλαβείας, τῆς τηρήσεως τῶν ἐθίμων τῆς πατρίδος, μακρὰν ἀπὸ κάθε μανία μιμήσεως τῶν ξένων· πόσο γρήγορα ἐπεράσατε!

ΜΙΑ ΚΙΜΩΛΙΑΤΙΚΗ ΠΡΩΤΟΜΑΓΙΑ

Μόλις χάραξεν ἡ χαραυγὴ ἡ κερά Ἀννούσα ἡ Γιωργούδενα, ἡ κόρη τοῦ Μακρῆ, ξεκίνησε μὲ τὸ σταμνὶ της γιὰ τὸ «Γεωργηλᾶ» νὰ πάρη τὸ νερό, γιὰ «νὰ φέρη τὴ δροσιὰ» στὸ πεντακάθαρο σπίτι της. Βαστοῦσεν ὄλες τίς παληές παραδόσεις, ποὺ ἔβλεπε τὴ μάνα της νὰ κρατῆ κι' αὐτὴ ἀπ' τὰ γονικά της. Καὶ τὴν πρωτοχρονιά, νύχτα ξεκινούσε, γιὰ τὸ πηγάδι τοῦ «Γεωργηλᾶ», νὰ προλάβη νὰ βγάλῃ πρώτη νερό, μήπως καὶ «ἀνασύρη μαζί τὸ θησαυρό».

Ψηλή καὶ ξερακιανή, κρατῶντας στὸν ὄμο τὸ γεμᾶτο σταμνί της, πέρασε ἀπ' τὸν Θεολόγο, ἀπ' ὅπου ἀκουγόταν ψαλμουδιά. Ὁ Κονόμος λειτουργοῦσε. Μπῆκε, λοιπόν, νὰ προσκυνήσῃ καὶ νὰ πάρῃ «εὐλογία» γιὰ τὸ σπίτι της. Μὰ σκουντούπισε στὸ σκαλί μὲ τὶς «γαλέζιες» πὺ συνήθιζε νὰ φορῆ χειμῶνα καλοκαίρι, καὶ πέφτοντας γέμισε μὲ τὸ μπῶϊ της τὴν ἐκκλησιά, καὶ τσάκισε τὸ σταμνί της, πὺ φοβήθηκε νὰ τ' ἀφίση στὴν πόρτα, μὴ τῆς τὸ σπάσουν τὰ παιδιά.

«Ὡ γοῦ, ἡ καμμένη!» παραπονέθηκε. . . Ὁ Κονόμος χωρὶς νὰ ταραχθῆ ἐξακολούθησε τὴ λειτουργία, ἐνῶ ὁ Γέροντας μὲ τὸν Κουσερῆ τῆς ἔκαναν παρατήρησι, γιὰτὶ νὰ μπῆ μὲ τὸ σταμνί στὴν ἐκκλησιά.

Σὰν τέλειωσεν ἡ λειτουργία ὁ Κονόμος γιὰ νὰ τὴν παρηγορήσῃ τὴν κάλεσε στὸ σπίτι του, στὸν «Κάμπο», νὰ πάρῃ μὲ τὴν οἰκογένειά του τὴ μυζήθρα μὲ τὸ μέλι, κατὰ τὸ ἔθιμο τοῦ νησιοῦ. Στρωμμένο τὸ τραπέζι μὲ τὸ ἄσπρο τραπεζομάντηλο, στὴ μέση μπουκέτο τριαντάφυλλα καὶ μυριστικὰ καὶ τὴν παξιμαδιασμένη κουλούρα τῆς Λαμπρῆς στὴν ἀπλάδενα τὴν πλουμιστὴ τῆς Λαλᾶς, μὲ τὰ Βενέτικα ξόμπλια.

— Καλὸς σου Μάης, κερά Κονόμισσά μου, εἶπεν ἡ Ἄννούσα, μπαίνοντας.

— Καλὸ κι' ὁμορφο νὰ τὸν ἔχῃς, κερ' Ἄννουσιῶ μου, ἀποκρίθηκεν ἡ Παπαδιά.

Καὶ κάθισαν στὸ τραπέζι. Γύρω-γύρω τὰ παπαδόπουλα, χαρούμενα, μὰ κι' ὁ Γέροντας, κι' ὁ Κουσερῆς, κι' ὁ Σιφνιὸς ὁ Δάσκαλος, πὺ τοὺς κάλεσεν ὁ Παπα-Σπύρος. Εὐλόγησεν ὁ Κονόμος καὶ γευθῆκανε.

Κι' ἅμα τέλειωσαν, ἡ Ἄννούσα ἔκανε νὰ φύγῃ.

— Κάτσε δά, εἶπεν ὁ Κονόμος, νὰ κάνωμε καὶ τὸν ἁγιασμὸ νὰ πάρῃς ἀληθινὴ δροσιά γιὰ τὸ σπίτι σου. Ἀληθινὴ δροσιά καὶ εὐλογία.

— Νὰ πάρω, Παπᾶ μου, μὰ θάρθῃ καὶ στὸ σπίτι μου ὁ Σακελλάριος, ὁ ἀδερφός μου.

— Βέβαια κ' ἐγὼ θὰ πάω σ' ὅλα τὰ σπίτια σήμερα. Ἔτσι τὸ βρήκαμε ἀπὸ τσι παληοὺς ἐδῶ παπάδες, πὺ ἦταν καὶ οἱ δασκάλοι μας. Τὴν Πρωτομαγιά κι' ὅλο τὸ μῆνα αὐτὸ σ' ὅλα τὰ σπί-

τια νά πηγαίνωμε, γιατί στὸν ἁγιασμό αὐτὸ ψάλλομε τὸ «Χριστὸς Ἐνέστη».

— Γι' αὐτὸ, λοιπόν, φυλάμε τὸν ἁγιασμό αὐτὸν στὰ Κονίσματα, Κονόμε μου, λέγει ἡ Ἄννούσα καὶ μ' αὐτὸν ζυμώνομε τὸ «νηὸ ψωμί» σὰν ἀλωνίσωμε.

— Αὐτὸ εἶναι ἡ εὐλογία, κι' ὄχι τὸ νερὸ τοῦ «Γεωργηλᾶ» ποὺ κουβαλοῦσες, παρατήρησεν ὁ Παπα-Σπύρος.

— Ἔτσι τῶκανεν ἡ μακαρίτισσα ἡ Μάνα μου.

— «Τὰ ζῶα μου ἀργά» τραγούδησε τότε ὁ Γέροντας, ποὺ τὸ τραγοῦδι αὐτὸ τῆς Ὀπερας, ποὺ εἶχεν ἀκούσει στὸ λιμάνι τῆς Μαρσίλιας σὰν ταξειδεύε, ἐπανελάμβανε σὰν ἤθελε νά ὀρίση κάποιον μὲ δύσκολη ἀντίληψη ἢ πεισματάρη.

— Τί λές, Γέροντά μου, λέει ἡ κερ' Ἄννούσα, μπορῶ ἐγὼ νά καταλάβω Μάη ἂν δὲν ἐτοιμάσω ἀπὸ βραδὺς τὸ «Μάη μου» μὲ προβάτσες, μὲ στάχια, μαντελίδες, ἀνθισμένη ἔληά καὶ τὸ σκόρδο; Κι' ἂν δὲν φυτέψω τὰ βασιλικά μου; Τί, λές τὸ Μάη νά τὰ φυτέψω; Νά μῆθι θανατικὸ στὸ σπῆτι; Χριστὸς καὶ Παναγία! Ἔτσι πρωῖ-πρωῖ, τὸν κρέμασα καὶ θὰ εἶναι στὴν πόρτα, ὡς τὴν παραμονὴ τοῦ Σταυροῦ.

Θὰ τὸν κάψωμε τότε καὶ θὰ τὸν πηδήξω κ' ἐγὼ μὲ ὄλους, ἄντρες, γυναῖκες καὶ παιδιά. Καὶ τοῦ λόγου σου, ποὺ σαρτέρνεις γρήγορα, θὰ τὸν πηδήξης, Γέροντά μου, ἂν βρίσκεσαι τότε κατὰ δῶ καὶ δὲν εἶσαι στὸ νησί σου.

— «Τὰ ζῶα μου ἀργά» ξανατραγούδησε, κουνῶντας τὸ κεφάλι περίλυπα ὁ Γέροντας.

— Ἄκουσε, κερ' Ἄννουσιώ, εἶπεν ὁ Παπα-Σπύρος. Νά πιστεύης καὶ νά φυλᾷς τῆς θρησκείας μας τὶς προσταγές. Τὶς προλήψεις καὶ τὰ εἰδωλολατρικὰ τί τὰ θές; Γιατὶ ὅπου ὑπάρχει ὁ Χριστὸς κι' ἡ εὐλογία Του δὲν μπορεῖ νά σταθῆ κακὸ πνεῦμα.

Ἡ Ἄννούσα δὲν ἀποκρίθηκε, ἀπὸ σεβασμό. Μὰ ἓνα χαμόγελο ἐπιμονῆς ἐχάραξε στὰ χεῖλη της. Εὐτυχῶς, στὸ μεταξὺ ἡ Κονόμισσα εἶχε στρώσει γιὰ τὸν ἁγιασμό τὴ χιονάτη τὴ μαντήλα, τοποθέτησε καὶ τὴν παλαιϊκιά σουπιέρα μὲ καθαρὸ νερὸ καὶ ὁ Παπᾶς της ἔβαλεν «Εὐλογητό».

Κι' ἅμα ξεκινούσε σὲ λίγο ἡ Ἄννούσα, μὲ τὸ ποτήρι μὲ τὸν ἁγιασμό, «γιὰ δροσιά» καὶ παρηγοριά, ποὺ ἔσπασε τὸ σταμνί

της, κι' αντίκρουσε τούς χωριανούς νὰ ξεκινούν για τὰ χωράφια νὰ φυτέψουν ντομάτες, ἄγγουριές καὶ καρπουζιές, για νὰ γίνουν καρπερές, ξανακούνησε μ' ἐπιμονὴ τὸ κεφάλι της.

«Καὶ τί, κακὸ εἶναι νὰ τῆς φυτέψουν σήμερα ποὺ ὁ Μᾶης θὰ τοὺς δώση αὐτὴ τῆ χάρι; » μονολογοῦσε, προχωρῶντας μὲ προσοχή, μὴν ξανασκουντουπήση μὲ τὶς αἰώνιες «γαλέζιες της», καὶ ξαπλωθῆ στὸ καλντερίμι. . .

Μά, ἀλλοίμονο, ὁ Γέροντας δὲν τὴν ἄκουσε αὐτὴ τῆ φορὰ για νὰ ἀπαντήση μὲ τὸ τραγοῦδι του στὸ ἀκατανίκητο πείσμα της.

«Ο ΗΓΙΟΣ»

Χρόνια πιά εἶχε στὸ νησί μας ὁ Νικολῆς, μὰ για πάντα τὸ «Σκιαθίτης» ἔμεινε παρωνύμι του. Ναύτης στὴν ἀρχὴ στὰ καϊκια τοῦ Καπετὰν Λινάρδου καὶ τοῦ Καπετὰν Νικόλα τοῦ Χαλκιοπούλου, ἐρωτεύθηκε τὴν Ἀθηνᾶ του καὶ ἀπόμεινε στὴν Κίμωλο καὶ παντρεύθηκε. Ἦτανε τόσο καλόκαρδη ἡ Ἀθηνᾶ, ποὺ ἡ ἀφοσίωσί του γι' αὐτὴν αὖξανε κάθε μέρα καὶ ἦταν παροιμιώδης στὸ νησί.

— Ἀθηνᾶ μου, νὰ πεθάνωμε μονήμερα θέλω. . .

— Ναί, Νικολῆ μου! τοῦ ἀπαντοῦσε ἡ καλὴ του συντρόφισσα.

Καὶ ἡ λαχτάρα του γι' αὐτὴν δὲν περιοριζότανε σὲ λόγια. Ἐκεῖνος πάντα—ὁ μοναδικὸς ἄνδρας στὴν Κίμωλο, ἴσως—τῆς κουβαλοῦσε τὰ ρούχα για νὰ τὰ πλύνῃ στὸ «γητάρνι», «στὶς Γενάτες» καὶ τῆς ἔφερνε τὸ νερό.

Μέσα στὰ «ἀποδοσίδια» τῶν ταξειδιῶν του ἦταν πάντα ἕνα ὠραῖο κροσσωτὸ μαντῆλι για τὸ κεφάλι της. Κι' ὅταν τὸ φοροῦσε ἡ Ἀθηνᾶ, ὁ Νικολῆς της ἔλαμπε ἀπὸ καμάρι.

Κάποτε ἀποφάσισε νὰ πάῃ στὴ Σίφνο για ψάρεμα.

— Νὰ μοῦ ἐτοιμάσης λίγο παξιμάδι, Ἀθηνᾶ μου.

— Μετὰ χαρᾶς σου, Νικολῆ μου.

Καὶ, μὲ φροντίδα πολλή, ἐτοίμασε καὶ ἐγέμισε ἕνα τσουβάλι παξιμάδι.

Τὴν ἀποχαιρέτισε καὶ ἔφυγε ἀπὸ τὴν Ψάθη, για τὸ «Βαθύ».

Τὰ μεσάνυκτα ἡ κερά Ἀθηνᾶ ξυπνᾶ ἀπὸ βιαστικὸ κτύπημα στὴν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ της. Πετιέται, βάζει κάτι πάνω της καὶ ἀνοίγει ἀνήσυχη.

— ὦ γου! Νικολῆ μου, ἴντά ἴπαθες καὶ γύρισες;

— Τίποτα, Ἰθηνᾶ μου. . ., δὲν ἔκανα τὸ χωρισμό σου. . .

✱

Μὰ ἦτανε καὶ γιὰ κάτι ἄλλο ξακουσμένος ὁ Νικολῆς. Γιὰ τὴν πάστρα του. Ψαρᾶς, διχτυάρης στὴν «Ψάθη», κρατοῦσε τὴ βάρκα του καὶ γυαλοκοποῦσε. Κι' οἱ φίλοι πιά σεβόντουσαν τὴ μανία του καὶ τινάζαν καὶ τὴν τελευταία ἄμμο ἀπ' τὰ ποδάρια τους, πρὶν πατήσουν τὴν κουμπαστή του.

Πρωῖ-πρωῖ ἡ κερά Ἰθηνᾶ κατέβαινε στὴν «Ψάθη», πρὶν ἀκόμη ἔρθῃ ὁ Νικολῆς μὲ τὸ τσοῦρμο του, ποῦ πρώτη θέσι εἶχεν ὁ γυιός του ὁ Γιάννης. Παραλάβαινε τὰ ψάρια καὶ τὰ πουλοῦσε στὴ γύρα, αὐτὸ ἦταν ἡ δουλειά της· εἶχε τοὺς διαλεχτούς της πελάτες, ποῦ πάντα τοὺς ξεχώριζε τὰ καλύτερα ψάρια καὶ τὰ κρυβε κάτω ἀπ' τὴ λινάτσα. Δὲν βαρῦόταν νὰ τοὺς τὰ πάῃ πρῶτα, γιὰ νὰ μὴ κακοκαρδίση καὶ τοὺς ἄλλους ποῦ θὰ τᾶβλεπαν. Λίγες δεκάρες ἢ ὀκᾶ, μπαρμποῦνι μὲ μουστάκι. Καμένα χρόνια!

Ντάλα καλοκαῖρι τώρα. Μεγάλες μέρες. Πρὶν νὰ φέξῃ, ἡ Ἰθηνᾶ εἶναι στὸ γιαλὸ.

Νὰ ἡ «διχτυάρικη» τοῦ Νικολῆ της, ἀράζει. . .

— Καί... καί... καί... Ἰθηνᾶ μου ἀπόψε πάθαμε μεγάλο κακό. Ἔπεσε σκυλόψαρο στὰ δίχτυα καί... καί... καί... δὲν ξέρω τί θὰ γίνωμε τώρα, τῆς εἶπε μὲ τὴν «καλημέρα» του, μόλις τὴν ἀντίκρυσεν ὁ Νικολῆς, ποῦ ὁ συνηθισμένος γλωσσοδέτης του αὐξήθηκε ἀπὸ τὴ στενοχώρια.

— Ἰντα θὰ γίνωμε, Νικολῆ μου, τέτοιος τεχνίτης ποῦ εἶσαι σὺ νὰ δουλιᾶς; Τὴν ὑά σου νάχης. Θὰ τὰ μοσκομαντάρης τὰ δίχτυα σου καὶ θὰ γίνουν πάλι καινούργια.

Πῶς ἤξερε νὰ τὸν ἠσυχάζῃ ἡ Ἰθηνᾶ του ἡ γλυκομίλητη καὶ μὲ τί θάρρος ἔπιασε τὴ δουλειά...

Οἱ ὄρες περνοῦσαν, τὸ μεσημέρι καυτὸ καὶ λαμπερὸ ἐπέρασε καὶ ὁ Νικολῆς ἀκούνητος διώρθωνε.

Ἄμα ξανακατέβηκε στὸ γιαλὸ ἡ Ἰθηνᾶ, τὸν βρῆκε καθισμένο στὴν ἀρμύρα τῆς Κασιώτενας νὰ κρατῆ τὸ κεφάλι του. Τί ζαλάδα, τί πονοκέφαλος τὸν τυραννοῦσαν!

Μὰ καὶ πάλι δὲ δείλιασε ἡ καλὴ γυναῖκα, ἡ ξεχωριστὴ γιά-

τρισσα τοῦ νησιοῦ. Αὐτή, χωρὶς θερμόμετρα καὶ φάρμακα, δὲν περνοῦσε μέρα τοῦ καλοκαιριοῦ ποὺ νὰ μὴ δεχτῆ στὸ σπίτι της, στὸ «Καψοδάσος», ἕνα—δυὸ μὲ πονοκέφαλο καὶ μὲ καλωσύνη νὰ τοὺς γιαιτρέψη, χωρὶς νὰ δεχτῆ ποτὲ ἀμοιβή. Καὶ γιὰ τὸν Νικολῆ της δὲ θὰ τῶκανε;

Ἔβγαλε τὸ δόλοευκο μαντήλι ποὺ φοροῦσε στὸ κεφάλι της, ἔδεσε στὴν ἄκρη ἕναν κόμπο καὶ τὸ μέτρησε τρεῖς φορές ἀπὸ τὴ γωνιά μὲ τὸν κόμπο ὡς τὴν ἀπέναντι γωνιά, ἀπὸ τὸν ἄγκωνα ὡς τὰ δάχτυλα τοῦ δεξιοῦ χεριοῦ της. Ἰσα-ἴσα ἔφτασε τρεῖς φορές τὸ μάκρος του. Ἐπιασε ἔπειτα λίγο πιὸ κάτω ἀπὸ τὸν κόμπο τὴν ἄκρη τοῦ μαντηλιοῦ καὶ κουνῶντας τὴν ἀπάνω ἀπὸ τὸ κεφάλι τοῦ ἀρρώστου της; εἶπε τρεῖς φορές τὸ «Θεοτόκε Παρθένε...» καὶ ὕστερα τὰ λόγια της μὲ σοβαρὸ καὶ ἐπίσημο τόνο:

«Κάτω στὸ γιαλό, κάτω στὸ περιγιάλι

χίλιοι μύριοι κάθονται

καὶ τσιλοῦνε καὶ ξερνοῦνε καὶ τὸ Θεὸ παρακαλοῦνε.

Κι' ὁ Χριστὸς ἐπέρασε μὲ τοὺς Δώδεκα Ἀποστόλους καὶ τοὺς ρώτησε:

— Τί ἔχετε, παιδιά μου καὶ τσιλαῖτε καὶ ξερναῖτε καὶ τὸ Θεὸ παρακαλαῖτε;

— ὦ, Κύριε Χριστέ μου,

Σὺ ξεύρεις ὅλα τὰ μυστικὰ τοῦ κόσμου,

ἀκόμα Σὺ γνωρίζεις τὰ πράγματα ποὺ μᾶς βασανίζουν.

Νά! ἤγιον ἔχομε καὶ τσιλοῦμε καὶ ξερνοῦμε καὶ τὸ Θεὸ παρακαλοῦμε.

— Βάρτε τὸ κρὺο νερὸ στὴν ἀγαστάρρα καὶ τὰ φύλλα τσῆ μυρτιᾶς

καὶ τὴν κορφή τσῆ λυγαριᾶς

καὶ προσευχηθῆτε τότε καὶ πῆτε:

Ἄγιε μας Παντελεήμονα, πάντων ἐλεήμονα,

Ἄγια μας Ἀναστασιά, φαρμακάντρια,

φαρμάκεψε καὶ ἔβγαλε ὄξω τὸν ἤγιο

καὶ τὸν πόνο κι' ὅλα τὰ κακὰ

ἀπ' τὴν κορφή τσῆ κεφαλῆς του...».

Ὅταν τέλειωσε ἔρριξε μὲ τὴ χούφτα της νερὸ καὶ ἐράντισε

τὸ κεφάλι τοῦ ἄρρώστου. Ἐξαναμέτρησε κατόπι τὸ μαντήλι της μὲ τὸν ἴδιο τρόπο. Καὶ τί θαῦμα! Τὸ μαντήλι, ἀπὸ τὸν κόμπο ὡς τὴν ἀπέναντί του ἄκρη δὲν ἦταν παρὰ δυόμιση φορὲς τὸ μᾶκρος τοῦ χεριοῦ της τώρα...

Ἦγιον, ἦγιον εἶχεν ὁ Νικολῆς της, ὅπως καὶ οἱ περισσότεροι καλοκαιρινοὶ της ἄρρωστοὶ ποὺ ἀλώνιζαν καὶ γύριζαν οὔριοι ἀπὸ τὸν πονοκέφαλο στὸ σούρουπο. Τότε ἀναβγε τὸ λύχνο της ἢ κερά Ἀθηνᾶ. Βέβαια τὸ σωστὸ ἦτανε νὰ γίνῃ μέρα «μὲ τὸ φῶς τοῦ ἡγίου» τὸ γιαιτροσόφι, μὰ καὶ τὸ λυχνάρι ἔφτανε, στὴν ἀνάγκη.

Σὲ λίγο ἀνοιξε τὰ μάτια του ὁ Νικολῆς. Ξωρκίστηκε τὸ κακό. Πῆρε τότε μέσα στὴ βάρκα του τὴν Ἀθηνᾶ του, ἔρριξε τὰ δίκτυα του πίσω στὸν ἄη Φτάθη καὶ ἔπειτα πῆγαν στὴν «Ἄλυκῆ» γιὰ ν' ἀνεβοῦν στὸ πανηγύρι τοῦ «Ἄη Παντελέμονα» νὰ προσκυνήσουν τὴ Χάρη του, ποὺ ἔγιανε τὸν Νικολῆ...

Η ΜΑΓΔΑΛΗΝΗ ΤΗΣ ΑΝΑΛΗΨΕΩΣ

Καὶ στὰ «Χαλαστά», ποὺ καθόταν, καὶ σ' ὅλη τὴν Κίμωλο, ἦταν γνωστὴ καὶ ἀγαπητὴ ἢ «Μαγλαδηνή». Κοντὴ, χοντρή, καλόκαρδη, φτωχὴ καὶ ἔρημη στὸν κόσμο, ζοῦσε πλέκοντας κάλτσες, περέτες καὶ φανέλλες. Ὁ «ἀκάρονάς»⁸ της ἦταν ὁ μόνος της ὑποστηρικτὴς καὶ σύντροφος. Τῆς τὸν ἔφερε ὁ καυμένος ὁ Λούκας, ὁ ναύτης ποὺ σὲ λίγο πνίγηκε, ἀπὸ τὸ νησάκι «τ' ἄη Ντριά», στὰ Ἑλληνικά (στὴ Λίμνη).

Ἄκουμπώντας στὸν ἀκάρονά της, λοιπὸν, βγῆκε νὰ πάη στὸν Ἑσπερινό της.

— Χριστὸς Ἀνέστη! καλησπέρισε τὴ γειτόνισσά της τὴν «Ταμπακοῦ».

— Θᾶχης ἀκόμα τυρένιες, τῆς ἀπάντησε ἢ φιλενάδα της, ροφώντας μὲ θεριακλίκι τὸν ταμπάκο της. Ἀπ' τὴ Λαμπρὴ ὡς τὴν παραμονὴ τῆς Ἀναλήψεως, ἔτσι νὰ χαιρετᾶς, ὄχι ὅμως καὶ σήμερα, συμβούλεψε ἢ ἀγαθὴ Ταμπακοῦ. Κάτσε, λέω, λίγο καὶ δὲ χτύπησε ἢ καμπάνα. Πῆγες τσι μάντρες σήμερα; πρόσθεσε περίεργη.

— Ὅχι. Θᾶθελα νὰ πάω γιὰτὶ καὶ σήμερα, ὅπως πάντα τῆς

«Ἀναλήψεως», δὲν τυροκόμησαν οἱ βοσκοί, ἔμαθα. Μοίρασαν ὄλο τὸ γάλα τσοὶ φτωχοί. Μὰ ἐγὼ ἤθελα νὰ πάω στὴ θάλασσα. Μὲ τυραννοῦνε δὰ αὐτοὶ οἱ πονοκέφαλοι, ξέρεις... Τὸ μεσημέρι, λοιπόν, ἀκριβῶς λιβάνισα στὸ πουντί. Ἐκείνη τὴν ὥρα ἀναλήφτηκε ὁ Χριστός. Καὶ μοσκοβολοῦσε ὁ κόσμος. . .

Πῆγα ὕστερα στὸ γιαλό, μὲ παρέα τῆ μαμμὴ τῆ Φωτεινῆ, μὲ τὸ μπουκάλι μου. Λέγαμε τὸ «Πιστεύω» καὶ μαζέψαμε νερὸ ἀπὸ τὰ σαράντα κύματα. Μὲ τὸ νερὸ αὐτὸ πλυθήκαμε, ν' ἀναληφτοῦν τὰ κακὰ ἀπὸ πάνω μας. Ἔπλυνα καὶ τὴ μαντήλα μου ὕστερα, καθισμένη στὴν ἀμμουδιὰ καὶ λέγοντας: «ὅπως φεύγουν τὰ κύματα νὰ φύγῃ τὸ κακὸ ἀπὸ πάνω μου». Τῆ στεγνώνω τώρα, χωρὶς νὰ τὴν ξεβγάλω μὲ γλυκὸ νερό. Ἄμα περάσουν τρεῖς μέρες θὰ τὴ φορέσω καὶ χωρὶς ἄλλο . . . ξωρκίστηκε αὐτὸς ὁ καταραμένος πονοκέφαλος, ἔξω ἀπὸ λόγους σου. Μά, αὐτὰ τὰ ξέρεις, τί σοῦ τὰ λέω; Πάω δὰ τσι ἄγ. Ἀνάργυροι γιὰ τὸν Ἐσπερινὸ καί, ὕστερα, νὰ ξαγορευτῶ⁹ κι' ὄλας.

—Νὰ τὰ πῆς αὐτὰ δὰ ὄλα τοῦ Παπᾶ—Γεωργάκη, λέω. Κι' ἐγὼ τὰ ἴδια ἔκανα πέρσι κι' ἅμα τοῦ τάπα, γιὰ νὰ μεταλάβω τῶν ἁγίων Ἀποστόλων, μουῦβαλε «κάνονα» νὰ μὴ μεταλάβω ἕνα χρόνο. Τοῦ κάκου τοῦῤεγα πὼς λέμε τὸ «πιστεύω», πὼς λιβανίζομε. Καλὰ αὐτὰ, μοῦ ἀποκρίθηκε, μὰ τὰ σαράντα κύματα τί τὰ θέτε; Αὐτὰ εἶναι εἰδωλολατρικὰ πράματα. Νὰ ξεχωρίζετε τὴν πίστι, τὴν προσευχή, ἀπὸ τὴν πρόληψι. Τὰ κάναν οἱ παλαιοὶ ποὺ πίστευαν στὰ μάγια, πρὶν νὰ γίνουν Χριστιανοί· ἐμεῖς ποὺ ἔχομε τοῦ Χριστοῦ τὴ χάρη τί τὰ θέμε τὰ σαράντα κύματα; Κόπιασε νὰ τοῦ τὰ πῆς, κερά Μαγδαληνὴ μου καὶ θὰ δοῦμε. . .

Δέκα χρόνια θαρρῆτε καὶ βάρυναν στὴ ράχη τῆς καλῆς νησιώτισσας. Ἐκείνη ἦτανε εὐλαβῆς καὶ πίστευε μ' ὄλη της τὴν ψυχὴ στοῦ Θεοῦ τὴ χάρη, μὰ γιὰ νὰ μὴ τυραννιέται ἀπ' τὸν πονοκέφαλο ἐπέιστηκε κι' ἀκολούθησε τὴ μαμμὴ. Ὑποταγμένη στὴ δίκαια καταδίκη της χάθηκε στὸ μισόφωτο τῆς Ἐκκλησιᾶς. Τὰ πρόσωπα ὄλων τῶν Ἁγίων, ὅπως τὰ φώτιζαν οἱ καντῆλες τῆς φάνηκαν θλιμμένα, τὰ μάτια ὄλα δακρυσμένα. . . Ἐκανε στρωτὲς μετάνοιες καὶ προσκύνησε, ζητῶντας συχώρεση ὡς ὅτου νάρθῃ τὸ τέλος τοῦ Ἐσπερινοῦ ν' ἀκούσῃ κι' αὐτὴ ἀπ' τὸν

Παπᾶ—Γεωργάκη τὸ μάλωμα, τὶς συμβουλές του καὶ νὰ πάρη τὸν κἀνονα. . .

ΟΡΝΙΘΟΤΥΦΛΙΔΕΣ. . .

Λίγες μέρες ἦταν πὺ γύρισε μὲ τὴ γουλέτα τοῦ πατέρα του ἀπὸ τὴ Μπιγκάζα, ὁ Γιώργης ὁ Ντερβίσης. Καὶ γύρισε καλά, περὶκαλα. Μὰ τώρα τὰ μάτια του εἶναι κόκκινα, φωτιά καὶ τσιμπλιασμένα... Δὲν μπορεί ν' ἀντικρύσῃ τὸ φῶς. Μένει ὅλη μέρα μπρούμυτα στὸ κρεββάτι· κι' ἅμα νυχτώσῃ μόνο, πάει στὴν ταβέρνα τοῦ Μάκρα νὰ ἴβρῃ τὴν παρέα του καὶ μένει, πίνοντας, μὲ τὴ ράχη στὸ λύχνο, ὥσπου νὰ κλείσῃ.

Τὶ νᾶχη ὁ γυιός μου; ἔλεγε μὲ πόνο ἡ Μάνα του, ἡ κερά Ζαμπέτα τοῦ Καπετὰν Ἀντρέα τοῦ Ἀνδρουλακάκη, καὶ πῆγε στὴ γιάτρισσα, τὴ γρηὰ Σοφοῦλα τοῦ Μιχελάκη. Ἡ Σοφοῦλα ἦταν ἀπὸ τὸ Νησί τῶν Καλαμῶν. Εἶχεν ἔλθει μὲ τὸν πατέρα της, ἔπειτα ἀπὸ τὴν ἀπελευθέρωση τῶν νησιῶν καὶ τοῦ τόπου μας ἀπὸ τὴν Τουρκικὴ τυραννία, παντρεύτηκεν ἐδῶ, καὶ ἦταν μαμμὴ καὶ γιάτρισσα. Μὰ ἡ κερά Σοφοῦλα δὲν μπόρεσε νὰ καταλάβῃ τὴν ἐξαφνικὴ ἀρρώστεια τῶν ματιῶν τοῦ Γιώργη. Φέρνει τὸ θυμιατό, βάζει βᾶγιο, ἕνα κουκί βαμβακόσπορο καὶ λιβάνι καὶ τὸν ξεματιάζει, ὅπως συνήθιζε, μὰ χωρὶς ἀποτέλεσμα. Ἄλλοίμονο! Κάλεσαν τότε τὴ Φραγκούλενα, ἄλλη γιάτρισσα καὶ τὸ γέρω—Μικέλη, εἰδικὸ «γιὰ νὰ παίρνῃ αἷμα» ἀπὸ τοὺς ἀρρώστους πὺ ἔπασχαν ἀπὸ περιπνευμονία. Σωστὸς ἱατρικὸς... συναγερμὸς δηλαδή, πὺ δὲν ἔβγαλε τίποτα. Ἡ γρηὰ Κασιμάκενα, τότε, ἡ κερά Κατερίνα, βρῆκε πὺς ὁ Γιώργης εἶχε «ἀνεμοτυφλίδες»... Ἀρρώστεια πὺ ἐπίστευαν πὺς ἐρχόταν ἀπὸ τὸ νερό, πὺ ἦπε ὁ ἄρρωστος καὶ ἀπ' ὅπου ἦπε—σὲ ὦρα πὺ δὲν τὴν εἶδαν—κὸττα μὲ κίτρινα ποδάρια (αὐτὴ τὴν κὸττα φοβόντουσαν) καὶ πὺ ἦταν καὶ μαῦρη.

— Θᾶπιε ἀπὸ τὴ σίγκλα «μπωνώρα» νερό, λέει ἡ κερά Κασιμάκενα, πὺ εἶχε μιὰ μαῦρη κὸττα μὲ κίτρινα ποδάρια.

— Καὶ τί νὰ γίνῃ τώρα; παρατηρεῖ ἀνήσυχη ἡ Μάνα του.

— Θὰ τὸν γιατρέψωμε, κερά Ζαμπετιώ μου, ὅπως γιατρεύομε δὰ ὅλους.

— Ὅχι δὰ λέω, μητέρα, πετάχτηκε ἡ κόρη της ἡ Ἑλένη, ἄς λείπη αὐτὸ τὸ ρεζίλι. Θὰ μᾶς κοροϊδεύη ὁ κόσμος. Καὶ τί θὰ πῆ κι ὁ μπάρμπαρ μας ὁ Δήμαρχος, ὁ γέρω Ἀφεντάκης;

— Ἐγὼ κοιτάζω νὰ γίνῃ ὁ Γιώργης καλά, γιατί τὸ καῖκι μας περιμένει φορτωμένο στὸ «Μπουγάζι» μὲ μηλόπετρες γιὰ τὸ Φιοῦμι.

Καὶ ἄρχισε ἡ ἐτοιμασία τῆς τελετῆς. Ἐκάλεσαν ἀμέσως τὰ «κατάλληλα» πρόσωπα. Ὁ γέρω Λουγγῆς κρατοῦσε μπροστὰ τὸν «πανιστῆ» τοῦ φούρνου. Πίσω, ἀμέσως, ἐρχόταν ὁ Μανώλης τῆς Σταθινῆς, ἀτέλειωτος στὸ μπόϊ, κρατῶντας «καβαλλοῦρα» τὸν ἄρρωστο καὶ πάρα πίσω... ὅλο τὸ παιδολοῖ τοῦ χωριοῦ ἀκολουθοῦσε καὶ φώναζε:

«Ὅρنيθοτυφλίδες ἔχει,
ὁ φτωχός μας ὁ Μουντζούρης
ὁ Ντερβίση μας ὁ Γιώργης,
πῆτε του μικροὶ—μεγάλοι:
ὁ Θεὸς νὰ τοῦ τσι βγάλῃ».

Ἀπὸ τὰ πουντιὰ τοῦ Κάστρου βγαῖναν τότε ἕνας ἕνας οἱ ἔνοικοι καὶ ἀπαντοῦσαν:

«Ὁ Θεὸς νὰ τοῦ τσι βγάλῃ, τοῦ καμμένου»...

Ἡ Πάτρα ἀπὸ τὸ πουντι τσῆ Τρικοῦπας βγῆκε καὶ σταυροκοπιότανε, νομίζοντας πὼς εἶναι λιτανεῖα, μὰ ἡ Τρικοῦπα τὴ μάλωσε:

— ὦ καμμένη μου λωλλο-Πάτρα, τὸν Ντερβίση γιαιτρεύουν, φαίνεται, ἀπὸ τσι «ἀνεμοτυφλίδες», πές του καὶ σὺ «ὁ Θεὸς νὰ τοῦ τσι βγάλῃ».

— Ὁ Θεὸς ἄς τὸν ἀειδάρῃ¹⁰, μουρμούρισε ἡ Πάτρα.

Ἡ «πομπή» μπῆκε ἀπὸ τὴν «Κάτω Πόρτα», γύρισε τὸ Κάστρο, βγῆκε ἀπὸ τὴν «Ἀπάνω Πόρτα» καὶ ἔπειτα ἔφερε τρεῖς φορές βόλτα τὴν Ἐκκλησιὰ «τῆ Σωτῆρα». Ραβαῖσι σωστό. Τὸ χωριὸ ὅλο ἀντηχοῦσε: «Ὁ Θεὸς νὰ τοῦ τσι βγάλῃ». Ἦταν βέβαια σκοτεινὰ πιά. (Ἔτσι ἔπρεπε, γιατί ἄλλοιῶς πὼς ν' ἀνθέξῃ ὁ ἄρρωστος;)

Ἡ ἱστορία δὲν διασώζει ἂν ὁ «τυφλός» ὁ Γιώργης γιαιτρεύ-

τηκε αὐτομάτως ἀπὸ τὸν κοινὸ τοῦ «πονόματο», ἢ ἡ ἀρρώστεια ἔκανε τὶς μέρες της.

ἽΟρκίζονταν ὁμως μερικοὶ ποὺ ἦταν ἐκεῖ, ὅτι τὸν ἄκουσαν νὰ λέη, στὴν ταβέρνα τοῦ Μανώλη τοῦ Λιναρδάκη μὲ τὸ ποτήρι στὸ χέρι:

— «ἽΟἱ, ὄϊ, μπρέ ε ε, μὲ τὸ κρασί θὰ ξεστραβωθῶ κι' ὄχι μὲ τὴ γιαιτριὰ τσῆ Κασιμάκενας».

Καὶ μέχρι τὸ τέλος τῆς ζωῆς του, τὸ κρασί ἦταν ἡ τροφή του. «Καὶ στὸν τάφο μου ἀπάνω, ἔλεγε, θέλω μιὰ ἀμπελιά νὰ φυτρώση»...

Καὶ κάποιος φίλος του, τοῦ τὴ φύτεψε...

ΣΤΟ ΝΗΣΙ ΤΟΥ ΑΗ ΓΙΩΡΓΗ

ἽΑπ' τὴ ντροπὴ τῆς ἐποχῆς μας, τὸ θάνατο ἀπὸ πείνα, ἐπῆγαν ἀρκετοὶ Κιμουλιάτες. Στὸ κελλι τῆς Παναγιᾶς, ὅπου εἶχε σωριαστεῖ ἀπ' τὴν ἐξάντλησι, ἀφοῦ ἄφησε τὸ νησί τοῦ ἅη Γιώργη ποὺ καθότανε ὀλομόναχος 44 χρόνια, ἔσβυσε καὶ τότε μοναχός, ὁ Γέροντας, «τελώνιο τῆς θάλασσας, μισὸς ψάρι καὶ μισὸς ἄνθρωπος», ὅπως τὸν ὀνομάτισε ὁ Φώτης Κόντογλου.

Στις 21 Αὐγούστου τοῦ 1896, ἐσώθηκε μὲ σοβαρὰ ἐγκαύματα ἀπ' τὸ τρομερὸ δυστύχημα τῆς ἐκρήξεως τοῦ Κάστρου, μὲ ἄλλους τρεῖς. Οἱ πόνοι του ἦτανε μαρτυρικοί· κανένα γιαιτροσόφι γιάτρισσας, ἢ φάρμακο γιαιτροῦ δὲν τὸν ἐλάφρωσε. Στὸ πανηγῦρι τ' ἅη Γιώργη, τὸ ἐπόμενο, πῆγε μὲ τὸν ἀδερφό του, τὸν Πέτρο, στ' «ἽΑγιονῆσι». ἽΑμα νύχτωσε καὶ καταλάγιασε ὁ κόσμος, προχώρησε στὸ Τέμπλο. «ἽΑλείφτηκα μὲ λάδι τῆς καντήλας τοῦ ἽΕσταυρωμένου, τῆς Κυρίας Θεοτόκου, τοῦ Μεγαλομάρτυρος»—ὅπως συχνὰ διηγεῖτο—«καὶ μὲ τὰ σπλάχνα καμένα ἀπὸ τὴν πίστι προσευχήθηκα: ἽΑη μου Γιώργη, ἀκούω στὸ τροπάρι σου πὼς εἶσαι ἀστενούντων ἱαιτρός, βγάλε ἀπὸ πάνω μου τσι πόνοι νὰ κοιμηθῶ, ποὺ ἔχω τόσους μῆνες, κι' ὀρκίζομαι νὰ μὴν ἀφίσω σ' ὄλη μου τὴ ζωὴ τὸ νησί σου». Προσκύνησε καὶ ἔφυγε. «Πρὶν νὰ φτάσω στὴν πόρτα»—ἐπρόσθετε—«οἱ πόνοι μᾶφησαν, ξανάγινα ἄνθρωπος».

ἽΑπὸ τότε ὁ Γέροντας ἔζησε ὀλομόναχος στὸ βράχο. Πα-

ληὸς ναυτικός, μὲ μιὰ βαρκοῦλα σὰ σκάφη, ἔσκιζε—μιᾶς ὥρας ἀπόστασι—τὰ νερά πού χωρίζουν τὸ νησάκι ἀπ' τὴν Κίμωλο, ὅταν ἡ ἀνάγκη τὸ ἔφερνε, γιὰ τὸ λάδι τ' ἄη Γιώργη, τὸ ψωμί καὶ τὸ φτωχὸ προσφάϊ. Τὸ ἓνα μπατζάκι του ἦτανε μόνιμα ἀνεβασμένο. Ἐπὶ συνήθεια, γιὰ νὰ εἶναι πάντα πρόχειρο.

Δὲν εἶχε «ὁμολογήσει» καμμιά εὐχή, δὲν εἶχε προχειρισθεῖ σὲ καλόγερο. Ἐναχωρητὴς ἀπὸ τὸν κόσμον καὶ μόνος, ὀλομόναχος ἦτανε ἀπὸ τὴν ὑπόσχεσι πού ἔδωσε στὸν Μεγαλομάρτυρα. Ντυμένος μὲ ὅ,τι ροῦχο τοῦδιναν μὲ συμπόνια, ἔτρεφε γενειάδα καὶ φοροῦσε μαῦρο σκοῦφο, γιὰ νὰ θυμίζει «μοναχό». Κάποτε «προχειρίσθη» ἀναγνώστης ἀπὸ τὸν Μεθόδιο, γιὰ νὰ μπαίνη στὸ Ἱερό. Τὸ Μοναστήρι ἔλαμπε ἀπ' τὴ φροντίδα του φρεσκοασβεστωμένο, ὀλοκάθαρο, πάντα. Ἡ καντήλα τοῦ Ἁγίου ἀκοίμητη, τὴν ἔπλενε καθημερινῶς, κι' εἶχε κανονίσει μὲ τὴ σταλαγματιὰ πόσο λάδι ἔκαιε, ἀπὸ πρωῒ σὲ πρωῒ. Ἡ καντήλα αὐτὴ ἦτανε τὸ μαντεῖο του: ἔτριζε καὶ χτυποῦσε, ἅμα ἦτανε νὰ τύχη κακὸ στὸ νησί μας. Κι' ἂν τύχαινε κι' ἔσβυνε ἀναπάντεχα, ἄκουε μιὰ φωνὴ πού τοῦ φώναζε: «Γεώργη, Γεώργη»; Ἐφίνω τὸ ἀπαράιτητο—πρωῒ, μεσημέρι, βράδυ—θύμιασμα. Ἦτανε μέγας ἀλτροῦιστὴς ὁ Γέροντας, ἀγαποῦσε τὴ φτώχεια. Νοσήλευε τοὺς φθισικοὺς καὶ ἔθαψε — στὸ χρόνο τῆς βλογιᾶς (1915) — τοὺς βλογιασμένους. . .

Πάντα τὸν πειράζαμε τὸν Γέροντα, ἀκίνδυνα, γιὰ νὰ γελοῦμε μ' ὅλο πού τὸν ἀγαπούσαμε καὶ δὲν ἀφίναμε ποτὲ νὰ τοῦ λείψη τίποτα. Μὰ καὶ κεῖνος μᾶς πείραζε μὲ τὰ εὐτράπελά του.

Στὸ πανηγῦρι κάθε χρόνο — πού γινότανε θυσία, γιὰ νὰ περιποιηθῆ τοὺς προσκυνητὲς του προσφέροντας τὰ τουρσιά του ἀπὸ βολβούς καὶ κρίταμα, τὰ μόνια προϊόντα τοῦ νησιοῦ του—τὰ πειράγματα κι' ἀπ' τίς δυὸ μεριὲς πλήθαιναν. «Νὰ πάτε νὰ πετσοκολληθῆτε» μᾶς ἔλεγε. Ἐλλὰ—καὶ βέβαια—πάντα τὸν μεθοῦσαν. Ὁ Δημήτρης ὁ Χαλκιόπουλος, μὲ τὴν παρέα του, τὸν ἔβαζε τότε στὸ χορό. Τὰ πηδήματά του μοναδικά, ὅπως ἦτανε ξυπόλητος, κτυποῦσε τοὺς ἀστραγάλους σὰν κρόταλα καὶ τραγούδαγε τραυλίζοντας:

Νὰ δώσω θέλω μιὰ κλωτσιὰ
τὸν τοῖχο νὰ βουλήσω,

νά φτιάξω μυτζηθρόπηττες,
νά κάτσω νά δειπνήσω.

Ὡ Παναγιά μου τοῦ Μπαλῆ
καὶ Ἄη μου Ἀντύπα,
ὦ ποῦ νά δῶ στοῦ Στεφανῆ
τὴν κεφαλὴ μιὰ τρύπα!

Κι' ὅταν πιά τὸ κέφι φούντωνε, στὴν κάθε βόλτα τοῦ χοροῦ, πετοῦσε στὴ μέση τοῦ γύρου καὶ σποῦσε μὲ τὴ σειρά, ὅλα τὰ ὑπάρχοντά του: τσουκάλια, σταμνιά, φουφουδες. . Οἱ πανηγυριῶτες ξακαρδίζουνταν. . . Καὶ μὲ τὴν πρώτη ἐπίσκεψί του στὴν Κίμωλο τοῦ τ' ἀπέδιναν ὀλοκαίνουργια. Ἔτσι, κάθε χρόνο, τὸ νοικοκυριὸ τοῦ Γέροντα ἀνακαινίζονταν.

Καμένε μου Γέροντα, ἡ καρδιά μου κλαίει σὰ σκέπτομαι πῶς—ἂν ὁ Θεὸς μ' ἀξιώσει καὶ πατήσω στὸ νησί μας— δὲν θ' ἀντικρύσω τὴν ἔξυπνη κι' ἀγαθὴ φυσιογνωμία σου!..

Ἐκεῖνο ποῦ θὰ ζητᾶ ἡ ψυχὴ σου εἶναι—τὸ δίχως ἄλλο— τὰ κόκκαλά σου νά μεταφερθοῦν στὸ ἐρημητήριό σου, κοντὰ στὸ Μοναστήρι καὶ στὴ μάνα σου τὴ θάλασσα, συντροφιά μὲ τὶς καλλικατσιοῦδες, τὰ ἐρημικὰ σὰν καὶ σένα μαυροπούλια, καὶ σὲ κανένα ἀπ' τὰ ὀνοματισμένα σου βραχάκια: τὶς «κασέλες» ἢ τὴν «κουτσουλιά». Ἐκεῖ στὴν ἄκρη θὰ προσέχης ἀπ' τοὺς δυναμίτες τὴ θάλασσά σου. . .

Νά μὴ σοῦ πᾶρη κανεὶς τὸ προνόμιο. . .

ΤΟ ΠΑΝΗΓΥΡΙ ΤΗΣ ΠΑΝΑΓΙΑΣ ΜΑΣ

Ἡ «Παναγία» εἶναι ὁ ἐφέστιος θεὸς τῆς Κιμῶλου. Σὲ ποιά γωνιά τῆς γῆς νά ὑπάρχη Κιμουλιάτης καὶ νά μὴ ριγῆση ἀπὸ νοσταλγία, μὲ τὰ πρῶτα φθινοπωρινὰ σύννεφα, ἀναπολῶντας τὰ παιδικά, τὰ νεανικά του χρόνια καὶ τὸ Πανηγύρι τῆς!

Ἡ «Μεγαλόχαρη» τῆς Τήνου εἶναι πανελλαδική, ἡ «Παναγία μας» εἶναι τοπική. Τὴν προσκυνοῦν καὶ οἱ Μηλιοὶ γείτονές μας, βέβαια, μὰ εἶναι καθαρὰ Κιμουλιάτικη, εἶναι ἡ «Παναγία μας».

Θετικὴ πληροφορία γιὰ τὸ πότε καὶ τὸ πῶς γιὰ πρώτη φορὰ

εὔρέθηκε ἡ θαυματουργή τῆς εἰκόνα καὶ ἐκτίστηκε ἡ Ἐκκλησία δὲν ἔχομε. Στὰ 1801 ποῦ Οἰκονόμος στὸ νησί ἦταν ὁ Ἄντ. Σάρδης, φιλικός, ἄσπονδος διώκτης τῶν πειρατῶν ποῦ ἔλυμαίνοντο τὸ Αἰγαῖο, καὶ ἀληθινὸς Πατέρας τοῦ Ποιμνίου του, ὑπῆρχε ἡ μικρὴ «βασιλική» ἐκκλησία μὲ τὴ θαυματουργή εἰκόνα τῆς Παναγιᾶς. Μὲ τὶς προσπάθειές του ἀνακαινίσθηκε τότε. Κιμουλιάτικη ἀνεξακρίβωτη παράδοσι ἀναφέρει ὅτι αὐτὸς εὔρηκε στὴ σπηλιά τοῦ Ἄη—Στάθη τὴν Ὁδηγήτρια. Ἄλλη δὲ παλαιότερη παράδοσι πληροφορεῖ ὅτι 12 οἰκογένειες Σιφνίων, μὲ εἰκόνα τῆς Παναγίας ἤλθαν καὶ ἐγκαταστάθηκαν κατὰ τὰ 1600 στὴν Κίμωλο, μετὰ πειρατικὴ εἰσβολὴ καὶ καταστροφὴ τῆς καὶ ἔκτισαν καὶ ἐκκλησία. Δὲν πρόκειται, ὅμως, ἀσφαλῶς, γιὰ τὴν Ὁδηγήτρια· ἴσως γιὰ τὴν Παναγιᾶ «τοῦ Ἰκονόμου» ἢ τὴ «Βαγγελίστρα».

Ἦταν ἐν τούτοις προωρισμένο καὶ ὁ γυιὸς τοῦ Οἰκονόμου Ἄντ. Σάρδης, Οἰκονόμος καὶ αὐτὸς Βασίλειος, νὰ βοηθήσῃ τὸν εὐσεβῆ ἐκεῖνον ὀραματιστὴ καὶ μεγάλον πατριώτη Δημ. Οἶκον. Ἄφεντάκη, στὴν πραγματοποιήσει τοῦ μεγαλειώδους ὀνείρου του τῆς ἀνοικοδομήσεως τῆς ἐκκλησιᾶς μας. Ἦταν στὰ 1864 δήμαρχος ποῦ ἐμόχθησε γιὰ ὅ,τι καλὸ στὸν τόπο καὶ ποῦ συνέλαβε τὸ μεγαλεπήβολο σχέδιο τῆς ἀνοικοδομήσεως τοῦ ἐτοιμόρροπου ναοῦ. Στὸν μαστρο—Νικολό, τὸν φημισμένο «ἐργολάβου» τῆς Σύρας, εἶπε τὸν ὄνειρό του. Εἶχε κτίσει τὸν Ἅγιο Νικόλα στὴ Σύρα καὶ τοῦ ἐτοίμασε σχέδιο. Ὅταν ὁ δήμαρχος μὲ τὸν Ἰκονόμο τὸ ὑπέβαλαν στὸ σοφὸ Ἐπίσκοπο Σύρου Ἀλέξανδρο Λυκοῦργο, ὁ δεσπότης ἀπόρησε: Πῶς οἱ Κιμουλιᾶτες θὰ κατὰφερναν τὸ κατόρθωμα αὐτό; Ἐζήτησε καὶ ἐμίκρυναν κάπως τὸ σχέδιο, μὴ ἐλπίζοντας πολλὰ γιὰ τὴν ἐκτέλεσί του. Ὁ δήμαρχος, φαίνεται, ἐδειλίασε τότε καὶ ἀνέβαλλε κάθε μέρα τὴν ἀρχὴ τῆς ἐργασίας. Δυὸ φορές ὅμως ἡ Παναγιᾶ, μὲ τὴ μορφὴ μιᾶς Μαρίας, ἦρθε στὸν ὄνειρό του. «Γιατί δὲν ἀρχίζεις; τοῦ ἔλεγε, ἐγὼ θὰ σὲ βοηθήσω». Ἐφούντωσε τότε ἡ πίστι καὶ τὸ θάρρος τοῦ Ἄφεντάκη, ἐκάλεσε σὲ συναγεμνὸ καὶ ζήτησε βοήθεια ἀπ' ὄλο τὸ νησί. Ὁ Ἰκονόμος κτυποῦσε τὴν παλῆα καμπάνα καὶ νέοι, γέροι, γυναῖκες μὲ τὰ μωρὰ στὴν ἀγκαλιὰ καὶ μαθητοῦδια μὲ τὸ σάκκο στὸν ὄμο ἔτρεχαν νὰ κουβαλήσουν πέτρες, ἄμμο, ἀσβέστη. Καὶ ἡ Παναγιᾶ ἔστεκε βοηθὸς καὶ ἐμψυχωτὴς ὅλης αὐτῆς τῆς εὐλα-

βικῆς ἐργατιᾶς. Ὄταν ἡ οἰκοδομὴ εἶχε φθάσει στὸν τροῦλλο, ὁ τεχνίτης Σπίθας ἐγλύστρησε καὶ κατακύλισε ἀπὸ κεῖ πάνω μὲ ὄλη του τὴ σκαλωσιά, μὰ στάθηκε στὴ μέση τοῦ Ναοῦ σῶος καὶ ἀβλαβής, μὲ τὴ χάρη Τῆς.

Ἐπὶ τέλους τὸ ὄνειρο αὐτὸ καὶ τὸ θαῦμα συντελέστηκε. Στις 15 Ἰουλίου τοῦ 1873 ὁ Ἀλέξανδρος Λυκοῦργος ἐγκαινίασε τὴν «Παναγιά μας». Οἱ γιαγιές μας τὸν θυμοῦνταν ποῦ ἐστάθηκε στὴν Ὁραία Πύλη, μὲ τὸ ἄσπρο σάβανο ψάλλοντας: «Διεμερίσαντο τὰ ἱμάτιά μου» καὶ στὸ «προσκύνημα» πολλῶν νοικοκυριῶν σφύζεται τὸ κομματάκι ἀπὸ τὸ σάβανο αὐτό, φυλακτὸ καὶ εὐλογία τῆς οἰκογενείας.

Καὶ ἡ Παναγιά μας στέκει φρουρός μας καὶ προστάτης μας. Ἀπὸ τὴν ἡμέρα τῶν ἐγκαινίων Τῆς ἐντόπια καὶ ξενητεμένα παιδιά Τῆς συμπληρώνουν καὶ τελειοποιοῦν κάθε μέρα τὴν Ἐκκλησίαν Τῆς. Δεκάδες εὐεργετῶν καὶ δωρητῶν τὴν ἐκαλλώπισαν. Ὁ μέγας εὐεργέτης Γιάγκος Σταυρῆ Λογοθέτης, ἡ οἰκογένεια Γ. Μουστάκα, ὁ Μπατάκης Σάρδης καὶ διὰ τῆς Ἐπιτροπῆς Ἐρράνων τοῦ 1922 κάθε Κιμουλιάτης. Καὶ δὲν τὴν λησμονοῦν ἀκόμα τὴν Παναγιά τους, ὅπου κι' ἂν βρίσκονται.

Μὲ ἀνυπομονησίαν προσμένουν τὸν Νοέμβριο καὶ τὸ Πανηγῦρι Τῆς. Τὸ Πανηγῦρι Τῆς ποῦ εἶναι σωστὴ Πασχαλιά τῆς Κιμῶλου. Τὰ σπίτια, οἱ δρόμοι, οἱ πλατεῖες διορθώνονται, καθαρίζονται, στολίζονται. . . Καθένας φροντίζει γιὰ τὸ ντύσιμό του. Μὲ τὰ καινούργια καὶ τὰ παλὰ οἰκογενειακὰ κειμήλια ξεχώνονται. Τῶν Ταξιαρχῶν, ποῦ θὰ ψαλῆ «Ὁ καθαρῶτατος ναὸς τοῦ Σωτῆρος» στὰ προεόρτια τῶν Εἰσοδίων, ποιὸς δὲν θὰ θεωρήσῃ τὸ κοντάκιον αὐτὸ ὑποκίνησι γιὰ τὴν καθαριότητα τῆς Ἐκκλησιᾶς; Ἡ κερὰ Πηνιά, ἀφωσιωμένη ἰερείᾳ τῆς, μὲ τὸ ἐπιτελεῖο τῆς πλύνουν, τρίβουν, σφουγγαρίζουν: ὁ γέρω Μᾶρκος βοηθᾷ καὶ στολίζει μὲ μύρτα, σημαῖες, λουλούδια. Ἡ Ἐκκλησιά, τὸ νησί, οἱ κάτοικοί του, ὅλα ἀστροκοποῦν τὴν παραμονὴ τῆς ἑορτῆς. Ψυχὴ δὲν μένει στὸ σπίτι. Δυὸ κλέφτες εἶναι ἱκανοὶ νὰ γυμνώσουν ὀλόκληρη τὴν Κιμῶλο. Γιατί ὅλοι, ὅλοι εἶναι στὴν Ἐκκλησίαν. Ἀπὸ νωρὶς ἀρχίζουν τὰ καλωσορίσματα. Οἱ Μηλιοὶ καταφθάνουν. Ἀνταποδίδουν τὴν ἐπίσκεψιν ποῦ ἔκαναν οἱ Κιμουλιάτες στὸν Ἅγιο Ἰωάννη τὸ Θεολόγο, «τὸ Σιδεριανό»,

μετόχι τῆς Μονῆς Πάτμου, στίς 26 Σεπτεμβρίου. Θυμούμαστε ἀκόμη τὸν μεγαλοπρεπῆ Παπᾶ—Κολλέτση, ποὺ προίστατο πάντα τῆς ομάδος αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἑορτασμοῦ, ἐκήρυττε μάλιστα πάντοτε.

Πρὶν ἀπὸ τὸν Ἑσπερινὸ ἀκόμη ἡ Εἰκόνες θὰ μεταφερθοῦν στὴν Ἐκκλησία γιὰ νὰ λειτουργηθοῦν. Στὴν Κίμωλο, ὅπως καὶ σὲ ἄλλα νησιά τοῦ Αἰγαίου, ὑπάρχει τὸ ἔθιμο τῶν «εἰκόνων». Ἑπτὰ ἕως ὀκτῶ ἄλλες εἰκόνες τῶν Εἰσοδίων ἀναλαμβάνονται καθ' ὅλο τὸ χρόνο εἰς τὰ σπίτια ἀπὸ εὐσεβεῖς «πανηγυριῶτες» μέσα στὴν Κίμωλο, στὰ γύρω νησιά, ἢ καὶ στὰς Ἀθήνας. Μὲ ἀληθινὴ εὐλάβεια ἢ ἀγ. Εἰκόνα θὰ τιμηθῆ ὀλόκληρο αὐτὸ τὸ χρόνο. Ἀκοίμητο τὸ φῶς τῆς κανδήλας, τὸ θυμίαμα, οἱ Παρακλήσεις, τὰ τάματα, δείγματα τῆς πίστεως καὶ τῆς εὐσεβείας τῆς οἰκογενείας καὶ τῶν συμπατριωτῶν. Ἱερεῖς καὶ ἐκκλησίασμα θὰ τὶς παραλάβουν, λοιπόν, ἀπὸ τοὺς «πανηγυριῶτες» γιὰ τὴν ἑορτή. Μετὰ τὴ λειτουργία δέ, θὰ τὶς ἐπιστρέψουν μὲ τὴν ἴδια πομπὴ στοὺς πανηγυριῶτες καὶ θὰ φᾶνε τοὺς λουκουμάδες, ἢ καὶ τὴ ζιλαδιὰ μὲ τὸ ἀγνὸ κρασί.

Νωρὶς στίς 3.30' ποὺ ἀρχίζει ὁ Ἑσπερινός, οἱ πιστοὶ καταφθάνουν μὲ τὰ τάματα, τὶς λαμπάδες, τοὺς καλοζυμωμένους ἄρτους, τὸ λάδι καὶ τὸ μυρωδάτο θυμίαμα. Ὅλοι θυμοῦνται τὸν Μάστρο—Δημήτρη τὸν Ἀντιβάχη ποὺ ὅταν ἔψαλλε τὸ «Σήμερον τῆς εὐδοκίας» τὸν καμάρωνε ἢ γυναῖκα του ἢ κερὰ Εὐδοκιά. Ἀγαθοὶ καὶ ἀφελεῖς νησιῶται! Ἡ ζωὴ τους ὅλη ὑφαίνεται τόσο στενὰ μὲ τὴ ζωὴ τῆς πίστεως καὶ τῆς εὐλαβείας! Κατανυκτικὰ ἀντέψαλλε ὁ μπάρμπα—Ἀντώνης ὁ Βορδώνης καὶ ἡ ἀκολουθία ἀνέβαζε τὴν ψυχὴ στοὺς οὐρανοὺς. Ὅταν ὁ Ἑσπερινὸς τελειώσῃ δὲν γίνεται ἀπόλυση. Ὁ Παπᾶ—Σπῦρος βροντοφωνεῖ πρὸ τῆς Ὠραίας Πύλης: «Ἀγαλλιᾶσθω σήμερον ὁ οὐρανὸς ἄνωθεν καὶ αἱ νεφέλαι εὐφροσύνην ρανάτωσαν» καὶ ἀρχίζουν αἱ προετοιμασίαι τῆς Λιτανείας, ἐνῶ συμπληρώνεται τὸ τροπᾶριον αὐτὸ τῆς Λιτῆς. Ὅ,τι ἔχει ἡ Ἐκκλησία: λάβαρα, σταυροὺς, φανάρια καὶ ξεφτέρια ἀσημένια προπορεύονται, κρατούμενα ἀπὸ τοὺς μαθητὰς—καὶ εἰς τὸ μέσον ἢ θαυματουργὸς («Ὁδηγήτρια»). Κιμουλιάτικη παράδοσις τὴν ἀναφέρει ὡς ἔργον τῶν πρώτων χριστ. χρόνων. Φαίνεται ὅμως, ἀπὸ ἐπιστημονικὴ ἐξακρίβωσι

ὅτι δὲν εἶναι τέχνης ἀρχαιοτέρας τοῦ ἰδ' αἰῶνος. Ἴσως ἡ ἀρχαιοτέρα φορητὴ εἰκόνα ποῦ σφάζεται εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἡ «Παναγία μας» λοιπὸν κρατουμένη ἐναλλάξ ἀπὸ τοὺς εὐλαβεῖς πιστοὺς περιφέρεται ἀνά τὴν πόλιν. Ὅλον τὸ Ἱερατεῖον παρακολουθεῖ καὶ συμπάλλει, διότι τῶν Εἰσοδίων γίνεται «μονοκκλησιά». Ἄλλοτε ὁ ἅγ. Σακελλάριος - ὁ Παπᾶ - Γιαννάκης—λουσαῖτος καὶ ἐπιβλητικός, εἶχε πάντα μιὰ παρατήρησι τάξεως νὰ κἀνη κατὰ τὴ Λιτανεία αὐτὴ καὶ ὁ Παπᾶ - Ἀντώνης ὁ Ἀφεντάκης πειραζότανε ὅτι «δὲν εἶναι κατάλληλη ἡ στιγμή». Μνημονεύομε καὶ τὸν Παπᾶ - Γιωργάκη Λογοθέτη, ἀληθινὰ ἅγιο, ποῦ ὡς τὰ βαθιά του γηρατεῖα ἀκολουθοῦσε, ἀκουμπώντας στὸ μπαστοῦνι του. Ἡ Παναγία τὸν εὐλόγησε νὰ κηδευθῆ, στὰ 1913, τὴν ἡμέρα τῆς γιορτῆς Τῆς.

Ὅταν ἐπιστρέψῃ ἡ Λιτανεία γίνεται ἡ ἀπόλυσις τοῦ Ἑσπερινοῦ. Ἀρχίζει τότε πιά ἡ δρᾶσις τοῦ γέρω - Ἀγγελέτου, ποῦ ἦταν στὸ στοιχεῖο του. Ἐκοβε καὶ ἐμοίραζε 50 τοῦλάχιστον ἄρτους τῶν τριῶν ὀκάδων. Ὁ τόπος μοσκοβολοῦσε καὶ τὸ μάτι τοὺς χαιρόταν χρυσοψημένους καὶ πασπαλισμένους μὲ τὴν ψιλὴ ζάχαρι. Ἀπὸ ἕνας, ὀλοκλήρος, ἐστέλλετο εἰς τοὺς Ἱερεῖς καὶ στοὺς Ψάλτας, ποῦ ἦταν ἡ μοναδικὴ τότε πληρωμὴ τους, γιὰ ὄλο τὸ χρόνο. Καὶ μετὰ μισὴ ὥρα οἱ καμπάνες ξανακτυποῦν. Τώρα ἀρχίζει ἡ Παράκλησις ὑπὲρ ὑγείας «τῶν ἀνδρῶν, συμβιῶν καὶ τῶν τέκνων αὐτῶν» ὀλοκλήρου τοῦ νησιοῦ. Καὶ στὸ τέλος ὁ κυρ - Ἀνδρέας ὁ Σαβιολίδης—ὁ Παπαδιαμάντης τῆς Μήλου—διαβάζει στὴ μέση τῆς Ἐκκλησιᾶς, μπρὸς στὴν Παναγία, τὸ συναξάρι τῆς ἡμέρας.

Σκοτεινὰ ἀπὸ τίς πέντε τὸ πρωῖ ἀρχίζει ὁ Ὅρθρος καὶ ἡ λειτουργία. Σὲ τίνος τὰ μάτια δὲ σπιθίζει ἡ πανηγυρικὴ εἰκόνα τῆς Ἀκολουθίας αὐτῆς;

Μὲ αὐτὰ ὄλα ἡ ψυχὴ μας ξαναγυρίζει πίσω στὰ ὥραϊα χρόνια!

Τὰ παιδιὰ ποῦ φεγγοβολοῦν γιὰ τὸ θ' ἀντικρύσουν τὸ Γιώργη τὸν καραμελᾶ ἀπ' τὴ Μήλο μὲ τὸν «καραμελλοπόλεμο». Τοὺς νέους καὶ τίς νέες ὁμορφοστολισμένους, ποῦ προσμένουν πῶς καὶ πῶς τὴν ὥρα τοῦ χοροῦ, ὅταν τὸ δοξάρι τοῦ Νικολάκη τοῦ Γαλάνη θὰ τοὺς συνέπαιρνε. Πολλῶν πρωτοχτύπησε ἡ καρδιά

τὴν ἡμέρα ἐκείνη. «Θὰ παντρευθῶ στὴν Κίμωλο πού με παρακαλοῦνε» τραγουδοῦσε ἓνας Μηλιός. Ἄλλος πάλι, καμαρώνοντας ὡς ἄτρωτος με ὄλους τοὺς νέους τῆς ἐποχῆς του, ἔλεγε με πόζα πρὸς τὶς νέες:

«Στὴ Μῆλο καὶ στὴν Κίμωλο
οἱ χάνοι δὲν τσιμποῦνε.
Κ' ἢ κοπελιές τὸ ζάρουνε
τοὺς νέους νάγαποῦνε».

Ὠραία, ἀθῶα, εἰδυλλιακὴ ζωὴ, γρήγορα πού περνᾷς! Μὰ ὅπου καὶ νὰ εἴμαστε, ἀπὸ τὴν πολιτεία ὡς τὴν ἐρημιά, ἀπ' τὸ Ρότσεστερ ὡς τὸ Ντάρ-ες - Ἄλλάμ καὶ τὴν Αὐστραλία, πῶς νὰ σὲ λησμονήσωμε;...

ΜΕ ΤΗ ΓΙΟΡΤΗ ΤΗΣ ΠΑΝΑΓΙΑΣ ΜΑΣ

Γιὰ τοὺς Κιμουλιάτες δὲ χρειάζεται Ἱστορία πού νὰ μνημονεύσῃ τὰ θαύματα τῆς Παναγιᾶς μας. Τὴν Ἱστορία, τὴν ἔχει καθένας στὴ ψυχὴ του. Ἱστορία τοπικὴ, σὰν τὴ σωτηρία τοῦ Νικολοῦ Σπίθα, τοῦ τεχνίτη, πού στὸ χτίσιμο τοῦ τρούλλου τῆς Ἐκκλησιᾶς Της, ἐκατρακύλησε με ὅλη τὴ σκαλωσιά καί. . . εὐρέθηκε ὀλόρθος κι' ἄγγιχτος στὴ μέση της· ἢ τὴ σωτηρία τοῦ νησιοῦ πού ἔμεινε ἀδούλωτο ἀπὸ κατακτητὴ Ἰταλὸ ἢ Γερμανὸ στὸ δεύτερο μεγάλο πόλεμο, ἀδούλωτο αὐτό, μέσα σ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα μας, κι' ἀτυράννητο. Ἡ χάρη Της τὸ σκέπασε.

Ὅταν στὸ 1893—ἦτανε Τετάρτη τῷ Σκολῶ—ἡ σοροκάδα ἄφριζε κι' ἐκάπνιζε τὴ θάλασσα, καὶ τὰ καϊκια στὸν Ἄη Μηνᾶ δεμένα κινδύνευαν, γιατί ἔσπασαν τὰ «ρεμέζα» των καὶ κτυποῦσε τὸ ἓνα τὸ ἄλλο κι' ἀπὸ τὸ στόμα τῶν νησιωτῶν ἄκουες σιγαλά καὶ θλιμμένα («δυστυχία στὴ θάλασσα»). . . ἡ Παναγιὰ ἔσωσε τοὺς καπετανέους. Πῆραν τότε οἱ Παπάδες τοῦ νησιοῦ τὴν Εἰκόνα Της καὶ πῆγαν στὸν τόπο τῆς συμφορᾶς. Γονάτισαν, με τὴν καρδιὰ τρεμουλιασμένη καὶ διάβασαν «Παράκλησι», ἐδιάβασαν τὴν εὐχὴ «ἐπὶ κλύδωνος», ἐθύμισαν με τ' ἁγιωτικά των καὶ τοῦ λιβανωτοῦ τὴν εὐωδιά ἔφερεν ὁ ἄνεμος ἐπάνω ἀπ' τῆς σοροκά-

δας τὸ κακὸν, κί ἡ πίστη τῶν νησιωτῶν «κατευθύνθηκε σάν θυμίαμα» κί αὐτή, μπροστά στῆς Παναγιᾶς καί τοῦ Χριστοῦ τὸ θρόνον καί τὸ θαῦμα ἔγινε. Σὲ λίγο ἡ φουρτοῦνα «μαγκάρισε», καταλάγιασε τὸ κῦμα κί ὁ ἄφρός, καί τὰ καΐκια ἤρθανε καί «ρεμεζάρανε» στὸν Ἅη Μηνᾶ καί πάλι.

Στὰ 1914 πάλι, τ' Ἅη Γεωργιοῦ, πού ἔγινε βροχή, χαλασμοὺς κόσμου ὁ οὐρανὸς κί ἡ τρικυμία σήκωσε βουνὰ τὰ κύματα κί ἔκανε νὰ κινδυνεύσουν τὰ καΐκια τ' ἅη Μηνᾶ, λουλούδια τοῦ Ἐπιταφίου κί ὀλόκληρο τὸ καντῆλι τῆς Παναγιᾶς ἐρρίχθησαν στὴ θάλασσα, γονατιστοὶ οἱ Παπάδες κί οἱ νησιῶτες ἔψαλλαν μ' ἓνα στόμα τὴν «Παράκλησι» καί τὴν εὐχὴ «ἐπὶ κλύδωνος». Καί τὸ κακὸν καταλάγιασε καί πάλι καί οἱ γυναῖκες σταυροκοπιόντουσαν, γυρίζοντας μὲ τὸ γαλήνεμα στὰ σπίτια τους, μὲ κατακόκκινες τὶς μαντῆλες ἀπὸ τὸ κοκκινόχωμα πού εἶχε τὸ νερὸ τῆς βροχῆς. . .

Ἐρχόμαστε τώρα στὸ Δεκαπενταῦγουστο τοῦ 1915.

Ἡ εὐλαβικὴ Ζαμπέτα, τοῦ Γιάννη Ράμφου, ἀπὸ τὸν Κάμπο, πού καθόταν ἀντικρὺ στὸ ἱερό τοῦ ἅη Σπυρί, πῆγε στὴν Τῆνο, νὰ προσκυνήσῃ τὴ χάρη τῆς Παναγιᾶς. Λίγες μέρες εἶχε γυρίσει καί ἀρρώστησε. Περύεργη ἀρρώστεια. Δὲν τὴν εἶχαν ξαναδεῖ οἱ νησιῶτες. Τὴ διάβασαν οἱ Παπάδες, τῆς ἔκαναν εὐχέλαιο, μὰ στὶς 11 Σεπτεμβρίου πέθανε. Τὴν ἔκλαψαν μὲ πόνο, τὴν προσκύνησαν μὲ σεβασμὸ καί τὴν ἔθαψαν. Σὲ λίγες μέρες τὸ παιδί της καί ὕστερα τὸ παιδί τῆς ἀδελφῆς της Μαριγῶς ἀρρώστησε. Ὁ πατέρας του τότε παρατήρησε πὼς ἡ ἀρρώστεια ἦταν ἡ ἴδια τῆς θεῖας του. Ἐγινε ἀμέσως ἰατρικὸ συμβούλιο μὲ τοὺς γιατροὺς τοῦ νησιοῦ Νικολάκη Λογοθέτη, Ἀρχιμήδη Μουστάκα, Ἰακ. Σαλιβαρά, τὸ γιατρὸ τοῦ Κονόμου Νικολάκη Μιχαὴλ Λογοθέτη, πού εἶχε ζήσει χρόνια στὴν Αἴγυπτο καί τὸ γιατρὸ τὸν Κινδύνη, ἀπὸ τὴν Ἀθήνα, πού βρέθηκε τότε στὸ νησί γιὰ κάποιο μεταλλεῖο λευκολίθου, καί κατάλαβαν τὴν ἐπιδημία. Ἡ εὐλογία εἶχε φουντώσει στὴν Κίμωλο. Σὲ λίγο ὁ ἓνας μετὰ τὸν ἄλλο ἔπεφταν βλογιασμένοι οἱ Κιμουλιᾶτες. Τηλεγράφησαν στὴν Ἀθήνα. Εἰδικὸς γιατρός, ὁ Ἐλευθεριάδης, πού ἐχρημάτισε ἀργότερα καί Ὑπουργὸς Προνοίας, ἔφθασε στὸ νησί, μὲ ὅ,τι χρειαζόταν γιὰ τὴ θεραπεία τῶν ἀρρώστων, τὴν ἀπολύμανσι, τὸν περιορισμὸ

τοῦ κακοῦ. Ἐδειασαν τὸ χωριὸν κι' οἱ ἄνθρωποι ἐπῆγαν κατατρομαγμένοι στίς ἐξοχές. Ὅσους ἢ «γλυκισμένη» ἄγγιξε, τοὺς μετέφεραν στὸ σχολεῖο· καὶ ὅσους ἦταν ὑποπτοὶ στὸ παληὸ σχολεῖο.

Κι' ὁ «Γέροντας» κ' οἱ ἀπολυμανταὶ ἔθαβαν τοὺς νεκροὺς στὸ παληὸ νεκροταφεῖο. Ὁ Ἐλευθεριάδης ἐπάλαιψε γενναῖα μὲ τὴν ἀρρώστεια καὶ τὸ Κράτος βοήθησε μ' ὅ,τι μπορούσε. Ἡ βασίλισσα Σοφία ἔστειλε τὰ κουτιά τὸ γάλα καὶ τὸ Ὑπουργεῖο χρήματα. 26 πέθαναν, κι' ὅσοι ἀρρώστησαν ἔχουν βαθιὰ τὰ σημάδια τῆς ἀρρώστειας ἀπάνω τους. Μὰ οἱ εὐλαβεῖς Κιμουλιᾶτες δὲν ἔπαυσαν τὴν προσευχὴ τους. Ἀπ' τὴν Παναγιὰ περίμεναν σωτηρία. Καὶ τὸ θαῦμα Της ἔγινε καὶ πάλι. Ὡσπου νὰ ἔλθῃ ἡ γιορτὴ Της, τὸ κακὸ ἀπομακρύνθηκε. Καὶ πῶς ἐφάνηκε στοὺς νησιῶτες ὅταν—μὲ τὴν ἄδεια τοῦ καλοῦ γιατροῦ—τὴν παραμονὴ τῆς Ἑορτῆς ἐγύρισαν καὶ πάλι στὸ χωριό, καὶ ἀντίκρυσαν ὁ ἓνας τὸν ἄλλο σώσιμο ἀπὸ τὸ θανατικόν!

Ὅλα ἔλαμπαν ἀπολυμασμένα. Ὁ ἀσβέστης ἄσπριζε σ' ὅλους τοὺς δρόμους καὶ μοσκομύριζε. Ποτὲ δὲν ἔγινε τὸ πανηγύρι τῆς Παναγιᾶς μὲ περισσότερη κατάνυξι καὶ εὐγνωμοσύνη. Ὁ κάθε ἓνας τῶνοιωθε πῶς Ἐκείνη τοῦ εἶχε χαρίσει τοὺς δικούς του καὶ τὴ ζωὴ του. . .

Μὰ ἀπὸ τότε καὶ ἡ γιορτὴ τῆς ἁγ. Βαρβάρας, στίς 4 Δεκεμβρίου, καθιερώθηκε ἀπὸ τοὺς καλοὺς παπάδες τοῦ νησιοῦ, τὸν Οἰκονόμο Σπυρ. Ἰ. Ράμφο, τὸ Σακελλάριο Ἰωάννη Βενιέρη, τὸν Παπᾶ—Ἀντώνη Ἀφεντάκη καὶ τὸν Παπᾶ—Γιώργη Σάρδη, νὰ γιορτάζεται μὲ τὴν ἴδια μεγαλοπρέπεια, ὅπως καὶ ἡ γιορτὴ τῆς Παναγιᾶς.

Παναγιὰ μας Ὁδηγήτρια, Ἐσὺ, προστάτρια τοῦ νησιοῦ μας, σῶζε μας ἀπὸ κάθε κακόν!

Ἐ Η Μ Ε Ρ Ω Μ Α Τ Α Τ' Α Η Σ Π Υ Ρ Ι

Ἦταν βαρὺς ὁ χειμῶνας ἐκείνη τὴ χρονιά. Βαρὺς καὶ ἄχαρος, γιατί μόνο μέσα στὰ ροῦχα ζεσταινόσουν, τόσο πού καὶ τὰ

νειάτα δὲν ἔβλεπαν τὴν ὥρα νὰ κουκουλωθοῦν κατ' ἀπ' αὐτά, ὄχι πιά τὰ γεράματα. . .

Ἐκεῖνα τὰ ἔρμα τὰ χέρια, ξύλα, κρόταλα. . Τᾶχνιζε, τὰ χουχούλιαζε στὴν ἀμασχάλη της ἢ γρηὰ Σταθινὴ κι' ὕστερα τάβαζε στὰ νερά. Νὰ πλύνῃ τὰ πιάτα, κανένα λάχανο, τὸ ὄσπριο, ν' ἀσπρίσῃ τὸν ἔμπα κι' ἔβγα της. . . γιατί αὔριο, μέρα ποῦναι ποιὸς κάνει τέτοια δουλειά.

Καὶ τὸ σούρουπο ξεκίνησε γιὰ τὸν Ἄη Σπυρὶ στὸν Κάμπο. Ἡ Ἐκκλησιὰ μοσκοβολοῦσε φλισκοῦνι, πὺ τῆς εἶχε σκορπίσει μέσα κι' ἔξω ὁ γέρω Χριστόδουλος ἀπὸ τοῦ Στέντα καὶ τὸ λιβά-νι συμπλήρωνε τὸ μύρωμά της προσφορὰ τῶν ἀγνῶν ἐκείνων προγόνων μας. Ὁ Παπανίκιος (Ἰωαννίκιος Σαλιβαράς), ἓνας ἅγιος Παπᾶς τοῦ καιροῦ του, ὁ τοτινὸς ἰδιοκτήτης, εἶχε γιὰ ὅλα φροντίσει, ἀφοσιωμένος ὅπως ἦτανε στὴν Ἐκκλησιὰ του. Μόνο τὴ βαροχειμωνιά δὲ μπορούσε νὰ πολεμήσῃ. Ἀσήκωτη τούτη τὴ χρονιά! Οἱ γερόντισσες μετὰ τὸν Ἑσπερινὸ δὲν κάθησαν ν' ἀκούσουν τὸ Συναξάρι ἀπὸ τὸ Θησαυρό, πὺ τοὺς διάβαζε ὁ Πρωτοψάλτης. Ἐρημη ἢ Ἐκκλησιὰ καὶ ὀλονυχτία δὲ θὰ γινόταν μ' αὐτὴ τὴν παγωνιά.

Μόνο ὁ γέρω - Μαστοράκης ἀποφάσισε νὰ μείνῃ. Πῶς νὰ φήσῃ ἔρημη τὴ Χάρη Του, μέρα ποῦταν; Κουκουλώθηκε λοιπὸν μὲ τὴν καπότα, κατέβασε βαθιὰ τὴν κουκούλα της, τὴν περιμάζεψε στὰ πόδια του, μέσ' στὸ στασίδι καὶ σιγοέψαλλε γιὰ λογαριασμό του ξανά, ὅσα ἤξερε: «Τῆς Συνόδου τῆς πρώτης ἀνεδείχθης ὑπέρμαχος. . .».

Μέσ' στὴν προσευχὴ, πὺ μὲ τόση πίστι καὶ κατάνυξι ἔλεγε, ἅμα ζεστάθηκε, κουβαριασμένος ὅπως ἦταν, ἀποκοιμήθηκε.

Δυὸ ὥρες νὰ φέξῃ. . .

Ἡ γρηὰ Σταθινὴ μὲ τὴ φιλενάδα της τὴ γρηὰ Σάμπλα εἶχανε ἀποφασίσει νὰ πᾶνε στὴν Ἐκκλησιὰ πρῶτες πρὶν ἀπὸ τὸν Ὅρθρο, πὺ σκοτεινὰ ἄρχιζε.

Μὲ τὴν ἔννοια αὐτὴ ξύπνησε ἢ Σταθινὴ καὶ γιὰ λίγα λεπτὰ χάρηκε τὴ ζεστασιὰ τοῦ κρεβατιοῦ της. Ἐνας πετεινός, μὲ τὸ λάλημά του τὴ συνέφερε.

«Ἐλα Χριστὲ καὶ Παναγιά μου κι' Ἄη μου Σπυρὶ μου, ξεχάστηκα κι' ἢ γρηὰ Σάμπλα θὰ μὲ περιμένῃ, πίσ' ἀπ' τὴν πόρτα

της». Σάν τή σπίθα ἐντύθηκε, ἔβαλε ὄ,τ' εἶχε καὶ δὲν εἶχε, πρόσθετο αἷμα στὰ γηρατεῖά της, γιατί καὶ πού νίφτηκε ξύλιασε καὶ ξεκίνησε. Ἄμα ζύγωσε στῆς γρηὰ Σάμπλας καὶ κτυποκόπησε τὸ βῆμα της στὸ καλντερίμι τὴν εἶδε νὰ πετιέται, σβέλτα ὅπως ἦταν. Μιὰ εὐωδιὰ ἀπλώθηκε στὴ νυχτερινὴ παγωνιά. Ἡ γρηὰ Σάμπλα εἶχε θερίσει ἀπὸ βραδὺς τὴν αὐλίτσα της καὶ τὶς γλάστρες της κι' εἶχε μαζέψει καὶ πουλιὰ ἀπὸ τὸ χωράφι γιὰ νὰ τὰ πάη στὴ χάρη Του. Γαρύφαλλα καὶ πουλιὰ καὶ ὄλων τῶν λογιῶν τὰ μυριστικὰ μοσκοβόλησαν. Σύντομη ἢ «καλημέρα. . .» τοὺς ἀκούστηκε κάτω ἀπ' τοὺς μποξάδες καὶ τράβηξαν γιὰ τὴν Ἐκκλησιά. Σὲ λίγο ἀντίκρουζαν τὸ λιγοστὸ φῶς τῶν καντηλιῶν της. Ἄνοιξαν καὶ μπῆκαν στὸν Ἄη Σπυρί. Προσκύνησαν μὲ σεβασμὸ τὴ χάρι Του, ἀνάβοντας τὸ κεράκι τοὺς ἀπ' τὸ καντήλι, στόλισαν μὲ τὰ λουλούδια τὴν Εἰκόνα Του καὶ γύρισαν πρὸς τὰ στασίδια ζητῶντας τὴ θέσι τοὺς. Μά. . . ἢ μιλιὰ τοὺς κόπηκε. . .

«Ἦ γού, οἱ καμένες! . . τραύλισε παραλυμένη ἢ γρηὰ Σταθινή. Προσκυνῶ Σε, Ἄη Σπυρί μου. Ἄκουστὰ εἶχαμε πὼς εἶσαι ὀλοζώντανος. . . μὰ δὲν τὸ πίστευγα πὼς θὰ Σ' ἔβλεπα μπροστά μου. Προσκυνοῦμε τὴ χάρι Σου» καὶ ἔβαλαν μετάνοια κι' ἀσπάστηκαν . . . τὴν κουκούλα τῆς καπότας τοῦ γέρω - Μαστοράκη. Ἐκεῖνος ξύπνησε, «Μωρέ, ἴντα πάθετε;».

Κόκκαλο οἱ Γερόντισσες. . .

ΤΗ ΝΥΧΤΑ ΠΟΥ ΜΙΛΟΥΝ ΤΑ ΖΩΑ

Ἡ κερά Κατερίνα ἢ Χριστοδουλίνα, μιὰ ἀπ' τὶς κόρες τοῦ Γιαννάκη τοῦ Χωρεπισκόπου, νοικοκυρὰ ξεχωριστὴ, μόλις σκοτεινίασε τοῦ Χριστοῦ τὴν παραμονὴ εἶπε στοὺς γιουὺς της τὸν Ἄγγελέτο, τὸν Κωσταντῆ, τὸ Γιάννη καὶ τὸν Ἀντώνη, νὰ πάνε στὴ θεμωνιά, πέρα στὸν ἄη Μάμα, τὸ Χριστόψωμο γιὰ τὰ βούδια. Εἶχε δὰ ἐτοιμάσει καλοζυμωμένα μὲ τὴ ζαφορά τους, ὅπως συνηθίζεται στὴν Κίμωλο, ἓνα τοῦ Χριστοῦ, ἓνα τοῦ σπιτιοῦ καὶ ἓνα γιὰ τὰ ζῶα.

— Νὰ πᾶμε καὶ μεῖς, Μάνα ; εἶπαν οἱ δυὸ της κόρες ἢ Γαρουφαλιὰ καὶ ἢ Χαρίκλεια.

— Κάτσει' ἐπαδὰ πού κάθεστε θυατέρες, γιατί ἔχομε πολλές δουλειὲς νὰ κάνουμε ἀπόψε καὶ θέμε νὰ πᾶμε καὶ στὸ Χριστό,

στο Κάστρο· και, γυρίζοντας στον μεγάλο· θωρείς, γιέ μου Ἄγγελέτο, νά βάλῃς στή μαζιαούρα (φατνί) τὸ Χριστόψωμο, νά τὸ κάνῃς κομματάκια καὶ νά τὸ ἀνακατέψῃς μὲ τ' ἄχερα. Μὰ κύτταξε νά φύῃς «ντελόγγου», γιὰτὶ ἅμα κάτσης στὴν μάντρα κι' «αὐκριστεῖς», θὰ βουβαθῆς.

— Μὰ ἰντάναι, Μάνα, αὐτὰ πὸς μοῦ λές;

— Ἐτσαδὰ πὸς σοῦ λέω νά κάμῃς, γιὰτὶ, γιέ μου, τὸ βράδῳ τοῦ Χριστοῦ τὰ ζῶα, ἅμα φᾶνε τὸ σταυρὸ ἀπ' τὸ Χριστόψωμο, μιλοῦνε. Καὶ ὅποιος ἀκούει τὴ μιλιὰ ἐκείνη βουβαίνεται. Κύτταξε, μονάχος ἐσὺ νά μπῆς στή μάντρα· ὁ Κωσταντῆς μὲ τὸ Γιάννη καὶ τὸν Ἄντωνη νά περιμένουν ἀπόξω.

Τὰ παιδιὰ ξεκίνησαν νά κάνουν τὸ θέλημα τῆς Μάνας κι' ἡ κερά Χριστοδουλίνα, ἀφοῦ ἔρριξε μπόλικο φαῖ στὶς κόττες, γιὰτὶ εἶχε ἀκούσει ἀπ' τὴ Μάνα τῆς πῶς, σὰν αὔριο, πὸς περνᾷ ὁ Χριστός, ρωτᾷ τὰ ζωντανὰ ἂν εἶν' εὐχαριστημένα, γύρισε μέσα κι' ἄναψε φωτιά στὴν «παροστριά», «γιὰ νά μὴ κατέβγουνε κὰτ' ἀπ' τὸ φλάρο οἱ καλλικατζιάρου».

Στὴν παγερὴ Δεκεμβριανὴ νύχτα τῆς Παραμονῆς μὲ τὴ γλυκειὰ ἀστροφεγγιά, ὁ Κωσταντῆς μὲ τὸ Γιάννη καὶ τὸν Ἄντωνη ἐπερίμεναν ἐξ' ἀπ' τὴν μάντρα ὥσπου νά κόψῃ τὸ Χριστόψωμο ὁ Ἄγγελέτος καὶ νά τὸ βάλῃ στοῦ φατνί, νά τὸ ἀνακατέψῃ μὲ τ' ἄχερα. Κι' ὅταν ὁ μεγάλος βγῆκε γρήγορα, στάθηκαν κι' οἱ τέσσερις ἀμίλητοι κι' ἀφιγκραζόντουσαν... Κι' οἱ θόρυβοι πούκανε τὸ ἀεράκι στὴ μεγάλη ξυλοκερατιά, τὸ τρίξιμο τῆς στέγης καὶ τοῦ παραθυρόφυλλου τοὺς φάνηκε σὰ μακρυνὴ μιλιὰ τῶν ζωντανῶν. . .

Ἀπόψε ἦταν μεγάλη βραδυὰ γιὰ τὰ βούδια. Εἶχαν συντροφῆσαι τὸ Χριστὸ στὴ Γέννα Του. Τὸν εἶχαν ζεστάνει μὲ τὴν ἀνάσα τους· σὰν ἀπόψε Τοῦ εἶχαν δανείσει τὸ φατνί τους γιὰ λίκνο καί. . . σιγοψιθύριζαν τὶς ἀναμνήσεις αὐτῆς πού. . . ἀπὸ μάνα σὲ παιδί μεταδίδονται σ' ὅλες τὶς γενεὲς τῶν ζωντανῶν.

Τὴν συνήθεια τοῦ ταΐσματος τῶν βουδιῶν μὲ Χριστόψωμο τὴ βραδιά τῆς Παραμονῆς μετέφεραν καὶ στὴν Κίμωλο οἱ Σιφνιοὶ μαζὶ μὲ τὴν εἰκόνα τῆς «Παναγιᾶς» πὸς ἔφεραν οἱ δώδεκα οἰκογένειες πὸς ἐγκαταστάθηκαν ἐκεῖ. Μόνο πὸς οἱ Κιμουλιᾶτες ταγίζουσι καὶ τὰ μικρὰ ζῶα Χριστόψωμο. Ὅσα τοῦλά-

χιστον μνημονεύεται πώς παραστάθηκαν στη Γέννησι τοῦ Χριστοῦ μας. Καί πού τὸ Χριστόψωμο τοῦ σπιτιοῦ τὸ ἀφίνουν ὡς τοῦ Ἁγ. Βασιλείου ἀπάνω στὸ τραπέζι καί τὸ κόβουν τὴν «πρωτοχροινιά» καί τὴ «Βασιλόπηττα» τῶν Θεοφανείων.

Ἔτσι τὰ κοινὰ ἔθιμα καί οἱ κοινὲς παραδόσεις δένουν, ὅσο οἱ αἰῶνες περνοῦν, πιὸ στενὰ τὰ ὠραῖα μας νησιὰ μὲ τὴν ποιητικὴ ψυχὴ, μὲ τὴ θερμὴ πίστι τὴ Χριστιανικὴ, μὲ τὴν προσκόλλησι στὴν ὠραῖα συνήθεια τῆς Λαλαῶς πού λιγώνει τὴν καρδιά ἀπὸ συγκίνησι, κάθε φορὰ πού ἐπαναλαμβάνεται στὶς μεγάλες γιορτὲς τῆς Χριστιανωσύνης. . .

Πόσο οἱ ξηνητεμένοι θυμόμαστε τίς ἡμέρες αὐτὲς τὴ γλυκεῖα Πατρίδα, πόσο νοσταλγοῦμε τὰ ἁγιασμένα ἐκεῖνα πρόσωπα πού μᾶς ἄφισαν, πολύτιμη παρακαταθήκη, τὰ ὠραῖα μας ἔθιμα μὲ τὴν τόσο βαθειὰ σημασία. . .

Καί δὲν μπορούμε, ἀλλοίμονο! μέσ' στὴν πολιτεία νὰ ταγίσωμε τὰ βούδια τὸ Χριστόψωμό τους, πληρώνοντας μὲ τὴν ὠραῖα αὐτὴ εὐγνωμοσύνη τὴ συντροφιά τους στὸ Χριστό. . . οὔτε ν' ἀκούσωμε ξεμακραίνοντας τὰ σιγομιλήματα τους...

ΣΥΖΥΓΙΚΗ ΣΤΟΡΓΗ...

Ἐσχόλασε ἡ Ὁδηγήτρια. Ἐπῆρε καί ὁ τελευταῖος ἐνοριτῆς τὸ ἀντίδερο καί ὁ ἅγ. Οἰκονόμος ἔκανε τὴν ἀπόλυσι καί κατέλυσε. Οἱ εὐλαβεῖς Κιμωλιᾶτες διαλύθηκαν σιγά-σιγά πρὸς στίς διάφορες γειτονιές.

Σὰν ἐπρόβαλε στὸ κατῶφλι τῆς Ἐκκλησιᾶς ὁ παπᾶ Σπῦρος ἐσκέφθηκε, πὼς καί σήμερα ἔλειπε ἀπὸ τὸ στασίδι του ὁ μπάρμπα—Γιάννης, ὁ Μαυρόγιαννος. Καί ἦτανε τακτικὸς στὴν Ἐκκλησιὰ πάντα του μὲ τὴν ὀλοκάθαρη φουφοῦλα του καί τίς Μανιάτικες κάλτσες, σωστὸς νησιώτικος τύπος. Ἦσυχος ἄνθρωπος, καλὸς οἰκογενειάρχης. Βαστοῦσε τὸ μπακαλικάκι του στὸ Κάστρο, μὰ εἶχε καί τὴ «θέσι» τοῦ κλητῆρα στὴ Δημαρχία. Λίγες ἀκόμα μέρες ἦταν πού πῆγε μὲ ἐπισημότητα στὴν Παναγιά, τὸ «Πρόγραμμα τοῦ ἑορτασμοῦ τῆς Ἐθνικῆς Ἑορτῆς», πού τοῦδωσε ὁ γέρω Δημήτρης, ὁ γραμματικὸς τῆς Δημαρχίας καί ἐξή-

τησε νὰ ὑπογράψῃ τὸ «ἔλαβε γνῶσιν» ὁ Ἐπισκοπικὸς Ἐπίτροπος.

Θὰ ἦταν, λοιπόν, ἄρρωστος γιὰ καλὰ ὁ Μαυρόγιαννος ὁ Σκόρδος. Θὰ εἶχε κάτι περισσότερο ἀπὸ τὴ λιγοθυμιά, πὺ τοῦ φερνε ἢ μυρωδιὰ τοῦ σκόρδου, πὺ τὸν ὠνομάτισε. Ἔπρεπε νὰ πάῃ νὰ τὸν δῆ.

Ἄμα ἔφθασε στὸ σπίτι, πέρα στὴ Ροζάρια, ἀντίκρουσε τὴν κερὰ Λυμπιάδα, στρογγυλόχοντρη, μὲ τὰ γυαλιὰ τῆς, νὰ παστρεύῃ στάρι ἐπάνω στὸ πλαστῆρι, καθισμένη στὴ λιακάδα στὸ πουντί.

— ὦρα καλὴ, κερὰ Λυμπιάδα.

— Προσκυνῶ τὴν ἀγιωσύνη σου, ἀφέντη Παπᾶ μου.

— Τί γίνεται ὁ Μπαρμπαγιάννης;

— Ἴντα νὰ κάνῃ ὁ καμένος, «ἀπογραφὲς» μαζεύει.

— Ἄμ' τὸ κατάλαβα πὺς κάτι σοβαρὸ συμβαίνει, γιὰτι ἔχω κάμποσο καιρὸ νὰ τὸν δῶ στὴν Ἐκκλησιά, ἀλλὰ κι' ἐλόγου σου στὸν ἀγκρεμνὸ τῆς Χρυσοπηγῆς νὰ τὰ λὲς μὲ τὴ γρηὰ Σμαράγδα καὶ τὴν κερὰ Μαριγῶ τὴν Ἀνδρουλλακάκαινα!... Γι' αὐτὸ ἦρθα νὰ τὸν δῶ.

— Μετὰ χαρᾶς σου, Παπᾶ μου. Πέρασε μέσα.

Βγαίνοντας ἀπὸ τὴν ἐπίσκεψη, τὴν παρηγορία, τὴν εὐλογία του, ὁ Παπᾶ Σπύρος, βρῆκε πάλι τὴ Λυμπιάδα πεσμένη μὲ τὰ μούτρα στὸ πάστρεμα.

— Βλέπω χόντρο ἐτοιμάζεις, κερὰ Λυμπιάδα.

— Ὅχι, Παπᾶ μου, παστρεύω τὸ σταράκι γιὰ τὸ κόλλυβο τοῦ γέρου, τώρα πὺ ἔχω στεγνὰ τὰ μάτια μου, γιὰτι σὰν χάσω τὸ νοικοκύρη μου, δὲ θὰ βλέπω ἢ καμένη ἀπὸ τὰ δάκρυα...

* Ἄναδημοσίευσις μετὰ τινων βελτιώσεων ἐκ τοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον: Λαογραφικὰ τῆς Κιμῶλου, ἔκδοσις τοῦ Συνδέσμου τῶν ἀπανταχοῦ Κιμωλίων «Ἡ Ὀδηγήτρια», ἐν Πειραιεῖ 1953, φυλλαδίου.

1) Ἐξ ἀφορμῆς τοῦ ἐθίμου τούτου τῆς Κιμῶλου ὁ ἀείμνηστος καθηγητῆς Γρηγόριος Παπαμιχαήλ, γράφων ἐν τῇ «Ἐκκλησίᾳ» (φ. 3 τῆς 1ης Φεβρουαρίου 1953), παρατηρεῖ ὑπὸ τὸν τίτλον: «Ἡ λαϊκὴ εὐσέβεια» τὰ ἀκόλουθα:

«Ἡ αὐριανὴ ἑορτὴ τῆς Ὑπαπαντῆς τοῦ Κυρίου θεωρεῖται, ὡς πληροφοροῦμεθα, ἀπὸ παλαιωτάτων ἤδη χρόνων εἰς τινὰς νήσους τῶν Κυκλάδων ὡς ἡμέρα, καθ' ἣν «ἐορτάζουν τὰ πουλιὰ» καὶ ἀπαγορεύεται οἰαδῆποτε κατ'

αὐτὴν κακοποίησις πτηνῶν, ὡς παράβασις αὐτόχρημα θρησκευτικοῦ καθήκοντος. Τοῦτο ὀφείλεται, προφανῶς, εἰς τὴν ἐν τῇ σχετικῇ εὐαγγελικῇ διηγήσει ἀναφορὰν τοῦ «ζεύγους τρυγόνων ἢ δύο νεοσσῶν περιστερῶν», τῆς, κατὰ τὸν Νόμον, θυσίας τῆς Ἁγίας Οἰκογενείας ἐπὶ τῇ πρώτῃ εἰς τὸν Ναὸν τῶν Ἱεροσολύμων παρουσιάσει τοῦ θεοῦ Βρέφους. Ἄλλὰ καὶ ἡ φόρτωσις καὶ ἡ ἐπίσαξις ἐστὶ τῶν ὑποζυγίων, καὶ δὴ τῶν ὄνων, θεωρεῖται, κατὰ τὰς αὐτὰς πληροφορίας, ἐνιαχοῦ τῶν Κυκλάδων ὑπὸ τοῦ εὐσεβοῦς λαοῦ ἀπηγορευμένη κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην, ἐνεκα ἴσως τῆς εἰς πολλὰς παλαιὰς εἰκονογραφίας παριστωμένης σκηνῆς τῆς ἐπὶ ὄνου μεταβάσεως εἰς Αἴγυπτον τῆς Παναγίας, φευγούσης μετὰ τοῦ θεοῦ Βρέφους τὸν διωγμὸν τοῦ Ἡρώδου. Πόσας, ἀληθῶς, ὠραίας καὶ συγκινητικὰς συνηθείας δὲν διατηρεῖ ἡ ὕγις καὶ ἄδολος εὐσέβεια τῆς λαϊκῆς ψυχῆς!

2. Ἐχει γράψει διὰ τοὺς «Καταδέσμους» μελέτην ὁ ἀείμνηστος καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Φαίδων Κουκουλῆς ὑπὸ τὸν τίτλον: Μεσαιωνικοὶ καὶ νεοελληνικοὶ κατάδεσμοι, (Λαογραφία, τ. Η', 1921 καὶ τ. Θ', 1926).

3) Ἡ Ὁδηγήτρια.

4) Εἰς τὴν Κίμωλον καὶ τὴν Σίφνον ἡ τελετὴ τῆς «Ἀγάπης» ὀνομάζεται «Μπεδενέτο» («πᾶμε στὸ Μπεδενέτο»), προφανῶς παραφθορὰ τοῦ BENVENUTO, ποῦ σημαίνει ὁ Καλῶς - Ἑλθὼν (ὁ Ἀναστάς Κύριος).

5) Οἱ Κιμῶλιοι καὶ ἄλλοι νησιῶται θέλοντες νὰ δαιωνίσουν προφανῶς τὴν πρᾶξιν τῶν Ἀποστόλων, οἱ ὁποῖοι εἰς τὸν ζητήσαντα κάτι «βρώσιμον» Κύριον, μετὰ τὴν Ἀνάστασιν, ἔδωκαν μελόπητταν (κηρύθραν), ἔχουν εἰσαγάγει εἰς τὰ ἔθιμά των διὰ τὸ Πάσχα τὴν κατασκευὴν μελόπηττας, εἰς τὴν ὁποίαν χρησιμοποιοῦν καὶ τυρὸν νωπὸν (μυτζήθραν), ὁ ὁποῖος ὑπάρχει ἐν ἀφθονίᾳ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν.

6) Χρηματικὸν δῶρον τῶν ἐνοριτῶν εἰς τὸν ἱερέα των, διδόμενον μόνον κατὰ τὸ Πάσχα.

7) Μαχαίρι ποῦ ἔκοπτον τὸ κρέας καὶ τὰ ξύλα (μαναρέλι).

8) Ἀ κ ἄ ρ ο ν α ς: κορμὸς ἀπὸ ἀσφόδελον, τὸν ὁποῖον μετεχειρίζοντο αἱ γράϊαι εἰς τὴν Κίμωλον διὰ βακτηρίαν.

9) Ξ α γ ο ρ ε ὑ ο μ α ι: ἐξομολογοῦμαι.

10) Ἀειδάρω=βοηθῶ.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ
ΤΟΥ Β' ΤΟΜΟΥ

	Σελ.
N. M. ΚΟΝΤΟΛΕΟΝΤΟΣ, Λί ἐπιγραφαι τῆς Κιμώλου	3-8
N. M. ΚΟΝΤΟΛΕΟΝΤΟΣ, Ἐπιτύμβιος στήλη τῆς Κιμώλου	9-21
Γ. Κ. ΣΠΥΡΙΔΑΚΗ, Λαογραφικὰ τῆς Κιμώλου	22-39
Τ. ΑΘ. ΓΡΙΤΣΟΠΟΥΛΟΥ, Περιπέτεια Κιμωλιάτου αἰχμαλώτου κατὰ τὸν Ἐνετο-τουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1715	41-53
ΧΡΥΣ. Ι. ΝΕΑΜΟΝΙΤΑΚΗ, Πῶς εἶδον τὴν Κίμωλον οἱ περιηγηταὶ κατὰ τὸν ΙΖ' καὶ ΙΗ' αἰῶνα	54-71
Ι. Σ. ΡΑΜΦΟΥ, Κιμῶλιοι Κληρικοὶ εἰς τὸν ἱερὸν ἀγῶνα τοῦ 1821	72-84
ΓΕΡΑΣΙΜΟΥ ΜΙΚΡΑΓΙΑΝΝΑΝΙΤΟΥ, Ὑμνολογικὰ καὶ Συναξαριακὰ τῆς Κιμώλου καὶ τῶν πέριξ νήσων	85-182
Α'. — Κανὼν παρακλητικὸς εἰς τὴν Ὑπεραγίαν Θεοτόκον, τὴν «Ὁδηγήτριαν» τῆς Κιμώλου	87-96
Οἱ ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τοῦ ἱεροῦ ναοῦ τῆς «Ὁδηγήτριας» τῆς Κι- μώλου Ἐφημέριοι	96
Β'. — Τὰ «σωτήρια» τῆς Σίφνου εἰς τὴν Ζωοδόχον Πηγὴν	97-108
Γ'. — Ἀντιπειρατικὰ «σωτήρια». Κανὼν παρακλητικὸς εἰς τὸν ἅγιον Ἰωάννην τὸν Εὐαγγελιστὴν καὶ Θεολόγον διὰ τὴν ἐν Μήλω ἱερὰν Μονὴν αὐτοῦ	110-118
Δ'. — Τὰ «σωτήρια» τῆς Κιμώλου εἰς τὴν ἁγίαν Βαρβάραν. Κανὼν εἰς τὴν ἁγίαν Μεγαλομάρτυρα Βαρβάραν	120-131
Ε'. — Ἀκολουθία τῶν ἁγίων τοῦ Χριστοῦ Μαρτύρων, ψαλλομένη εἰς τὰς Κατακόμβας τῆς Μήλου τῇ Κυριακῇ τῶν Ἁγίων Πάντων	133-148
ΣΤ'. — Ἀκολουθία τῆς ὁσίας Μητρὸς ἡμῶν Μεθοδίας	149-169
Ζ'. — Βίος τῆς ὁσίας Μητρὸς ἡμῶν Μεθοδίας	170-182
Ι. Σ. ΡΑΜΦΟΥ, Τὰ χριστιανικὰ μνημεῖα τῆς Κιμώλου καὶ τῶν πέριξ νησίδων	183-299
Ι. Κ τ ῖ σ μ α τ α. Γενικὰ - Εἰσαγωγικὰ, σελ. 183.	
Α'. Παλαιολογοὶ σφρόμενοι. 1. Ὁ ναὸς τοῦ Χριστοῦ, 189. — 2. Ὁ ναὸς τῆς Εὐαγγελιστρίας, 201. — 3. Ὁ ναὸς τοῦ ἁγ. Ἰ. Χρυσοστόμου, 204. — 4. Ὁ ναὸς τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, 208.	

5. 'Ο ναός τῶν Ταξιαρχῶν, 212. — 6. 'Ο ναός τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς, 216. — 7. 'Ο ναός τοῦ ἁγίου Νικολάου, 218. — 8. 'Ο ναός τῶν ἁγίων Ἀναργύρων, 221. — 9. 'Ο ναός τῆς Μεταμορφώσεως, 222. — 10. 'Ο ναός τοῦ ἁγ. Γεωργίου, 223. — 11. 'Ο ναός τῆς ἁγ. Ματρώνης («ἄγια-Κιουρᾶς»), 224. — 12. 'Ο ναός τοῦ Παντοκράτορος, 225. — Β'. Ν α ο ι π α λ α ι ο ί, ἐ κ β ἄ θ ρ ω ν ἀ ν α κ α ι ν ι σ θ ἔ ν τ ε ς. 1. 'Ο ναός τῆς Ὁδηγητρίας, 228. — 2. 'Ο ναός τοῦ ἁγ. Σπυρίδωνος, 234. — 3. 'Ο ναός τῶν ἁγ. Τεσσαράκοντα, 237. — 4. 'Ο ναός τοῦ ἁγ. Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, 237. — Γ'. Π α ρ ε κ κ λ ῆ σ ι α κ α ἰ ἐ ξ ω κ κ λ ῆ σ ι α, σελ. 239-254. — Ἐξωκλήσια ἀνεγερθέντα κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη; 255-256.—'Ο ναός τῶν Δυτικῶν, 257.—Δ'. Μ ο ν ὄ δ ρ ι α, 258.— Ἡ μονὴ τῆς Πολυαίγου, 261. — Τὸ μονύδριον τοῦ ἁγ. Γεωργίου, 264. Π. Ἐ γ γ ρ α φ α ἀ φ ο ρ ῶ ν τ α ε ἰ ς τ ο ὺ ς Ν α ο ῦ ς. Α'. Τοῦ Χριστοῦ, 269. — Β'. Τοῦ ἁγ. Ἰ. Χρυσοστόμου, 275. — Γ'. Τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, 276. — Δ'. Τῆς Μεταμορφώσεως, 284. — Ε'. Τοῦ ἁγ. Νικολάου, 290. — ΣΤ'. Τοῦ ἁγ. Ἀνδρέου, 292. — Ζ'. Τῶν πρρεκκλησιῶν καὶ ἐξωκκλησιῶν, 293. — Η'. Τῆς μονῆς τῆς Πολυαίγου, 295.

III. Ἐπίμετρον. Κατάλογος ἐκκλησιαστικῶν εἰδῶν παραληφθέντων ἐκ Κιμῶλου ὑπὸ τοῦ Γεωργίου Λαμπάκη καὶ ἀποκειμένων ἐν τῷ Βυζαντινῷ Μουσείῳ Ἀθηνῶν, 296-299.

ΦΩΤ. Ν. ΖΑΦΕΙΡΟΠΟΥΛΟΥ, Μία ἄγνωστος ἐπιγραφή τοῦ Κάστρου τῆς Κιμῶλου	300-304
Προσθηκαὶ καὶ Σημειώσεις (τοῦ ἐπιμελητοῦ τῆς ἐκδόσεως)	305-307

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Ι. Σ. ΡΑΜΦΟΥ — Κ. Ι. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ, Λαογραφικὰ καὶ ἀνέκδοτα τῆς Κιμῶλου	311-349
Περιεχόμενα	350-351

Έκτύπωση-Βιβλιοδεσία
ΓΕΩΡΓΙΟΣ Α. ΓΚΕΛΜΠΕΣΗΣ
ΤΗΛ. 210.8547.723 - 210.83.17.703

